

שבוע פרשת שמות

(15 - 21 December 13)

י"ב - י"ח טבת תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים, כָּכֵל לְכַבֵּד וּכְכֹל נַפְשֶׁךָ וּכְכֹל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, כָּכֵל לְכַבְּכֶם וּכְכֹל נַפְשְׁכֶם. וְנִתְתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָוֶשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנִתְתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְכַבְּכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְחַרָּה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יי אֱלֹהֵיכֶם עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לַחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת פֶּל מְצוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְכַבְּכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת פֶּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקִּבְל עַלִּי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְיֶה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמנהלך לימי התודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודעה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבַרֵי תוֹרָה:

וְהִעַרְבְּ נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ כְּפִינוּ, וּבְכִי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

בְּרַכְּךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־חובות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחרותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייחָף ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קוב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצָן יְהוָה זֶרְעוּ דוֹר
 יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֵׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חֲנוּן וּמְלֹאָה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזִכָּר
 עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לָבוּ בְּטַח בַּיהוָה: ח סְמוּךְ לָבוּ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד קָרְנוֹ תָרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחַרְק וְנַמֵּס תְּאֵוֹת רִשְׁעִים תֵּאָבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־פְּלִגְוִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהֵי לַשַּׁבָּת: ו הַמְשַׁפְּלֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבְאַרְצָן: ז מְקִימֵי מַעְרַף
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֵקֶרֶת הַפֵּית
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד טבת, תשי"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"א טבת, בו כותב אודות מצב בריאותו ואודות פעולתו בקודש בבית ספר
 הרשת אשר ב...

וכיון שרואה הצלחה בהתפתחות בית הספר ובהתלמידים כפי שכותב, כן בודאי בהתפתחות
 הלימודים, בודאי ובודאי שזה צריך להוסיף בו עידוד רוח והרמת רוח ושמחה אמיתית, שהרי עפ"י האמור
 ואהבת את ה' אלקיך אין לך שמחה גדולה מענין המביא שמחה למעלה. וכידוע פתגם הבעש"ט אשר
 אהבת הקב"ה לבן ישראל איזה שיהי' ונח"ר בטובתם חנוך על טהרת הקודש שמקרב לבן של ישראל
 לאבינו שבשמים, מביאה שמחה אצל ה' אלקינו שלא בערך גדולה יותר משמחת הורים ואהבתם לבנם
 יחידים שנולד להם לעת זקנותם.

מהאמור מובן שכשיתבונן בחלקו הטוב פעולתו האמורה, תקותי חזקה שייטיב לבו ויגרום בו לא
 רק מנוחה וטוב לבב אלא גם שמחה, וממילא תביא גם בריאות ובהצלחה במילוי הוראת הרופא שעושה
 כפי שכותב במכתבו זה.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שעל שמו וברוחו
 מתנהלין בתי ספר הרשת, ועבודתו בהם תוסיף בההתעוררות ר"ר שלו, ואחכה לבשו"ט בכל האמור.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג..... ג
- (ג) מאמר ד"ה ויאמר הוי' אליו מי שם שבת פרשת שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשי"ט ה
- (ד) שיחת שבת פרשת שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשי"ט..... יח
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת שמות (בלה"ק) כרך יא כד
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כט
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמות..... לא
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שמות לב
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמות עב
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שמות..... עג
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמות פג
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... פו
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק :
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמות פט
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמות קה
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמות..... קיב
- (טז) נביאים וכתובים מלכים ב פרק ד, תהלים פרק קה קטז
- (יז) משניות – מסכת אבות ביאור קהתי קיח
- (יח) עין יעקב מסכת יומא..... קכז
- (יט) מסכת יומא עם ביאורים מדף לז עד דף מג קכח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן קנו
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן קנו
- (כב) תורה אור אדמו"ר הזקן קנו
- (כג) שערי אורה אדמו"ר האמצעי קנט
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" קנט
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש קס
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב..... קס
- (כז) ספר המאמרים ה'תש"ט אדמו"ר מוהרי"צ..... קסא
- (כח) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהרי"צ..... קסב
- (כט) רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ אדמו"ר מוהרי"צ קסג
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ..... קסג
- (לא) חומש לקריאה בציבור קסה
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת שמות קעד
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 מסופר בפרשת השבוע שכאשר הקדוש ברוך הוא הטיל על משה רבנו את
 2 השליחות להוציא את בני ישראל ממצרים, אמר לו משה - "לא איש דברים
 3 אנכי... כבר פה וכבר לשון אנכי". ובתשובה לכך:
 4 וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו אל משה וכי מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם ומפרש רש"י:

5 "מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני
 6 פרעה על המצר?" או מִי יִשׁוּם
 7 אֵלָם ומפרש רש"י: "מי עשה פרעה
 8 אלם שלא נתאמן במצוות הריגתך,
 9 ואת משרתיו חרשים שלא שמעו
 10 בצוותו עליך, ולאפקטורין ההורגים
 11 מי עשם עוורים שלא ראו שברחת מן
 12 הבימה ונמלטת או חָרַשׁ או פָּקַח
 13 או עִוֵּר הֲלֹא אֲנֹכִי ופירש רש"י:
 14 "שממי ה' עשיתי כל זאת" הַיְוָה.¹
 15 וַיֹּאמֶר מִוָּבא בִּירוּשָׁלַיִם²
 16 בְּשַׁעַר שְׁבַרְח מִשֶּׁה מִלְּפָנָי
 17 פָּרְעֹה, לאחר שהרג את המצרי
 18 נַעֲשֶׂה כָּל הָאוּכְלוּסִין שָׁלוֹ,
 19 מִהֶם אֵילָמִים וּמִהֶם חֲרָשִׁים
 20 וּמִהֶם סוּמִים. אָמַר
 21 לְאֵילָמִים, הֵיכָן מִשֶּׁה, וְלֹא
 22 הָיוּ מְדַבְּרִים. אָמַר לְחֲרָשִׁים,
 23 וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין. אָמַר
 24 לְסוּמִים, וְלֹא הָיוּ רוֹאִים.
 25 הוּא שְׁאֲמַר הַקִּבְ"ה לְמִשֶּׁה,
 26 בַּפְּסוּק הַפּוֹתַח מֵאִמֵּר וְהָיָה מִי שָׁם פֶּה
 27 לְאָדָם אוּ מִי יִשׁוּם אֵלָם או
 28 חֲרַשׁ גּוֹ'. וְזֶהוּ שְׁאֲמַר ה'
 29 לְמִשֶּׁה שְׂפִינִן שְׂכָל זֶה נַעֲשֶׂה
 30 בְּשִׁבִיל הַצֵּלְתוֹ, וכדי להציל את
 31 משה מיד פרעה בשעתו ה' עשה
 32 אנשים רבים לאילמים, חרשים
 33 ועיוורים הרי פְּשִׁיטָא שָׁגַם
 34 עֲכָשׁוּ כְּשִׁילָךְ לְפָרְעֹה בְּשִׁלְיֹת
 35 של הוצאת בני ישראל ממצרים
 36 נַעֲשֶׂה הַקִּבְ"ה גַּם שְׂנֵי־לֵיחַ
 37 בְּשִׁלְיֹתוֹ כַּךְ שֶׁאֵין לוֹ מַה לַּחֲשׂוֹשׁ
 38 מִכֹּךְ שְׁהוּא "לא איש דברים... כבר פה
 39 וכבוד לשון". וְצָרִיף לְהַבְיִין³,
 40 לגופם של דברי חכמינו ז"ל בתלמוד
 41 ירושלמי שהובאו לעיל דְּבִשְׁבִיל
 42 הַצֵּלְת מִשֶּׁה שִׁפְרַעָה לֹא יוּכַל

ביאור בדרך אפשר

לתפוס אותו לֹא הָיָה צוּרָף שְׂכָל עֲבָדֵי פָּרְעֹה ובלשון חכמינו ז"ל
 "כל אוכלוסין שלו" יְהִיוּ אֵלָמִים חֲרָשִׁים וְסוּמִים, היפך טבעם לדבר,
 לְשִׁמּוֹעַ וּלְדַאֵוֹת שְׁהָרֵי הָיָה אֶפְשָׁר יִתְכַן שְׂהִיְהִי הַגַּם רַק בְּאִישׁ
 אֶחָד, בְּמִשֶּׁה, שְׁלֹא יְהִי נִרְאָה לָהֶם, ואם משה היפוך לאינו
 נראה, אף אחד לא יוכל להסגיר אותו
 לִידֵי פְרַעָה וְלָמָּה הוּצָרָף לְהִיּוֹת
 הַגַּם כָּכָל עֲבָדֵי פָּרְעֹה שְׂנֵי־עֲשׂוֹ
 חֲרָשִׁים אֵלָמִים וְסוּמִים,
 וּמוּכָן שְׁגַם בְּאִישׁ אֶחָד מִשֶּׁה
 רִבְנוּ בַלְבַד הוּא קָל יוֹתֵר מִגַּם
 בְּהִרְבָּה אֲנָשִׁים כֹּל עֲבָדֵי פְרַעָה.
 וְהַגַּם שְׂלַגְבִּיָּה ה' יִתְבָּרַךְ לֹא
 שִׁיף עֲנִין קָל וְקָשָׁה, שְׁהָרֵי
 הוּא פֶלַי יְכוּל, וְהַכֹּל בְּהַשְׁוָאָה
 אֲצִלוֹ, כַּךְ שֶׁגַם בְּאִנְשִׁים רַבִּים לֹא
 מֵהוּוּה לַגְּבוּי 'קוּשִׁי' יוֹתֵר מֵאִשֶׁר נִס
 בְּאִדָם אֶחָד מִכָּל-מְקוֹם הָרֵי
 מְצִינֵנוּ בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
 הַלְשׁוֹן קָשָׁה לְזוּגָם כְּקִרְיַעַת
 יַם-סוּף⁴, דְּכִיּוֹן שְׁקָרִיעַת יַם-
 סוּף הוּא גַם הַיּוֹצֵא מְדַרְכֵי
 הַטְּבַע, לְכֵן הוּא קָשָׁה הָרֵי
 שִׁחֲכִימוּ ז"ל מְגַדְרִים נִס שִׁישׁ בּוֹ
 יֵצִיא מְגַדְרֵי הַטְּבַע כְּ"קוּשִׁי", כְּכִיכּוֹל,
 מֵצַד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהִינּוּ,
 מִשְׁמַעוֹת הַ"קוּשִׁי" הֵיא הַהַגַּם
 שְׂלַגְבִּיָּה יִתְבָּרַךְ הַכֹּל הוּא
 בְּהַשְׁוָאָה, וְאֵכֵן בּוֹדֵאֵי שֶׁגַם קִרְיַעַת
 יַם סוּף, וְכֵן עֲנִיין הַיּוֹיּוּגִים שֶׁנִּמְשַׁל
 לְקִרְיַעַת יַם סוּף, הֵם לֵאמֹתוֹ שֶׁל דָּבָר
 כֹּלֵל לֹא "קִשִּׁים" לַגְּבוּי בְּמוֹכֵן הַפְּשׁוּט
 שֶׁל "קִשָּׁה" מִכָּל-מְקוֹם פִּינִן
 שְׂעֵלָה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא שֶׁתְּהִיָּה הַנְּהַגַת הַעוֹלָם
 בְּדַרְךְ הַטְּבַע, וְלֹא בְּנִסִּים
 שִׁיּוּצִאִים מְגַדְרֵי הַטְּבַע לְכֵן הִנֵּה
 הַגַּם שְׁהוּא שִׁינּוּי הַטְּבַע, הוּא
 עֲנִין קָשָׁה כְּכִיכּוֹל כִּי זוּהִי הַנְּהַגָה

בס"ד. שבת פרשת שמות, כ"ג
טבת, מברכים החודש שבט,
ה'תשי"ט

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי
 יִשׁוּם אֵלָם אוּ חֲרַשׁ אוּ פָּקַח אוּ עִוֵּר
 הֲלֹא אֲנֹכִי הַיְוָה¹. וַיֹּאמֶר בִּירוּשָׁלַיִם² בְּשַׁעַר
 שְׁבַרְח מִשֶּׁה מִלְּפָנָי פָּרְעֹה, נַעֲשֶׂה כָּל הָאוּכְלוּסִין
 שָׁלוֹ, מִהֶם אֵילָמִים וּמִהֶם חֲרָשִׁים וּמִהֶם סוּמִים.
 אָמַר לְאֵילָמִים, הֵיכָן מִשֶּׁה, וְלֹא הָיוּ מְדַבְּרִים.
 אָמַר לְחֲרָשִׁים, וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין. אָמַר לְסוּמִים,
 וְלֹא הָיוּ רוֹאִים. הוּא שְׁאֲמַר הַקִּבְ"ה לְמִשֶּׁה, מִי
 שָׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי יִשׁוּם אֵלָם אוּ חֲרַשׁ גּוֹ'.
 וְזֶהוּ שְׁאֲמַר ה' לְמִשֶּׁה שְׂפִינִן שְׂכָל זֶה נַעֲשֶׂה
 בְּשִׁבִיל הַצֵּלְתוֹ, הָרֵי פְשִׁיטָא שָׁגַם עֲכָשׁוּ כְּשִׁילָךְ
 לְפָרְעֹה יַעֲשֶׂה הַקִּבְ"ה גַּם שְׂנֵי־לֵיחַ בְּשִׁלְיֹתוֹ.
 וְצָרִיף לְהַבְיִין³, דְּבִשְׁבִיל הַצֵּלְת מִשֶּׁה לֹא הָיָה
 צוּרָף שְׂכָל עֲבָדֵי פָּרְעֹה יְהִיוּ אֵלָמִים חֲרָשִׁים
 וְסוּמִים, שְׁהָרֵי הָיָה אֶפְשָׁר שְׂהִיְהִי הַגַּם רַק בְּאִישׁ
 אֶחָד, בְּמִשֶּׁה, שְׁלֹא יְהִי נִרְאָה לָהֶם, וְלָמָּה
 הוּצָרָף לְהִיּוֹת הַגַּם כָּכָל עֲבָדֵי פָּרְעֹה שְׂנֵי־עֲשׂוֹ
 חֲרָשִׁים אֵלָמִים וְסוּמִים, וּמוּכָן שְׁגַם בְּאִישׁ אֶחָד
 הוּא קָל יוֹתֵר מִגַּם בְּהִרְבָּה אֲנָשִׁים. וְהַגַּם
 שְׂלַגְבִּיָּה יִתְבָּרַךְ לֹא שִׁיף עֲנִין קָל וְקָשָׁה, שְׁהָרֵי
 הוּא פֶלַי יְכוּל, וְהַכֹּל בְּהַשְׁוָאָה אֲצִלוֹ, מִכָּל-מְקוֹם
 הָרֵי מְצִינֵנוּ בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַלְשׁוֹן קָשָׁה
 לְזוּגָם כְּקִרְיַעַת יַם-סוּף⁴, דְּכִיּוֹן שְׁקָרִיעַת יַם-סוּף
 הוּא גַם הַיּוֹצֵא מְדַרְכֵי הַטְּבַע, לְכֵן הוּא קָשָׁה.

25 וְהִינּוּ, דְּהַגַּם שְׂלַגְבִּיָּה יִתְבָּרַךְ הַכֹּל הוּא בְּהַשְׁוָאָה, מִכָּל-מְקוֹם פִּינִן שְׂעֵלָה
 26 בְּרָצוֹנוֹ שֶׁתְּהִיָּה הַנְּהַגַת הַעוֹלָם בְּדַרְךְ הַטְּבַע, לְכֵן הִנֵּה הַגַּם שְׁהוּא שִׁינּוּי הַטְּבַע,

(1 שמות ד, יא. (2 ברכות רפ"ט. וראה גם שמו"ר פ"א, לא. (3 בכלל הבא לקמן – ראה ד"ה ויאמר וגו' מי שם פה תרל"ד (סה"מ תרל"ד ע' צו ואילך). ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קלג ואילך). (4 סוטה ב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שיש בה שינוי וחריגה מהסדר שבו הקדוש ברוך הוא רוצה לנהל את עולמו.
2 ומִזֶּה מִכֹּחַ שִׁיעֵיָא מַגְדְּרֵי הַטֶּבַע אֲכַן מוּגְדַרְתָּ כ"קוּשִׁי", כְּבִיכּוּל, כְּלִפֵּי
3 מַעֲלָה, מוֹכֵן שְׁפַעְעֵנִין הַנִּיסִים גּוֹפָא עֲצֻמוּ יֵשׁ גַּם בְּן חִילוּק הַבְּרַל
4 אִם הוּא נִס קִטְּוֹן שִׁישׁ בּוּ רַק שִׁינוּי וִיעֵיָא מוֹעֵטִים מַגְדְּרֵי הַטֶּבַע אִו
5 גְּדוּל נִס שִׁישׁ בּוּ שִׁינוּי וִיעֵיָא
6 גְּדוּלִים מַגְדְּרֵי הַטֶּבַע, וְכָל מַה
7 שְׁהִנְס גְּדוּל יוֹתֵר, וְהַחְרִיגָה
8 מַגְדְּרֵי הַטֶּבַע יוֹתֵר גְּדוּלָה יוֹתֵר בּוֹלְטָה
9 הָרִי הוּא קִשָּׁה יוֹתֵר, לִגְבֵי ה',
10 כְּבִיכּוּל, וְכָל־שׁוֹן רְבוּתֵינוּ ז"ל⁵
11 נִס פְּתוּף נִס מְסוּפֵר בְּפִרְשֵׁת וֵאֵרָא
12 שֶׁבָּאוּ מִשָּׁה וְאֵהָרֹן לִפְנֵי פִרְעָה, אֵהָרֹן
13 הַשְּׁלִיךְ אֶת מַטְהוּ וְהַמְטָה נִהַפֵּךְ לַתְּנִין
14 וְגַם חֲרֻטוּמֵי מִצְרַיִם הַשְּׁלִיכוּ אִישׁ מִטְהוּ
15 וְהַמְטוּת הִפְכוּ לַתְּנִינִים וְאוּ – "וַיִּבְלַע
16 מִטָּה אֵהָרֹן אֶת מַטְהוּתִים". וְאֵמְרוּ עַל כֵּךְ
17 חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁהִיא זֶה "נִס בְּתוּךְ נִס"
18 שְׁכֵן תַּחֲלִילָה חֲזוּר מִטָּה אֵהָרֹן וְנִהַפֵּךְ
19 מַתְנִין לַמְטָה וְרַק אִו בִּלַע אֶת מַטְהוּתִים
20 שֶׁל הַחֲרֻטוּמִים (וְלִכֵּן לֹא נִאֲמַר "וַיִּבְלַע
21 תְּנִין אֵהָרֹן" אִלָּא "מִטָּה אֵהָרֹן"), הִרִי
22 שִׁישׁ נִיסִים שֶׁבָּהֶם שִׁינוּי הַטֶּבַע
23 וְהַחְרִיגָה מִהַנְּהַגַת הָעוֹלָם הַרְגִילָה הִיא
24 גְּדוּלָה בְּמִיּוּחַד, "נִס בְּתוּךְ נִס".
25 וּמִבֵּיא דוּגְמָא לַעֲנִיין זֶה שֶׁל "קוּשִׁי",
26 כְּבִיכּוּל, לַחֲלוּל נִיסִים גְּדוּלִים יוֹתֵר
27 מִנִּיסִים עֲטֻנִים:
28 וְכַמוֹכֵן גַּם מִפְּלִלוֹת הָעֲנִיין
29 דְּהַמְשַׁכְּת גִּילוּי אֱלֹקוֹת
30 בְּעוֹלָם הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי שֶׁל הַמְשַׁכְּת
31 וְגִילוּי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם, כְּלוֹמֵר בְּתוֹרַת
32 הַחֲסִידוֹת מְבֹאֵר שֶׁכֵּל חַיִּית וְקִיּוּם
33 הָעוֹלָם הִיא עַל יְדֵי הָאוּר הָאֱלֹקִי
34 שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תְּמִיד אִלָּא שְׁאוּר זֶה נִעְלַם
35 וְנִסְתָּר ("עוֹלָם" מִלְּשׁוֹן הָעֵלֶם) וַיֵּשׁ
36 לַפְּעוּל אֶת הַתְּגַלּוֹת שֶׁלוּ וְכֵן לַהֲמִשִּׁךְ מִלְּמַעְלָה לַמְטָה וְלַגְלוֹת בְּעוֹלָם אוֹרוֹת
37 נוֹסִפִים שְׁנַעֲשֵׂה גִילוּי הָאֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם בְּמִידָה נוֹסֶפֶת עַל הָאוּר הָאֱלֹקִי
38 שֶׁכָּבֵר קִיּוּם בּוּ, נַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ דְּוָקָא, פִּי
39 הָאֱלֹקוֹת שְׁיִישׁ בְּעוֹלָם מִצַּד עֲצֻמוּ שֶׁבְּחוּחָה הוּא נִבְרָא וּמִתְקַיִּים
40 הוּא בְּהַעֲלֵם וְהִסְתָּר בְּתוּךְ הַגְּשָׁמִיּוֹת וְהַחֲוִימוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. וּבְכַדִּי
41 שְׁיִהְיֶה גִילוּי אֱלֹקוֹת, בְּתוּךְ הָעוֹלָם זֶה הַגְּשָׁמִי צָרִיף לְהִיּוֹת עֲנִיין
42 שֶׁל עֲבוֹדָה וּמֵאֲמָן מִיּוּחַד מִצַּד הָאָדָם דְּוָקָא. וְהִנְנוּ, דְּהִגַּם שְׁעֲנִיין
43 גִילוּי אֱלֹקוֹת הוּא תְּפִלָּתִית פְּנֹת הַבְּרִיאָה, וְלִכְאוּרָה רְצוּנוֹ שֶׁל

(5 שבת צו, א. 6) נח ח, כב. (7) ראה גם אוה"ת יתרו ע' תשפג. ד"ה ויאמר וגו' מי שם פה באוה"ת שמות ע' עה. ד"ה הנ"ל תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' פד). תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' עז).

ביאור בדרך אפשר

1 וְעוֹד צָרִיף לְהִבִּין⁷, דְּמַלְשׁוֹן הַפְּסוּק מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם,
 2 מִשְׁמַע שְׁנַעֲשֶׂה גַם לְמֹשֶׁה שֶׁהִתְחִיל לְדַבֵּר, שֶׁהָיָה הַדְּבָרִים
 3 אֲמֹרִים בְּהַמְשָׁךְ לְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּעַבְדֵי פְרַעֲה קוֹדֵם לָכֵן, וְאִם כֵּן כִּשְׁם שֶׁשֵּׁם
 4 הָיָה נִס כִּךְ גַּם הַעוֹבְדָה שֶׁמֹּשֶׁה יָכוֹל לְדַבֵּר לְמֵרוֹת הַיּוֹתוֹ "כִּכְד פֶּה" הָיָה נִס
 5 שְׁקוּדֵם לָכֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר וּכְעַת
 6 כֵּן הַצְּלִיחַ לְדַבֵּר וּבְאֵמֶת מְצִינֵנו
 7 שְׁגַם לְאַחֲרֵי־כֵן בְּהַמְשָׁךְ הַפְּרִשָׁה
 8 אָמַר מֹשֶׁה וְאֲנִי עָרַל
 9 שְׁפָתַיִם⁸, וְכֵן אֵימָא מוֹכַא
 10 בְּמִדְרָשׁ⁹ עַל הַפְּסוּק¹⁰ אֵלֶּה
 11 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה,
 12 מִנֵּינן לוֹ דִּיבּוּר לְמֹשֶׁה, וְהֵלֵא
 13 הָיָה כְּבֹד פֶּה וְכַבֵּד לְשׁוֹן¹¹,
 14 אֵלֶּה שְׁבַמְתָּן תּוֹרָה נְתַרְפָּא
 15 מֹשֶׁה. וְעַל כֵּן כִּיּוֹן שְׁכַעַת, לְפָנֵי
 16 יְצִיאַת מִצְרַיִם, מֹשֶׁה עֲרִיין הָיָה כְּבֹד
 17 פֶּה אֵלֶּה שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ נִס שִׁיּוּכַל לְדַבֵּר אֶל
 18 פְּרַעֲה צָרִיף לֹאמַר שְׁאוּפֵן
 19 הִלִּיכְתוּ לְפָרְעָה הָיָה בְּאֶחָד
 20 מִשְׁנֵי פָּנִים אֲוֹפְנִים, אוֹ שֶׁהִנֵּס הָיָה
 21 בְּכַךְ שְׁבַשְׁעָה זֹו שֶׁהָיָה אֲצֵל
 22 פְּרַעֲה דִּבֶּר בְּטוֹב וְנַעֲשֶׂה לוֹ נִס
 23 לְפִי שַׁעַת (אֶף-עַל-פִּי שְׁקוּדֵם
 24 הִלִּיכְתוּ לְפָרְעָה וְגַם אַחֲרֵי-כֵן
 25 הָיָה עָרַל שְׁפָתַיִם), אוֹ שְׁגַם
 26 בְּשַׁעֲה זֹו גּוֹפָא עֲצַמָה שְׁבַח עַמֵּד
 27 לְפָנֵי פְרַעֲה עֲרִיין הָיָה כְּבֹד פֶּה
 28 וְכַבֵּד לְשׁוֹן, וּמִכְּלִי-מְקוֹם
 29 נִשְׁמַעוּ דְּבָרָיו אֲצֵל פְּרַעֲה.
 30 וְלִב' הַאֲוֹפְנִים וּמַה שֶׁנּוּגַע לְעֵינֵינוּ
 31 הוּא שְׁבַשְׁנֵי הַאֲוֹפְנִים הַאֲמֹרִים (א)
 32 שְׁבַעַת שְׁרִיבֵר לְפְרַעֲה נַעֲשֶׂה לוֹ נִס לְפִי
 33 שַׁעַת. (ב) שְׁנוֹתָ כְּבֹד פֶּה וּבְכַל זֹאת
 34 דְּבָרָיו נִשְׁמַעוּ אֲצֵל פְּרַעֲה) הָרִי זֶה
 35 גַּדוֹל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אֵילֵנו
 36 נְתַרְפָּא לְגַמְרֵי, כִּי בְצוּרָה הוּוּ יֵשׁ
 37 כַּאֲן חִידוּשׁ מִיּוֹחַד שְׁאֵף שֶׁהָיָה
 38 וְנִשְׁאֵר כְּבֹד פֶּה כו', מִכְּלִי-
 39 מְקוֹם הַצְּלִיחַ לְדַבֵּר אֶל פְּרַעֲה
 40 וְדַבְּרָיו פְּעִלוּ וְהַשְׁפִּיעוּ. וְצָרִיף
 41 לְהִבִּין, מַהוּ הַשְׁעַם שֶׁהוּצָרָף לְהַיּוֹת גַּדוֹל יוֹתֵר, וְהָרִי
 42 הָיָה יָכוֹל לְהַתְרַפְּאוֹת מִיָּד. ? וְנִמְצָא שֶׁהַשְּׂאֵלָה הָיָה כְּפוּלָה, וּבְאוֹתוֹ

ביאור בדרך אפשר

עניין: למה נעשה נס גדול שחולל שינוי בכל עברי פרעה ולא נס יותר קטן
 של שינוי במשה בלבד, וכן למה נעשה נס גדול שמשח נשאר כבד פה ובכל
 זאת דיבר ופעל ולא התרחש נס יותר קטן (באחד האופנים האמורים לעיל)?
 (ב) והעניין הוא, דהנהגה מה שכתוב בפסוק זה מי שם פה
 לאדם, בלמ"ד קמוצה, ולא
 בלמ"ד בשווא הרי זה כמו אילו
 היה כתוב האדם, בה"א
 הידיעה, כמבואר בתורה
 אור¹² לרבנו חזקן שרומז הביטוי
 "האדם" על האדם הידוע,
 דהינו אדם העליון, כמו
 שכתוב¹³ במרכבה העליונה שראה
 יחזקאל ועל דמות הפסא דמות
 כמראה אדם הרי שהקדוש ברוך
 הוא נקרא "אדם" העליון. אמנם,
 הא גופא זה עצמו, הפסוק האומר
 כלפי הקדוש ברוך הוא "אדם" צריך
 ביאור, הרי אין לו דמות הגוף
 ואין לו גוף כו'¹⁴, ואיך שיק
 לומר עליו כמראה אדם?
 אף העניין הוא, שיש ב' מיני
 המשכות של אור אלוקי בעולם,
 ממלא כל עלמין הארה אלוקית
 מצומצמת בהתאם לכלי הקליטה
 ויכולת התפיסה של כל עולם וכל נברא
 וסובב כל עלמין הארה אלוקית
 לא מוגבלת שלא מתלבשת בעולמות
 ובנבראים אלא 'סובבת' עליהם
 מלמעלה. הנהגה בחינת סובב כל
 עלמין היא באופן שאין לו
 דמות כי בהיותה הארה לא מוגבלת
 אין לה כל 'ציוור' והגדרה, אמנם
 בחינת ממלא כל עלמין שהיא
 הארה מוגבלת ומצומצמת נקרא
 כמראה אדם¹⁵ והדמיון של אור
 ה"ממלא כל עלמין ל"אדם" הוא כי
 כשם שהחיות שבאדם מחולקת
 לאברים שונים שלכל אחד מהם יש
 פעולה שונה, כך החיות האלוקית
 מבחינת "ממלא כל עלמין" מחולקת
 לאהרות רבות ושונות ומאירה לכל נברא לפי עניינו. וב' ענינים אלו של
 "סובב כל עלמין" ו"ממלא כל עלמין" כמו שהם למעלה אצלו

(8 וארא ו, ל. 9) דב"ר בתחלתו. (10 דברים א, א. 11) שמות ד, י. (12) פרשתנו נב, ב. (13) יחזקאל א, כו. (14) פיוט "ידגל".
 עיקר הג' מ"ג העיקרים בפירושו המשניות להרמב"ם סנהדרין פ' חלק. (15) ראה לקו"ת מטות פא, ג-ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **יְהַבְרֵךְ הֵם בְּתַקְלֵית הַיַּחֲדוּד**, כי רק כפי שהם מאירים ומתגלים
2 לנבראים הם שתי הארות שונות ונבדלות זו מזו אבל כפי שהדברים הם
3 למעלה, הכול אחד כי שני האופנים הם התגלות אלוקית רק שב'סובב' מתגלה
4 כוח הבלתי-גבול, וב'ממלא' מתגלה כוח הגבול **שְׁלֹכֵן נְכַלְלִים** שני
5 העניינים **בְּשֵׁם אֶחָד, הַקְדוּשָׁה-**
6 **בְּרוּךְ-הוּא, דְּקָדוּשׁ הוּא**
7 **מְלִשׁוֹן הַבְּדֻלָּה**, שהרי זו
8 המשמעות של המושג 'קדושה'
9 פרישות והבדלה מהחולין **דְּקָאֵי**
10 שמכוון **עַל בְּחִינַת ה'סוֹבֵב'**
11 שמאיר באופן של הבדלה וריחוק
12 מהעולם, **וּבְרוּךְ-הוּא מְלִשׁוֹן**
13 **בְּרֻכָּה וְהַמְשַׁכָּה**, כמבואר
14 בחסידות שיברכה' פירושה המשכה
15 והתגלות של אור אלוקי מלמעלה
16 למטה (כמו שמצינו בלשון המשנה
17 **בְּדִינֵי כִלְאִים** – "המבריך את הגפן",
18 כלומר מכופף את ענפי עץ הגפן לארץ
19 כדי להצמיח עץ נוסף וכד') **דְּקָאֵי**
20 שמכוון **עַל 'מְמַלֵּא', שְׁהֵם ב'**
21 **הַפְּכִים** מצד מהות האורות ואופן
22 ההארה שלהם, **וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן**
23 שניהם גם יחד **נְכַלְלִים בְּשֵׁם**
24 **אֶחָד** והשם "הקדוש ברוך הוא" כולל
25 את שניהם יחד.
26 **וּבִיאור עֲנֵן בְּחִינַת 'מְמַלֵּא'**
27 **'סוֹבֵב'** בפרטיות יותר, **הִנֵּה**
28 **קְדוּשׁ** שכאמור פירושו מובדל **קָאֵי**
29 מכון **עַל בְּחִינַת סוֹבֵב כֵּן**
30 **עֲלָמִין** שלא מתלבשת בעולמות
31 בפנימיות אלא מאירה עליהם
32 'מלמעלה' באופן שבמידה מסוימת
33 ההארה האלוקית נשאת נבדלת
34 מהעולמות, **וְאֵין הַכּוֹנֵה עַל עֲצֵם**
35 **בְּחִינַת ה'סוֹבֵב' כִּפִּי שְׁהוּא מוּבְדָל לְגַמְרֵי מְעוֹלָמוֹת**, כנזכר
36 לעיל אור ה'סובב' הוא אור אלוקי לא מוגבל ובבחינת האין-סוף יש את עצם
37 האור הבלתי מוגבל שהוא מובדל לגמרי מהעולמות כי העולמות המוגבלים
38 כמצאות מוגדרת ומוגבלת לא יכולים להכיל אותו אבל באמור כאן שקדוש'
39 הוא אור ה'סובב' אין הכוונה לעצמיות ומהות האור האין-סוף הבלתי מוגבל
40 **שְׁהָרֵי עֲצֵם בְּחִינַת ה'סוֹבֵב' נִקְרָא קְדֹשׁ מְלָה בְּגַרְמִיָּה¹⁶**,
41 בשונה מ"קדוש" שהוא תיאור המתייחס לדרגה כזו או אחרת ואומר שהיא
42 בבחינת קדושה והבדלה, על "קדש" נאמר בוזהר הוא מילה בפני עצמה (כשם
43 עצם ולא כתואר) **מַה-שְּׂאִינֵן-כֵּן קְדוּשׁ בְּאִ"ו**, אחרי הדל"ת הָרִי

ויאמר הוי' אליו מי שם פה לאדם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 את עצמו, מראשו שבו נאמר כי לבני ישראל יהיה "מספר" לסופו שבו נאמר
 2 "לא ימד (לא יוכלו למדוד אותו) ולא יספר" (לא יוכלו לספור אותו) אלא
 3 פירוש הכתוב הינו שהוא בגדר מספר והתחלקות, ולא מושלל
 4 לחלוטין מהמושג מספר ומפל-מקום למעשה לא יספר, וכמו חול
 5 הים שהוא בגדר התחלקות,
 6 שפל גרגיר הוא נבדל
 7 מתבירו, והוא גם בגדר
 8 מספר, שהרי כשנותנים
 9 גרגירי חול מועטים יחסית בכלי,
 10 אזי אפשר לספור כמה
 11 גרגירי חול נמצאים בכלי,
 12 ואם כן אי אפשר לומר שבצעם מהותו
 13 חול הים מושלל מספירה ומפל-
 14 מקום פולם ביחד הם בלי
 15 מספר וכן גם בעניינו, בנמשל,
 16 מדובר בהארה אלוקית בלתי מוגבלת
 17 אבל לא עד כדי כך שהיא מושללת
 18 לחלוטין ממושג הגבול והגדר (וכפי
 19 שמדייקים בחסידות שגם אור ה'סובב'
 20 נקרא "סובב כל עלמין", כלומר אור
 21 שיש לו קשר ושייכות לעולמות).
 22 ובעומק יותר, הנה גם גוש
 23 עפר שנדבק והפך למציאות אחת
 24 שאינו בהתחלקות ומספר
 25 ולמעשה איננו מחולק לגרגירים
 26 נפרדים ואין אפשרות לספור אותו,
 27 מפל-מקום הרי מצד מהותו
 28 הוא בגדר התחלקות ומספר,
 29 שהרי כשיוציאו המים
 30 שבתוכו, אזי יהיו ריבוי
 31 גרגירי חול, ורק מצד המים
 32 שבתוכו אבל לא מצד עצמו הרי
 33 הוא בלי התחלקות ומספר,
 34 ואם כן הרי זה דוגמא
 35 להמשכת הפלי-גבול כפי
 36 שהוא בגדר הגבלה.
 37 ועל-דרך-זה שילוב מעין זה בין "מספר" ו"אין מספר" ובין "בלי
 38 גבול" ו"הגבלה" מצינו גם במלאכים, דאיתא מובא בגמרא¹⁸
 39 אלה אלפים גו' ורבוא רבבין¹⁹ מספר גדוד אחד,
 40 ולגודדיו אין מספר הגמרא שואלת שלכאורה יש סתירה בין שני
 41 פסוקים, בפסוק אחד נאמר "היש מספר לגודדיו" בלשון תמיהה, ומכאן
 42 שגודדיו המלאכים של הקב"ה הם ללא מספר ואילו בפסוק אחר נאמר
 43 "אלף אלפין ישמשוניה וריבו רבבן קדמוהי" ומכאן שלמלאכים יש מספר.

והגמרא מתרצת שאלף-אלפים וריבוא רבבות הוא מספרו של גודד אחד
 בלבד, אבל לגודדיו אין מספר, ואם כן גם בענין מספר המלאכים יש
 חיבור ושילוב בין "מספר" ו"אין מספר". והינו, שהם המלאכים
 בגדר התחלקות זה מזה ואינם מציאות אחת, בדוגמת המבואר לעיל
 לגבי חול הים, שהרי כל גדוד
 נבדל מתבירו והוא מציאות
 מוגדרת ונבדלת, והם גם בגדר
 מספר, שהרי בכל גדוד יש
 מספר למלאכים שבו "אלף
 אלפים..." אלא שלגודדיו אין
 מספר.
 וכל זה כל האמור על כך שהאור
 האלוקי מאיר תוך שילוב וחיבור בין
 בלי גבול וגבול הוא בהמשכה
 והתגלות של האור האלוקי שמצד
 בחינת ה'סובב'. אמנם
 ההמשכה שמצד בחינת
 'ממלא' היא בהגבלה ממש
 וענין הבלי-גבול שבאלוקות לא בא בו
 לידי ביטוי, וכמוכּן ממאמר
 רבותינו ז"ל²⁰ מה הנשמה
 ממלאה את הגוף כו', כאמור,
 'ממלא כל עלמין' הוא אורו ית'
 המצומצם ומוגבל, הנמשך למטה
 ומתלבש בתוך העולמות והנבראים,
 והם מרגישים אור וחיות זו, כמשל
 הנשמה המתלבשת בתוך הגוף
 להחיותו והאדם מרגיש שיש בו חיות
 ורואה את פעולותיה של הנשמה, ועל
 הארת האלוקות באופן כזה, "ממלא כל
 עלמין" אמרו חכמינו ז"ל במדרש -
 'מה הנשמה ממלא את העולם, ויהי
 על-ידי הגבלות הגוף, אפשר
 למדוד גם את עניני הנשמה
 המתלבשים בגוף כי הנשמה
 'ממלאה' את הגוף ומתלבשת בו בפנימיות, כך שעניני הנשמה המלוכשים
 בגוף הם, כמוכּן מסויים, מוגבלים כשם שהגוף מוגבל, וכן הוא גם היחס בין
 אור ה'ממלא' לעולמות ולנבראים - כיוון שהוא מתלבש בהם בפנימיות ולפי
 ערכם, ו'ממלא' אותם הרי זה אור מוגבל.
 ג) אמנם עצמותו ומהותו יתברך הוא למעלה מב'
 ההמשכות הנ"ל, והקדוש ברוך הוא עצמו הוא נעלה ומופשט לגמרי
 מכל הגדרה לא רק למעלה מבחינת 'ממלא' שהוא מוגבל, אלא גם

שבת פרשת שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשי"ט

ביאור בדרך אפשר

1 מִבְּחִינַת 'סוֹכֵב' שהוא בלי גבול שבא בתוך הגבול. שְׁהָרִי גַם
 2 ה'סוֹכֵב' הוא בְּגֵדֵר הַגְּבֵלָה וְהַתְּחַלְקוֹת כַּנִּל כפי שנתבאר לעיל
 3 בפרטיות עם המשלים והדוגמאות ממספר בני ישראל, חול הים והמלאכים,
 4 וְאֵילֹו הוּא יִתְבַּרֵךְ הוּא אֵין-סוֹף וְאַחַדוֹת פְּשוּטָה ללא כל
 5 'ציוור' והגדרה כלשהי. וְהֵינּוּ,
 6 המשמעות העמוקה של "אחדות
 7 פשוטה" היא שְׁעֵנֵן הָאֶחָדוֹת
 8 שוֹלֵל רִיבּוּי, וְעֵנֵן הַפְּשִׁיטוֹת
 9 שוֹלֵל הַתְּחַלְקוֹת, וְאִם כֵּן
 10 מוֹכֵן שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ לְמַעְלָה
 11 מִבְּחִינַת ה'סוֹכֵב'.
 12 וְזֶהוּ גַם הַבִּיאור הַפְּנִימִי של מֵה
 13 שְׁכָתוּב²¹ כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי
 14 מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם. דִּהְיֵה יָדוּעַ
 15 בְּעֵנֵן מַחְשְׁבָה וְדִיבּוּר,
 16 שֶׁהַנְּבִרָאִים דְּעֵלְמָא דְאַתְפְּסִיא
 17 על הכתוב "ברוך ה' אלוקי ישראל מן
 18 העולם ועד העולם" אמרו בוורה:
 19 מעלמא דאתכסיא (עולם מכוסה)
 20 לעלמא דאתגליא (עולם גלוי). מוסבר
 21 על כך בתורת החסידות כי כשם
 22 שבעולם הזה יש "ם" שהוא עולם
 23 שהנבראים שבו מכוסים ויש "יבשה"
 24 שהיא עולם שהנבראים שבו גלויים,
 25 על דרך זה למעלה, להבדיל, יש דרגות
 26 גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן
 27 נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא
 28 דאתכסיא" ואילו האור האלוקי
 29 המצומצם שיורד ומתגלה לנבראים
 30 נקרא "עלמא דאתגליא" ועוד מבואר
 31 בחסידות שהנבראים ש"בעלמא
 32 דאתכסיא" נִתְהוּוּ מִבְּחִינַת
 33 הַמְּחַשְׁבָה העליונה, וּבְשֵׁרְשׁוֹ
 34 "עלמא דאתכסיא" הוּא בְּחִינַת
 35 ה'סוֹכֵב' שהוא אור אלוקי נעלה
 36 מהתגלות. וְעַל זֶה על בחינת המחשבה העליונה נֶאֱמַר כִּי לֹא
 37 מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת
 38 הַמְּחַשְׁבָה, הֵינּוּ לְמַעְלָה מִבְּחִינַת ה'סוֹכֵב' וכאמור לעיל
 39 שעצמותו ומהותו של הקדוש ברוך הוא נעלית ומופשטת לחלוטין גם מבחינת
 40 ה'סוכב'. וְלָכֵן כיון שהמחשבה העליונה לא מוגדרת כלל בשום 'ציוור'
 41 ובשום הגדרה לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, ויש הבדל מאד מהותי
 42 בין המחשבה העליונה למחשבת האדם, להבדיל שֶׁמַּחְשַׁבְתְּ הָאָדָם הִיא
 43 בְּאוֹפֵן שֶׁהָאָדָם נִתְפָּס בְּמַחְשְׁבָתוֹ, וכאשר מחשבתו עסוקה בדבר

ביאור בדרך אפשר

44 מסוים הוא 'תפוס' בכך דְּבִשְׁעָה שֶׁמַּחְשַׁב בְּשִׁכְלוֹ בְּעֵנֵן ההלכה
 45 האמורה במשנה וגמרא על שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטָלִית ויש ביניהם ויכוח למי
 46 היא שייכת, אֵינוּ יָכוֹל לַחֲשׁוֹב בְּעֵנֵן ההלכה האמורה במשנה וגמרא
 47 על הַמְּחַלִּיף פָּרָה שלו בְּתִמּוּר של חברו ונמצא עוברת בצידה ולא
 48 ידוע אם נולד לפני ההחלפה והעובר
 49 שייך לו או שנולד אחרי ההחלפה
 50 ושייך לחברו, כיון שאדם לא מסוגל
 51 לחשוב שתי מחשבות בבת אחת אֶבֶל
 52 הוּא יִתְבַּרֵךְ כאשר הקדוש-ברוך-
 53 הוּא חוֹשֵׁב על משהו, כביכול, אֵינוּ
 54 נִתְפָּס בְּמַחְשְׁבָה וכמוכן לא יתכן
 55 לומר שהוא 'עסוק' ו'תפוס' במחשבה
 56 הוּו, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַמְּחַשְׁבָה
 57 אֵינָה בְּעֵרְכּוֹ כָּלֵל, ואין שום יחס
 58 והשוואה בין הקב"ה בעצמו
 59 והמחשבה וְלָכֵן אֵינוּ נִתְפָּס בְּזֶה
 60 ואי אפשר לומר שהוא 'עסוק' ו'תפוס'
 61 בכך.
 62 וְהַגַּם שֶׁמַּצַּד אֶחָד הָרִי
 63 הַמְּחַשְׁבָה שֶׁלְמַעְלָה יֵשׁ לָהּ
 64 קִירּוּב וַיַּחַס לְעַצְמוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ
 65 יוֹתֵר מִיַּחַס מַחְשַׁבְתְּ הָאָדָם
 66 לְהָאָדָם, נתבאר לעיל כי המשמעות
 67 הפנימית של הכתוב "לא מחשבותי
 68 מחשבותיכם" היא שהאדם עסוק
 69 ו'נתפס' במחשבה שלו, ואילו הקדוש
 70 ברוך הוא שהוא כל יכול וכלי גבול לא
 71 'נתפס' במחשבותיו (ויכול לחשוב
 72 דברים רבים בבת אחת) וזאת משום
 73 שאצל הקדוש ברוך הוא "המחשבה
 74 אינה בערכו כלל" וכיון שהיא רחוקה
 75 ממנו ואין לה כל יחס והשוואה אליו,
 76 ממילא אינו 'נתפס' בה. ועל כך יש
 77 לתמוה שלכאורה מצינו שאדרבה,
 78 היחס והשייכות של המחשבה
 79 שלמעלה אל הקב"ה היא בדרך קירוב, קשר ושייכות, יותר מהיחס של
 80 המחשבה שלמטה אל האדם שְׁזָהוּ עֵינֵן זה של ההבדל בין למעלה ולמטה
 81 במידת הקירוב והיחס בין המחשבה לחושב עוֹד פִּירוּשׁ בְּמֵה שְׁכָתוּב
 82 כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, וההבדל הוּא שֶׁמַּחְשַׁבְתְּ הָאָדָם
 83 לֹא תִפְעַל מְאוּמָה, וְהֵינּוּ שֶׁהָאָדָם פּוֹעֵל ומשפיע על מה שחוץ
 84 ממנו רק עַל-יְדֵי דִיבּוּר וּמַעֲשֵׂה, ורק הם האמצעים שדרכם כוחות
 85 נפשיו יכולים לפעול ולעשות, ואילו אצל הקדוש ברוך הוא גם המחשבה
 86 (כביכול) פועלת, וכיוון שסוף סוף הפעולות מתייחסות לעצמיותו של העושה

ביאור בדרך אפשר

- 1 והפועל, נמצא שמחשבת הקדוש ברוך הוא קרובה לעצמותו יותר מאשר
2 מחשבת האדם קרובה לעצם האדם, וזאת בסתירה, לכאורה, להמבואר לעיל
3 שהמחשבה למעלה היא "שלא בערכו"!
4 המענה על כך יבוא להלן, אבל תחילה עולה שאלה לגופו של ענין ההבדל
5 בין המחשבה ובין הדיבור והמעשה
6 למעלה ולמטה:
7 ועם היות שגם הדיבור והמעשה אינם פועלים
8 רק בחיק הבורא, אבל ענין יש מיש נעשה
9 על-ידי דיבור ומעשה האדם, וכמו אמר מלפא
10 עקר טורא²², בדבר מלף שלטון²³. אף מחשבת
11 האדם לא תפעל מאומה. מה-שאין-פן למעלה
12 הרי המחשבה מהנה יש מאין, וכמאמר רבותינו
13 ז"ל²⁴ שבמחשבה אחת נבראו כל העולמות,
14 והינו לפי שהמחשבה היא מאוחדת עמו, ולכן
15 פשם שהוא יתברך מהנה יש מאין, כף גם
16 מחשבתו מהנה יש מאין. ואף-על-פי שעל-ידי
17 מחשבתו יתברך נעשה ענין ההתהוות, מכל-
18 מקום אינו נתפס כלל במחשבתו, והיא באין-
19 ערוף אליו כלל, וכנ"ל שגם בחינת ה'סוכב'
20 אין-ערוף אליו יתברך כלל.
21 (ד) והנה מאחר שבחינת 'ממלא' ו'סוכב' הם
22 באין-ערוף כלל, הרי צריך
23 להמשיכם, והמשיכם היא על-ידי עבודת
24 נשמות ישראל בקיום התורה ומצות, וכמו
25 שכתוב²⁵ ועשיתם אותם, אתם כתיב, מעלה אני
26 עליכם כאילו עשאוני, והינו שעל-ידי עבודת
27 נשמות ישראל בקיום התורה ומצות, רמ"ח
28 פקודין שהם כנגד רמ"ח אברין דמלפא²⁶,
29 נעשה בגין רמ"ח אברין דמלפא²⁷, בחינת
30 ורמ"ח אברין דמלפא (וכל-שכן למעשה) של האדם יש כוח לפעול
31 ולהשפיע, וחוסר היכולת לברוא יש מאין הוא ענין אחר שאינו סותר לעצם
32 היכולת לפעול על ידי דיבור ועל ידי מעשה. אף מחשבת האדם לא
33 תפעל מאומה ואין למחשבה שום פעולה והשפעה מחוץ לנפש האדם
34 עצמו. מה-שאין-פן למעלה במחשבתו של הקדוש ברוך הוא הרי
35 המחשבה מהנה יש מאין, וכמאמר רבותינו ז"ל²⁴
36 שבמחשבה אחת נבראו כל העולמות, והינו לפי

ביאור בדרך אפשר

- 1 והפועל, נמצא שמחשבת הקדוש ברוך הוא קרובה לעצמותו יותר מאשר
2 מחשבת האדם קרובה לעצם האדם, וזאת בסתירה, לכאורה, להמבואר לעיל
3 שהמחשבה למעלה היא "שלא בערכו"!
4 המענה על כך יבוא להלן, אבל תחילה עולה שאלה לגופו של ענין ההבדל
5 בין המחשבה ובין הדיבור והמעשה
6 למעלה ולמטה:
7 ועם היות שגם הדיבור והמעשה אינם פועלים
8 רק בחיק הבורא, אבל ענין יש מיש נעשה
9 על-ידי דיבור ומעשה האדם, וכמו אמר מלפא
10 עקר טורא²², בדבר מלף שלטון²³. אף מחשבת
11 האדם לא תפעל מאומה. מה-שאין-פן למעלה
12 הרי המחשבה מהנה יש מאין, וכמאמר רבותינו
13 ז"ל²⁴ שבמחשבה אחת נבראו כל העולמות,
14 והינו לפי שהמחשבה היא מאוחדת עמו, ולכן
15 פשם שהוא יתברך מהנה יש מאין, כף גם
16 מחשבתו מהנה יש מאין. ואף-על-פי שעל-ידי
17 מחשבתו יתברך נעשה ענין ההתהוות, מכל-
18 מקום אינו נתפס כלל במחשבתו, והיא באין-
19 ערוף אליו כלל, וכנ"ל שגם בחינת ה'סוכב'
20 אין-ערוף אליו יתברך כלל.
21 (ד) והנה מאחר שבחינת 'ממלא' ו'סוכב' הם
22 באין-ערוף כלל, הרי צריך
23 להמשיכם, והמשיכם היא על-ידי עבודת
24 נשמות ישראל בקיום התורה ומצות, וכמו
25 שכתוב²⁵ ועשיתם אותם, אתם כתיב, מעלה אני
26 עליכם כאילו עשאוני, והינו שעל-ידי עבודת
27 נשמות ישראל בקיום התורה ומצות, רמ"ח
28 פקודין שהם כנגד רמ"ח אברין דמלפא²⁶,
29 נעשה בגין רמ"ח אברין דמלפא²⁷, בחינת
30 ורמ"ח אברין דמלפא (וכל-שכן למעשה) של האדם יש כוח לפעול
31 ולהשפיע, וחוסר היכולת לברוא יש מאין הוא ענין אחר שאינו סותר לעצם
32 היכולת לפעול על ידי דיבור ועל ידי מעשה. אף מחשבת האדם לא
33 תפעל מאומה ואין למחשבה שום פעולה והשפעה מחוץ לנפש האדם
34 עצמו. מה-שאין-פן למעלה במחשבתו של הקדוש ברוך הוא הרי
35 המחשבה מהנה יש מאין, וכמאמר רבותינו ז"ל²⁴
36 שבמחשבה אחת נבראו כל העולמות, והינו לפי

(22 ב"ב ג, א. ב. 23) קהלת ח, ד. (24) ראה זח"ב כ, א. לקו"ת שה"ש ט, ב. ועוד. (25) בחוקתי כו, ג. זח"ג קיג, א. ויק"ר פל"ה, ז. (26) תניא רפכ"ג בשם התיקונים. ראה תקי"ז ת"ל (ער, סע"א). (27) ראה תניא שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 שמים בקריאת שמע עד כדי מסירות נפש נמשך ה'מסירות נפש' לְכָל
 44 מְצוּהָ וּמְצוּהָ בַּפֶּרֶט שְׂכוּלָן נְכַלְלוֹת בְּקִרְיַת שֹׁמֵעַ. וְעַל-יְדֵי
 45 ה'מְסִירַת נֶפֶשׁ' ד'קְרִיאת שְׁמַע' נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹר
 46 הָאוֹלָקִי הָעֵלְיוֹן בְּבַחֲיַנַּת הַמוֹחִין שְׁפָרָאשׁ, שְׁזָהוּ הַטַּעַם, לְפִי
 47 פְּנִימוֹת הָעֲנִינִים שְׁלֹאֲחֵרִי
 48 הָעֲבוּדָה לְמַסּוֹר נֶפְשׁוֹ בְּאַחַד, בְּאִמִּיּוֹת 'שֹׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל... וְאֶחֶבְתּוּ... כֻּלָּם
 49 נִפְשָׁן', אוֹמְרִים וְהֵיוּ הַדְּבָרִים
 50 הָאֵלֶּה גו' וְדַבְּרַת בָּם³¹, דְּקָאֵי
 51 עַל הַתּוֹרָה³², שֶׁהַתּוֹרָה, חֲכַמְתּוּ
 52 שֶׁל הַקְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִיא בְּחִינַת
 53 מוֹחִין, וְהִינּוּ שְׂבֻכְדֵי שְׁתֵּהֲיָהּ
 54 הַהִמְשָׁכָה בְּמוֹחִין, צְרִיכָה
 55 לְהִיּוֹת הַקְּדֻמַּת ה'מְסִירוֹת
 56 נֶפֶשׁ'. וְטַעַם הַדְּבָר מִפְּנֵי מַה
 57 הַמִּשְׁכַּת ה'מוֹחִין' הִיא עַל יְדֵי הַכְּנָה
 58 וְהַקְּדָמָה שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ הוּא לְפִי
 59 שְׁעֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ
 60 הוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַמוֹחִין
 61 כְּנ"ל, שֶׁגַּם הַמִּשְׁכַּת הָעֲלִיּוֹנָה אֵין
 62 לָהּ עֵרֶךְ כֻּלָּל לְגַבִּי עֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוֹתוֹ
 63 וְלִכְּנֵן כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אֶת
 64 הַמוֹחִין מִבְּחִינָה שְׁלֹמְעֵלָה
 65 מִתְּמוֹחִין, הֵרִי זֶה עַל-יְדֵי
 66 עֲבוּדַת ה'מְסִירוֹת נֶפֶשׁ'
 67 שְׂנוּעָתָה בְּאִלּוּקוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מִהֶמוֹחִין.
 68 וּבַפֶּרֶט כְּדֵי לְפַעוֹל בְּבַחֲיַנַּת
 69 הַמוֹחִין הַעֲלִיָּא לְבַחֲיַנָּה
 70 שְׁלֹמְעֵלָה מִהֶמוֹחִין, עֲבוּדַת
 71 הָאֲדָם בְּהַמִּשְׁכַּת אִלּוּקוֹת יְכוּלָה לְהִיּוֹת
 72 בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים – בְּהַמִּשְׁכַּת שְׁפוּעֵלַת
 73 יְרִידָה שֶׁל הָאוֹר הָאוֹלָקִי הָעֵלְיוֹן לְהֵאִיר
 74 לְמַטָּה אוֹ בְּהַתְּעוֹרְרוֹת מִצַּד הָאֲדָם
 75 לְמַטָּה שְׁפוּעֵלַת הַעֲלִיָּא שֶׁל הָאוֹר
 76 הָאוֹלָקִי מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְלִעֲנִינֵינוּ
 77 הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ הִיא הַחֲכָנָה וְהַקְּדָמָה
 78 הֵן לְהַמִּשְׁכַּת אִלּוּקוֹת מִלְּמַעְלָה (הַמוֹחִין הָעֲלִיּוֹנִים) לְמַטָּה (בְּאֲדָם וּבְעוֹלָם),
 79 כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, וְהֵן לְהַעֲלֵאת אִלּוּקוֹת מִמְּדֻרְגָה מִמְּדֻרְגָה – לְפַעוֹל בְּמוֹחִין
 80 הַעֲלִיָּא לְמִדְרַגָּה שְׁלֹמְעֵלָה מִהֶמוֹחִין עַל-דֶּרֶךְ דָּוִד שְׁהֵיָהּ מִחֲבֵר
 81 תּוֹרָה בַּהֲקַבְ"ה³³, כְּמִבּוֹאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל דָּוִד
 82 הַמֶּלֶךְ הִיָּה בְּאוֹפֵן שְׁהִיָּה פּוֹעֵל עֵלְיוֹ וְחוֹסֵפֵת אוֹר אִלּוּקֵי לְמַעְלָה הִנֵּה לְזָה
 83 צְרִיף בְּחִינַת ה'מְסִירוֹת נֶפֶשׁ'.

1 אֲבָרִין דְּמִלְכָא²⁷, וּבִלְשׁוֹן רַבְנּוּ הִזְקֵן בְּתַנּוּיָא פְּרַק כְּג: 'דְּרַמ"ח פִּיקוּדִין
 2 אֵינּוּן רַמ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָא לְפִי שֶׁהַמְצוּת הֵן פְּנִימוֹת רִצּוֹן הָעֵלְיוֹן וְחַפְצוֹ
 3 הָאִמִּיּוֹת הַמְלוּבָשׁ כֻּלָּם הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּחִיּוֹנִים לְהַחִיּוֹת כִּי כֻלָּם חִיּוֹתִים
 4 וְשֹׁפְעִים תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂה הַמְצוּת שֶׁל הַתְּחִיּוֹנִים כְּנוֹדָע. וְנִמְצָא שֶׁמַּעֲשֵׂה הַמְצוּת
 5 וְקִיּוּמָן הוּא לְבוֹשׁ הַפְּנִימִי לְפְנִימוֹת
 6 רִצּוֹן הָעֵלְיוֹן שֶׁמַּעֲשֵׂה זֶה נִמְשָׁךְ אוֹר
 7 וְחִיּוֹת רִצּוֹן הָעֵלְיוֹן לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת,
 8 וְלִכְּנֵן נִקְרָאִים אֲבָרֵי הַמִּלְכָא דְרַךְ-מֶשֶׁל
 9 כְּמוֹ שֶׁאֲבָרֵי גוֹף הָאָדָם הֵם לְבוֹשׁ
 10 לְנַפְשׁוֹ וּבְטִלְשׁוֹ לְגַמְרֵי אֵלֵיהּ מִכָּל וְכֻלָּ...
 11 כִּךְ דְרַךְ-מֶשֶׁל הַחִיּוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמְצוּת
 12 וְקִיּוּמָן הוּא בְּטֵל לְגַמְרֵי לְגַבִּי רִצּוֹן
 13 הָעֵלְיוֹן הַמְלוּבָשׁ בּוֹ וְנַעֲשֵׂה לוֹ מִמֶּשֶׁ
 14 כְּגוֹף לְנַשְׁמָה. וְבַחֲיִנָּה זֶה שֶׁלְּגַבִּי
 15 הַרִצּוֹן הָעֵלְיוֹן נִמְשָׁל ל"אֲבָרִין דְּמִלְכָא"
 16 הִיא בְּחִינַת כְּמִרְאָה אֲדָם וְבוֹה
 17 מִיּוֹשֵׁבֶת הַשְּׂאֵלָה שֶׁבַחֲחִילַת הַמֵּאֲמָר
 18 אֵיךְ אִפְשָׁר לִזְמֹר לְמַעַל "כְּמִרְאָה
 19 אֲדָם" וְהִי "אֵיךְ לוֹ דְמוּת הַגּוֹף" –
 20 שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא לְבַחֲיַנַּת "אֲבָרִין דְּמִלְכָא"
 21 שֶׁבָּהֶם הַקְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְשָׁל,
 22 כְּכִיכּוֹל, ל"מִרְאָה אֲדָם". וְהַטַּעַם
 23 שְׁעֵנֶנּוּ זֶה שֶׁל הַמִּשְׁכַּת אִלּוּקוֹת
 24 בְּעוֹלָם עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמְצוּת ו"בִּינִין"
 25 בְּחִינַת "אֲבָרִין דְּמִלְכָא" נַעֲשֵׂה עַל-
 26 יְדֵי עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, הֵרִי
 27 זֶה לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת
 28 לִי רֵאשׁ²⁸, וְתַחֲלַת הַהִמְשָׁכָה
 29 וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל כָּל בְּחִינָה הִיא
 30 בְּמוֹחִין שְׁפָרָאשׁ כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ
 31 וּמִבְּאֵר.
 32 וְהֵעֵנֶנּוּ בְּזָה, דְּהִנֵּה כְּלָלוֹת
 33 הָעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאֲדָם הִיא
 34 עֲבוּדַת 'קְרִיאת שְׁמַע', יֵשׁ בָּהּ
 35 קַבְלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְלִימּוֹד הַתּוֹרָה
 36 וְעוֹל הַמְצוּת שֶׁהֵם עֲנִינִים עֵיקָרִים
 37 וְכֻלָּלִים בְּעֲבוּדַת ה' פִּידוּעַ שְׁבִ'קְרִיאת שְׁמַע' יֵשׁ רַמ"ח תִּיבִין
 38 מִיָּלִים כְּנֶגֶד רַמ"ח מְצוֹת-עֲשֵׂה²⁹, הִרִי שְׁקִרְיַת שֹׁמֵעַ כּוֹלֵלַת אֵת
 39 כְּלָלוֹת הַמְצוּת וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בְּמֵאֲמָרִים שְׁלֹפְנֵי-זֶה³⁰,
 40 שְׁכָלְלוֹת הָעֲבוּדָה ד'קְרִיאת שְׁמַע' הוּא עֵנֶנּוּ ה'מְסִירוֹת
 41 נֶפֶשׁ', כְּכָתוּב "וְאֶחֶבְתּוּ אֵת ה' אִלּוּקִיךָ כֻּלָּ לְבַבְךָ וּבְכָל נִפְשְׁךָ" וּפִירֵשׁ רַש"י:
 42 "אִפִּילוֹ הוּא [הַמְּגַדֵּל לְאֶחָבְתָּ ה'] נוֹטֵל אֵת נִפְשְׁךָ" וְהִנֵּה מִקְבַּלַת עוֹל מַלְכוּת

(28 זהר הובא בסהמ"צ להצ"צ טו, ב. פע"ח שער הלולב פ"א. ועוד. 29) ראה פע"ח שער הק"ש פכ"ב. 30) ד"ה ופרצת דש"פ עקב תשח"י פ"ה (תו"מ כח"ג ע' 255). 31) ואתחנן ו, ו-ז. 32) ראה יומא יט, ב ובפרש"י שם. לקו"ש ח"ז ע' 268 הערה 2. ח"ט ע' 39 הערה 16. 33) ספר הבהיר סקצ"ו (סנ"ח). רע"מ בזח"ג רכב, ב. תולעת יעקב (לבעמח"ס עבודת

ויאמר הוי' אליו מי שם פה לאדם

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והולך ומבאר את המשכת והתגלות האלוקות, החל מעניין המוחין, על-ידי
2 בני ישראל בקיום התורה ומצוות, בעומק ובפרטיות יותר:
3 ועוד זאת, שפראש גופא עצמו, שהיא הבחינה הנמשכת על-ידי
4 עבודת בני ישראל אותיות "לי ראש" הנה מלבד המוחין שכאמור בהם
5 היא התחלת ועיקר ההמשכה יש גם
6 כן הגולגולת שבתוכה נמצא
7 המוח, וההפרש ביניהם, ההבדל
8 בין המוח עצמו ובין גולגולת הראש
9 הוא שבמוחין יש התחלקות,
10 שהרי אין דעותיהם שוות³⁴,
11 ואופן פעולת המוח וכן מדרגת ההבנה
12 וההשגה אינם שווים אצל כולם אלא
13 שונים מאדם לחברו מה-שאין-כן
14 בגולגולת פולם שוים ובכל בני
15 האדם יש לגולגולת תוכן וענין ותפקיד
16 שווה ללא הבדל בין אדם לאדם.
17 וכמו כן הוא גם במקנה
18 הרוחני, של תכונות וכוחות נפש
19 האדם שגולגולת שלמעלה מהמוח
20 והמוח נמצא בתוכה הוא בחינת
21 הרצון, וכזה פולם שוים בעוד
22 שבמידת ובאופן השכל וההבנה יש
23 הבדלים רבים ושונים בין בני האדם,
24 הרי בכוח הרצון שהוא נטייה כללית
25 של הנפש לדבר מסויים, הרי בנקודת
26 וכללות העניין מדובר בנטייה ששוה
27 אצל כולם. והמשכת בחינת
28 גלגולתא כפי שהיא למעלה, בחינת
29 הרצון העליון שלמעלה מהמוחין
30 העליונים, היא על-ידי העבודה
31 דרעותא-דלפא רצון הלב ונטייה
32 כללית של הנפש לאלוקות
33 שלמעלה מטעם ודעת, מתוך
34 עצם הנפש, ממדרגות שלמעלה ממה
35 שמתחייב על פי נימוקים שכליים
36 הגיוניים שפנה פולם שוים, מקטן שבקטנים עד הגדול
37 שבגדולים כי מדובר על עצם הנפש ולא על תכונה פרטית מסויימת שבה
38 יש חילוקי דרגות. וכמו שמצינו גבי העבודה הרוחנית הפנימית
39 דראש-השנה, דקתיב³⁵ אתם נצבים היום (ופירשו ש"היום"
40 הוא יום ראש השנה יומא דינא רבא³⁶ יום הדין הגדול) פולקם גו'
41 ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימך,
42 שפולל הפסוק המדבר על עבודת ה' בראש השנה פולקם ביחד³⁷,

למרות שבדברים אחרים יש בסוגים הללו חילוקי דרגות והבדלים קיצוניים
43 והינו לפי שהעבודה דראש-השנה היא העבודה דרעותא-
44 דלפא שלמעלה מטעם ודעת, עניין הרצון שלמעלה מהשכל וכזה
45 כולם שוים. ועל-ידי העבודה דרעותא-דלפא נעשה
46 המשכת בחינת הגולגולת
47 שלמעלה מבחינת המוחין.
48 וכמו כן כשם שהמשכת וגילוי
49 המוחין העליונים באדם ובעולם היא
50 דווקא על ידי עבודתם של בני ישראל,
51 ובכללות הכוונה לכל העבודה של
52 לימוד התורה וקיום המצוות שפועלת
53 את "בנין" ה"אברין דמלכא"
54 העליונים, כך צריך להמשיך
55 בגין כל הספירות העליונות
56 על-ידי העבודה למטה, כפי
57 שהולך ומפרט איוו עבודה של האדם
58 היא ה"כוונה" (ממשיכה תוספת אור)
59 את כל אחת מהספירות של המידות
60 העליונות והינו שעל-ידי עשיית
61 צדקה וחסד על ידי האדם בעולם
62 הזה, נעשה בגין מדת החסד
63 העליונה. ועל-ידי העבודה
64 בבחינת הגבורות, איזהו
65 גבור הכובש את יצרו³⁸,
66 נעשה בגין מדת הגבורה.
67 ועל-ידי התעוררות רחמים
68 רבים, פמבואר פתניא³⁹
69 בענין וישק יעקב לרחל גו'
70 ויבך⁴⁰, ובלשון רבנו זקן בתניא
71 פרק מ"ה: "לעורר במחשבתו תחלה
72 רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלוהות
73 המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי
74 החיים איך-סוף ברוך-הוא... ותלבש
75 במשכא דחויא [נהגוף הנמשל לעור
76 נחש] רחוק מאור פני המלך
77 בתכלית... ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו
78 אשר לא טובים המה... והוא סוד גלות השכינה. ועל זה נאמר וישוב אל ה'
79 וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה'... וזהו שאמר הכתוב וישק יעקב
80 לרחל וישא את קולו ויבך. כי רחל היא כנסת ישראל מקור כל הנשמות. ויעקב
81 במידתו העליונה שהיא מדת הרחמים שבאצילות הוא המעורר רחמים רבים
82 עליה. וישא את קולו למעלה למקור הרחמים העליונים... נעשה בגין
83 מדת התפארת שהיא מידת הרחמים העליונה.
84

הקודש) סוד השבת כת, ד. עבודת הקודש חלק העבודה פכ"ד. לקו"ת שלח מז, ג. נא, סע"א. אוה"ת נ"ך תהלים כרך ב
ס"ע תתקיד. וראה המשך תרס"ו ע' שצ. 34) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. 35) ר"פ נצבים. 36) תרגום לאיוב ב,
א. זח"ג רלא, א. 37) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. 38) אבות רפ"ד. 39) פמ"ה (סד, ב). 40) ויצא כט, יא.

ביאור בדרך אפשר

1 וּכְמוֹ כֵן הוּא גַם בְּכַנְנֵן הַמִּידוֹת גִּצְחַתְּהוּד שֶׁהֵם לְכַר מְגוּפָא,
 2 חוץ מהגוף וכמו שנאמר ב'פתח אליהו' – "תפארת גופא, נצח והוד תרין
 3 שוקין", כלומר בעוד שמידת התפארת, כמו מידות החדס והגבורה, היא חלק
 4 ממערכת הרגשות של האדם והכוחות הפנימיים שלו, הנצח וההוד שבנפש
 5 נמשלו לשוקיים שהם כוחות חיצוניים
 6 של מעשה בפועל, היכולת ללכת
 7 ברגליים, ומשמעות הדברים בעבודת
 8 ה' היא שְׁפָאֲשֵׁר הָאֱהָבָה-וְיִרְאָה
 9 ששורשם במידות החדס (אהבה)
 10 והגבורה (יראה) מִתְעַלְמִים
 11 והאהבה והיראה לא באות לידי ביטוי
 12 בגלל העלמות והסתרים שמונעים מהם
 13 להתבטא ברגש גלוי, אָזִי צְרִיכָה
 14 לְהִיּוֹת הָעֵבֹדָה בְּגִצְחַתְּהוּד
 15 דְּלָבֵר מְגוּפָא, ובלית-ברירה יש
 16 להסתפק בעבודת ה' בכוחות חיצוניים,
 17 כלי המעשה וּבְזָה גּוּפָא בכוחות
 18 החיצוניים עצמם יֵשׁ ב' בְּחֵינּוֹת,
 19 גִּצְחַתְּהוּד, דְּעֵנְנֵן הַנִּצְחַת
 20 בעבודת ה' הוּא שְׁפָאֲשֵׁר
 21 הָאֱהָבָה-וְיִרְאָה מִתְעַלְמִים
 22 אֲצִלוֹ לְאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה (כְּפִי
 23 שְׂרׁוּאִים גַּם בְּעוֹבְדֵי הַוַּי',
 24 כְּדַבְעֵי, שְׁלֵאֲחֲרֵי הַתְּפִלָּה
 25 מִתְעַלְמִים הָאֱהָבָה-וְיִרְאָה
 26 כמבואר בתניא, פרק יב, לגבי עובד ה'
 27 בדרגת "בינוני" כפי הגדרתו בספר
 28 התניא: "... בשעת קריאת שמע ותפלה
 29 שהיא שעת מוחין דגדלות למעלה וגם
 30 למטה היא שעת הכושר לכל אדם שאז
 31 מקשר חב"ד שלו לה' להעמיק דעתו
 32 בגדולת אין-סוף ברוך-הוא ולעורר את
 33 האהבה כרשפי אש בחלל הימני
 34 שבלבו לדבקה בו בקיום התורה
 35 ומצותיה מאהבה... ואז הרע... כפוף
 36 ובטל לטוב... אבל אחר התפילה
 37 בהסתלקות המוחין דגדלות אין-סוף
 38 ברוך-הוא הרי הרע חוזר וניעור...
 39 ומתאוה תאוה לתאוות עולם הזה
 40 ותענוגיו"), אָזִי צְרִיכָה לְעוֹרֵר
 41 בְּחֵינַת הַנִּצְחַת שְׁבִנְפָשׁוֹ, שענינה חוזה ותקיפות שלא יתפעל
 42 מְשׁוּם מְנִיעוֹת, שֶׁכֵּל הַמְּנִיעוֹת לֹא יִהְיוּ נוֹגְעִים לוֹ (עַס זָאֵל
 43 אִים נִיט אֲנִירֵן שלא יהיה אכפת לו) וְיַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ בְּלִי
 44 שׁוּם שִׁנּוּי כָּלָל, לַמְּרוֹת הַמְּנִיעוֹת וְהַקְּשִׁים וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא בּוֹנֵה

ביאור בדרך אפשר

את מִדַּת הַנִּצְחַת שְׁלִמְעָלָה, שהיא עניין התוקף והנצחיות למעלה שעל
 כך נאמר גִּצְחַת יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר⁴¹, וְאֲנִי הַוַּי' לֹא שְׁנִיתִי⁴².
 וְעֵנְנֵן הַהוּד בעבודת ה' היא הָעֵבֹדָה בְּאוֹפֵן שֶׁל הוֹדָאָה כּמוֹבֵן
 של הסכמה והתבטלות, דְּהֵנָּה שֶׁכֵּל הוּא מְצִיאוֹת מוּגֵדֶרֶת, וּמָה
 שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהַמְצִיאוֹת
 דברים מופשטים שאין להם הגדרה
 אִין הַשֶּׁכֶל יְכוּל לְהַשִּׁיג, וְהֵינּוּ שֶׁהַשֶּׁכֶל יְכוּל רַק
 לְהַשִּׁיג שְׂאִין שֶׁיֵּדֵן לֹא יִתְּבֵן
 לְהַשִּׁיג בַּאֲמַצְעוֹת הַשֶּׁכֶל מָה
 שְׁלִמְעָלָה מִמְצִיאוֹת, אָבֵל
 אִינוּ יְכוּל לְתַפְּסֵן עֵנְנֵן זֶה,
 כלומר, השכל יכול להבין את עצם
 העובדה שדברים מסוימים הם מעל
 לתפיסה בשכל אבל עדיין הדברים
 הנעלים והמופשטים הללו אכן לא
 נתפסים בשכל וְעַל זֶה הוּא עֵנְנֵן
 הַהוֹדָאָה, שְׁמוּדָה וּמַסְכִּים
 בְּשֶׁכֶלֹּו אֵף שְׂאִינוּ מַשִּׁיג כִּלְשׁוֹן
 חֲכָמֵנוּ ז"ל שמואב בחסירות לעניין זה
 "ומודים חכמים לרבי מאיר", כלומר
 לפעמים צד אחד במחלוקת מודה לצד
 השני ומסכים איתו למעשה למרות
 שדעתו של השני לא מקובלת עליו.
 וְעַל-יְדֵי הָעֵבֹדָה בְּבַחֲיַנַּת
 הוֹדָאָה, נִבְּנִית סְפִירַת הַהוּד
 שְׁלִמְעָלָה.
 וְעַל-יְדֵי עֲבוֹדָה בְּבַחֲיַנַּת
 הַיְסוּד, שֶׁהוּא עֵנְנֵן
 הַהֲתַקְשְׁרוֹת וּלְמַעַל הַכוּוּנָה
 הַהֲתַקְשְׁרוֹת בֵּין הַמְּשִׁפֵּעַ וְהַמְּקַבֵּל,
 וּבַעֲבוּרַת ה' הֵינּוּ שְׁמֻקְשָׁר כָּל
 עֵנְיָנוּ בְּאַלְקוֹת, וְכִידוּעַ שְׁיִסוּד כּוֹלָל כָּל רַמ"ח
 הַאֲבָרִים, וְהוּא עֵנְנֵן הַהֲתַקְשְׁרוֹת כָּכֵל אֲבָרֵי כו',
 הֵנָּה עַל-יְדֵי-זֶה נִבְּנִית סְפִירַת הַיְסוּד שְׁלִמְעָלָה,
 וְעַל-יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה בְּפָה, כְּדֶרֶשֶׁת רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל⁴³ עַל הַפְּסוּק⁴⁴ חֵיִים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם,
 לְמוֹצְאֵיהֶם בְּפָה, וּבִפְרָט בַּתּוֹרָה שְׁבַע-לְפָה
 שֶׁהִיא בְּחֵינַת הַמְּלָכוֹת⁴⁵, הֵנָּה עַל-יְדֵי-זֶה נִבְּנִית
 סְפִירַת הַמְּלָכוֹת שְׁלִמְעָלָה.
 במחשבה כְּדֶרֶשֶׁת רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴³ עַל הַפְּסוּק⁴⁴ חֵיִים הֵם
 לְמוֹצְאֵיהֶם, לְמוֹצְאֵיהֶם בְּפָה, וּבִפְרָט בַּתּוֹרָה שְׁבַע-לְפָה
 שֶׁהִיא בְּחֵינַת הַמְּלָכוֹת⁴⁵, הֵנָּה עַל-יְדֵי-זֶה נִבְּנִית
 הַמְּלָכוֹת שְׁלִמְעָלָה שענינה דומה לענין הריבור כי המלכות היא

(41 שמואל-א טו, כט. 42 מלאכי ג, ו. 43 עירובין נד, רע"א. 44 משלי ד, כב. 45 תקו"ז בהקדמה (יז, א).

ביאור בדרך אפשר

43 הוֹי, הִינּוּ בְּחִינַת הַעֲצָמוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִכָּל הַסְּפִירוֹת, וּבַעֲנָן
44 הַסְּפִירוֹת כִּפִּי שֶׁהָאֹר בָּא וְיֹרֵד בְּפוּעַל בְּאִמְצַעוֹת הַסְּפִירוֹת הוּא בְּחִינַת
45 הַכֶּתֶר.

46 וְהַעֲנָן בְּזָה, הַסֵּבֵר הִרְבֵּר שֶׁמִּצַּד אֶחָד זֹהוּ מַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת שְׁנַעֲשִׂית כְּתוּ
47 לְבִי"ע, הֵינּוּ בְּחִינָה נְמוּכָה בְּאִצִּילוֹת
48 וּמִצַּד שְׁנֵי הִרְבֵּר נִמְשָׁךְ מ'כְּתוּר
49 שְׁלֹמַעֲלָה מֵאִצִּילוֹת כִּפְדוּעַ
50 שֶׁהַשְּׁתֵּלְשָׁלוֹת הַכֶּתָרִים זֶה
51 מְזָה⁴⁷, כְּלוֹמֵר, אֲמַנֵּם הָאֹר הָאֱלוֹקִי
52 נִמְשָׁךְ לְעוֹלְמוֹת ב'סֹדֵר הַשְּׁתֵּלְשָׁלוֹת
53 שְׁבוּ כָל בְּחִינָה מִקְבֵּלָת רַק אֵת הַסּוּף
54 וְאֵת הַחִיצוֹנוּת שֶׁל הַדְּרָגָה שְׁמַעֲלִיה
55 וְגַם מִשְׁפִּיעַ לְדְרָגָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ רַק אֵת
56 הַסּוּף וְהַחִיצוֹנוּת שֶׁלָּה עֲצָמָה,
57 ה'כְּתָרִים' שֶׁבְכָל בְּחִינָה מִשְׁתַּלְשֵׁלִים זֶה
58 מִזֶּה יִשְׁרֹת וְגַם ה'כְּתוּר' שֶׁבְדְרָגָה
59 תַּחְתּוֹנָה קָשׁוּר ב'כְּתוּר' שֶׁבְדְרָגָה עֲלִיוֹנָה
60 וְלִכְּן בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת
61 שְׁנַעֲשִׂית כֶּתֶר לְבְרִיאָה
62 יִצְרָה-עֲשִׂיהָ, עִם הִיּוֹתָה בְּחִינָה
63 אַחֲרוֹנָה בְּאִצִּילוֹת, כִּכֵּל זֹאת שְׂרָשָׁה
64 הוּא מִבְּחִינַת כֶּתֶר עֲלִיוֹן,
65 שְׁלֹמַעֲלָה מֵאִצִּילוֹת דְּכֶתֶר עֲלִיוֹן
66 אִיהוּ הוּא כֶּתֶר מְלָכוֹת⁴⁸
67 וְלִמְרוֹת הַמְּרַחֵק בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שׁוּה
68 כְּתוּר וְזוּ מַלְכוּת, לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר
69 עֲנִינֵם אַחַר (שְׁזָהוּ שֶׁהַמְּלָכוֹת
70 נַעֲשִׂית כֶּתֶר לְבְרִיאָה-יִצְרָה-
71 עֲשִׂיהָ). וְזֶהוּ עֲנָן
72 הַשְּׁתֵּלְשָׁלוֹת הַכֶּתָרִים זֶה
73 מְזָה, כִּפְדוּעַ שֶׁבְּחִינַת הַכֶּמָּה
74 דְּאִצִּילוֹת עִם הִיּוֹתָה הַסְּפִירָה
75 הָרַשׁוּנָה וְהַנְּעֻלִית בִּיּוֹתוֹר בְּאִצִּילוֹת
76 הִיא בְּרִיחוֹק מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר
77 שְׁלֹמַעֲלָה מֵהָאִצִּילוֹת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
78 בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת, עִם הִיּוֹתָה
79 הַסְּפִירָה הָאֲחֲרוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה בִּיּוֹתוֹר כִּי הַמְּלָכוֹת שְׁנַעֲשִׂית כֶּתֶר
80 לְבְרִיאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיהָ יֵשׁ לָּהּ שִׁיכוֹת לְכֶתֶר עֲלִיוֹן יוֹתֵר
81 מֵאֲשֶׁר בְּחִינַת הַכֶּמָּה.
82 אֲמַנֵּם, בְּכִדִּי שִׁיחֶיהָ הַגִּילּוּי הַנְּעֻלָּה מִכְּתוּר עֲלִיוֹן בְּבְרִיאָה
83 יִצְרָה-עֲשִׂיהָ, צְרִיף לְהִיּוֹת תַּחְלָה הַכְּנָה וְהַקְּדָמָה שֶׁל שְׁבִירַת
84 הַקְּלִיפּוֹת, כּוּחוֹת הַטּוֹמָאָה וְהַסְּטֵרָא אַחֲרָא הַמְּעִלִּימִם וּמִסְתֵּירִים עַל

1 הַסְּפִירָה שְׁדֻרְכָּה עוֹבֵרָת וְנִמְשַׁכְתָּ הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הַסְּפִירוֹת שְׁמַעֲלִיה, הַמּוּחִין
2 וְהַמִּידוֹת, וְכֵךְ הַדִּיבּוּר שֶׁל הָאָדָם מִבִּיא לִידֵי גִילּוּי וְכִיטוּי אֵת הַשְּׁכֵל וְאֵת הַרְגֵשׁ
3 שְׁלוֹ.

4 (ה) וְהִנֵּה הַמְּשַׁכְתָּ כְּלָלוֹת הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת, הָאֹר הָאֱלוֹקִי הַמְּשַׁתְּלָשֵׁל
5 וְיֹרֵד מִלְּמַעֲלָה לְטַמְּאָה לְפִי סֹדֵר הַדְּרָגָתִי
6 וְכֵל הַמְּדְרָגוֹת שְׁבוּ אַחֲזוֹת זֹו בְּזוּ
7 כְּטַבְעוֹת שֶׁל שְׁלֹשֶׁת וּבְכִפְרֻטִּיּוֹת
8 הוּא עֲנָן עוֹלְמוֹת בְּרִיאָה-
9 יִצְרָה-עֲשִׂיהָ, שֶׁהֵם הַעוֹלְמוֹת
10 הַמְּוַגְרִים כְּנִבְרָאִים הִיא מִבְּחִינַת
11 הַמְּלָכוֹת, כִּפְדוּעַ שֶׁמְּלָכוֹת
12 דְּאִצִּילוֹת הִיא הַסְּפִירָה הָאֲחֲרוֹנָה
13 וְהַתַּחְתּוֹנָה בְּעוֹלָם הָאִצִּילוֹת שֶׁנִּחְשַׁב
14 אֱלוֹקוֹת מִמֶּשׁ וְאִינוּ בְּגֵדֵר "נִבְרָא" כְּמוֹ
15 עוֹלְמוֹת בְּרִיאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיהָ נַעֲשִׂיה
16 כֶּתֶר וְעִתִּיק בְּחִינַת שְׁלֹמַעֲלָה
17 מִעֵשֶׁר הַסְּפִירוֹת, הֵינּוּ אֹר עֲלִיוֹן
18 שְׁלֹמַעֲלָה מִגְּדֵרֵי אוֹתוֹ עוֹלָם, וּבְחִינַת
19 אֱלוֹ נִקְרָאוֹת 'כְּתוּר עֲלִיוֹן' (הָאֹר שְׁמַעֲלָה
20 הַסְּפִירוֹת כְּשֶׁם שֶׁהַכְּתוּר הוּא מַעַל
21 הָרֵאשׁ) וְעִתִּיק יוֹמִין' (הָאֹר שְׁנַעֲתִיק'
22 וְנִבְדֵּל מִהַתְּגַלּוֹת בְּמִצִּיאוֹת הַנִּבְרָאִים)
23 שְׁהִיא בְּחִינָה בְּתוֹךְ ה'כְּתוּר'
24 לְבְרִיאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיהָ⁴⁶. וְעַל
25 זֶה עַל בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת דְּאִצִּילוֹת כִּפִּי
26 שְׁהִיא נַעֲשִׂית 'כְּתוּר' הַמֵּאִיר לְעוֹלְמוֹת
27 בְּרִיאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיהָ נֶאֱמָר מִי שֶׁם
28 פֶּה לְאָדָם גּוֹ' הֲלֵא אֲנֹכִי
29 הוֹי, שֶׁבְּכִדִּי שִׁיחֶיהָ הַגִּילּוּי
30 שֶׁל הָאֹר הָאֱלוֹקִי הַעֲלִיוֹן כִּפִּי שְׁהוּא
31 בְּמוּחִין וּבְמִידוֹת דְּאִצִּילוֹת לְבְרִיאָה-
32 יִצְרָה-עֲשִׂיהָ עַל-יְדֵי
33 הַמְּלָכוֹת, שְׁזָהוּ עֲנָן פֶּה כִּפִּי
34 שֶׁנֶּאֱמָר בִּפְתַח אֱלִיהוּ "מְלָכוֹת פֶּה"
35 לְאָדָם הַעֲלִיוֹן, דְּהֵינּוּ בְּחִינַת
36 מְלָכוֹת דְּאִצִּילוֹת, הִנֵּה מִצַּד
37 כְּלָלוֹת עֲנָן הַסְּפִירוֹת דְּאִצִּילוֹת, כִּפִּי שֶׁהֵן מִצַּד עֲצָמָן אִי-אֲפָשֶׁר
38 לֹא יִכּוֹלָה לְהִיּוֹת הִרְיָדָה שֶׁל הָאֹר הַנְּעֻלָּה שֶׁבְּעוֹלָם הָאִצִּילוֹת
39 לְבְרִיאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיהָ, כִּי אִם מִצַּד בְּחִינַת הַכֶּתֶר דְּוָקָא,
40 כְּלוֹמֵר, הַהִמְשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת בְּפוּעַל הִיא כִּפִּי שֶׁהַמְּלָכוֹת דְּאִצִּילוֹת נַעֲשִׂית כְּתוּר
41 לְבִי"ע אֲבֵל מְקוּר וְשׁוֹרֵשׁ הַעֲנָן הוּא ה'כְּתוּר' הַעֲלִיוֹן עֲצָמוֹ שְׁלֹמַעֲלָה גַם מְעוֹלָם
42 הָאִצִּילוֹת שְׁזָהוּ אֲוִמְרוֹר בְּהַמְּשָׁךְ הַפְּסוּק "מִי שֶׁם פֶּה לְאָדָם", הֲלֵא אֲנֹכִי

(46) ראה עץ חיים שער העקודים פ"ב. (47) ראה לקו"ת ר"פ קרח. ד"ה נשא תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' רס ואילך). ד"ה שובה תרע"ג (המשך תער"ב ח"א ע' קמח ואילך). (48) הקדמת תקוני זהר (ד"ה פתח אליהו).

ביאור בדרך אפשר

1 האלוקות כשם שהקליפה מכסה על הפרי וְכִדְרָשְׁתָּ רַבּוּתֵינוּ וְלֹא עַל
2 הַפְּסוּקִים⁵⁰ האמור בתורה לגבי יעקב ועשו וְלֹא אִם מְלֵאוֹם יֵאָמְרוּ,
3 שְׂבָכְדִי שִׁיְהִי בְנֵי יְרוּשָׁלַיִם, צָרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלִילָה חֲרַבְנָה
4 שֶׁל צוּר כְּמוֹבָא בְּפִירוּשׁ רִשׁוֹנֵי עַל פְּסוּקֵי זֶה: "... כְּשׁוֹה קָם, זֶה נּוֹפֵל. וְכֵן
5 הוּא אוֹמֵר אִמְלָאָה הַחֲרֵבָה, לֹא
6 נִתְמַלְאָה צוּר אֲלֵא מְחֻרְבְּנָה שֶׁל
7 יְרוּשָׁלַיִם."
8 וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֶּס הַגָּדוֹל
9 שֶׁלְכַאוּרָה לֹא הִיָּה נֶחֱוֶן שֶׁנַּעֲשׂוּ כָּל
10 הָאוֹכְלוֹסִין שֶׁל פְּרַעַה בְּמִצְרַיִם
11 אֲלֵמִים חֲרָשִׁים וְסוּמִים,
12 שֶׁהוּא עֲנִין בִּיטוּל רִשְׁבִירָה' שֶׁל
13 הַכַּחֲוֹת דִּ'אָדָם דְּקִלְיָפָה',
14 בְּכַדִּי שִׁיּוּכַל לְהִיּוֹת גִּילּוּי אָדָם
15 דְּקִדּוּשָׁה אֲדָם הַעֲלִיּוֹן
16 בְּכִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה.
17 וְזֶהוּ שֶׁפֶּאֶשֶׁר טַעַן מִשָּׁה, לֹא
18 אִישׁ דְּכָרִים אָנְכִי גוֹ' כִּי כְּבֹד
19 פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן אָנְכִי, הַשִּׁיב
20 לוֹ הַקְּבָ"ה מִי שֶׁם פָּה לְאָדָם אוֹ מִי יְשׁוּם אֲלֵם
21 גוֹ'. דְּהִנֵּה, בְּשִׂרְאָה מִשָּׁה אֶת תּוֹקֶף קְלִיפַת
22 מִצְרַיִם, שָׂאֵל בִּ' שְׂאֵלוֹת. הָא', אִיף יִכּוּל לְהִיּוֹת
23 הַגִּילּוּי דְּאֶצִּילוֹת בְּכִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שְׁהָרִי זֶה
24 יִרְיָדָה כּו'. וְהַב', הָרִי קְלִיפַת מִצְרַיִם הִיא בְּתַקְפָּה
25 לְמַנּוּעַ וּלְעַכֵּב כּו'. וְעַל זֶה עָנָה לוֹ הַקְּבָ"ה בִּ'
26 תְּשׁוּבוֹת. הַמַּעֲנָה עַל שְׂאֵלָה הָא' הוּא, מִי שֶׁם
27 פָּה לְאָדָם גוֹ' הֲלֹא אָנְכִי הָרִי, דְּשִׁרְשׁ הַגִּילּוּי
28 לְכִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה הוּא מְבַחֲשֵׁינָה כְּתָר עֲלִיּוֹן
29 כּו'. וְהַמַּעֲנָה עַל שְׂאֵלָה הַב' הוּא, מִי יְשׁוּם אֲלֵם
30 אוֹ חֲרָשׁ גוֹ' אוֹ עוֹר, שְׂבָכְחוּ יִתְבָּרַךְ לְפַעוּל
31 שְׂבִירַת הַקְּלִיפּוֹת. וּמָה שְׂבָכְחוּ אוֹ פִקְחָה, קָאִי עַל
32 מִשָּׁה רַבִּינוּ, כְּפִירוּשׁ הַמְדָרָשׁ⁵¹ מִי עֲשֶׂה עֲצָמָךְ
33 פִּקְחָה שְׂתַבְּרַח מִפְּרַעַה. דְּהִנֵּה, עַל-יְדֵי מִשָּׁה הִנֵּה
34 אַחֲרֵ-כֵן הַגִּילּוּי דְּמִתְּנִי-תוֹרָה, שְׂאֵז נִתְרַפָּא, וְהִינוּ
35 לְפִי שְׂעִיקָר עֲנִינוּ שֶׁל מִשָּׁה הוּא שְׂהַמְשִׁיף תוֹרָה
36 לְיִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שְׂזָהוּ עִיקָר עֲנִינוּ, לְכֵן הִנֵּה בּוֹ
37 אֵז בְּחִינַת הַדִּיבּוּר דְּפָה, שְׂהַמְשִׁיף גִּילּוּי אֲלֵקוּת
38 לְמַטָּה בְּכִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, אָבֵל קוֹדֵם מִתְּנִי-
39 תוֹרָה הִנֵּה עֲדִין כְּבֹד פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן, אָלֵא שְׂגָם בְּהִיּוֹתוֹ כְּבֹד פָּה כּו', הִנֵּה
40 כְּפֶאֶשֶׁר הוֹצֵרָךְ לְהִיּוֹת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׂהַתְּחַלְתָּה הִתְיָה בְּרִיחַת מִשָּׁה
41 מִפְּרַעַה, אָמֵר לוֹ הַקְּבָ"ה מִי שֶׁם פָּה לְאָדָם, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה יִכּוּל לְהִיּוֹת גִּילּוּי
42 מְלָכוֹת דְּאֶצִּילוֹת לְכִרְיָאָה-
43 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה כְּנָ"ל, אָבֵל עֲדִין לֹא נִתְרַפָּא עַד

ביאור בדרך אפשר

44 עוֹר, שְׂבָכְחוּ יִתְבָּרַךְ לְפַעוּל שְׂבִירַת הַקְּלִיפּוֹת כִּי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ
45 לְהַתְּנַגֵּד לְתוֹסַפַּת אוֹר בְּקִדּוּשָׁה.
46 וּמָה שְׂבָכְחוּ בְּהַמְשֵׁךְ הַפְּסוּקִים אוֹ פִקְחָה, קָאִי עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ,
47 כְּפִירוּשׁ הַמְדָרָשׁ⁵¹ מִי עֲשֶׂה עֲצָמָךְ פִּקְחָה שְׂתַבְּרַח מִפְּרַעַה.
48 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר אֶת מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים
49 עַל-פִּי חֲסִידוֹת דְּהִנֵּה, עַל-יְדֵי
50 מִשָּׁה הִנֵּה אַחֲרֵ-כֵן לֵאחֹר יְצִיאַת
51 מִצְרַיִם הַגִּילּוּי דְּמִתְּנִי-תוֹרָה,
52 שְׂאֵז נִתְרַפָּא וְלֹא הִיָּה עוֹד "כְּבֹד
53 פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן", וְהִינוּ לְפִי
54 שְׂעִיקָר עֲנִינוּ שֶׁל מִשָּׁה הוּא
55 שְׂהַמְשִׁיף תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל,
56 וְכִיּוֹן שְׂזָהוּ עִיקָר עֲנִינוּ, לְכֵן
57 הִנֵּה בּוֹ אֵז בְּחִינַת הַדִּיבּוּר
58 דְּפָה, וְכְמוֹבָא לְעִיל שְׂגִילּוּי הָאוֹר
59 הָאֲלוּקִי לְמַטָּה בּוֹ עַל יְדֵי סְפִירַת
60 הַמְּלָכוֹת הַנִּקְרָאוֹת "מְלָכוֹת פָּה"
61 שְׂהַמְשִׁיף גִּילּוּי אֲלֵקוּת לְמַטָּה
62 בְּכִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, אָבֵל
63 קוֹדֵם מִתְּנִי-תוֹרָה הִנֵּה עֲדִין
64 כְּבֹד פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן, וּבְרוּחַנוּת
65 הִינוּ שְׂעִידִין לֹא הִיָּתָה הַהִמְשָׁכָה
66 וְהַתְּגַלּוּת הוּוּ לְמַטָּה אָלֵא שְׂגָם
67 בְּהִיּוֹתוֹ כְּבֹד פָּה כּו', וְלִמְרוֹת
68 הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים שֶׁהִיוּ בְּעַת הַגְּלוּת
69 בְּמִצְרַיִם הִנֵּה כְּפֶאֶשֶׁר הוֹצֵרָךְ
70 לְהִיּוֹת יְצִיאַת מִצְרַיִם,
71 שְׂהַתְּחַלְתָּה הִתְיָה בְּשִׁעַת
72 בְּרִיחַת מִשָּׁה מִפְּרַעַה, שֶׁאִף הִיא
73 הִיָּתָה בְּמוֹךְ מְסוּיִם יְצִיאָה מְגַלּוֹת
74 מִצְרַיִם לְחִירוֹת, שֶׁהָרִי פְּרַעַה רָצָה
75 לְהַרְגוֹ אָמֵר לוֹ הַקְּבָ"ה מִי שֶׁם
76 פָּה לְאָדָם, וְהַמְשִׁיךְ בּוֹ אֶת עֲנִיּוֹן
77 הַדִּיבּוּר שְׂעַל-יְדֵי-זֶה יִכּוּל
78 לְהִיּוֹת לְפָחוֹת לְפִי שְׂעָה גִילּוּי
79 מְלָכוֹת דְּאֶצִּילוֹת לְכִרְיָאָה-
80 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה כְּנָ"ל, אָבֵל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲדִין לֹא נִתְּרָפָא עַד מִתַּן-תּוֹרָה, שְׂאָז הָיָה אֶצְלוֹ בְּחִינַת
 2 הַפֶּה דְּמַלְכוּת לְהַמְשִׁיךְ לְבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה בַתְּמִידוּת.
 3 שְׂזָהוּ עֲנִין זֶה הַמְּשַׁכֵּת אֹרֹת עֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָמוֹת שֶׁהֵם בְּגֵדֵי הַנְּבֵרָאִים עֲנִין
 4 מִתַּן-תּוֹרָה, כְּמֵאֲמַר וְעַל⁵² תּוֹרַתְךָ - בְּאַצִּילוֹת, שְׁלֹמְדָתְנֹו -
 5 בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה⁵³ עַד
 6 לְמִטָּה מִטָּה הַבַּת אֹר הָאֲצִילוֹת
 7 עַל יְדֵי הַתּוֹרָה עַד לְדִרְגוֹת הַרוּחָנִיּוֹת
 8 הַנְּמוּכּוֹת בִּיּוֹתָר בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.
 9 וְהִנֵּה, כְּשֶׁשֶׁם שְׁהִיָּה בְּגֵאֲלַת
 10 מְצָרִים, כֶּף יְהִיָּה גַם בְּגֵאֲוֵלָה
 11 הָעֲתִידָה, שְׁהִרִי כְּמֵאֲמַר חֲכָמִינוּ
 12 ז"ל גּוֹאֵל רֵאשׁוֹן מִשֶּׁה רַבְּנֵי הוּא
 13 גּוֹאֵל אַחֲרוֹן⁵⁴, וְכִשֶּׁם שֶׁעַל יְדוֹ
 14 הִיָּה גִלּוּי אֲלוּקוֹת בְּעוֹלָם בְּמִתַּן תּוֹרָה
 15 כִּךְ הוּא "גּוֹאֵל אַחֲרוֹן" שְׁעַל-יְדוֹ
 16 יְהִיָּה גִלּוּי הָאֹרֹת הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁל
 17 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּבְרִיאָה-
 11

(52 נוסח ברכת המזון. 53) ראה לקו"ת עקב יז, ב. סה"מ תרצ"ו ע' 10. וש"נ. ד"ה פתח ר' יוסי ור"ה פדה בשלום דש"פ ויצא פ"ה שנה זו (לעיל ריש ע' 204; ע' 224). 54) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים להאריז"ל ויחי מט, י. תו"א משפטים עה, ב. 55) ראה פרש"י שה"ש א, ב. לקו"ת צו יז, א. ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח טבת, תש"כ
 ברוקלין.

האברך ישכר דוב שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתביו מו' וכ"א טבת, המשך הדו"ח מהפעולות בעיר גנים, שנתקלו בכמה קישורים וכו'.

ויהי רצון שכמו בהנ"ל ראו הצלחה למעלה מהמשוער, יווכחו שזוהי הוראה נוספת שהקישורים שפוגשים בעבודה הק' דהפצת המעינות חוצה והפצת היהדות בכלל, אין זה אלא נסיון, וענין נסיון ה"ז כמ"ש כי מנסה וגו' וכפירוש רבנו הזקן מנסה מל' ארים נס, הגבהה, ושבודאי שכל הלוקח חלק בכנה"ל - פועל זה הגבהה בכל עניניו וגם בעניניו הפרטים. וכלשון רבנו הזקן, נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, ואז הרי מוסיפים אומץ עוד יותר בפעולות האמורות, והענינים מסתדרים באופן דהליכה מחיל אל חיל.

ומובן שמרשותו ומזכותו למסור כל האמור לכל המשתתפים בפעולות בביסוס המוסדות הק' ובהפצת המעינות, ויהי רצון שיהיו דבריו יוצאים מן הלב ויכנסו ללב השומעים.

בבכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 א. קווינט
 מזכיר

בס"ד. שיחת ש"פ שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

1 א. הספר¹ השני מחמשה חומשי תורה נקרא בשם "שמות", לכאורה – ע"פ ההתחלה: "ואלה שמות
2 בני ישראל הבאים מצרימה". אבל, כיון שכל הספר נקרא כן, בהכרח לומר, ששם זה מבטא את התוכן
3 הכללי של הספר², ולא רק התחלתו.
4 בהתחלת הפרשה הראשונה דספר שמות נימנו שמותיהם של בני ישראל שבאו למצרים. וידועה
5 הקושיא בזה³: שמות אלו נימנו כבר, ואדרבה בפרטיות יותר, בפ' ויגש, ולשם מה צריכה התורה לחזור
6 ולמנותם בפ' שמות?

7 וגם בפ' ויגש צריך להבין: שמותיהם של בני יעקב נזכרו כבר בפ' ויצא ובפ' וישלח, וא"כ, הי'
8 מספיק לומר בפ' ויגש בקיצור שיעקב ובניו באו למצרים, והיו יודעים כבר מי הם – אף שלא היו יודעים
9 שמות הנכדים של יעקב – ולמה צריכה התורה למנותם בפרטיות?

10 במדרש איתא⁴, שהתורה מונה את שמותיהם, כדי לרמז, שכל המאיתים ועשר שנים של גלות מצרים
11 לא השפיעו על בני ישראל שישנו את שמותיהם – "לא שינו את שמם"; אותם שמות שהיו להם בבואם
12 למצרים, נשארו אצלם בצאתם משם. ולכן מדגישה התורה את שמותיהם בבואם למצרים, כדי להורות
13 שאכן אלו אותם השמות של בני ישראל כפי שנקראים בסדרות שלאח"ז ביציאת מצרים.

14 אבל לכאורה אין זה ביאור מספיק על כך שהתורה תספר אלו הם השמות שהיו לבני ישראל בעת
15 ירידתם למצרים – "ראובן שמעון" וכן הלאה; לפי פירוש המדרש נוגע רק לדעת שלא שינו את
16 שמותיהם. וכיון שהתורה אומרת "ואלה שמות בני ישראל", ומספרת ששמותיהם היו "ראובן שמעון
17 וגו'", מובן, שגם במנין פרטי השמות יש כוונה מיוחדת, מלבד הידיעה "שלא שינו את שמם", שהרי
18 בתורה הכל בדיוק.

19 ב. עוד איתא במדרש⁵ על הפסוק "ואלה שמות": "שקולים הן ישראל כצבא השמים, נאמר כאן
20 שמות, ונאמר בכוכבים שמות, שנאמר⁶ מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא. אף הקב"ה כשירדו
21 ישראל למצרים מנה מספרם כמה היו, ולפי שהם משולים לכוכבים קרא שמות לכולם, הה"ד ואלה שמות
22 בני ישראל וגו'".

23 כלומר, שהקב"ה קראם כאן בשמות בכדי לבטא את חשיבותם: כאשר בני ישראל הולכים בגלות
24 עלולים הם ח"ו להאבד שם, ולכן מונה אותם הקב"ה וקוראם בשמות, כדי שגם בגלות לא יבטלו. שכן,
25 "דבר שבמנין לא בטל"⁷, ומכל-שכן שלא נאבד דבר הנקרא בשם, שזוהי חשיבות יתרה מכמו "דבר
26 שבמנין"⁸.

27 וכפי שמצינו בדין שכחה, שכאשר בעה"ב שוכח תבואה או פירות בשדה, הרי זו שכחה ושייך לעניים.
28 אבל כאשר שוכח דבר הנקרא בשם, כלשון המשנה⁹: "כל זית שיש לו שם" – אין זו שכחה. כלומר,
29 הגם שלפי שעה ובחיצוניות שכחו בעה"ב, אין זה כמו כל השכחות, שנעשים הפקר לעניים, כי בגלל
30 חשיבותו אין זו שכחה אמיתית, ובפנימיות לא שכחו בעה"ב מעולם.

(5) שמור"ר פ"א, ג.

(6) תהלים קמז, ד.

(7) ביצה ג, ב. שו"ע יו"ד סק"י ס"א.

(8) דבר שבמנין – מדרבנן לא בטל (רמ"א שם). דבר שיש לו שם אינו שכחה –

נלמד מן הכתוב – מדאורייתא (רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ה

הכ"ג).

(9) פאה פ"ז מ"א.

(1) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"ג ע' 843 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(2) ראה מדרש תדשא פ"כ: בכל הספרים הקדושים יש בהן חכמה בינה ודיעה למה נכתבו ונקרא שמם כו' למה נקרא שמו בראשית כו'.

(3) תורה אור ותורת חיים ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(4) פענח רוא ריש פרשתנו בשם מדרש. וראה ג"כ בעל

הטורים כאן.

1 וכן הוא בענין הגלות, שנראה בחיצוניות כמו שכחה ח"ו, "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני"¹⁰, הרי
 2 כיון שבני ישראל הם דבר חשוב, ש"הקב"ה קרא שמות לכולם", אין בני ישראל יכולים ליבטל או להיות
 3 הפקר ח"ו, כיון שהקב"ה אינו שוכח אותם לעולם.
 4 ולכן – אף שבתחלה משה המדרש את בני ישראל לצבא השמים סתם, שבזה נכללים גם השמש
 5 והירח – מסיים המדרש שבני ישראל "משולים לכוכבים", כי בצבא השמים גופא יש לכוכבים מעלה
 6 לגבי שמש וירח, כי בשמש וירח כתיב¹¹: "וחפרה הלבנה ובושה החמה", ואילו הכוכבים קיימים לעד,
 7 וכמו"כ בני ישראל¹².
 8 וע"פ המדובר כמ"פ¹³ שפירושים שונים על פסוק אחד יש שייכות ביניהם – כן הוא גם בנוגע לשני
 9 מדרשים הנ"ל: עי"ז שהקב"ה קרא את בני ישראל בשמות, נעשו דבר חשוב שאינו בטל; וזה גופא נתן
 10 להם את הכח (כמ"ש במדרש הב') "שלא שינו את שמם", היינו, שגלות מצרים לא פעלה עליהם, ויצאו
 11 משם באותם שמות שבאו לשם.
 12 ג. עוד דיוק ישנו¹⁴ בפסוק "ואלה שמות וגו'", שבו מרומז שצדיקים "דומים לבוראם". איתא
 13 במדרש¹⁵: "הרשעים הן קודם לשמן – גלית שמו, נבל שמו וכו', אבל הצדיקים שמן קודמין – ושמו
 14 קיש, ושמו שאול, ושמו ישי וכו', דומין לבוראם, שנאמר¹⁶ ושמי הוי' לא נודעתי להם", וענין זה מרומז
 15 גם בפסוק זה: תחילה נאמר "ואלה שמות וגו'", ואח"כ – השבטים עצמם, "ראובן שמעון וגו'".
 16 וגם רמז זה שייך לשני הפירושים הנ"ל במדרש – שזה שבני ישראל "משולים לכוכבים", ו"לא שינו
 17 את שמם", בא מזה שבני ישראל, צדיקים, "דומים לבוראם".
 18 ד. מבואר בחסידות בריבוי מקומות¹⁷, שהאור האלקי שנמשך להחיות ולהוות את העולם, הוא רק
 19 בחינת "שם" של הקב"ה, שהוא הארה בלבד¹⁸. וכמאמר "מלך שמו נקרא עליהם", שרק שמו של המלך
 20 נקרא על מדינתו, והרי השם אינו נוגע להעצם של הנקרא בו, אלא הוא רק כדי שהזולת יוכל להתקשר
 21 עמו. אבל הקב"ה עצמו הוא קדוש ומובדל, ואין להנבארים שום ערך אליו.
 22 ומצד ההתקשרות של נש"י עם עצמותו ית', להיותם "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁹, הרי כל העולמות אין
 23 להם ערך, וכל הנבארים אין להם תפיסא ומושג בנש"י. ומה שנמשך מהנשמה בגוף, הרי זה רק הארה
 24 מהנשמה, כי כאמור, צדיקים – שהכוונה בזה לכל בני ישראל, כמ"ש²⁰ "ועמך כולם צדיקים" – "דומים
 25 לבוראם", וכשם שרק הארה מהבורא נמשכת בעולם, כך נמשך בהגוף רק הארה מהנשמה²¹, כיון שהגוף
 26 אינו כלי להכיל את עצם הנשמה²².
 27 וזהו הרמז בפסוק "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" – רק ה"שמות", הארה של נש"י, באו
 28 למצרים, בהגבלות של עוה"ז בכלל ושל הגלות בפרט (מצרים מלשון מיצר וגבול), אבל עצם הנשמה
 29 אינה יכולה לבוא בגלות.
 30 וכיון שעל הנשמה עצמה לא שייך גלות, הרי זה נותן כח בהארת הנשמה שיהי' בה התוקף שלא
 31 להתפעל מההעלמות וההסתרים, ולהשאר בשלימות גם בידידתה למטה ובגלות.

המשכה (ראה תו"א ויחי מז, ב. ובכ"מ), היינו, שההמשכה
 "לעולם ועד" היא רק מבחינת שם כבוד מלכותו (מהנחה בלתי
 מוגה).

(19) תניא רפ"ב.

(20) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(21) ראה ברכות (י"ד, א): מה הקב"ה כו' אף נשמה כו'.

(22) וכידוע הראי' לזה (ראה תו"מ ח"א ריש ע' 57. וש"נ)
 מהא ד"מלאך בשליש עולם עומד" (ראה ב"ר פס"ח, יב), ומכ"ש
 שנשמה שהיא למעלה ממלאך, אין העולם – ועאכו"כ הגוף –
 יכול להכילה (מהנחה בלתי מוגה).

(10) ישע"י מט, יד.

(11) שם כד, כג.

(12) דב"ר פ"א, יד.

(13) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782.

(14) ראה אוה"ת ריש פרשתנו.

(15) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה.

אסת"ר פ"ו, ב.

(16) וארא ג, ו.

(17) ראה תו"א משפטים עו, ד. ובכ"מ.

(18) כמ"ש (תהלים קמח, יג) "הודו על ארץ ושמים", וכמ"ש
 (פסחים נו, א) "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ברוך מלשון

- 1 ה. כשם שעצם הנשמה, שלמעלה מירידה בגוף, נותנת תוקף בהארת הנשמה – כן הוא גם לאידך
2 גיסא: העבודה של הארת הנשמה, שבאה למטה בגוף, פועלת עליו גם בעצם הנשמה. תכלית ירידת
3 הנשמה למטה היא בשביל העלי' שיש להנשמה מהירידה. וידוע²³ שעלי' זו היא לא רק בהארת הנשמה,
4 אלא גם עצם הנשמה כמו שהיא למעלה, מתעלית ומגעת למדריגה כזו, שמצד עצמה (ללא העבודה של
5 הארת הנשמה בגוף) לא היתה יכולה להגיע אלי'.
- 6 הסיבה לכך שההארה, השם של הנשמה יכולה לפעול עלי' גם בהעצם, היא, לפי שהשם נוגע ("רירט
7 אָן") בהעצם, עם היותו הארה בלבד. וכפי שאנו רואים, שכאשר קורין לאדם בשמו, אזי נפנה בכל
8 עצמותו. וכמו"כ ידוע, שאחת העצות לעורר אדם מהתעלפות חזקה (שאו אין פועלים אצל האדם כחות
9 הגלויים של הנפש) היא, לומר באזנו של המתעלף שמו שקורין לו ע"פ תורה, שע"ז מעוררים את עצם
10 הנפש, שיחזור ויחי' ויפעל בהגוף²⁴.
- 11 וגם בזה דומים הצדיקים לבוראם: ע"י עבודת בני ישראל בעולם – עם היותם בעולם הזה, שבו
12 מאירה רק הארה מאלקות – נעשה נחת רוח להקב"ה בעצמו, כמאמר רז"ל²⁵ "נחת רוח לפני", הקב"ה
13 אומר: זוהי נחת רוח בשבילי בעצמי, עצמותו ית', שבני ישראל עשו את רצוני.
- 14 ו. העבודה למטה בגוף צריכה להיות בבירור הגוף ונפש הבהמית והחלק בעולם של כל אחד.
15 לא זו בלבד שאין להתפעל ואין להתחשב עם כל הפרעות וההסתרים של הגוף ונפש הבהמית,
16 ולעסוק בתוקף בעניני הנשמה דלימוד התורה וקיום המצוות – שבזה שוים כל בני ישראל; אלא העבודה
17 צריכה להיות גם לברר ולשנות את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, שיהיו כלי לאלקות – שבזה יש
18 לכל אחד אופן עבודה שלו, כיון שצריך לעבוד עם הגוף שלו, נפש הבהמית שלו, והחלק בעולם שלו.
- 19 ולכן מדגישה התורה את השמות של בני ישראל, "ראובן שמעון וגו'": שמו של יהודי מורה על
20 הציור שנעשה בנשמתו ע"י התקשרותה בגוף. הנשמה עצמה אין לה שם, כיון שאין לה ציור, ודוקא
21 מצד התקשרותה עם הגוף מקבלת ציור ושם²⁶. וכיון שכל גוף מחולק מחבירו, יש לכל אחד ציור מיוחד,
22 ושם מיוחד, שמרמז גם על אופן העבודה המיוחד של כאו"א מישראל.
- 23 ודוקא ע"י "שמות בני ישראל" אלו, ע"י העבודה המיוחדת של כל אחד מישראל לברר את הגוף
24 ונפש הבהמית שלו, ואת החלק שלו בעולם, נשלמה התכלית ד"הבאים מצרימה" – העלי' שנעשית ע"י
25 הירידה.
- 26 ז. עפ"ז יובן גם הטעם שספר זה נקרא בשם "שמות", כיון שבשם זה מתבטא תוכנו הכללי של ספר
27 זה:
- 28 הספר הראשון (בראשית) נקרא "ספר הישר"²⁷, לפי שבו מדובר אודות האבות, שנקראים "ישרים"²⁸,
29 שאצלם לא הי' שייך הענין של גלות אמיתי. כאשר יעקב בא למצרים, לא התחילה עדיין גלות מצרים.
30 יתירה מזה, איתא במדרש²⁹: "כל זמן שיוסף הי' קיים לא הי' להם משוי של מצרים", והיינו, לפי
31 שהאבות היו נעלים מלהיות בגלות, וכתב³⁰ "ואלה תולדות יעקב יוסף" – יוסף המשיך וגילה עניני
32 יעקב³¹. ורק כאשר "מת יוסף" – נתנו עליהם משוי", שאז התחיל משא הגלות. ולכן התחילה אז, אצל
33 הבנים, העבודה ד"שמות בני ישראל" – הירידה בגלות, והעבודה שהביאה ליציאת מצרים.
- 34 ולכן נוגע השם "שמות" לכללות תוכן הספר – כיון ששם זה מורה על כללות אופן העבודה של
35 הבנים שבאים בגלות:

(27) יהושע יר"ד, יג.

(28) ע"ז כה, א.

(29) שמו"ר פ"א, ד.

(30) וישב לז, ב.

(31) ראה לקו"ש ח"ג ע' 805. ע' 832. וש"נ.

(23) ראה ד"ה זה היום תש"ט פ"ב ופ"ג (סה"מ תש"ט ע' ד

ואילך).

(24) ד"ה מן המיצר תש"ט פ"א (סה"מ שם ע' יז).

(25) ספרי שלח טו, ז. פינחס כה, ח.

(26) לקו"ת בלק (סז, ג).

1 (א) בגלות נמצא רק שם, הארה מעצם הנשמה; ועצם הנשמה, כיון שהיא למעלה מלהיות בגלות,
2 נותנת היא כח בעבודה דהארת הנשמה.

3 (ב) העבודה צריכה להיות בהבחינה דשם, לברר ולהעלות את הגוף, נפש הבהמית וחלקו בעולם,
4 שע"ז נעשית יציאת מצרים והעלי" גם בעצם הנשמה – עד לעשיית משכן, "ושכנתי בתוכם"³² – בתוך
5 כל אחד ואחד.

6 ה. ככל סיפורי התורה, יש גם בענין זה הוראה נצחית, לכל דור ומקום:
7 ככל הזמנים ובמצבים היותר קשים של הגלות, צריך יהודי לדעת, שאין לו להתיירא ובודאי שאסור
8 לו להתייאש ח"ו, כיון שהעצם של יהודי הוא אף פעם לא בגלות, ועליו לא יכול אף אחד להעלים
9 ולהסתיר.

10 תירה מזה: העצם נותן גם כח להיהודי למטה שלא להתפעל מהגלות, ולמלא את עבודתו הפרטית
11 בגופו ונפשו הבהמית וחלקו בעולם, ועבודה גדולה ביותר ("גאָר אַ גרויסע עבודה") – עבודה שמביאה
12 לידי עלי" גם בעצם הנשמה, ועד – "ושכנתי בתוכם";
13 שתתגלה בגאולה השלימה בקרוב ממש.

* * *

14 ט. קביעות שנה זו היא כמו בשנת תקע"ג – שיום השבת חל בכ"ג טבת, ומוצאי שבת הי' כ"ד טבת,
15 שאז היתה הסתלקותו של רבינו הזקן בכפר פיענא³³.
16 ישנם³⁴ כמה ענינים שהיו בכפר פיענא, קודם הסתלקות רבינו הזקן: אגה"ק נפש השפלה³⁵, אגה"ק
17 איהו וחיוהי³⁶, ועוד³⁷.

18 מהענינים שהיו אז – ישנו בא' ה"ביכלאך" מכתב³⁸ מכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע³⁹, וז"ל:
19 "שמעתי מרבינו הזקן בכפר פיענא בשם הרב המגיד

20 – (המגיד נסתלק בשנת תקל"ג, וא"כ, שמע זאת רבינו הזקן מהמגיד בשנת תקל"ג או לפנ"ז. ובשנת
21 תקע"ג, לאחר ארבעין שנין שקאי אדעתא דרבי⁴⁰, גילה זאת להצ"צ) –

22 עה"פ⁴¹ דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, שכפי המדה שהאדם מראה מלמטה כך מראין לו
23 מלמעלה⁴². ולכן מנע אותי מלשורר ניגון שיש בו משום מרה שחורה בתפלת ערבית, והמתין לי עד
24 שסיימתי את תפלתי, ואח"כ אמר לי התורה הנ"ל בשם הה"מ ז"ל".

25 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זאָל מען זיין בשמחה"⁴³, ואז יראו גם מלמעלה תנועה כזו.

* * *

י. בפסוק⁴⁴ "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" – צריך להבין: מהו הפירוש שע"י העינוי נעשה
"ירבה" ו"יפרוץ"?

ושבתה ספ"א (נדפס בשהמ"צ להצ"צ בסופו (קע, א)).
37) ומן הראוי הי' ללקטם יחדיו (מהנחה בלתי מוגה).
38) שכתבו לא' שהי' בעל מרה-שחורה (מהנחה בלתי מוגה).
39) נדפס בס' מאה שערים אגרות הצ"צ, ב', בשינויים קלים
(אג"ק אדמו"ר הצ"צ ח"א (קה"ת) אגרת ד. וש"נ).
40) ע"ז ה, רע"ב.
41) יחזקאל א, כו.
42) להעיר מזח"ב קפד, ב.
43) וינגנו ניגון שמח (מהנחה בלתי מוגה).
44) פרשתנו א, יב.

32) תרומה כה, ח.
33) ראה לשון הצ"צ הנדפס במענה לשון בהקדמה. ובסו"ס
פס"ד להצ"צ (קה"ת, תשל"ב) תמב, א (בהוצאת תשנ"ב – תיא,
ב).
34) מכאן עד סיום השיחה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1262. במהדורא זו ניתוספו עוד
איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
35) נדפסה בלקו"ד ח"ד תקצו, א. וראה תו"מ ח"ג ס"ע 184.
וש"נ.
36) נדפסה באגה"ק שבסו"ס התניא ס"כ. וראה ביאור לד"ה

- 1 רש"י מפרש: "אתם (המצרים) אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה". אבל, "אין מקרא יוצא מידי
2 פשוטו"⁴⁵, ופשטות הכתוב הוא שע"י העינוי נעשה "ירבה" ו"פרוץ", וככל שיגדל העינוי ניתוסף יותר
3 בה"ירבה" וה"פרוץ".
- 4 ומבאר הצ"צ⁴⁶, שזהו העילוי שנעשה בהנשמה ע"י הירידה למטה.
- 5 יא. והענין בזה:
6 כאשר הנשמה נמצאת למעלה בגן עדן – אין בכך חידוש ("עס איז קיין קונץ ניט"). ואפילו כאשר
7 הנשמה יורדת למטה, אבל בזמן שיש גילוי אלקות בעולם, כמו בזמן הבית – גם אז אין חידוש;
8 החידוש הוא – כאשר נמצאים בזמן הגלות, בחושך כפול ומכופל, ואעפ"כ עובדת הנשמה את
9 עבודתה מבלי להתפעל מההעלמות וההסתרים, הנה עי"ז מתגלה גדלותה של הנשמה.
- 10 ובזה גופא – הנה כאשר הנשמה אינה מתפעלת מהעלמות והסתרים שמצד הגוי, אין בכך רבותא,
11 שהרי זה דבר הפשוט שיהודי אינו צריך לציית לגוי. וכמו"כ כאשר הנשמה אינה מתפעלת מהיצה"ר,
12 כשבא באופן גלוי ("אָפּענער יצה"ר") והנשמה יודעת שזהו מנגד – אין בכך רבותא;
13 הרבותא היא – כאשר היצה"ר מתלבש במלבוש ארוך, "אָ זיידענע זופיצע" (כידוע פתגם אדמו"ר
14 הזקן וביאור כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בזה⁴⁷), ואומר שהוא אינו היצה"ר אלא היצ"ט... ואעפ"כ אין
15 הנשמה מניחה שירמו אותה כו' – אזי ניכרת גדלותה של הנשמה.
- 16 והבחינה לידע אם זוהי טענת היצה"ר או היצ"ט – הרי זה ה'פועל ממש': אם כתוצאה משמיעת הטענה
17 מתחילים להוסיף בתורה ומצוות ויראת שמים – הרי זו טענת היצ"ט, אבל אם ה'פועל ממש' משמיעת
18 הטענות הוא היפך ההוספה בתומ"צ ויר"ש, הנה גם כאשר נראה שזוהי טענה שיש לה מקום ע"פ שכל
19 דקדושה, מ"מ, כיון שה'פועל ממש' הנדרש מזה הוא היפך ההוספה ביר"ש, הרי זה דבר ברור שזוהי
20 טענת היצה"ר שמתלבש ומתחפש ליצ"ט.
- 21 ואם יש צורך בהבהרה זו בנוגע לכל בני ישראל, הרי פשיטא שצריך להבהיר זאת בנוגע לאלו שהם
22 עדיין קטנים בדעת, לפני גיל עשרים שנה, ופשיטא לפני גיל י"ג שנה:
- 23 כאשר היצה"ר מביע בגלוי את כוונתו, באמרו, שיש להוציא את הילד משיבה שהנהגתה היא ע"פ
24 סדר דברי המשנה⁴⁸ שצריך להיות "יראת חטאו קודמת לחכמתו" (משא"כ כאשר הסדר הוא להיפך אזי
25 מאבדים רח"ל את שניהם, לא חכמה ולא יראה), ולתת אותו למקום אחר כדי שיפסיד הן את היראה
26 והן את החכמה – הרי פשיטא שלא ישמעו אליו;
- 27 ולכן מתחכם היצה"ר ומתחפש ליצ"ט, ומתחיל לטעון ע"פ שכל, שכיון שבישיבה כעסו ("מ'האָט
28 זיך געבייזערט") על הילד, אין זה טוב עבורו, – שלמה המלך אומר אמנם "חושך שבטו שונא בנו"⁴⁹,
29 אבל מוטב שתהי' חכם יותר ממנו... –
- 30 ולכן – טוען היצה"ר – יש לשלוח אותו למקום שבו ההנהגה היא בסדר הפוך.
- 31 ונקודת הענין – כאמור – שגם כאשר ישנם טענות ע"פ שכל, הנה אם התוצאה מזה היא מיעוט
32 בהענין דיראת שמים, בודאי שטענות אלו הם של היצה"ר.
- 33 ויש להוסיף, שגם אם באמצע השבוע לא ניכר כ"כ מהיכך באים הטענות, הרי ביום השבת ניכר הדבר
34 ביותר – כיון שיום השבת הוא למעלה מעבודת הברורים,

45 שבת סג, א. וש"נ. וראה גם תו"מ ח"ד ע' 190. וש"נ.

46 אבות פ"ג מ"ט.

47 משלי יג, כד.

48 שבת סג, א. וש"נ.

49 ראה אוה"ת פרשתנו ס"ע נא ואילך.

47 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' סז (נעתק ב"היום

1 ובפנימיות יותר, שבימי החול הסדר הוא שרוב היום צריך להיות הלימוד בנגלה דתורה, שבתורה
2 גופא הרי זה ענין הבריורים כו', משא"כ ביום השבת עיקר הלימוד הוא בפנימיות התורה⁵⁰,

3 ולכן ביום השבת רואים בבירור מהיכן באות הטענות.

4 יב. וזהו מש"נ "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ":

5 ע"י העינוי של היצה"ר שמתחפש ליצ"ט, ומענה בטענותיו את הנשמה כיון שיכולה לטעות שזהו
6 היצ"ט, ואעפ"כ אין הנשמה נעשית מרומה ממנו – אזי "כן ירבה" שמתגלה גדלותה של הנשמה, "וכן
7 יפרוץ", שבאים להגילויים דמשיח, עליו נאמר⁵¹ "עלה הפרוץ לפניהם".

* * *

8 יג. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ויאמר גו' מי שם פה לאדם.

* * *

9 יד. בתפלת מנחה מתחילים לקרוא פרשת וארא⁵²: "וארא וגו' (אל האבות) ושמי הוי' לא נודעתי
10 להם" (לא נכרתי להם במדת אמיתית שלי), ואילו הגילוי דשם הוי' נעשה ע"י משה רבינו דוקא, שעל
11 ידו ניתנה התורה למטה, ועל ידו נעשה גילוי אלקות בעולמות בי"ע עד למטה.

12 וזהו החידוש של משה לגבי האבות – שהאבות המשיכו אלקות רק בעולם האצילות [כמבואר
13 במארוז⁵³ שלאחרי שנסתלקה השכינה מלמטה למעלה עמדו האבות והתחילו להוריד את השכינה
14 מלמעלה למטה, שההמשכה שע"י האבות היתה רק למעלה⁵⁴], ואילו משה המשיך אלקות למטה.

15 ולכן, אף שתחלת המשכת אלקות מלמעלה למטה היתה ע"י האבות, ומשום זה נאמר למשה "במקום
16 גדולים – אברהם – אל תעמוד"⁵⁵, כיון שעל ידו התחילה המשכת אלקות למטה, מ"מ, מה שנוגע לנו
17 למטה הרי זה המשכת האלקות למטה שנעשית ע"י משה דוקא.

18 טו. וכשם שהדברים אמורים בנוגע למשה רבינו, הנשיא הראשון, רעיא מהימנא, כן הוא גם בנוגע
19 לנשיאי ישראל שבכל דור ודור, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר ועד בכלל,

20 – שיום ההילולא שלו הוא בחודש שבט שמתברך ביום הש"ק זה, היינו, שיום הש"ק זה כולל את כל
21 הענינים של חודש שבט, והרי הנקודה העיקרית של חודש שבט בנוגע אלינו היא, יום העשירי שב⁵⁶ –

22 שבנוגע אלינו, צאן מרעיתו, נוגע לנו ההמשכה שע"י משה נשיא דורנו, שהמשיך, וממשיך גם עתה
23 (כפי שכתב הרבי⁵⁷ ש"רועי ישראל לא יעזבו את צאן מרעיתם"), לכל ההולכים באורחותיו, וכן לאלו
24 שיתחילו מעכשיו לילך באורחותיו – כל השפעות אלקות ברוחניות, ועל ידם גם בגשמיות, בבני חיי
25 ומזוני רויחי.

תער"ב ח"ב ע' תתקנא. וראה גם סה"מ תרע"ח ע' רעא ואילך.

תש"ד ע' 194 ואילך. תש"ה ס"ע 169 ואילך.

(55) משלי כה, ו. וראה דב"ר פ"ב, ז.

(56) ראה גם שיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבט דאשתקד בסופה

(תו"מ חכ"א ע' 324). וש"נ.

(57) אג"ק שלו ח"א ע' קמא.

(50) ראה תו"מ חכ"ב ע' 188. וש"נ.

(51) מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם. אגדת

בראשית ספס"ג.

(52) ר"פ וארא (ובפרש"י).

(53) שהש"ר רפ"ה.

(54) ראה תו"א יתרו סח, ד. הובא בסה"מ תרנ"ג ע' רס. המשך

לקוטי שיחות פרשת שמות כרך יא

26 הרשעים שלא רצו לצאת ממצרים מתו בשלשת ימי
27 אפילה.

28 ב. והנה בהשקפה ראשונה היה אפשר לומר:
29 מכיון שבפסוק זה, "אם לא ביד חזקה גו' אמלוך
30 עליכם" המכוון לגאולה העתידה, והמדרש לומד
31 ממנו בשייכות ליציאת מצרים - הרי, מאידך, יש
32 ללמוד בענין הכתוב מגאולת מצרים על הגאולה
33 העתידה, היינו שגם ה"יד חזקה" שבגאולה
34 העתידה אינה מיועדת אלא ל"מרוכים"; זאת
35 אומרת, שהבטחתה של התורה "ושבת עד ה'
36 אלקיך גו' ושב ה' אלקיך גו'"¹¹, "שסוף ישראל
37 לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין"¹²
38 נאמרה בנוגע למרוכים ולכלל ישראל ולא בנוגע
39 ליחידים.

40 אבל באמת אי אפשר לפרש כן: וכמפורש
41 בפירושו רש"י על הכתוב "ושב ה' אלקיך גו"
42 שהכוונה בזה לכל אחד ואחד בפרט, ובלשון רש"י:
43 "אוחז בידיו ממש איש איש... תלוקטו לאחד אחד בני
44 ישראל"¹³ - והרי הבטחת הגאולה ואופנה "ושב ה'
45 באה בהמשך וכמסוכב מה"סיבה" של הגאולה
46 "ושבת עד ה' אלקיך" "שסוף ישראל לעשות
47 תשובה בסוף גלותן". היינו שגם בזה הוא - כל
48 אחד ואחד בפרט.

49 וכן כתב אדמו"ר הזקן¹⁴ שכל אחד ואחד
50 מישראל "בודאי סופו לעשות תשובה... כי לא ידח
51 ממנו נדח"¹⁵.

52 ועל פי זה נכללו בזה גם כל הרשעים, אף אלה
53 שלא ירצו לצאת מהגלות - שגם אותם יעורר
54 הקב"ה בתשובה ויגאל אותם מהגלות, וכמו
55 שמצינו מפורש בכתוב¹⁶; "והיה ביום ההוא יתקע
56 בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים
57 בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש
58 בירושלים", שגם אלה ששקעו בגלותם עד שנעשו

1 א. על הפסוק¹; "ויאמר אלקים אל משה אהיה
2 אשר אהיה" איתא במדרש²: אמר ר' יוחנן אהיה
3 לאשר אהיה ביחידים אבל במרובים על כרחם שלא
4 בטובתם כשהן משוברות שיניהן³ מולך אני עליהם
5 שנאמר⁴ חי אני נאום ה' אלקים אם לא ביד חזקה
6 גו' אמלוך עליכם.
7 ופירושו המפרשים⁵ דברי המדרש: ד"לאשר
8 אהיה" - שמשמעו וזה ש"אהיה" לאלקים אינו
9 (בדרך החלט ובכל אופן) אלא לאשר אהיה", לאלו
10 שאהיה להם (בפועל) לאלקים, בבחירתם ובחפצם,
11 ואם לא ירצו, בידם לפרוק עולו - לא נאמר זה
12 אלא ביחידים: אבל הרבים לא אניחם לפרוק עול
13 שמים כו' שאפילו יחשבו לסור ממני על כן אמלוך
14 עליהם. ולכן עם בני ישראל שהיו במצרים, עם
15 היות שהיו ביניהם כמה וכמה רשעים⁶ אף על פי
16 כן מכיון שהם מרובים הקב"ה גואלם⁷

17 והמובן בזה הוא, דאף שהכתוב "ביד חזקה גו'
18 אמלוך עליכם" קאי על אופן הגאולות שמימי
19 יחזקאל והלאה כולל גם גאולה העתידה⁸, בכל זאת
20 מרומזת בו גם הגאולה דיציאת מצרים, כי גם
21 גאולה זו היתה בזה האופן, שהקב"ה הוציאם
22 ממצרים "ביד חזקה" - בעל כרחם⁹; אולם זה
23 שהקב"ה השתמש, כביכול, ב"יד חזקה" היה רק
24 להכריח את "המרובים" - כלל ישראל - אבל לא
25 בנוגע ליחידים, וכמפורש במדרש¹⁰ שאותם

(1) פרשתנו ג, יד.

(2) שמו"ר פ"ג, י.

(3) אעפ"י שהוא להם שברון רוח וקהיון שנים (מת"כ שם).

(4) יחזקאל כ, לג.

(5) מת"כ. יפ"ת. פירוש מהר"ו.

(6) ראה שמו"ר פ"א, לר"ה. וראה לקמן הערות 26, 27.

(7) ראה גם במדרש (שמו"ר פ"ג, ב): "כך הבטחת את משה

בין עושיין רצונך בין לא עושיין רצונך אתה גואלם". ואף

שהמדובר שם הוא כמה ש"עתידיים להכאיבני במדבר ואעפ"כ

איני נמנע מלגאלם", הרי א"א לומר שבדרשה זו ס"ל כבדרשה

הקודמת "אני רואה אותם... מקבלין תורת... מעשה העגל..."

מכעיסין אותי בו אעפ"כ איני דנס לפי המעשים העתידיים לעשות

אלא לפי הענין דהשתא". כי מכיון שהבטיח "בין עושיין רצונך

בין לא עושיין רצונך אתה גואלם", מאי נפק"מ בזה אם דנס לפי

המעשים השתא או לא.

(8) ראה סנהדרין קה, א: א"ר נחמן כו' ובפרש"י שם.

(9) להעיר מפרש"י סוף פרשתנו "ביד חזקה יגרשם מארצו:

על כרחם של ישראל יגרשם כו'".

(10) שמו"ר פ"ד, ג. תנחומא וארא יד פרש"י בא י, כב. וראה

מכילתא ר"פ בשלח.

(11) נצבים ל, ב"ג.

(12) רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

(13) וראה בארוכה לקו"ש ח"ט שיחה א' לפ' נצבים.

(14) הל' ת"ת פ"ד ה"ג, תניא ספ"ט.

(15) וראה בארוכה בהמובא ב"תשובות וביאורים" סי' ח'

שסו"ס כל אחד מישראל יזכה לחיי עוה"ב (תה"מ), גם אותם

שנאמר עליהם (סנה"צ, א) "ואילו שאין להם חלק כו'" גם הם,

נשמתם שהיא "נצר מטעי" תקום לתחי' (בגוף אחר).

(16) ישעי כז, יג.

29 קרויים בניים" (ולכן) "להחליפם באומה אחרת איני
 30 יכול"25 וכיון שכן, מדוע לא נגאלו כל בני ישראל
 31 ביציאת מצרים?
 32 (ב) בגלות מצרים היו כמה סוגים של רשעים²⁶,
 33 ואפילו עובדי עבודה זרה²⁷, עד שגם ביציאתם
 34 ממצרים "פסל מיכה עובר עמהם"²⁸ ובכל זאת זכו
 35 לגאולת מצרים - ולמה לא נגאלו אלו שלא רצו
 36 לצאת ממצרים.
 37 ד. ויובן זה בהקדים לבאר ענין כפרת יום
 38 הכיפורים - שדעת רבי²⁹ היא ש"על כל עבירות
 39 שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום
 40 כיפור מכפר"³⁰, אמנם "מודה רבי בכרת דיומא"³¹
 41 (כשעובר על האיסור של עינוי ומלאכה דיום כיפור
 42 עצמו³²) שאין יום הכיפורים מכפר על זה,
 43 ולכאורה גם בזה יש לתמוה: מכיון ש"על כל
 44 עבירות שבתורה יום כיפור מכפר", היינו גם על
 45 עבירות חמורות³³ - למה אינו מכפר "בכרת
 46 דיומא"?

1 "אובדים" ו"נדחים", ואין להם הרצון לצאת
 2 מהגלות - גם הם¹⁷ יתעוררו בתשובה ועד שיבואו
 3 "והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים".
 4 וכמדובר כמה פעמים¹⁸ בפירוש לשון חז"ל¹⁹
 5 בתשובה לשאלת ה"בן רשע" בהגדה של פסח:
 6 "אילו היה שם לא היה נגאל" - דלכאורה תמוה:
 7 מהו הצורך ומהי התועלת לאמור לרשע ענין שאין
 8 לו שייכות לה"סדר" שהוא זכר ליציאת מצרים?
 9 והביאור הוא, שאין הכוונה בזה לדחות²⁰ את ה"בן
 10 רשע" מה"סדר" ולהודיעו שהגאולה היא ממנו
 11 והלאה, כי אם אדרבה, בתשובה אליו מדגישים
 12 שרק "שם (במצרים) לא היה נגאל", אבל בגאולה
 13 העתידה, מכיון שהיא לאחר מתן תורה גם הוא
 14 עתיד להגאל; במילא²¹ נתעורר להפעולה הנפלאה
 15 דמתן תורה, אשר מאז אמר הקב"ה "אנכי ה'
 16 אלקיך", לשון יחיד, נמשך "הוי" להיות כחו
 17 וחיותו של כל אחד ואחד מבני ישראל²², ולכן כל
 18 בן ישראל, גם רשע כמותו, מובטח הוא שעל ידי
 19 כחו זה סופו להגאל.

20 ג. אמנם צריך להבין: א) הטעם שהקב"ה גאל
 21 את ישראל ממצרים הוא, כמו שכתוב בפרשתנו²³:
 22 "בני בכורי ישראל ואומר אליך שלח את בני גוי",
 23 היינו מצד ההתקשרות של "אבינו" ובני ישראל
 24 שהם בניים למקום" הרי מובן שכל אחד ואחד מבני
 25 ישראל שהיה במצרים גם הפחותים ביותר הרי הם
 26 בכלל "בני בכורי ישראל", כי התקשרות של אב
 27 ובנו היא טבעית ועצמית שאין בה שינוי וחילוף,
 28 וכמאמר חכמינו ז"ל²⁴ "בין כך ובין כך אתם

25) ואף שבקדושין שם מביא ע"ז פסוקים הנאמרים לאחר מ"ת, כן אין להקשות שבמאמרז"ל הנ"ל מדובר בעם ישראל בכללותו "להחליפם באומה אחרת איני יכול", ולא בנוגע לפרט של בניי,

כי מכיון שבהיותם במצרים כבר נקראו בניים והתקשרות ואהבה זו של אב לבנו (- שאינה תלויה בדבר), הוא דבר שבטבע הבריאה, וכנראה גם באב ובן למטה*, הרי בטבע אין שינוי - בין קודם מ"ת לכמו שהוא לאחר מ"ת, וגם מובן שכא"א הוא בן להקב"ה (וראה תניא פ"א ורפ"ב: דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות כו' ונפש השנית בישראל היא כו' כדכתיב בני כו') והתקשרות זו היא גם בנוגע ליחיד.

26) ראה זח"ב קע, ב. וראה שמו"ר פ"א, ל. תנחומא פרשתנו י. פירש"י ב, יד.

27) זהר שם, מכילתא שמות יד, כח. ילקוט ראובני שמות יד, כז. שמו"ר פמ"ג ח. תנחומא תשא יד.

ואין לומר לפי שהיו - מרובים" - כי הרי ישראל (גם בהיותם במצרים) "הן מאמינים בני מאמינים" (שבת צז, א).

28) ראה סנהדרין קג, ב (ל"א של רש"י). תנחומא שם (עיין עץ יוסף שם). שמו"ר פכ"ו, א. וש"י

29) יומא פה, ב. וש"י.

30) מלבד פורק עול ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית בבשר שיש ע"ז לימוד מיוחד שאין יו"כ מכפר בלא תשובה (שבועות יג, א. ובפרש"י שם).

31) שבועות שם.

32) פירש"י שם.

33) ראה משנה יצא שם. ובגמרא שם פו, רע"א.

17) ד"ה והי' ביום ההוא כו' תש"ג (סה"מ אידיש ע' 78).

וראה ד"ה הנ"ל בלקו"ת (דרושים לר"ה ס, א).

18) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 252.

19) מכילתא בא יג, ח. יד (הובא בפרש"י יג, ח. אך שם: "לא היית נדאי להגאל", ועד"ז הוא בירושלמי (פסחים פ"י ה"ד) "לא הי' ראוי להגאל משם לעולם"). והמובא בפנים הוא מהגש"פ.

20) ראה תו"ת בא יב, כו.

21) כמבואר בכ"מ שהרשע - בכשרונו הוא שכן ל"הכס", מ"החכמים המה להרע".

22) ראה לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ.

23) ד, כביכג.

24) ראה קדושין לו, א* (שו"ת הרשב"א ח"א סקצ"ד). רות רב פתיחתא ג וראה במדב"ר פ"ב, טו. ועוד.

* אף שהבן נעשה נפרד מהאב, יתירה מזו הוא בהקב"ה ובניי שהנשמה אינה נפרדת ממנו ית' כלל (ראה לקו"ת ר"ה טב, ד).

(* ר"י פליג שם וס"ל דבזמן שאין אתם נוהגים מנהג בניים אין אתם קרויים בניים, אבל (נוסף על המבואר בשו"ת הרשב"א שם ש"אע"ג דד"מ ור"י הלכה כר"י הכא ר"מ קראי קדייק") עיין ספרי (האיזונו יב, ה) שנשמע שר"י הודה לדברי ר"מ.

25 ה. אבל עדיין אינו מובן: הרצון שלא לצאת
26 מהגלות, כשם שהיה זה בניגוד להתקשרות של
27 הקב"ה ל"בני בכורי ישראל" בהגאולה שקודם מתן
28 תורה, כמו כן הוא מנגד גם להתקשרות והיחוד
29 שנתוסף במתן תורה (ש"אנכי ה' אלוקיך": כוחך
30 וחיותך) המביא לגאולתם העתידה של בני ישראל
31 - ואם כן על פי הכלל ד"אין קטיגור נעשה סניגור"
32 איך תהי' גאולה של אלה שלא ירצו לצאת מהגלות
33 בגאולה העתידה?

34 וביאור הענין: בחידוש ועילוי ההתקשרות
35 דהקב"ה ובני ישראל שנתחדש במתן תורה מצינו
36 שני ענינים; א) בשעת מתן תורה בחר הקב"ה
37 בישראל, וכדמוכח גם מהלכה בפועל – בשולחן
38 ערוך אדמו"ר הזקן⁴⁰ "שכשיאמר ובנו בחרת (מכל
39 עם ולשון) יזכור מתן תורה; ב) בני ישראל נעשו
40 משועבדים⁴¹ ועבדים לה' וכמאמר רז"ל⁴² און
41 ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדי
42 הם⁴³ כו'. וכמו שנתבאר בענין מתן תורה
43 בפרשתנו⁴⁴ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון
44 את האלקים על ההר הזה". ושני ענינים אלו
45 שייכים זה לזה, כדלקמן.

46 ו. והנה החידוש והיתרון שבהתקשרות על ידי
47 שבחור בבני ישראל על התקשרותם מצד היותם
48 בנים למקום⁴⁵ יובן מענין הבחירה באדם למטה:
49 רואים בחוש דכאשר אדם בוחר באיזה דבר,
50 רצון זה הוא בתוקף יותר מהרצון הטבעי שיש לו
51 לאיזה דבר.

52 והטעם בזה: הטבע של האדם תוכנו הוא -
53 הגדרים של מציאותו (ומצד טבע זה בא גם אופן
54 ההגדרה והמדידה שבהן מוגדרים כחותיו, חושיו,
55 תכונותיו כו'), ולכן כאשר רוצה איזה דבר מצד
56 הטבע שלו הרי תוקפו של הרצון הוא כפי תוקף
57 ומדת הטבע שלו⁴⁶.

58 אמנם ענין הבחירה האמתית היא מצד עצמותו
59 כמו שהוא למעלה מהגדרים דטבע האדם -

1 ומבאר בזה הרגזובי³⁴: כיון שהחטא הוא
2 בענינו של יום הכיפור גופא הרי הוא עצמו בגדר
3 גורם להחטא, אם כן אי אפשר שהגורם להחטא
4 הוא גם המכפר עליו, דאין קטיגור נעשה סניגור³⁵.

5 וההסבר בסגנון תורת החסידות³⁶: ביום כיפור
6 מתגלה בכל אחד ואחד מישראל עצם ההתקשרות
7 של הנשמה באלקות שלגבי בחי' זו אין תפיסת
8 מקום לחטא ועון³⁷.

9 אמנם ב"כרת דיומא" מכיון שהחטא הוא פוגע
10 ומנגד לגילוי ההתקשרות, הרי שוב אי אפשר
11 שהתקשרות זו תועיל לכפרת החטא³⁸.

12 ועל דרך זה הוא בנדון דידן:

13 ההתעוררות והגילוי מלמעלה להוציא את בני
14 ישראל ממצרים היה מצד גילוי ההתקשרות של
15 הקב"ה, "אבינו", לבני ישראל, כנ"ל, ומכיון שזוהי
16 התקשרות עצמית שאי אפשר להיות בה שינוי, לכן
17 נגאלו כל ישראל ממצרים גם הרשעים, ד"בין כך
18 ובין כך בני הם". אמנם אותם הרשעים שמיאנו
19 לצאת ממצרים (ולחיות עבד לעבדים שזהו היפך
20 מ'עבדי אתם' ופשיטא שזהו היפך "בני בכורי")
21 מאחר שבזה התנגדו לגילוי ההתקשרות גופא, לא
22 יתכן שגילוי זה יפעול בהם ענין הגאולה ממצרים
23 (וכנ"ל באותיות דנגלה "אין קטיגור נעשה
24 סניגור")³⁹.

(34) צפע"נ הל' יבום פ"ד ה"כ בסופו.

(35) ועפ"ז מיישב מדוע לא מתרצת הגמ' (בשבועות שם) על
הקושיא היכא משכחת לרבי כרת ביה"כ (אם לא נימא ומורה
רבי בכרת דיומא), דמשכחת באחטא ויוהכ"פ מכפר שמודה רבי
שאינו מכפר (יומא פז, א), אלא ששניהם (בכרת דיומא ואחטא
ויוהכ"פ מכפר) טעם אחד להם, דאין קטיגור נעשה סניגור.

ועד"ז הוא באחטא ואשוב, שאין מספיקין בידו לעשות
תשובה (יומא פה, ב) "הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא"
(אגה"ת פ"א).

(36) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1149 ואילך ובהנסמן שם.

(37) ראה לקו"ש שם שגם רבנן ס"ל שעיצומו של יום מכפר
[וכמ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"א ח"ג"ד) "ועיצומו של יוה"כ
מכפר" אף שפסק כרבנן (שם ה"ג)]. אלא שס"ל שבכדי להגיע
לכפרת עיצומו של יום (שהיא למעלה מהכפרה שע"י התשובה)
הוא ע"י התשובה.

(38) וי"ל שזהו גם הטעם בג' ענינים הנ"ל שבהערה 30 שאין
יוה"כ עצמו מכפר. ראה רש"י שבועות שם פי' ג' ענינים אלו.

(39) משא"כ "המרובים" שיצאו בע"כ ממצרים (ראה בתחלת
השיחה) הוא לא אלה שלא רצו לצאת מגלות מצרים (כדמוכח
ממדרז"ל שבהערה 10), כ"א אלה שלא רצו ללכת בהמדבר הגדול
והנורא, וכיו"ב, שבוה אין התנגדות לגילוי ההתקשרות.

(40) סי' ס' ס"ד. וראה תניא פמ"ט.

(41) ראה פרש"י יתרו כ, ב (ממכילתא).

(42) קדושין כב, ב. הובא בפרש"י משפטים כא, ו. ירושלמי

שם פ"א סה"ב.

(43) בהר כה, נה, וראה ראב"ע שם כה, מב.

(44) ג, יב.

(45) להעיר מפירש"י (ראה יד, ב): "כי עם קדוש אתה -

קדושת עצמך מאבותיך ועוד ובך בחר ה'".

(46) ראה לקמן הערה 60.

23 מה שנתחדש בהם במ"ת להיותם גם בבחינת
 24 עבדים⁵⁴;

25 וכמבואר בהמשך תרס"ו⁵⁵ בההפרש שבין
 26 בחינת "בן" ובחינת "עבד" בעבודת ה', דה"בן"
 27 אופן עבודתו הוא כמו טבע בנפשו - דכמו שבטבע
 28 הבן לימשך אחר אביו באהבה רבה ובעבודה תמה
 29 כו', כמו כן הוא בנשמות שנקראות "בנים" שזהו
 30 כמו טבע בנפשם לימשך אליו יתברך בהתלהבות
 31 אהבה רבה ולעבדו וכו', אבל אין זה עבודה מכח
 32 עצמם ובחירתם, ולכן אינה נקראת בשם עבודה
 33 כלל⁵⁶.

34 מה שאין כן עבודת העבד, שאין זה מצד הטבע
 35 שלו, ואדרבה, העבודה היא היפך הטבע שלו. אלא
 36 שהוא מצד עצמו ובכח עצמו התקשר ונתן את
 37 עצמו אליו לעבדו יתברך, עד שהוא מתבטל בכל
 38 עצם מהותו ואינו מהות ומציאות לעצמו כלל, אלא
 39 שכל מציאותו היא מציאות האדון בלבד⁵⁷.

40 ז. על פי כל הנ"ל יבואר ההפרש שבין הגאולה
 41 מגלות מצרים, שלא נגאלו בה אלה שלא רצו
 42 לצאת ממצרים - מכיון שהתנגדו לגילוי
 43 ההתקשרות של "אבינו שבשמים" ל"בני בכורי
 44 ישראל" שפעלה היציאה ממצרים (ואין קטיגור
 45 נעשה סניגור) - ובין הגאולה העתידה שבה יגאל

1 [כי הרי אמיתיות ענין הבחירה הוא כשאין
 2 טעמים וסיבות להבחירה, היינו שאין לו נטיות
 3 המחייבות לבחור את הדבר הנבחר, אלא שבוחר
 4 בו בבחירתו החופשית; אבל כאשר בוחר בדבר מצד
 5 הטבע (והציוור שלו) ה"ה מוכרח בבחירתו מצד
 6 טבעו]⁴⁷;

7 וכדמוכח גם בענין הבחירה עצמו, שהאדם
 8 יכול לבחור גם בדבר שהוא היפך זה שטבעו
 9 מחייב לחפוף - ולכן הרצון שמצד הבחירה הוא
 10 בתוקף יותר להיותו בא מעצמותו⁴⁸.

11 ועל דרך זה הוא כביכול למעלה: רצונו ואהבתו
 12 של הקב"ה לבני ישראל מצד היותם "בנים למקום"
 13 - "אבינו", הוא כעין כביכול רצון ואהבה של אב
 14 לבנו, והיינו התקשרות מצד ציוור ובחינה פרטית⁴⁹,
 15 כביכול⁵⁰: מה שאין כן בעת מתן תורה שבחור
 16 הקב"ה בישראל, שהבחירה היא מעצם הבחור⁵¹
 17 שלמעלה מכל ציוור הנ"ל⁵², והיינו שהרצון
 18 וההתקשרות היא מבחי' עצמותו ומהותו יתברך
 19 ממש המושלל מכל התוארים⁵³.

20 ועילוי זה פעל גם בההתקשרות דבני ישראל
 21 להקב"ה שלאחרי מתן תורה - שתהיה לא רק מצד
 22 הטבע והציוור שלהם, כי אם מצד עצמותם - וזהו

(47 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1147, 1309.

(48 ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. ובשמונה פרקים פ"ח. לקו"ת אמור לח, ב.

(49 להעיר מתניא (פ"ב) כמו שהבן נמשך ממוחו האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממוחשבתו וחכמתו ית' כו'. ולהעיר ממרז"ל (יונת אלם רפ"ב. וראה תוד"ה מקמי - יבמות ג, א. רש"י כתובות צב, א ד"ה כבעל) ברא (רק) כרעא דאבוה. ובלקו"ת (ברכה צו, ב): והיינו נה"י.

(50 ראה ד"ה כי נצור ישראל תרס"ו (ע' תקנג).

(51 להעיר משערי אורה בהקדמה (ב, סע"א ואילך) ב"שרש מס"ג (שיש לנש"י) על התו"מ על קדה"ש" שהיא "לפי שרש אותיות התורה הוא בעצמות דחכ' דתורה הקדומה שהיא כח חכמתו העצמית ית' ממש שכלולה בעצמותו ממש (שלמעלה הרבה גם מבחי' כח החוליד לנש"י בדומה לו כו') והא הי' ענין מס"ג דנש"י בזמן מ"ת כו". ואולי י"ל לפי שגם הרצון בתו"מ"צ, "מעשיהן של צדיקים", הוא מצד בחירתו ית' (ראה ב"ר ספ"ב) - ראה לקו"ש ח"ד ע' 1341 הערה 15. ח"ה ע' 66 הערה 70, 74. ח"ז ע' 23 ס"ה. ועפ"י יומתק מה שהבחירה בישראל היתה בעת מ"ת דוקא.

(52 ראה ד"ה יבחר לנו תש"ג ס"ד. לקו"ש ח"ג ע' 1309 וע' 1341.

(53 ואף שגם אהבת האב לבנו אהבה עצמית היא (ראה ד"ה על ג' דברים ה'ש"ת ס"ג ובכ"ו) הרי מכיון שהיא אהבה טבעית הרי אהבה זו היא מצד הטבע שלו ולא מצד עצמותו ממש כבפנים (וראה לקמן הערה 57, 60).

(54 וזהו מש"א יבחר לנו גו' את גאון יעקב (ולא ישראל), דישראל הוא בחי' בן ויעקב - עבדי (לקו"ת בלק ע, רע"ג. ובהנשמך בהערה הבאה. ובכ"מ). וראה גם ד"ה יבחר לנו שם בסוף הסעיף.

(55 ד"ה ומקנה רב והמאמרים שלאחריו (ע' שח ואילך).

(56 ד"ה ומקנה רב בתחלתו (ע' שח"ט), וע' שיט.

(57 וגם זה שלע"ל יתגלה לכ"א מישראל גם בחי' הנח"ר דבואר (שלמע' משכר המצות נח"ר דנברא - המשך וככה ספ"ב ורפ"ט) - גילוי העצמות ממש (ראה לקו"ש ח"ה ע' 244 ואילך) - בעיקר הוא ע"י עבודת העבד פשוט דוקא (כמבואר בהמשך תרס"ו שם, שעיקר הנח"ר הוא מעבודת עבד פשוט) - כי בעבד הפשוט להיות שמציאותו היא רק מציאות האדון לבד אין לו נח"ר של עצמו כלל כ"א "הנח"ר והעונג שלמעלה וזהו עצמו הנח"ר שלו". (המשך תרס"ו ע' שכו).

ועפ"י המבואר בהמשך שם (ד"ה לך לך (ע' סג) ואילך) בההפרש דרצון ותענוג, דרצון גם רצון עצמי הוא בבחי' המשכה והתגלות, משא"כ התענוג הוא בו בעצמותו, י"ל שזהו גם ההפרש בהתקשרות זו שמצד בחי' בנים, ומה שבחור הקב"ה בישראל, שהתקשרות נש"י והקב"ה מצד היותם בנים היא מצד בחי' הרצון (ראה שם ריש ע' ע, וע' עד) שהוא כבר בבחי' המשכה והתגלות כביכול בעצמותו, ומה שהקב"ה בחר בישראל הוא למע' מבחי' רצון כ"א מבחי' עצמותו ממש וע"ד שרש ענין התענוג שהוא בפנימיות עצמותו ממש. אלא שענין הבחירה היא למעלה גם מבחי' התענוג כי הוא מבחי' עצמותו ממש ש"הוא המתענוג.

19 באלקות⁶⁰; ומה שבחיצוניותו אינו רוצה לצאת
20 מהגלות, הרי זה היפך אמיתיות בחירתו העצמית⁶¹.
21 - ולכן מובן שסוף סוף תתגלה בחירתו
22 העצמית, שיבחור ה' לחלקו ולגורלו⁶², גם בגלוי,
23 "וסוף (כל אחד ואחד מ)ישראל לעשות תשובה
24 בסוף גלותן ומיד הן נגאלין".

(משיחת אחרון של פסח תשכ"ח, כ' מנ"א תשל"ב)

1 כל אחד ואחד מבני ישראל גם אלה שלא ירצו
2 לצאת מהגלות, אף על פי שגם זה לכאורה בניגוד
3 להגילוי ד"אנכי ה' אלקיך" שהוא מקור הגאולה
4 העתידה, כנ"ל:
5 היות והתקשרות זו דבני ישראל להקב"ה מצד
6 היותם "בנים למקום" היא מצד הטבע, לכן היה
7 אפשר לבן ישראל (במצרים) להתנגד להתקשרות
8 טבעית זו בכח בחירתו החפשית, מכיון שבאה
9 מעצמותו (של האדם) שלמעלה מהגדרות הטבע
10 שלו⁵⁸; ומהאי טעמא לא הועילה ההתקשרות
11 להוציאם ממצרים כנ"ל.

12 אמנם לאחר שבחר הקב"ה בבני ישראל בעת
13 מתן תורה, שהתקשרות זו להיותה מצד הבחירה,
14 היינו מצד עצמותו ומהותו ממש, פעלה גם כן
15 בבני ישראל להיות התקשרותם להקב"ה מצד
16 עצמותם, ובמילא בכל עצם מהותם ומציאותם -
17 והרי מובן ששוב (בעצם) אי אפשר לו ליהודי לנגד
18 להתקשרות זו⁵⁹, מכיון שבמהותו ועצמותו הוא בוחר

60 עוד זאת: מכיון שרצונו באלקות הוא מצד בזירתו (ולא מצד טבעו וכו'), הרי ע"י בחירה זו נעשה כל מה שהוא היפך מאלקות מושלל ומופרך בתכלית -
כי כאשר שלילת ההיפך היא מצד מציאותו של ההיפך, הרי יש ערך להרע ומדת שלילתו היא כפי מדת "הרע" שבהרע. וגם ברצון עצמי לאיזה דבר, וכמו רצון הטבעי הנ"ל שמבן לאביו, ועד"ז בנש"י, הרצון טבעי של ישראל לאלקות - להיותם "בנים למקום", ובמילא - שלילת הרצון דכל מה שהוא היפך מאלקות, הרי מכיון שזהו בדרך הנרחב וציוור בו, אשר כן הוא ציוור מציאותו שרוצה הוא באלקות, ואינו רוצה בכל מה שמנגד לאלקות, הרי ישנה תפיסת מקום לה"רע", שהרי מצד ציוורו וענינו (של ההיפך), אינו רוצה בו, וא"כ אין הרצון מוחלט בתכלית (גם באלקות), אבל כאשר רצונו הוא מצד בחירתו, הרי חיוב הדבר שרוצה בו ושלילת הדבר שאינו רוצה הם בתכלית. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1341 ובהערה 14, 17 שם.

61 ראה רמב"ם ספ"ב מהל' גירושין.
62 ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

58 כי הרי בחירה זו אצל האדם היא מצד זה ש"הן האדם ה' כאחד ממנו" דומה להקב"ה ולכן "אין מי שיעכב על ידו" שאינו מוגדר בשום הגדרות (ראה בהנסמן בהערה 47).
59 ומה שבנוגע ליה"כ אפשר לו לנגד להתקשרות זו, זהו רק לפי שנה וע"ז ניתנה לו הבחירה, אבל בנוגע ללעת"ל הרי זהו כל ענין הבחירה שנתחדש לאחר מ"ת, שסו"ס לא ידח ממנו נדח (וראה גם תו"ש - שיחת פורים העת"ר (ע' 220) ובהערה 4 שם).

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו טבת. ולפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד השתתפותו בהתועדות דיום הבהיר הוא י"ט כסלו יום גאולתנו ופדות נפשנו, שבודאי השתתף בזה וגם בהחלטות הטובות בהנוגע לפועל מר"ה חסידות על כל השנה.

בנוגע לקריאת שם הנולדים בשעה טובה ומוצלחת, ידועה הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע"י שלא הי' מורה בכגון דא (ומובן ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל - שער הגלגולים הקדמה כ"ג, עמק המלך שער א' סוף פרק ד' - אשר השם הוא צנור המשכה לנשמה זו דוקא ונותנים מלמעלה הרעיון בזה להורי הנולד), ואיך שיחליטו הוא וזוגתו שיחיו ביחד, יה"ר שיהי' לאורך ימים ושנים טובות.

מה שאין כן בנח לא הי' כל זה, רק כתר שם טוב, שבדורותיו הי' לו שם טוב, שהוא למטה מכל אלו הג', (כי מהלשון וכתר שם טוב עולה על גביהן, משמע שהוא למטה מהג' כתרים, אלא שעולה על גביהן)¹¹.

זהו שלא הי' נחשב לכולם בדורות דאברהם משה דוד.

דבר אחר, חמי מה עבד בדרא דכלהו חייבים קל וחומר אלו הי' בדרא דכלהו צדיקים, כי הרי כתר שם טוב אם שבעצם הוא למטה מהג' כתרים אך עולה על גביהן וכו'.

וזהו חמי מה עבד בדרא דכלהו חייבים, שדור המבול הי'¹² מתהו (ולכן נימוחו ולא נתקיימו, כמו שתהו נשבר ולא נתקיים) וכו'.

וזה אם בדרא דכלהו חייבים שמתהו שלא נתקיימו, הי' הוא תמים, שלא נשבר, קל וחומר¹³ אלו הי' בדרא דכלהו צדיקים שמתיקון וכו'.

ועיין בסנהדרין פרק חלק¹⁴ שהוא פלוגתת ר' יוחנן וריש לקיש. ר' יוחנן אמר בדורותיו ולא בדורות אחרים, וריש לקיש אמר בדורותיו וכל שכן בדורות אחרים.

יש לומר כל אחד מהם מדבר כפי¹⁵ בחינתו. ר' יוחנן שמתחלה הי' בסטרא דקדושה, והוא מזרעא דיוסף¹⁶, המלך הדר¹⁷ דתיקון, סבירא לי' שלא בדורות אחרים, וכמו הפירוש הראשון דהכא. וריש לקיש שמתחלה הי' ראש הגזלנים¹⁸ ואחר כך

נט

ביאור הזוהר "בדורותיו" אבל בדרא דאברהם, משה, דוד אינו נחשב כולם. דבר אחר ק"ו בדרא אחרינא וכו', ומבאר הגמ' (סנהדרין קח.) בשיטת ר' יוחנן וריש לקיש וכו'.

תמים¹ הי' בדורותיו אבל בדריין אחרנין אינו נחשב לכולם כמו דרא² דאברהם ודרא דמשה ודרא דדוד, דבר אחר חמי מאי עבד בדרא דכלהו חייבים, קל וחומר אלו הי' בדרא דכלהו צדיקים.

ספר הזוהר חלק א' דף ט, א (תוספתא)

קחשיב אלו הג' אברהם משה דוד. הוא, כי אלו הג' הם הג' כתרים. כתר כהונה, כתר תורה, כתר מלכות.

כתר כהונה אברהם איש³ חסד, והכהונה ניתנה לאברהם, כמו שכתוב⁴ אתה כהן לעולם.

תורה, משה, כי התורה ניתנה על ידי משה, ונקראת תורת משה⁵.

מלכות, דוד, כי המלוכה ניתנה לדוד⁶ לעולם.

והם לנגד, דעת, חסד, וגבורה.

כהונה - אברהם, חסד.

תורה - משה, דעת, כמאמר⁷ למדע תורתך.

מלכות - בית דוד, גבורה, כי מלכות בנינה⁸

מהגבורות, ודוד הי' אדמוני⁹, והי' גבור עצום כמ"ש¹⁰ גם את הארי גם את הדוב הכה.

(1) [תרגום ללה"ק] תמים הי' בדורותיו, אבל בדורות אחרים לא הי' נחשב לכולם, כמו דוד דאברהם, ודוד דמשה, ודוד דדוד. דבר אחר (מה שכתוב בדורותיו הוא לשבח), ראה את מעשיו הטובים שעשה בדור שהיו כולם רשעים, קל וחומר אלו הי' בדור שכולם צדיקים (ודאי הי' צדיק ביותר). [עייין גם לקמן סימן ס].

(2) ראה בזה בלקוטי שיחות חלק לה שיחה א' לפרשת נח עמוד 15.

(3) כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". זהר חלק א דף מז, ב. תניא - אגרת הקדש סימן ה.

(4) תהלים קי, ד. [ובתחלת המזמור כתוב "נאם ה' לאדני שב לימיני" דקאי על אברהם, ראה נדרים לב:].

(5) מלאכי ג, כב. "זכרו תורת משה עבדי".

(6) ראה רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ז. הלכות תלמוד תורה ריש פרק ג. ראה לקוטי שיחות חלק כח עמוד 115 ואילך.

(7) תפלת "אתה חוננתנו" למוצאי שבת קודש.

(8) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק ב' עמוד תתפח ואילך. ביאורי הזוהר להצמת צדק חלק א' עמוד שצו ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים תשי"ב עמוד קמג ואילך.

(9) שמואל-א א, כז.

(10) שם יז, לו.

(11) "והוא מה שפרנס י"ב חדש את כל הבעלי חיים, שהם בחי' בי"ע בהתיבה בחי' מלכות, ובי"ע הם למטה מהג' קוין דאצ"י". (לקוטי לוי יצחק כאן).

(12) ראה גם לקמן סימן סה.

(13) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור מ"ש ק"ו.

(14) קח.

(15) ראה גם סימן ס.

(16) בבא מציעא פד. "אמר רב יוחנן... אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא בהו עינא בישא וכו'". ראה גם פניני לוי יצחק על התורה פרשת וישב וישב פרק לט פסוק ו.

(17) ראה פניני לוי יצחק עה"ת פרשת וישלח, דו' מלכי אדום (וישלח לו, א ואילך) הם ז' מלכי דתהו, והמלך השמיני "הדר" הוא מקור התיקון (לעיל סימן טז, ובהערה 8 שם). ויוסף נק' "הדר", על שם שהי' (וישב לט, ו) "יפה תואר ויפה מראה" (ראה לקמן סימן עא), וכן יוסף בחי' יסוד, והוא נק' הדורא דגופא (זהר תצוה דף קפו ע"ב). ראה אור התורה מקץ עמוד 2204.

(18) בבא מציעא שם, רש"י ד"ה ר' קרי לי, רבן של לסטים וראש להן הייתי.

ילקוט לוי יצחק על התורה

עלה לסטרא דקדושה ונעשה גדול מאד מאד, שהי' חריף ומפולפל מאד¹⁹, עוקר הרים²⁰ דתהו, סבירא לי' כל שכן בדורות אחרים כמו הפירוש דבר אחר חמי כו' דהכא.

רי"ש לקי"ש מספרו תתק"ן²¹ כמספר שני חיי נח. לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד כב "דאה בכ"ז, לקוטי שיחות חלק לה פרשת נח (שיחה א) עמוד 15 ואילך. שיחות קודש ה'תש"מ משיחות מוצאי ש"פ נח סעיף יב ואילך. לקוטי שיחות חלק כ' נח עמוד 13 ואילך. תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סימן טו. טז.

21 רי"ש (בגיי 510) + לקי"ש (440) = 950, וכן מספר שני נח 950 (בראשית ט, כט) "ויהי כל ימי נח תשע מאות שנה וחמשים שנה וימת".
[ובדרך אפשר י"ל הכוונה תתק"ן מלשון תיקון ולא תהו].

19 ב"מ שם: הדר אקרי' ואתניי' ושווייה גברא רבה... כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא ומפריקנא לי' עשרין וארבעה פרוקי וכו'.

20 ראה לקמן סימן סה, הרים הם בחי' דתהו.

אגרות קודש

ב"ה, ז' טבת, תש"כ
ברוקלין.

האברך הו"ח אי"א נוי"נ הרב נפתלי שי' הכהן

שלום וברכה!

תקוטי שבטח הגיע צלחה ללונדון, ואתענין לדעת אם במשך הנסיעה התראה עם מר שניאור זלמן יפה ובי"ב - שי', כיון שנוסעים הם באני' אחת. כן אם היתה הזדמנות בכגון דא להפיץ המעניות חוצה, וכמדובר זה כו"כ פעמים אודות הנחיצות לנצל כל ענין והזדמנות בכיוון זה. ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט, כמבואר בהענין דבניי' התועים בארצות (נדפס בסו"ס לקו"ת הוצאת קה"ת).

כן להעדפה ולתוספת - באתי לעורר אשר במשך שהותו בלונדון בודאי ידבר, נוסף על פ"ש מכאן ומהעניינים בהתועדויות דכאן, בהנוגע לשיבות הערב, אודות הפעולות הטובות וגודל הענין, ואיך שעורר זה שינוי מהות בהתלמידים ועל כל סביבתם וכו' וכו', ואין לנהוג בזה בנהוג של ענוה, שהרי על כגון דא נאמר ואתהלכה ברחבה, וביחוד כשנוגע לפועל ונפק"מ לפועל ולתוצאות העבודה בהנוגע לשיבות הערב בלונדון. וידועה הבחינה בכגון דא מאיזה צד באות הטענות וכו' (נדפס בהיום יום כ"ג סיון).

פשוט שאין בהאמור סתירה, למה שדברתי עמו בהנוגע לשיבות הערב, בחדר לפנים מחדר, - שהרי בעניני קדושה נצטוינו להעלות בקדש, ושלא להסתפק כלל בהישגים שבעבר ואפילו בהווה. ובעניני קדושה הרי, בלשון רבנו הזקן בספר התניא שלו ספיי"ג: בחי' ראש ומוחין של מדרגות תחתונות הן למטה מבחי' עקביים ורגלי מדרגות עליונות מהן. ולא נסתפק רבנו הזקן בזה, ומייסד הענין עוד יותר, וכסיומו: וכמאמר רז"ל רגלי החיות כנגד כולם. והענין בא בביאור על מה שקדמו, בנוסח מודגש עוד יותר, אשר "כל מעלות ומדרגות שלמטה הם כאין לגבי מעלות ומדרגות שלמעלה מהן".

וזהו גם היסוד למה שדברתי עמו ע"ד השלב השני בהתפתחות ישיה"ע. ובעזר הכשרונות שחונן בהם, באם ינצלם כדבעי ובמרץ הדרוש בענין זה, הרי תקוטי שיבוא ג"כ בקרוב השלב השני. אז על הענין כולו - יש להמליץ דברי רבנו הזקן הנ"ל, אלא שכמובן וגם פשוט - לא רק במ"ש כאין וכו' אלא והוא העיקר, ששלב הקודם - המצב בהווה - הוא מעלה ומדרגה בקדושה עד שנקרא ראש ומוחין וכו', וק"ל.

באם ימצא יום או יומים פנוים, מהנכון שיבקר במנשסתר ובעיקר בהישיבה אשר שם, וימסור פ"ש ממני להר"מ ורי"ש שי' ובבקשת רשותו למסור פ"ש ממני גם לתלמידי הישיבה שי'. ומובן שפ"ש שלי ענינה, שימסור איזה ענין של תורה והתעוררות ששמע בעת ההתועדויות. ואל בינתו אשען באיזה ענין יבחר.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ולבשו"ט,

לא

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמות

בשער הנ' של טומאה ח"ו ע"כ לא יכלו להתמהמה אבל הגאולה העתידה שתהי' ב"ב הוא תלוי רק במעשינו הטובים בתורה ומצות.

וזהו שאמר המסורה שעתה בגלות האחרון והי' כי תלכון משם ב"ב לא תלכון ריקם בלי תורה ומצות (כאשר הי' במצרים שיצאו גם בלי תורה ומצות כנז') ובמנוסה לא תלכון, שלא נצטרך כ"כ לרוץ כמו במצרים שלא יהי' סכנה גדולה כ"כ, וגם היציאה מהגלות תהי' ע"י התורה והמצות שסגלנו כנז'.

תפארת בנים

ד, ג – ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו

ג. רבותינו אמרו בענין מטה שנהפך נחש... שהודיעו בכאן יכולתו הגמור שהוא מומית ומחי' מוחץ ורופא, וכמו שזה המטה שהוא דומם החיהו השם ועשה נחש ממנו חי ומרגיש, כן יכול לעשות עם שוכני עפר להחלימם ולהחיותם לעתיד, וכן הודיעו שהוא מוחץ ורופא, וזהו הבא נא ידך והנה ידו מצורעת, ואח"כ והנה שבה כבשרו. וזהו (דברים לב, לט) ראו עתה כי אני הוא אני אמית ואחי' וכו'. ואמרו במדרש מי שאמר החמורה יאמר הקלה, אבל רמזו שיחי' השם המתים כמו שהיו פסחים ועורים בענין שיכירום ואח"כ הוא רופא אותם, וזהו מחצתי ואני ארפא, וכן בכאן נראה שהוליך זה הסדר בראשונה החי' המטה, ואח"כ נתן רפואה למחץ היד, ואין מידי מציל.

צדור המוד

ג, ג – ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה

א. (פא) עיין (קהלת יעקב) סנה רומז על שיעבוד מלכות, עיין (ילקוט שמות) לעתיד עשן של ישראל אוכלת את כל העמים, והיינו שיבוער הטומאה ויתקיים הבטחות צפני' לקרוא כולם בשם ד'. ובזה אפשר לפרש כוונת (פסוק ג' סימן ג') "מדוע לא יבער" הסנה מפרש הרמז בר"ת (זכרי' ט, ט) "הנה מלכך יבוא לך, סנה אלו אומות העולם כמדרש, "וגם מ"ד"ו"ע מפרש הרמז בנוטריקין (יחזקאל לז, כד) "ועבדי דוד מלך עליהם, ואז תתקיים מה שפירש רש"י (דניאל סוף סימן ט").

מקרי דדקי²

ג, כא – ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכון לא תלכו ריקם

ב. והי' כי תלכון לא תלכו ריקם. במסורה תלכון תרין דין ואידך (ישעי' נב, יב) ובמנוסה לא תלכון. י"ל דהנה פסוק זה נאמר בגאולה האחרונה ב"ב שלא נלך במנוסה, ולהבין המשך הענין י"ל דהנה גאולת מצרים הי' שלא ע"י מעשיהם כי היו אז משוקעים במ"ט שערי טומאה וע"כ נאמר כי בחפזון יצאת מארץ מצרים ואילו לא מיהר ה' יתברך להוציא אותנו והיינו עוד שם רגע היינו משוקעים

(1) פסוק כז. "ועד כלה נחרצה תתך על שומם", פירש רש"י: ותתקיים ממשלת השקט עד יום אשר תתך עלי' כלה ונחרצה הנגור עלי' בימי מלך המשיח. תתך על שומם, תגיע ותרד כליון חרוץ על הדמות כוכבים ומזלות ועל עובדי'.

(2) ר' הלל מקאלאמי ז"ל, תלמיד החתם סופר.

אגרות קודש

ב"ה, כי טבת, תשי"כ
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה הלל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו המהיר, בו כותב אודות מצב בריאותו.

ובעת רצון אזכירו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה, וכן בשאר הענינים הכללים והפרטים גם יחד.

מאשרים בתודה הקבלה של הספרים, הליכות עולם קטן ושער טהרה, שהו"ל, ולכאורה דין קדימה עכ"פ מכאן ולהבא, בהלכות הצריכות, ושאינן אחריהם ספרי לקוטים דבתראי, כוונתי להספר מאיר עיני סופרים וכיו"ב, והרי זכות הרבים מסייעתו.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

♦ יום ראשון י"ב טבת ♦

א (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה א וְאֵלֶּיךָ יָבִיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל דַּעְלוּ לְמִצְרַיִם
עִם יַעֲקֹב גִּבְר וְאָנֹשׁ בֵּיתָה עֵלֹ: אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:

רש"י: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אף-על-פי שִׁמְנָאָן בְּחַיֵּיהֶן בְּשִׁמּוֹתָן, חֲזַר וּמְנָאָן בְּמִיתָתָן, לְהוֹדִיעַ חֲבָתָן שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְכּוֹכְבִּים, שֶׁמוֹצֵיָאָן וּמְכַנְיָסִין בְּמִסְפָּר וּבְשִׁמּוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיהו ב'): "הַמוֹצֵיָא בְּמִסְפָּר צָבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא" (שמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת שמות תשמ"ו. התוועדות תשמ"ו כרך ב. עמ' 351 – מתוך 'התקשרות')

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת (א, א)

בְּשֵׁם הַפְּרָשָׁה מִתְבַּטָּא תִּכְּוֶן הַפְּרָשָׁה, וְכָאֵן לְכַאוּרָה יֵשׁ נִגּוּד מִקְלֵט בֵּין שֵׁם הַפְּרָשָׁה לְבֵין תִּכְוֶנָה: הַפְּרָשָׁה מִתְחַלְתָּה וְעַד סוּפָה עוֹסֶקֶת בְּעִנְיַן הַשְּׁעִבּוּד וְהַגְּלוּת, וְאֵלֹו 'שְׁמוֹת' מְבַטָּא אֶת עִנְיַן הַגְּלוּת, שֶׁהִרִי "עַל שֵׁם גְּאֻלְתָּן נִקְרָאוּ", וְהַגְּלוּת גַּם הִיְתָה "בְּשִׁבִיל שְׁלָא שָׁנוּ שְׁמָם"?

וְהַבְּאוּר: הַשֵּׁם יֵשׁ בּוֹ דְבַר וְהַפּוּכּוֹ. מִצַּד אֶחָד הוּא מְעֵלִים עַל עֵצָם הָאָדָם, וְאֵינּוּ מְגַלֶּה דְבַר עַל מְהוּתוֹ, וּמִצַּד שֵׁנִי – הַשֵּׁם קָשׁוּר בְּעֵצָם הַנֶּפֶשׁ, וְעַד שֶׁהִקְרִיָּה בְּשִׁמּוֹ שֶׁל אָדָם הִיא דְרָךְ לְהַעִירוֹ מִעֲלֵפוֹן. מַעִין זֶה מִצּוֹי גַּם בְּגִלוּת – מִצַּד אֶחָד הִיא הַעֵלֶם וְהַסְתָּר, וְהִיא אֶפְשָׁרִית רַק כְּשֶׁהַעֵצָם אֵינּוּ גְלוּי; וּמִצַּד שֵׁנִי, כְּאֲשֶׁר מְגַלִּים אֶת הָעִנְיַן הַפְּנִימִי בְּגִלוּת, מְבִיאִים אֶת הַגְּלוּת, שֶׁעֲנִינָהּ גְלוּי עֲצֻמוֹת אִין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי-שיחות כרך 2 עמ' 253 – מתוך 'התקשרות')

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה (א, א)

הַהֲבִדֵל בְּפִשְׁטוֹת בֵּין סֵפֶר בְּרֵאשִׁית לְסֵפֶר שְׁמוֹת, שֶׁבְּסֵפֶר בְּרֵאשִׁית מְסַפֵּר עַל תּוֹלְדוֹת הָאֲבוֹת וְהַשְּׁבָטִים, שִׁזּוּ הַהֲכֵנָה לִיצִירַת עַם-יִשְׂרָאֵל, וְאֵלֹו בְּסֵפֶר שְׁמוֹת מְסַפֵּר סְפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם וּנְתִינַת הַתּוֹרָה.

אָבֵל אִם כֵּן, לְמָה הַתְּחִלַּת סֵפֶר שְׁמוֹת אֵינָה בְּסֵפֶר יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁאֵז נוֹלַד עַם-יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא בְּגִלוּת מִצְרַיִם דְּוָקָא? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁאִף שֶׁבְּסֵפֶר שְׁמוֹת מְסַפֵּר סְפּוּר לִידַת עַם-יִשְׂרָאֵל וּנְתִינַת הַתּוֹרָה, אָבֵל הַתְּחִלָּה שֶׁל סְפּוּר זֶה אֵינָה בְּמִתַּן תּוֹרָה, וְאִף לֹא בִיצִיאַת וּגְאֻלַּת מִצְרַיִם, אֲלֵא דְוָקָא בְּגִלוּת מִצְרַיִם, הַמְּסַמְלֵת אֶת הִירֵדָה לְמִצְרַיִם וְהַגְּבוּלִים שֶׁל הָעוֹלָם בְּכֻלָּל.

מִפִּיּוֹן שֶׁתְּכִלִּית הַתּוֹרָה הִיא בְּרוּר הָעוֹלָם, לְכֵן גַּם הַהֲכֵנָה לְמִתַּן-תּוֹרָה הִיְתָה עַל-יְדֵי עֲבוּדָה בְּתוֹךְ גְּלוּת מִצְרַיִם, בְּאִפְּן שֶׁעֲנִינֵי מִצְרַיִם נִכְנְסוּ לְרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל, לְתַחוּם הַקְּדָשָׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי-שיחות כרך 1 עמ' 7 – מתוך 'התקשרות')

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל... שְׁבָעִים נֶפֶשׁ (א, א-ה)

שְׁקוּלִים הֵן יִשְׂרָאֵל כְּצָבָא הַשְּׂמִימִים. נֶאֱמָר כָּאֵן שְׁמוֹת וְנֶאֱמָר בְּכּוֹכְבִּים שְׁמוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר "מוֹנֶה מְסַפֵּר לְכּוֹכְבִּים לְכֻלָּם שְׁמוֹת יִקְרָא". אִף הַקְּב"ה, כְּשֶׁיִּרְדוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם מִנְּה מְסַפְרָם כְּמָה הָיוּ (מדרש רבה).

מְסַפֵּר, מַעֲצָם טִיבוֹ, מְבַלִּיט אֶת הַמְּכַנְיָה-הַמְּשַׁתֵּף שֶׁל הַדְּבָרִים הַנִּמְנִימִים, וּמִטְשֵׁטֵשׁ אֶת הַהֲבִדֵלִים הַקְּיָמִים בִּינֵיהֶם. לְעַמַּת זֹאת, קְרִיאַת שֵׁם, מְשַׁקֶּפֶת אֶת הַמִּיחָד וְהַשׁוֹנֶה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל פֶּרֶט וּפְרֵט בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

רש"י כפשוטו על התורה

א (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַפְּתוּב מְפָרֵט כָּאֵן אֶת שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים וּמוֹנֶה אֶת מְסַפְרָם. וְאִף-עַל-פִּי שֶׁכָּבֶר מְנָאָן בְּחַיֵּיהֶם, בְּסִיפּוּר יְרִידָתָם לְמִצְרַיִם, וְהַזְכִּיר אֶת כּוֹלָם בְּשְׁמוֹתָם (ראה בראשית מו, ח), עִם זֹאת חֲזַר וּמְנָאָן כָּאֵן שׁוּב בְּסִיפּוּר מִיְתַתָּן, לְהוֹדִיעַ חֲבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲצֵל הַקְּב"ה, שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְכּוֹכְבִּים, שֶׁכְּאֲשֶׁר הוּא מוֹצֵיָאָן בְּכָל עֶרֶב לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ, וְכֵן כְּשֶׁהוּא חוֹזֵר וּמְכַנְיָסִין בְּכָל בּוֹקֵר, הִרִי הוּא מוֹנֶה אוֹתָם בְּמִסְפָּר וּקְרָא לָהֶם בְּשִׁמּוֹתָם (שמות-רבה), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה מ, ב)

'הַמוֹצֵיָא בְּמִסְפָּר צָבָאָם לְכּוֹלָם בְּשֵׁם יִקְרָא' [הקב"ה מוֹצֵיָא אֶת כּוֹכְבֵי הַשְּׂמִימִים בְּסִיפּוּרָה, וְקוֹרָא לְכָל אֶחָד בְּשִׁמּוֹ]. אִף יִשְׂרָאֵל, מִתּוֹךְ שֶׁהֵם חֲבִיבִין, מוֹנֶה אוֹתָם הֵן בְּחַיֵּיהֶם וְהֵן בְּמוֹתָם (בא"י): תורה ב

בְּכֹל יְהוּדֵי קְיָמוֹת שְׁתֵּי הַבְּחִינֹת גַּם יַחַד: "מִסְפָּר" וְקִרְיַת "שֵׁם". **מִסְפָּר** רומז לנְקֻדַּת הַיְהוּדוּת שֶׁהִיא שְׁנָה אֶצֶל כָּל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. קִרְיַת **שֵׁם** רומזת לסגולה וְלִיתְרוֹן הַמִּצְדִּיקִים כָּל יְהוּדֵי. לְכֹן הַתְּבַטָּא חֲבֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשְׁנֵי דְבָרִים אֵלּוּ, כְּדֵי לְהוֹדִיעַ גְּדֹל חֲבַתְּם, הֵן מִצַּד נְקוּדַת הַיְהוּדוּת הַמְשֻׁתָּפֶת לְכֹלָם, וְהֵן מִצַּד מַעֲלַתוֹ הַמִּצְדָּקוֹת שֶׁל כָּל יְהוּדֵי וְיְהוּדֵי כְּפָרְט. וְעַל־דֶּרֶךְ מֵה שֶׁנֶּאֱמָר "מוֹנֶה **מִסְפָּר** לַפּוֹכְבִּים לְכֹלָם **שְׁמוֹת** יְקִרָא".

(ב) **רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לְוִי וַיהוּדָה:** ב רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לְוִי וַיהוּדָה:

(ג) **יִשָּׁשְׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימִן:** ג יִשָּׁשְׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימִן:

(ד) **דָּן וּנְפֹתְלִי גָד וְאָשֵׁר:** ד דָּן וּנְפֹתְלִי גָד וְאָשֵׁר:

(ה) **וַיְהִי כִּלְנֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדֵי־עֵקֶב שְׁבָעִים נַפְשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:** ה הַיְהוּדָה כָּל נַפְשָׁתָא נַפְקֵי יִרְכָא דִּיעֵקֶב שְׁבָעִין נַפְשֵׁן וַיּוֹסֶף דִּיהוּדָה בְּמִצְרַיִם:

ה"י • וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם • וְהֵלֵא הוּא וּבְנָיו הָיוּ בְּכֹלֵל שְׁבָעִים, וּמֵה בָּא לְלַמְדָּנוּ, וְכִי לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים שֶׁהוּא הָיָה בְּמִצְרַיִם? אֵלֶּא לְהוֹדִיעַךְ צְדָקָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף: הוּא יוֹסֵף הַרוּעָה אֶת צֶאֱן אָבִיו, הוּא יוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם וּנְעִשָׂה מְלָךְ וְעַמֵּד בְּצַדְקוֹ.

(ו) **וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:** ו וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל דָּרָא הַהוּא:

(ז) **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֹד מְאֹד וַתַּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:** ז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ וַיִּסְגִּיאוּ וַתִּקְיֵפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא וַתַּמְלִיאת אֶרְעָא מִנְהוֹן:

ה"י • וַיִּשְׂרְצוּ • שֶׁהֵיוּ יוֹלָדוֹת שֶׁשָּׂה בְּכָרִס אָחֵד.

(ח) **וַיָּקָם מֶלֶךְ־חָדָשׁ עַל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע אֶת־יוֹסֵף:** ח וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָא עַל מִצְרַיִם דְּלֹא מְקִים גְּזֵרַת יוֹסֵף:

ה"י • וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ • רַב וְשִׁמּוּאֵל, חַד אָמַר: חָדָשׁ מִמֶּשׁ, וַחַד אָמַר: שְׁנַתְחַדְּשׁוּ גְזֵרוֹתָיו (סוֹטָה י"א). אֲשֶׁר לֹא יָדַע • עֲשָׂה עֲצֻמוֹ כְּאֵלוֹ לֹא יָדַע (כך גרס ר"א"ם).

רש"י כפשוטו על התורה

אָמַר, שְׁאִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִלְךָ חָדָשׁ, אֶלֶּא בְּאֹתוֹ הַמֶּלֶךְ, וְקָרָא הַכְּתוּב 'חָדָשׁ' מִשּׁוּם שְׁנַתְחַדְּשׁוּ גְזֵרוֹתָיו, כְּלוֹמַר שֶׁהִתְחִיל לְחָדָשׁ גְּזֵירוֹת קִשּׁוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שֶׁשִּׁינָה דְרָכּוֹ לְרַעָה הָרִי הוּא כְּמִלְךָ חָדָשׁ (סוֹטָה י"א):
אֲשֶׁר לֹא יָדַע. אִין הַכּוּוֹנָה שֶׁהַמֶּלֶךְ הַזֶּה [הַחָדָשׁ, אִו שְׁנַתְחַדְּשׁוּ גְזֵירוֹתָיו] לֹא יָדַע אֶת גְּדוּלְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְכָל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לְמִצְרַיִם, אֶלֶּא עֲשָׂה עֲצֻמוֹ כְּאֵלוֹ לֹא יָדַע, כְּלוֹמַר, לֹא הִכִּיר טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל עַל כֵּךְ (סוֹטָה י"א) (מִשְׁכִּיל: תּוֹרָה ט

יַחַד עִם אָחָיו - הוּא אוֹתוֹ יוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם וְנִתְגַּדֵּל בֵּין הַגּוֹיִים וְנִעֲשָׂה מֶלֶךְ, וְעַם זֹאת נוֹתֵר עוֹמֵד בְּצַדְקוֹ כְּכִרְאִשׁוֹנָה (שְׁמוֹת־רִבְהוּ) (בִּאמ"ח): תּוֹרָה ו
(ז) **וַיִּשְׂרְצוּ.** הַכְּתוּב מְתַאֵר אֶת רִיבוּיֵים הַמּוּפְלָג בְּלִשׁוֹן 'הִשְׂרְצָה', כְּדֵי לְרַמּוֹז עַל כֵּךְ שֶׁהֵיוּ הַנְּשִׂים יוֹלָדוֹת שֶׁשָּׂה בְּכָרִס אָחֵד (בְּלִידָה אַחַת) כְּדֶרֶךְ הַשְׂרָצִים) (שם): תּוֹרָה ח
(ח) **וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ.** נִחְלָקוּ רַב וְשִׁמּוּאֵל בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל 'מֶלֶךְ חָדָשׁ': חַד אָמַר חָדָשׁ מִמֶּשׁ, שְׁמַת הַמֶּלֶךְ הַקּוֹדֵם וְקָם מֶלֶךְ אַחֵר תַּחְתָּיו, וַחַד

(ה) **וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם.** לְמַה הוֹצִיא אֶת יוֹסֵף מִן הַכְּלָל וְהוֹפִירוֹ בְּנִפְרָד, וְהֵלֵא הוּא וּבְנָיו הָיוּ גַּם הֵם בְּכֹלֵל חֲשׁבוֹן שְׁבָעִים הַנֶּפֶשׁ, בְּדוּמָה לְשֶׁאֵר הַשְּׁבָטִים [כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית מו, כו) יוֹסֵף יוֹסֵף אֲשֶׁר יָלַד לוֹ בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם, כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִמָּה שְׁבָעִים], וְאִם כֵּן, מֵה בָּא הַכְּתוּב לְלַמְדָּנוּ בְּאִמְרוֹ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם, וְכִי לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים שֶׁהוּא הָיָה בְּמִצְרַיִם? אֶלֶּא כְּדֵי לְהוֹדִיעַךְ צְדָקָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנְּתָה בְּמֵאוּמָה: הוּא אוֹתוֹ יוֹסֵף הַרוּעָה אֶת צֶאֱן אָבִיו בְּהִיתוֹ נַעַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 10)

חדש ממש . . שנתחדשו גזרותיו (רש"י א, ח) רב, שדקדק בהוראת אסור וקותר, אומר שהיה רשע גדול בין אדם למקום; ושמואל, שהיה רגיל לפסק דיני ממונות, סבור שהיה רשע גדול בין אדם למקום, כי בני ישראל באו אליו וקבלו מלכותו, ולכן יש לו הצדקה משמים (לדעתו) לשלט בהם כרצונו. **חדש ממש** - רשעות גדולה בין אדם למקום, שהרי אין לו אמתלא זו כלפי שמיא; אף לא כל כך בין אדם לחברו, שהרי יוסף לא גמל לו טוב.

(ט) ויאמר אל-עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום
ממנו:
ט ואמר לעמה הא עמא בני ישראל סגן ותקיפין מנא :

(י) הבה נתחכמה לו פני-ירפה והיה כיתקראנה
מלחמה ונוסף גסה הוא על-שנאינו ונלחם-בנו
ועלה מן-הארץ:
י הבו נתחכם להון דלמא יסגון ויהי ארי יערענא קרב ויתוספון אף אנון על סנאנא ויגיחון בנא קרב ויסקון מן ארעא :

כ"י - הבה נתחכמה לו • כל הבה, לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, פלומר: הזמינו עצמכם לכה. נתחכמה לו • לעם. נתחכמה מה לעשות לו (שמות רבה). ורבותינו דרשו: נתחכם למושיעין של ישראל, לדונם במים, שפכר נשבע שלא יביא מבוול לעולם, (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אמה אחת, ברש"י ישן). ועלה מן הארץ • על פרחנו. ורבותינו דרשו: כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים, וקרי הוא פאלו פתב: ועלינו מן הארץ והם יירשוהו.

(יא) וישומו עליו שרי מפים למען ענתו בסבלתם
ויבן ערי מסכנות לפרעה את-פתם ואת-רעמסם:
יא ומניאו עליהון שלטונין מכאישין בדיל לענאאהון בפלההון ובנו קרוי בית אוצרא לפרעה ית פיתום וית רעמסם :

כ"י - עליו • על העם. מפים • לשון מס. שרים שגובין מהם המס, ומהו המס? שיבנו ערי מסכנות לפרעה.

רש"י כפשוטו על התורה

לשון ועלה מוסב על המצרים עצמם, שהם יעלו ויסתלקו מן הארץ, אלא שהפכו את הלשון כלפי ישראל, כאדם שמקלל עצמו ומתוהך שהוא ירא לבטא זאת במפורש הריהו משנה לשונו ותולה קללתו באחרים (שם), ואולם פונת דבריהם היא כאמור על העם המצרי, והרי הוא פאילו כתב ועלינו מן הארץ, שכאשר יחברו ישראל אל שונאינו וינצחו אותנו במלחמה, יגרשו אותנו מארצנו, והם (בני ישראל) יירשוהו - ינקלו את ארץ מצרים לעצמם (רש"י סוטה יא ד"ה ועלינו): תורה יא
(יא) עליו. בדרך שנתבאר בפסוק הקודם, אף כאן לא נאמר עליהם אלא עליו, לפי שהוא מוסב על העם שהוה לשון יחיד: מפים. לשון מס' (תשלום חובה למלך). ובלומר, העמיד עליהם שרים

אמר: הבה נתחכם למושיעין של ישראל, לדונם (לדון את ישראל) במים [בגזירת השלכת ילדיהם אל מי הניאור, כמו שנאמר (להלן פסוק כב) 'כל הני הילוד הניארה תשליכהו' וגו']. ולפי שדרך הקב"ה לשלם לחוטאים מדה כנגד מדה, לא יוכל להענישנו על כך, שפכר נשבע שלא יביא עוד מבוול של מים לעולם (ראה בראשית ח, כא. ושם ברש"י) (שם) (והם לא הבינו שעל כל העולם אכן נשבע שאינו מביא מבוול, אבל הוא מביא על אומה אחת. ולכן לא נמנע הקב"ה מלהטביעם בים סוף. ברש"י ישן).
ועלה מן הארץ. פלומר לאחר שיצטרף העם הזה אל שונאינו וילחם בנו, יעלה על-פרחנו (שלא כרצוננו) אל ארץ כנען אשר משם באו, כאשר בידו כל השלל והבזיה אשר יקח מאתנו (רמב"ן). ורבותינו דרשו, כי

(י) הבה נתחכמה. כל לשון הבה פירושו 'תן' [כמו: 'הבה לנו לחם' (בראשית מז, טו) 'הבה את אנשי' (שם כט, כא)]. אולם כל הבה שבמקרא שאינו אמור לגבי דבר ששייך בו תנינה, כגון הבה נתחכמה, האמור כאן וכו' גם: 'הבה נבנה לנו עיר' (שם יא, ד)]. לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, פלומר, תנו דעתכם והזמינו עצמכם לכה (כא"י): נתחכמה לו. לא נאמר נתחכמה ל'הם' בלשון רבים, אלא נתחכמה לו בלשון יחיד, לפי שפירושו: נתחכמה לו לעם. ואף כי בני ישראל רבים הם, הרי העם הוא לשון יחיד. וכך אמר להם פרעה: הבה נתחכמה ונבקש תחבולה מה לעשות לו לעם הזה, שלא יתרבה ולא יתעצם. ורבותינו דרשו, שלכך נקט דבריו בלשון יחיד, משום שדימה פרעה להתחכם על הקב"ה ולחמוק מעונש על מעשיו. וכך

לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסַבְלֹתַם • שֶׁל מִצְרַיִם. עָרֵי מִסְכְּנוֹת • כְּתֻבּוֹתָם, וְכֵן: (ישעיה פב) "לֵךְ בֹּא אֶל הַסּוֹכְנֵי הַזֶּה", גִּזְרָה הַמְּמַנָּה עַל הָאוֹצְרוֹת (שמות רבה). אֵת פִּתְּם וְאֵת רַעְמַסְסֵם • שְׁלֹא הָיוּ רֵאוּיוֹת מִתְחַלְּה לְכֶךָ, וְעֲשָׂאוֹם חֲזִקוֹת וּבְצוּרוֹת לְאוֹצֵר.

(יב) וְכֹאשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרוֹץ וְיִקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

י"א וְכֹאשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ • בְּכֹל מֵה שֶׁהֵם נוֹתְנִין לֵב לְעַנּוֹת, כֵּן לֵב הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַרְבּוֹת וּלְהַפְרִיץ. **כֵּן יִרְבֶּה • כֵּן רַבָּה וְכֵן פָּרַץ.** וּמִדְּרָשׁוֹ, רוּחַ הַקְּדֹשׁ אוֹמֵרֵת כֵּן, אֲתֵם אוֹמְרִים: פֶּן יִרְבֶּה, וְאֲנִי אוֹמֵר: כֵּן יִרְבֶּה. **וְיִקְצוּ • קָצוּ בְּחַיֵּיהֶם.** (וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים: הַמִּצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲצָמָם, וְקָל לְהַכִּין). וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: קְדוּצַיִם הָיוּ בְּעֵינֵיהֶם.

(יג) וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

י"ב בְּפָרֶךְ • בְּעַבְדוּת קָשָׁה הַמְּפַרְקֶת אֶת הַגּוֹף וּמְשַׁבְּרֶתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך ג עמ' 848 - מתוך 'התקשרות')

וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ (א, יג)

הַרְמַב"ם (הלכות עבדים פ"א) מְגַדִּיר "עַבְדוּת פָּרֶךְ" - עַבְדוּת שֶׁהִיא נְטוּלַת קַצְבָּה וְתוֹעֵלַת. גַּם כַּיּוֹם רַבִּים 'מְשׁוּעָבְדִים' בְּעַסְק פְּרִנְסַתָּם, בְּבַחֲנֵינָת 'עַבְדוּת פָּרֶךְ'. עַל-פִּי תוֹרָה אֵין לוֹ לְאָדָם לְהִיּוֹת שְׂקוּעַ רַאשׁוֹ וְרַבּוֹ

רש"י כפשוטו על התורה

כֶּךָ הִיָּה עוֹשֶׂה אֵיבּוֹ, וְכֵן הִרְבֶּה מִקְרָאוֹת כְּדוֹגְמָתוֹ]. **זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ** שֶׁל מִקְרָא. **וּמִדְרָשׁוֹ,** לְמַה נֶּאֱמַר 'יִרְבֶּה' וְיִפְרוֹץ בְּלִשׁוֹן עֲתִיד? **רוּחַ-הַקְּדוֹשׁ** (הַתּוֹרָה) **אוֹמֵרֵת כֵּן,** בְּתִשְׁבּוּחַ עַל מַחֲשַׁבְתָּם הִרְעָה שֶׁל הַמִּצְרַיִם: **אֲתֵם אוֹמְרִים** עַל יִשְׂרָאֵל **'פֶּן יִרְבֶּה, וְאֲנִי (הַקב"ה) אוֹמֵר 'כֵּן יִרְבֶּה'** (סוטה י"א) **(באמ"ח):**

וְיִקְצוּ. הַמִּצְרַיִם **קָצוּ** (מָאָסוּ) **בְּחַיֵּיהֶם** מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה זֶה מִקְרָא קָצָר, שְׁלֹא נֶאֱמַר 'בְּחַיֵּיהֶם' אֶלָּא וְיִקְצוּ בְּלִבְדִּי. **וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ,** כֵּי וְיִקְצוּ אֲבָן דְּבַר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ הוּא, מִלִּשׁוֹן 'קוֹצִים', כֵּי כְּמוֹ **קוֹצִים הָיוּ** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל **בְּעֵינֵיהֶם** שֶׁל הַמִּצְרַיִם; דֶּרֶךְ מִשָּׁל עַל כֶּךָ שְׁלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְרַאוֹת בְּטוֹבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פְּרִים וְרַבִּים (שם) (רא"ם): תורה יג

(יג) בְּפָרֶךְ. 'פָּרֶךְ' הוּא לִשׁוֹן שְׁבִירָה, שֶׁהָיוּ מַעֲבִידִים אֶת יִשְׂרָאֵל **בְּעַבְדוּת קָשָׁה הַמְּפַרְקֶת אֶת הַגּוֹף וּמְשַׁבְּרֶתוֹ** (שם): תורה יד

הָאוֹצְרוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל שֵׁם זֶה קָרוּי 'סוֹכֵן': **אֵת פִּתְּוֹם וְאֵת רַעְמַסְסֵם.** הָעָרִים הֵלְלוּ כְּכֶר הָיוּ בְּנוּיּוֹת קוֹדֵם לְכֵן, אֶלָּא **שְׁלֹא הָיוּ רֵאוּיוֹת מִתְחַלְּה לְכֶךָ** (לְאוֹצְרוֹת), **וְעֲשָׂאוֹם** יִשְׂרָאֵל **חֲזִקוֹת וּבְצוּרוֹת** וְרֵאוּיוֹת **(לְאוֹצֵר):** תורה יב

(יב) וְכֹאשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרוֹץ. לִשׁוֹן הַכְּתוּב מְלֻמָּד, שֶׁמַּעֲשֵׂה הַמִּצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה הַקַּב"ה הָיוּ מִקְבִּילִים זֶה לְזֶה, וּכְלֹמֵר, **כֵּךְ מֵה שֶׁהֵם (הַמִּצְרַיִם) נוֹתְנִין לֵב לְעַנּוֹת** אֶת הָעַם כְּדִי לְהַחֲלִישׁוֹ וּלְהַמְצִיטוֹ, **כֵּן הִיָּתָה נְתִינַת לֵב הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַרְבּוֹת** אוֹתוֹ וּלְהַפְרִיץ (לְחַזֵּק) אוֹתוֹ. וּלִשׁוֹן 'כֹּאשֶׁר' פִּירוּשׁוֹ: בְּאוֹתָהּ הַמִּנְדָּה שֶׁהָיוּ הַמִּצְרַיִם מְתַאֲמָצִים לְהִרְעֵ לָהֶם, כֵּן הִיָּה שׁוֹקֵד הַקַּב"ה לְהַטִּיב עִמָּהֶם (רא"ם, בא"ח):

כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרוֹץ. נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן עֲתִיד: 'יִרְבֶּה, יִפְרוֹץ, אִף מִשְׁמַעוֹ הוּא כְּלִשׁוֹן עֶבֶר, וּכְלֹמֵר: **כֵּן רַבָּה** הָעַם **וְכֵן פָּרַץ** - כֶּךָ הַתְּרַבָּה וְהַתְּחַזַּק [כְּמוֹ: 'כֶּכָּה יַעֲשֶׂה אֵיבּוֹ' (איוב א, ה), שְׁפִירוּשׁוֹ

שְׂגוּבִין מֵהֶם הַמַּס. וּמַהוּ הַמַּס שֶׁהָיוּ גוֹבִין מֵהֶם? לֹא מִס שֶׁל מִמּוֹן, אֶלָּא מִס עַבְדוּת, שֶׁיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרַעַה כְּפִי שֶׁהַכְּתוּב מִפְּרָשׁ לְהֵלֵן: **לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסַבְלֹתָם.** דְּקָדוּק לִשׁוֹן הַכְּתוּב כֶּךָ הוּא: כְּדִי לְעַנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל - עַל יְדֵי סְבֻלוֹתָם **שֶׁל מִצְרַיִם,** שֶׁהוּא הַסְּבָל וְהַעַבְדוּת הַקָּשָׁה שֶׁהַמִּצְרַיִם מִטִּילִים עֲלֵיהֶם [כֹּל הָאֲמוּר כָּאֵן בְּלִשׁוֹן יְחִיד מוּסָב עַל עַם יִשְׂרָאֵל ('עֲלִיו', 'עֲנֹתוֹ', וְיִבֶן), וְהָאֲמוּר בְּלִשׁוֹן רַבִּים מוּסָב עַל אֲנָשֵׁי מִצְרַיִם (וְיִשְׁמִי), 'בְּסַבְלֹתָם'] (מהר"ק):

עָרֵי מִסְכְּנוֹת. פִּירוּשׁוֹ **כְּתֻבּוֹתָם** בְּאוֹנְקָלוֹס: 'קָרוּי בֵּית אוֹצְרָא' - עָרֵי בֵּית אוֹצֵר, וְהֵן עָרִים הַבְּנוּיּוֹת בְּחוּצָה לְמִטְרַת אוֹצְרוֹת הַמֶּלֶךְ [כְּעִין זֶה מִצִּינוֹ (הַבְּרִייה־מִסִּיבִי לַב, כח) 'וּמִסְכְּנוֹת לְתַבּוּאָת דְּגָן וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר'], **וְכֵן מִצִּינוֹ** לִשׁוֹן זֶה לְגַבִּי 'בַּעַל הָאוֹצֵר' כְּמוֹ: **'לֵךְ בֹּא אֶל הַסּוֹכְנֵי הַזֶּה** עַל שְׁבָנָא אֲשֶׁר עַל הַבְּיָת' (ישעיה כב, טו) [הוֹרָאָת ה' לִישְׁעֵיהוּ לְמִסוֹר לְשְׁבָנָא הַסּוֹכְנֵי נְבוּאָת פּוֹרְעֵנוֹת עֲלִיו], וְהוּא הִיָּה **גִּזְרָה הַמְּמוּנָה עַל**

בעסקיו, ואסור שהעסק ימנע ממנו להתפלל בצבור ולקבע עתים לתורה. מלאכה כזו היא בעלת קצבה, כִּאֲשֶׁר רק שעות מסוימות מקדשות לה, ורק מדה מסוימת של תשומת-לב. אז יש למלאכה זו גם תועלת - היא כלי ראוי להמשכת ברפת ה'.

ומכלל הן אתה שומע לאו. כִּאֲשֶׁר אדם ששקוע ראשו ורבו במלאכתו - אינו רואה בה קצבה (כי הוא שקוע בה כל-כּוֹל, וכל עתותיו מקדשות לה), ואף אינו רואה ממנה את התועלת הראויה (כי אינה כלי מתאים לברפת ה').

(ד) וַיֹּמְרוּ אֶת־חַיִּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבָּנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

יד וַאֲמָרוּ יְת חַיִּיהוֹן בְּפִלְחָנָא קָשִׁיא בְּטִינָא וּבְלִבָּנִין וּבְכָל פִּלְחָנָא בְּחֹמֶר יְת כָּל פִּלְחָנֵיהוֹן דְּאַפְלָחוּ בְּהוֹן בְּקָשִׁיו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך ב עמ' 487 - מתוך 'התקשרות')

וַיֹּמְרוּ אֵת חַיִּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה (ד,א)

"וַיֹּמְרוּ אֵת חַיִּיהֶם" - המצרים ירדו תחלה לחייהם הרוחניים של ישראל (שרק עליהם אפשר להחיל את ההגדרה "חיים") והערימו קשיים בכל הנוגע לשמירת התורה והמצוות.

"בַּעֲבֹדָה קָשָׁה" - כִּאֲשֶׁר העם נכנע ללחץ הרוחני, גרם הדבר בעקיפין לשעבוד גשמי, "עבודת קשה" כמשמעותה. אם בני-ישראל לא היו נכנעים ללחץ הרוחני, לא היו משתעבדים גם בגשמיות. תופעה זו חוזרת ונשנית במשך כל הגליות של עמנו.

(טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדַת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֵחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה:

טו וַאֲמַר מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְחִיטָא יְהוּדִיתָא דְּשׁוּם חֲדָא שְׁפָרָה וְשׁוּם תְּנִיתָא פּוּעָה:

כ"א < לְמִלְדַת • הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל, ויש לשון כבד, כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר, כף מוליד ומלד. שפּרָה • זו יוכבד, על שם שמשפרת את הולד. פּוּעָה • זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפוסות תינוק הבוכה (שם). פּוּעָה • לשון צעקה, כמו: (ישעיה מב) פּוּלְדָה אֶפְעָה.

(טז) וַיֹּאמֶר בִּילְדָכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֶּתֶן אִתּוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחַיָּה:

טז וַאֲמַר פֶּד תְּהוֹזֵן מוּלְדָן יְת יְהוּדִיתָא וְתַחְזֵן עַל מִתְבָּרָא אִם בֶּר הוּא תַקְטֹלֵן יְתָהּ וְאִם בְּרָתָא הִיא וְתַקְיַמְנָה:

כ"א < בִּילְדָכֶן • כמו בהולידכן. על האבנים • מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משבר, וכמוהו: (ירמיה יח) "עושה מלאכה על האבנים". מושב כלי אמנות יוצר כלי חרס. אִם בֶּן הוּא וְגו' • לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגנינו שעתיד להולד בן המושיע אותם. וְחַיָּה • ותחיה.

רש"י כפשוטו על התורה

האומות: אשאג בקול עליהם להקם ולאבדם (מצ"ח): תורה טז (טז) בִּילְדָכֶן. פירושו כמו 'בהולידכן'. וכלומר, כִּאֲשֶׁר תסיענו ליולדות ותביאו אותן לידי לידה: עַל הָאֲבָנִים. זהו מושב מיוחד שמתקנים עבור האשה היולדת, לישב עליו בעת לידתה. ובמקום אחר (ישעיה לו, א) קוראו הכתוב בשם 'משבר', ואמנם לשון 'אבנים' מצינו כמוהו במקרא גם לגבי מושב המיוחד למלאכה: 'עושה מלאכה על

שהיתה משפרת את הולד - מנקה ומייפה אותו אחר לידתו (שם) (רא"ם): פּוּעָה. זו מרים, בתה של יוכבד, ונקראת כן בכינוי 'פועה' על שם שהיתה פועה (משמעת קולה) ומדברת והוגה לולד כדי להרגיעו, כדרך הנשים המפוסות תינוק הבוכה תוך כדי השמעת קולות שונים (שם): פּוּעָה. 'פועה' הוא לשון צעקה והשמעת קול, כמו 'פּוּלְדָה אֶפְעָה' (ישעיה מב, ד) [בנבואת פורענות על

(טז) לְמִלְדוֹת. הנשים שאומנותן לסיע ליולדת בעת לידתה. ולשון 'מולדות' משמעו הוא כמו לשון 'מולידות' - שגורמות ליולדת שתלד, אלא שבכינוי הפעל) יש לשון קל ויש לשון כבד) הקרובים מאד במשמעותם, כמו 'שובר' ו'משבר', 'דובר' ו'מדבר', כף גם 'מוליד' ו'מילד', שמשמעות שניהם היא גרימה ליולדת שתלד: שפּרָה. זו יוכבד, אמו של משה, ונקראת כן בכינוי 'שפּרָה' על שם

י' ודחילא חתא מן גדם י' ולא עבדא כמא דמליל עמהן מלכא דמצרים ונקמא ית בניא :

(יז) ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיינן את הילדים:

רש"י • ותחיינן את הילדים • מספקות להם מים ומזון (סוטה שם). תרגום הראשון, ונקמא. והשני, ונקמתון, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה, משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון: (שמות ב) ותאמרנה איש מצרי, לשון עבר, כמו ויאמרו לזכרים. ותדברנה פניכם, לשון דברתן, כמו ותדברו לזכרים. וכן (יחזקאל יא) ותחללנה אותי אל עמי, לשון עבר חללתן, כמו ותחללו לזכרים.

♦ יום שני י"ג טבת ♦

יח וקרא מלכא דמצרים לחתא ואמר להן מה דין עבדתין ית פתגמא דדין ונקמתין ית בניא :

(יח) ויקרא מלך מצרים למילדת להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן את הילדים:

יט ואמרא חתא לפרעה ארי לא כנשא מצריחא יהודחא ארי חפימן אנון עד לא עלת לותהן חתא וילידן :

(יט) ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשים המצרית העברית פרחיות הנה בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו:

כ • בקיאות כמילדות. תרגום מילדות חתא. ורבותינו דרשו: (שם ושמות רבה) הרי הן משולות

רש"י כפשוטו על התורה

לשון עבר נסתר, שבנות יתרו אמרו כך וכו', והוא כמו ויאמרו הנאמר לזכרים (בלשון זכר); אך לעומת זאת ותדברנה בפיהן (ירמיה מד, כח), אינו לשון נסתר שפירושו 'הן דברו בפיהן', אלא לשון נוכח הוא, שמשמעו 'אתן דברתן בפיהן', והוא כמו ותדברו הנאמר לזכרים (בלשון זכר); וכן ותחללנה אותי אל עמי (יחזקאל יא, ט) [נבואת תוכחה אל נביאות השקר: חללתן ובויתן את כבודי בפני עמי]. אף הוא לשון עבר נוכח, שפירושו 'אתן חללתן', כמו ותחללו הנאמר אלו מתפרשים לפי הענין פעמים בלשון נוכח ופעמים בלשון נסתר, אף כאן ותחיינן הראשון הוא לשון נסתר (הן החיו). והשני הוא לשון נוכח (אתן החייטן): תורה יח

(יט) כי חיות הנה. פי מילדות הנה, כלומר הנשים העבריות כולן בקיאות באומנות זו במילדות. ולכך אין היולדת וקוקה להביא מילדת שאומנותה בכך [אלא כל אחת מבקשת מחברתה או משכנתה

ומבאר רש"י תיבת ותחיינן: תרגום ותחיינן את הילדים הראשון המוזכר בפסוק זה הוא: וקיימא ית בניא, והוא לשון נסתר) שמשמעו: 'הן החיו את הבנים; ואילו ותחיינן השני המוזכר בפסוק שלאחריו [מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן את הילדים] מתורגם וקיימתון ית בניא, והוא לשון נוכח) שמשמעו: 'אתן החייטן את הבנים; לפי שלשון עברית כך היא, שבאשר מדברים לנקבות רבות (לשון נקבה בלשון רבים). תיבה זו וכיוצא בה - כל תיבה כדוגמת ותחיינן (או בצורתה המלאה ותחיינה), משמשת פעמים בלשון פעלו ופעמים בלשון פעלתן'. כלומר: כל תיבה כגון זו שתחילתה וי' תי' וסופה נו' ה"א, פעמים משמעותה לשון נסתר: 'הן עשו כך וכו', ופעמים משמעותה לשון נוכח: 'אתן עשיתן כך וכו'. כגון: ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרעים' (לשון ב, ט) [בנות יתרו אמרו לאביהן: איש מצרי (משוה) הציל אותנו מידי הרעים], הרי שתיבת ותאמרנה הוא

האבנים (ירמיה יח, א), והוא מושב כלי אומנות אשר עליו יוצר האומן את כלי החרס (רש"י מלכים ב, יט, א); אם כן הוא והמתן אתו וגו'. לא היה פרעה מקפיד אלא על הזכרים שלא יהיו אותם, אבל על הנקבות לא הקפיד, לפי שאמרו לו אצטגנינו (חז"רי הכוכבים שלו) שעתיד להולד בן המושיע אותם ומוציאם ממצרים, וכיון שלא היה יודע מיהו אותו הן, צינה להמית את כל הבנים; ותיבה. לשון נקבה הוא, ופירושו: ותחיה, ואיננו לשון זכר שיהא פירושו ויחיה, שהרי הפתוב מדבר בבת [ובמקום אחר מצינו תיבת ותיבה בלשון זכר שפירושו ויחיה] (אסתר ה, א); לכך מאשר יושיט לו המלך את שרביט הדיב ותיבה]: תורה יז

(יז) ותחיינן את הילדים. לא נאמר ולא המיתו את הילדים, אלא ותחיינן, למדך שלא זו בלבד שלא המיתו אותם, אלא אף היו מסייעות להחיותן. וכיצד עשו? היו טומנות את הילדים בביתן ומספקות להם מים ומזון ומגדלות אותם (רש"י סוטה יא).

לחיות השדה, שאינן צריכות מילדות. והיכן משולות לחיות? - "גור אריה", "זאב יטרף", "בכור שורו", "איגלה שלוחה", ומי שלא נכתב בו, הרי הפתוב כוללן, "ויברך אותם". ועוד פתיב: (שם ט) "מה אמן לביאה".

(ב) ויטב אלהים למילדת וירב העם ויעצמו מאד: כואטיב יי לחיתא וסגי עמא ותקיפו לחדא:

ט"א ויטב • הטיב להן, וזה חלוק בתיבה שישודח ב' אותיות, ונתן לה ו' יו"ד בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ופעיל, הוא נקוד הי"ד בציר"י שהוא קמץ קטן (או בסגול שהוא פתח קטן), כגון: "ויטב אלהים למילדות", "וירב בבת יהודה" (איכה ב) - הרבה תאנה. וכן: "ויגל את השארית" (דברי הימים ב לו) דנבזראדן, הגלה את השארית. "ויפן זנב אל זנב" (שופטים טו) - הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון הפעיל את אחרים. וכשהוא מדבר בלשון ופעיל, הוא נקוד הי"ד בחיר"ק, כגון: "ויטב בעיניו" - לשון הוטב, וכן: "וירב העם" - נתרבה העם. "ויגל יהודה" - הגלה יהודה, "ויפן פה וכה" - פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני: וילך, וישב, וירד, ויצא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי הי"ד יסוד בהן: ירד, יצא, ישב, ילך - יו"ד אות שלישית בו. ויטב אלהים למילדת • מהו הטובה?

רש"י כפשוטו על התורה

זה לנה], שפירושו 'הפנה שמשון הזנבות זו לזו, כל אלו לשון הפעיל את אחרים. ואולם כשהוא מדבר בלשון ופעיל' - כשהפנונה היא להורות שעשה את הפעולה בעצמו, הוא נקוד הי"ד בחיר"ק, כגון ויטב בעיניו' (ויקרא י, ב) - לשון הוטב, שדברי אהרן נעשו טובים בעיני משה, וכן וירב העם' האמור בפסוק זה, שפירושו 'נתרבה העם', וכן ויגל יהודה' (מלכים ב, כה, כא) - הגלה יהודה - יצא יהודה לגלות, וכן ויפן פה וכה' (לקמן ב, יב) - הפנה משה עצמו לכאן ולכאן. ומוסיף רש"י: ואל תשיבני פי מצינו תיבות כגון וילך' וישב' וירד' ויצא' שנקודות הי"ד בציר"י על אף שמשמעותם פעולה עצמית, לפי שהתיבות הללו אינן מגזרתן של אלו - אינן דומות לתיבות הנזכרות לעיל, שהרי הראשונות (ויטב, וירב וכו') יסודם ב' אותיות, והללו יסודם ג' אותיות, שהרי הי"ד יסוד בהן - ירד' ויצא' וישב' וילך', כלומר, אין הי"ד אות שימוש הנוספת עליו, אלא יו"ד אות שלישית בו בפרשו, ולכן כללי הנקוד בהם שונים: ויטב אלהים למילדת. מהו הטובה כהפ' תורה כא

(כ) ויטב. הי"ד נקוד בציר"י, לפי שפירושו 'הטיב להן' [שהקב"ה עשה להם טוב], ואילו היה ויטב' בחיר"ק, היה פירושו 'הוטב להן' [שהטוב נעשה מעצמו]. וזה חילוק בכללי הלשון בכל תיבה שישודח שתי אותיות ונתן לה ו' יו"ד בראשה, כגון 'טובה' שישודח 'טב', ומוסיפים לה אותיות השימוש יו"ד... שהנקוד תלוי בסיבת הוספת הי"ד כדלהלן: רש"י מציין דוגמאות לארבע מילים שונות שבהן נתוספה יו"ד על שורש של שתי אותיות: ויטב (טב), וירב (רב), ויגל (גל), ויפן (פן). אשר נקודם משתנה עם שינוי המשמעות: כל תיבה כזו, כשהיא באה לדבר בלשון ופעיל - כשהפנונה היא להורות שאחרים עשו לו את הפעולה, הוא נקוד הי"ד בציר"י, שהוא נקרא קמץ קטן, כגון: ויטב אלהים למילדות', שפירושו 'הטיב הקב"ה להן, או וירב בבת יהודה' (איכה ב, ה) שפירושו 'הרבה הקב"ה ביהודה תאנה' (בכי ויללה), וכן ויגל השארית' האמור בגלות עשרת השבטים דנבזראדן (דברי הימים ב, לו) שפירושו 'הגלה נבזראדן את השארית', כמו כן ויפן זנב אל זנב' (שופטים טו, ד) [במעשה שמשון, שקשר את זנבות השועלים

שחסייע לה] (בא"י, מסכ"ל). ולשון 'היה', גם בלשון הקודש פירושו 'מילדת', כמו בלשון התרגום שמתרגם 'מילדות' - חיתא, ורבותינו דרשו (סוטה יא), 'כי היות הנדה הוא מלשון חיות', וכלומר: הרי הן (הנשים העבריות) משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות, אלא הן יולדות מעצמן. והיכן מצאנו שהן משולות לחיות? בפרכות שנתברכו השבטים כגון: 'גור אריה' (בראשית מט, ט), כפינוי לשבט יהודה; 'זאב יטרף' (שם פסוק כז) לשבט בנימין; 'בכור שורו' (דברים יז, ז) לשבט יוסף; 'איגלה שלוחה' (בראשית מט, כא) לשבט נפתלי. ומי מהשבטים שלא נכתב בו כינוי הממשילו לחיה, הרי בסיום הפרכות הכתוב כוללן יחדיו בברכה אחת, שנאמר 'ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם' (שם פסוק כח) [אחר שברך יעקב את בניו בירך את פולם בברכה אחת מעין כל הפרכות הפרטיות, שבכל אחד תתקיים גם ברכות אחריו], ועוד פתיב (יחזקאל יט, ב) 'מה אמן לביא' [הנביא ממשיל את פגסת ישראל לביאה, שהיא אם האריות (ד"ק)]. הרי שנתברכו כל ישראל בכל המעלות הקמיוחדות שבחיות [כגון: כח, אומץ-לב, וריות וכדומה] (רש"י בראשית מט כח); תורה כ

(כא) וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמַּיִלֹדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם
 כא וְהָיָה כִּדְחִילָא חֵמְתָא מִן קָדָם זַי וְעַבְד
 לַהוּן בְּתִין :
בְּתִים:

ש"י « וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים • בְּתִי כְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ וּמְלָכוֹת שְׁקָרוּיִין בְּתִים : "וַיִּבְּן אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ", כְּהֵנָּה
 וְלוֹיָהּ מִיּוֹכְבָד, וּמְלָכוֹת מִמְרִים, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (ש). »

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 2)

כְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ מִיּוֹכְבָד (רש"י א, כא) אינו מפרט "כְּהֵנָּה מֵאֲהָרֹן וְלוֹיָהּ מִמֹּשֶׁה". וַיֵּשׁ לומר, שְׂרַשׁ"י מְסַפֵּק בְּפִרוּשׁ הַדְּבָרִים:
 הָאִם הַכֹּהֲנִים שֶׁנִּתְּנָה כְּהֵנָּה לְאֲהָרֹן וְלוֹיָהּ לְמֹשֶׁה, או שְׂמָא אִף הַכְּהֵנָּה נִתְּנָה לְמֹשֶׁה. וְסַפֵּק זֶה תְּלוּי בְּשֵׁתֵי הַדְּעוֹת בְּרַשׁ"י
 לַהֲלֹךְ (ד, יד) הָאִם מֹשֶׁה נֶעֱנַשׁ בְּכַף שֶׁנִּטְלָה מִמּוֹנוּ הַכְּהוֹנָה.

(כב) וַיֵּצֵאוּ פְּרַעֲהַ לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוד
 כב וּפְקִיד פְּרַעֲהַ לְכָל עַמָּה לְמִימְרָא קָל בְּרָא
 דִּיתְלִיד לִיהוּדָאִי בְּנֵהֲרָא תְרַמְנָה וְכָל בְּרַתָּא
 תְקַמִּין :
הַיְאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל־הַבֵּת תַּחֲיִין:

ש"י « לְכָל עַמּוֹ • אִף עַל־יָהִם גְּזַר. יוֹם שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה, אָמְרוּ לוֹ אֲצִטְגְּנִינוּ: הַיּוֹם נוֹלַד הַמוֹשִׁיעַ, וְאֵינִן אָנוּ יוֹדְעִים
 אִם מִמְצָרִים אִם מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹאִין אָנוּ שְׁסוּפּוֹ לְלָקוֹת בְּמִים. לְפִיכֵף גְּזַר אוֹתוֹ הַיּוֹם אִף עַל הַמְצָרִיִּים, שְׁנֶאֱמַר:
 "כָּל הַבֶּן הַיְלֹוד", וְלֹא נֶאֱמַר הַיְלֹוד לְעַבְרִים, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שְׁסוּפּוֹ לְלָקוֹת עַל מִי מְרִיבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 111 – מתוך 'לקראת שבת')

גְּזַרַת הַיְאֲוִר הַרוֹחֲנִית

כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוד הַיְאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל־הַבֵּת תַּחֲיִין: (א, כב)

גְּזַרַת פְּרַעֲהַ הִיתָה רַק עַל הַבָּנִים, וְלֹא עַל הַבָּנוֹת. לְפִי זֶה אֵינוֹ מוּבָן: מִדּוּעַ הַתּוֹרָה כּוֹתֶבֶת "וְכָל הַבֵּת תַּחֲיִין" בְּפִסּוּק שֶׁמְדַבֵּר
 עַל הַגְּזָרָה, וְהֵרִי מִכָּף מִשְׁמַע שׁ"וְכָל הַבֵּת תַּחֲיִין" הוּא גַם חֵלֶק מֵהַגְּזָרָה!
 הַבְּאוּר בְּזֶה:

כּוֹנְנָתוֹ שֶׁל פְּרַעֲהַ בְּ"תַחֲיִין" שֶׁל הַבָּנוֹת הִיא לְחַנּוּךְ אֶת חַיֵּיהֶן לְפִי אֲרַח הַחַיִּים שֶׁל הַמְצָרִים, וּבְכַף לְהַמִּית אֶת נַשְׁמָתוֹ. לְכֹן
 הִיתָה זֹז גְּזָרָה כַּה מְחוּרָה, עַד שֶׁהִיא נִכְלָלָה בְּפִסּוּק יַחַד עִם גְּזַרַת הַבָּנִים – הַמְּנוֹת בְּפַעַל. בְּמִדָּה מְסִימָת "קִשָּׁה מִיתָה
 רוֹחֲנִית יוֹתֵר מִמִּיתָה גִּשְׁמִית!"

גְּזָרָה זֹז גַּם מְרַמֶּזֶת בְּגִזְרַת הַשְּׁלֹדִים לַיְאֹוֹר. הַנִּילוּס שֶׁמֶשׁ עֹבֵר הַמְצָרִים עֲבוּדָה־זָרָה, וְהֵם הַשְׁתַּמְשׂוּ בּוֹ כְּדִי: א. הַמִּתַּת
 גּוֹפֵם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (הַבָּנִים). ב. הַמִּתַּת נַשְׁמָתָם (הַבָּנוֹת) – גְּלוּת מְצָרִים הַרוֹחֲנִית.

~ רש"י כפשוטו על התורה ~

הוא אִם מִיִּשְׂרָאֵל הוּא, וְרוֹאִין אָנוּ
 עוֹד, שְׁסוּפּוֹ לְלָקוֹת בְּמִים, לְפִיכֵף
 גְּזַר אוֹתוֹ הַיּוֹם אֶת גְּזִירָתוֹ זֹז אִף עַל
 הַמְצָרִיִּים, שְׁנֶאֱמַר בְּסֵתְמָא 'כָּל הַבֶּן
 הַיְלֹוד', וְלֹא נֶאֱמַר 'הַיְלֹוד לְעַבְרִים',
 הֵרִי מִכָּאן רָמֵז, שֶׁהִיתָה תְּקוּפַת זְמַן
 שֶׁנִּהְיָה הַגְּזִירָה בְּכוֹלָם (שַׁע"א), וּמַעֲרִיד
 רש"י: וְחֻזְוֵי הַכּוֹכְבִּים שֶׁרָאוּ שְׁסוּפּוֹ
 לְלָקוֹת בְּמִים, סְבוּרִים הָיוּ שֶׁהַכּוֹנֵן
 לְטִבְיַעְתּוֹ בְּיְאֹוֹר, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים
 שְׁסוּפּוֹ לְלָקוֹת עַל עֲגִין מִים אֲחֵרִים,
 וְהָמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר בְּגִלְגָּלָם לֹא
 יִכְנַס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (רֵאחַ בַּמִּדְבָּר ב, ד"א):
 תורה א

מְרִים, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף י"א)
 וּמְצִינוּ בְּמִקְרָא גַם לְשׁוֹן 'בְּתִי כְּהוֹנָה
 וְלוֹיָהּ': 'בֵּית אֲהָרֹן בְּרָכוּ אֶת ה', בֵּית
 הַלְוִי בְּרָכוּ אֶת ה'" (תהילים קל"ה, י"ב) (שַׁע"י
 אה"ק): תורה כב
(כב) לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוד
 הַיְאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְגו'. הַגְּזִירָה הַזֹּאת,
 הִיתָה בְּתַחֲלִילָה רַק עַל יִשְׂרָאֵל,
 וְהַרְחִיבָה פְּרַעֲהַ אִף עַל הַמְצָרִים, וְאִף
 עַל־יָהִם גְּזַר שִׁישְׁלִיכוּ אֶת יְלָדֵיהֶם
 לַיְאֹוֹר (סוּטָה י"ב). וְאֵימְתִי הוֹסִיף לְגִזּוֹר
 כֵּן? בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מֹשֶׁה, שָׂאָז אָמְרוּ
 לוֹ אֲצִטְגְּנִינוּ אָנוּ רוֹאִים בְּכּוֹכְבִּים כִּי
 הַיּוֹם נוֹלַד מוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאוּלָּם
 אֵינִן אָנוּ יוֹדְעִים אִם בֶּן זֶה מִמְצָרִים

(כא) וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים. לְשׁוֹן 'בְּתִים'
 הָאֲמוֹר כָּאן, אֵינִן פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ
 הַפְּשוּט 'בְּתִי דִירָה', אֲלָא כִּינּוּי שֶׁל
 כְּבוֹד הוּא לְמִשְׁפָּחוֹת חֲשׂוֹבוֹת
 וּמְיוֹחֶסוֹת בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעֲתִידִין לְצַאת
 מִיָּם, וְהֵם בְּתִי כְּהוֹנָה וְלוֹיָהּ וּמְלָכוֹת,
 שֶׁשְׁלֹשָׁה אֵלֶּה קְרוּיִין 'בְּתִים', כְּמוֹ
 שְׁכַתוֹב (מַלְכִּים"א ט, א) לְבָנוֹת אֶת בֵּית
 ה' וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ [שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בָּנָה
 אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשֵּׁם מְקוֹם הַכְּהֹנִים
 וְהַלְוִיִּים, וְאֶת בֵּית מְלָכוֹת]. וְכִיצַד
 נִתְקַיְּמוּ הַדְּבָרִים בְּתִי כְּהוֹנָה וְלוֹיָהּ יִצְאוּ
 מִיּוֹכְבָד, עַל יְדֵי שְׁנֵי כְּנִיָּה מֹשֶׁה
 וְאֲהָרֹן, וּבֵית הַמְּלָכוֹת יִצָּא מִמְרִים,
 שֶׁבֶן דוֹר הַמֶּלֶךְ הָיָה מְבַנֵּי כְּנִיָּה שֶׁל

ב (א) וַיִּקַּח אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת־בַּת־לְוִי:

א וַאֲזַל גְּבֵרָא מִדְּבֵית לְוִי וַיִּנְסִיב יָת בַּת לְוִי:

כ"א < וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי • פְּרוּשׁ הָיָה מִמֶּנָּה מִפְּנֵי גְזֵרַת פְּרֻעָה, (וְחִזּוּר וּלְקַחָהּ. וְזֶהוּ "וַיִּלְךְ", שֶׁהֵלֶךְ בַּעֲצַת בָּתוּ, שְׂאֵמְרָה לּוֹ: גְּזֵרַתְךָ קָשָׁה מִשָּׁל פְּרֻעָה: אִם פְּרֻעָה גְזוּר עַל הַזְּכָרִים, וְאַתָּה גַם כֵּן עַל הַנְּקֻבוֹת. בְּרִשׁ"י יִשָּׁן) וְהַחֲזִירָהּ, וְעָשָׂה בָּהּ לְקוּחִין שְׂנֵי־יָמִים. וְאָף הִיא נִהְפְּכָה לְהִיּוֹת נְעֻרָה, וּבַת ק"ל שָׁנָה הִזְתָּה, שְׁנוּלְדָה כְּבוֹאָה לְמִצְרַיִם בֵּין הַחֹמוֹת, וּמֵאֲתָיִים וְעֶשֶׂר שָׁנִים נִשְׁתַּהוּוּ שָׁם, וּכְשִׁינְצָאוּ, הִיָּה מִשָּׁה כֵּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה. אִם כֵּן, כְּשִׁנְתָּעֲבְרָה מִמֶּנּוּ הִזְתָּה בַת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וַיִּקְוֶא אֹתָהּ בַת לְוִי.

(ב) וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנָהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחִים:

ב וַעֲדִיאַת אֲתַתָּא וַיִּלְדַּת בְּרַ וַחֲזַת יַתָּה אַרְי טב הוּא וַאֲטַמְרַתָּה תִּלְתָּא יָרַחִין:

כ"ב < כִּי טוֹב הוּא • כְּשִׁנְוֹלַד, נִתְמַלֵּא הַבֵּית כְּלוּ אוֹרָה (סוּטָה ט).

(ג) וְלֹא־יִכְלָה עוֹד הַצִּפְנִינֹו וַתִּקַּח־לוֹ תִּבְת גִּמְא וַתַּחֲמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְפַת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר:

ג וְלֹא יִכִּילַת עוֹד לְאֲטַמְרוּתָהּ וַיִּנְסִיבַת לָהּ תִּבּוּתָא דְגוּמָא וַחֲפַתָּהּ בַּחֲמֶרָא וּבִזְפַתָּא וַשּׁוּיַאֲת בָּהּ יָת רַבִּיא וְשׁוּיַתָּהּ כְּנִיעֶרָא עַל כִּיף נַהֲרָא:

כ"ג < וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצִּפְנִינֹו • שְׁמַנּוּ לָהּ הַמִּצְרַיִים מִיּוֹם שֶׁהִחֲזִירָהּ. וְהִיא יִלְדָתוּ לְשֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים וַיּוֹם אַחַד, שֶׁהִיִּלְדָתָה לְשִׁבְעָה יוֹלְדָתָה לְמִקְשָׁעִין וְהֵם בְּדָקוּ אַחֲרֶיהָ לְסוּף ט'. גִּמְא • גָּמִי בְּלִשׁוֹן מִשָּׁנָה, וּבְלַע"ז יוֹנְק"ו, וְדָבָר רַף הוּא וְעוֹמֵד בְּפָנָי רַף וּבְפָנָי קָשָׁה. בַּחֲמֹר וּבִזְפַת • זַפַּת מִבְּחוּץ וְטִיט מִבְּפָנִים, כְּדִי שְׁלֹא יָרִיחַ אוֹתוֹ צְדִיק רִיחַ רַע שֶׁל זַפַּת. וַתִּשֶׂם בְּסוּף • הוּא לְשׁוֹן אָגַם, רוּשִׁי"ל בְּלַע"ז, וְדוּמָה לּוֹ: (ישעיה ט) "קִנְיָה וְסוּף קַמְלוּ".

רש"י כפשוטו על התורה

היולדות לְסוּף תִּשְׁעָה, וְאוֹלָם הִיא הַקְּדִימָה וַיִּלְדָה לְשִׁבְעָה חֳדָשִׁים. וְאָף שִׁבְעָה חֳדָשִׁים אֵלּוּ לֹא הָיוּ שְׁלֵמִים, כִּי יִלְדָתוּ לְשֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים וַיּוֹם אַחַד (שם), דְּהֵיִינוּ בַּתְּחִילַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי, שֶׁהָאִשָּׁה הַיּוֹלְדָתָה לְשִׁבְעָה חֳדָשִׁים אֵין דְּרָבָה לְהַשְׁלִים חֳדָשֶׁיהָ בְּדָרְךָ הַיּוֹלְדָתָה לְתִשְׁעָה, אֵלּא הִיא עֲשׂוּיָה לְהִיּוֹת יוֹלְדָתָה גַם לְמִקְשָׁעִין (לְמַקְצָתוּ שֶׁל חוֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי) (נדה לה), וְהֵם שְׁלֹא יָדְעוּ שֶׁכָּבֵר יִלְדָה, בְּדָקוּ אַחֲרֶיהָ רַק לְסוּף תִּשְׁעָה, שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אַחַר לִידְתָּהּ, לְכַף לֹא יִכְלָה לְהַצְפִּינוּ יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה יָרֵחִים (הוכיחו):

גִּמְא. הוּא מִיַּן צְמַח הַנֶּקֶרָא גִּמְי' בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (ראה שבת עח, ומס' בבלים פ"י מ"ד). וּבְלַע"ז יוֹנְק"ו. וְדָבָר רַף הוּא [ועושים ממנו חוטים לקשירה וכלי שיט לשוט במים כמו שנגאמר (ישעיה יח, ה) 'השליח בים צירים ובכלי גמא על פני מים']. וְטָבְעוּ שְׁהוּא עוֹמֵד וּמְתַקְּיִים הֵן בְּפָנָי דָּבָר רַף וְהֵן בְּפָנָי

וּכְמָה הָיָה אִזּו חֲשׁוּבֹן שְׁנוּתֶיהָ שֶׁל יוֹכְבָד? בַּת ק"ל שָׁנָה הִזְתָּה, שֶׁהָרִי הִיא נוֹלְדָה בְּבוֹאֵם לְמִצְרַיִם, בַּעַת הַגִּיעֵם לְשֵׁם כְּשִׁהְיוּ עוֹבְרִים בֵּין הַחֹמוֹת (ראה רש"י בראשית מו, טו), וּמֵאֲתָיִים וְעֶשֶׂר שָׁנִים נִשְׁתַּהוּוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל (ראה רש"י להלן יב, ט), וּכְשִׁינְצָאוּ מִמִּצְרַיִם הִיָּה מִשָּׁה כֵּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה (להלן ז, ט), אִם כֵּן כְּשִׁנְתָּעֲבְרָה מִמֶּנּוּ הִזְתָּה בַת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, וַיִּקְוֶא אֹתָהּ הַכְּתוּב 'בַּת לְוִי' וְלֹא 'אִשָּׁה מִבֵּית לְוִי', עַל שֶׁ שְׁחִזְרָה לְנִיעֲרוּתָהּ וְדָמְתָה לְבַת צְעִירָה (סוטה יב) (רא"ם, ד"ד): תורה ב

(ב) כִּי טוֹב הוּא. מֵהוּ הַטּוֹב הַמִּיּוֹחֵד שֶׁרָאָתָה בּוֹל שֶׁכְּשִׁנְוֹלַד נִתְמַלֵּא הַבֵּית כּוֹלוֹ אוֹרָה [וְהָאוֹר קָרוֹי טוֹב כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (בראשית א, ח) 'וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב'] (שם): תורה ג

(ג) וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצִּפְנִינֹו. מִשׁוּם שְׁמַנּוּ לָהּ הַמִּצְרַיִם תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים שְׁלֵמִים מִיּוֹם שֶׁהִחֲזִירָהּ בְּעֵלְהָ, כְּדִי לְשַׁעֵר עַת לִידְתָּהּ, בְּדָרְךָ רֹב הַנְּשִׁים

כ (א) וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי. לְשׁוֹן 'וַיִּקַּח' הָאֵמּוֹר כָּאֵן, אֵין הַכּוּוֹנָה לְתַחִילַת נִשְׁאוּיָהֶם [שֶׁהָרִי בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שְׁבוּ הַכְּתוּב מִדְּבַר, כְּבָר נוֹלְדוּ לָהֶם מְרִים וְאַחֲרָי (ראה להלן פסוק ז, וכן ז, ט) אֵלּא שְׁעִמְרָם אָבִי מִשָּׁה פְּרוּשׁ הָיָה מִמֶּנָּה (מֵאֲשֶׁתוֹ יוֹכְבֵד) מִפְּנֵי גְזֵרַת פְּרֻעָה שֶׁגְזַר עַל הַזְּכָרִים לְהַשְׁלִיכֵם לְיָאוֹר וּחִזּוּר וּלְקַחָהּ שׁוּב, וְזֶהוּ שְׁנֶקֶט כָּאֵן הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'וַיִּלְךְ', לֹמַר 'שֶׁהֵלֶךְ' בַּעֲצַת בָּתוּ מְרִים, שְׂאֵמְרָה לּוֹ: אָבִי, אַתָּה גְדוֹל הַדּוֹר וְכוּלָם לְמַדִּים מִמֶּךָ וּמְגַרְשִׁין אֶת נְשׁוֹתֶיכֶם, וּמִתּוֹךְ כֶּף נִמְצָאֵת גְּזִירַתְךָ קָשָׁה מִשָּׁל פְּרֻעָה, אִם פְּרֻעָה גְזוּר עַל הַזְּכָרִים בְּלָבָד, וְאַתָּה כָּאֵילוּ גְזַרְתָּ גַם־כֵּן עַל הַנְּקֻבוֹת, שֶׁהָרִי מַעֲתָה לֹא יִוָּלְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל לֹא בָּנִים וְלֹא בָנוֹת - כֶּף נִמְצָא בְּרִשׁ"י יִשָּׁן, וְהַחֲזִירָהּ שׁוּב וְעָשָׂה בָּהּ לְקוּחִין (נִישׁוּאִין) שְׂנֵי־יָמִים. וְאָף הִיא, יוֹכְבָד אֲשֶׁתוֹ, הִגֵּם שֶׁהִזְתָּה כְּבָר וְזָנְיָהּ, נִהְפְּכָה לְהִיּוֹת כְּמוֹ נְעֻרָה.

(ד) וּתְתַצַּב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מַה־יַעֲשֶׂה לּוֹ:

(ה) וּתְרַד בַּת־פְּרַעֲהַ לְרַחֵץ עַל־הַיָּאֹר וְנִעְרֹתֶיהָ הַלֵּכֶת עַל־יַד הַיָּאֹר וּתֵרָא אֶת־הַתְּבָה בַּתּוֹךְ הַסּוּף וּתְשַׁלַּח אֶת־אֲמָתָהּ וּתְקַחָהּ:

ד וּתְתַצַּב אַחֲתָהּ מֵרַחֵק לְמִידַע מַה יִּתְעַבֵּד לָהּ:

ה הַיּוֹנְחֶתֶת בַּת פְּרַעֲהַ לְמִסְחֵי עַל נְהָרָא וְעוֹלִימָתָהָא מֵהַלְכֵן עַל כַּיִּף נְהָרָא וְחֹזֶת יָת תְּבוּתָא בְּגוּ יַעֲרָא וְאוֹשֶׁטֶת יָת אֲמָתָהּ וְיִסְכְּתָהּ:

ט"ז < לְרַחֵץ עַל הַיָּאֹר • סָרַס הַמֶּקְרָא וּפְרָשָׁהוּ: "וּתְרַד בַּת פְּרַעֲהַ עַל הַיָּאֹר, לְרַחֵץ בּוֹ". עַל יַד הַיָּאֹר • אֲצֵל הַיָּאֹר, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל ב' יד) "רָאוּ חֵלְקֵת יוֹאָב עַל יְדֵי", וְהוּא לְשׁוֹן יַד מִמֶּשׁ שְׂיַד הָאָדָם סְמוּכָה לּוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: (סוּטָה שם) הוֹלְכוֹת לְשׁוֹן מֵיִתָּהּ, כְּמוֹ: (בְּרַאשִׁית כה) "הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת", הוֹלְכוֹת לְמוֹת, לְפִי שְׁמַחוּ בָּהּ. וְהַכְּתוּב מְסִיעֵן, כִּי לְמָה לָנוּ לְכַתֵּב "וְנִעְרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת"? אֵת אֲמָתָהּ • אֵת שְׁפַחְתָּהּ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ לְשׁוֹן יַד, אֲבָל לְפִי דְקִדּוּק לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ הִיָּה לּוֹ לְהַנְקִיד אֲמָתָהּ, מ"ם דְּגוּשָׁה, וְהֵם דְרָשׁוּ אֵת אֲמָתָהּ, אֵת יְדָהּ, וְנִשְׁתַּרְבְּכָה אֲמָתָהּ אֲמוֹת הַרְבֵּה (סוּטָה שם) •

רש"י כפשוטו על התורה

דָּבָר קָשָׁה וְאִינוּ נִשְׁבֵּר אוֹ נִיזוֹק (סוּטָה יב):

כְּחֶמֶר וּכְזֵפֶת. זֵפֶת מִבְּחוּץ - בְּצִדָּהּ הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַתֵּיבָה, וְטִיט (חֶמֶר) מִבְּפָנִים - בַּתּוֹךְ הַתֵּיבָה עֲצָמָה, וְלֹא רָצְתָה לְמַרוֹחַ זֵפֶת גַּם מִבְּפָנִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרִיחַ אוֹתוֹ צְדִיק רִיחַ רַע שֶׁל זֵפֶת (שם) (בא"י):

וּתְשֵׂם בְּסוּף עַל שֵׁפֶת הַיָּאֹר. הַיְנִיחָה אֵת הַתֵּיבָה לְיַד הַנְּהָר בְּמִקּוֹם הַקְּרוֹי 'סוּף', עַל שֵׁם צִמַח הַסּוּף הַגָּדֵל שָׁם. וּמִקּוֹם זֶה הִנְקִיָּא בְּלִשׁוֹן הַמֶּקְרָא 'סוּף', הוּא הַקְּרוֹי בְּפִי חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן 'אֲגַם', וּפִירוּשׁוֹ: אֲדָמָה לְחָה וְרוֹוִיית מִיַּם הַמִּגְדָּלֶת צִמְחֵי בְּצֵה שׁוֹנִים (בִּינְיָהֶם קָנָה וְסוּף) וּמִשְׁמִשְׁת׃ בְּמִקּוֹם מֵרְעָה לְבַהֲמוֹת, רוֹשׁוֹ"ל בְּלַע"ז. וְדוּמָה לּוֹ מִצִּינּוּ בְּמִקְרָא: 'קָנָה וְסוּף קָמְלוֹ' (ישעיה

י. ט) [נְבוּאָת פּוֹרְעָנוֹת עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם: נְהוֹרֹתֶיהָ וְיִאֹרֶיהָ יִתְנַבְּשׁוּ, עַד כִּי הַקְּנִיָּים וְהַסּוּף הַגָּדֵלִים סְבִיבוֹתָם יִפְלוּ מְרֹב יוֹבֵשׁ] (ש"א ל"ח): תורה ד

(ה) לְרַחֵץ עַל הַיָּאֹר. סָרַס הַמֶּקְרָא וּפְרָשָׁהוּ - מִקְרָא זֶה, יֵשׁ לְשִׁנוֹת בּוֹ אֵת סֵדֵר הַתֵּיבוֹת וּלְפָרְשׁוֹ כְּאִילוֹ נֶאֱמַר: וּתְרַד בַּת פְּרַעֲהַ עַל הַיָּאֹר (אֵל הַיָּאֹר) לְרַחֵץ בּוֹ, שֶׁהִרִי אֵין דְרָךְ הַלְשׁוֹן לֹמַר 'לְרַחֵץ עַל הַיָּאֹר' אֶלָּא

אֲבִיָּהּ, וְכֹא גְבִרְיָאֵל הַמְּלֹאָךְ וְחִבְטָן בְּקַרְקַע וְמָתוּ, חוּץ מֵאֲחַת מֵהֶן (הִיא 'אֲמָתָהּ' הָאֲמוּרָה לְהֵלֵן) שֶׁהַשְׂאִירָהּ בַּחַיִּים (סוּטָה יב). וּמוֹטִיף רש"י: וְהַכְּתוּב מְסִיעֵן לְרַבּוּתֵינוּ שֶׁדְרָשׁוּ מִקְרָא זֶה לְעֵנֵן מֵיִתָּתֵן שֶׁל הַנְּעוּרוֹת, כִּי לְמָה לָנוּ לְכַתּוּב 'וְנִעְרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת' עַל יַד הַיָּאֹר, וְהִרִי לְפִי פְּשׁוּטָן נְרָאִים הַדְּבָרִים כְּמִי שֶׁאֵין בָּהֶם צוּרָךְ לְכַלֵּל הָעֵנֵן (מִדְרָשׁ"א שם):

אֵת אֲמָתָהּ וּתְקַחָהּ. שְׁלַחָה אֵת שְׁפַחְתָּהּ וְלִקְחָהּ אֵת הַתֵּיבָה, וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ (סוּטָה שם) 'אֲמָתָהּ' לְשׁוֹן 'יַד', שֶׁהוּשִׁיטָה אֵת יְדָהּ [הִיָּד נְקִרָאת 'אֲמָה', וְעַל שְׁמָהּ נְקִרָאת מִיַּד הַיָּאֹרְךָ 'אֲמָה' שִׁשְׁיַעוּרָה מִן הַמְּרַפֵּק עַד כַּף הַיָּד (ראַה דְּבִרִים ג, יא)]. אֲבָל אֵין פִּירוּשֵׁם לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כִּי לְפִי דְקִדּוּק לְשׁוֹן־הַקֶּדֶשׁ, אִילוֹ הִיָּה זֶה מִלְשׁוֹן 'יַד', הִיָּה לּוֹ לְהַנְקִיד 'אֲמָתָהּ', בְּמ"ם דְּגוּשָׁה [בְּנִתְיִנָּת דְּגֵשׁ בְּאוֹת מ"ם], וְאֲמָנָם הֵם (רַבּוּתֵינוּ), עַל כִּי דְרָךְ הַדְּרָשׁ דְרָשׁוּ בֵּן: 'אֵת אֲמָתָהּ' - 'אֵת יְדָהּ', וְנִקְטַת הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אֲמָה' וְלֹא 'יַד', מִמֶּשׁ, לְרַמּוֹז שֶׁכָּאֲשֶׁר הוּשִׁיטָה אֵת יְדָהּ נִשְׁתַּרְבְּכָה אֲמָתָהּ (נְתַאֲרָכָה יְדָהּ) בְּדְרָךְ גַּם בְּאֹרְךָ 'אֲמוֹת' הַרְבֵּה, עַד הַתֵּיבָה הַרְחֹקָה מְמַנָּה (רא"ם, ד"ע"י): תורה ו

'לְרַחֵץ בְּיָאֹר', לְכַף יֵשׁ לְפָרֵשׁ תֵּיבַת 'עַל' שֶׁהִיא מוֹסְבַת עַל 'וּתְרַד', וְהִרִי זֶה כְּאִילוֹ נֶאֱמַר 'וּתְרַד עַל הַיָּאֹר', שֶׁמִּשְׁמַעוֹ כְּמוֹ 'וּתְרַד אֵל הַיָּאֹר' וּמִצִּינּוּ בְּמִקְרָא שְׁתֵּיבַת 'עַל' מִשְׁמִשְׁת׃ בְּמִקּוֹם 'אֵל', כְּמוֹ: וְיִלְךָ אֶלְקָנָה הַקְּמָתָה עַל בֵּיתוֹ' (שְׁמוּאֵל א' ב, יא) [רַמְבַּ"ן]: עַל יַד הַיָּאֹר. פִּירוּשׁוֹ: אֲצֵל הַיָּאֹר. כְּלֹמַר סְמוּף אֵלָיו, וּמִצִּינּוּ לְשׁוֹן 'יַד' שֶׁמִּשְׁמַעוֹ 'סְמוּף', כְּמוֹ: 'רָאוּ חֵלְקֵת יוֹאָב עַל יְדֵי וְלוֹ שֵׁם שְׁעָרִים לְכוֹ וְהִצִּיתוּהָ' (שְׁמוּאֵל ב' ד, ו) [צִיּוּי אֲבִשְׁלוּם אֵל עֲבָדָיו לְהַעֲלוֹת בְּאֵשׁ אֵת שְׂדֵה יוֹאָב הַסְּמוּכָה אֵלָיו כְּעוֹנֵשׁ עַל סִירוּבוֹ לְלֵכֶת בְּשִׁלְיַחוֹתוֹ אֵל הַמֶּלֶךְ]. וּמוֹעִיר רש"י: וְהַפְּנִינֵי 'יַד' לְכָל דְּבָר הַסְּמוּף, הוּא כְּעִין לְשׁוֹן 'יַד' מִמֶּשׁ, שְׂיַד הָאָדָם הִיא תְּמִיד סְמוּכָה לּוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ אֲמָרוּ: 'וְנִעְרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת עַל יַד הַיָּאֹר' - הַלֵּיכָה זֶה לְשׁוֹן מֵיִתָּה הִיא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית כה, לב) 'הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכַרְךָ' [תְּשׁוּבַת עֶשׂוֹ לְיַעֲקֹב כְּשֶׁבִיקֵשׁ מִמֶּנּוּ לְמַכּוֹר לּוֹ אֵת הַבְּכוּרָה תְּמוּרַת נְזִיד הָעֵדְשִׁים], אַף כֵּאֵן נְעוּרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת עַל יַד הַיָּאֹר, הִיוּ הוֹלְכוֹת לְמוֹת, לְפִי שְׁמִיחוּ בָּהּ בְּבַת פְּרַעֲהַ, וְנִסּוּ לְמַנוּעַ אוֹתָהּ שֶׁלֹּא תִצְלֵל אֵת מִשָּׁה נְגִד גְּזִירַת

- נקודות משיחות קודש - (ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בטול הגזרה ע"י משה דוקא

ותרד בת-פרעה לרחץ על-היאר (ב, ה)

ירדה לרחץ מגלולי אביה (סוטה יב, רע"ב)

בצפנת פענח להרוג צ'ובי (עה"ת) מבאר שהנילוס היה העבודה זרה של מצרים כדאיתא במדרש, ועל ידי ש"ירדה לרחץ מגלולי אביה". בטלה את העבודה זרה.

והנה איתא בשמות רבא (פ"א, כא) ד"כיןן שהשלף משה למים אמר כבר משלף מושיען במים, מיד בטלו הגזרה". דמעשה זה גרם לבטול הגזרה ד"כל הבן הילוד תשליכוהו" (פרשתנו א, כב).

ויש לבאר דשני מארעות אלו קשורים הם:

דהנה תכנה הפנימי של גזרת "כל הבן הילוד גוי" הוא שפרעה רצה לשעבד לא רק את גופם של בני ישראל, כי אם גם את נשמותיהם. רצונו היה להשליף ולהטביע אותם ב"יאר", שיעבדו את העבודה זרה שלו, רחמנא ליצילן.

אף כשנולד מושיען של ישראל, הנקרא "רעיא מהימנא", דהפריש הפנימי בזה הוא שרועה ומפרינס את ישראל בענין האמונה ומחזק את אמונתם בהקב"ה, הנה על ידי זה בטלה גזרה זו, וכבר אי אפשר לו לפרעה להטביע את ישראל חס-ושלום בעבודה זרה, כי משה רבנו יחזק את האמונה בהקב"ה, עד שאי אפשר כלל להאמין בעבודה זרה.

ונמצא שבטול העבודה זרה של מצרים, ובטול גזרת "כל הבן הילוד", הם במהותם פעלה אחת.

(ו) ותפתח ותראהו את-הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה:

ויפתחת ויחזת ית רבנא והא עולימא ככי וחסת עלוהי ואמרת מכני יהודאי הוא דין:

רש"י - ותפתח ותראהו • את מי ראתה? - הילד, זהו פשוטו. ומדרשו: שראתה עמו שכינה (שמות רבה. סוטה שם) • והנה נער בוכה • קולו כנער.

(ז) ותאמר אחתו אל-בת-פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את-הילד:

ויאמרת אחתה לבת פרעה האיזיל ואקרי לך אתמא מינקתא מן יהודיתא ותניק לך ית רבנא:

רש"י - מן העבריות • מלמד שהחזירתו על מצריות הרבה לינק, ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמות רבה. סוטה שם) •

(ח) ותאמר לה בת-פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את-אם הילד:

חויאמרת לה בת פרעה איזילי ואזלת עולימא וקרת ית אמה דרבנא:

רש"י - ותלך העלמה • הלכה בזריות ועלמות, כעלם.

רש"י כפשוטו על התורה

למשה על נשים מצריות הרבה לינק מהן, ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה לכשיגדל, ואין ראוי לפה קדוש שיינק חלב נקרית (שם) (רש"י): תורה ח

(ח) ותלך העלמה. לפי דרך הלשון היה לו לומר 'ותלך אחותו' כדרך שקוראה הכתוב למעלה [ותתצב אחתו], 'ותאמר אחתו' (פסוקים ה, ז), ולמה שינה הכתוב לגבי הליכתה וקראה 'עלמה'? אלא ללמד שהלכה

הילד פירושו עם הילד, וכן נדרש הכתוב: ותפתח את התיבה ותראהו - את השכינה - עם הילד [והרבה 'את' יש במקרא שמשמעותם כמו 'עם', כגון (בראשית ה, כב) 'ויתהלך חנוף את האלהים'] (רא"ם):

והנה נער בוכה. אף על פי שקוראו הכתוב 'ילד', קולו היה רם וחזק כנער (שם) (גריא:תורה ז)

(ז) מן העבריות. למה דווקא מן העבריות? לפי שהחזירתו בת פרעה

(ו) ותפתח ותראהו. מתוך שנאמר 'ותראהו' (ולא 'ותראה' סתם). הרי אנו למדים כבר שהוא מוסב על הילד, עם זאת מאריך הכתוב ומפרש לך: את מי ראתה - את הילד [ונדרף הכתובים לפעמים לכפול ולפרש את הדבר או האדם שבעבורו נעשית הפעולה, אף כשכבר ידוע מי הוא, כמו: 'אשר לא יעבדו אתו את נבוכדנאצר' (ירמיה כו, ח)]. זהו פשוטו של מקרא. ומדרשו (שם), שראתה עמו שכינה, ולשון 'את

(ט) וַתֹּאמֶר לָהּ בַת־פְּרֹעֶה הֲלִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנְקֵהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתִּנְקֵהוּ:

ט וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פְּרֹעֶה אוֹבִילִי יְת רַבֵּי אֶת הַדִּין וְאוֹנְקִיָּה לִי וְאֲנִי אֶתֶּן יְת אַגְרָךָ וְנִסִּיבַת אֶתָּא יְת רַבֵּי וְאוֹנְקֵתָהּ:

ט"ז ◀ היליכי • נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה: הי שליכי (שמות רבה. סוטה שם) •

(י) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבֹאֵהוּ לְבַת־פְּרֹעֶה וַיְהִי־לָהּ לְבָן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

י וַיִּרְבָּא רַבֵּי וְאַיְתֵיהָ לְבַת פְּרֹעֶה וַהֲוָה לָהּ לְבָר וַקְרַת שְׁמָהּ מֹשֶׁה וַאֲמַרְתָּ אֲרִי מִן מִיָּא שְׁחַלְתָּהּ:

ט"ח ◀ משיתהו • כתרגומו: שחלתה – והוא לשון הוצאה בלשון ארמי כמשחל בניתא מחלכא. ובלשון עברי משיתהו, לשון הסירותיו, כמו: (יהושע א) "לא ימוש", "לא משו", כך חברו מנחם. ואני אומר שאינו ממחברת מש וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן: (שמואל ב כב) "ימשני ממים רבים", שאלו היה ממחברת מש, לא יתכן לומר משיתהו, אלא המישותיהו, כפֶּאֶשֶׁר יאמר מן קם – הקימותי, ומן שב – השיבותי, ומן בא – הביאותי, או משתיהו, כמו: (זכריה א) "ומשתי את עון הארץ". אבל משיתי אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד בה"א בסוף התיבה, כגון: משה, בנה, עשה, צוה, פנה, כשיבא לומר בהם פעלתי, תבא היו"ד במקום ה"א, כמו: עשיתי, בניתי, פניתי, צוייתי.

◀ יום שלישי י"ד טבת ▶

(יא) וַיְהִי בַּמַּיִם הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחִיו וַיֵּרָא בְּסַבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִפְּהֵ אִישׁ־עֲבָרִי מֵאָחִיו:

יא וַהֲוָה בַּיּוֹמָא בַּיּוֹמָא הָאֵנוּן וַרְבָּא מֹשֶׁה וַנִּפְק לְוַת אַחֵוּהִי וַחֲזָא בְּפִלְחָנְהוּן וַחֲזָא גְבַר מִצְרִי מַחֵי לְגַבְרֵי יְהוּדִי מֵאָחֵוּהִי:

רש"י כפשוטו על התורה

פֶּאֶשֶׁר יאמר מן 'קם' 'הקימותי' (הקמה), ומן 'שב' 'השיבותי' (השבה), ומן 'בא' 'הביאותי' (הבאה). ועל זו הדרך אף כאן היה צריך לומר 'המישותיהו', או היה יכול לומר 'משתייהו' (משתי אותו), כמו 'משתי את עון הארץ' (זכריה ג, ט) [והסירותי את עון הארץ], אבל 'משיתי' האמור כאן, אינו בעל שורש של שתי אותיות, אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד בה"א בסוף התיבה – ששרשה בן שלש אותיות וסופו ה"א, כגון 'משה' 'בנה' 'עשה' 'צוה' 'פנה', שבכל התיבות הללו, כשיבא לומר בהם פעולה בלשון 'פעלתי', תבא היו"ד במקום ה"א, כמו 'עשיתי' 'בניתי' 'פניתי' 'צוייתי'. אף כאן משורש 'משה' יאמר 'משיתי', וכפֶּאֶשֶׁר בא לומר 'משיתי אותו', הרי הוא אומר 'משתייהו': תורה יא

פירושו המדויק של 'משתייהו' הוא לשון 'הסירותיו', כמו 'לא ימוש' ספר התורה הזה מפיך' (יהושע א, ח), וכמו 'לא משו' (במדבר יד, מד) [במלחמת המעפילים, ארון הברית ומשה לא סרו מתוך המחנה]. כך חברו מנחם בן סרוק [בספר 'מחברת', בו הוא מחבר לשונות שגזרתם דומה זו לזו]. ואני אומר שלשון 'משתייהו' האמור כאן אינו ממחברת 'מש' ו'ימוש' שהם לשון 'הסרה', אלא מגזרת 'משה', ולשון הוצאה הוא, וכן מצינו במקרא: 'משני ממים רבים' (שמואל ב כב, ט) [יוציאני ויחלצני ממים רבים המאיימים להטביעני], שאילו היה ממחברת – מגזרת הלשון ששרשו 'מש', לא יתכן לומר 'משתייהו' אלא 'המישותיהו', כי הפעולה היתה קרויה 'המשה' ולא 'משיהו', שכן כבון בכל שורש בן שתי אותיות כגון זה,

בזריות ועלמות בקהירות ובכח פעלם (נער) צעיר ונמרץ, כדי להקדים ולקרא לאם הילד [עלם] בלשון ארמי הוא לשון 'אומץ', כמו 'רק חוק ואמץ' (יהושע א, ט) שתרגומו 'לחוד תקיף ועלם'] (שם) (מהרש"א): תורה ט

(ט) היליכי. במקום 'היליכי' אמרה 'היליכי', וכאן נתנבאה בת פרעה ולא ידעה מה נתנבאה – כלומר, יצאה נבואה מפיך ללא ידיעתה, כי תיבת 'היליכי' יש בה משמעות: 'הי שליכי' – קחי את שלך, אף שלא היתה יודעת שהיא נתנת אותו לאמו (יפ"ח): תורה י

(י) משיתהו. פירוש 'משתייהו' הוא כתרגומו: 'שחלתיה'. והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, כמו שמצינו: 'כמשחל ביניתא מחלכא' (ברכות ח) [מיתת נשיקה] אינה כרוכה ביסורים, שהנשמה יוצאת בנקל ככמיכת חוט השערה מתוך החלב]. ובלשון עברי,

כ"י ויגדל משה • והלא כבר כתיב ויגדל הילד? אמר רבי יהודה בן רבי אלעזר: הראשון לקומה, והשני לגדלה, שמנהו פרעה על ביתו. וירא בסבלתם • (בראשית רבה) נתן עיניו ולבו להיות מצר עליהם. איש מצרי • (שמות רבה) נוגש היה, ממנה על שוטרי ישראל והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם. מכה איש עברי • מלקהו ורודהו, ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו בה, ובלילה העמידו והוציאו מביתו, והוא חזר ונכנס לבית ובה על אשתו - כסבורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום.

(יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויף את המצרי ויטמנהו בחול: יב ואתפני לכה ולכה וחזא ארי לית גברא ומחא ית מצראה וטמרה בחלא:

כ"י ויפן כה וכה • ראה מה עשה לו בבית, ומה עשה לו בשדה. ולפי פשוטו - כמשמעו. וירא כי אין איש • שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגיר.

(יג) ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעה: יג ונפק ביומא תנינא והא תרין גברין יהודאין נצן ואמר לחבא למה את מחי לחברך:

כ"י שני אנשים עברים • דתן ואבירם הם, שהותירו מן המן. נצים • מריבים. למה תכה • אף-על-פי שלא הפהו, נקרא רשע בהרמת יד. רעה • רשע כמותך.

רש"י כפשוטו על התורה

מביט לכל הצדדים לראות אם אין איש הצופה במעשיו: וירא כי אין איש. ראה ברוח הקודש שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגיר, ואז ויף את המצרי (תרגום יונתן): תורה יג (יג) שני אנשים עברים נצים. שני האנשים הללו הם דתן ואבירם, שבהם מצינו לשון 'מצה' (מריבה), שנאמר (במדבר טו ט) 'הוא דתן ואבירם... אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על ה', והם (דתן ואבירם הקרויים כאן 'אנשים') הם ה'אנשים' שהותירו מן המן, כמו שנאמר (להלן טו ט) 'ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה' (דרים סד) (רא"ם):

לפנות בוקר, לקום למלאכתם (שם, כח): מכה איש עברי. לא הרג אותו, אלא היה מלקהו ורודהו (מענה אותו ומשפילו), ואיש עברי זה, בעלה של שלומית בת דברי היה (כדלהלן), ואותו מצרי נתן עיניו בה (באשתו שלומית), ובלילה כשהגיע אל ביתו להעירו למלאכתו העמידו והוציאו מביתו, והוא (המצרי) חזר ונכנס לבית ובה על אשתו, כסבורה שהוא בעלה, וחזר האיש העברי לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהבעל הרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל אותו היום, וזהו שנאמר (ויקרא כד, יא) 'ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי... ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקלל... ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן'. בן איש מצרי האמור שם, זהו הבן שנולד מהאיש המצרי האמור כאן, שהרגו משה (שם) (רש"י ויקרא כד, ט): תורה יב

(יא) ויגדל משה. והלא כבר כתב למעלה (פסוק י) ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה, ומהו שהזכיר כאן שוב ויגדל משה? אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: ויגדל הראשון הוא לקומה, לומר שגדל הילד ונגבה קומתו, והשני הוא לגדולה וכבוד, שמנהו פרעה להיות אדון על אנשי ביתו (תנחומא):

וירא בסבלותם. ראייה זו האמורה כאן, אין משמעה ראיית העין כפשוטה [שאם בן היה לו לומר וירא את סבלותם], אלא ראייה של רחמים היא, שנתן עיניו ולבו בסבלם של ישראל להיות מיצר עליהם ולהצטער בצרתם [ואכן לגבי ראייה כגון זו אין דרך הלשון לומר: ראה את-, אלא ראה ב-, כמו: אם ראה תראה בעני אמתך' (שמואל"א א, יא) וכן: 'ראה ה' בעניי' (בראשית כט, טז)] (שמרד א, כז) (פי"ח):

נצים. מריבים זה עם זה: למה תכה רעה. לא נאמר למה הכיית' אלא למה תכה' (לשון עתיד), מכאן אנו למדים כי אף-על-פי שעדיין לא הפהו, הרי כבר נקרא 'רשע' בהרמת יד בלבד, מתוך פיונה להכותו (סנהדרין נח): רעה. אף על פי שהיתה מריבה ביניהם, קראו רעה', לרמוז לו: אף הוא רשע כמותך (תנחומא) (פי"ח): תורה יד

איש מצרי. איש זה נוגש היה [מן הנוגשים שהעמיד פרעה על גבי שוטרי ישראל (כדלהלן ה ט)], והיה ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם (מעירם משנתם) מקרות הגבר - משעת קריאת התרנגול

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"א עמ' 5 - מתוך 'לקראת שבת')

הפאה היא חטא בין אדם למקום

ויאמר לרשע למה תכה רעך: (ב, יג)

ופרש רש"י: "למה תכה - אף-על-פי שלא הָּהוּ נקרא רשע בהרמת יד".
יש להבין, מדוע נקרא רשע "אף-על-פי שלא הָּהוּ"?
ההסבר:

תכלית בריאתו של האדם היא "לשמש את קונו" (משנה וברייתא סוף קידושין). מובן, שלכל אבר ואבר שבאדם יש את התכלית שלשמה נברא.

ידו של האדם נועדה לנתינה. למשל, "יד המחלקת צדקה" (תניא פכ"ג - כה, ב) וכיוצא בזה. לכן, אם תמורת השמוש ביד להטיב לאלת היא מנצלת למטרה הפכית, יש בזה חטא כלפי המקום.

ובין שכן, עצם הגבהת היד כדי להכות את חברו (אפילו שעדין לא הָּהוּ בפעל) כבר משמשת למטרה הנוגדת את תכלית פונת הבריאה של הקב"ה, ולכן החטא כלפי הקב"ה מתחיל כבר בהגבהה.

**יד ויאמר מן שונך לגבר רב ודין עלנא
הלמקטלי את אמר כמא דקטלתא ית
מצראה ודחיל משה ואמר בקושטא אתידע
פתגמא:**

**(יד) ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו
הלהרגני אתה אמר באשר הרגת את המוצרי
ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר:**

יש מי שמך לאיש • והרי עודך נער. הלהרגני אתה אמר • מפאן אנו למדים שהרגו בשם המפרש.
ויירא משה • כפשוטו. ומדרשו: דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר: מעתה שמא אינם
ראויין להגאל. אכן נודע הדבר • כמשמעו. ומדרשו: נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו: מה חטאו
שיראל מפל שבעים אמות להיות נרדים בעבודת פרוך, אבל רואה אני שהם ראויים לקב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 1)

דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין (רש"י, ב, יד) יש לשאל, מדוע אינו מסתפק בפשוטו של מקרא, שירא
לנפשו כיון שזודע דבר הריגתו את המוצרי, ומביא גם את מדרשו. ויש לומר, שלפי פשוטו קשה: לשם מה מספרת
התורה שמשה פחד, דבר שלא גרם שום תוצאה מעשית (משה ברח למדין רק אחרי ששמע פרעה ובקש להרגו). לכן
מביא פרוש המדרש, שיראה זו משמעותה **דאגה** - שמא אינם ראויין להגאל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"א עמ' 1 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בטחון בה' מועיל לדחות הצרה

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: (ב, יד)

יש להקשות: מה משמענו הכתוב בכך שמשה חשש ואמר אכן נודע הדבר, הרי לפעל לא נמלט למדין עד ששמע
פרעה ובקש להרגו, והנה ליה למימר רק מה ששמע פרעה, ותו לא?
ונראה לישיב:

איתא במדרש רבה (ב"ר ר"פ עו) "ר' פנחס בשם ר' ראובן שני בני אדם הבטיחון הקב"ה ונתיראו, הבחור שבאבות והבחור
שבנביאים. . . א"ל הקב"ה כי אהיה עמו ולבסוף נתירא כו".

רש"י כפשוטו על התורה

אכן נודע הדבר. פירושו **כמשמעו:**
אכן נודע ונתפרסם דבר הריגת
המוצרי. **ומדרשו:** אכן נודע לי טעם
הדבר שהייתי עד עתה תמה עליו,
מה חטאו ישיראל מפל שבעים
אומות להיות נרדים (משועבדים
ומעונים) **בעבודת פרוך, אבל עתה**
רואה אני שהם ראויים לכך לפי שיש
ביניהם מלשינים (שם; תורה טו

ויירא משה. כפשוטו, שהיה נרא
לנפשו פן יהרגו פרעה על דבר
הריגת המוצרי, **ומדרשו: דאג לו -**
היה דואג בינו לבין עצמו **על**
שראה והבין מתוך פרסום הדבר,
שיש **בישיראל רשעים דלטורין**
(מלשינים), **אמר בלבו: מעתה**
שמא אינם ראויין להגאל (שמרר
:א)

(יד) מי שמך לאיש. והרי עודך נער.
ואיך קרוי איש?
הלהרגני אתה אמר באשר הרגת
את המוצרי. לא נאמר 'אתה מבקש',
אלא 'אתה אומר', **מפאן אנו**
למדים שהרגו (משה את המוצרי)
באמירה, על ידי שקללו בהופרת
שם המפורש של הקב"ה (שמרר א)
(רמב"ן):

ונחלקו מפרשי המדרש בכונת הדברים, ויש מהם שפרשו (יפה תאר ועוד) שאין זה לשבחם "שהראוי שלא לירא". וכן ראינו בדברי רבותינו נשיאי חב"ד, שאמרו שהבטחון בה' שייטיב לאדם, הוא עצמו פועל שאכן יהיה טוב בפעל, וכהלשון "טראכט גוט - וועט זיין גוט".

ועל פי זה יש לבאר שזה פונת הכתוב שמספר על יראתו של משה מפני פרעה - לומר לה, שזה גופא היה הגורם להמשיך הדברים 'ויבקש להרג את משה', כי אם היה בוטח בה' כדבעי, בזה היה פועל שלא היה נצרך לברח.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש חז"א עמ' 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

דוקא עוון לשון הרע מעכב את הגאולה

וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר:

דאג על שראה בישראל רשעים דלטורין אמר מעתה שמה אינם ראויים ליגאל (ב, יד. ובפרש"י) לכאורה הדבר תמוה ביותר, הרי מציינו במדרשי חז"ל (מכילתא בשלח יד, כט. ובכ"מ) שבגלות מצרים היו בין בני ישראל גם כל מיני חוטאים, ואפילו עובדי עבודה זרה, ואף-על-פי כן נגאלו ממצרים, ואם חטא עבודה זרה לא עכב את הגאולה, מדוע עוון לשון הרע יעכב?

ויש לומר בזה, דבדודאי היו בני ישראל ראויים ליגאל אף אם חטאו רחמנא-ליצלן, וטעם הדבר שעוון לשון הרע עכב הוא משום שחטא זה גורם שלא תחול עליו גדר גאולה רחמנא-ליצלן.

כלומר: בעת יציאת מצרים בחר הקב"ה בבני ישראל, ועל ידי זה נעשו בני ישראל לחפצא של "עם", וכמ"ש (ואתחנן ד, לד) "לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", דעד אז היו רק קבוץ אנשים רבים ממשפחה אחת, והא דנעשו בגדר גוי ועם, היה בעת יציאת מצרים.

ועל פי זה יש לומר, דמפיון שלשון הרע גורם לפרוד הלבבות, הנה כשאין אחדות בין בני ישראל אי אפשר שיחול עליהם גדר "עם", ואין כאן מי שיחול עליו גדר בחירת הקב"ה רחמנא-ליצלן, ורק כשיש אחדות בין בני ישראל אפשר להיות גאלת ישראל.

(טו) וישמע פרעה את-הדבר הזה ויבקש להרג את-משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין וישב על-הבאר:

טו וישמע פרעה את פתגמי הדין ובעא למקטל את משה וצרק משה מן קדם פרעה ויחביב בארץ מדין ויחביב על בירת:

יש"י - וישמע פרעה • הם הלשינו עליו. ויבקש להרג את משה • מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב - הוא שאמר משה: "ויצילני מחרב פרעה": (וישב בארץ מדין • נתעכב שם כמו "וישב יעקב"). וישב על הבאר • למד מיעקב שנוודג לו זיווגו על הבאר.

(טז) וילכהו מדין שבע בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את-הרהטים להשקות צאן אביהן:

טז וילרבא דמדין שבע בנן ואתאה ודלאה ומלאה ית רהטיא לאשקאה ענא דאבוהן:

רש"י כפשוטו על התורה

שוכב: וישב בארץ מדין משמעו שנתעכב שם. כלומר, השתהה בארץ מדין לשכון בה, כמו לשון וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית לו, א), אבל וישב על הבאר הוא לשון ישיבה ממש, וכלומר, כשהגיע למדין ישב לו תחילה אצל הבאר. ומה ראה משה לישב על הבאר? למד מיעקב שנוודג לו זיווגו על הבאר (ראה בראשית כט) (שמרר א) (שע"א, א"ע האר"ק): תורה טז

הממונה על כך) להרגו, נעשה לו נס ולא שלטה בו החרב (שם). והוא הלשון שאמר משה 'כי אלהי אבי בעורי ויצילני מחרב פרעה' (ולקמן יח, ד), לומר שהצילו מן החרב ממש (הזכרון): וישב בארץ מדין. כפל הכתוב והופיר פעמיים וישב, ואין משמעות שניהם שנה, שיש וישובה' שהיא לשון דיורין [פלוגי יושב בעיר פלוגית], ויש וישובה' כפשוטה [להבדיל מן עומד או

(טו) וישמע פרעה את הדבר הזה. הם (דתן ואבירם) הלשינו עליו לפני פרעה (שם): ויבקש להרוג את משה. לפי דרך הלשון, לגבי מלך הגזור גור-דין מנת, היה לו לומר ויצו להרוג [בדרך האמור למעלה (לעיל א, כב) ויצו פרעה... כל הפן היסודי היארה תשליכהו]. ולמה נאמר ויבקש? שבשעה שביקש להוציא את גזירתו לפועל, וכבר מסרו לקוסטינר (השר

ט"א - וּלְכַתֵּן מִדִּין • רַב שִׁבְהֶן, וּפָרַשׁ לוֹ מַעֲבֹדֶת כּוֹכְבִים וְנִדְוֵהוּ מֵאַצְלָם. אֶת הַרְהָטִים • אֶת בְּרוֹכֹת מְרוֹצוֹת הַמַּיִם הַעֲשׂוּיֹת בְּאַרְץ.

(יז) וַיִּבְאוּ הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיּוֹשְׁעֵן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם:
יז וַיָּבֹאוּ רַעֲיָא וַיִּטְרְדוּנֵיהוּן וַקָּם מֹשֶׁה וַפְרָקְנֵיהוּן וַאֲשַׁקִּי יֵת עֲנָא:

ט"ב - וַיִּגְרְשׁוּם • מִפְּנֵי הַנְּדוּי.

(יח) וַתִּבְאֵנָה אֶל־רַעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מִהֲרַתָּן בֹּא הַיּוֹם:
יח וַתִּבְאֵנָה לִזְנוֹת רַעוּאֵל אֲבִיהֶן וַאֲמַר מִה דִּין אוֹחִיתִין לְמִיתֵי יוֹמָא דִּין:

(יט) וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרֵי הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרַעִים וְגַם־ דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאֵן:
יט וַאֲמַרָא גִבְרָא מִצְרָאָה שׁוֹבְנָא מִיַּד רַעֲיָא וַאֲפֵר מִדְּלָא דְלָא לָנָא וַאֲשַׁקִּי יֵת עֲנָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי לורי צחק לווהר, חלק א עמ' א - מתוך 'התקשרות')

איש מצרי הצילנו (ב, יט)

מֹשֶׁה, מוֹשִׁיעַם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נוֹלַד בְּשָׁנָה הַמֵּאָה וּשְׁלֹשִׁים לִירֵדַת יַעֲקֹב וּבְנָיו לְמִצְרַיִם (כִּי יוֹכְבֵּד אָמוּ, שְׁנוֹלְדָה בֵּין הַחוֹמוֹת, הֵיחָה בַת ק"ל בְּלֻדָּתוֹ). דָּבָר זֶה נִרְמַז בַּמַּחְצִית הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל תַּבַּת 'מִצְרַיִם' מ"צ - בְּגִימַטְרִיא 130. לְאַחַר מֵאָתִים וְעֶשֶׂר שָׁנָה שֶׁהָיוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, נִגְאַלוּ עַל־יְדֵי מֹשֶׁה. דָּבָר זֶה נִרְמַז בַּמַּחְצִית הַשְּׁנִיָּה שֶׁל תַּבַּת מִצְרַיִם: ר"י - בְּגִימַטְרִיא 210. וְזֶהוּ "אִישׁ מִצְרֵי הַצִּילָנוּ".

(כ) וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאִינוּ לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֵן אֶת־ הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:
כ וַאֲמַר לְבָנֹתָהּ וְאֵן הוּא לָמָּה דִּנֵּן שְׁבַקְתִּין יֵת גִּבְרָא קִרְנָן לֵהּ וַיֹּכִיל לְחֵמָא:

ט"ג - לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֵן • הַפִּיר בּוֹ שֶׁהוּא מוֹרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - שֶׁהַמַּיִם עוֹלִים לְקֶרְאָתוֹ. וַיֹּאכַל לֶחֶם • שְׂמָא יִשָּׂא אַחַת מִכֶּם, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר: "כִּי אִם הִלַּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל".

(כא) וַיּוֹאֵל מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפְרָה בַּתוֹ לְמֹשֶׁה:
כא וַאֲצַבִּי מֹשֶׁה לְמִיתֵב עִם גִּבְרָא וַיֵּהֵב יֵת צִפְרָה בְּרַתָּהּ לְמֹשֶׁה:

רש"י כפשוטו על התורה

דְּלָה דְלָה לָנוּ - בְּדִלְיָה אַחַת דְּלָה אֶת הַכֵּל (שְׁמוֹר"ר א) (צל"ד):
וַיֹּאכַל לֶחֶם. לֹא הֵיחָה פּוֹנְתוֹ רַק לְאֲכִילַת לֶחֶם כְּפִשׁוּטָה, אֲלָא גַם לְרֵמוּז לְהֵם **שְׂמָא יִשָּׂא** אֶת **אַחַת מִכֶּם** לְאִשָּׁה, שְׁמִצְיָנוּ לְשׁוֹן 'לֶחֶם' עַל אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אָדָם, **כְּמָה דְאַתְּ אָמַר** (כְּמוֹ שְׂאִתָּה אוֹמַר) (בְּרַאשִׁית לט, ט) וְלֹא יָדַע אֲתוֹ מֵאוֹמֵר **כִּי אִם הִלַּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל** [פּוֹטִיפֵר מִיַּנְדָּה אֶת יוֹסֵף לְאֶדְוֹן עַל כֵּל עֲנִינֵי בֵיתוֹ, וְלֹא הֵיחָה נוֹתֵן לְבוֹ לְכָלוֹם חוּץ מֵאֲשֶׁר לְאֲשֶׁתוֹ] (בֵּיה: תוֹרָה כא

הַמַּיִם הַנִּשְׁאָבִים מִן הַבְּאֵר לְהַשְׁקוֹת אֶת הַצֹּאֵן, וְהַבְּרִיכוֹת הַלְלוּ קְרוֹיִים 'רְהָטִים' עַל שֵׁם שֶׁהַמַּיִם 'רִצִּים' (זוֹרְמִים) בָּהֶם [כְּמוֹ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס (בְּרַאשִׁית י"ג ט) וְאֵל הַבְּקָר רִץ אֲבָרְהָם - 'רֵהַט אֲבָרְהָם'] (מִשְׁכִּיל) וְתוֹרָה יז
(יז) וַיִּגְרְשׁוּם. **מִפְּנֵי הַנְּדוּי,** שֶׁנִּידְוֵהוּ בְּנֵי עַמּוֹ עַל שֶׁפִּירַשׁ מַעֲבֹדָה זָרָה, לְכֵן גִּירְשׁוּ הָרַעִים אֶת בְּנוֹתָיו וְתוֹרָה יח
(כ) לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֵן אֶת הָאִישׁ. מִהֵיכָן יָדַע מַעֲלַת הָאִישׁ וְחִשְׁבֵיבוֹתוֹ? מִתּוֹךְ סִפּוּרָן שֶׁל בְּנוֹתָיו הֵבִין וְהַפִּיר בּוֹ שֶׁהוּא מוֹרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהַמַּיִם הָיוּ עוֹלִים לְקֶרְאָתוֹ, לְפִי שְׂאֵמְרוֹ לוֹ וְגַם

(טז) וּלְכַתֵּן מִדִּין. לְשׁוֹן 'כִּהֵן' הָאָמוֹר כָּאֵן, אֵינן מִשְׁמַעוֹ שֶׁהֵיחָה מִשְׁרַת לְאַלְהוֹת, אֲלָא הוּא הֵיחָה **רַב שִׁבְהֶן** - כְּלוּמַר, גְּדוֹל וְנִכְבֵּד הֵיחָה בְּקֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹ (רֵאָה רש"י בְּרַאשִׁית מו, כב). וְאוֹלָם מִתְחִילָה אָבֵן הֵיחָה כּוֹמֵר לְעַבְדָּה זָרָה, וְלְאַחַר זְמַן חוֹר וּפִירַשׁ לוֹ מַעֲבֹדָה־זָרָה, וְעַל כֵּן הִרְחִיקוּהוּ בְּנֵי עַמּוֹ וְנִידְוֵהוּ **מֵאַצְלָם** [כְּגוֹן שֶׁלֹּא יִרְעָה אָדָם אֶת צֹאֲנוֹ, וְלֹא יַעֲשֶׂה לָהֶם שׁוּם מְלֶאכֶה לְהַתְּפַרְנֵס בָּהּ (כְּדוּמָה) (שם):
אֶת הַרְהָטִים. אֶת בְּרִיכוֹת מְרוֹצוֹת הַמַּיִם, וְהֵם חִפְרֵי הַעֲשׂוּיֹת בְּאַרְץ סְמוּךְ לְבְּאֵר, אֲשֶׁר אֲלֵיהֶם שׁוֹפְכִים אֶת

כ"ז - וַיֹּאֲלֶהָ • פְּתַרְגוּמוֹ (סְפָרִים אַחֲרֵים: פְּמִשְׁמַעוּ), וְדוּמָה לוֹ: (שׁוֹפְטִים יט) "הוֹאֵל נָא וְלִינִי", "וְלוֹ הוֹאֵלְנוּ", "הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר". וּמְדַרְשׁוֹ: לְשׁוֹן אֱלֹהִים, נִשְׁבַּע לוֹ שְׁלֹא יִזְוֶה מִמֶּדֶן כִּי אִם בְּרִשׁוֹתוֹ.

כב) וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵרְשֵׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיהָ:

כג) וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבֹדָה וַיִּיעָקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבֹדָה:

כ"ח - וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם • שֶׁהָיָה מֹשֶׁה גֵר בְּמִדְבָּר, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִצְרִיכוּ יִשְׂרָאֵל לְתַשׁוּעָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹעֵה וְגו', וּבָאֵת תַּשׁוּעָה עַל יָדוֹ, וּלְכַף נִסְמְכוֹ פְּרִשְׁיֹת הַלְלוּ. בְּרַשׁ"י לְשׁוֹן. וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם • (שְׁמוֹת רב"ה) נִצְטָרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט תֵּינוּקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם.

כד) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אֲבָרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יעֲקֹב:

כ"ט - נַאֲקָתָם • צַעֲקוֹתָם, וְכֵן: (איוב כד) "מַעִיר מֵתִים יִנְאָקוּ". אֵת בְּרִיתוֹ אֵת אֲבָרָהָם • עַם אֲבָרָהָם.

כה) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים: כ"ז - וַיַּדַּע אֱלֹהִים • נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הֶעֱלִים עֵינָיו.

רש"י כפשוטו על התורה

שנצטרע, והמצורע חשוב כמת וכמו שנצטרע לגבי מרים שלקחה בצרעת: 'אל נא תהי פמת' (במדבר יב, יא). ולמה נאנחו ישראל על כך? לפי שביקש להתרפאות מצרעתו, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם (שמו"ד א) (רא"ם): תורה כד
כד) נַאֲקָתָם. צַעֲקוֹתָם. וְכֵן מִצִּינּוֹ דוֹגְמָתוֹ בְּמִקְרָא 'מַעִיר מֵתִים יִנְאָקוּ' (איוב כד, יא) [תְּלוּנָת אִיּוֹב אֵל הַקִּב"ה: לְמָה אֵינָךְ נִפְרַע מִן הַרְשָׁעִים, אֲשֶׁר מְרֹב חֲמָסִם נִאֲנָקִים אֲנִשִּׁי הָעִיר]:
את בְּרִיתוֹ אֵת אֲבָרָהָם. כְּלוֹמֵר, זָכַר אֵת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַת עִם אֲבָרָהָם [שֶׁכֵּן מִצִּינּוֹ לִפְעָמִים 'אֵת' מִשְׁמַשׁ בְּמִקּוּם 'עַם' (ראו בראשית ד, א). אֵף כָּאן: 'אֵת' הִרְאִשׁוֹן כְּמִשְׁמַעוֹ, וְ'אֵת' הַשְּׁנֵי פִירוּשׁוֹ 'עַם'] (רא"ם): תורה כה
כז) וַיַּדַּע אֱלֹהִים. וְכִי עַד עַתָּה לֹא יָדַע הַקִּב"ה מִצְרֹתֵיהֶם? אֵלָּא כְּלוֹמֵר, מִעֲבָשׁוֹ נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב וְשׁוֹב לֹא הֶעֱלִים עֵינָיו מִלְּהוֹשִׁיעֵם (רבי"ט): תורה א

לשון וַיֹּאֲלֶהָ לְעַנְנֵן שְׁבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל א, יד, כד) וַיֹּאֲלֶהָ שְׁאוּל אֵת הָעָם וְגו' (שְׁמוּרָה) [נִדְרִים סה:]: תורה כב
כג) וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם. בְּאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם הָיָה מֹשֶׁה גֵר בְּמִדְבָּר, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. בְּשִׁלְשֵׁת הַפְּסוּקִים הַלְלוּ (בג"ה) מִפְּסוּקֵי הַפְּתוּחַ בְּעֵנֵינוּ שֶׁל מֹשֶׁה, וּמְדַבֵּר בְּעֵנֵן צְרוּתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְלֹאֲחֹר מִכֵּן (להלן ג, א) שֶׁב הַפְּתוּחַ לְעֵנֵינוּ שֶׁל מֹשֶׁה בְּהַתְּגַלּוֹת הַקִּב"ה אֵלָיו מִתּוֹךְ הַסִּנְיָה, לְפִי שֶׁהִמְאֹרְעוֹת הַלְלוּ תְלוּיִים זֶה בְּזֶה, כִּי לֹאֲחֹר שְׁמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְנִתְגַּבְּרוּ הַצְּרוּת בִּיּוֹמֵר (כְּדֹלְהֵן), וְהוֹצִרְנוּ יִשְׂרָאֵל לְתַשׁוּעָה, מִמְּשִׁיךְ הַכְּתוּב וּמִפְּרֹשׁ הַיָּאֵךְ בָּאָה וְשׁוֹעֲתָם: וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹעֵה וְגו' (לְקַמַּן ג, א), וְנִגְלָה אֵלָיו הַקִּב"ה, וּבָאָה תַשׁוּעָה עַל יָדוֹ, לְכַף נִסְמְכוֹ פְּרִשְׁיֹת הַלְלוּ. בְּרַשׁ"י יִשְׁוֹן:
וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ וְגו'. לֹא מֵת מִמֶּשׁ, שְׁאֵם כֵּן לֹא הָיָה לְהַתְּאֵנָת, אֵלָּא 'וַיָּמָת' הֶאֱמֹר כָּאן פִּירוּשׁוֹ

כא) וַיֹּאֲלֶהָ מֹשֶׁה. לְשׁוֹן רְצוֹן וְהַסְכָּמָה הוּא, פְּתַרְגוּמוֹ (ס"א: פְּמִשְׁמַעוּ). בְּאוֹנְקוֹלוֹס: וְצִבִּי מֹשֶׁה לְמִיִּתְב עִם גִּבְרָא [הַתְּרַצָּה וְהַסְפִּים לְשִׁבְת עִם הָאִישׁ], וְדוּמָה לוֹ בְּמִקְרָא: וַיֹּאמֶר אָבִי הִנְעִרָה אֵל הָאִישׁ הוֹאֵל נָא וְלִינִי (שׁוֹפְטִים יט, ט) [בְּמַעֲשֵׂה פִילְגֶשׁ בְּגִבְעָה, כְּשִׁבִיקֵשׁ אָבִי הִנְעִרָה מֵאוֹרְחוֹ-חֲתָנוּ: אֵל תִּלְךָ מֵאֲתָנָה, הַתְּרַצָּה נָא לְהַשְׁאֵר לְלוֹן עוֹד לְיִלְהָה], וְכֵן: 'וְלוֹ הוֹאֵלְנוּ וְנִשְׁבַּע בְּעֶבֶר הַיִּרְדֵּן' (יְהוֹשֻׁעַ י, ט) [מִתְּפִלַּת 'הוֹשַׁע לְאֲחֵר שְׁהוּכּוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָת הָעִיר: הַלּוּאִי וְהִינּוּ מִתְּרַצִּים לְשִׁבְת בְּעֶבֶר הַיִּרְדֵּן הַמְּזוּרְחִי, וְלֹא הִיְתָה בָּאָה עֲלֵינוּ הַמִּלְחָמָה הַזֹּאת]. וְכֵן: 'הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר אֵל ה' (בראשית יח, לא) [מִתְּפִלַּת אֲבָרָהָם עַל אֲנִשִּׁי סְדוֹם: הִנֵּה נִתְרַצִּיתִי לְהוֹסִיף עוֹד לְבִקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם]. וְהוּ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא. וּמְדַרְשׁוֹ: וַיֹּאֲלֶהָ יֵשׁ בּוֹ מִשׁוּם לְשׁוֹן 'אֱלֹהִים' (שְׁבוּעָה). לְמִדְבָּר שֶׁנִּשְׁבַּע לוֹ מֹשֶׁה לְחֹתְנוּ שְׁלֹא יִזְוֶה מִמֶּדֶן כִּי אִם בְּרִשׁוֹתוֹ [וּמִצִּינּוֹ

♦ יום רביעי ט"ו טבת ♦

א ומלשה הוה רעי ית ענא דיתרו תמוהי רבא דמדון וידבר ית ענא לבתר שפר רעיא למדברא ואתא לטורא דאתגלי עלוהי וקרא דיני לחורב:

ג (א) ומלשה הוה רעה אתצאן יתרו התנו פתן מדון וינהג אתהצאן אחר המדבר ויבא אליה האלהים הרבה:

רש"י • אחר המדבר • להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים. אל הר האלהים • על שם העתיד.

ב ואתגלי מלאכא דיני לה בשלהובית אשתא מגו אסנא וחזא וקא אסנא בער באשתא ואסנא ליתוהי מתאכיל:

(ב) וירא מלאך יהוה אליו בלבתאש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל:

רש"י • בלבת אש • בשלהבת אש, לבו של אש, כמו: "לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה". ואל תתמה על התי"ו, שיש לנו פיוצא בו: (יחזקאל טו) "מה אמלה לבתך". מתוך הסנה • ולא אילן אחר, משום "עמו אנכי בצרה". אכל • נאכל, כמו "לא עבד בה", "אשר לקח משם".

ג ואמר משה אתפני כען ואחזי ית חזוןא רבא דיני מא דיני לא מתוקד אסנא:

ג (ג) ויאמר משה אסרהנא ואראה אתהמראה הגדל הוה מדוע לא יבער הסנה:

רש"י • אסרהנא • אסורה מפאן להתקרב שם.

ד וחזא יי ארי אתפני למחזי וקרא לה יי מגו אסנא ואמר משה משה ואמר קא אנא:

(ד) וירא יהוה כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני:

רש"י כפשוטו על התורה

בגלות, אף השכינה שרויה בגלות ואינה שוכנת במקום של כבוד (תחומא, מזה"ל גבורות ה' פ"א):
אכל. פירושו **נאכל** (נשרף). כלומר, הסנה איננו מתפלה ונשרף מן האש. ותיבת 'אכל' הוא מבנין 'פעל' הדומה במשמעו ל'נפעל', כמו **לא עבד בה**, (דברים כא, א), שמשמעו 'לא נעבד בה', וכן **אשר לקח משם** (בראשית ג, כג) שמשמעו 'אשר נלקח משם' (בא"ר): תורה ג
(ג) אסורה נא וראה. לשון 'סור' משמע עזיבת המקום שבו הוא עומד. וכן פירושו: **אסורה** ואלך לי **מבאן**, כדי להתקרב שם אצל הסנה, ולראותו מקרוב (ט"א): תורה ד

וכן **'בלב האלה'** (שמואל ב יח, יד) [כשהמיתו את אבשלום בהיותו תקוע בעץ האלה, נעצו את חניתות הברזל בלב אבשלום ובאמצעו של העץ] (ג"א). **ואל תתמה על התי"ו** שבתיתבת 'לבת', שיש לנו פיוצא בו שנקט הכתוב לשון נקבה לגבי 'לב': **'מה אמולה לבתך'** (יחזקאל טו, ט) [כמה מקולקלת לבה (לב בלשון נקבה) שלך, אשר יצרה שולט עליה (רש"י)]:
מתוך הסנה. הסנה הוא אילן נמוך ומלא קוצים, ודווקא בו התגלה אליו הקב"ה, **ולא באילן אחר, משום** ענין **'עמו אנכי בצרה'** (תהלים צא, טו), כלומר הקב"ה משתתף בפניכול עם ישראל בצרתם, וכאשר ישראל שרויים

ג (א) **אחר המדבר**. רחוק מן הישוב, במקום הפקר, כדי להתרחק מן הגזל, שלא ירעו הצאן בשדות אחרים (שמור"ב):
אל הר האלהים הרבה. הוא הר סיני, ואף שבאותו הזמן עדיין לא ניתנה עליו תורה, כבר קראו הכתוב 'הר האלהים' על שם העתיד, שעליו עתידה התורה להנתן, ושם יקבלו ישראל את אלהותו ותברך (שמור"ב) (נח"י): תורה ב
(ב) בלבת אש. פירושו: **בשלהבת אש**. ותיבת 'בלבת' היא מלשון 'לב', שהשלהבת היא **לבו** (תקפו), עיקרו ואמצעיתו) **של האש**. ובמו **לב השמים** (דברים יא) [במתן תורה, האש על ההר הגיעה עד אמצע השמים].

(ה) וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הַלֵּם שֶׁל־נַעֲלִיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמְתָּ־קֹדֶשׁ הוּא:

ה וַיֹּאמֶר לֹא תִקְרַב הַלָּמָּה שְׂרֵי סִינֵךָ מֵעַל רַגְלֶךָ אֲרִי אֶתְרָא דְאֵת קָאִים עֲלוּהִי אֶתְר קֹדִישׁ הוּא:

הט"ו • של • שלף והוצא, כמו: (דברים יט) "וַנִּשְׁלַח הַבְּרוּזִל", (שם כח) "כִּי יִשָּׁל וַיִּתֶּךָ". אֲדַמְתָּ קֹדֶשׁ הוּא • הַמָּקוֹם.

(ו) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֶּר מִשָּׂה פָּנָיו כִּי יָרָא מַה־בֵּיט אֶל־הָאֱלֹהִים:

ו וַיֹּאמֶר אֲנָא אֱלֹהָא דְאָבוּךָ אֱלֹהָא דְאֲבְרָהָם אֱלֹהָא דְיִצְחָק וְאֱלֹהָא דְיַעֲקֹב וַיִּכְבְּשׁוּן מִשָּׂה לְאִפּוּהִי אֲרִי דְחִיל מִלְּאִסְתַּפְּלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:

(ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רָאִיתִי אֶת־עֵנִי עִמּוֹ אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יִדְעָתִי אֶת־מַכְאֹבָיו:

ז וַיֹּאמֶר יְיָ מִגְּלָא גְלִי קְדָמִי יֵת שְׁעִבּוּד עִמִּי דִּי בְּמִצְרַיִם וַיֵּת קְבֻלְתָּהוֹן שְׁמִיעַ קְדָמִי מִן קְדָם מִפְּלִחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קְדָמִי יֵת פִּיבִיהוֹן:

הט"ז • פי ידעתי את מכאביו • כמו "וידע אלהים", כלומר, פי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאביו, ולא העלמתי עיני ולא אאטם את אזני מצעקתם.

(ח) וַאֲרֹד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ אֶל־מָקוֹם הַכִּנְעֲנִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:

ח וְאִתְגְּלִיתִי לְשִׁבּוּתָהוֹן מִיָּדָא דְמִצְרַאִי וְלְאִסְקוּתָהוֹן מִן אֶרְעָא הַהִיא לְאֶרְעָא טַבָּא וּפְתִינָא לְאֶרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ לְאֶתְר כְּנַעֲנַי וְחֲתָאִי וְאֱמֹרָאִי וּפְרִזָּאִי וְחִוָּאִי וַיְבוּסָאִי:

(ט) וְעַתָּה הִנֵּה צִעַקְתָּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלַּחֵץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:

ט וַיִּכְעַז הָא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲלַת קְדָמִי וַאֲף גְלִי קְדָמִי יֵת דִּוְחָקָא דִּי מִצְרַאִי דִּחְסִין לָהוֹן:

(י) וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרַעֲהַ וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

י וַיִּכְעַז אִיתָא וְאַשְׁלַחְךָ לְוֵת פְּרַעֲהַ וְאַפִּיק יֵת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

הט"ח • ועתה לכה ואשלחך וגו' • ואם תאמר מה תועיל? "והוצא את עמי", יועילו דבריה ותוציאם משם.

רש"י כפשוטו על התורה

אטום (אטום) את אזני מצעקתם: תורה ח
(י) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי. מתוך שלא נאמר 'להוציא', אלא 'והוצא' בפועל, הרי שבתוך הצייווי על השליחות כלולה גם הבטחה על הצלחת השליחות. שָׁפָךְ אָמַר לוֹ: לָךְ וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעֲהַ, וְאִם תֹּאמַר מַה תּוֹעִיל הַשְּׁלִיחוֹת, עַל כֵּן הִנְנִי מִבְּטִיחְךָ - וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי - כִּי יוֹעִילוּ דְבָרֶיךָ וְתוֹצִיאֵם מִשָּׁם (גרא:א) תורה יא

עומד עליו], לפיכך נאמר 'הוא' בלשון זכר. ואילו היה מוסב על 'האדמה' [אדמת קודש] היה נאמר 'היא' בלשון נקבה: תורה ו
(ז) כי ידעתי את מכאביו. ידיעה זו האמורה כאן, אין פירושה כמשמעה הפשוט, כי לגבי הקב"ה היודע הכל, אין צורך להדגיש שהוא יודע גם זאת, אלא פירושו כמו 'וידע אלהים' (לעיל ב, כח). כלומר, פי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאביו, ולא העלמתי (הסתרתי) עיני מלראות בצערו ולא

(ה) של. שלוף והוצא את נעליך מעל רגליך. ולשון 'של' הוא כמו 'ונשל הברזל מן העץ' (דברים יט, ח) [נשמט הברזל והושלף מתוך העץ, והרג אדם בשגגה], וכן 'כי ישל זיתך' (שם ב, ט) [מן הקללות שבתוכה: עץ הזית ישיר את פירותיו ויפלו מן העץ טרם בישולם]. אף כאן פירושו 'חלוץ נעליך ותסירם מעל רגליך':
אדמת קדש הוא. לשון 'הוא' מוסב על תיבת 'המקום' [המקום אשר אתה

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הַאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל־פְּרַעֲהוּ וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יי מִן אֲנֵא אַרִי אֲזִיל לְוֹת פְּרַעֲהוּ וְאֲרִי אֶפִיק יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

ט"ו מי אַנְכִי • מָה אֲנִי חֲשׂוֹב לְדַבֵּר עִם הַמַּלְכִים. וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאֵךְ אִם חֲשׂוֹב אֲנִי, מָה זְכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁתַּעֲשֶׂה לָּהֶם נֶס, וְאוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם? •

(יב) וַיֹּאמֶר כִּי־אֶתִּיחַ עִמָּךְ וְזֶה־לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:

יב וַיֹּאמֶר אַרִי יְהִי מִימָרִי כְּסַעֲדָךְ וְדִין לְךָ אֶתֵא אַרִי אֲנֵא שְׁלַחְתִּךָ בְּאֶפְקֻתְךָ יֵת עֲמָא מִמִּצְרַיִם תַּפְּלַחוּן קְדָם יי עַל טוּרָא הַדִּין:

ט"ו וַיֹּאמֶר כִּי אֶתִּיחַ עִמָּךְ • הַשִּׁיבוּ עַל רֵאשׁוֹן, רֵאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן, אַחֲרוֹן: שְׁאִמְרַתְּ מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרַעֲהוּ, לֹא שְׁלַחְךָ הִיא, כִּי אִם מִשְׁלִי: כִּי אֶתִּיחַ עִמָּךְ, וְזֶה הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתָ בְּסֵנְהָ, לְךָ הָאוֹת "כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ" וְתַצְלִיחַ בְּשִׁלְיֹחֹתַי וּכְדַאִי אֲנִי לְהַצִּיל, כְּאֲשֶׁר רָאִיתָ הַסֵּנְהָ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתַי וְאֵינְנוּ אֶכְל, כִּךָ תִּלְךָ בְּשִׁלְיֹחֹתַי וְאֵינְךָ נִזְוֵק. וְשִׁשְׂאַלְתָּ: מָה זְכוּת יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם? - דְּכָר גְּדוּל יֵשׁ לִי עַל הוֹצֵאָה זוּ, שֶׁהָרִי עֲתִידִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה עַל הַהָר הַזֶּה לְסוּף שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם. דְּכָר אַחֵר: כִּי אֶתִּיחַ עִמָּךְ, וְזֶה שֶׁתַּצְלִיחַ בְּשִׁלְיֹחֹתְךָ, לְךָ הָאוֹת עַל הַבְּטָחָה אַחֲרֵת שְׁאֵנִי מְבַטֵּיחֶךָ, שֶׁכְּשֶׁתּוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אוֹתִי עַל הַהָר הַזֶּה, שֶׁתִּקְבְּלוּ הַתּוֹרָה עֲלֵי, וְהִיא הַזְכוּת הַעוֹמֶדֶת לְיִשְׂרָאֵל. וְדוּגְמַת לְשׁוֹן זֶה מְצִינוּ: (ישעיה

ט"ו) "וְזֶה לְךָ הָאוֹת אֲכוֹל הַשֵּׁנָה סִפִּיחַ וְגו'", מִפְּלֵת סִנְחַרִּיב תִּהְיֶה לְךָ לְאוֹת עַל הַבְּטָחָה אַחֲרֵת - שְׁאֲרַצְכֶם חֲרָבָה מִפְּרוֹת, וְאֲנִי אֶכְרַךְ הַסִּפִּיחִים.

רש"י כפשוטו על התורה

הַבְּטָחָה אַחֲרֵת שְׁאֵנִי מְבַטֵּיחֶךָ, כַּתְּשׁוּבָה עַל שְׁאֵלְתְךָ הַשֵּׁנִיָּה, שֶׁכְּשֶׁתּוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אוֹתִי עַל הַהָר הַזֶּה. וְיִמְהִי הַעֲבוּדָה? שֶׁתִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה עֲלֵי, וְהִיא הַזְכוּת הַעוֹמֶדֶת לְיִשְׂרָאֵל כְּכָר מַעֲכָשִׁי לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם. וְדוּגְמַת לְשׁוֹן זֶה - 'וְזֶה לְךָ הָאוֹת' - הַנֶּאֱמָר אַךְ לְגַבִּי אוֹת שֶׁטָּרַם נִתְקַיֵּם, מְצִינוּ גַם בְּמִקוֹם אַחֵר: 'וְזֶה לְךָ הָאוֹת אֲכוֹל הַשֵּׁנָה סִפִּיחַ' וְגו' [בְּנִבְוֵאָה עַל הַכְּרָבָה הַמְרוּבָּה שֶׁתִּשְׁרָה בִּיבּוּל הָאָרֶץ לְאַחַר מִפְּלֵתוֹ שֶׁל סִנְחַרִּיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר: עַד שֶׁמֶן הַסִּפִּיחִים לְבָדֵם (הַצּוֹמְחִים מִנְּשִׁירַת הַזָּרְעִים בְּקִצְרֵהָ) יִהְיֶה לָּהֶם דֵּי לְמֵאֲכָל כָּל הַשָּׁנָה] (ישעיה לו, ט) - כְּלוֹמַר מִפְּלֵת סִנְחַרִּיב הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת תִּהְיֶה לְךָ לְאוֹת (כְּשֶׁתִּתְקַיֵּם) עַל הַבְּטָחָה אַחֲרֵת, הַאֲמוּרָה לְהִתְקַיֵּם לְאַחֲרֵיהֶּ, שְׁאֲרַצְכֶם חֲרָבָה עֲתָה מִפִּירוֹת [מִשׁוּם שֶׁחִיִּילִי מֶלֶךְ אַשּׁוּר הִשְׁחִיתוּ אֶת כָּל יְבוּלָהָ], וְאֲנִי מְבַטֵּיחֶךָ שֶׁאֶכְרַךְ אַךְ אֶת הַסִּפִּיחִים

(רא"ם, משי"ט): תורה יג

בְּשִׁלְיֹחֹתַי, וּכְדַאִי אֲנִי (הַיְכוּלַת בְּיָדִי) לְהַצִּיל אוֹתְךָ מִכָּל פְּגַע, כְּאֲשֶׁר רָאִיתָ אֲצִל הַסֵּנְהָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתַי בְּהִיּוֹתוֹ בּוֹעֵר בְּאֵשׁ וְאֵינְנוּ אוֹכֵל, כִּךָ גַם אַתָּה תִּלְךָ בְּשִׁלְיֹחֹתַי לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֵינְךָ נִיזְוֵק. וְזֶה תִּשׁוּבַת הַטַּעֲנָה הָרֵאשׁוֹנָה. וְהַמִּשְׁךָ הַכְּתוּב - 'בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה' - זֶה הִיא תִּשׁוּבַת טַעֲנָתוֹ הַשֵּׁנִיָּה: וְשִׁשְׂאַלְתָּ מָה זְכוּת יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם - דְּכָר גְּדוּל (זְכוּת גְּדוּלָּה) יֵשׁ לִי בְּיִשְׂרָאֵל לְזְכוּתְךָ עַל הוֹצֵאָה זוּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָרִי הֵם עֲתִידִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה עַל הַהָר הַזֶּה לְסוּף שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מֵעַתָּה שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם [בַּחֲדוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְיִצְיַאתְךָם (כדלהן יט, טו)], וְהַזְכוּת הַזֹּאת, הִיא שֶׁתַּעֲמוּד לָהֶם מֵעַתָּה לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם. דְּכָר אַחֵר - דְּכָר אַחֲרֵת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: 'כִּי אֶתִּיחַ עִמָּךְ' וְתַצְלִיחַ בְּשִׁלְיֹחֹתְךָ - זֶה הִיא הַבְּטָחָה שֶׁלֹּא נִתֵּן לוֹ עֲלֶיהָ אוֹת, 'וְזֶה' - שֶׁתַּצְלִיחַ בְּשִׁלְיֹחֹתְךָ וְתוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם, יִהְיֶה לְךָ הָאוֹת' עַל קִיּוֹם

(יא) מִי אֲנֹכִי. כְּלוֹמַר, מָה אֲנִי חֲשׂוֹב לְדַבֵּר עִם הַמַּלְכִים, וְהָרִי אִם לֹא אֲדַבֵּר כְּפִי הָרֵאוּי עַל פִּי נִימוּסֵי מַלְכוּתָם, לֹא זֶה בְּלֶכֶד שֶׁלֹּא יִתְקַבְּלוּ דְבָרַי, אֶלֹּא אַךְ אֶסְתַּכֵּן בְּעוֹנֵשׁ מוֹת (ח"י, עפ"י שמר"ר):

וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זֶה הִיא טַעֲנָה נּוֹסֶפֶת: וְאֵךְ אִם חֲשׂוֹב אֲנִי לְדַבֵּר עִם הַמַּלְכִים, אֶכְל מָה זְכוּת יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעֲשֶׂה לָּהֶם נֶס וְאוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם? תורה יב

(יב) וַיֹּאמֶר כִּי אֶתִּיחַ עִמָּךְ. כֵּאֵן הַשִּׁיבוּ הַקַּב"ה עַל שְׁתֵּי הַטַּעֲנוֹת שֶׁבִּגְלָלָן בִּיקֵּשׁ מֹשֶׁה לְהַמְנִיעַ מִלְּכַת אֶל פְּרַעֲהוּ; עַל עֲגוּן רֵאשׁוֹן הַשִּׁיבוּ רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן: עַל מָה שְׁאִמְרַתְּ מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרַעֲהוּ - הָרִי לֹא שְׁלַחְךָ הִיא הַשְּׁלִיחוֹת הַזֹּאת, כִּי אֵינְךָ בָּא אֵלָיו לְצַרְכֶּיךָ, כִּי אִם מִשְׁלִי הִיא הַשְּׁלִיחוֹת, כִּי אַתָּה בָּא אֵלָיו לְדַבֵּר בְּשִׁמִּי, וְאִם כֵּן וְדַאִי 'כִּי אֶתִּיחַ עִמָּךְ' שֵׁם, וְאֶתְלֹנֶה אֵלֶיךָ לְשִׁמְרֶךָ, 'וְזֶה' - הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתָ בְּסֵנְהָ, הָרִי הוּא 'לְךָ הָאוֹת' וְהִסְמִין 'כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ', וְתַצְלִיחַ

יג ואמר משה קדם יי הא אנא אתי לנת בני ישראל ואומר להון אלהא דאבהתכון שלחני לנתכון וימרון לי מה שממה מה אימר להון:

יג) ויאמר משה אלהיאלהים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתם להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקר"ש חכ"ו עמ' 19 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הקב"ה נמצא אתנו בצרת הגלות

ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם: (ג, יג)

כבר תמחו מפרשים (רשב"ם, רמב"ן, ספורנו ועוד), וכי לא ידע משה שמו של הקב"ה עד הנה? ובארו באופנים שונים. ויש לבאר זה באופן אחר, דחושש היה משה שפאשר יבוא לבני ישראל וימסר להם את דברי הקב"ה "ראה ראיתי את עני עמי גו' צעקתם שמעתי גו' וארד להצילו גו'" (פרשתנו ג, ז ואילך) תקשה לבני ישראל קשיא עצומה: הרי בני ישראל סבלו במאד עד עתה, עבדו בעבודה קשה - עבודת פָּרָה, ופרעה גָּזַר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (פרשתנו א, כב), ועד ש"היה שוחט תינוקות של בית רבן ורוחץ בַּדָּמָם" (רש"י פרשתנו ב, כג), ואם כן יקשה להם, "מה שמו", דאם "אלקי אבותיכם" שמע את נאקתם, ונוגעים לו צרותיהם של ישראל, איזה "שם" משמותיו של הקב"ה (המורה על הנהגה של מעלה) יניח לבניו של מקום לסבול כ"כ עד עתה, ויתעלם כביכול מצרתם? ועל זה ענה לו הקב"ה "אֵהִיָּה אֲשֶׁר אֵהִיָּה" דפרושו כלשון רש"י "אֵהִיָּה עִמָּם בְּצָרָה זֹאת אֲשֶׁר אֵהִיָּה עִמָּם בְּשֶׁעֲבוּד שְׂאֵר מַלְכוּיֹת", וכלשון הפתוב (ישעי' סג, ט) "בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר", שגם בזמן הגלות אין הקב"ה מזניח ח"ו את בני ישראל, אלא גם לו "צר" כביכול, ונמצא אתם בצרת גלותם. וזה שהניח להם הקב"ה לסבל עד עכשו אינו משום שלא היה אתם ח"ו, כי אם מפני ש"וזה שמי לעלם - חסר וי"ו" . העלימיהו שלא יקרא פכתבו" (פרשתנו ג, טו וברש"י), דשמו של הקב"ה היה אז בהעלם ובהסתר ובאפן של רחמים נסתרים, אבל ודאי שגם אז פעלו רחמי.

יד ואמר יי למשה אהיה אשר אהיה ואמר כדנן תימר לבני ישראל אהיה שלחני לנתכון:

יד) ויאמר אלהים אל-משה אהיה אשר אהיה ויאמר פה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם:

יז) אֵהִיָּה אֲשֶׁר אֵהִיָּה • אֵהִיָּה עִמָּם בְּצָרָה זֹאת, אֲשֶׁר אֵהִיָּה עִמָּם בְּשֶׁעֲבוּד שְׂאֵר מַלְכוּיֹת (ברכות ט). אִמְר לְפָנָיו: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מָה אֲנִי מְזַכֵּיר לָהֶם צָרָה אַחֲרֵת? דִּיָּם בְּצָרָה זֹאת". אָמַר לוֹ: "יָפָה אִמְרָתְךָ: 'כֹּה תֹאמַר וְגו'" (שמות רבה). (לא שהשפיל, חלילה, משה ביותר, אלא שלא הבין דברי השם ותברך, כי לא מחשבתו מחשבת השם ותברך, שמאז כף היתה דעתו באמרו ותברך: "אֵהִיָּה אֲשֶׁר אֵהִיָּה", למשה לבדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו: יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כף היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא: "כה תאמר לבני ישראל" אהיה פעם אחת, וכן משמע במסכת ברכות, ודוק).

טו ואמר עוד יי למשה כדנן תימר לבני ישראל יי אלהא דאבהתכון אלהה דאברהם אלהה דיצחק ואלהה דייעקב שלחני לנתכון דין שמי לעלם ודין דכרני לקל דר ודר:

טו) ויאמר עוד אלהים אל-משה פה תאמר אל בני ישראל יהוה אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר:

רש"י כפשוטו על התורה

אני לא מצנן שתאמר להם אהיה אשר אהיה שלחני אליכם אלא פה תאמר וגו'... אהיה שלחני אליכם, שאין במשמעו צרות נוספות (ברכות ט) (מהרש"א): תורה טו

שמע בן משה, אמר לפניו רבנו של עולם, מה אני מזכיר להם צרה אחרת הצפויה לבא עליהם, דיים בצרה זו שהם מצויים בה עכשיו; אמר לו הקב"ה 'יפה אמרת', כי אף

יהוה אשר אהיה. כף פירוש הדברים: אהיה עמם בצרה זאת של שעבוד מצרים, כדרך אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות אשר ישעבדו את ישראל בגלותם. ובין

כ"י < זה שמי לעלם • חסר וי"ו, לומר: העלימהו שלא יקרא ככתבו (שמות רבה) • וזה זכרי • למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר: "ה' שמך לעולם, ה' זכרך לדור ודור".

♦ יום חמישי ט"ז טבת ♦

טז אזיל ותכנוש ית סבי ישראל ותימר להון יי אלהא דאבתתכון אתגלי לי אלהא דאברהם יצחק ויעקב למימר מדבר דכירנא ותכון וית דאתעבד לכון במצרים:

(טז) לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם יהוה אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים:

כ"י < את זקני ישראל • מיחדים לשיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסף זקנים של ס' רבוא?

יז ואמריט אסיק יתכון משעבוד מצראי לארע פנענאי וחתאי ואמוראי ופרזאי וחוואי ויבוסאי לארעא עבדא חלב ודבש:

(יז) ואמר אלה אתכם מעני מצרים אל-ארץ הכנעני וחתתי והאמורי והפרזי והחוי והיבوسی אל-ארץ זבת חלב ודבש:

יח ויקבלון למימרף ותייתי את וסבי ישראל לות מלפא דמצרים ותימרון לה יי אלהא דיהודאי אתקרי עלנא וכען גזיל פען מהלף חלקא יומין פמדברא ונדפח קדם יי אלהנא:

(יח) ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו יהוה אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא דרך שלשת ימים במדבר ונפחה ליהוה אלהינו:

כ"י < ושמעו לקולך • מאליהם, מפיון שתאמר להם לשון זה, ושמעו לקולך, שפבר סימן זה מסור בידם מעקב ומיוסף, שבבלשון זה הם נגאלים: יעקב אמר: "ואלהים פקד ופקד אתכם", יוסף אמר להם: (בראשית א) "פקד ופקד אלהים אתכם" (אלהי העבריים • יו"ד יתרה רמז ל' מכות, ברש"י ישן). נקרה עלינו לשון מקרה, וכן: (במדבר כג) "ויקר אלהים", "ואנכי אקרה כה" - אהא נקרה מאתו הלאם.

רש"י כפשוטו על התורה

היה סימן זה מסור בידם (ביד זקני ישראל מידור לדור) שקיבלוהו מעקב ומיוסף, שבבלשון זה פקד פקדתי הם עתידים להיות נגאלים. שכן מצינו אצל יעקב שאמר להם ואלהים פקד ופקד אתכם (בראשית ג, כד), [כך אמר יוסף לאחיו בשם אביהם (רמב"ן)] וכן יוסף אמר להם פקד ופקד אלהים אתכם (שם פסוק כה) (שמר"ד ה, יג): (אלהי העבריים. לא נאמר העבריים אלא העבריים, ביו"ד יתירה, שהיא עולה בגימטריא עשרה, רמז לעשר המכות שעתיד אלהי העברים להביא על המצרים. ברש"י ישן): נקרה עלינו. לשון מקרה. כלומר,

(רש"י קידושין עא. ד"ה): תורה טז (טז) את זקני ישראל. אלו הזקנים המיוחדים לשיבה. כלומר חכמי העם הנבחרים לכל פיננס והתועדות לעצה או לדיו, ואם תאמר שמא פירוש הכתוב הוא זקנים סתם - אם כן היאך אפשר לו למשה לאסוף את כל הזקנים של ששים רבוא (שש מאות אלה) איש מישראל, אלא מכאן שזקנים הללו כבר ידועים ומסויימים היו, ונקל לקבצם (יומא כה) (בא"י): תורה יז (יח) ושמעו לקולך. מאליהם. שלא תצטרף להרבות בדרבים כדי שיאמינו לך, אלא מפיון שתאמר להם לשון זה - מיד ושמעו לקולך, לפי שפבר

(טו) זה שמי לעלם. לעלם נכתב כאן חסר וי"ו, ודברי הוא פעין לשון העלמה, לומר, העלימהו שלא יקרא שם זה של הקב"ה ככתבו [יו"ד ה"א וי"ו ה"א], אלא בלשון אדנות [אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד] (פסחים ג): וזה זכרי. שני שמות לימד הקב"ה למשה: האחד בתורת שמי והשני בתורת זכרי; שמי - זהו השם [יו"ד ה"א וי"ו ה"א] כפי שהוא נכתב, וזכרי - למדו היאך הוא נקרא ומנוצר בפה, וזהו שם אדנות [אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד]. וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור' (תהלים קלה, יא, רמז לשני השמות, שהם שמו וזכרו

(ט) **וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מִלֶּךְ מִצְרַיִם לְהִלָּךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:**
יט ויקדמי גלי ארי לא ישבוק יתכוז מלכא דמצרים למיזל ולא מן קדם דחילה תקיף:

ש"י « לא יתן אתכם מלך מצרים להלך • אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר, כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה, "לא יתן אתכם להלך". לא יתן • [פתרגומן] לא ישבוק, כמו: (בראשית ט) "על פן לא נתמיד", (שם לא) "ולא נתנו אלהים להרע עמדי" – וכלן לשון נתינה הם. ויש מפרשים "ולא ביד חזקה", ולא בשביל שידו חזקה, פי מאז אשלח את ידי והפיתי את מצרים וגו', ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחילה תקיף. משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי.

(כ) **וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם כְּכֹל נַפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:**
כ ויאשלח פון ית מחת גברתי ואמחי ית מצראי בכל פרשותי די אעבד ביניהון וקתר פן ישלח יתכוז:

(כא) **וְנָתַתִּי אֶת־חַן הַעֵם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תִלְכוּ רִיקָם:**
כא ואתן ית עמא הדין לרחמין בעיני מצראי ויהי ארי תהכון לא תהכון ריקנין:

(כב) **וְשִׁאלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כִּלְיֵי כֶסֶף וְכִלְיֵי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:**
כב ותשאל אתתא משכנתה ומגרית ביתה מנין דכסף ומנין דזהב ולבושין ותשוון על בניכוז ועל בנותיכוז ותרוקנון ית מצרים:

ש"י « ומגרת ביתה • מאותה שהיא גרה אתה בבית. ונצלתם • פתרגומו: ותרוקנון, וכן (שמות יב) "וינצלו

רש"י כפשוטו על התורה

אינו מוסב על ידו החזקה של הקב"ה, אלא על יד פרעה, וכלומר, ולא בשביל שידו של פרעה חזקה כל כך, לא יתן אתכם להלוך, אלא בשביל שאכביד את לבו כדי להפליא בו את מכותי, והמשך הכתוב וישלחתי את ידי וגו' כן פירושו: הלא תראו לבסוף שאין הסירוב בא מתוך שהוא סומך על ידו החזקה, אלא הכל תלוי בי, פי מאז אשר אשלח את ידי והפיתי את מצרים... ישלח אתכם; הרי שהכל מאתי ולפי פירוש זה, ולא ביד חזקה – מתרגמין אותו – ולא מן קדם דחילה תקיף [ולא משום שכוחו חזק]. ומציין רש"י: פירוש אחרון זה וגירסתו בתרגום, משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי (רשב"ם, רא"ם: תורה ב)

(כב) ומגרת ביתה. מאותה אשה שהיא גרה אתה בבית – בבית אחר ביהוד [איילו 'שכנתה' פירושו האשה הגרה בבית הסמוך (הכוונה):

לו את ידי החזקה לא ישלחכם מארצו, כלומר, כל עוד שאכפנה אליו בדברים בלבד ואין אני מודיעו ידי החזקה במכות באותות ובמופתים, לא יתן אתכם להלוך (רא"ם:)

לא יתן. לשון נתינה האמורה כאן אין פירושה נתינת דבר ממש, אלא פתרגומו באונקלוס 'לא ישבוק יתכוז... למיזל' [לא יניח לכם ללכת], וכמו לשון הכתוב 'על פן לא נתתיה לנגע אליה' (בראשית כ, ז) [דברי ה' אל אבימלך אודות לקיחתו את שרה: מאחר שעשית זאת בתום לב, לכן מנעתי אותך מחטא ולא הבחתיך להתקרב אליה], וכן: 'ולא נתנו אלהים להרע עמדי' (שם לא, ז) [דברי יעקב אל נשיו: לא הניח ה' לאביכן לכן לעשות עמדי רע]. והלשונות הללו, אף כי אין פירושם מסירת דבר מיד ליד, כולן לשון 'נתינה' הם, וענינו 'נתינת הרשות' (שע"א). ויש מפרשים שהלשון 'ולא ביד חזקה' –

הקב"ה נודמן אלינו באקראי, בעת שלא היינו מתכוננים לנבואה (ספרות), וכן יש דוגמתו במקרא: 'ויקר אלהים אל בלעם' (במדבר כג, ד), וכן אמר בלעם: 'יאנכי אקרה פה' (שם פסוק טו) [הגם שבלעם הכין עצמו לנבואה, אולם הקב"ה היה נגלה אליו באופן בלתי חשוב, כאילו פוגש אותו דרך עראי], ולשון 'יאנכי אקרה פה' שאמר בלעם אין משמעו 'אני אפגוש את ה' באקראי', אלא להיפך, אני אהא נקרה מאתו – כלומר יפגשני הוא באקראי, ותיבת 'בה' פירושה היום (כ"א) [גור"א, ב"ב, קצ"מ]: תורה יט

(יט) לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ולא ביד חזקה. אין הפוניה שאפילו ביד חזקה לא יתן אתכם להלוך [שהרי נאמר (להלן ג, א) 'כי ביד חזקה ישלחם', וכן 'כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים' (להלן יג, ט)], אלא תיבת 'ולא' פירושה כאן כמו 'אם לא', וכך פירוש הכתוב: אם אין אני מראה

אֶת מִצְרַיִם, (שם לב) "וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָיִם, וְהֵנוּיִן בּוֹ יִסּוּד. וּמִנַּחֵם חִבְרוּ בְּמַחְבְּרַת צָד"י עַם (בראשית לא) "וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת מִקְנֵה אַבְיָכֶם", "אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינֹו", וְלֹא יֵאָמְנוּ דְבָרָיו, כִּי אִם לֹא הִיְתָה הַנּוּיִן יִסּוּד וְהִיא נְקוּדָה בַּחִיר"ק, לֹא תֵהָא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם, אֲלֵא בְּלִשׁוֹן וּנְפַעְלָתָם, כְּמוֹ: (דברים כח) "וַיִּנְסַחְתֶּם מִן הָאָדָמָה", (ויקרא כו) "וַיִּנְתַּתֶּם בְּיַד אוֹיְבֵיכֶם", (שם) "וַיִּנְגַּפְתֶּם לִפְנֵי אוֹיְבֵיכֶם", (יחזקאל כב) "וַיִּנְתַּחְתֶּם בְּתוֹכָהּ", (ירמיה ו) "וַאֲמַרְתֶּם נִצַּלְנוּ", לִשׁוֹן נְפַעְלָנוּ, וְכָל נוּיִן שֶׁהִיא בָּאָה בְּתִיבָה לְפָרְקִים וְנוּפְלַת מִמֶּנָּה, כְּנוּיִן שֶׁל נוּגַף, נוּשָׂא, נוֹתֵן, נוּשֵׁף, כְּשֶׁהִיא מְדַבְּרַת לִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם, תִּנְקַד בְּשׁוּ"א בַּחֲטָף, כְּגוֹן: (בראשית מה) "וַיִּנְשָׂאֲתֶם אֶת אַבְיָכֶם", (במדבר לב) "וַיִּנְתַּתֶּם לָהֶם אֶת אֲרֶץ הַגִּלְעָד", (בראשית יז) "וַיִּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם". לְכֵן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁזֹּאת הַנְּקוּדָה בַּחִיר"ק מִן הַיִּסּוּד הִיא, וַיִּסּוּד שֵׁם דָּבָר - נִצּוּל, וְהוּא מִן הַלְשׁוֹנוֹת הַכְּבֻדִים, כְּמוֹ: דְּבוּר, כְּפוּר, לְמוּד, כְּשִׂידָבָר בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם יִנְקַד בַּחִיר"ק, כְּמוֹ: (במדבר ט) "וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע", (יחזקאל מה) "וַיִּכְפַּרְתֶּם אֶת הַבַּיִת", (דברים יא) "וַיִּלְמַדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם".

ד (א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאָמְנוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תנש"א א עמ' 246)

וְהֵן לֹא יֵאָמְנוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי (ה, א) יֵשׁ לְשֵׁאל, הֲרִי ה' אָמַר לְמוֹשֶׁה שְׂאֵם יֹאמֵר "פְּקוּד פְּקַדְתִּי" יִשְׁמְעוּ אֵלָיו, כִּי סִימָן מְסוּר בְּיָדָם שֶׁבְּלִשׁוֹן זֶה יְהִי נִגְאָלִים (רש"י לעיל ג, יח), וּמְדוּעָה חָשַׁשׁ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמְעוּ אֵלָיו. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא הִיָּה סְבוּר שֶׁמִּצַּד קִשֵׁי הַגְּלוּת וְאֲרִיכוֹת הַשְּׁעֻבּוֹד הִפָּךְ הַגְּלוּת לְדָבָר רְגִיל אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְגַם כְּשִׁישְׁמְעוּ אֶת בְּשׁוֹרַת הַגְּאָלָה יִתְקַשּׁוּ לְקַלֵּט אוֹתָהּ וְלִהְרַגִּישׁ שְׂאֵכֵן הַגִּיעַ זְמַן גְּאֻלָּתָם.

רש"י כפשוטו על התורה

'וַיִּנְשָׂאֲתֶם אֶת אַבְיָכֶם' (בראשית מה, ט) [אתם תשארו את אבויכם]; 'וַיִּנְתַּתֶּם לָהֶם אֶת אֲרֶץ הַגִּלְעָד' (במדבר לב, כט) [אתם תתנו להם את ארץ הגלעד]; 'וַיִּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם' (בראשית יז, יא) [אתם תמולו את בשר ערלתכם]. וְכַדּוּגְמַת אֵלּוּ אֵף כָּאֵן, אֵילּוּ הִיָּה שׁוֹרֵשׁ 'וַיִּנְצַלְתֶּם' יִסּוּד נוּפֵל, הִיָּה צְרִיף לוֹמַר 'וַיִּנְצַלְתֶּם' (בשן"א) כְּדִי לְהוֹרֹת עַל פְּעוּלָה שֶׁעֲשִׂיתֶם לְאַחֲרִים, וְלֹא יִנְצַלְתֶּם' (בְּחִיר"ק) הַמּוֹרָה לְהִיפֹךְ, עַל פְּעוּלָה שֶׁנַּעֲשֶׂתָה בְּכֶם עַל יְדֵי אַחֲרִים. לְכֵן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁזֹּאת הַנּוּיִן הַנְּקוּדָה בַּחִיר"ק מִן הַיִּסּוּד הִיא, וְאֵינוּ מְגוֹרַת 'הַצֵּלָה' כְּמוֹ 'וַיִּצַּל' וְכַדּוּמָה, שֶׁהַנּוּיִן נִשְׁמַט בּוֹ לְפַעְמִים, אֲלֵא שׁוֹרֵשׁ שְׁלֵם הוּא וַיִּסּוּד שֵׁם דָּבָר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ - 'נִצּוּל', וְהוּא מִן הַלְשׁוֹנוֹת הַכְּבֻדִים, כְּמוֹ 'דְּבוּר' 'כְּפוּר' 'לְמוּד', כִּי אֲבָן בְּלִשׁוֹנוֹת הַלָּלָה, כְּשִׂידָבָר בְּלִשׁוֹן 'וּפְעֻלָּתָם', יִנְקַד אוֹת הַשׁוֹרֵשׁ הֲרֵאשׁוּנָה בַּחִיר"ק, כְּמוֹ 'וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע' (במדבר כ, ח) [אתם תדברו]; 'וַיִּכְפַּרְתֶּם אֶת הַבַּיִת' (יחזקאל מה, ט) [אתם תכפרו]; 'וַיִּלְמַדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם' (דברים יא, ט) [אתם תלמדו], אֵף כָּאֵן 'וַיִּנְצַלְתֶּם' פִּירוּשׁוֹ 'אתם תנצלו את אַחֲרִים': תורה כב

בַּחִיר"ק, לֹא תֵהָא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּלִשׁוֹן 'וּפְעֻלָּתָם', אֲלֵא בְּלִשׁוֹן 'וּנְפַעְלָתָם' - כָּל שׁוֹרֵשׁ נִחְשֵׁל, כְּשֶׁהָאוֹת הֲרֵאשׁוּנָה מְנוּקַדַת חִיר"ק, הֲרִי הוּא לִשׁוֹן 'נְפַעַל' וְלֹא 'פְּעַל', כְּמוֹ 'וַיִּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאָדָמָה' (דברים כח, ט) [אתם תהיו נסוחים (נעקרים)], וְלֹא שְׂאֵתֶם תִּנְסַחוּ אֶת אַחֲרֵיכֶם]; 'וַיִּנְתַּתֶּם בְּיַד אוֹיְבֵי' (ויקרא כו, כה) [אתם תהיו נתונים בידיהם], וְלֹא שְׂאֵתֶם תִּתְּנוּ דָבָר לְיַדֵיהֶם]; 'וַיִּנְגַּפְתֶּם לִפְנֵי אוֹיְבֵיכֶם' (שם פסוק יז) [אתם תהיו נגופים (נהרגים)], וְלֹא שְׂאֵתֶם תִּנְגַּפוּ אֶת אַחֲרֵיכֶם]; 'וַיִּנְתַּחְתֶּם בְּתוֹכָהּ' (יחזקאל כב, כא) [אתם תהיו נתוכים (נמסים) בְּחוּם] בְּתוֹף הָאֵשׁ, וְלֹא שְׂאֵתֶם תִּתְּיכוּ אֶת אַחֲרֵיכֶם]; 'וַאֲמַרְתֶּם נִצַּלְנוּ' (ירמיה ו, ט) [ותאמרו נעשינו נצולים], שְׁכָל אֵלָה הֵם לִשׁוֹן 'נְפַעְלָנוּ' [נעשיתָה בְּנוּ פְּעוּלָה], וְלִפִּי חִיבוּרוֹ שֶׁל מִנַּחֵם בֵּן סְרוּק נִמְצָא, שֶׁפִּירוּשׁ 'וַיִּנְצַלְתֶּם' אֵינוּ 'תִּנְצַלּוּ אֶת אַחֲרֵיכֶם' כְּפִי שֵׁיִשׁ לְפָרֵשׁ כָּאֵן, אֲלֵא 'אתם תהיו מנוצלים על ידי אַחֲרֵיכֶם'. וְהֲרִי זֶהוּ הַכֵּלָל, שֶׁכָּל נוּיִן שֶׁהִיא בָּאָה בְּתִיבָה לְפָרְקִים וְנוּפְלַת מִמֶּנָּה - כְּנוּיִן שֶׁל 'נוּגַף' 'נוּשָׂא' 'נוֹתֵן' 'נוּשֵׁף' - כְּשֶׁהִיא מְדַבְּרַת לִשׁוֹן 'וּפְעֻלָּתָם' לוֹמַר שְׂאֵתֶם עֲשִׂיתֶם אֶת הַפְּעוּלָה, תִּנְקַד בְּשׁוּ"א, בַּחֲטָף, כְּגוֹן

וַיִּנְצַלְתֶּם אֶת מִצְרַיִם. פִּירוּשׁוֹ בְּתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וַיִּתְרוּקְנוּ יְת מִצְרַיִם' [תרוקנו את מצרים מרכושם], וְכֵן 'וַיִּנְצַלּוּ אֶת מִצְרַיִם' (לְקַמֵּן יב, לו) מְתוּרְגָּם: 'וַיְרוּקִינוּ יְת מִצְרַיִם'. וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ לִשׁוֹן הַכְּתוּב 'וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָיִם מִהַר חוֹרֵב' (שם לב, ה) [לאחר חטא העגל הוטרפו הכתרים שהיו ישראל מעוֹטְרִים בָּהֶם מִהַר סִינַי], וְכֵאֵילוֹ אוֹמֵר שֶׁ'הַתְרוּקְנוּ' מְעַדִּימִים. רש"י מְבַאֵר יִסּוּד לִשׁוֹן 'וַיִּנְצַלְתֶּם': שׁוֹרֵשׁ 'נִצַּל', אֲנוּ מוֹצְאִים בְּשִׁתֵּי צוּרוֹת; יִסּוּד (שׁוֹרֵשׁ שְׁלֵם), וַיִּסּוּד נוּפֵל (שׁוֹרֵשׁ נִחְשֵׁל). אֲמִנֶם 'וַיִּנְצַלְתֶּם' הָאֵמּוּר כָּאֵן הוּא שׁוֹרֵשׁ שְׁלֵם, וְהֵנוּיִן שְׁבוּ הוּא מְאוֹתוֹת הַיִּסּוּד שֶׁאֵינוּ נוּפֵל. וּמִנַּחֵם בֵּן סְרוּק [בְּסִפְרָה 'מַחְבְּרַת', בּוֹ הוּא מַחְבֵּר לִשׁוֹנוֹת שֶׁגוֹרְתֶם דוּמָה זוֹ לְזוֹ] חִבְרוּ בְּמַחְבְּרַת הָאוֹת צָד"י, וּמִנְאֵו עַם לִשׁוֹנוֹת הַנְּגַרִים מִן הַיִּסּוּד הַנוּפֵל [שְׁלַפְעִמִים נִשְׁמַט הַנּוּיִן מִמֶּה, וְנוֹתֵר יִסּוּדָם 'צַל'], כְּמוֹ: 'וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת מִקְנֵה אַבְיָכֶם' (בראשית לא, ט), 'אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינֹו' (שם פסוק טז). רש"י חוֹלֵק עַל דְּבָרֵי מִנַּחֵם וּמוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם: וְלֹא יֵאָמְנוּ דְבָרָיו, שֶׁהֲרִי הַנִּיּוּקוּד מוֹכִיחַ שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ שְׁלֵם, כִּי אִם לֹא הִיְתָה הַנּוּיִן יִסּוּד, וְהִיא הֲרִי נְקוּדָה

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהוָה מַה־זֶּה בְּיַדְךָ וַיֹּאמֶר מִטָּה: בַּאֲמַר לֵה יי מַה דִּין בְּיַדְךָ וַאֲמַר חוּטְרָא:

ט"ז < מַזֶּה בְּיַדְךָ • לָכֵף נִכְתָּב תִּיבָה אַחַת, לְדַרְשׁ: מַזֶּה שְׂבִינְךָ אֶתָּה חַיֵּב לְלָקוֹת, שְׁחַשְׁדָּת בְּכַשְׂרִים. וּפְשׁוּטוֹ, בְּאֲדָם שְׂאוּמֵר לְחֻבְרוֹ: מוֹדָה אֶתָּה שְׂזוֹ שְׁלַפְנִיָּךְ אֲבָן הִיא. אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: הִרְיֵנִי עוֹשֶׂה אוֹתָה עַץ.

(ג) וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיִּנָּם מִשָּׁה מִפְּנֵיו: גַּבְאֲמַר רַמְיָהוּ לְאֶרְעָא וּרְמַהִי לְאֶרְעָא וַהֲוֵה לְחַיִּי וְעַרְק מִשָּׁה מִן קְדַמּוּהִי:

ט"ז < וַיְהִי לְנַחֵשׁ • רַמְזוֹ לוֹ שְׁסַפֵּר לְשׁוֹן הַרְעַ עַל יִשְׂרָאֵל (בְּאֲמָרוֹ: "לֹא יֵאֱמִינוּ לִי"), וְתַפְּשׁ אֲמָנוֹתוֹ שֶׁל נַחֵשׁ.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וַאֲחֹז בַּזָּבֹו וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֹק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ: דַּבְאֲמַר יי לְמִשָּׁה אוֹשִׁיט יָדְךָ וְאֶחֻז בַּזָּבֹוה וְאוֹשִׁיט יָדָה וְאֶתְקַף בַּהּ וַהֲוֵה לְחוּטְרָא בְיַדָּה:

ט"ז < וַיַּחֲזֹק בּוֹ • לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא: (בראשית יט) "וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּדָוִד", (דברים כח) "וַהֲחִזִּיקָהּ בְּמִבְשָׁיו", (שמואל א יז) "וַהֲחִזִּיקָתִי בַּזָּקֵנוּ", כָּל לְשׁוֹן חֲזוּק הַדְּבוּק לְבִי"ת, לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא.

(ה) לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: הַבְּדִיל דִּיהִמְנוּן אַרְי אַתְגְּלִי לָךְ יי אֱלֹהָא דְאַבְתְּהוֹן אֱלֹהָה דְאַבְרָהָם אֱלֹהָה דִּי־יִצְחָק וְאֱלֹהָה דִּי־עַקֵּב:

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבְאֵנָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֵּא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וַהֲנִה יָדוֹ מִצַּרְעַת כְּשִׁלְגָה: וַבְּאֲמַר יי לֵה עוֹד אַעִיל פְּעַן יָדְךָ בְּעֵטְפִיךָ וְאַעִיל יָדָה בְּעֵטְפָה וְאַפְקֵה וְהָא יָדָה חֲזָרָא כַּתְלָגָא:

ט"ז < מִצַּרְעַת כְּשִׁלְגָה • דְרָךְ צַרְעַת לְהִיּוֹת לְבָנָה: "וְאִם בְּהֵרַת לְבָנָה הִיא", אַף בְּאוֹת זֶה רַמְזוֹ לוֹ שֶׁלְשׁוֹן הַרְעַ סַפֵּר, בְּאֲמָרוֹ: "לֹא יֵאֱמִינוּ לִי". לְפִיכֵף הִלְקֵהוּ בְּצַרְעַת כְּמוֹ שֶׁלְקַתָּה מְרִים עַל לְשׁוֹן הַרְעַ.

רש"י כפשוטו על התורה

'וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּדָוִד' (בראשית יט, טז) [המלאכים שבאו להפוך את סדום אֲחֻזוּ בְּיַד לוֹט וְהוֹצִיאָהוּ מִן הָעִיר]; וְכֵן 'וַהֲחִזִּיקָהּ בְּמִבְשָׁיו' (דברים כח, יא) [האשה שבאה למנוע בעד העומד להכות את בעלה על ידי שאֲחֻזָּהּ בּוֹ בְּדָרְךָ בְּיָוִן - מְשַׁלֵּמַת דְּמֵי בּוֹשֶׁת]; וְכֵן 'וַהֲחִזִּיקָתִי בַּזָּקֵנוּ' וְהִמִּיתֵנוּ' (שמואל א יז, יח) [מדבְּרֵי דָוִד אֶל שָׂאוֹל בְּסִיפּוֹרוֹ עַל אוֹדוֹת הַרִיגַת הָאֲרִי], וְסִימֵן לְדָרְךָ: כָּל לְשׁוֹן חֲזוּק הַדְּבוּק לְבִי"ת - כְּשֶׁהִתִּיבָה הַבָּאָה לְאַחֲרֶיהָ מִתְחִילָה בְּאוֹת בִּי"ת [החזיק ב"י], לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא, כְּאוֹתָן הַמִּקְרָאוֹת שֶׁהוֹבְאוּ לְמַעַלָּה: בְּיָדוֹ, בְּמִבְשָׁיו, בַּזָּקֵנוּ, וְכֵן לְשׁוֹן יִצְחָק' הָאֲמֹר כְּאֵן, שְׁלַחְרֵיו תִּיבַת ב'ו': תורה ה (ו) מִצַּרְעַת כְּשִׁלְגָה. קִיֵּץ הַכְּתוּב וְלֹא אָמַר מִצַּרְעַת בְּצַרְעַת לְבָנָה כְּשִׁלְגָה, לְפִי שְׂדֵרְךָ צַרְעַת לְהִיּוֹת לְבָנָה, כְּמוֹ

כְּדִי לְהַרְאוֹת וּלְהַדְגִּישׁ בְּפָנָיו אֶת גּוֹדְלֵי הַפְּלִיאָה (רא"ש: תורה ג) וַיְהִי לְנַחֵשׁ. לְמַה בְּחַר הַקַּב"ה לְעֲשׂוֹת אֶת הָאוֹת דְּיוֹקָא בְּנַחֵשׁ? רַמְזוֹ לוֹ שְׁסַפֵּר לְשׁוֹן־הַרְעַ עַל יִשְׂרָאֵל (בְּאֲמָרוֹ לֹא יֵאֱמִינוּ לִי), וְתַפְּשׁ אוֹמְנוֹתוֹ שֶׁל נַחֵשׁ - בְּכֵף הַחֲזוּק בְּדָרְכּוֹ שֶׁל הַנַּחֵשׁ הַקְּדָמוֹן בְּמַעֲשֵׂה כְּרֹאשִׁית, שְׂדִיבֵר לְשׁוֹן הַרְעַ עַל הַקַּב"ה כְּשֶׁהִסִּית אֶת חוּהָ לְאָכּוֹל מֵעֵץ הַדַּעַת [כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בַיּוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כְּאַלְהִים' (בראשית ג, ח). וְשֵׁם בְּרַש"י: אָמַר לֵה הַנַּחֵשׁ כָּל אוֹמֵן שׁוֹנָא בְּנֵי אוֹמְנָתוֹ, מִן הָעֵץ אֲכַל (הַקַּב"ה) וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם' (שמות ירבה) (נח"ס: תורה ד) וַיַּחֲזֹק בּוֹ. אֵין מִשְׁמַעוֹ לְשׁוֹן 'חֲזוּק', אֲלֵא לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא, וּבְאֵילוֹ נֶאֱמַר 'וַיַּחֲזוּ בּוֹ. וְהַרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא לְשׁוֹן 'הַחֲזוּק' בְּמִשְׁמַעוֹת 'אֲחֻזוֹ, כְּגוֹן:

ד (ב) מַזֶּה בְּיַדְךָ וַיֹּאמֶר מִטָּה. לָכֵף נִכְתָּב מְנֹה' בְּתִיבָה אַחַת, וְלֹא מ'ה זֶה' בְּשֵׁתִי תִיבּוֹת, כְּדִי לְדַרְשׁ אֶת הַתִּיבָה הַזֹּאת כְּאֵילוֹ הִיא מְנוקֶדֶת מְנֹה', שְׂרַמְזוֹ לוֹ: מַזֶּה שְׂבִינְךָ - מִמַּטָּה הַזֶּה אֲשֶׁר בְּיַדְךָ אֶתָּה חַיֵּב לְלָקוֹת, עַל כֵּף שְׁחַשְׁדָּת בְּכַשְׂרִים וְאֲמָרְתָּ עַל יִשְׂרָאֵל 'וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי' (לעיל פסוק א) (מהרש"א שבת טז, ג). וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, תִּיבַת מְנֹה' הַרִי הִיא בְּשֵׁתִי תִיבּוֹת, שְׂשָׂאֵל אוֹתוֹ הַקַּב"ה מ'ה זֶה' שֶׁהֵנָּה מְחִיזֵק בְּיַדְךָ, וְאִף כִּי יוֹדַע הָיָה הַקַּב"ה שְׂבִינְדוֹ מִשָּׁה, שְׂאֵלוֹ עַל כֵּף, כְּדָרְךָ הַלְשׁוֹן כְּאֲשֶׁר מְבַקְשִׁים לְהַרְאוֹת תּוֹקְפוֹ שֶׁל דְּבַר פְּלֵא, בְּאֲדָם שְׂאוּמֵר לְחֻבְרוֹ, הָאֵם מוֹדָה אֶתָּה שְׂזוֹ שְׁלַפְנִיָּךְ אֲבָן הִיא? אָמַר לוֹ, הֵן. אָמַר לוֹ, עֲתָה תִרְאֶה כִּי הִרְיֵנִי עוֹשֶׂה אוֹתָה עַץ, וְאִף שְׂמִתְחִילָה רוֹאִים הַכֹּל שֶׁהִיָּתָה אֲבָן, הַרִיזוּ פּוֹתֵם לוֹ בְּדָרְךָ שְׂאֵלָה וְתִשׁוּבָה,

וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל-חִיקוֹךָ וַיֵּשֶׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ
וַיּוֹצֵאֵהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה-שָׂבָה בְּבִשְׂרוֹ:
וַיֹּאמֶר אֶתִּיב יָדְךָ לְעֹטְפֹךָ וְאֶתִּיב יָדְךָ לְעֹטְפֹךָ וְהָא תִּכְתֵּב תּוֹת
לְעֹטְפָהּ וְאֶפְקֶה מֵעֹטְפָהּ וְהָא תִּכְתֵּב תּוֹת
כְּבִשְׂרָה:

ט"ז - וַיּוֹצֵאֵהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׂבָה וְגו' • מִכָּאן שְׁמֵדָה טוֹבָה מִמְהֵרָת לְבֹא מִמְדַּת פְּרַעְנוֹת, שְׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה
לֹא נֹאמַר: "מִחִיקוֹ" (שְׁמוֹת רַבָּה) •

וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת
הָרֵאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:
ח וְהָיָה אִם לֹא יִהְיֶינּוּ לָךְ וְלֹא יִקְבְּלוּן לְקֹל
אֵתָא קַדְמָאָה וְיִהְיֶינּוּ לְקֹל אֵתָא בְּתַרְאָה:

ט"ח - וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן • מִשְׁתַּאמֵּר לָהֶם: בְּשִׂבְלֵכֶם לְקִיתִי עַל שְׁסַפְרַתִּי עֲלֵיכֶם לְשׁוֹן הָרַע,
יֵאֱמִינוּ לָךְ, שְׁכַבְר לְמַדּוּ בְכֹךְ, שְׁהַמְזוּדוּגִין לְהַרַע לָהֶם לּוֹקִים בְּנִגְעִים, כְּגוֹן: פְּרַעַה וְאֲבִימֶלֶךְ בְּשִׂבְלֵךְ שָׂרָה.

וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה
וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֹלְךָ וְלִקְחַתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכַתָּ
הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַפְּמִים אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם
בַּיִבְשָׁת:
ט"ט וְהָיָה אִם לֹא יִהְיֶינּוּ אֶף לְתַרְיִן אֶתִּיב
הָאֵלִין וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנְךָ וְתִסַּב מִמֵּיָא
דְּכִנְהָרָא וְתִשׁוּד לְיִבְשָׁתָא וְיִהוּן מִיָּא דִּי
תִּסַּב מִן נְהָרָא וְיִהוּן לְדִמָּא בַּיִבְשָׁתָא:

ט"י - וְלִקְחַתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר • רָמַז לָהֶם שְׂבִימְכָה רֵאשׁוֹנָה נִפְרַע מֵאֲלֵהוֹתָם (פְּרוּשׁ: כְּשֶׁהִקְדוּשׁ-כְּרוֹן-הוּא
נִפְרַע מִן הָאֲמוֹת, נִפְרַע מֵאֲלֵהוֹתָם תַּחֲלָה, שְׁהָיוּ עוֹבְדִים לְגִילּוּס הַמְחִיָּה אוֹתָם, וְהִפְכֶם לְדָם. בְּרַשׁ"י יִשׁוֹן).
וְהָיוּ הַפְּמִים וְגו' • וְהָיוּ וְהָיוּ שְׁתֵּי פְעָמִים. נִרְאָה בְּעֵינֵי, אֵלּוּ נֹאמַר: וְהָיוּ הַפְּמִים אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֵר לְדָם
בַּיִבְשָׁת, שׁוֹמֵעַ אֲנִי שְׂבִימְכָה הֵם נִהְפְּכִים לְדָם, וְאִזּוּ כְּשִׁירְדוּ לְאֶרֶץ יִהְיוּ בְּהוֹיֵתָן, אֲבָל עַכְשָׁו מִלְּמַדְנּוּ שְׁלֹא יִהְיוּ
דָּם עַד שְׁיִהְיוּ בַּיִבְשָׁת.

רש"י כפשוטו על התורה

וּפְרוּשׁ, כְּשֶׁהִקְדוּשׁ-כְּרוֹן-הוּא נִפְרַע
מֵעוֹבְדֵי-בּוֹכְבִּים, הוּא נִפְרַע
מֵאֲלֵהוֹתָם תַּחֲלָה, שְׁהָיוּ הַמְצַרִּים
עוֹבְדִים לְנִהָר הַנִּילוּס, שְׁהוּא הַיָּאֵר
הַמּוֹזְכֵר כָּאן, לְפִי שְׁהִנְהָר הַזֶּה הוּא
הַמְחִיָּה אוֹתָם, כִּי מִמֶּנּוּ הָיוּ מִשְׁקִים כָּל
שְׁדוּתֵיהֶם, וְהִפְכֶם (אֵת מִימֵיו) לְדָם.
בְּרַשׁ"י יִשׁוֹן:
וְהָיוּ הַפְּמִים וְגו'. נֹאמַר כָּאן 'וְהָיוּ'
'וְהָיוּ' שְׁתֵּי פְעָמִים [וְהָיוּ הַפְּמִים... וְהָיוּ
לְדָם...], וְנִרְאָה בְּעֵינֵי, כִּי אֵילּוּ הָיָה
נֹאמַר רַק 'וְהָיוּ' הָרֵאשׁוֹן - 'וְהָיוּ הַפְּמִים
אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֵר לְדָם בַּיִבְשָׁת' -
הָרִי שׁוֹמֵעַ אֲנִי מִלְּשׁוֹן זֶה שְׂבִימְכָה
שְׁהוּא אוֹחֹז אֶת הַכֹּלֵי עִם הַפְּמִים בְּיָדוֹ
הֵם כְּבֹר נִהְפְּכִים לְדָם, וְיִמָּה שְׁאֵמַר
אֲחֵר כֹּךְ בַּיִבְשָׁת, הַיִּיטִי סְבוּר כִּי הוּא
כָּא רַק לְהוֹסִיף שְׂאֵף כְּשִׁירְדוּ לְאֶרֶץ
יִהְיוּ נִשְׁאָרִים בְּהוֹיֵתָן (בְּמִצְבֶּם כְּדָם),
אֲבָל עַכְשָׁיו שְׁהוֹפִיר שׁוּב 'וְהָיוּ' הָרִי

מִצְרַעַת בְּשִׁלְג, וּמִשְׁמַע שְׂרַק לְאַחַר
שְׁהוֹצִיא אֶת כָּל הַיָּד מִחִיקוֹ, אִזּוּ
נִצְטַרְעָה. וְאֵילּוּ כָּאן כְּשִׁנְתַּרְפָּאָה
נֹאמַר 'מִחִיקוֹ', מִשְׁמַע שְׂבִימְכָה מוֹשֵׁף
וּמוֹצִיאָה מִחִיקוֹ, כְּבֹר נִתְרַפָּאָה כּוֹלָה
(שְׁמִירָה) (מִשְׁכִּיל): תּוֹרָה ח
(ח) וְהֵאֱמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן.
וְלָמָּה יֵאֱמִינוּ לָךְ בֹּאוֹת הָאַחֲרוֹן יוֹתֵר
מִן הָרֵאשׁוֹן? מִשׁוּם שִׁירָאוּ אֶת יָדְךָ
לוֹקָה בְּצַרְעַת, וּמִשְׁתַּאמֵּר לָהֶם
בְּשִׂבְלֵכֶם לְקִיתִי, עַל שְׁסַפְרַתִּי
עֲלֵיכֶם לְשׁוֹן-הָרַע - אִזּוּ יֵאֱמִינוּ לָךְ,
לְפִי שְׁכַבְר לְמַדּוּ בְכֹךְ וְיִדְוַע לָהֶם שְׂכָל
הַמְזוּדוּגִין (הַנְּטַפְּלִים אֲלֵיהֶם) לְהַרַע
לָהֶם לּוֹקִים בְּנִגְעִים, כְּגוֹן פְּרַעַה
וְאֲבִימֶלֶךְ שְׂנַעְנַשׁוּ בְּשִׂבְלֵךְ אֵת
שָׂרָה אֲשֶׁת אֲבִיהֶם: תּוֹרָה ח
(ט) וְלִקְחַתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר. בֹּאוֹת הַזֶּה
רָמַז לָהֶם, שְׂבִימְכָה הָרֵאשׁוֹנָה שְׂתִּבּוּא
עֲלֵיהֶם, יִהְיֶה נִפְרַע הַקַּב"ה מֵאֲלֵהוֹתָם

שְׁנַעְנַשׁוּ (וּקְרָא י. ט) וְאִם בְּהֵרַת לְבָנָה
הַיָּא, וּמִתּוֹךְ כֹּךְ מוֹבֵן מֵאֵלּוּ שְׁהִדִּימוּ
לְשִׁלְג הוּא לְעִנְיֵן הַלּוֹבֵן (מִיֵּא), וְלָמָּה
כְּחֵר הַקַּב"ה בֹּאוֹת זֶה שֶׁל צַרְעַת? אֵף
בֹּאוֹת זֶה, כְּמוֹ בֹאוֹת הָרֵאשׁוֹן, רָמַז לוֹ
שְׁלִשׁוֹן-הָרַע סִיפֵר בְּאִמְרוֹ 'לֹא
יֵאֱמִינוּ לִי, לְפִיכֹךְ הִלְקָהוּ לְרַגַע זֶה
בְּצַרְעַת, שְׁהוּא הַעוֹנֵשׁ הַבָּא עַל לְשׁוֹן
הָרַע, כְּמוֹ שְׂמִצְיָנוּ שְׁלִקְחָה מִרְיָם
בְּצַרְעַת עַל לְשׁוֹן-הָרַע (רֵאָה בַּמִּדְבָּר יב, א-י)
(שַׁבַּת צ): תּוֹרָה ו
(ז) וַיּוֹצֵאֵהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׂבָה וְגו'.
מִכָּאן אָנּוּ לְמַדִּים שְׁמֵדָה טוֹבָה
מִמְהֵרָת לְבֹא מִמְדַּת פְּרַעְנוֹת -
הַקַּב"ה מִנְהִיג אֶת הָעוֹלָם בְּמִידַת
הַחֶסֶד, בְּאוֹפֵן אֲשֶׁר יִשׁוּעוֹת וּרְפּוּאוֹת
מִמְהֵרָת לְבֹא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר צְרוּת
וּמִחֲלוּת, שְׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה כְּשִׁהוֹצִיא
מִשָּׁה אֵת יָדוֹ מִחִיקוֹ מִצּוֹרַעַת, לֹא
נֹאמַר 'מִחִיקוֹ' אֲלֵא וַיּוֹצֵאֵהָ וְהִנֵּה יָדוֹ

(י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁם גַּם מֵאֵז דְּבַרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד־פָּה וְכִבֹּד לְשׁוֹן אֲנֹכִי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קָדַם יְיָ כִּבְעוּ יְיָ לֹא גִבּוֹר דְּמַלּוּל אָנֹכָא אַף מִתְמָלִי אַף מִדְּקַמּוּהִי אַף מֵעֵדֵן דְּמִלְלָתָא עִם עַבְדְּךָ אֲרִי יְקִיר מִמְּלָל וְעֵמִיק לִישָׁן אָנֹכָא:

כ"ט < גַּם מִתְמוּל וְגו' • לְמַדְנֵנו שְׁפָל שְׂבָעָה יָמִים הָיָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִפְתָּה אֶת מֹשֶׁה בְּסִנְהָ לִילְךָ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ: מִתְמוּל, שְׁלֹשׁם, מֵאֵז דְּבַרְךָ - הָרִי שְׁלֹשָׁה, וְשִׁלְשָׁה גְמִינָן, רַבּוּיִין הֵם, הָרִי שְׁשָׁה, וְהוּא הָיָה עוֹמֵד בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי כְּשֶׁאָמַר לוֹ זֹאת עוֹד: "שְׁלַח נָא בְיַד תְּשַׁלַּח", עַד שִׁחְרָה בּוּ וְקִבֵּל עָלָיו (שְׁמוֹת רַבָּה). וְכָל זֶה, שְׁלֹא הָיָה רוּצָה לְטַל גְּדֻלָּה עַל אֶהְרֹן אַחִיו, שֶׁהָיָה גְדוֹל הַיָּמָנוּ וְנִבְיָא הָיָה, שְׁנֶאֱמַר: (הֲלֹא אֶהְרֹן אַחִיד הַלְוִי וְגו'. וְעוֹד נֶאֱמַר לְעָלִי הַפֶּה) (שְׁמוּאֵל א ב) "הֲנִגְלָה נְגִלְתִּי אֶל בֵּית אַבִּיךָ בְּהִיּוֹתָם בְּמִצְרַיִם", הוּא אֶהְרֹן. וְכֵן: (יִחְזָקֵאל ט) "וְאֲדַע לָהֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְגו'", "וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּצֵי עֵינָיו הַשְּׁלִיכוּ". וְאוֹתָהּ נִבּוּאָה, לֶאֱהָרֹן נֶאֱמָרָה. כְּבֹד פֶּה • בְּכַבֹּדוֹת אֲנִי מְדַבֵּר. וּבְלִשׁוֹן לַע"ז בְּלַב"ו.

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יֵשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פִּקֵּחַ אוֹ עוֹר הֲלֹא אֲנֹכִי יְהוָה:

יֹא אָמַר יְיָ לֵה מִן שׁוּי פּוּמָא לְאַנְשָׁא אוֹ מִן שׁוּי אֲלֵמָא אוֹ חֲרָשָׁא אוֹ פִּקְחָא אוֹ עוּרִיא הֲלֹא אָנֹכָא יְיָ:

כ"ט < מִי שָׁם פֶּה וְגו' • מִי לְמַדְךָ לְדַבֵּר כְּשֶׁהֵייתָ נֶדוּן לְפָנַי פְּרַעָה עַל הַמִּצְרִי? • אוֹ מִי יֵשׁוּם אֵלֶם • (תְּנַחֲמוּא) מִי עֲשָׂה פְרַעָה אֵלֶם, שְׁלֹא נִתְאַמֵּן בְּמִצְוֹת הַרְיָגְתָךְ, וְאֶת מִשְׁרְתֵי חֲרָשִׁים, שְׁלֹא שְׁמַעוּ בְּצוּוֹתָ עֲלֶיךָ? (שְׁבַת קַמ) וְלֹא־סִפְקָלְטוּרִין הַהוֹרְגִים, מִי עֲשָׂאָם עוֹרִים, שְׁלֹא רָאוּ כְּשֶׁבְרַחַת מִן הַבֵּימָה וְנִמְלַטְטָ? • הֲלֹא אֲנֹכִי • שְׁשֵׁמִי ה' עֲשִׂיתִי כָּל זֹאת.

רש"י כפשוטו על התורה

מִצְרַיִם אֶל תְּשַׁמְאוּ (יִחְזָקֵאל ב, ה"ז) [נְגִילְתִּי לָהֶם בְּמִצְרַיִם וְאִמְרֵתִי לָהֶם, הַשְּׁלִיכוּ כָּל אַחַד אֶת הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁעִינִיו חוֹמְדוֹת, וְאֶל תְּשַׁמְאוּ לְלֶכֶת אַחַר אֱלִילֵי הַמִּצְרַיִים (מִצְרַיִם)], וְאוֹתָהּ נִבּוּאָה, מִתּוֹךְ שְׁלֹא נִתְפָּרֵשׁ לְמִי נֶאֱמָרָה, יֵשׁ לוֹמַר כִּי לֶאֱהָרֹן נֶאֱמָרָה, אֲשֶׁר עָלָיו נֶאֱמַר 'נְגִלָה נְגִלְתִּי' וְגו' (תְּנַחֲמוּא א) (בא"ט):

כְּבֹד פֶּה. כְּלוֹמַר, בְּכַבִּידוֹת אֲנִי מְדַבֵּר. וְכֵאִילוּ הָיָה נֶאֱמַר 'כְּבֹד דִּיבּוּר', וּבְלִשׁוֹן לַע"ז בְּלַב"ו (רֵא"ט): תּוֹרָה יֵא (יֵא) מִי שָׁם פֶּה וְגו'. רָמַז לוֹ עַל מְאוּרְעוּתוֹי שֶׁל מֹשֶׁה עֲצֻמוֹ: מִי לְמַדְךָ לְדַבֵּר כְּשֶׁהֵייתָ נֶדוּן (נִשְׁפָּט) לְפָנַי פְּרַעָה עַל אוֹדוֹת הַמִּצְרַיִם שֶׁהִרְגָתָ, וְהֵייתָ זָקוּק לְסִדֵּר טַעֲנוּתֶיךָ לְפָנָיו, 'הֲלֹא אֲנֹכִי ה'', וְאִם כֵּן גַּם עֲתָה 'אֶהְיָה עִם פִּיךָ' (נֵרֵא):

אוֹ מִי יֵשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ... אוֹ עוֹר וְגו'. גַּם כָּאן רָמַז לוֹ: מִי עֲשָׂה אֶת פְּרַעָה כְּמוֹ אֵלֶם, שְׁלֹא נִתְאַמֵּן בְּמִצְוֹת הַרְיָגְתָךְ לְגוֹזֵר בְּאוֹפֵן בְּרוּר

נָא בְיַד תְּשַׁלַּח' (לְקַמֵּן פְּסוּק יג), הָרִי שְׂבָעָה יָמִים הָיָה הַקַּב"ה מְשַׁדְּלוֹ בְּדְבָרִים לְקַבֵּל שְׁלִיחוֹתוֹ וְסִירַב, עַד שִׁחְרָה בּוּ אַפּוֹ, וְאָז קִבֵּל עָלָיו אֶת הַשְּׁלִיחוֹת (שְׁמוּרָה). וְכָל עֲנִינֵנוּ שֶׁל סִירוּב זֶה הוּא מִשּׁוֹם שְׁלֹא הָיָה מֹשֶׁה רוּצָה לִישׁוּל גְּדוּלָּה יְחִידָה עַל אֶהְרֹן אַחִיו, שֶׁהָיָה גְדוֹל הַיָּמָנוּ בְּשָׁנִים (רֵא"ה לַחֲלֹן ג, ז), וְגַם הוּא נִבְיָא הָיָה, שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוּאֵל א ב, ט) 'וַיָּבֵא אִישׁ אֲלֵהִים אֶל עָלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' הֲנִגְלָה נְגִלְתִּי אֶל בֵּית אַבִּיךָ בְּהִיּוֹתָם בְּמִצְרַיִם' [דְּבַרֵי אֶלְקָנָה אֶל עָלִי הַכֹּהֵן, הָאֵם יְדַעַת כִּי הַקַּב"ה נְגִלָּה אֶל בֵּית אַבִּיךָ בְּמִצְרַיִם, וּבַחֲרָ בּוּ לְהִיּוֹת לוֹ לְכַהֵן]. וְכִי הוּא 'בֵּית אַבִּיו' שֶׁל עָלִי הַכֹּהֵן? הֲלֹא הוּא אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֲבִי מִשְׁפַּחַת הַכֹּהֲנִים, מִכָּאן שֶׁאֶהְרֹן הָיָה נִבְיָא. וְכֵן מִצִּינוּ דְּבַר-נִבּוּאָה שְׁנֶאֱמָרָה לִישְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם מִבְּלִי שִׁתְּפָרֵשׁ מִי הוּא הַנִּבְיָא שֶׁהִתְנַבֵּא כֵּן: 'וְאֲדַע לָהֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְגו' וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּצֵי עֵינָיו הַשְּׁלִיכוּ וּבְגִלְוִי

זֶה מְלַמְדֵנוּ עַל הַנֶּמֶן הַנֶּכּוֹן שֶׁבוּ הֵם נִהְפָּכִים לְדָם, וְכֵלּוּמַר שְׁלֹא יִהְיוּ דָם עַד שֶׁיְהִיוּ בִּיבֻשָׁת, אֲבָל בְּעוֹדָם בִּידוֹ יְהִיוּ מִיָּם (קִיבֻרָם): תּוֹרָה י

(י) גַּם מִתְמוּל וְגו'. לְמַדְנֵנו הַכְּתוּב שְׂפָל שְׂבָעָה יָמִים הָיָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִפְתָּה אֶת מֹשֶׁה בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ אֶל פְּרַעָה. וּמִנֵּינן אֲנִי לְמַדִּים שְׂפָל זֶה נִמְשָׁךְ שְׂבָעָה יָמִים? שְׂפָרָה נֶאֱמַר בְּפִסְוֹק זֶה: 'מִתְמוּל', 'שְׁלֹשׁוֹם', 'מֵאֵז דְּבַרְךָ' - הָרִי ג' יָמִים מוּזְכָּרִים כָּאן, וְשִׁלְשָׁה גְמִינָן נֶאֱמָרוּ כָּאן [גַּם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁם גַּם מֵאֵז דְּבַרְךָ], וְכָל הַמְקוּמוֹת שֶׁבְּמִקְרָא שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם 'גַּם' - רַבּוּיִין הֵם - הָרִי הֵם בָּאִים לְרַבּוֹת דְּבַר נּוֹסֵף מִלְּבַד הַמְפוֹרָשׁ בְּכַתוּב, וְכִיּוֹן שֶׁרִיבָה הַכְּתוּב יוֹם נּוֹסֵף עַל כָּל אַחַד מִשְׁלֹשַׁת הַיָּמִים, הָרִי שְׁשָׁה יָמִים כְּבָר קָדְמוּ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהוּא הָיָה עוֹמֵד בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי כְּשֶׁאָמַר לוֹ זֹאת - לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי עַד סוֹף דְּבַרְכּוֹ שֶׁאָמַר לוֹ 'שְׁלַח

(יב) ועתה לך ואנכי אהיה עם־פוך והוריתיך אשר יבועצן אזיל ומימרי יהא עם פומך ואלפנך די תמליל: **תדרב:**

(יג) ויאמר בי אדני שלחנא בידתשלח: יג ויאמר בכעו יי שלח כען ביד מן דכשר דתשלח:

כ"ט - ביד תשלח • ביד מי שאתה רגיל לשלח והוא אהרן. דבר אחר: ביד אחר שתרצה לשלח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעתיד - יש לך שלוחים הרבה.

(יד) ויחראף יהוה במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי־דבר ידבר הוא וגם הגה הוא יצא לקראתך וראך ושמה בלבו: יד ויתקיף ורגזא דיי במשה ויאמר הלא אהרן אחוך לואי גלי קדמי ארי מלא ימלל הוא ואף הא הוא נפק לקדמותך ויחזנך ויחדי בלבה:

כ"ט - ויחר אף • (ובחים קב) רבי יהושע בן קרחה אומר: כל חרון־אף שבתורה נאמר בו רשם, וזה לא נאמר בו רשם, ולא מצינו שבא ענש על ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי: אף בזו נאמר בו רשם: "הלא אהרן אחיך הלוי", שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה בן, אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי, שנאמר: (דברי הימים א כג) "ומשה איש האלהים, בניו יקראו על שבט הלוי". הגה הוא יצא לקראתך • כשתלך למצרים. וראך ושמה בלבו • לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדלה, ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב.

רש"י כפשוטו על התורה

שהוא היה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכוונה הייתי אומר לצאת ממך, אבל מעתה לא יהיה בן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, והוא שנאמר (דברי הימים א כג, יד) "ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי" (ובחים קב) (רש"י שם):

הנה הוא יוצא לקראתך. אף שאמר לו לשון הנה, אין כוונתו עכשיו ממש, אלא כשתלך למצרים - לאחר שתשוב אל חותנך לקחת את אשתך ובניך - אז יצא אהרן לקראתך (משכ"ל): וראך ושמה בלבו. לא כפי שאתה סבור על אהרן שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה (ראה רש"י לעיל פסוק ט), אלא אדרבה, כשיראה את מעלתך זאת ישמח בלבו, ומשם - בשכר מדה זו, זכה אהרן לעדי (תכשיט) החשן הנתון על הלב, כמו שנאמר (שמות כח, ט) 'והיו על לב אהרן' (שבת קלט) (דרשות הר"ן): תורה טו

אחר שאותו תרצה לשלוח לגאול אותם בעתיד, כי רוצה אני שאין סופי להכניסם לארץ, ואין סופי להיות גואלים לעתיד, אם בן ראוי לך לבחור בשליח אחר גם עתה, שהרי יש לך שלוחים הרבה הראויים יותר ממני (נח"י, שעי"א): תורה יד

(יד) ויחר אף. רבי יהושע בן קרחה אומר, כל לשון חרון־אף שבתורה עושה רושם (סימן). כלומר, כל מקום שנאמר לשון חרון אף מצינו תיכף מהו העונש או דברי הנזיפה, שבאו כתוצאה מחרון האף, ואילו זה האמור כאן לא נאמר בו רשם, ולא מצינו שבא ענש למשה על־ידי אותו חרון. משמע שלא נענש על כך. אמר לו רבי יוסי, אף בזו נאמר בו רשם, שהרי מיד אמר לו: 'הלא אהרן אחיך הלוי' וגו'; וכי מהו 'הלוי', הלא אהרן נועד לכהונה ולא ללויה? אלא כך אמר לו: אילו היית מתרצה לילך בשליחותי היית גדול הימנו גם בזאת,

ומודלט להרגה, ואת משרתי מי עשאים כחרשים, שלא שמעו היטב ולא הבינו בצוותו עליך שעליהם להרגה, ולאספקטורין ההורגים (הממונים על ההריגה) מי עשאים כמו עורים, שלא ראו אותך כשברחת מן הבימה (מקום ההריגה) ונמלטת לארץ מדון ונצלת מידם (נ"א):

הלא אנכי ה'. זו היא התשובה על כל השאלות האמורות: הלא אנכי ששמי ה' עשיתי כל זאת, ואם בן גם בשליחות זו אל פרעה, ראוי שתהא סמוך ובטוח שתצליח מעל לדרך (הטבע שם) (משכ"ל): תורה יב

(יג) ביד תשלח. לא הופיר מי הוא השליח אשר ישלח ה', אלא אמר: שלח נא ביד מי שאתה רגיל לשלוח, ואשר שלחת אותו כבר, והוא אהרן, שכבר היה דבר ה' אליו בנבואה לישלח אל (ראה רש"י לעיל פסוק ט). דבר אחר יש לפרש בדבר: שלח נא ביד שליח

טו ותמלל עמה ותשוי ית פתגמיא בפומיה ומיקרי יהי עם פומך ועם פומיה ואלוף יתכון ית די תעבדון:

(טו) וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמַּתְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּן:

טז וימלל הוא לך לעמא ויהי הוא לך למתרגמן ואת תהי לה לרב:

(טז) וְדַבַּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעַם וְהִיּהוּ הוּא יְהִי־לְךָ לֶפֶה וְאַתָּה תְהִי־לוֹ לְאֱלֹהִים:

ה"י - וְדַבַּר הוּא לְךָ • בְּשִׁבְלֶךָ יְדַבֵּר אֶל הָעַם. וְזֶה יוֹכִיחַ עַל כָּל לֶךָ וְלִי וְלוֹ וְלְכֶם וְלָהֶם הַסְּמוּכִים לְדַבּוֹר, שְׂפָלָם לְשׁוֹן "עַל" הֵם. יְהִיָּה לְךָ לֶפֶה • לְמַלְיָן, לְפִי שְׁאֵתָה כְּבֹד פֶּה. לְאֱלֹהִים • לְרַב וּלְשׂוֹר.

יז ונת חטרא הדין תסב פיך דמעבד בה ית אטיא:

(יז) וְאַתָּה־הַמַּטִּיָּה הִיּהוּ תִקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֱתוֹת:

♦ יום שישי י"ז טבת ♦

יח ואזל משה ותב לנת יתר חמוהי ואמר לה איזיל כען ואיתוב לנת אחי די במצרים ואחזי העד כען קמין ואמר יתרו למשה אזיל לשלם:

(יח) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל־יִתְרֵהּ חַתָּנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל־אֶחָי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לְשָׁלוֹם:

ה"י - וַיָּשָׁב אֶל יִתְרֵהּ חַתָּנוֹ • לְטַל רְשׁוֹת, שְׁהָרִי נִשְׁבַּע לוֹ (שְׁלֵא יִזְוּ מִמֶּדִּינָן כִּי אִם בְּרִשׁוֹתוֹ. מְכִילְתָּא). וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ: רַעוּאֵל, יִתְרֵהּ, יִתְרוֹ, קִינִי וְכוּ'.

יט ואמר יי למשה במדין אזיל תוב למצרים ארי מיתו כל גברא דכעו למקטלך:

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לְךָ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:

ה"י - כִּי מָתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים • מִי הֵם? דָּתָן וְאָבִיָּהֻם. חַיִּים הָיוּ, אֲלֵא שִׁירְדוּ מִנְּכִסְיָהֶם, וְהָעֲנִי חָשׁוּב כְּמַת (נדרים

• (ד)

רש"י כפשוטו על התורה

רַעוּאֵל, יִתְרֵהּ, יִתְרוֹ, קִינִי, חוֹבְבֵהּ, חֶבְרֵהּ, פוטיאל (מכילתא): תורה יט
(יט) כִּי מָתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ. מִי הֵם הָאֲנָשִׁים שֶׁבִקְשׁוּ אֶת נַפְשׁוֹ אֵלּוּ דָּתָן וְאָבִיָּהֻם, שְׁנֵי הָעֵבְרִים הַנִּצְצִים אֲשֶׁר הִלְשִׁינוּ עֲלָיו לְפָרְעֵה עַל שֶׁהִרְגָה אֶת הַמִּצְרִי (ראה רש"י לעיל ב, יג טו). וְאִמְנָם עֲרִינֵן חַיִּים הָיוּ [שְׁהָרִי הֵם נִזְכָּרִים בְּמַחְלֻקְתוֹ שֶׁל קָרַח (במדבר טו, א)], אֲלֵא שִׁירְדוּ מִנְּכִסְיָהֶם, וְהָעֲנִי חָשׁוּב כְּמַת. וּמִשְׁנַעֲשׂוֹ עֲנִיִּים, שׁוֹב אֵין לֶךָ לִירָא מֵהֶם, כִּי לֹא יְהִיוּ דְבָרֵיהֶם נִשְׁמָעִים לְמַלְכוּת (ר"ן נדרים ז: תורה כ

דְּבָרֵיהֶּ; לְפִי שְׁאֵתָה כְּבֹד פֶּה, לְפִיכָךְ יְהִיָּה הוּא לְךָ לֶפֶה (יפ"ח): לְאֱלֹהִים. פִּירוּשׁוֹ: אַתָּה תְהִיָּה לוֹ לְרַב וּלְשׂוֹר (אָדוֹן). שְׁלֵא יַעֲשֶׂה דְבַר מַעֲצָמוֹ אֲלֵא בְּמַצּוֹתֶיךָ [ראה רש"י עַל הַפְּסוּק (בראשית ה, א) וַיִּירָאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים] - כָּל אֱלֹהִים שֶׁבְּמַצְרָא לְשׁוֹן 'מְרוֹת', וְזֶה יוֹכִיחַ: וְאַתָּה תְהִיָּה לוֹ לְאֱלֹהִים' (רש"י): תורה יז
(יח) וַיָּשָׁב אֶל יִתְרֵהּ חַתָּנוֹ. לִיטוּל מְנוּחָה רְשׁוֹת לִילְךָ לְמִצְרַיִם, שְׁהָרִי נִשְׁבַּע לוֹ לְחוֹתְנּוֹ (שְׁלֵא יִזְוּ מִמֶּדִּינָן כִּי אִם בְּרִשׁוֹתוֹ) (נדרים סח:). וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ לְחוֹתְנּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֵלּוּ הֵן:

(טז) וְדַבַּר הוּא לְךָ אֶל הָעַם. לְךָ פִּירוּשׁוֹ כְּאִן 'בְּשִׁבְלֶךָ', כְּלוֹמַר, יְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל הָעַם בְּמִקְוֶמְךָ. אֲכַל אֵין לְפָרְשׁוֹ שֶׁהוּא יְדַבֵּר 'אֵלָיךְ', שְׁהָרִי נֹאמֵר 'אֶל הָעַם'. וּמִקְרָא זֶה יוֹכִיחַ עַל כָּל 'לְךָ' וְלִי' וְלוֹ' וְלְכֶם' וְלָהֶם' הַסְּמוּכִים לְשׁוֹן 'דַּבּוֹר' - כְּגוֹן 'דִּיבַר לִי', 'דִּיבַר לוֹ' אוֹ 'דִּיבַר לָהֶם', שְׁאֵין פִּירוּשָׁם שְׁדִיבַר אֶל פְּלוֹנִי, אֲלֵא פוֹלֵם לְשׁוֹן 'עַל' הֵם - כְּלוֹמַר לְמַעַנּוֹ וּבַעֲבוּר עֲנִינּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי (ראה רש"י בראשית כח, טו) (רא"ם):
יְהִיָּה לְךָ לֶפֶה. הוּא יְהִיָּה לְךָ לְמַלְיָן (מְתוּרְגָמָן) הַמְּסַבֵּיר וְהַמְּפָרֵשׁ אֶת

**(ב) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְכַּבְם עַל־
הַחֲמֹר וַיָּשֶׁב אַרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה
הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:**

כ ודבר משה ית אתה וית בנוהי וארכבונן
על חמור ותב לארצא דמצרים ונסיב
משה ית חוטרא דאתעבידו בה נסין מן
קדם יי בידה:

ה"י ◀ על החמור • חמור המיחד. הוא החמור שחבש אברהם לעקדת יצחק, והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר: (זכריה ט) "עני ורוכב על חמור". וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה וגו' • אין מקדם ומאחר מדקדקים במקרא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 15)

עני ורוכב על חמור (רש"י ד, ט) יש לזיק, מדוע מעתיק מן הכתוב גם תבת "עני". ויש לומר, דהנה משה לא רצה לטול גדלה לעצמו, ואמר "מי אנכי, מה אני חשוב", וכדי להשיב על כך הזמין לו הקב"ה חמורו של מלך המשיח. כלומר: טענה זו מורה שיש בו ענוה ובטול, ודוקא משום כך בחר בו ה' לגאל את ישראל. שכן, רק מי שיש בו מדה זו ראוי וכשר להיות שליח ה' ולהיות פלי להשראת מלכותו של הקב"ה. לכן מביא תבת "עני", היינו "ענותן" (רש"י זכריה ט).

כא ואמר יי למשה במהכף למתוב למצרים
חזי כל מופתאי דשויתי בידך ותעבדונן
קדם פרעה ואנא אתקייף ית לבה ולא
ישלח ית עמא:

**(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִם
רֵאה כָּל־הַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר־שַׁמְתִּי בְיָדְךָ וְעִשִּׂיתָם לִפְנֵי
פְרַעֲה וְאֲנִי אַחֲזֶק אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעַם:**

ה"י ◀ בלכתך לשוב מצרימה וגו' • דע, שעל־מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו. אשר שמתי בידך • לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה צוה לעשותם, אלא לפני ישראל, ולא מצינו שעשאם לפניו. אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו: (שמות ז) "כי ידבר אליכם פרעה וגו'". ואל תתמה על אשר פתיב "אשר שמתי", שכן משמעו, כשתדבר עמו, כבר שמתי בידך.

רש"י כפשוטו על התורה

לא לפני פרעה צוה אותו לעשותם אלא לפני ישראל כפי שאמינו לו [כמו שנאמר (לעיל פסוק א) 'והן לא יאמינו לי... פי יאמרו לא נראה אליך ה', ואף להלן לא מצינו שעשאם לפניו, אלא המופתים האמורים כאן אלו מופתים אחרים. שאני עתיד לשום בידך ולצוותך עליהם כשתהיה במצרים לעשותם לפני פרעה, כמו המופת האמור להלן (ח ט) 'פי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת' וגו'. וכן כל המכות (שאף הן קרויים 'מופתים') אשר אתה עתיד לעשות לפניו. ואל תתמה על אשר פתיב 'אשר שמתי', בלשון עבר, על מופתים האמורים להיעשות בעתיד, שכן משמעו, כשתדבר עמו (עם פרעה), הרי באותו זמן כבר שמתי בידך, שתוכל לעשותם (נח"י): תורה כב

שהזכיר הכתוב את העיקר תחילה שהוא הליכתו למצרים, ואחר כך הטפל שהוא לקיחת המטה] (בא"י): תורה כא
(כא) בלכתך לשוב מצרימה ראה כל המופתים וגו'. בדרך־הכלל אין הקב"ה מצוהו ציווי נוסף, אלא מאמרו ומקורו לקיים את אשר נצטווה, וכך אומר לו: כאשר הנך שב למצרים דע שעל מנת כן - מתוך כוונה זו תלך, שתהא גבור ואמיץ לב בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה, ולא תירא ממנו, וזהו שאמר 'ראה כל המופתים', כלומר תן דעתך ולבך להתאמץ בשליחותך (באמ"ת בא"י):
אשר שמתי בידך ונעשיתם לפני פרעה. באיזה מופתים הכתוב מדבר? לא על שלשה אותות האמורות למעלה (פסוקים ג-ט) אמר לו כן, שהרי

(ב) על החמור. נאמר 'החמור' בה"א הדיעה, לרמוז כי הוא החמור המיוחד והידוע: הוא החמור שחבש אברהם לעקדת יצחק [וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו (בראשית כב, א)], והוא החמור שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, כמו שנאמר (זכריה ט, ט) 'גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבוא לך... עני ורוכב על חמור' (פרקי דרבי אליעזר לא) (באמ"ת):
וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אף שבסדר הפעולות פשוט שלקח תחילה את משהו ואחר כך שב למצרים, לא נקט הכתוב בסדר הנה, כי אין מוקדם ומאוחר מדקדקים במקרא - אין הכתוב מסדר את הדברים ודוקא לפי סדר התרחשותם במציאות, אלא על פי הסדר הראוי להם כפי עניינם [וכגון האמור כאן,

(כב) וְאָמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲהַ כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:
 כב וְתִמַּר לְוַת פְּרַעֲהַ כַּדָּבָר אֲמַר יְיָ בְּרִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל:

י"ז וְאָמַרְתָּ אֶל פְּרַעֲהַ • כְּשֶׁתִּשְׁמַע שְׁלִבּוֹ חֶזֶק וּיִמָּאֵן לְשַׁלַּח, אָמַר לוֹ כֵּן. **בְּנִי בְּכֹרִי** • לְשׁוֹן גְּדֻלָּה, כְּמוֹ: (תהלים פט) "אף אני בכור אֶתְנַהוּ", זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: כָּאֵן חֲתַם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל מַכִּירַת הַבְּכוּרָה שֶׁלֶקַח יַעֲקֹב מֵעֶשׂוּ.

(כג) וְאָמַר אֵלָיִךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וַיַּעֲבֹדֵנִי וַתִּמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַגֵּה אֲנֹכִי הֲרֵג אֶת־בְּנֶךָ בְּכַרְךָ:
 כג וְאָמַרְתָּ לְךָ שְׁלַח יְת בְּרִי וַיַּפְלַח קְדָמִי וְאִם סָרִיב אֶת לְשַׁלְּחוֹתָהּ הֵא אֲנֵא קָטִיל יְת בְּרַךְ בְּכַרְךָ:

י"ח וְאָמַר אֵלָיִךְ • בְּשַׁלְּחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם. שְׁלַח אֶת בְּנִי וְגו'. הַגֵּה אֲנֹכִי הֲרֵג וְגו' • הִיא מִכָּה אַחֲרוֹנָה, וְכֵה הַתְּרָהוּ תַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָשָׁה. וְזֶה הוּא שְׁנֵאָמַר בְּאִיּוֹב: (איוב לו) "הֵן אֶל יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ", לְפִיכָף: "מִי כְּמַהוּ מוֹרָה". בְּשֶׁר־וָדָם הַמְּבַקֵּשׁ לְהַנְקֵם מִמְּכַרְוֹ מַעֲלִים אֶת דְּבָרָיו, שְׁלֵא יִבְקֵשׁ הַצֵּלָה, אֲבָל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ וְאִין יִכְלַת לְהַמְלִיט מִיָּדוֹ, כִּי אִם בְּשׁוּבוֹ אֵלָיו, לְפִיכָף הוּא מוֹרָהוּ וּמַתְּרָה בּוֹ לְשׁוּבָה.

(כד) וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיַּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֵשׁ הַמֵּיתוֹ:
 כד וַיְהִי בְּכַרְחָא בְּבֵית מִבְּתָא וַעֲרַע בַּהּ מִלְּאָכָא דִּי וּבְעָא לְמַקְטֵלָה:

י"ט וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן • מִשָּׁה. וַיִּבְקֵשׁ הַמֵּיתוֹ • לְמִשָּׁה, לְפִי שְׁלֵא מַל אֶת אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ, וְעַל שְׁנַתְרַשֵּׁל נַעֲנֵשׁ עֹנֵשׁ מִיתָהּ. תְּנִיא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי: חֵס וְשְׁלוֹם, לֹא נִתְרַשֵּׁל, אֲלֵא אָמַר: אָמוּל וַאֲצֵא לְדֶרֶךְ – סַכְנָה

רש"י כפשוטו על התורה

בְּרוּךְ-הוּא הָרִי הוּא יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ, וְאִין יִכְלַת לְהַמְלִיט מִיָּדוֹ כִּי אִם בְּשׁוּבוֹ אֵלָיו (על-יְדֵי תְּשׁוּבָה), לְפִיכָף הוּא מוֹרָהוּ בְּאֶתְרָה גְלוּיָהּ וּמְפֹרֶשֶׁת וּמַתְּרָה בּוֹ כְּדִי שִׁיתְעוֹרֵר לְשׁוּבָה: תורה כד
(כד) וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן. כְּלוֹמַר: וַיְהִי מִשָּׁה בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן, וַיַּפְגְּשֵׁהוּ ה':
וַיִּבְקֵשׁ הַמֵּיתוֹ. הַמְּלַאֲךָ הֵיךְ מִבְּקֵשׁ לְהַמִּית לְמִשָּׁה. לְפִי שְׁעֵדִיין לֹא מַל אֶת אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ שְׁנוּלַד לוֹ וּכְבָר הַגִּיעַ זְמַנּוֹ לְמוֹלוֹ. וְעַל שְׁנַתְרַשֵּׁל מְלַקְטִים אֶת הַמַּצָּה נַעֲנֵשׁ עֹנֵשׁ מִיתָהּ; אֵלוֹ דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה. תְּנִיא אָמַר רַבִּי יוֹסִי, חֵס וְשְׁלוֹם לֹמַר שְׁנַתְרַשֵּׁל מִשָּׁה מִן הַמַּצָּה, כִּי בְּוָדֵאֵי לֹא נִתְרַשֵּׁל, אֲלֵא כִּינּוּ שְׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְמוֹל, וְגַם נִצְטַוָּה לְשׁוּבָה לְמִצְרַיִם, אָמַר: כִּי־צַד אַעֲשֶׂה; אָמוּל עֲתָה וַאֲצֵא לְדֶרֶךְ לְאַחַר מִכָּן? הֲלֵא סַכְנָה הִיא לְתִינוּק לְצֵאת לְדֶרֶךְ עַד שְׁלִישֵׁי יָמִים לְאַחַר מִילְתּוֹ; אָמוּל עֲתָה וַאֲשֶׁה וְלֹא אֲצֵא לְדֶרֶךְ שְׁלִישֵׁי יָמִים עַד שֶׁבְרִיא? הָרִי

תורה כג
(כג) וְאָמַר אֵלָיִךְ. מִשָּׁה אָמַר בֶּן בְּשַׁלְּחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם: שְׁלַח אֶת בְּנִי וְגו':
שְׁלַח אֶת בְּנִי וְגו' הַגֵּה אֲנֹכִי הֲרֵג וְגו'. זֶה הִיא מִכָּה אַחֲרוֹנָה שֶׁבַע־שָׁרְת הַמַּבּוֹת, וְכֵה הַתְּרָהוּ תַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָשָׁה מְכֹלָם, וְדֶרֶךְ הַקַּב"ה כִּשְׁהוּא מַתְּרָה בְּרִשְׁעִים, שְׁאִינוֹ מִסְתִּיר מֵהֶם כְּמַהוּ הַמּוֹרָה הַפּוֹרְעָנוּת שֶׁמִּבְּקֵשׁ לְהַבִּיא עֲלֵיהֶם, וְזֶה הוּא שְׁנֵאָמַר בְּאִיּוֹב (לו, כג) "הֵן אֶל יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ מִי כְּמַהוּ מוֹרָה" [הַקַּב"ה הַעֲלִיין בְּכַחוֹ עַל הַכֵּל, וּמִי כְּמַהוּ מוֹרָה דְּרַךְ טוֹבָה לְבְּרִיּוֹתֵינוּ]. שְׁכָף יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ: מַתּוֹף שֶׁהוּא 'אֶל יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ', שְׁכַחוּ רַב לְהַעֲנִישׁ, לְפִיכָף 'מִי כְּמַהוּ מוֹרָה' וּמִזְהִיר אֶת הַרְשָׁעִים. שְׁהִרִי דְּרַכּוֹ שֶׁל בְּשֶׁר־וָדָם הַמְּבַקֵּשׁ לְהַנְקֵם מִמְּכַבִּירוֹ, שֶׁהוּא מַעֲלִים אֶת דְּבָרָיו וְאִינוֹ מַגְלֶה אֶת אֲשֶׁר בְּדַעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ, כְּדִי שְׁחַבִּירוֹ לֹא יִבְקֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ הַצֵּלָה לְהַמְלִיט מִן הַנְּקָמָה; אֲבָל הַקְּדוּשׁ-

(כב) וְאָמַרְתָּ אֶל פְּרַעֲהַ. אִין זֶה הַקְּדוּשָׁה הַרְאֵנוּהָ שֶׁתִּאמַר אֶל פְּרַעֲהַ, אֲלֵא קוֹדֵם לְכֵן תְּבַקֶּשְׁנוּ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, וּבְשֶׁתִּשְׁמַע שְׁלִבּוֹ חֶזֶק וּיִמָּאֵן לְשַׁלּוֹחַ, רַק אִזּוֹ אָמַר לוֹ כֵּן. שְׁאִם לֹא יִבְקֶשְׁנוּ תַחֲלָה כֵּן, כִּי־צַד יִאמַר וַתִּמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ, וְהָרִי עֵדִיין לֹא מִיָּאֵן (כ"א):
בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל. 'בְּכֹר' הַקְּדוּשָׁה כָּאֵן מִשְׁמַעוֹ לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וְחִשְׁבִּיבוּת, וּכְלוֹמַר, כְּשֶׁם שֶׁהַבְּכוֹר הוּא הַחֲשׁוּב מִכָּל הַבְּנִים, כֵּן חֲשׁוּבִים לִי יִשְׂרָאֵל מִכָּל הָעַמִּים, כְּמוֹ שְׁמִצְיָנוּ לְשׁוֹן בְּכוֹר בְּמִשְׁמַעוֹת זֶה: 'אֵף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנַהוּ עֲלִיין לְמַלְכֵי אֲרָץ' (תהלים פט, כח) [דְּבַר הַקַּב"ה עַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ: אֲגַדֵּל וְאֶרְוַמֶם אוֹתוֹ, יִתֵּר עַל שְׂאֵר הַמְּלָכִים]. זֶהוּ פִירוּשׁ הַמִּקְרָא לְפִי פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: 'בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל' הוּא לְשׁוֹן 'בְּכֹר' מִמֶּשׁ, וְכָאֵן בְּדְבָרִים הַלְלוּ חֲתָם (הַסְּפִים וְקָבַע) הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל מַכִּירַת הַבְּכוּרָה שֶׁלֶקַח יַעֲקֹב מֵעֶשׂוּ, כִּי אֲכֵן 'בְּנִי בְּכֹרִי' הוּא יִשְׂרָאֵל (כ"ד ס"א):

היא לתינוק עד שלשה ימים, אָמול וְאֶשְׁהָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צְוִי: "לֵךְ שׁוֹב מִצְרַיִם", וּמִפְנֵי מַה נֶעֱנַשׁ מִיָּתָהּ? לְפִי שְׁנֹת־עֶסֶק בְּמִלּוֹן תַּחֲלָה (במסכת נדרים דף לא). וְהִיָּה הַמְּלֶאכֶה נַעֲשֶׂה כְּמִן נַחֵשׁ וּבֹלְעוֹ מֵרָאשׁוֹ וְעַד יִרְכָּיו, וְחֹזֵר וּבֹלְעוֹ מִרְגְּלָיו וְעַד אוֹתוֹ מְקוֹם. הַבֵּינָה צְפוּרָה שְׁבִשְׁבִיל הַמִּילָה הוּא.

כה וְנִסִּיבַת צְפוּרָה טָנָא וּגְזַרְתָּ יָת עֲרֵלַת בְּרִיה וְקָרִיבַת לְקַדְמוּהִי וְאָמַרְתָּ אַרִי בְדָמָא דְמַהֲלָתָא הַדִּין אַתְיָהֵב חַתְנָא לְנָא:

(כה) וְתִקַּח צְפוּרָה צֹר וְתִכְרַת אֶת־עֲרֵלַת בְּנָהּ וְתַנַּע לְרַגְלָיו וְתֹאמַר כִּי חַתְנ־דְּמִים אַתָּה לִי:

ס"ז - וְתַנַּע לְרַגְלָיו • הַשְּׁלִיכְתוּ לִפְנֵי רַגְלָיו שֶׁל מֹשֶׁה. וְתֹאמַר • עַל בְּנָהּ. כִּי חַתְנ־דְּמִים אַתָּה לִי • אַתָּה הֵייתָ גֹרֵם לְהִיּוֹת הַחַתָּן שְׁלִי נִרְצַח עֲלֶיךָ - הוֹרַג אִישִׁי אַתָּה לִי.

כז וְנָח מִנָּה בְּכֵן אָמַרְתָּ אֱלוּלֵי דְמָא דְמַהֲלָתָא הַדִּין אַתְּחִיב חַתְנָא כְּטוּל:

(כז) וַיִּרַף מִמֶּנּוּ אַזְ אָמַרְהָ חַתְנ־דְּמִים לְמוֹלַת:

ס"ח - וַיִּרַף • הַמְּלֶאכֶה מִמֶּנּוּ. אַזְ • הַבֵּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה בָּא לְהַרְגוֹ. אָמַרְהָ חַתְנ־דְּמִים לְמוֹלַת • חַתְנֵי הִיָּה נִרְצַח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעֵיל כְּתַב אַתָּה הֵייתָ גֹרֵם, דְּקָשָׁה לְרַש"י מַה זֶה: "אַזְ אָמַרְהָ חַתְנ־דְּמִים", וְהֵלָא גַם לְעֵיל אָמַרְהָ "חַתְנ־דְּמִים"? אֲלָא מִתַּחֲלָה סָבְרָה דְזָה וְזָה גֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר. אַחֵר כֶּף, כְּשֶׁרֵאֲתָהּ: "וַיִּרַף" לְגַמְרֵי, אַזְ הַבֵּינָה דְעַל דְּבַר הַמִּילָה לְכַד בָּא, וּבָזָה מִתְרַץ גַּם כֵּן שְׁנוּי הַלְשׁוֹן בְּתַרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס בְּחַתְנ־דְּמִים, וְדוּק. כֵּן נִרְאֶה לִי). לְמוֹלַת • עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. שֵׁם דְּבַר הוּא, וְהַלְמ"ד מְשֻׁמֶשֶׁת בְּלִשׁוֹן עַל, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יד) "וְאָמַר פְּרַעַז לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל". וְאוֹנְקֵלוֹס תַּרְגָּם: "דְּמִים", עַל דָּם הַמִּילָה.

כז וְנָח מִנָּה בְּכֵן אָמַרְתָּ אֱלוּלֵי דְמָא דְמַהֲלָתָא הַדִּין אַתְּחִיב חַתְנָא כְּטוּרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יְקָרָא דְיִי וְנִשְׁקַח לָהּ:

(כז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לְקַרְאֵת מֹשֶׁה הַמְדַבֵּרָה וְיִלְךְ וַיַּפְגִּישְׁהוּ בְּתַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֻלוּ:

רש"י כפשוטו על התורה

לְמוֹלַת. כְּלוֹמַר חַתְנ־דְּמִים אַתָּה עַל דְּבַר הַמוֹלוֹת. וְתִיבַת 'לְמוֹלוֹת' אֵין פִּירוּשׁוֹ 'לְמוֹל' אֲלָא שֵׁם דְּבַר הוּא, וּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'לְמִילָה', אֲלָא שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן רַבִּים: 'לְמוֹלוֹת' (כ"א). וְהַלְמ"ד שְׁבִרָאשׁ תִּיבַת 'לְמוֹלוֹת' מְשֻׁמֶשֶׁת בְּלִשׁוֹן 'עַל', וּבְאֵילוֹ הִיָּה נֹאמַר: 'חַתְנ־דְּמִים עַל הַמוֹלוֹת' שְׁמֻשְׁמַעוֹ 'חַתְנ־דְּמִים עַל דְּבַר הַמִּילָה'. וּמִצִּינּוֹ אוֹת לְמ"ד מְשֻׁמֶשֶׁת בְּמְקוֹם 'עַל', כְּמוֹ: 'וְאָמַר פְּרַעַז לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל' נְבָכִים הֵם בְּאֶרֶץ' (לְקַמֵּן יד, א), שְׁפִירוּשׁוֹ: 'פְּרַעַז יֹאמַר עַל אוֹדוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נְבָכִים בְּאֶרֶץ'. וְאוֹנְקֵלוֹס תַּרְגָּם תִּיבַת 'דְּמִים' - עַל דָּם הַמִּילָה; 'בְּדָמָא דְמַהֲלָתָא הַדִּין אַתְיָהֵב חַתְנָא לְנָא' [בְּזִכּוּת דָּם הַמִּילָה נִיתֵן לִי חַתְנִי, שְׁלֵא נַעֲנַשׁ בְּמִיָּתָהּ]. וּלְפִי דְבְרָיו לְשׁוֹן 'דְּמִים' הָאֵמֹר כַּאֲנוּ מוֹסָב עַל הַרִיגַת מֹשֶׁה, אֲלָא עַל דָּם מִילַת בְּנוֹ (ג"א); תוֹרָה כו

שְׁלִי (בְּעֵלִי) 'חַתְנ־דְּמִים' אֲשֶׁר נִרְצַח עֲלֶיךָ (אוֹדוֹתֶיךָ), וּבְאֵילוֹ הִיָּתָה אוֹמַרְתָּ: הוֹרַג אִישִׁי אַתָּה לִי, בְּגִלְגֶּלְךָ, עַל שְׂאִיחֹר מִצְּוֹת מִילְתְּךָ (מִשׁ"ח): תוֹרָה כו (כו) וַיִּרַף מִמֶּנּוּ. תִּיכַף הִרְפָּה הַמְּלֶאכֶה מִמֶּנּוּ; אַזְ הַבֵּינָה שֶׁעַל קִיּוֹם מִצְוַת הַמִּילָה בָּא לְהַרְגוֹ. כְּלוֹמַר, כֵּל זֶה הִיָּה רַק כְּדֵי שְׂיִמּוֹל וַיִּקְיַם אֶת הַמִּצְוָה, אֶךְ לֹא בָּא הַמְּלֶאכֶה לְהַעֲנִישׁוֹ עַל הָעֶבֶר שֶׁלֹּא מִלְּעַד עַכְשָׁיו, שְׁהָרִי בִּיּוֹן שְׁנִימוֹל הִרְפָּה מִמֶּנּוּ מִיָּד (רִיב"א, ג"א); אָמַרְהָ חַתְנ־דְּמִים לְמוֹלַת. מִתּוֹךְ שֶׁהַמְּלֶאכֶה הִרְפָּה מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי הַמִּילָה, הָרִי זֶה הוֹכְחָה שְׁחַתְנֵי הִיָּה נִרְצַח רַק עַל דְּבַר הַמִּילָה, בְּעֵבֹר שְׂיִמּוֹל, וּלְפִיכֶךָ אָמַרְהָ שֶׁיֵּשׁ לְכַנּוּתוֹ מַעֲתָה 'חַתְנ־דְּמִים לְמוֹלוֹת' וְלֹא 'חַתְנ־דְּמִים' סָתָם, כְּמוֹ שְׂאָמַרְהָ מִתַּחֲלָה בְּשִׁהֲיָתָה סְבוּרָה שְׂיָהָא נְהָרַג אֶף אִם יְמוּלוּ אֶת הַבֵּן (ג"א);

הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צְוִי 'לֵךְ שׁוֹב מִצְרַיִם', וְאֵין לִי רְשׁוּת לְהַתְּעַבֵּב. אֲלָא אֲצִא לְדַרְךָ וְאַחֵר כֶּף אָמוֹל. וּמֵאֵחֵר שֶׁעֲשֶׂה בְּהוֹגֵן מִפְּנֵי מַה נֶעֱנַשׁ מִיָּתָהּ? לְפִי שְׁכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ לְמִלּוֹן, לֹא מִלְּאוֹתוֹ מִיָּד, אֲלָא נִתְּעַסַק בְּעַנְיֵינִי הַמְּלוֹן תַּחֲלָה, כְּדֹאֲתָא בְּמִסְכַּת נְדָרִים (דף לא). וְהִיָּה הַמְּלֶאכֶה נַעֲשֶׂה כְּמִן נַחֵשׁ וּבֹלְעוֹ (לְמֹשֶׁה) מֵרָאשׁוֹ וְעַד יִרְכָּיו, וְחֹזֵר שׁוֹב וּבֹלְעוֹ מִרְגְּלָיו וְעַד אוֹתוֹ מְקוֹם (מְקוֹם הַמִּילָה). וּמִתּוֹךְ כֶּף הַבֵּינָה צְפוּרָה שְׁכַל זֶה בְּשִׁבִיל הַמִּילָה הוּא (שְׁמוֹרֵת ה, ח): תוֹרָה כה (כה) וְתַנַּע לְרַגְלָיו. הַשְּׁלִיכְתוּ (אֶת בְּשַׂר הָעֲרֵלָה) לִפְנֵי רַגְלָיו שֶׁל מֹשֶׁה [כְּדֵי לְרַצּוֹת אֶת הַמְּלֶאכֶה וְלְהַרְאוֹת לוֹ שְׁנִימוֹל] (רִשְׁב"ם, חזקוני); וְתֹאמַר צְפוּרָה עַל בְּנָהּ: כִּי חַתְנ־דְּמִים אַתָּה לִי. כֶּף אָמַרְהָ אֶל בְּנָהּ: אַתָּה הֵייתָ גֹרֵם לְהִיּוֹת הַחַתָּן

כח וַחֲוֵי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יָת כָּל פְּתַגְמֵי דִּי דִּי דִּי שְׁלַחַה וְיָת כָּל אֲתִיָּא דִּי פְקָדָה :

(כח) וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלַחוּ וְאֵת כָּל־הָאֹתוֹת אֲשֶׁר צִוְּהוּ:

כט וְאִזּוֹל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּכְנֻשׁוּ יָת כָּל סְבִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

(כט) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאָסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ל ומליל אהרן ית כל פתגמאי די מליל יי עם משה ועבד אתיא לעיני עמא :

(ל) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֹתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:

לא וְהִימֵן עֲמָא וּשְׁמַעוּ אַרְי דְּכִיר יי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַרְי גְּלִי קְדֻמּוּהֵי יָת שְׁעִבּוּדָהוֹן וּכְרַעוּ וּסְגִידוּ :

(לא) וַיֵּאֱמֵן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָנִים וַיִּקְרוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

◆ שבת קודש י"ח טבת ◆

א וּבְתֵר בֵּן עֶלּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְאָמְרוּ לְפָרְעָה כְּדָנָן אָמַר יי אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּחֲגֹן קְדָמִי בְּמִדְבָּרָא :

ה (א) וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פְּרָעָה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגֹן לִי בְּמִדְבָּר:

ה"י « וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּגו' » אָבֵל הַזְּקֵנִים נִשְׁמְטוּ אָחַד אָחַד מֵאַחַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, עַד שֶׁנִּשְׁמְטוּ כָּלֵם, קָדָם שֶׁהִגִּיעוּ לְפִלְטִין, לְפִי שִׁירָאוּ לְלַכַּת (שְׁמוֹת י"ח). וּבְסִינֵי נִפְרַע לָהֶם: "וַיִּגְשׁ מֹשֶׁה לְבָדּוּ וְהֵם לֹא יָגִישׁוּ" - הַחֲזִירִים לְאַחֲרֵיהֶם.

ב וְאָמַר פְּרָעָה שְׁמָא דִּי לֹא אֲתַגְּלִי לִי דִּי אֶקְבַּל לְמִמְרָה לְשִׁלְחָא יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתַגְּלִי לִי שְׁמָא דִּי וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח :

(ב) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:

ג וְאָמְרוּ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֲתַגְּלִי עֲלֵנָא גְזִיל כְּעֵן מַחֲלָד תִּלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וַיִּנְדַּבַּח קְדָם יי אֱלֹהֵנָא דְלִמָּא יַעֲרַעְנָנָא בְּמוֹתָא אוּ בְּקִטּוּל :

(ג) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ גִלְכָּה נָא דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִפְגַּעֲנוּ בְּדַבָּר אוּ בַחֲרָב:

ה"י « כִּי יִפְגַּעֲנוּ » כִּי יִפְגַּעַף הָיוּ צְרִיכִים לִזְמַר לוֹ, אֵלֶּא שֶׁחֲלָקוּ כְּבוֹד לְמַלְכוּתוֹ. פְּגִיעָה זוֹ לְשׁוֹן מִקְרָה מִנּוֹת הוּא.

רש"י כפשוטו על התורה

את פרעה על מפת המנות והצפוייה לו [כמו שנאמר (לעיל ה, כ) 'כֹּה אָמַר ה'...'] הנה אנכי הרג את בנך בכרדך]. ולמה אמרו לו פן יפגענו/ והלא 'פן יפגעך' היו צריכים לומר: אלא שחלקו כבוד למלכות ושינו את לשונם כמדברים על עצמם (חוקים). ו'פגיעה' זו לשון מקרה מות היא [ראו דוגמתו (מלכים א, ב, לא) 'ופגע בו וקברתו' (וראה מצרף שמואל-א כב יז)] (שם; תורה ד

ה (א) וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּגו'... אף על פי שנצטוו משה (לעיל ג, יח) להביא עמו לפני פרעה גם את הזקנים, מלמדנו הכתוב כאן כי משה נשמטו אחד אחד דרך הליכתם אל פרעה מאחרי משה ואהרן, והיו הולכים ומתמעטים עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטין (לארמון המלך), לפי שיראו ללכת פן יענישם

(ד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מִלֶּךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמִּעֲשׂוֹי לָכֹו לְסַבְּלֹתֵיכֶם:

וַיֹּאמֶר לְהוֹן מִלְכָּא דְמִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמִּעֲשׂוֹי לָכֹו לְסַבְּלֹתֵיכֶם לְפָלְחָנְכוֹן:

כ"ט < תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמִּעֲשׂוֹי • תִּבְדִּילוּ וְתַרְחִיקוּ אוֹתָם מִמְּלֹאכֶתְם, שִׁשְׁמוּעֵינ לָכֶם וּסְבוּרִים לְנוֹחַ מִן הַמְּלֹאכָה. וְכֵן (משלי ד) "פְּרַעְהוּ – אַל תַּעֲבֹר בּוֹ", רַחֲקֵהוּ. וְכֵן: (שם א) "וְתִפְרָעוּ כָּל־עַצְתִּי", (שמות לב) "כִּי פָרוּעַ הוּא", נִרְחַק וְנִתְעַב. לָכֹו לְסַבְּלֹתֵיכֶם • לָכֹו לְמִלְאכְתְּכֶם שִׁישׁ לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּכַתִּיכֶם, אָבָל מִלְאכַת שְׁעָבוּד מִצְרַיִם לֹא הִיְתָה עַל שִׁבְטוֹ שֶׁל לְוִי, וְתַדַּע לָךְ, שְׁהָרִי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יוֹצְאִים וּבָאִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת.

(ה) וַיֹּאמֶר פְּרַעְהוּ הַיְרֻבִים עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבִּיתֶם אֹתָם מִסַּבְּלָתָם:

וַיֹּאמֶר פְּרַעְהוּ הָאָרֶץ וְהַשְׁבִּיתֶם אֹתָם מִסַּבְּלָתָם הָאָרֶץ וְהַשְׁבִּיתֶם אֹתָם מִסַּבְּלָתָם: דְּאַרְעָא וְתִבְטְלוֹן יְתַהוֹן מִפְּלַחְנָהוֹן:

כ"ט < הֵן רַבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ • שְׁהַעֲבוּדָה מְטַלְת עֲלֵיהֶם וְאַתֶּם מִשְׁבִּיתִים אוֹתָם מִסַּבְּלָתָם, הַפֶּסֶד גָּדוֹל הוּא זֶה.

(ו) וַיֵּצֵו פְּרַעְהוּ בַיּוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִׁים בָּעֵם וְאַת־ שְׁטַרְיוֹ לֵאמֹר:

וּפְקִיד פְּרַעְהוּ בַיּוֹמָא הַהוּא יְתַשְׁלוּנִין דְּעֻמָּא וְיְתַסְרְכוּהִי לְמִימְרָ:

כ"ט < הַנְּגִשִׁים • מִצְרַיִים הָיוּ, וְהַשְׁטַרְיִים הָיוּ יִשְׂרָאֵלִים. הַנּוֹגֵשׁ, מְמַנֶּה עַל כַּמָּה שׁוֹטְרִים. וְהַשְׁטַרְיִים, מְמַנֶּה לְרִדּוֹת בְּעוֹשֵׂי הַמְּלֹאכָה.

(ז) לֹא תֹאסְפוֹן לָתֵת תְּבֹן לָעַם לְלָבֵן הַלְּבָנִים כְּתִמּוֹל שְׁלֹשִׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תְּבֹן:

וְלֹא תוֹסְפוֹן לְמִיתָן תְּבִנָּא לְעֻמָּא לְמִרְמֵי לְבָנִין כְּמִתְמַלֵּי וּמִדְקֻמוּהִי אֲנֹן יְהִכְנוּ וַיַּגְבִּינוּ לְהוֹן תְּבִנָּא:

כ"ט < תְּבֹן • אֲשֶׁטוּבֵל"א, הָיוּ גּוֹבְלִין אוֹתוֹ עִם הַטִּיט. לְבָנִים • טִיוּל"ש בְּלַע"ז, שְׁעוֹשִׂים מְטִיט וּמִיבִשְׁיִן אוֹתָן בַּחֲמָה, וַיֵּשׁ שְׁשׁוּרְפִין אוֹתָן בְּכַבְּשָׁן. כְּתִמּוֹל שְׁלֹשִׁם • כְּאֶשֶׁר הִיְתָם עוֹשִׂים עַד הַנְּהָ. וְקִשְׁשׁוּ • וְלָקְטוּ.

רש"י כפשוטו על התורה

רב כְּנֹה וּמִבְטָלִים אוֹתָם מִסַּבְּלָתָם; הֲלֹא הַפֶּסֶד גָּדוֹל הוּא זֶה (שמור"ר ה, יז): תוּרַה ו

(ו) הַנְּגִשִׁים בָּעֵם וְאַת־ שְׁטַרְיוֹ. הַנְּגִשִׁים הִלְלוּ מִצְרַיִים הָיוּ, וְהַשְׁטַרְיִים הָיוּ יִשְׂרָאֵלִים; הַנְּגִשִׁים הוּא מְמוֹנָה עַל כַּמָּה שׁוֹטְרִים, לְעֻמוֹד עֲלֵיהֶם שִׁיקְיָמוּ אֶת תִּפְקִידָם, וְהַשְׁטַרְיִים הָיוּ מְמוֹנָה עַל כַּמָּה יִשְׂרָאֵלִים, לְרִדּוֹת בְּעוֹשֵׂי הַמְּלֹאכָה (שמור"ר: תוּרַה ז)

(ז) תְּבֹן. אֲשֶׁטוּבֵל"א בְּלַע"ז. וְהוּא עֲשׂוּי מִן הַקֶּשׁ [פְּסוּלַת הַתְּבוּאָה], שְׁכַאֲשֶׁר מִחֲתָכִים אוֹתוֹ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה דֶק וְרַף הוּא קְרוּי תְּבֹן, וְהוּא גּוֹבְלִין (מְעַרְבִין וְלִשְׁיוֹן) אוֹתוֹ עִם הַטִּיט (רש"י שבת קמז):

הַעֲגָל, בְּשִׂרְאָה מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי הוּא נִרְחַק וְנִתְעַב. אַף כָּאֵן תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִתְפַּרֵּשׁ לְפִי עֲנִינֵנוּ: תַּרְחִיקוּהוּ וְתִבְטְלוּהוּ מִמְּלֹאכֶתוֹ (מִפְרָשִׁים): לָכֹו לְסַבְּלֹתֵיכֶם. לָכֹו לְמִלְאכְתְּכֶם שִׁישׁ לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּכַתִּיכֶם; כְּלוֹמַר, לָכֹו לְעַסְקִיכֶם שְׁלָכֶם. אָבָל אֵין הַפְּנוּנָה לְסַבְּלוֹת מִצְרַיִם כִּי מִלְאכַת שְׁעָבוּד־מִצְרַיִם לֹא הִיְתָה מוּטַלְת עַל שְׁבִטוֹ שֶׁל לְוִי. וְתַדַּע לָךְ רֵאזִיה לְדָבָר, שְׁהָרִי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שָׁחַם מִשְׁבֵּט לְוִי הָיוּ יוֹצְאִים וּבָאִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת, וְלֹא מְצִינֵנוּ שְׁעִיכְבוּ אוֹתָם מִחֲמַת הַעֲבוּדָה (שמור"ר: תוּרַה ה)

(ה) הֵן רַבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ. כְּלוֹמַר נִתְרַבָּה מִסְפַּר אֲנָשֵׁי הָעָם שְׁהַעֲבוּדָה מוּטַלְת עֲלֵיהֶם, וְאַתֶּם מִשְׁבִּיתִים עִם

(ד) תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמִּעֲשׂוֹי. לְמֹשֶׁה תִּבְדִּילוּ וְתַרְחִיקוּ אוֹתָם מִמְּלֹאכֶתְם, לְפִי שֶׁהֵם שׁוֹמְעֵינ לָכֶם כְּשֶׁאַתֶּם מְדַבְּרִים עַל אוֹדוֹת הַיְצִיאָה לְמִן־בְּרַר לְנוֹחַ וְלַהֲתַבְטֵל מִן הַמְּלֹאכָה. וְכֵן מְצִינֵנוּ לְשׁוֹן 'הַפְּרָעָה' בְּמִשְׁמַעוֹת זוֹ: 'בְּאַרְחַר רְשָׁעִים אַל תִּבְא... פְּרַעְהוּ אַל תַּעֲבֹר בּוֹ' (משלי ה, יד-טו), שִׁפִּירוּשׁוֹ רַחֲקֵהוּ וְאַל תַּעֲבֹר בּוֹ [הַתַּרְחַק מִדְּרַכּוֹ שֶׁל הַרְשָׁע וְלֶךְ בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת]; וְכֵן 'וְתִפְרָעוּ כָּל עַצְתִּי וְתוֹכַחְתִּי לֹא אָבִיתֶם' (שם א, כה) [הַחֲקִמָה אוֹמַרְתָּ בְּתוֹכַחַת מוֹסֵר לְבְרִיתוֹ: רִיחַקְתֶּם כָּל עַצְתִּי מִלְּקַבֵּל אוֹתָהּ, וְאַתֶּם תוֹכַחְתִּי לֹא רִצִּיתֶם]; וְכֵן 'יִרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא' (לִקְמוֹן לב, כה) – בְּכַמְעָשָׂה הַטָּא

(ח) וְאֶת־מִתְכַנְּנַת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תִּמּוֹל שְׁלֹשׁם תְּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם עַל־כֵּן הֵם צְעָקִים לֵאמֹר גִּלְכָה נִזְבַּחַה לְאֱלֹהֵינוּ:

ח וְיָת סְכוּם לְבַנְיָא דִּי אַנּוּן עֲבָדִין מִתְמַלִּי וּמִדְקָמֹהִי תַמְנִין עֲלִיהוֹן לֹא תִמְנַעוּן מִינְה אַרִי בְטָלְנִין אַנּוּן עַל כֵּן אַנּוּן צְוָחִין לְמִימַר גִּיל גִּדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:

ח"י < וְאֶת מִתְכַנְּנַת הַלְבָּנִים • סְכוּם חֲשָׁבוֹן הַלְבָּנִים שֶׁהִיָּה כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה לְיוֹם, כְּשֶׁהִיָּה הַתְּכַן נִתָּן לָהֶם, אוֹתוֹ סְכוּם תְּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם גַּם עִתָּה לְמַעַן תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עֲלֵיהֶם. כִּי נִרְפִים • מִן הָעֲבוּדָה הֵם, לְכַף לָבֶם פּוֹנָה אֶל הַבְּטָלָה וְצוּעָקִים לֵאמֹר: גִּלְכָה וְגו'. מִתְכַנְּנַת • וְתַכֵּן לְבָנִים, וְלוֹ נִתְכַנְּנוּ עַל־לִילוֹת, אֶת הַכֶּסֶף הַמְתַּכֵּן - פְּלֶן לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן הֵם. נִרְפִים • הַמְּלֹאכָה רְפוּיָה בְּיָדָם וְעוֹזְבָה מֵהֶם וְהֵם נִרְפִים מִמֶּנָּה, רַטְרִי"ש בְּלַע"ז.

(ט) תִּכְבַּד הָעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֵר:

ט תִּתְקַף פִּלְחָנָא עַל גְּבֻרְיָא וַיִּתְעַסְקוּן בָּהּ וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטָלִין:

ח"י < וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שֹׁקֵר • וְאֵל יִהְיֶה וַיְדַבְּרוּ תְּמִיד בְּדַבְרֵי רוּחַ, "לֵאמֹר: גִּלְכָה נִזְבַּחַה", וְדוֹמָה לוֹ: "וַיִּאֲשַׁעַה בְּחֻקֶּיךָ תְּמִיד". לְמַשָּׁל וְלִשְׁנֵינָה, מִתְרַגְּמִין וְלִשְׁוֹעִין, וַיִּסְפֹּר, וַיִּאֲשַׁתְּעִי, וְאִי אֶפְשֶׁר לֹאמַר "יִשְׁעוּ" לְשׁוֹן "וַיִּשַׁע ה' אֶל הַבָּל וְגו' וְאֵל קִין וְאֵל מִנְחֹתוֹ לֹא שָׁעָה", וְלִפְרֹשׁ "אֵל יִשְׁעוּ", אֵל יְפִנוּ, שְׂאֵם־כֵּן, הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: "וְאֵל יִשְׁעוּ אֶל דַּבְרֵי שֹׁקֵר", אוֹ "לְדַבְרֵי שֹׁקֵר", כִּי כֵן גִּזְרַת כָּלָם: (ישעיה נז) "וַיִּשְׁעָה הָאָדָם עַל עוֹשָׂהוּ", (שם לא) "וְלֹא שָׁעוּ עַל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל", (שם ט) "וְלֹא יִשְׁעָה אֶל הַמְּזַבְּחֹת", וְלֹא מִצְאֵתִי שְׁמוֹשׁ שֶׁל

רש"י כפשוטו על התורה

לְבָנִים. טוּיול"ש בְּלַע"ז, שֶׁהֵם אֲבָנֵי בְנֵי שְׁעוֹשִׂים מְשִׁיט הַמְעוֹרָב בְּתַכֵּן וּמַיִיבִשִׁין אוֹתָן בַּחֲמָה כְּדִי לְהַקְשׁוֹתָם, וַיִּשׁ שְׁמַיִיבִשִׁים אוֹתָם עַל יְדֵי שְׁשׁוּרְפִין אוֹתָן בַּכַּבֵּשׁן וְהֵם מִתְקַשִּׁים מִחוּם הָאֵשׁ: כְּתוּמֹל שְׁלֹשׁוֹם. אֵין הַפּוֹנָה לְאֶתְמוּל וְשִׁלְשׁוֹם בְּלִבָּד, אֶלְא אֶלְא כְּלוֹמַר: אֵל תּוֹסִיפוּ לִיתֵן לָהֶם תְּכֵן כַּאֲשֶׁר הִיָּיתֶם עוֹשִׂים מֵאֵז תַּחֲלִילַת עֲבוּדְתֶם עַד הִנֵּה (הוֹכְרִין): וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תְּכֵן. וְקִשְׁשׁוּ מִשְׁמַעוּ 'וְלִקְטוּ' [לְשׁוֹן זֶה אֵינוּ מִיּוֹחַד לְלִקִּיטַת קֶשׁ בְּלִבָּד, אֶלְא לְכָל דָּבָר הַנִּלְקֶט כְּמוֹ: 'מְקוֹשֶׁשׁ עֲצִים' (במדבר טו, לא) [ראים]: תוּרַה ח

(ח) וְאֶת מִתְכַנְּנַת הַלְבָּנִים... לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ. כְּלוֹמַר אֵל תִּקְטִינוּ אֶת סְכוּם חֲשָׁבוֹן הַלְבָּנִים שֶׁהִיָּה כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה לְיוֹם כְּשֶׁהִיָּה הַתְּכַן נִתָּן לָהֶם, אֶלְא אוֹתוֹ סְכוּם תְּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם גַּם עִתָּה, כְּשֶׁהֵם לּוֹקְטִים הַתְּכֵן בְּעֶצְמָם, וְזֹאת לְמַעַן תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עֲלֵיהֶם: כִּי נִרְפִים. לֹא פִירֵשׁ מִמָּה הֵם 'נִרְפִים', אֶף מִתּוֹךְ הַעֲנִין מוּכָן כִּי נִרְפִים מִן הָעֲבוּדָה הֵם, וְכִיּוֹן שֶׁהָעֲבוּדָה רְפוּיָה

בְּיָדָם וּמִתְעַצְצִלִים בָּהּ, לְכַף לָבֶם פּוֹנָה אֶל הַבְּטָלָה וְצוּעָקִים לֵאמֹר גִּלְכָה נִזְבַּחַה וְגו'.

רש"י חוּר לבאר דקדוקי הלשונות במקרא זה: לשון 'מתכננת' האמור כאן, וכן 'ותכן לבנים האמור להלן', (פסוק יח), וכן הפסוקים: 'ולו נתכנו עלילות' (שמואל א ב, א) [כל מעשי האדם נמנים לפני הקב"ה]; 'את הכסף המתוכן' (מלכים ב יב, י) [את הכסף המנוי שנתנו לבנין בית המקדש], כולם לשון חשבון הם, כלומר סכום הדבר ושיעורו: נרפים. כל דבר שאינו נאחז היטב נקרא 'רפוי', ולשון 'נרפים' האמור כאן לגבי העבודה, פירושו: המלאכה רפויה בידם ועוזבה מהם, וגם הם נרפים ועוזבים ממנה. כלומר הקשר ביניהם ובין העבודה הוא רפוי וחלש, לפי שהם מבקשים להפטר ממנה, רטריי"ש בְּלַע"ז (הוֹכְרִין): תוּרַה ט

(ט) וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שֹׁקֵר. לְשׁוֹן 'שָׁעָה' עֲשׂוּי לְהַתְּפַרֵּשׁ בְּשִׁתֵּי מִשְׁמַעֵיּוֹת: הָאֲחַת לְשׁוֹן 'דִּיבּוּר' מְמוּשָׁךְ, וְהַשְּׁנֵיָה מְלִשׁוֹן 'פְּנִיָּה' לְדַבֵּר מֵה. אָמְנָם 'יִשְׁעוּ' הָאֲמוּר כָּאן, הוּא

לְשׁוֹן 'דִּיבּוּר', וּכְלוֹמַר: 'וְאֵל יִהְיֶה וַיְדַבְּרוּ תְּמִיד בְּדַבְרֵי רוּחַ (דַּבְרֵי הַבָּל שְׂאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ) לֵאמֹר גִּלְכָה נִזְבַּחַה'. וְדוֹמָה לוֹ בְּמִשְׁמַעוֹת זֶה מְצִינּוּ בְּמִקְרָאוֹת לְהֵלֵן: 'וַיִּאֲשַׁעַה בְּחֻקֶּיךָ תְּמִיד' (תהלים קיט, קי) [וְאֶדְבַר תְּמִיד בְּדַבְרֵי תוֹרַתְךָ]; וְכֵן 'וְהִיָּיתָ לְמַשָּׁל וְלִשְׁנֵינָה' (דברים כח, לו) [נֵאמַר בֵּין הַקְּלָלוֹת: כּוֹלָם יִשְׁוּחּוּ וַיִּסְפְּרוּ בְּעֵינֵין צְרוּתִיךָ], וְתִיבַת 'וְלִשְׁנֵינָה' מִתְרַגְּמִין 'וְלִשְׁוֹעִין'; וְכֵן 'וַיִּסְפֹּר' (לקמן יח, ח) מִתּוֹרַתְךָ: 'וַיִּאֲשַׁתְּעִי'. אֶף כָּאן לְשׁוֹן 'דִּיבּוּר' הוּא. וְאִי אֶפְשֶׁר לֹאמַר שֶׁהָאֲמוּר כָּאן 'וְאֵל יִשְׁעוּ' פִּירוּשׁוֹ 'פְּנִיָּה', כְּדוֹגְמַת לְשׁוֹן 'וַיִּשַׁע ה' אֶל הַבָּל וְגו' וְאֵל קִין וְאֵל מִנְחֹתוֹ לֹא שָׁעָה' (בראשית ה, ה) [פְּנִיָּה ה' אֵל מִנְחַת הַבָּל, וְאֵל מִנְחַת קִין לֹא פְּנִיָּה], וְלִפְרֹשׁ עַל פִּי זֶה 'וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שֹׁקֵר' - 'אֵל יְפִנוּ, שְׂאֵם כֵּן הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וְאֵל יִשְׁעוּ 'אֵל דַּבְרֵי שֹׁקֵר, אוֹ בְּדַרְךְ הַקְּצָרָה: 'לְדַבְרֵי שֹׁקֵר, כִּי כֵן גִּזְרַת כּוֹלָם - כֹּל אֵלוֹ שְׁמִשְׁמַעֵם מְלִשׁוֹן 'פְּנִיָּה', הַתִּיבָּה הַבְּאֵה לְאֲחַרְיָה הִיא 'אֵל' אוֹ 'עַל' [או 'ל' שֶׁהוּא קִיצוּר שֶׁל 'אֵל'], וּכְגוֹן: 'יִשְׁעָה הָאָדָם עַל עוֹשָׂהוּ' (ישעיה ט, ז)

בי"ת סמוכה לאַחֲרֵיהֶם. אָבֵל אַחַר לְשׁוֹן דְבוּר, כְּמִתְעַסֵּק לְדַבֵּר בְּדָבָר, נוֹפֵל לְשׁוֹן שְׁמוּשׁ בִּי"ת, כְּגוֹן: (יחזקאל לג) "הַנְּדַבְּרִים בְּךָ", (במדבר יב) "וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁה", (זכריה ד) "הַמְּלֶאֶךְ הַדָּבָר בִּי", (דברים יא) "לְדַבֵּר בְּסִי", (תהלים קיט) "וְאַדְבָּרָה בְּעֹדֹתֶיךָ", אַף כָּאֵן: "אַל יִשְׁעוּ בְּדַבְּרֵי שְׁקֵר", אַל יִהְיוּ נְדַבְּרִים בְּדַבְּרֵי שְׁוֹא וְהִבְאִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"ד תמוז - מותוך 'התקשרות')

תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָּהּ וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְּרֵי שְׁקֵר (ה, ט)

הַרְבֵּי ה'צִמְחָה צִדְקָה' אָמַר:

לְחֶסֶד שֶׁהוּא 'פְּנִימִי', הֵנָּה בְּקִשְׁתּוֹ בְּרָכָה מִהַרְבֵּי בְּעֵנֵי עֲבוּדַת הַבּוֹרָא - הִיא בְּחִינַת "וְאֵל יִשְׁעוּ גו'", כִּי צָרִיף לְהִיּוֹת "תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָּהּ".

**(י) וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעַם וְשִׁטְרוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעַם
לֵאמֹר בַּהּ אָמַר פְּרַעַה אֵינֵנִי נִתֵּן לָכֶם תְּבָנ:**

יִוָּפְקוּ שְׁלֹטוֹנֵי עֲמָא וְסִרְכּוּהֵי וְאָמְרוּ
לְעֲמָא לְמִימְרָא פְּדִינָא אָמַר פְּרַעַה לִית אָנָּא
יְהֵב לְכוּן תְּבָנָא:

**(יא) אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תְּבָנ מֵאִשְׁר תִּמְצְאוּ כִּי
אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְכֶם דְּבָר:**

יֵא אַתּוֹן אָזִילוּ סִיבוּ לְכוּן תְּבָנָא מֵאִתְרָא
דְּתִשְׁכּוּחוֹן אָרִי לֹא יִתְמַנְעַ מִפְּלִגְחִינְכוֹן
מִדְּעַם:

כִּי אֵין נִגְרַע • דְּבָר, מִפְּל סְכוּם לְבָנִים
שְׁהֵייתֶם עוֹשִׂים לְיוֹם, בְּהִיּוֹת הַתְּבָנ נִתֵּן לָכֶם מְזֻמָּן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ.

**(יב) וַיִּפֹּץ הָעַם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקַשֵׁשׁ קֶשׁ לַתְּבָנ:
לְבָנָא גִילִי לַתְּבָנָא:**

יְבִיא תְּבָנָא עֲמָא כָּכֵל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְבָנָא גִילִי לַתְּבָנָא:

כִּי לְקַשֵׁשׁ קֶשׁ לַתְּבָנ • לְאַסְפָּה אֲסִיפָה, לְלֶקֶט לְקַט לְצַרְף תְּבָנ הַטֵּיט. קֶשׁ • לְשׁוֹן לְקוּט, עַל שֵׁם שְׁדָבָר
הַמְתַּפְזֵר הוּא וְצָרִיף לְקוּשְׁשׁוּ, קְרוּי קֶשׁ בְּשָׂאָר מְקוּמוֹת.

רש"י כפשוטו על התורה

הַתְּבוּאָה, בֵּין הַפְּסוּלָת הַקְּשָׁה וְהַעֲבָה
הַקְּרוּיָה 'קֶשׁ', וּבֵין הַפְּסוּלָת הַדִּקְוָה
וְהַרְבָּה הַקְּרוּיָה 'תְּבָנ', אֵלֶּא לְשׁוֹן קֶשׁ
הָאִמּוֹר כָּאֵן מִשְׁמַעוּ כֹּל דְּבָר הַנֶּלְקֵט,
הֵן קֶשׁ וְהֵן תְּבָנ, וְלְשׁוֹן הַכְּתוּב 'לְקוּשֵׁשׁ
קֶשׁ לַתְּבָנ' פִּירוּשׁוֹ: 'לְאַסּוֹף אֲסִיפָה',
'לְלֶקֶט לְקַט', וְכֹל לְקִישְׁתֶּם הִיְתֵה
'לַתְּבָנ', כְּלוּמַר לְצַרְף הַתְּבָנ כְּדִי
לְעַרְבוּ בְּתוֹךְ הַטֵּיט [אַת הַתְּבָנ הִיּוּ
מְעַרְבִין כְּמוֹ שְׁהוּא, וְאַת הַקֶּשׁ הִיּוּ
מְחַתְּכִין וּמְפוֹרְרִין לְעִשׂוֹתוֹ תְּבָנ רַף
[תְּבָנ] [עִפְי רש"י שְׁבַת קָמָה]:
קֶשׁ. הוּא לְשׁוֹן 'לְקוּט', וְהוּא קְרוּי עַל
שֵׁם לְקוּטוֹ, מִשּׁוּם שֶׁטְּבַע הַקֶּשׁ שְׁדָבָר
הַמְתַּפְזֵר הוּא וְצָרִיף לְקוּשְׁשׁוּ
(לְלֶקֶטוֹ), לְכָף הוּא קְרוּי 'קֶשׁ' אַף
בְּשָׂאָר מְקוּמוֹת שְׂאִין מְדוּבָר שֵׁם
בְּלֶקֶטוֹ [כְּגוֹן 'יֵאכְלֵמוּ בְּקֶשׁ' (לחלק טו,
[רֵא"ם]: תוֹרָה יג

בְּדַבְּרֵי שְׁקֵר' הוּא לְשׁוֹן דִּיבוּר: אַל
יִהְיוּ נְדַבְּרִים וְעוֹסְקִים בְּדַבְּרֵי שְׁוֹא
וְהִבְאִי (בְּדַבְּרֵי הַבֵּל) (נח"י): תוֹרָה י
(יֵא) אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תְּבָנ... כִּי
אֵין נִגְרַע. 'כִּי' הָאִמּוֹר כָּאֵן, הוּא נְתִינַת
טַעַם לְדַבְּרִים הַקּוּדְמִים, וְכְלוּמַר: לָכוּ
עֲבָשׂוּ מִיַּד לְלֶקֶט תְּבָנ, וְצָרִיכִים אַתֶּם
לִילֶף בּוֹרִיזוֹת - כִּי אֵין נִגְרַע
מֵעֲבֹדְתְכֶם דְּבָר - לְפִי שֶׁלֹּא נִגְרַע
מִפְּל סְכוּם לְבָנִים שְׁהֵייתֶם עוֹשִׂים
לְיוֹם, אֵלֶּא כָּאוֹתוֹ הַשִּׁיעוּר שְׁנִקְבַע
לָכֶם בְּרֵאשׁוֹנָה, בְּהִיּוֹת הַתְּבָנ נִתֵּן
לָכֶם מְזֻמָּן (מִוְכָן) מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, כִּי
עֲבָשׂוּ לֹא הַפְּחִיתוּ לָכֶם מֵאוֹתוֹ סְכוּם,
וְאֵם לֹא תִלְכוּ מִיַּד לְלֶקֶט לֹא תִסְפִּיקוּ
לְעִשׂוֹתוֹ (רֵא"ם): תוֹרָה יב
(יב) לְקַשֵׁשׁ קֶשׁ לַתְּבָנ. 'קֶשׁ' הָאִמּוֹר
כָּאֵן, אֵין מִשְׁמַעוּ דִּקְוָא קֶשׁ מִמֶּשׁ,
שְׁהֵי הֵם לְקַטוּ מִפְּל סוּגֵי פְּסוּלָת

[יְפִנָּה הָאָדָם אֵל ה' עוֹשֵׁהוּ]; וְלֹא יִשְׁעוּ
עַל קוּדֵשׁ יִשְׂרָאֵל' (שם לא, א) [הַנְּבִיא
מוֹכִיחַ אֶת הַבּוֹטְחִים בְּמִצְרַיִם וְאֵינֶם
פּוֹנִים אֵל ה';] וְלֹא יִשְׁעָה אֵל
הַמְּזַבְּחוֹת' (שם יב, ח) [לֹא יְפִנָּה הָאָדָם
אֵל מְזַבְּחוֹת הָאֱלִילִים]. וְלֹא מִצְּאֵתִי
בְּכָל אֵלוֹ שֶׁמִּשְׁמַעוֹתֶם 'פְּנִיָה' שְׁמוּשׁ
שֶׁל אוֹת בִּי"ת בְּתִיבָה הַסְּמוּכָה
לְאַחֲרֵיהֶם, אָבֵל אַחַר לְשׁוֹן 'דְּבוּר',
כְּשֶׁהִפְתּוּב מֵתָאָר אֶת הַמִּתְעַסֵּק לְדַבֵּר
בְּדָבָר מְסוּיָם, נוֹפֵל לְשׁוֹן שְׁמוּשׁ בִּי"ת
בְּתִיבָה שְׁלֵאֲחֲרֵיהֶּי, כְּגוֹן 'הַנְּדַבְּרִים
בְּךָ' (יחזקאל לג, ל), 'וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן
בְּמִשְׁה' (במדבר יב, א), 'הַמְּלֶאֶךְ הַדָּבָר
בִּי' (זכריה ד, א), 'לְדַבֵּר בְּסִי' (דברים יא, יט),
'וְאַדְבָּרָה בְּעֹדֹתֶיךָ' (תהלים קיט, מז),
שְׁכוּלֶם לְשׁוֹן הַתְּעַסְקוֹת בְּדִיבוּר הֵם,
וְאַחֲרֵיהֶם בָּאָה תִיבָה הַמְתַּחִּילָה
בְּשִׁימוּשׁ בִּי"ת. אַף כָּאֵן, 'אַל יִשְׁעוּ

(יג) **והַנְּגִשִּׁים אֲצִים לֵאמֹר כָּלֹּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יְיָ בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתֵּבֶן:**
 יג וְשִׁלְטוֹנֵי דַחְקִין לְמִימְרֵי אֲשִׁלְמוֹ עוֹבְדֵיכּוֹן פְּתָגָם יוֹם בְּיוֹמָהּ כָּמָא דְּהִיּוֹתוֹן עֲבָדִין כַּד אֲתִיב לְכוֹן תִּבְנָא:

רש"י אצים • דוחקים. דבר יום ביומו • השבון של כל יום פלו ביומו, כאשר עשיתם בהיות התבן מוכן!.

(יד) **וַיְכַּף שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פְרָעָה לֵאמֹר מִדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֶכֶם לְלַבֵּן כַּתְמוֹל שְׁלֹשָׁם גַּם-תְּמוֹל גַּם-הַיּוֹם:**
 יד וַיִּלְקוּ סְרְכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי מְנִיאוּ עֲלֵיהוֹן שְׁלִטוֹנֵי פְרָעָה לְמִימְרֵי מָא דִּין לֹא אֲשַׁלְמְתוֹן גְּזַרְתְּכוֹן לְמִרְמֵי (לְבַנִּין) כָּמָא תְּמַלִּי וּמִדְּקַמּוּהִי אַף תְּמַלִּי אַף יוֹמָא דִּין:

רש"י ויכפו שטרי בני ישראל • השוטרים, ישראלים היו, וחסים על חבריהם מלדחקם, וכשהיו משלימן הלבנים לנוגשים, שהם מצריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה. לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר: "אספה-לי שבעים איש מזקני ישראל", מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריו. ויכפו שטרי בני ישראל • אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם: "לאמר מדוע וגו'". למה "ויכפו"? שהיו אומרים להם: "מדוע לא כליתם גם תמול, גם היום", חק הקצוב עליכם ללבן כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול? והוא היה בהיות התבן נתן להם. ויכפו • לשון ויפעלו, הכו מיד אחרים. הנוגשים הפום.

(טו) **וַיִּכְאוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲקוּ אֶל-פְּרָעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לְעַבְדֶּיךָ:**
 טו וַיִּנְאֲתוּ סְרְכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲחוּ (קָדָם) לְפְרָעָה לְמִימְרֵי מָא תַעְבַּד כְּדִין לְעַבְדֶּיךָ:

רש"י כפשוטו על התורה

בהמשך הכתוב **'לאמר מדוע וגו',** זהו נתינת טעם על הפאת השוטרים; **למה ויכפו?** לפי שהיו אומרים להם (הנוגשים לשוטרים) **מדוע לא כליתם** בשני הימים האחרונים, שהם **'גם תמול גם היום'**, את החק הקצוב המוטל עליכם ללבון (לעשות לבנים), כי מספר הלבנים שעשיתם אינו כתמול שלשם, כלומר **כתמול השלישי שהוא היום שלפני אתמול, והוא** (ה'אתמול השלישי') **היה** עדיין **בהיות התבן נתן להם** מאת המלכות, ואז היו מספיקים להשלים את חוק הלבנים מדי יום, אבל היום ואתמול, שוב לא עלתה בידם להשלימו (מנח"י):
ויכו. לשון וינפעלו, ומשמעו שהשוטרים הוכו מיד אחרים [ולא כמו ויכו' (לשון וינפעלו)] שפירושו הם הכו את אחרים]. וכיון שפירש הכתוב שהשוטרים הוכו, נמצאנו למדים כי הנוגשים הפום: תורה טו

והיה נאצל (נפרש) מן הרוח הקודש אשר על משה והושם גם עליהם, שנאמר (במדבר יא טו) **'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל** אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו... ואצלתי מן הרוח' וגו' [אחר שטען משה לפני הקב"ה 'לא אוכל לבדי לשאת את כל העם הזה, הורה לו הקב"ה לצרף אליו גם זקני ישראל, אשר ישאו יחד אתו במשא העם], והלשון 'אשר ידעת' וגו' כפ פירושו: כשאתה בורר את הזקנים, ברור לך מאותן שידעת והפרת את מעשיהם מן הטובה שעשו עם חבריהם במצרים, כי הם הראויים להיות זקני העם ושוטריו (שמור"ר):
ויכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה. הכתוב מפרש כי השוטרים שהוכו, נתמנו על ידי הנוגשים, והרי זה מקרא קצר וכאילו היה נאמר: **אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם,** והאמור

אצים. הנוגשים היו דוחקים בעם, וממחרים בהם לגמור את מעשיהם: **דבר יום ביומו.** השבון (סכום מספר הלבנים) של כל יום פלו והשלימו אותו ביומו, כאשר עשיתם עד עתה, **בהיות התבן נתן לכם מוכן** מאת המלך (ראים): תורה יד
(יד) ויכו שוטרי בני ישראל. השוטרים הללו ישראלים היו [לא כהנוגשים שהיו מצריים (רש"י לעיל פסוק א)], והיו חסים על חבריהם מלדחקם להספיק את חובת היום, וכשהיו משלימים את העבודה בסוף היום ומראים את הלבנים לנוגשים שהם מצריים, והיה חסר מן הסכום, היו הנוגשים מלקין אותם (את השוטרים) על שלא דחקו כראוי את עושי המלאכה. ובשכר זה שסבלו את מכותיהם ולא האיצו בעם יתר על המידה, כדי להקל מעליהם את סבלות הנוגשים, לפיכך זכו אותם שוטרים לאחר זמן להיות סנהדרין,

(טז) תִּבְנֶן אֵין נִתָּן לְעַבְדֵיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ
וְהִנֵּה עַבְדֵיךָ מִפְּנֵי וְחֲטָאת עִמָּךְ:
 טז תבנא לא מתייב לעבדיך ולבניא אמרין
 לנא עבדי ויהא עבדיך לקון וחסן עליהון
 עמך:

כ"ט • וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ • הַנּוֹגְשִׁים אֹמְרִים עֲשׂוּ לָנוּ לְבָנִים כַּמִּצְוָה הָרִאשׁוֹן. וְחֲטָאת עִמָּךְ • אֵלֹהֵינוּ
 הָיָה נִקְוֶה פִּתְחֵנוּ, הִיטֵי אֹמֵר שֶׁהוּא דְבוּקָה, וְדָבָר זֶה חֲטָאת עִמָּךְ הוּא. עֲכָשְׁיוּ שֶׁהוּא קָמְץ – שֵׁם דְּבָר הוּא,
 וְכָךְ פִּירוּשׁוֹ: וְדָבָר זֶה מְבִיא חֲטָאת עַל עִמָּךְ, כִּי אֵלֹהֵינוּ כָּתוּב "וְחֲטָאת לְעִמָּךְ", כְּמוֹ: (רות א) "כִּבְאֵנָה בֵּית לָחֵם",
 שֶׁהוּא כְּמוֹ לְבֵית לָחֵם, וְכֵן הִרְבֵּה.

(יז) וַיֹּאמֶר נְרַפִּים אַתֶּם נְרַפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים
נִלְכָה נּוֹבְחָה לִיהוָה:
 יז ויאמר בטלנין אתון בטלנין על כן אתון
 אמרין גויל נובח קדם יי:

(יח) וְעַתָּה לָכֵן עַבְדוֹ וְתַבֵּן לְאִיִּנְתָּן לָכֶם וְתַבֵּן
לְבָנִים תִּתְּנוּ:
 יח וקען אזילו פלחו ותבנא לא יתייב לכון
 וסכום לבניא תתנון:

כ"ט • וְתַבֵּן לְבָנִים • חֲשׁוֹבֵן הַלְבָנִים, וְכֵן: (מלכים ב יב) "אֵת הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּן", הַמְּנֹנִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּעֵנֶיךָ: "וַיִּצְוֶהוּ
 וַיִּמְנוּ אֵת הַכֶּסֶף".

(יט) וַיִּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּרַע לְאֹמֶר
לֹא־תִגְרְעוּ מִלְּבַנְיָכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:
 יט ורחזו שרטי בני ישראל את ברע לאמר
 למימר לא תמנעון מלבניכון פתגם יום
 ביומה:

כ"ט • וַיִּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֵת חֲבֵרֵיהֶם הַנִּרְדִּים עַל יָדָם. בְּרַע • רָאוּ אוֹתָם בְּרַעַה וְצָרָה הַמוֹצֵאת
 אוֹתָם, בְּהַכְּבִידִם הָעֲבוּדָה עֲלֵיהֶם לֵאמֹר: "לֹא תִגְרְעוּ וְגו'".

(כ) וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְצִים לְקִרְאָתָם
בְּצֵאתָם מֵאֵת פְּרָעָה:
 כ ופגעו את משה ואת אהרן נצצים לקראתם
 לקדמותהון במפקהון מקדם פרעה:

כ"ט • וַיִּפְגְּעוּ • אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל, "אֵת מֹשֶׁה וְאֵת אַהֲרֹן וְגו'". וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ: כָּל נֹצְצִים וְנֹצְצִים, דָּתָן
 וְאֶבְיָרִים הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "יִצְאוּ נֹצְצִים".

רש"י כפשוטו על התורה

(יט) וַיִּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָם. כְּלוֹמַר, שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֵת חֲבֵרֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּרְדִּים עַל יָדָם (לבוש):
 בְּרַע... לֵאמֹר לֹא תִגְרְעוּ וְגו'. הַשׁוֹטְרִים רָאוּ אוֹתָם בְּרַעַה וְצָרָה זוֹ הַמוֹצֵאת אוֹתָם, בְּהַכְּבִידִם הָעֲבוּדָה עֲלֵיהֶם מִחֲמַת גְּזִירָתוֹ הַמְּחַמְרָה שֶׁל פְּרָעָה 'לֹא־אֹמֵר לֹא תִגְרְעוּ מִלְּבַנְיָכֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ', עַל אִף שֶׁגַּם אֶסְיַפְתָּ הַתְּכַן הַטְּלָה עֲלֵיהֶם (מ"א): תורה כ
(כ) וַיִּפְגְּעוּ וְגו'. אֵין הַדְּבָר מוּסָב עַל הַשׁוֹטְרִים, לוֹמֵר שֶׁהֵם הַתְּרִיסוּ בְּדָבָרִים כַּנֶּגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן [שִׁבְרֵי

עִמָּךְ', שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּדוּגְמָתוֹ בַּמִּקְרָא, כְּמוֹ 'כִּבְאֵנָה בֵּית לָחֵם' (רות א, ט) [כְּשֶׁבָאוּ נְעָמִי וְרוּת 'בֵּית לָחֵם' – שֶׁהוּא כְּמוֹ 'לְבֵית לָחֵם', וְכֵן הִרְבֵּה: תורה יז
(יח) וְתַבֵּן לְבָנִים. חֲשׁוֹבֵן הַלְבָנִים. כְּלוֹמַר סְכוּם מְנִינָם. וְכֵן מְצִינוּ לְשׁוֹן זֶה בַּמִּקְרָאוֹת דְּלֵהֲלֹן: 'אֵת הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּן' (מלכים ב יב, יג), שֶׁפִּירוּשׁוֹ: אֵת הַכֶּסֶף הַמְּנֹנִי [שֶׁהוּא נוֹתֵנִים לְבָנֵיךָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ], וְכְמוֹ שֶׁאָמַר עוֹד בְּאוֹתוֹ עֵנֶיךָ (שם פסוק יא) 'וַיִּצְוֶהוּ וַיִּמְנוּ אֵת הַכֶּסֶף' [עֲשׂוּ בָהֶם צוּרַת מִטְבַּע, וְיִמְנוּ אֵת מִסְפָּרָם (מציד):] תורה יט

(טז) וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ. הַנּוֹגְשִׁים אֹמְרִים לָנוּ 'עֲשׂוּ לְבָנִים כַּמִּצְוָה הָרִאשׁוֹן' כִּפִּי שֶׁהֵיטֵתָם רְגִילִים לְעֲשׂוֹת כְּשֶׁלֹּא הֵיטֵתָם עֲסוּקִים בְּהִבְאֵת הַתְּכַן בְּעִצְמָכֶם (ר"א):
 וְחֲטָאת עִמָּךְ. אֵילוֹ הָיָה וְחֲטָאת נִקְוֶה פִּתְחֵנוּ, הִיטֵי אֹמֵר שֶׁהוּא דְבוּקָה, וְהִנֵּה פִירוּשׁוֹ 'וְדָבָר זֶה חֲטָאת (חֲטָאתוֹ שֶׁל) עִמָּךְ הוּא'; אֲבָל עֲכָשְׁיוּ שֶׁהוּא נִקְוֶה קִמְץ – הִרִי שֵׁם דְּבָר בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ הוּא, וְכָךְ פִּירוּשׁוֹ: 'וְדָבָר זֶה מְבִיא חֲטָאת עַל עִמָּךְ, וְהִרִי זֶה כִּי אֵלֹהֵינוּ כָּתוּב 'וְחֲטָאת לְעִמָּךְ', בְּלִמְדָה. וְאֵל תִּתְּמוּהָ עַל חֲסְרוֹן הַלְמָ"ד מִתִּיבַת

כא וַיֹּאמְרוּ לַהוֹן יתְגַלֵּי יְיָ עֲלֵינוּ וְיִתְפָּרַע דֵּי
אֲבָאֵשְׁתֵּינוּן יְתָ רִיחָנָא בְּעֵינֵי פְרַעָה וּבְעֵינֵי
עֲבָדוּהֵי לְמַתָּן חֲרָבָא בִּידֵיהוֹן לְקַטְלוּתְנָא :

כב וְתָב מֹשֶׁה קָדָם יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ לְמָא
אֲבָאֵשְׁתָּא לְעֻמָּא הַדִּין וּלְמָא דְנָן שְׁלַחְתָּנִי :

(כא) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְרָא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר
הִבְאֵשְׁתֶּם אֶת־רִיחֹנוּ בְּעֵינֵי פְרַעְהָ וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו
לְתַת־חֲרֹב בְּיַדָּם לְהַרְגֵנוּ :

(כב) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה
הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי :

ח"י • למה הרעתה לעם הזה • ואם תאמר: מה אכפת לך? – קובל אני על ששלחתני (שמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק ו, עמ' 39 – מתוך 'התקשרות')

למה הרעתה לעם הזה (ה, כב)

משה רבנו לא בא בטרוניא כלפי שמיא חסוֹשֵׁלּוּם, באוּמְרוּ "למה הרעתה", אלא בקש להבין את סבת הדבר. כי דרָגְתוֹ וּבְחִינָתוֹ של משה היא – חֲכָמָה. ומכִּיּוֹן שֶׁהַקֶּבֶ"ה בָּחַר בוֹ לְהִיּוֹת מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הִסִּיק כִּי הַגְּאוּלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּצוּרָה שְׂכֵלִית וְהַגִּיזוּנִית. מִשּׁוּם כִּךָ הִיְתָה שְׂאֵלָתוֹ "למה הרעתה" חֲלַק מִמְלוּי שְׁלִיחוֹתוֹ – הוּא בִקֵּשׁ לְהִבִּין אֵת סֵדֵר וְתַהֲלִיף הַגְּאוּלָּה בְּשִׂכְל וְהַגִּיזוֹן.

אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה: "הַאֲבוֹת לֹא הִרְהוּוּ אַחֲרַי, וְאַתָּה אָמַרְתָּ לְמָה הִרְעַתָּה". גַּם בְּשִׂכְל וּבְחֲכָמָה צְרִיף לְהִיּוֹת מְרַגֵּשׁ הַבְּטוּל וְהַאֲמוּנָה הַפְּשׁוּטָה שְׁלִמְעֵלָה מִן הַשִּׂכְל, וְלֹא תִמִּיד יֵשׁ מְקוּם לְשְׂאֵלוֹת וְחִקְיָרוֹת.

כג וַמְעַדָּן עֲלִית לְוֹת פְּרַעָה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ
אֲבָאֵשׁ לְעֻמָּא הַדִּין וְשִׁזְבָּא לֹא שְׁזַבְתָּא יְתָ
עִמְךָ :

(כג) וַמְאֹז בָּאתִי אֶל־פְּרַעְהָ לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם
הַזֶּה וְהֵצֵל וְהֵצֵל לֹא־הֵצֵלְתָּ אֶת־עַמְךָ :

ח"י • הרע • לשון הפעיל הוא, הרבה רעה עליהם. ותרגומו: אבאש.

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פָּעַן תַּחֲזִי דְאַעְבַּד לְפַרְעָה
אֲרִי בִידָא תְקִיפָא יִשְׁלַחְנוּן וּבִידָא תְקִיפָא
יְתַרְכְּנוּן מֵאַרְעָה: ס ס ס

ו (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תִרְאֶה אֲשֶׁר
אֲעִשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבִיד חֲזָקָה
יִגְרָשֶׁם מֵאַרְצוֹ :

רש"י כפשוטו על התורה

על ששלחתני לדבר עם פרעה, כי על ידי זה גרמתי לישראל להוסיף עוד צרה על צרתו (שמו"ר) (פ"ח): תורה כג.
(כג) הרע. אין זה לשון 'נפעל' או 'הופעל', ובלומר 'הורע לעם הזה', שנעשה להם רע]. אלא לשון הפעיל הוא, המוסב על פרעה, ובלומר מאז שבאתי אליו הרבה הוא רעה עליהם. ותרגומו הנכון הוא: 'אבאיש' – שמשמעו 'רע', ולא 'איתבאיש' שהיה משמעו שמשצבם 'הורע' מאליו (ה"ה): תורה א

ולגדף' (רש"י). ואף כאן, הם אלו שפגשו את משה ואהרן ואמרו 'ירא ה' עליכם וישפט' וגו' (נדרים סד) (משכ"ל, נח"י): תורה כא
(כב) למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני. שתי טענות טען משה לפני הקב"ה: 'למה הרעותה' וגו' – במה חטאו ישראל כל כך עד שנגזרה עליהם גלות זו; ואם תאמר 'מה אכפת לך' לבקש טעם ולהבין עומק משפטי ה' והנהגתו, אם פן למה זה שלחתני' – בלומר קובל (טוען) אני

צדיקים היו (ראה לעיל פסוק יד ברש"י). אלא אנשים אחרים מישראל פגשו את משה ואת אהרן וגו' באשר יצאו השוטרים מבית פרעה. ורבתינו דרשו, שכל מקום שנאמר לשון 'נצים' ו'נצבים' הרי זה בא ללמד כי דתן ואבירם היו, שנאמר בהם (במדבר טו, כז) 'ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם' [במחלוקת קרח ועדתו כנגד משה ואהרן, היו דתן ואבירם בעדת קרח, והם יצאו נצבים כנגד משה בקומה זקופה לחרף

כ"י עֲתָה תִּרְאֶה וְגו' • (סנהדרין קיא) הִרְהַרְתָּ עַל מְדוּתִי, לֹא פֹאכְרָהֶם שְׂאֲמַרְתִּי לֹ: (בראשית כא) "כִּי בִי־צָחַק יִקְרָא לְךָ זֶרַע", וְאַחַר כֵּן אֲמַרְתִּי לֹ: הֲעֲלֵהוּ לְעוֹלָה, וְלֹא הִרְהַר אַחַר מְדוּתִי, לְפִי־כֶּךָ: "עֲתָה תִּרְאֶה", הֲעֲשׂוּי לְפָרְעָה תִּרְאֶה, וְלֹא הֲעֲשׂוּי לְמַלְכֵי שְׂבָעָה אַמּוֹת, פֶּשְׁעֵי־אֲבִיָּאִים לְאַרְצָךָ. כִּי בְּיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם • מִפְּנֵי יְדֵי חֲזָקָה שֶׁתִּחַזַּק עָלָיו יִשְׁלַחֶם. וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאַרְצוֹ • עַל פְּרָחֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִגְרָשֶׁם, וְלֹא יִסְפִּיקוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם צָדָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם וְגו'":

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א ענ" 242)

וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאַרְצוֹ (ו, א) יש לפרש בדרך רמז ולחידודא, שעל ידי לימוד 'יד החזקה' של הרמב"ם נזפה לצאת מן הגלות. שהרי רז"ל אמרו "אין הגליות מתפנסות אלא בזכות המשניות", שהן הלכות פסוקות, ואף ספר הי"ד הוא הלכה פסוקה.

קכ"ד פטוקים, ויק"ח סימן. מועד"י סימן: חסלת פרשת שמות

הפטרה לפרשת שמות לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קע

רש"י כפשוטו על התורה

עמו, וישלחם מארצו: **וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאַרְצוֹ.** זוהי ידם החזקה של מצרים, וכלומר: על-פְּרָחֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִגְרָשֶׁם מֵאַרְצוֹ, וְיִדְחֹק בָּהֶם לְצֵאת מִמִּנְהָ בְּחִפְזוֹן, וְלֹא יִסְפִּיקוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲפִילוֹ צִדָּה לְדַרְךָ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (לקמן יב, א) 'וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן הָאָרֶץ' וְגו': חסלת פרשת שמות

מְדוּתִי, לְפִי־כֶּךָ 'עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לְפָרְעָה', כְּלוּמַר רַק אֵת הֲעֲשׂוּי לְפָרְעָה תִּרְאֶה, וְלֹא אֵת הֲעֲשׂוּי לְמַלְכֵי שְׂבָעָה אוֹמוֹת פֶּשְׁעֵי־אֲבִיָּאִים לְאַרְצָךָ (סנהדרין קיא) (רא"ם): **כִּי בְּיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם.** זוהי ידו החזקה של פרעה. וכלומר: מִפְּנֵי יְדֵי חֲזָקָה שֶׁתִּחַזַּק עָלָיו, עַל יְדֵי הַמְּפּוֹת אֲשֶׁר אָבִיא עַל

ו (א) עֲתָה תִּרְאֶה וְגו'. כֵּן אָמַר לֹ הַקב"ה: מֵאַחַר שֶׁהִרְהַרְתָּ עַל מְדוּתִי, שְׂאֲמַרְתָּ 'לְמָה הִרְעוּתָה... לְמָה זֶה שֶׁלַּחֲתַנִּי, וְלֹא נִהְיֶה כְּאַבְרָהָם שֶׁבְּרָאֲשׁוֹנָה אֲמַרְתִּי לֹ 'כִּי בִי־צָחַק יִקְרָא לְךָ זֶרַע' (בראשית כא, יב) [בבבבב יצחק אָקִיִּים אֵת דְּבָרֵי לַעֲשׂוֹתְךָ לְגוֹיָךְ, וְאַחֲרֵי־כֵן אֲמַרְתִּי לֹ 'הֲעֲלֵהוּ לְעוֹלָה' (שם כב, ב), וְעַם כָּל זֹאת לֹא הִרְהַר אַחַר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ איש רב פעלים מר דוד שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו בטבת.

נהניתי ממה שכותב אודות פעולותיהם הטובות בהחזקת לימוד התורה והפצתה, ובפרט בין הנוער, אשר בדורנו זה הוא אחד הענינים הכי חיוניים ונוגע לקיום כללות אומתנו, ובדאי יסדרו לימוד הלכות הצריכות לדעתם בחיי היום יומים בכל השיעורים שנתיסדו על ידם, לימוד עכ"פ זמן קצר בכל פעם, אבל שיהי בקביעות, כי הרי זה כל האדם את האלקים ירא ואת מצותיו שמור ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה עיקר, נוסף על מה שרואים בחוש שעל ידי הקביעות נחקקו הידיעות בנפש הלומד ושומע והשי"ת יצליחם.

תקותי אשר הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ איש רב פעלים כו' הרב"א שי' גאראדעצקי, שהוא עתה במרוקה יבוא עמהם בקישורי דברים ויתדברו גם כן בהנוגע להעניינים אודותם כותב במכתבו זה.

והשי"ת יעזור אותו וחבירו בעבודה בקדש, להחדיר בשומעי לקחם והמושפעים שלהם את התורה ואת המצוה, תורת אלקים חיים ומצותיו לעשותם בפועל ולהמשיך על ידם תוספת ברכה בגשם וברוח.

בכבוד ובברכה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ט"ו טבת מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום ראשון - י"ב טבת מפרק סו עד סוף פרק סח</p>
<p>יום חמישי - ט"ז טבת מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	<p>יום שני - י"ג טבת מפרק סט עד סוף פרק עא</p>
<p>יום שישי - י"ז טבת מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	<p>יום שלישי - י"ד טבת מפרק עב עד סוף פרק עו</p>
<p>שבת קודש - י"ח טבת פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט</p>	

יום ראשון י"ב טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 26, פרק ט והנה מקום... עד עמ' 26, מחב"ד שבמוחין.

1 פֶּרֶק ט בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן את פרטי הנפש האלקית
2 שבכל אחד מִישראל, על עשרת כוחותיה ושלשה לבושיה. את פרטי
3 הנפש הבהמית, הנפש שמהקליפה, שבכל אחד מִישראל, על עשרת
4 כוחותיה ושלשה לבושיה. בפרק התשיעי, יסביר את המלחמה
5 המתחוללת באדם בין שתי
6 נפשות אלו:

ליקוטי אמרים

7 וְהֵנָּה, מְקוֹם מְשַׁכֵּן נֶפֶשׁ 1
8 הַבְּהֵמִית שֶׁמְקַלֶּפֶת נֶגְהָ 2
9 כְּכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הוּא 3
10 בְּלֵב, - שם, בלב, מתגלה 4
11 הנפש הבהמית, להשפיע 5
12 על הגוף. שכן, כפי 6
13 שהוזכר בפרקים 7
14 הקודמים, מורכבת הנפש 8
15 הבהמית בעיקר מ"מדות" 9
16 - ככעס, תאוה, 10
17 התפארות וכדומה, 11
18 ומקומן של מדות אלו, 12
19 הוא בלב, כְּחֹלֶל שְׂמָאֵלִי 13
20 - שבלב, שְׂהוּא מְלֵא 14
21 דָם, וְקִינִי: "כִּי הָדָם 15
22 הוּא הַנֶּפֶשׁ". - שמכאן 16
23 מובן, שהנפש נמצאת 17
24 בחלל השמאלי שבלב, 17

25 המלא דם, וְלֵבָן, - בגלל מיקומה של הנפש הבהמית בלב, כֵּן
26 הַתְּאוּוֹת וְהַתְּפָארוֹת וְכַעַס וְדוּמִיָּהּ - וכל שאר המדות, הֵן
27 בְּלֵב, וּמַהֲלֵב הֵן מִתְּפַשְׁטוֹת כְּכֹל הַגּוּף. וְגַם עוֹלָה לְמַח
28 שְׂבְרָאשׁי, לְחַשֵּׁב וְלַהֲרַר בְּהֵן וְלַהֲתַחֲכֵם בְּהֵן, - אחרי
29 שמתעוררת תאוה בלבו, היא עולה אל מוחו, לחשוב
30 ולהתחכם איך להגיע למימוש תאוותו זו, כְּמוֹ שֶׁהָדָם מְקוּרוֹ
31 בְּלֵב, וּמַהֲלֵב מִתְּפַשְׁט לְכֹל הָאֲבָרִים, וְגַם עוֹלָה לְמַח
32 שְׂבְרָאשׁ. - כשם שהדם מקורו בלב, ומשם הוא מתפשט לכל
33 שאר חלקי הגוף, כך גם נפש זו - המלוכשת בדם האדם -
34 מקורה בלב, ומהלב היא מתפשטת לכל שאר חלקי הגוף. אִךְ
35 מְקוֹם מְשַׁכֵּן נֶפֶשׁ הַאֱלֹהִית הוּא בְּמֹחִין שְׂבְרָאשׁ, - מיקומה
36 של הנפש האלקית הוא במוח שבראש, כפי שהוזכר בפרקים
37 הקודמים, שיעקר מהותה של הנפש האלקית הוא ה"שכל",
38 ומקום ה"שכל" הוא בראש, וּמִשָּׁם - מהמוח שבראש,
39 מִתְּפַשְׁט לְכֹל הָאֲבָרִים, וְגַם בְּלֵב - שוכנת ומתגלה הנפש
40 האלקית כְּחֹלֶל הַיְמִינִי - שבלב, שְׂאִין בּוֹ דָם, וְכֵמוֹ שֶׁקְּתוּב:
41 "לֵב חָכֵם לְיְמִינוֹ". - "חכם" רומז לנפש האלקית, בניגוד
42 לנפש הבהמית (היצר הרע), הנקראת "כסיל". "לימינו" - החלל

1. דברים יב, כג. 2. הוא משתמש בביטוי "עולה למוח שבראש" - כי יש בכך משום עליה למדות, כשמהן נובעת המחשבה והשכל - אם כי, שה"שכל" בא כאן רק לשם ביצוען של המדות - שהרי, עצם מהות השכל, הוא למעלה ממהות המדות. כך להלן בקשר ל"דם", הוא אומר שהדם עולה למוח. שכן, גם לדם יש בכך משום עליה, שהדם המזוקק ביותר עולה למוח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמוכן - הטעם על הדגשת המוח כפ"ע - הוא ע"ד שפי' לקמן בנה"א". 4. קהלת י, ב.

יום שני י"ג טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 26, אך הנה כתיב ולאום... עד עמ' יד, אהבה עזה כרשפי אש.

45 וַיְהִי הַגּוֹף כְּלוּ מְלֵא מַהֵם לְבָדָם, – שכן, יתכן, שהאברים
46 אכן יתלבשו בכוחות ולבושי הנפש האלקית, אבל לפעמים
47 יתלבשו גם בכוחות ובלבושי הנפש הבהמית, לכן הוא אומר:
48 שהגוף כולו יהיה מלא אך ורק בכוחות ולבושי הנפש האלקית,
49 ולא ישאר מקום כלל

ליקוטי אמרים

אך הנה כתיב

50 לכוחות ולבושי הנפש
51 הבהמית, ולא יעבד זך –
52 הנפש הבהמית נקראת
53 "זר", כְּתוּבָם – באברים,
54 חֵם וְשָׁלוֹם, – עד כאן
55 דובר בצורה כללית,
56 שרצונה של הנפש
57 האלקית הוא שכל הגוף
58 יהיה מלא רק ממנה.
59 להלן, יבואו הדברים
60 בפירוט יותר: דְּתִינוּ, תְּלַת
61 מַחֲזֵן שְׁבִרָאשׁ – שלשת
62 המוחין שבראש, חכמה,
63 בינה, דעת, יְהִי מְמַלְאִים
64 מְחַכְמָה-בִּינָה-דְּדַעַת
65 שְׁבִנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית, שְׁהִיא
66 חֶכְמַת ה' וּבִינָתוֹ, –
67 להתחכם ולהבין גדולתו
68 של הקב"ה, לְהַתְּבַוֵּן
69 בְּגִדְלָתוֹ אֲשֶׁר עַד אֵין
70 חֶקֶר וְאֵין סוּף, –

71 לגדולתו, ואי אפשר לחקרו לתכליתו, וְלְהוֹלִיד מְהֵן, –
72 מהחכמה ובינה, עַל יְדֵי הַדַּעַת, – על ידי התעמקות בכוח
73 הדעת, עד להרגשת השכל, שעל-ידי-כך מולידים, הִירָאָה –
74 מהקב"ה, בְּמַחֲזֵן וּפְחָד ה' בְּלִבּוֹ, – כפי שהוזכר בפרק השלישי,
75 שעל-ידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, נולדת
76 יראה במוח – הביטוי "יראה" נאמר, כשהדבר ממנו יראים
77 נמצא מרחוק, הוא רק מבין אותו בשכלו – ופחד בלב – הביטוי
78 "פחד" נאמר, כשהדבר ממנו מפחדים נמצא קרוב אליו, רואים
79 אותו ומתמלאים ממנו פחד בלב. כך גם כאן: מההתבוננות
80 וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, מתעוררת תחלה יראה
81 במוח, ולאחר מכן פחד בלב, וְאַחֲבַת ה' כְּאֵשׁ בּוֹעֵרָה בְּלִבּוֹ –
82 כן נולדת, על-ידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של
83 הקב"ה, אהבה בוערת בלב, כְּרִשְׁפֵי שְׁלֵהֲבַת, לְהִיּוֹת נִכְסְפָה
84 וְגַם בְּלִתָּה נִפְשׁוֹ כְּשִׁיקָה וְחַפְצָה – כדי, לְדַבְּקָה בּוֹ
85 בְּאֵין-סוּף בְּרוּחֵהּ-הוּא בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ וּמְאֹד – בשלשת
86 הבחינות: בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך, כמו שנאמר
87 בפסוק, "בכל לבבך" – שהלב יהיה ממולא באהבה להקב"ה,
88 "בכל נפשך" – שאהבה זו תעבור את גדות הלב ותתפשט בכל

1 אַךְ הִנֵּה כְּתִיב: "וְלֹאֵם מְלֵאִים יֵאֱמִין", – וכ"ק רבינו מעיר
2 כאן: "אך כו" – פי' דב' הנפשות אין ענינם שכל א' עוסק בשלו
3 ואין לו עסק והתענינות בפעולות הב', כ"א לאום מלאום יאמין
4 כו" – | פסוק זה נאמר על יעקב ועשו, שברוחניותם של בני
5 ישראל רמוז יעקב – על
6 הנפש האלקית, ועשו –
7 על הנפש הבהמית, והם
8 עומדים במלחמה
9 תמידית, כשאחד מהם
10 מתחוק ומתאמץ להתגבר
11 על השני. כִּי הַגּוֹף נִקְרָא
12 "עִיר קְטַנָּה", וְכִמוֹ
13 שְׁשֵׁנִי מְלָכִים נִלְחָמִים
14 עַל עִיר אַחַת, שְׂכָל אֶחָד
15 רוֹצֵה לְבָבָהּ – גם נגד
16 רצונה, וְלִמְלֹךְ עֲלֶיהָ, –
17 ולהגיע למלוכה עליה,
18 שהיא ברצון, כלומר
19 בהסכמת וברצון תושבי
20 העיר. דְּתִינוּ לְהַתְּבַוֵּן
21 וְיִשְׁבִּיָהּ כְּרִצּוֹנָהּ וְשִׁיחֶיהָ
22 סְרִים לְמִשְׁמַעְתּוֹ בְּכָל
23 אֲשֶׁר יִגְזֹר עֲלֵיהֶם, –
24 כשם שהדבר הוא
25 במלחמה בין שני מלכים
26 על כיבושה של עיר אחת,

27 כִּךְ שְׁתֵּי הַנְּפֻשׁוֹת, הָאֱלֹהִית וְהַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית שְׂמֵהֶן-לְפָנֶיהָ,
28 – הנפש הבהמית שמהקליפה המחיה את הגוף שהיא הצד
29 המנוגד לאלקות וקדושה, נִלְחָמֹת זו עם זו עַל הַגּוֹף וְכָל
30 אֲבָרָיו, – הגוף הוא ה"עיר הקטנה" והאברים – ה"תושבים",
31 שְׂהֵאֱלֹהִית – הנפש האלקית, הַפְּצָה וְרִצּוֹנָה שְׂתֵּהָא הִיא
32 לְבָדָה הַמוֹשְׁלֵת עֲלָיו – על הגוף, וּמְנַהֲגָתוֹ, וְכָל הָאֲבָרִים
33 יְהִיוּ סְרִים לְמִשְׁמַעְתָּה – כלומר, שהאברים יתנהגו בפועל לפי
34 הוראות הנפש האלקית, וְכִטְלִים אֲצֵלָה לְגַמְרֵי, – לא רק
35 שהאברים יתנהגו בפועל כדרישת הנפש האלקית, אלא
36 שימסרו את רצונם לנפש האלקית. ויותר מכך רוצה הנפש
37 האלקית: וּמְרַבָּה אֱלֹהִי, – שהאברים יהיו בטלים אליה כמו
38 "מרכבה" לגבי הרוכב עליה, שאין לה רצון עצמי כלל. כלומר,
39 לא כמו בהתבטלות סתם, שיש לה רצון עצמי, אלא שהיא
40 מבטלת אותו, כי אם שלאברים לא יהיה רצון עצמי כלל, וכל
41 רצונם יהיה אך ורק רצונה של הנפש האלקית, וְיִהְיוּ לְבוֹשׁ
42 לְעֵשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ – של הנפש האלקית, וְג' לְבוֹשֵׁיהָ –
43 מחשבה, דיבור ומעשה, הַנּוֹבְרִים לְעֵיל, שִׁיתְּלַבְּשׁוּ בָּלֵם –
44 כוחותיה ולבושיה של הנפש האלקית יתלבשו, בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף,

1 שאר האברים, שכולם יתנהגו בהתאם לדרישות אותה אהבה.
 2 כגון: כשהאהבה להקב"ה מגיעה גם ברגלי האדם – רצות אז
 3 הרגלים במהירות לקיים מצוה, ו"בכל מאדך" – עד למסירות
 4 נפש, בגלל אהבתו אל הקב"ה הוא מוכן למסור את נפשו,
 5 **מְעֻמָּקָא דְלָבָא** – מעומק
 6 הלב, **שְׁבַחְלָל הַיְמִינִי**, –
 7 שם משכן הנפש האלקית,
 8 וצורת האהבה להקב"ה
 9 שהנפש האלקית רוצה
 10 בה, היא: **שִׁיחָיָה תּוֹכוֹ**
 11 **רְצוּנָה אֲהֶבְהָ?** – תחלה
 12 האהבה היא עדיין רק על
 13 ה"ח"ק ואינה ממלאה את
 14 כל החלל, **מְלֵא** – שיהיה
 15 גם מלא כולו, ככלי כשהוא ממולא במים, הרי כל חלל הכלי
 16 מלא במים, כך יהיה כל חלל הלב ממולא באהבת השם, ו**גְדוּשׁ**
 17 – לא רק שיהיה מלא, אלא גם גדוש ועובר על גדותיו, לא רק
 18 בחלל הימני שלב, אלא, **עַד שְׁתַּתְּפֶשֶׁט גַּם לְחֻלְלֵי הַשְּׂמָאֲלִי**
 19 – שלב, מקומה של הנפש הבהמית ושל היצר הרע, וזאת כדי
 20 **לְאֲכַפְּיָא לְמִטְרָא אַחְרָא יְסוּד הַמַּיִם הַרְעִים שְׁפָה**, – לכפות
 21 את ה"סטרא אחרא", הצד האחר שלא מן הקדושה, שהיא יסוד

ליקוטי אמרים

מעומקא דלבא שבחלל הימני שיהיה תוכו רצון אהבה מלא וגדוש עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפייא לס"א יסוד המים הרעים שבה שהיא התאוה שמקליפת נוגה לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה' כמו"ש בכל לבבך בשני יצריך והיינו שיעלה ויבא ויגיע למדרגת אהבה רבה וחיבה יתרה ממדרגת אהבה עזה כרשפי אש

22 ה"מים הרעים" שבנפש הבהמית, **שְׁהִיא הַתְּאוּה שְׁמַקְלֶפֶת**
 23 **נְגָה**, – כמוסבר בפרק הראשון, שמיסוד המים שבנפש הבהמית,
 24 באה מדת התאוה לתענוגים גופניים, שהם מקליפת "נוגה",
 25 **לְשִׁנוּתָהּ וּלְהַפְכָהּ מִתְּעֻנּוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה לְאֲהֶבֶת ה'**, –
 26 שבמקום שעד עתה
 27 התאוותה הנפש הבהמית
 28 לתענוגים גשמיים
 29 שמהעולם-הזה – תתאוה
 30 ותאהב מעתה אלקות
 31 וקדושה. **כְּמוֹ שְׁפָתוֹב:**
 32 **"כָּבֵל לְכַבֵּד"** – וחכמינו
 33 ז"ל דורשים⁹, ממה שלא
 34 נאמר בכל לבבך כי אם
 35 **לְבַבְךָ**, בשתי "בית"ים,
 36 **"כְּשֵׁנִי יִצְרִיךְ"**. – ביצר-הטוב וביצר-הרע, שלא רק היצר-הטוב
 37 יאהב את הקב"ה, אלא גם היצר-הרע. וזאת רוצה הנפש
 38 האלקית לבצע בגוף, שאהבתו להקב"ה תהיה במדריגה כזו,
 39 שתפעל גם על הנפש הבהמית, להפוך אותה, שבמקום לתענוגי
 40 העולם-הזה, תהיה לה אהבה להקב"ה: **וְהַיְנוּ, שִׁיעֲלָה וַיִּבֵּא**
 41 **וַיְגַיעַ לְמִדְרַגַּת אֲהֶבֶת רַבָּה** – דרגה גדולה מאד באהבה, ו**תְּחַבֵּה**
 42 **יִתְרָה מִמִּדְרַגַּת אֲהֶבֶת עֲזָה כְּרֶשְׁפֵי אֵשׁ**, – שזוכר לעיל.

יום שלישי י"ד טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יד, והיא הנקראת בכתוב... עד עמ' 28, כמושל הזונה שבזה"ק:

43 **וְהִיא** – אהבה רבה זו, **הַנְּקִרָא כְּפָתוֹב¹⁰: "אֲהֶבֶה**
 44 **כְּתַעֲנוּגִים"**, **לְהַתְּעַנֵּג עַל ה' מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא**; – העולם-הבא
 45 הרי מבוסס על תענוג באלקות, ו**הַעֲנֵג הוּא כְּמָה** – של חכמה
 46 **וְשִׁבְלֵי, הַמַּתְּעַנֵּג כְּהַשְׁבֵּלֵת ה' וַיִּדְעֵתוּ, כְּפִי הַשְּׂנֵת שְׁבָלוֹ**
 47 **וְחֻבְמָתוֹ**; – כפי גודל
 48 ההשגה, כך גודל התענוג.
 49 **וְהִיא** – האהבה
 50 בתענוגים, **כְּחִינַת הַמַּיִם**⁸
 51 **וְזֵרַע אֹרֶז וְזֵרַע**⁹
 52 **שְׁבַקְדֻשָּׁת נֶפֶשׁ**¹⁰
 53 **הָאֱלֹהִית, הַמְּהַפֶּכֶת**¹¹
 54 **לְטוֹב אֶת כְּחִינַת הַמַּיִם**¹²
 55 **שֶׁבִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית,**¹³
 56 **שֶׁמֵּהֶם** – מבחינת ה"מים"¹⁴
 57 **שֶׁבִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, כְּאוֹ**¹⁵
 58 **תְּאוֹת תְּעֻנּוּגֵי עוֹלָם**¹⁶
 59 **הַזֶּה מִתְּחִלָּה**; – לפני
 60 שהנפש הבהמית נהפכה לאהוב את ה'. **וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב כְּעֵין**
 61 **חַיִּים שְׁעַר נַ פְּרָק ג בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׁתַּרַע נְהַפֵּךְ לְהִיּוֹת טוֹב**
 62 **נְמוֹר כְּמוֹ יִצְרֵ טוֹב כְּמִשׁ**, – וכיצד אפשרי הדבר? – **כְּהִסְדִּיר**

ליקוטי אמרים

והיא הנקראת בכתוב אהבה בתענוגים להתענג על ה' מעין עולם הבא והענג הוא כמוח חכמה ושכל המתענג בהשכלת ה' וידעתו כפי השגת שכלו וחכמתו והוא בחי' המים זרוע אור זרוע שבקדושת נפש האלהית המהפכת לטוב את בחי' המים שבנפש הבהמית שמהם באו תאות תענוגי עוה"ז מתחלה וכמו"ש בע"ח שער נ' פרק ג' בשם הזוהר שהרע נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב ממש כהסיר הבגדים הצואים ממנו שהם תענוגי עוה"ז שהוא

63 "הַכְּנִידִים הַצְּוֹאִים" **מִמֶּנּוּ**, – עלידי הסרת הבגדים הצואים
 64 של רוח התענוג של הנפש הבהמית, **שֶׁהֵם תְּעֻנּוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה**
 65 **שְׁהוּא מְלַבֵּשׁ בָּהֶם**. – הנפש הבהמית כשלעצמה היא רק "כוח
 66 המתאוה", כוח חזק של תאוה, שאפשר להטותו לאיזה צד
 67 שהוא. אלא, בהיות הנפש
 68 הבהמית מלובשת בגוף,
 69 נוטה כוח זה ומתאוה
 70 לתענוגות העולם-הזה.
 71 ותאוות העולם-הזה, בהן
 72 הוא משוקע, נעשות
 73 "לבושים" לכוח המתאוה.
 74 ועלידי פעולת הנפש
 75 האלקית על הנפש
 76 הבהמית, להפוך את
 77 תענוגי העולם-הזה
 78 לאהבת ה' – מתפשט כוח
 79 המתאוה של הנפש
 80 הבהמית, מלבושיו המלוכלכים, ומתלבש בלבושים טובים,
 81 לרצות, ובחזקה, דברים של קדושה ואלקות. הנפש האלקית
 82 רוצה, איפוא, שהאדם, עלידי שכלו, יוליד יראה מהקב"ה

9. שיר השירים ג, י. 10. ברכות נד, א. 11. שיר השירים ז, ז. רבנו הזקן דן כאן במדריגות שונות באהבה. על מדריגות אלו ואחרות של אהבה, הוא דן להלן בהרחבה בפרקים טו, טז, יח, מ, מא, מו, מט.

רוצה שרצונו של המלך יתבצע, ושהבן יגלה את חכמתו
וגבורתו ולא יתפתה ממנה. אלא, מאחר שתפקידה לפנות את
בן המלך – הרי שעליה לעשות עבודתה באמונה. כך גם
הקליפה עצמה רוצה שהאדם יתגבר עליה ולא ירשה שהיא

תמשול בו, וכל הנסיון
הזה של פיתוי האדם –
הוא רק לטובתו.

להבנת הדברים המובאים
בפרק זה, על הפיכת הרע
שבנפש הבהמית, לטוב
ולקדושה – כדאי להוסיף
דברי כ"ק אדמו"ר
מודהרי"צ מליובאוויטש
נשמתו עדן, ב"מאמר
ההסתלקות", שזוהו הסבר
הדבר שהמשכן הוקם
מקרשים של עצי שטים.

"שטים" – מלשון "שטות", שלא על-פי שכל. ישנה "שטות"
של "לעומת זה", שבנגד הקדושה, והיינו – מה שאדם שקוע
בתאוות שהן למטה מן ההגיון, כמו שהגמרא אומרת¹³ "אין
אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". וישנה
"שטות" של קדושה – ההתמסרות לעניני קדושה למעלה
מכפי שהשכל מכתוב, כמו שהגמרא אומרת¹⁴ "אהני ל'י'
שטותי לסבא" (= "שטותו" של הסבא הועילה לו). זוהי עבודת
המשכן שעל כל יהודי לכוון בקרבו, כמו שכתוב¹⁵ "ושכנתי
בתוכם", וכמו שכ"ק רבינו התבטא במאמר יו"ד שבט,
שעלי-ידי המשכן שכל יהודי מקים בקרבו – הולך ומוקם
המשכן והמקדש הכללי והשראת השכינה בכל העולם. כיצד
נעשה הדבר? – על-ידי הפיכת ה"שטות" של הנפש הבהמית
ל"שטות" של קדושה, להתמסר לעניני קדושה, למעלה
מהבנת השכל.

בתורת החסידות מוסבר מאמר חכמינו ז"ל¹⁶ "טוב זה יצר טוב,
מאד זה יצר הרע" – כשהופכים את הנפש הבהמית והיצר-
הרע ל"טוב" – הרי זה "טוב מאד", טוב זה הוא למעלה מהטוב
של היצר-טוב.

1 ואהבה אליו, שתהיינה במדה כזו, שגם הנפש הבהמית, תיהפך
2 לאהבת ה'. וכן – כמו כן רוצה הנפש האלקית, שגם שְׂאֵר כָּל
3 הַמְדוּת שְׂכָלָב, שֶׁהֵן עֲנֵפֵי הַיָּרְאָה וְהָאֱהָבָה, יִהְיוּ לַה' לְבָדוּ.
4 – כל האמור, מדובר שהמוח והלב יהיו ממולאים מהנפש

5 האלקית. זאת ועוד, רוצה
6 הנפש האלקית: וְכָל בֶּחַ
7 הַדְּבִיר שְׂכַפְתָּהּ,
8 וְהַמְחַשְׁבָּה שְׂכַפְתָּהּ, וְהָיוּ
9 מְמַלְאִים מִן לְבוּשֵׁי
10 הַמְחַשְׁבָּה וְהַדְּבִיר שֶׁל
11 נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבָדָהּ,
12 שֶׁהֵן – לבושי המחשבה,
13 דיבור ומעשה, של הנפש
14 האלקית, מְחַשְׁבֵת ה'
15 וְתוֹרָתוֹ, – כלומר,
16 לחשוב בגדולת ה'
17 ובתורתו – "לבוש

18 המחשבה", לְהִיּוֹת שִׁיחְתּוֹ כָּל הַיּוֹם, לֹא פָּסִיק פּוּמְיָהּ
19 מְנַרְסָא. – שפיר לא יחדל מלימוד תורה – "לבוש הדיבור", וְכָל
20 הַמְעֵשֵׂי שְׂפִידֵיו וְשְׂאֵר רַמ"ח אַבְרָיו – של הגוף, יִהְיֶה
21 כְּמַעֲשֵׂה הַמְצִוֹת לְבָד, – כלומר, שכל כוח המעשה, בידי
22 ובשאר אבריו, ינוצל לקיום מצוות בלבד, שְׂהוּא – כוח
23 המעשה, לְבוֹשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית. – זאת אומרת,
24 שהנפש האלקית תמשול בגוף כולו. שהגוף עם כל אבריו, יהיו
25 ממולאים אך ורק בשכל ובמדות של הנפש האלקית, ובלבושי
26 המחשבה, דיבור ומעשה שלה. אִךְ נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׂמַהֲקֵלְפָהּ,
27 רְצוּנָהּ לְהַפְךָ מְמֵשׁ, – היא רוצה את ההיפך מן הנפש האלקית
28 – שהיא תמשול בגוף ושהגוף יהיה ממולא רק ממנה. ברם
29 רצונה זה של הקליפה, הוא: לְטוֹבַת הָאָדָם שִׁיתְגַּבֵּר עָלֶיהָ
30 וַיִּנְצַחֶנָּה, – את הקליפה. כלומר: הקליפה איננה רוצה כלל
31 שהאדם יתפתה ממנה, להיפך היא רוצה שהאדם יתגבר עליה
32 וינצח אותה, כְּמִשַׁל הַזּוֹנֶה שְׂכַפְתָּהּ הַקְּדוּשָׁה¹²: – כמשל המובא
33 ב"זוהר" במלך ששכר זונה שתנסה לפתות את בנו לדבר עבירה.
34 כוונתו האמיתית של המלך היא, שבנו יוכיח את חכמתו
35 וגבורתו ולא יתפתה מהזונה. ומובן, הרי, שגם הזונה עצמה

יום רביעי ט"ו טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 28, פרק י והנה כשהאדם... עד עמ' טו, ממש כמו השנאה.

79 – צדיק שיש בו עדיין משהו מן הרע. התארים הכפולים – "צדיק גמור –
80 צדיק וטוב לו", ו"צדיק שאינו גמור – צדיק ורע לו" – הנם תארים שווים
81 באותן המדריגות של ה"צדיק": "גמור" ו"אינו גמור", מתארים עד היכן
82 הגיע ה"צדיק" באהבת ה' (שבגלל כך הוא נקרא צדיק), אם האהבה היא
83 במלואה או לא; ואילו התארים "טוב לו" ו"רע לו" – מתארים, עד כמה
84 נהפכה הנפש הבהמית מ"רע" ל"טוב", אם היא נהפכה כל כולה, או
85 ששמץ מן הרע עדיין נשאר בה. מובן מאליו שמדובר כאן אודות הרע
86 שבנפש, ולא אודות הרע הבא לידי ביטוי במחשבה, בדיבור או במעשה.

71 פֶּרֶק י. אחרי שרבנו הזקן הסביר בפרק התשיעי, את המלחמה
72 המתנהלת בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, על השליטה בגופו
73 של יהודי – הוא בא להסביר בפרק העשירי: כשאדם לוחם בנפשו
74 הבהמית ומשליט עליה את הנפש האלקית, והרע שבו נהפך לטוב – הוא
75 נקרא "צדיק", ושני אופנים בכך, אחד למטה מהשני: – אופן אחד, שהרע
76 כולו נהפך לטוב, ואז הוא "צדיק גמור", ונקרא "צדיק וטוב לו" – צדיק
77 שיש בו רק טוב. – אופן שני, ומדריגה יותר נמוכה, שהרע שבו עדיין לא
78 נהפך כל כולו לטוב, ואז הוא "צדיק שאינו גמור", ונקרא "צדיק ורע לו"

וכך אומר רבנו הזקן:

1 וְהִנֵּה, כְּשֶׁהָאָדָם מִגְבִּיר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְנִלְחָם כָּל כַּף עִם
2 – הַנַּפֶּשׁ הַבְּהֵמִית, עַד שֶׁמִּגְרַשׁ וּמִבְעַר הָרַע שְׂבֵה מַחְלָל
3 הַשְּׂמָאֵלִי, – שְׂבֵלָב, מִיקוּמוֹ הָרָאשִׁי שֶׁל ה'רַע', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
4 "וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקְרַבְךָ",
5 – בְּכִךְ מִדְּגִישָׁה הַתּוֹרָה,
6 שְׁעַל כָּל יְהוּדֵי לִשְׂרָשׁ
7 כְּלִיל אֶת הָרַע שֶׁבְקַרְבוֹ,
8 כְּלוּמַר: לֹא רַק שִׁיתַּגְבֵּר
9 עַל הָרַע בְּהַתְּגַלּוּתוֹ,
10 שֶׁהַנַּפֶּשׁ הַבְּהֵמִית לֹא
11 תַחֲשׁוּב, לֹא תִדְבֵר וְלֹא
12 תַעֲשֶׂה מַעֲשִׂים שֶׁל רַע,
13 אֲלֹא שֶׁאֵף "יַעֲבֹד" אֶת
14 הָרַע הַפְּנִימִי שֶׁבְכוּחוֹת
15 הַנַּפֶּשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁלֹּא
16 יִתְאוּוֹה כִּלְל לְדַבֵּר שִׁישׁ
17 בּו מִשְׁהוּ מִן הָרַע. וְאִין
18 הָרַע נִהְפֵךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ
19 – אֲלֹא, שֶׁהָרַע עֵדִיין לֹא
20 נִהְפֵךְ כּוֹלוֹ לְטוֹב, אִילוֹ
21 הָיָה הָרַע נִהְפֵךְ כּוֹלוֹ
22 לְטוֹב, הָיָה אִזּוֹ כָּל כּוֹלוֹ שֶׁל
23 כּוּחַ-הַתְּאוּהָ, נִמְשָׁךְ, אֶךְ
24 רַק, לֹא-לִקְוֹת וּלְקַדוּשָׁה,
25 בְּמִקּוֹם הַתְּאוּהָ לְרַע,
26 נִקְרָא "צִדִּיק שְׂאִינוֹ
27 גְּמוּר" וְ"צִדִּיק וְרַע לֹא". – וְהוּא מִסְבִּיר מִיָּד: דְּהֵינּוּ, –
28 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל "וְרַע לֹא": שִׁישׁ בּו עֵדִין מַעֲט מִזְעַר רַע כְּחִלְל
29 הַשְּׂמָאֵלִי, אֲלֵא – מְדוּעַ אִין מַעֲט רַע זֶה בֹּא לְיַדֵּי בִּישׁוֹי בְּרַגֵּשׁ
30 הַתְּאוּהָ וְכַדּוּמָה? שְׂכַפְּפוֹ – אוֹתוֹ מַעֲט רַע, וְכַמְטֵל לְטוֹב מִחֲמַת
31 מַעֲטוֹ, וְלִכֵּן נִדְמָה לוֹ – לְצִדִּיק, כִּי וְיִגְרַשְׁהוּ וְיִלְךְ לוֹ כְּלוֹ
32 לְגַמְרֵי, אֲבָל בְּאֵמַת אֱלוֹ חֵלְף וְהִלְךְ לוֹ לְגַמְרֵי – כָּל הָרַע
33 שְׂבֵה הָיָה נִהְפֵךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ. וְכַמּוֹר הָעֵינִין, – רַבְּנוּ הַזִּקֵּן, בֹּא
34 לַעֲנוֹת עַל שְׂאֵלָה: מֵאֲחַר שֶׁהַצִּדִּיק (שְׂאִינוֹ גְּמוּר) אִינוֹ מִרְגִּישׁ
35 כְּלָל אֶת הָרַע – הָרִי יִתְכַן שֶׁאֵבֵן הָרַע שְׂבֵה נִהְפֵךְ כּוֹלוֹ לְטוֹב וְאִין
36 בּו אֵף שֶׁמִּן מִן הָרַע, וּמִנֵּין לְנוּ שִׁישׁ בּו רַע? עַל כֵּךְ מִסְבִּיר רַבְּנוּ
37 הַזִּקֵּן שֶׁהַדְּבָר יוֹבֵן מִמְדֵּרִיגַת "צִדִּיק גְּמוּר": הָעוֹבְדָה שֶׁהָרַע שְׂבֵה
38 נִהְפֵךְ כָּל כּוֹלוֹ לְטוֹב, בֹּאָה כְּתוּצָאָה מִ"אֲהַבָה בְּתַעֲנוּגִים" (כְּפִי
39 שֶׁהוֹסֵבֵר בְּפֶרֶק הַתְּשִׁיעִי), הָרִי – בִּאֵם חֲסֵר בְּסִיבָה (בְּגוּרִם)
40 בְּ"אֲהַבָה בְּתַעֲנוּגִים", מִן הַהֲכַרְחָה שֶׁחֲסֵר גַּם בְּמִסּוּבָב (בְּתוּצָאָה)
41 – בְּהַפִּיכַת הָרַע לְטוֹב. ה"אֲהַבָה בְּתַעֲנוּגִים" הִיא "אֵבֵן הַבּוּחֹן"
42 בְּאִיזוֹ דְּרָגָה, בְּבִישׁוֹלֵה שֶׁל הָרַע, נִמְצָא הָאָדָם, כִּי הִנֵּה צִדִּיק

ליקוטי אמרים

פרק י והנה כשהאדם מגביר נפשו האלהית ונלחם כל כך עם הבהמית עד

שמגרש שאינו גמור וצדיק ורע לו דהיינו שיש בו עדיין מעט מזער רע בחלל השמאלי אלא שכפוף ובטל לטוב מחמת מיעוטו ולכן נדמה לו כי יוגרשהו וילך לו כולו לגמרי אבל באמת אלו חלף והלך לו לגמרי כל הרע שבו היה נהפך לטוב ממש. וכיאוור הענין כי הנה צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב ולכן נקרא צדיק וטוב לו הוא ע"י הסרת הבגדים הצואים לגמרי מהרע דהיינו למאוס מאד בתענוגי עוה"ז להתענג כם בתענוגות בני אדם למלאת תאות הגוף בלבד ולא לעבודת ה' מפני היותם נמשכים ונשפעים מהקליפה וס"א וכל מה שהוא מהס"א הצדיק גמור הוא שונאו בתכלית השנאה מחמת גודל אהבתו לה' וקדושתו באהבה רבה בתענוגים וחיבה יתרה הנ"ל כי הם זה לעומת זה כדכתיב תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי חקרני ודע לכבי וגו' וכפי ערך גודל האהבה לה' כך ערך גודל שונאו

גמור שנהפך הרע שלו לטוב, ולכן נקרא "צדיק וטוב לו", – יש בו רק טוב, הוא על ידי הסרת "הבגדים הצואים" לגמרי מהרע, דהיינו למאס מאד בתענוגי עולם הזה – תענוגי העולם הזה מעוררים בו רגש של תיעוב וגועל נפש, להתענג כם בתענוגות בני אדם – כדו, למלאת תאות הגוף בלבד, ולא לעבודת ה', – שכן, הרי יתכן סוג של תענוגי העולם הזה השייך לצד הקדושה, למשל: במצות עונג שבת (כפי שזכר בפרק השביעי) וכדומה. ואילו הנאות ותענוגים סתמיים של העולם הזה, שלא לשם שמים – מאוסים לגמרי בעיני הצדיק. וכל כך למה? – מפני היותם נמשכים ונשפעים מהקליפה וסמרא אחרא. – מקורם של תענוגי העולם הזה הוא ב"קליפה" וב"סטרא אחרא", וכל מה שהיא מהסמרא אחרא – הצדיק גמור הוא בתכלית

השנאה, מחמת גדל אהבתו לה' וקדושתו באהבה רבה בתענוגים – אהבה הנקראת "אהבה רבה בתענוגים", וְהִנֵּה יִתְרָה הַנְּזַכְרִים לְעֵיל, – אהבה זו יש בה יותר חיבה מאשר בשאר סוגי האהבות, כפי שזכר בפרק התשיעי. ומכיון שהצדיק עומד באהבה גדולה ובלתי רגילה כזו לאלקות ולקדושה – לכן הוא שונא כל כך את הקליפה וסטרא אחרא: כִּי – קְדוּשָׁה, וְלִהְבִּידֵל סְטְרָא אַחְרָא, הֵם זֶה לְעֻמַּת זֶה, – אהבתו להקב"ה ולעניני קדושה, מעוררת בו, ממילא, שנאה ל'סטרא אחרא' באותה מדה של גודל אהבתו לאלקות. כְּדִכְתִּיב: "תְּכַלִּית שְׂנֵאָה שְׂנֵאָתִים, לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי, חֲקַרְנִי וְדַע לִבִּי וְגו'", – דוד המלך אומר זאת כלפי מנגדי הקדושה, שהוא שונא אותם שנאה גדולה. כראיה לאותה שנאה, הוא אומר: "חקרני ודע לבבי" – כלומר: מגודל אהבתי אליך, הקב"ה, שבלבי – תכיר, ממילא, מה גדולה שנאתי למנגדי הקדושה. וְכַפִּי עֵרְף גִּדְל הָאֲהַבָה לַה', כָּךְ עֵרְף גִּדְל הַשְּׂנָאָה לְסְטְרָא אַחְרָא – "סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות

1. דברים כא, כא. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...כי יש ב' ענינים: כח דנה"ב דק"נ, ולבושיו הצואים: וכשמסיר הלבושים יכול להפך הכח לטוב ע"י שמלבישו בטוב". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפילו את"ל דברור דוקדושתו קאי על הצדיק – צע"ג אם אפ"ל שנתקדש ע"י... אהבה! ומש"כ באה"ר זהו פ"י ובי' על גודל אהבתו – שלפ"ז". 4. תהלים קלט, כב.

1 שהן, כאמור, המקור וה"חיות" של כל התענוגים הגופניים,
 2 והמאום ברע בתכלית, – ולפי ערך האהבה לה' כך גם
 3 גודל מיאוסו את הרע של התאוות והתענוגים הגשמיים. על
 4 דבר רוחני ("סטרא אחרא")
 5 ("אחרא") שהוא רחוק
 6 מהאדם, מתאים הביטוי
 7 "שנאה", ואילו על
 8 תאוות גשמיות ("רע")
 9 הקרובות אל האדם ונמצאות לנגד עיניו, מתאים הביטוי
 10 "מיאוס", כאדם שנגעל מדבר שהוא שונא, העומד לנגד
 11 עיניו. כי המאום הוא הפך האהבה ממש כמו השנאה.
 12 – אלא, שהביטוי "שנאה" מתאים, כאמור, ביחס ל"קליפה"
 13 ו"סטרא אחרא", ואילו ביחס לתאוות גופניות – מתאים

ליקוטי אמרים

השנאה לס"א והמיאום ברע בתכלית כי המיאום הוא הפך האהבה ממש כמו השנאה.

14 הביטוי "מיאוס". על כל פנים, הרי מוסבר, שתכלית השנאה
 15 שיש לצדיק-גמור ל"רע", היא מחמת שאהבתו לה' היא
 16 בדרגה העליונה ביותר, ומשום כך הוא נקרא "צדיק גמור",
 17 שמדרגת ה"צדיק" שבו
 18 – ה"אהבה בתענוגים" –
 19 היא במדה המלאה
 20 והעליונה ביותר. הוא גם
 21 נקרא "צדיק וטוב לו" –
 22 שהוא גדוש רק בטוב: כל הרע שבו נהפך לטוב. מכאן נבין
 23 את התשובה ביחס ל"צדיק שאינו גמור" – כיון שחסר בו
 24 באהבה בתענוגים, הרי שיש בו עדיין משהו מן הרע, למרות
 25 שאין הוא מרגיש ברע זה כלל. ועל כך אומר ה"תניא"
 26 בהמשך:

יום חמישי ט"ז טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' טו, וצדיק שאינו גמור... עד עמ' 30, לא ייתן הכא וכו':

וכאמור, מציינים התארים "גמור" ו"אינו גמור" את מדרגת
 אהבתו, כלומר, ביחס ל"ועשה טוב"; והתארים "וטוב לו" ו"רע
 לו" – ביחס ל"סור מרע" – עד כמה נהפך הרע לטוב.

ליקוטי אמרים

הוא שאינו שונא הס"א בתכלית השנאה ולכן אינו מואם ג"כ ברע בתכלית וכל שאין השנאה והמיאום בתכלית ע"כ נשאר איזה שמץ אהבה ותענוג לשם ולא הוסרו הבגדים הצואים לגמרי מכל וכל ולכן לא נהפך לטוב ממש מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין בבגדים הצואים אלא שהוא בטל במיעוטו וכלא חשיב ולכן נקרא צדיק ורע כפוף ובטל לו. ועל כן גם אהבתו לה' אינו בתכלית ולכן נקרא צדיק שאינו גמור. והנה מדרגה זו מתחלקת לרכבות מדרגות בענין בחי' מיעוט הרע הנשאר מאחת מארבע יסודות הרעים ובענין ביטולו במיעוטו בששים עד"מ או באלף ורכבה וכיצא עד"מ והן הם בחי' צדיקים הרבים שבכל הדורות כדאיתא בגמ' דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמי' הקב"ה

27 וצדיק שאינו גמור, הוא שאינו שונא הסטרא אחרא
 28 בתכלית השנאה, – שאינו שונא את ה"סטרא אחרא",
 29 הקליפות הרוחניות, תכלית שנאה, ולכן אינו מואם גם כן
 30 ברע – בתאוות ובתענוגים הגופניים, בתכלית. – במדה
 31 הגדולה ביותר, וכל שאין
 32 השנאה והמאום
 33 בתכלית, על כרחך
 34 נשאר איזה שמץ אהבה
 35 ותענוג לשם, – לרע,
 36 ולא הוסרו "הבגדים"
 37 הצואים לגמרי מכל
 38 וכל, – "בגדים צואים" –
 39 היצירה הרע, תאוות
 40 העולם הזה, עדיין לא
 41 הוסרו מכוח הנפש
 42 הבהמית שמקליפת
 43 "נוגה", הנקרא גם הוא
 44 "רע". ולכן לא נהפך
 45 לטוב ממש מאחר שיש
 46 לו איזה אחיזה עדין
 47 ב"בגדים הצואים", –

ובחיינים התארים "גמור" ו"אינו גמור" את מדרגת
 אהבתו, כלומר, ביחס ל"ועשה טוב"; והתארים "וטוב לו" ו"רע
 לו" – ביחס ל"סור מרע" – עד כמה נהפך הרע לטוב.
 והנה, מדרגה זו – "צדיק שאינו גמור" ו"צדיק ורע לו",
 מתחלקת לרכבות
 מדרגות – המתבטאות,
 בענין פחינת מעוט הרע
 הנשאר – איכות אותו
 מעט רע שנשאר בצדיק,
 מאחת מארבע יסודות
 הרעים, – יש שנשאר בו
 מיסוד המים, ויש – מיסוד
 האש, וכך הלאה. כן הן
 שונות זו מזו בכמות הרע
 שנשאר ובמדת ביטולו
 לטוב. יש אשר הרע
 שנשאר בו הוא במדה
 קצת גדולה יותר, אלא
 שהוא "בטל בששים",
 הטוב גדול פי ששים מן
 הרע, כך שהרע בטל
 בששים, כי אין טעמו נרגש כלל. אך, יש גם, שזרע שנשאר הוא
 פחות מחלק הששים, וביטולו לטוב הוא "ביטול באלף", אחד
 כנגד אלף, או יותר מכך: ובענין פטולו במיעוטו בששים
 על-דרך-משל, או באלף ורכבה וכיצא על-דרך-משל. –
 במדת הביטול לטוב, בששים, באלף, ברבבה וכדומה, תלוי
 השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו גמור, והן הם
 פחינת צדיקים הרבים שפכל הדורות, – אותם צדיקים שהם
 בבחינת "צדיק שאינו גמור", כדאיתא בגמרא – כמו שאנו
 מוצאים בגמרא⁵: דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמיה

שכוח התאוה היה לכוש בהם. אלא – מדוע, אם כך, אין הוא
 מרגיש ברע כלל? ומדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי בתאוות
 וכדומה? שהוא – אותו מעט רע, בטל במיעוטו וכלא חשיב,
 – לגבי הטוב אין רע זה נחשב כלל. ולכן נקרא צדיק ורע –
 כפוף ובטל – לו. – "ורע – לו", הרע "נתן" לו, לצדיק,
 ולשליטתו, מפני שהטוב שבו הוא הרוב. ועל כן – מעט הרע
 שבו, רומז שגם אהבתו לה' אינה בתכלית, – שכן, אם
 האהבה היתה במדתה העליונה ביותר, היתה משפיעה על הרע
 להיפך לגמרי לטוב. ולכן נקרא צדיק שאינו גמור. –

5. סוכה מה, ב; סנהדרין צז, ב.

16 של מדריתג "צדיק גמור", ששמע קלא נפיק ואמר: - שמע קול
 17 היוצא ומכריז: "מאן מנכון די חשוכא מהפכן לנהורא
 18 ומעמין מרירו למתקא עד לא ייתון הכא וכו': - מי מבם
 19 שהפך את חושך העולם לאור של קדושה, ואת הטעם המר (של
 20 נפשו הבהמיית ויצרו הרע)
 21 הפך לתענוג ולמתיקות
 22 (הקדושה), לפני שהגיע
 23 לכאן - יכול להיכנס
 24 לכאן. הרי, ש"צדיק גמור"
 25 הוא זה שמהפך את
 26 החושך לאור, הוא מעלה
 27 את הנפש הבהמיית לאור
 28 הקדושה. להלן, מוסיף
 29 רבנו הזקן טעם נוסף על מה שצדיקים בסוג נעלה יותר, נקראים
 30 "בני עליה":⁸

1 תקדוש־פרוד־הוא. - שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני
 2 הקב"ה. כל כך הרבה מדריות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת
 3 "צדיק שאינו גמור". אך על מעלת צדיק גמור, הוא שאמר
 4 רבי שמעון בן יוחאי: - מחבר ה"זוהר": "ראיתי בני עליה
 5 והם מועטים בו", - "בני
 6 עליה" - אלה שדרגתם
 7 נעלה ביותר, והם מועטים,
 8 שלכן נקראים "בני
 9 עליה", - מפני שמהפכין
 10 הרע - לטוב, ומעלים
 11 אותו לקדשה, כדאיתא
 12 בזהר בהקדמה, - כמו
 13 שכתוב ב"הקדמה" של
 14 ספר ה"זוהר", שפשרצה רבי היא לעלות להיכל רבי שמעון
 15 בן יוחאי, - "היכלו" של רבי שמעון בר יוחאי, משמעו מקומה

ליקוטי אמרים

אך על מעלת צדיק גמור הוא שאמר רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטים בו שלכן נקראים בני עליה שמהפכין הרע ומעלים אותו לקדושה כדאיתא בזהר בהקדמה שכשרצה רבי חייא לעלות להיכל ר"ש בן יוחאי שמע קלא נפיק ואמר מאן מנכון די חשוכא מהפכן לנהורא ומעמין מרירו למיתקא עד לא ייתון הכא וכו':

יום שישי י"ז טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 30, ועוד נקראים... עד עמ' 30, כמ"ש במ"א]:

58 ואילו "בני העליה" בהם מדובר כאן, הם דרגה נעלית יותר:
 59 קיומם את המצוות ולימודם את התורה אינם רק כדי לרוות
 60 צמאונם לאלקות, שהרי בכך יש בצורה עדינה משום ריוי
 61 הרגש העצמי שלהם וטובתם העצמית, שכדי "להרויח"
 62 הקירוב להקב"ה - הם
 63 עושים אותם ענינים
 64 המביאים לאותו קירוב -
 65 אלא - עבודתם היא,
 66 כדפירשו בתקונים: -
 67 כמו שפירשו ב"תיקוני
 68 זהר" את מאמר חכמינו
 69 ז"ל: איזהו חסיד -
 70 המתחסד עם קונו, -
 71 ופירשו ב"תיקונים": עם
 72 קו דיליה, - "קונו"
 73 מלשון "קו", כלומר:
 74 החסיד מתנהג בחסד עם
 75 ה"קו" שלו, מקורו -
 76 הקב"ה, כדי ליחדא קדשא בריה הוא ושכינתיה
 77 בתחתונים, - להביא את ה"יחוד" של הקב"ה עם שכינתו,
 78 ושאר "יחוד" זה יאיר גם בעולמות התחתונים. וכמו שכתוב
 79 ברעיא מהימנא פרשת תצא: "כברא דאשתדל בתר אביו
 80 ואמיה, - כמו בן המשתדל לטובת אביו ואמו. דרתיים לון יתיר
 81 מנרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה בו", - שאוהב אותם יותר
 82 מאשר את עצמו, ונפשו, רוחו ונשמתו וכו', ומסר נרמיה
 83 למיתה עליהו למיפרק לון בו", - ומוסר את נפשו לפדות את
 84 אביו ואמו מהשבי. וכמו שנתבאר במקום אחר, - שוהי דרך

31 ועוד - טעם נוסף, מדוע נקראים בני עליה, מפני שגם
 32 עבודתם בכחית "ועשה טוב" בקיום התורה ומצותיה,
 33 הוא לצד נבונה ומעלה מעלה עד רום המעלות, - מטרת
 34 עבודתם היא לשם הקב"ה בלבד עד למעלות ולמדריות
 35 הנעלות ביותר, ולא -
 36 עבודתם אינה, כדי
 37 לדבקה בו יתברך בלבד,
 38 - כדי, לרוות -
 39 בעבודתם, צמאון נפשם,
 40 הצמאה לה, - כלומר,
 41 לא כמו שהדבר הוא
 42 באלה שאינם במדריתג
 43 זו, המקיימים מצוות
 44 ולומדים תורה, מפני
 45 שבכך הם "מרויח" את
 46 צמאונם לאלקות,
 47 ותשוקתם העזה
 48 "להידבק" בקב"ה - שכן,
 49 עלידי קיום תורה ומצוות דבק ומתחבר היהודי בקב"ה. כמו
 50 שכתוב: "הוי כל צמא לכו למים", - הנביא מכריז: כל
 51 אלה הצמאים לאלקות - ילמדו תורה שנמשלה למים. וכמו
 52 שכתוב במקום אחר, - שמשמעות ה"צמאון" הוא לאלקות.
 53 שכן, אם ה"צמאון" הוא לתורה, לא היה צריך הנביא
 54 להשתמש בצורת ההכרזה "הוי! ולהורות "לכו למים" -
 55 לתורה, כי מי שצמא לתורה - הרי התורה מוכנה לפניו ללמוד
 56 בה! אלא הכוונה היא: מי שצמא לאלקות, מורה לו הנביא,
 57 ללמוד תורה. שכן, עלידי כך יתדבק ויתאחד עם הקב"ה.

ליקוטי אמרים

ועוד נקראים בני עליה מפני שגם עבודתם בכחי ועשה טוב בקיום התורה ומצותיה הוא לצורך גבוה ומעלה מעלה עד רום המעלות ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה' כמ"ש הוי כל צמא לכו למים וכמ"ש במ"א אלא כדפירשו בתיקונים איזהו חסיד המתחסד עם קונו עם קו דיליה לייחדא קב"ה ושכינתיה בתחתונים וכמ"ש ברע"י מהימנא פ' תצא כברא דאשתדל בתר אביו ואמיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה בו' ומסר גרמיה למיתה עליהו למיפרק לון בו' וכמ"ש במ"א. [ושניהם עולים בקנה

6. שם. 7. חלק א ד, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הטעמים על סוג א': טעם א' כנגד התואר צדיק גמור; טעם ב' כנגד התואר (צדיק) וטוב לו". 9. ישע"י נה, א. 10. בהקדמה, א, ב; ראה זח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב. שם רפח, א.

35 בלבד". כ"ק רבינו באחת משיחותיו הקדושות, אמר: כיון
36 שסופר לנו סיפור זה, הרי שגם אנו יכולים ללמוד ממנו. שכן,
37 לכל יהודי ישנה, בנשמתו, אהבה לקב"ה, ומצד אהבה
38 פנימית ועמוקה זו להקב"ה – קיים בכל יהודי הרגש לקיים
39 מצוות וללמוד תורה, כדי
40 לשוות נחת רוח לקב"ה,
41 כבן שרוצה להביא נחת
42 רוח לאביו. (כ"ק רבינו
43 מעיר שכן מוסבר
44 ב"תניא" בסוף פרק מ"א,
45 עמוד 114, בפיסקה
46 המתחילה "ואף שלהיות
47 כו"). אגב, יש בכך משום

48 תשובה לאותם שטוענים: מה התועלת בלימוד ענינים נעלים
49 כאלה במדריגות התורה והנשמה, מכיון שאנו רחוקים מכך
50 תכלית ריחוק? ראשית, ידועה התשובה שענה פעם רבנו הזקן
51 על שאלה זו: על זמנו של המשיח נאמר¹¹ "הסירותי את לב
52 האבן מבשרכם", כלומר: בעת, ישנו החסרון, שלמרות שכל
53 אחד יכול להבין מדריגות נעלות ביותר – לא תפעלנה על
54 לבו כלל, שכן, לבו מאובן "לב אבן". ואילו בביאת המשיח
55 יוסר חסרון זה, וכל מה שיבינו במוח – ייקלט בלב, שיהיו
56 שייכים לאותן מדריגות. בהתאם לכך, צריכה כבר בעת, לפני
57 ביאת המשיח, – להיות ההבנה במוח, כדי שלאחר מכן,
58 בביאת המשיח, ייקלטו הדברים בלב – ולשם כך צריכים
59 ללמוד וללמוד. נוסף על תשובה זו של רבנו הזקן, אנו למדים
60 תשובה גם מן הסיפור האמור: מכל ענין המובא בתורת
61 החסידות, אפשר ללמוד משהו לפועל ביחס לכל אחד ואחד.
62 למשל: מה שלמדנו בפרק זה על מדריגות הצדיקים הנעלים
63 ביותר, העושים עבודתם רק לשם הקב"ה בלבד, הרי ישנה
64 בכך, באמת, "נקודה" הנוגעת לכל יהודי. במדה מסויימת
65 יכול כל יהודי לעורר בתוכו רגש זה ללימוד תורה ולקיום
66 מצוות במטרה להביא נחת רוח להקב"ה. שכן, בנשמתו של
67 יהודי, ישנה אותה אהבה ותשוקה: להביא נחת רוח לקב"ה,
68 עליו רק לעורר ולגלות רצון זה.

1 העבודה של "בני עליה": רק לשמו של הקב"ה. להלן מסביר רבנו
2 הזקן ששני הפירושים ב"בני עליה", תואמים וקשורים אחד בשני.
3 שכן, כפי שמוסבר בתורת הקבלה, נעשה על-ידי "העלאת מיין
4 נוקבין" – המשכת "מיין דכורין" – על ידי עיבוד הרע והעלותו
5 לקדושה ("העלאת מ"ן").
6 נמשך במצוות "המשכת
7 מ"ד", – וזאת יש ברצונם
8 של צדיקים לבצע על-ידי
9 עבודתם. מכיון שהמדובר
10 הוא ענין קבלי, המוסבר
11 לעומקו ולרחבו בתורת
12 החסידות, נבין אותו ביתר
13 הסברה, בהמשך הדברים

14 הבאים: **וְיִשְׁנִיחֶם** – שני הפירושים ב"בני עליה", **עוֹלָיִם בְּקִנְיָה**
15 **אֶחָד**, – תואמים אחד את השני, **כִּי עַל יְדֵי הַכּוֹרִיִּים שְׂמֻכְרֵי**
16 **מִנְיָה** – על-ידי הפיכת הנפש הבהמית לטוב, **מְעַלִּים מִיָּן**
17 **נוֹקְבִין**, – פועלים "העלאת מ"ן" – התעוררות והתעלות מצדו
18 של ה"מקבל", **וְנַעֲשִׂים יְהוּדִים עֲלִיּוֹנִים** – בעולמות העליונים,
19 **לְהוֹרִיד מִיָּן דְּכוֹרִין**, – להמשיך השפעת "מיין דכורין"
20 לעולם-הזה, **שֶׁהֵם הֵם** – ה"מיין דכורין", **מִיָּמֵי הַחֲסִדִּים שְׂפָכְל**
21 **מְצֻחַ וּמְצֻחַ מְרַמְ"ח מְצֻחַ עֲשָׂה**, – מימי החסידים המהולים
22 בכל מצוה ממאתים ארבעים ושמונה מצוות-עשה, **שְׂפָלָן** – כל
23 המצוות, **הֵן בְּחִינַת חֲסִדִּים ו"מִן דְּכוֹרִין"**, – בחינת חסידים
24 והשפעות, **דְּהֵינּוּ הַמְּשַׁכֵּת קְדוּשַׁת אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מְלַמְעֵלָה**
25 **לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּתַחְתּוֹנִים**, – שתגלה הקדושה האלקית
26 בעולמנו הגשמי, **כְּמוֹ שְׂנֵת־פָּאָר בְּמָקוֹם אֶחָד**: – הרי, ששני
27 הפירושים ב"בני עליה" קשורים ותואמים היטב אחד את השני.
28 בהקשר לאמור, שכל עבודתם של הצדיקים הגדולים, "בני
29 עליה", היא אך ורק לשם הקב"ה, ולא לטובתם הם, גם לא
30 לטובתם הרוחנית, להיות קרובים יותר אל הקב"ה – יש מקום
31 לסיפור הבא: רבנו הזקן היה נוהג הרבה פעמים להתעמק
32 בדביקותו, עד שהיה מתגלגל על הרצפה, ובשעת מעשה היו
33 שומעים ממנו דיבורים מקוטעים: **"אינני רוצה בעולם הבא**
34 **שלך, אינני רוצה בגן-עדן שלך, אני רוצה, רק בך (בקב"ה)**

יום שבת קודש י"ח טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 30, פרק יא. וזה לעומת... עד עמ' טז, שכינתא שריא:

78 אמנם משהו מן הרע, אלא שרע מעט זה בטל ברוב הגדול של הטוב.
79 כן הסביר שבמדריגת "צדיק שאינו גמור", ישנן הרבה מדריגות,
80 המתחלקות לפי מדת כמות ואיכות הרע שעדיין נשאר בו, ולפי מדת
81 ביטולו לטוב.
82 בפרק י"א שלפנינו, יסביר רבנו הזקן, אודות המדריגה המנוגדת למדריגת
83 צדיק; גם במי שהנפש הבהמית שלו התגברה על הנפש האלקית, שלכן
84 נקרא "רשע" – מתחלקים הענינים לשני חלקים כלליים: "רשע טוב לו"
85 – רשע שעדיין יש בו מן הטוב. "רשע רע לו" – רשע שכל כולו הוא רק
86 רע. וכך אנו לומדים בפרק האחד-עשר:

69 **פָּרַק יא.** בפרק התשיעי, הסביר רבנו הזקן, ששתי הנפשות, האלקית
70 והבהמית, מנהלות ביניהן מלחמה לכיבוש גופו של האדם. ובפרק
71 העשירי המשיך בהסברתו, שבשעה שאדם פועל בתוכו, להשתלטות
72 הנפש האלקית על הנפש הבהמית, עד לידי גירושו והכחדתו של הרע
73 של הנפש הבהמית – מגיע אותו יהודי למדריגת "צדיק". ובכך – שתי
74 מדריגות: "צדיק גמור" – מי שה"רע" שבו נהפך לגמרי לטוב ולקדושה,
75 ולכן הוא נקרא גם "צדיק טוב לו" – צדיק שיש בו רק טוב. "צדיק
76 שאינו גמור" – מי שה"רע" שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, נשאר
77 בו עדיין משהו מן הרע, ולכן הוא נקרא גם "צדיק רע לו" – יש בו

47 - אותו חלק מן הגוף עליו שולטת הנפש הבהמית, סר
 48 למשמעתו של הרע של הנפש הבהמית, ונעשה לו מרכבה
 49 ולבוש, להתלבש בו אחד משלשה לבושים הנזכרים
 50 לעיל. דהיינו, או כמעשה לבד, - שזהו "לבוש" המעשה,

51 ובלבוש זה עצמו: לעשות
 52 עבדות קלות ולא
 53 תמורות חס ושלום; -
 54 שעד כדי כך לא מגיעה
 55 שליטת הרע, או בדבור
 56 לבד, - ובדיבור עצמו, רק
 57 לדבר אבק לשון הרע -
 58 דיבורים שהם על הגבול
 59 ושייכים לשון הרע,
 60 וליצינות ובהאי גונא; -
 61 וכדומה. כלומר, שרק
 62 לבוש הדיבור של הנפש
 63 הבהמית מתלבש בגוף. או
 64 כמעשה לבד, - לחשוב
 65 בלבד, הרהורי עברה
 66 תקשים - בפרטים
 67 מסויימים, מעברה. -
 68 בגלל העובדה
 69 שהמחשבה היא "לבוש"
 70 עדין יותר לנפש מאשר
 71 דיבור או מעשה, קרובה
 72 יותר וקשורה יותר לנפש
 73 - מטמאים, "הרהורי
 74 עבירה" את הנפש, במדה
 75 מסויימת, יותר מאשר
 76 העבירה עצמה. ו גם אם

77 אינו מהרהר בעברה לעשותה אלא בענין זכר ונקבה
 78 בעולם, - עצם המחשבה בצורה מופשטת, אודות "זיווג זכר
 79 ונקבה", שעובר על אזהרת התורה: "ונשמרת מכל דבר
 80 רע" - ודרשו חכמינו ז"ל: "שלא ירהר ביום כו"; - הרי
 81 שבהרהרו בדבר, הוא עובר על צו התורה. או שהיא שעת
 82 הפשר לעסק בתורה והוא מפנה לבו לכתלה, בדתנו
 83 באבות; - כמו שלמדנו במשנה במסכת "אבות": "הנעור
 84 בלילה כו" - ויש לו האפשרות ללמוד אז תורה, ומפנה לבו
 85 כו" - ומחשבתו להרהר בדברים ריקים. כלומר, שרק לבוש
 86 המחשבה של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. שפאחת מכל
 87 אלה, וכיוצא בהן - שכשנשלל במעשה בעבירה קלה אינו
 88 שהיא, או שמדבר דיבורים אסורים, או שמהרהר במחשבות
 89 אסורות - נקרא "רשע" בעת ההיא, - ו"רשע" הוא: שהרע
 90 שבנפשו גובר בו ומתלבש בגופו ומחטיו ומטמאו. ואחר
 91 כך - לאחר שנכשל באחד מהדברים האמורים, גובר בו הטוב
 92 שבנפשו האלהית, ומתחרט - על מה שעשה, דיבר או חשב,

1 וזה לעמת זה, רשע וטוב לו לעמת צדיק ורע לו. דהיינו,
 2 - "רשע וטוב לו" - הוא, שהטוב שבנפשו האלהית שבמחו
 3 ובחלל הימני שבלבו, - כפי שלמדנו בפרק התשיעי,
 4 שמיקומה של הנפש האלקית היא במוח וב"חלל" הימני שבלב,

5 כפוף ובטל לגבי הרע
 6 מהקליפה שבחלל
 7 השמאלי. - ה"רע" של
 8 הנפש הבהמית מהקליפה
 9 שב"חלל" השמאלי
 10 שבלב, כפי שלמדנו בפרק
 11 התשיעי. כלומר: הרע
 12 שבנפש הבהמית שלו,
 13 גבר על הטוב של הנפש
 14 האלקית, במדה כזו,
 15 שהטוב של הנפש
 16 האלקית בטל ונכנע לרע
 17 של הנפש הבהמית. וזה -
 18 התואר "רשע וטוב לו",
 19 מתחלק גם כן לרובות
 20 מדרגות חלקות, - כשם
 21 שמדריגת "צדיק ורע לו"
 22 מתחלקת להרבה
 23 מדרגות בהתאם לכמות
 24 ואיכות הרע וביטולו לטוב
 25 - כך גם מתחלקת מדרגת
 26 "רשע וטוב לו" להרבה
 27 מדרגות בהתאם למדת
 28 ביטולו של הטוב לרע,
 29 בענין כמות ואיכות
 30 הפיזול - באיזון מדה

31 ובאיזה תחום מתבטאת כניעת הטוב לרע. "כמות": אם ביטולו
 32 של הטוב הוא בגלל ריבוי של הרע בלבד, או שהוא אחד לגבי
 33 ששים, לגבי אלף, וכו'. "איכות": באילו פרטים מתבטא אותו
 34 ביטול. שכן, יש מי שאצלו זה מתבטא באהבת דברים אסורים,
 35 ויש שזה מתבטא בפרטים אחרים: וכפיית הטוב לרע חס
 36 ושלום. יש מי שהכפייה והפיזול אצלו - של הטוב לגבי
 37 הרע הוא, מעט מעט, ואף גם זאת אינו בתמידות, ולא
 38 תדיר לפרקים קרובים, - נדיר מאד שהרע יתגבר בו על
 39 הטוב, אלא לעתים רחוקות מתגבר הרע על הטוב, - עובר
 40 זמן רב שהרע שבו יתגבר שוב על הטוב, וכובש את העיר
 41 קמנה הוא הנוף, - כפי שלמדנו בפרק התשיעי שגוף האדם
 42 נקרא "עיר קטנה" ושתיהן: הנפש האלקית והבהמית לוחמות
 43 ביניהן לכיבושה של עיר קטנה זו. אף לא פלו - אין הנפש
 44 הבהמית שולטת בגוף כולו כשהיא גוברת על הנפש האלקית,
 45 בסוג זה של "רשע וטוב לו" המדובר כאן, אלא מקצתו לבדו,
 46 - היא שולטת במקצת מן הגוף בלבד, שיהיה סר למשמעתו,

47 לו. ההבדל ביניהם נובע אך ורק ממדת כפיפותו של הטוב לרע.
48 מדריגת "רשע וטוב לו" מהווה הניגוד הגמור למדריגת "צדיק
49 ורע לו", בה ישנם הבדלים רבים בכמותו ובאיכותו של הרע
50 שנשאר בו. אך מי שאינו מתחרט לעולם, – על חטאיו, ואין

51 פאים לו הרהורי תשובה

52 כלל – נקרא "רשע ורע

53 לו", – רשע ששולט בו

54 הרע בלבד, שְהָרַע

55 שֶׁנִּפְשׁוֹ הוּא לְבָדוֹ

56 נִשְׁאָר בְּקִרְבּוֹ, כִּי נִבְרַח

57 כָּל כֶּף עַל הַטּוֹב עַד

58 שְׁנִסְתַּלֵּק – הטוב, מְקִרְבּוֹ

59 וְעוֹמֵד בְּכַחֲנֵת מְקִיף

60 עָלָיו מְלַמְעֵלָה. –

61 ובפנימיותו אין מרגיש

62 בטוב כלל. ברם, מאחר

63 שבבחינת "מקיף" עדיין יש

64 בו טוב, שהרי, יש בו

65 נשמה אלקית – וְלִבְנֵי

66 אָמְרוּ רַ"ל: "כָּל כִּי

67 עֲשֶׂה שְׂכִינְתָא שְׂרִיא":

68 – על כל עשרה יהודים,

69 יהיו מי שיהיו, שורה

70 שכינה. דבר זה אמור גם באלה שהם חלילה בבחינת "רשע ורע

71 לו", שכן, בבחינת "מקיף", על כל פנים, יש גם בהם מן הטוב.

72 ומאחר שהשראת השכינה במקום בו נמצאים עשרה יהודים,

73 היא גם כן ענין של "מקיף", שלא מרגישים בה בצורה גלויה –

74 שורה שכינה ביניהם.

75 בהקשר למה שלמדנו אודות מי שנפשו הבהמית גוברת על נפשו

76 האלקית, ראוי להביא את הסיפור הבא שסיפר הרבי באחת

77 משיחותיו: אפיקורס אחד שאל פעם את הרבי ה"צמח צדק",

78 מדוע במגילת אסתר כתובה המלה "יהודים" בדרך כלל ביו"ד

79 אחד, ואילו כשמדובר שם אודות הגזירה, כתוב "יהודיים" בשני

80 יו"דין? ענה לו ה"צמח צדק": "יו"ד" זה עשר, הרומז על עשרת

81 כוחות הנפש. לנפש האלקית עשרה כוחות, ולנפש הבהמית

82 עשרה כוחות. ישנם יהודים שמונהגים על-ידי עשרת כוחות

83 הנפש האלקית בלבד וישנם גם כאלה שהנפש הבהמית גוברת

84 בהם והם מונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש הבהמית והיצר-

85 הרע. המן הרשע רצה לכלות את כל בני ישראל, גם את אלה

86 המונהגים מעשרת הכוחות השניים של היצר-הרע. שאל שוב

87 אותו אפיקורס: מדוע, אם כך, מוצאים אנו אחרי שבטלה הגזירה

88 כתוב כמה פעמים "יהודיים" בשני יו"דין? – ענה לו ה"צמח צדק":

89 אחרי שבני ישראל עברו את גזירות המן וראו את הישועה

90 האלקית – חזרו גם אותם יהודים בתשובה, ונהיו שווים ליהודים

91 המונהגים על-ידי הנפש האלקית והיצר-טוב בלבד – שני

92 ה"יו"דין" השתוו לדרגה אחת.

1 ומבקש מחילה וסליחה מה', וה' יסלח לו, אם שב בתשובה

2 הראויה על פי עצת חכמינו ז"ל בשלשה חלוקי כפרה

3 שהיה ר' ישמעאל דורש כו', – עבר על מצות-עשה ושב –

4 אינו זו משם עד שמוחלין לו; עבר על מצות-לא-תעשה ושב –

5 תשובה תולה ויום

6 הכיפורים מכפר; עבר על

7 כריתות ומיתות בית-דין –

8 תשובה ויום הכיפורים

9 תולים ויטורים ממרקים,

10 שנאמר: ופקדתי בשבת

11 פשעם ובנגעים עונם",

12 כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּמָקוֹם

13 אַחֵר. – כלומר: על-ידי

14 תשובה כראוי – מוחל לו

15 הקב"ה על העבירה

16 שעבר. ברם, מאחר שהוא

17 במצב כזה שקל לו

18 להיכשל בחטא מזמן לזמן

19 – הנה גם אחרי שחזר

20 בתשובה, והקב"ה מחל לו

21 – הוא נקרא עדיין "רשע"

22 וטוב לו". הערת כ"ק

23 רבינו: "ולענין שכר ועונש

24 נק' צדיק גמור כדלעיל פ"א – באמתת השם כו". עד כאן דובר

25 אודות מדריגה גבוהה יותר ב"רשע וטוב לו", שהשפעת הרע של

26 הנפש הבהמית, מתבטאת בשליטת הרע על אחד מן הלבושים:

27 על מעשה בלבד, על דיבור בלבד או על מחשבה בלבד, וגם זאת

28 – לעתים נדירות. ויש מי שְהָרַע גוֹבֵר בּוֹ יוֹתֵר, וּמִתְלַבְּשִׁים

29 בּוֹ כָּל שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים שֶׁל הָרַע, – הוא נכשל גם במחשבה,

30 גם בדיבור וגם במעשה, וּמִחְטִיאֵו בְּעֵבְרוֹת הַמְזוּרוֹת יוֹתֵר,

31 וּבְעֵתֵים קְרוֹבִים יוֹתֵר. – למרות זאת הוא נקרא עדיין "רשע

32 וטוב לו", רשע שיש בו מן הטוב, שכן, הוא אמנם נכשל בחטא,

33 אֲךֵּ בִּיְנֵתִים – בין חטא אחד לשני, הוא מִתְחַרֵּט, וּבָאִים לוֹ

34 הַרְהוּרֵי תְשׁוּבָה מִכַּחֲנֵת הַטּוֹב שֶׁנִּפְשׁוֹ, שְׁמִתְנַבֵּר קֶצֶת

35 בִּיְנֵתִים, – ומאותו טוב עולים בו הרהורי תשובה. אֲלֵּא שְׂאִין

36 לוֹ – לטוב, כוח הַתְּנַבְּרוֹת כָּל כֶּף לְנַצַּח אֶת הָרַע לְפָרֵשׁ

37 מִחְטִיאֵו לְנִמְרֵי לְהִיּוֹת "מוֹדֵה וְעוֹזֵב". – עד לידי כך, אין בכוח

38 הטוב שלו להתגבר על הרע, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַ"ל: "רְשָׁעִים

39 מְלֵאִים חֲרָמוֹת", – בין חטא אחד לשני הם מתחרטים על החטא

40 הראשון, וגם בשעה שהם חוטאים יתכן מאוד שחזרה להם הדבר,

41 אלא שאין ביכולתם לשלוט על עצמם. שֶׁהֵם רַב הָרְשָׁעִים, שִׁישׁ

42 כַּחֲנֵת טוֹב בְּנַפְשָׁם עֲדִין. – ומאותו "טוב" נובעות החרטות

43 במוחם ובלבם. מכאן, שהרבה מדריגות ב"רשע וטוב לו": החל

44 מזה שנכשל בזמן נדיה, וגם זאת בעבירה קלה ובלבוש אחד שלו,

45 ועד לזה שנכשל לעתים קרובות ובכל שלשת לבושו, במחשבה,

46 דיבור ומעשה – ועם זאת נכללים הם כולם במדריגת "רשע וטוב

ה'תש"ג	יב טבת	יום ראשון	יום ראשון
		שיעורים. חומש: ויחי, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: פרק ט. והנה מקום . . . 26 שבמוחין.	
		בשנת תרמ"ח נבחר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לגבאי דחברה קדישא. וכפי המנהג, הובילו אותו בשמחת תורה בלנית עם רב לבית הכנסת. אמר אז המאמר "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא", וסיום דבריו: "גם האנשים בעלי מוחין הנמצאים עתה, צריכים להניח שכלם ולא לילך אחרי הטעם ודעת, כי יכולים להטות על פי שכלם כו' עד כי חס-ושלום מרה תהיה באחרונה כו', וזהו העקר בזמן הזה בעקבות דמשיחא, שלא לילך אחר השכל וטעם ודעת, כי אם לקיים התורה והמצוות בתמימות ואמונה פשוטה באלקי ישראל".	

ה'תש"ג	יג טבת	יום שני	יום שני
		שיעורים. חומש: ויחי, שני עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: אך הנה . . . יד כרשפי אש.	
		כשמעמידים פנס - מתקבצים החפצים באור, כי אור ממשוך - ליכטיגקייט ציהט צו.	

כשמעמידים פנס - מתקבצים החפצים באור, כי אור ממשוך - אור מושף אליו.

ה'תש"ג	יד טבת	יום שלישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: ויחי, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והיא הנקראת . . . שבזה"ק.	
		הסבא משפאלע - דער שפאלער זיידע - הי' איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - ספר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט די הייליגע האנט אויפ'ן הארצען און פון יעמאלט אן איז מיר ווארעם" תנועת צדיק, ומכל שכן ראוי או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.	
		הסבא משפאלע - דער שפאלער זיידע - היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בבקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - ספר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעל-שם-טוב "והוא הניח את ידו הקדושה על לבי, ומאז חם לי".	
		תנועת צדיק, ומכל שכן ראוי או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.	

יום
רביעי

יום רביעי

טו טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: פרק י'. והנה . . . טו כמו השנאה.

"תורה אור" דבור המתחיל "אסרי" סעיף המתחיל "והנה זהו", צריך להיות: "והעלאת ניצוצות שנפלו אפלו בהמות יתעלו כמו שהיה בתחלת".

הסכת ושמע ישראל, העת הזאת היא מועד הגאולה על ידי משיח צדקנו, והיסורים הבאים עלינו הם חבלי משיח, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אל תאמינו לנביאי השקר המבטיחים לכם ישועות ונחמות אחרי פלות המלחמה, זכרו דבר השם (ירמיה יז, ה) "ארוור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו, ומן ה' יסור לבו".

שובה ישראל עד ה' אלקיד, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש.

יום
חמישי

יום חמישי

טז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: וצדיק שאינו . . . 30 הכא וכו'.

דער צ"צ האט געזאגט ר' הענדל'ן אויף יחידות: זוהר איז מרומם דעם נפש, מדרש איז מעורר דאס הארץ, און תהלים מיט טרערען וואשט אויס די כלי.

ה"צמח צדק" אמר לר' הענדל ב'יחידות': "זהר" - מרומם את הנפש, "מדרש" - מעורר את הלב, ותהלים בדמעות - מדיח את הכלי.

יום
שישי

יום שישי

יז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, ששי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז.

תניא: ועוד . . . כמ"ש במ"א.

מה שנוהגים שלא ללמוד בניתל, שמעתי מאמו"ר הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות.

פעם אמר אמו"ר: די מתמידים וואס די אכט שעה איז זיי נוגע בנפש, האב איך ניט האלט.

והוא רק עד חצות לילה.

מה שנוהגים שלא ללמד בניתל, שמעתי מאדני אבי מורי רבי [הרש"ב] הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות.

פעם אמר אדני אבי מורי רבי [הרש"ב]: מתמידים אלו ששמונה השעות הללו [שלא לומדים] נוגע' להם בנפש - אינני מחבב.

והוא רק עד חצות לילה.

שיעורים. חומש: ויחי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פחדפט.

תניא: פרק יא. וזה לעומת . . . שריא.

גם העולה לתורה אומר חזק חזק ונתחזק

באמירת ויהי נעם במוצאי שבת קודש כופלים פסוק ארך ימים גוי, אבל לא בתפלת שחרית.

בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, תירגם לו מורו – ע"פ פי' בעה"ט – יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאהרען אין מצרים. כשבא הביתה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר אבות, יהיו מבחר שנות חייו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ.

ויענהו אדמוה"ז: כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ואיתא במדרש – מובא ברש"י – א"ר נחמיה להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, אז מען לערענט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטען ב"ה, און אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט.

בהיות ה"צמח צדק" ילד ולמד את הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תרגם לו מורו – על פי פרוש בעל-הטורים – יעקב אבינו חי את שבע עשרה השנים הטובות ביותר במצרים. כשבא הביתה מה"חדר", שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ?

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש – מובא ברש"י – אמר רבי נחמיה, להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. "להורות לפניו גשנה", כאשר לומדים תורה "להורות לפניו", אזי "גשנה", נגשים ומתקשרים לקדוש ברוך הוא, באופן שגם במצרים היה "ויחי" בחיות.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מטי"ז טבת.

בעת רצון אזכיר את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה

נבגי"מ זי"ע.

ובמה ששואל תרופה לזכרון, ידוע מאמר רז"ל על הפסוק ערוכה בכל ושמורה (ערובין נד, א) זאת אומרת שהלימוד צריך להיות בחיות, ופשיטא שלא להתפעל מפיתוי היצר המחפש תחבולות וערמומית איך למנוע את האדם מעבודתו לקונו, ואחת הדרכים שלו היא, להטיל עצבות על האדם ולפתותו שאינו מצליח בתורה ומצות, אבל כשירעים וירעיש עליו ולא ישמע לדבריו כלל וכלל מתבטלים הפיתוים ההעלמות וההסתרים וכמבואר בכל זה בספר תניא קדישא עי"יש ובפרט בפרק כ"ט.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

דיני ממונות בשלשה

יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"ד

קבעו (סנהדרין ד, ב) "דיני ממונות בשלשה, ואם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידיו", וכאשר אין בית דין של שלושה, ואין 'מומחה לרבים' "שנים שדנו – אין דיניהן דין" אפילו בדיעבד.

והרמ"ך (הובא בכס"מ כאן) הקשה: מדוע הוצרך הרמב"ם לומר שבית דין של חוצה לארץ יכולים לדון אף שאינם מוסמכים כי הם שלוחי ב"ד של ארץ ישראל, והרי בדיני ממונות כהודאות והלוואות אפילו שלושה הדיוטות יכולים לדון?

ומבאר ה'אור שמח' (לעיל פ"ב ה"ג): לדעת הרמב"ם מן התורה יכול היחיד לדון רק אם הוא סמוך ('מומחה') וחכמים תיקנו שגם שלשה הדיוטות שאינם סמוכים יכולים לדון. ותקנה זו היא לטובת חו"ל, שמכיון שאין שם סמוכים ניתנה להם הרשות לדון בשלושה הדיוטות. וכיון שתיקנו את התקנה לחו"ל, לא חילקו וקבעו שגם בארץ ישראל מותר לדון (בדינים אלה) בשלושה הדיוטות, אבל יסוד התקנה היא בשביל חו"ל, וכל כוחה נובע מכך שדייני חו"ל הם שלוחים של דייני ארץ ישראל.

הלכות סנהדרין פרק ה, הלכה ח: דיני ממונות, כגון הודאות והלוואות – אינן צריכין מומחה, אלא אפילו שלשה הדיוטות, ואפילו אחר מומחה דן אותן. לפיכך דנין בהודאות והלוואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ. אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים, (סמוכים) – שליחות בית דין של ארץ ישראל עושיין.

וכך כתב הרמב"ם גם לעיל (פ"ב ה"ג) "מותר לאחד לדון מן התורה, שנאמר בצדק תשפוט עמיתך, ומדברי סופרים עד שיהיו שלשה".

וביאר ה'כסף משנה' (שם) שהרמב"ם סובר כרב אחא בריה דרב איקא (סנהדרין ב, א) שבהודאות והלוואות אפילו אחד כשר לדון מן התורה אלא שחכמים תיקנו שאין דיני ממונות אלא בשלושה, כדי שלא יבואו יושבי קרנות שאינם בקיאים בדינים וידונו, וכשהם שלושה בוודאי אחד מהם יודע ובקי בדינים "ששמע מחכמים ודיינים הלכות מלווה שהוא דן בהם" (רש"י שם).

והוסיף ה'כסף משנה' (בשם הרשב"א) שאין זו סתירה לדברי הרמב"ם (שם) "שנים שדנו אין דיניהן דין", כי אמנם מן התורה גם היחיד דן אף שאינו 'מומחה לרבים' אבל חכמים

'אחרי רבים להטות' – והרי 'אין הולכין בממון אחר הרוב?' יום שני י"ג טבת ה'תשע"ד

ומבאר ה'תומים' (קיצור תקפו כהן ס"ק קכג): אין להוציא ממון מספק, וכיון שבכל רוב ומיעוט יש ספק בדבר ובית דין אינם יודעים האם הנידון הוא מהרוב או מהמיעוט, הרי אף שהרוב נוטה לצד אחד, אין מוציאים ממון מחזקתו, כי החזקה מסייעת למיעוט. מה שאין כן בבית-דין, כיון שהתורה אמרה 'אחרי רבים להטות', הרי דעת המיעוט בטלה ודעת הרוב קובעת, ולדעתם הדין ברור וודאי, ונמצא שהוצאת הממון היא ללא כל ספק.

וב'קונטרס הספקות' (כלל ו ס"ק ב) הוסיף בשם מהר"ם חביב: בכל רוב ומיעוט אין בכוח הרוב להוציא מהמוחזק, כי היות ויש מיעוט השונה מהרוב, יכול לסמוך עליו ולטעון 'אני מן המיעוט'. מה שאין כן בבית-דין, כיון שהתורה אמרה 'אחרי רבים להטות' ואסור למיעוט להורות נגד דעת הרבים (סנהדרין פח, א), אין כאן דעת מיעוט שיוכל המוחזק לומר 'קים לי' כדעת המיעוט.

הלכות סנהדרין פרק ה, הלכה א: בית דין שנתחלקו, מקצתם אומרים וזאי, ומקצתם אומרים חייב – הולכין אחר הרב. וזו מצות עשה של תורה, שנאמר: אחרי רבים להטות. הקשו התוספות (בבא בתרא ג, ב. ד"ה דיני): ההלכה היא שאין הולכין בממון אחר הרוב, ומי שמכר שור לחברו ונמצא נגחן, שאינו ראוי אלא לשחיטה, והקונה טוען שקנה לחרישה ומקח טעות הוא – אין המקח בטל, כי יכול המוכר לומר 'לשחיטה מכרתי לך'. ואף שהרוב קונים שור הראוי לחרישה, אין הולכים אחר הרוב להוציא ממון מיד המוחזק. ומדוע כאן אם רוב הדיינים מחייבים, מוציאים ממון מיד המוחזק? ויתירה מזו: אף בדיני נפשות החמורים הולכים אחר הרוב, ומדוע בממון אין הולכים אחר הרוב? ותירצו: רוב הקונים לחרישה אינו נחשב 'רוב חשוב' כמו רוב בית דין, ולכן אין מוציאים מיד המוחזק. ובמקום אחר (בבא קמא כו, ב. ד"ה קמ"ל) כתבו: ברוב דיינים נחשב המיעוט כמי שאינו, אך לא ביארו מה ההבדל בין הדברים.

דין אחד, מקורות נפרדים

יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"ד

אמנם, בגמרא (סנהדרין לד, א) נאמר: "אמרו שנים טעם אחד משני מקראות, אין מונין להן אלא אחד... דאמר קרא 'אחת דבר אלוקים שתיים זו שמעתי' – מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות". ופירש רש"י: כלל הוא שלא אמר הקב"ה שני פסוקים שונים כדי

הלכות סנהדרין פרק י, הלכה ה: שנים שאמרו טעם אחד, אפילו משני מקראות – אין מונין אלא באחד.

מלשון הרמב"ם משמע שכאשר אמרו טעם אחד ממקרא אחד בוודאי נמנים כאחד, והחידוש הוא שאפילו משני מקראות נמנים כאחד.

כשניים ועל כך מחדש הרמב"ם שבכל זאת נמנים כאחד עד שיאמרו שני טעמים משני מקראות שונים.

והש"ך (חור"ם סכ"ה סק"ט) מקשה על שיטת הרמב"ם: איך יתכן לדרוש שכל אחד מהדיינים יאמר טעם אחר, וכי באדם שהרג את הנפש ופסקו כל הדיינים שחייב מיתה משום שעבר על 'לא תרצח' ייחשבו כולם רק כדעה אחת משום שכולם הסתמכו על אותו מקור? ולכן כתב שתיבת 'אפילו' היא טעות בדברי הרמב"ם, ויש לגרוס "שנים שאמרו טעם אחד משני מקראות אין מונין אלא כאחד", אך אם יאמרו ממקרא אחד בוודאי נמנים כרבים.

אך ה'קרן אורה' מקיים את הגירסא שלפנינו ומיישב את קושיית הש"ך שאכן בדין המפורש בכתוב אפשר שכולם יתבססו על מקור אחד, ודברי הרמב"ם שכל דין צריך לומר טעם נפרד אמורים בדבר התלוי בסברא.

ללמוד מהם אותו דין, ולכן כאשר שני דיינים אמרו טעם אחד וכל אחד מתבסס על פסוק אחר, ברור שאחד מהם טועה כי לא יתכן ששני הפסוקים באו ללמד אותו דין.

ואם כן, רק כאשר אמרו טעם אחד משני מקראות נמנים כאחד, כי ברור שאחד מהם טועה, אך אם הגיעו לאותה מסקנה מאותו הפסוק, אין סיבה לומר שאחד מהם טועה, וראוי למנות אותם כשניים, היפך משמעות דברי הרמב"ם שאם אומרים טעם אחד ממקרא אחד בוודאי נמנים רק כאחד!

ומבאר ה'קרן אורה' (סנהדרין ס):

בדיני נפשות צריך כל אחד צריך לומר טעם משל עצמו כדי לזכות או לחייב, ולכן כאשר אומרים טעם אחד ממקרא אחד בוודאי אין נמנים אלא כאחד, אך כאשר אומרים טעם אחד משני מקראות שונים היה מקום לומר שנחשבים

ממתי חל איסור הלנת המת? יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"ד

בהרוגי בית דין כי אין כל סברא לחלק בין המתים, אך לענין הלאו ('לא תלין') היה מקום לומר שהוא רק בהרוגי בית דין, כלשון הפסוק "לא תלין נבלתו על העץ" שאינו מתאים לשאר מתים, ולכן הוצרכה הגמרא (סנהדרין מו, ב) לחדש שכל מת עוברים על הלנתו בלאו.

ולכן גם הרמב"ם הדגיש - "לא הרוגי בית דין בלבד, אלא כל המלין את מתו עובר עליו בלא תעשה", כדי שלא נטעה שהאיסור הוא רק בהרוגי בית דין, ולא הוצרך לפרט שעובר גם ב'עשה', כי הדבר פשוט.

ויש הבדל בין ה'עשה' ל'לא תעשה': על 'לא תלין' עובר רק אם הלין את המת כל הלילה, אבל על ה'עשה' עובר מיד בשקיעת החמה שהרי נאמר 'קבור תקברנו ביום ההוא' - "והלילה הוא מיום שלאחריו" (שו"ע אדה"ז, א"ח ס"י עב ס"ב. קו"א ס"י תצה סק"ג וכן דעת הרדב"ז הנ"ל).

ולכן נפסק (סו) שסמוך לזמן קריאת שמע של ערבית מותר להוציא את המת ולקבורו, אף שעל ידי זה יתעכבו לקרוא את שמע, כי אם ימתנו עד שקיעת החמה יעברו על ה'עשה' של 'קבור תקברנו ביום ההוא'.

הלכות סנהדרין פרק טו, הלכה ח: ומצות עשה לקבור את כל הרוגי בית דין ביום ההריגה... כל המלין את מתו - עובר עליו בלא תעשה.

לדעת הרדב"ז (שו"ת ס"י שיא) רק על הלנת הרוגי בית דין עוברים הן ב'לא תעשה' ('לא תלין...') והן ב'עשה' ('קבור תקברנו ביום ההוא'), אבל בשאר מתים עוברים על הלנתם רק ב'לאו'.

וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה תקלו) שלדעת ה'חינוך' ה'עשה' קיים בכל מת, אך מהרמב"ם כאן משמע קצת שסובר כהרדב"ז, כי בהרוגי בית-דין כתב שמצוות-עשה לקברם ביום ההריגה (בנוסף ללאו בהלנתם המובא בהלכה הקודמת) ואילו בשאר המתים כתב רק שעובר ב'לא תעשה'.

אמנם, בספר המצוות (מ"ע ולא) כתב הרמב"ם: "כי קבור תקברנו ביום ההוא. ולשון ספרי: כי קבור תקברנו, מצוות עשה - והוא הדין בשאר המתים, כלומר שייקבר כל מת בישראל ביום מותו". ולכאורה, הרי זו סתירה לדברי הרמב"ם כאן שה'עשה' לקבור את המת בו ביום הוא רק בהרוגי בית דין!

וביאר ב'שאגת אריה החדשות' (שאלה 1):

ה'עשה' לקבור המת בו ביום בוודאי לא נאמר רק

דין אומד למלקות יום חמישי ט"ז טבת ה'תשע"ד

פיקוח נפש דוחה כל התורה? ויש לבאר:

כתב הרמב"ם לעיל (פס"ז ה"א): "כשם שמצוה להמית את המחויב מיתה, כך מצוות-עשה להלקות את המחויב מלקות... ואע"פ שמלקות בשלושה - במקום מיתוה היא עומדת".

ומאחר שעונש המלקות נחשב במקום עונש מיתה, הרי כשם שבחייבי מיתות אין לומר שתידחה הריגתם מפני פיקוח נפש שהרי ההריגה היא המצווה, כך בעונש מלקות אין לפטור מצד 'פיקוח נפש', ואם החיוב הוא שילקה

הלכות סנהדרין פרק יז, הלכה א: פיצד מלקין את המחויב מלקות? פפי בחו. שנאמר: בדי רשעתו במספר... אבל פוזתיו לחלש; שאם נקה לחלש מכה רבה - גודאי הוא מת. מלשון הרמב"ם עולה שפוזתין ממספר המלקות רק אם וודאי שהמלקות יגרמו למיתו, אך לא בספק שמה ימות. וצריך ביאור: מדוע לא תידחה מצות מלקות מפני ספק פיקוח נפש?

ועוד קשה: הרמב"ם כותב שדין אומד למלקות נלמד מ'כדי רשעתו במספר', ולכאורה, מדוע צריך לימוד מיוחד לכך, הרי פשוט שאם ימות מהמלקות אין להלקותו כי

ולכן דין מלקות הוא באומדן ורק מלקות שימות בהן בוודאי אינן חלק מהעונש, אבל אין לפטור מספק פיקוח נפש כי דין פיקוח נפש לא אמור במלקות.

(משנת יעבץ ח"מ ב ד)

שלושה ותשע מלקות, מסברא היה צריך להלקותו אף אם ימות, אלא שהכתוב 'כדי רשעתו במספר' מלמד שעצם החיוב הוא כפי כוחו, ואם יכול לספוג רק שלושים ושמונה מלקות, הרי מלכתחילה זהו העונש הראוי לו, ולא שמפני פיקוח נפש מוותרים על המצווה להלקותו.

'אומדנא' בדיני נפשות, בדיני ממונות ובקידושין יום שישי י"ז טבת ה'תשע"ד

בדיני ממונות מתקיימת עדות 'ידיעה בלא ראייה' אך בדיני נפשות אין דנים אלא בעדות של ראיית המעשה. וכן כתב רבינו יונה (בחידושי למהר"ם שם).

ובטעם ההבדל ביאר ה'תומים' (סי' צ סק"ד): בדיני ממונות העיקר הוא לברר את האמת כמאמר חז"ל (קידושין סה, ב) "לא איברו סהדי אלא לשקרין" [לא נבראו העדים אלא לצורך שקרנים], ולכן "אם נתברר לבית דין שהוא אמת אפילו מעוף הפורח - מוציאין ממוין", אבל בדיני נפשות צריכים עדות ראייה, כדברי הרמב"ם כאן.

ולענין קידושין הביא הרמ"א (אה"ע סי' מב ס"ד) בשם הרשב"א: "צריכים העדים לראות הנתינה ממש [של דמי הקידושין] לידה או לרשותה, אבל אם לא ראו הנתינה ממש לידה - אף על פי ששמעו שאמר התקדשי לי בחפץ פלוני ואח"כ יצא מתחת ידם - אינן קידושין". אך ה'בית שמואל' (שם סק"ב) כתב שלדעת הרמב"ם והמרדכי, אפילו אם העדים לא ראו את הנתינה, אך ידוע להם בוודאות שנתן לה את החפץ, הרי זה כאילו ראו את גוף המעשה, כי כמו שדיני ממונות מתקיימים ב'ידיעה בלא ראייה', כך גם קידושין.

הלכות סנהדרין פרק כ, הלכה א: אין בית דין עונשין באומדן הדעת, אלא על פי עדים בראיה ברורה. אפילו ראוהו העדים רודף אחר חברו להרגו... ומצאוהו הרג ומפרפר והסיף מנשף דם ביד החורג, הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו - אין בית דין הורגין בעדות זו.

גם בדיני ממונות אין דנים על פי אומדנא, וכפי שכתב הרמב"ם (הל' נזקי ממון פ"ח ה"ד): "שור שהיה רועה על גב הנהר ונמצא שור הרוג בצדו, אף על פי שזה מנוגה וזה מועד ליגח... אין אומרין בידוע שזה נגחו... עד שיראוהו עדים כשרים".

אמנם, סומכים על אומדנא מוכחת וידיעה ודאית, כמובא (שבעות נו, ב), באחד שנכנס לבית חברו כשהוא שלם ויצא חבול, ולא היה אף אחד מלבדם (והחבלה היא כזו שאינו יכול לחבול בעצמו) - משלם לו דמי חבלה. וכמו שהגדיר הרמ"ה (בחידושי למהר"ם לו, ב): "... כי האי גוונא לאו אומדנא הוא, דזו היא עדות המתקיימת בידיעה בלא ראייה". וכן פסק הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק (פ"ה ה"ה). והוסיף הרמ"ה על פי מסקנת הגמרא (שבעות לו, א) שאמנם

תוקף האיסור של 'לא תגורו' שבת קודש י"ח טבת ה'תשע"ד

יכול להסתלק מהדין, אך בדרך כלל לא נחשדו ישראל להרוג נפש על שחייבוהו בדין ולכן אין לדיין להתייחס לאיום.

ובספר 'זקן אהרן' (ח"מ סי' קכו) כתב כי כיון שעיקר האיסור הוא לא לפחד מפני איש, הרי זה כאילו פירשה התורה שאין להתיירא אף מפני בעל דין המאיים בהריגה. ולכן נוטה לחלוק על דברי ה'שבות יעקב' ולדעתו אף במקום חשש סביר של סכנה אין להימנע מלדון.

ולמעשה כתב הרמ"א (ח"מ סי' יב ס"א): "מכל מקום נוהגין עכשיו שלא למחות בעוברי עבירה משום שיש סכנה בדבר שלא ימסרנו למלכות". ואע"פ שלדעת הרמב"ם אסור להימנע אפילו במקום סכנה, כתב הב"ח (שם) שלדעתו איסור 'לא תגורו' נאמר רק בדין שבין אדם לחבירו, ולא לגבי חיוב הפרשה מאיסור הנלמד מהכתוב 'הוכח תוכיח'. ועוד שיש חילוק בין דורות הראשונים לבני הגלות, שכן הכתוב 'לא תגורו' מדבר על חשש סכנה מיהודי, שאף אם הוא רשע יש להניח שלא יבצע את איומו, אך כשיש חשש מסירה למלכות יכול הדיין להימנע מלדון.

הלכות סנהדרין פרק כב, הלכה א: שנים שבאו לפניו לדין, אחד רף ואחד קשה... משתשמע את דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה - אי אתה רשאי לומר: איני נוקם לכם! שבאמר: לא תגורו מפני איש. שלא תאמר: איש פלוני רשע הוא, שבא יחרג את בני, שבא ידליק את גדישי, שבא יקצין נטיעותי.

במקור הדין בגמרא (סנהדרין ו, ב), פירש רש"י: "שמא נתחייב חזק ונמצא חזק ורדפו - רודף את הדיין להפך את הדין". כלומר: החשש אינו מפני רדיפה אישית כנגד הדיין אלא שמא יצליח החזק להביא להיפוך הדין ובכך תיגרם זילות הדין. אך הרמב"ם כאן מפרש שהחשש הוא שמא ירדוף ויזיק את הדיין.

וכתב הב"ח (ח"מ סי' ב) שלדעת רש"י אין מקור לומר שהדיין יתחייב לדון אף במקום חשש לעצמו שהרי אין לך דבר העומד בפני ספק סכנה וגם אין צריך להפסיד ממון עבור זה.

ומדוע לדעת הרמב"ם כן חייב לדון, ואין איסור 'לא תגורו' נדחה מפני חשש פיקוח נפש?

מבאר ה'שבות יעקב' (ח"א סי' קמג): כאשר הבעל-דין מוחזק שעלול לפגוע בנפש הדיין או בני משפחתו בוודאי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ב - י"ח טבת ה'תשע"ד

יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"ד

הלכות סנהדרין והענשין המסורין להן

פרק ד

א. אָחַד בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, או סְנֵדְרֵי קִטְנָה, או בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה - צָרִיכִין שְׁיִהְיֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן, סְמוּךְ [- מוֹטְמָר] מִפִּי סְמוּךְ. וּמִשָּׁה רַבְּנֵי סְמוּךְ יְהוֹשֵׁעַ בֶּדֶד, שְׁנֵאָמַר: "וַיִּסְמְךָ אֶת יָדָיו עָלָיו, וַיְצַוהוּ". וְכֵן הַשְּׂבָעִים זְקֵנִים - מִשָּׁה רַבְּנֵי סְמוּךְ, וְשָׂרְתָ עֲלֵיהֶן שְׂכִינָה. וְאוֹתָם הַזְּקֵנִים סָמְכוּ לְאַחֲרֵים, וְהָאַחֲרֵים לְאַחֲרֵים, וְנִמְצְאוּ הַסְּמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ, עַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, עַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ. וְאֶחָד הַנְּסֻמָּךְ מִפִּי הַנְּשִׂיא [ראש הסנהדרין], או מִפִּי אֶחָד מִן הַסְּמוּכִין, אֶפְלוּ לוֹ הֵיךָ אוֹתוֹ הַסְּמוּךְ בְּסִנְדְרֵי מְעוּלָם.

ב. וְכִיצַד הִיא הַסְּמִיכָה לְדוֹרוֹת? לֹא שְׁיִסְמְכוּ יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַזְּקֵן, אֲלֹא שְׁקוּרִין לוֹ יְרֵבִי, וְאוֹמְרִים לוֹ: "הֲרִי אִתָּה סְמוּךְ, וְיֵשׁ לָךְ רְשׁוּת לְדוֹן אֶפְלוּ דִינֵי קִנְסוֹת".

ג. וְאִין סוּמְכִין סְמִיכָה זו, שֶׁהִיא מְנוּי הַזְּקֵנִים לְדִרְגוֹת, אֲלֹא בְּשִׁלְשָׁה; וְהוּא, שְׁיִהְיֶה הָאֶחָד מֵהֶן סְמוּךְ מִפִּי אַחֲרֵים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ד. אִין קְרוּי 'אַלְהִים', אֲלֹא בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדָּה, וְהֵם הָעֲנֻשִׁים הַחֲקָמִים הָרְאוּיִין לְדוֹן שֶׁבְּדָקוֹ אוֹתָם בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִמְחִיחוּ אוֹתָן וְסָמְכוּ אוֹתָן. ה. בְּרֹאשׁוֹנָה, הֵיךָ כָּל מִי שֶׁנִּסְמְךָ סוּמְךָ תִּלְמִידֵיו. וְחֲקָמִים חִלְקוּ כְּבוֹד לְבֵית הַלַּל הַזֶּקֶן, וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָדָם נִסְמָךְ אֲלֹא בְּרִשׁוּת הַנְּשִׂיא, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה הַנְּשִׂיא סוּמָךְ, אֲלֹא אִם כֵּן הֵיךָ אֵב בֵּית דִּין עִמּוֹ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה אֵב בֵּית דִּין סוּמָךְ, אֲלֹא אִם כֵּן הֵיךָ הַנְּשִׂיא עִמּוֹ. אֲבָל שְׂאֵר הַחֲבֻנְרָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם לְסֻמָּךְ בְּרִשׁוּת הַנְּשִׂיא, וְהוּא שְׁיִהְיֶה שְׂנִיָּם עִמּוֹ; שֶׁהַסְּמִיכָה אֵינָה בְּפָחוּת מִשְׁלֹשָׁה.

ו. אִין סוּמְכִין זְקֵנִים בְּחוּצָה לְאַרְצָא, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵלוֹ הַסְּמוּכִין נִסְמְכוּ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל. אֶפְלוּ הֵיךָ הַסְּמוּכִין בְּאַרְצָא, וְהַנְּסֻמָּךְ חוּצָה לְאַרְצָא - אִין סוּמְכִין; וְאִין צָרִיף לֹאמַר, אִם הֵיךָ הַסְּמוּכִין בְּחוּצָה לְאַרְצָא, וְהַנְּסֻמָּךְ בְּאַרְצָא. הֵיךָ שְׂנִיָּהֶם בְּאַרְצָא - סוּמְכִין אוֹתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ עִם הַסְּמוּכִין בְּמִקוֹם אֶחָד; אֲלֹא שׁוֹלְחִין לוֹ, או כּוֹתְבִין לוֹ שֶׁהוּא סְמוּךְ, וְנוֹתְנִין לוֹ רְשׁוּת לְדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת, הוֹאִיל וְשְׂנִיָּהֶם בְּאַרְצָא. וְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְחַזְּקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם, רְאוּיָה לְסְמִיכָה.

ז. יֵשׁ לְסוּמְכִין לְסֻמָּךְ אֶפְלוּ מֵאֵה בְּפַעַם אַחַת, וְרוֹד הַמְּלָךְ סְמָךְ שְׁלִישִׁים אֲלָף בְּיוֹם אֶחָד.

ח. וְיֵשׁ לָהֶם לְמִנּוּת לְכָל מָה שְׁיִרְצוּ, לְדַבְּרֵים יְחִידִים - וְהוּא, שְׁיִהְיֶה רְאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. כִּיצַד? חֲכָם מִפְּלֵא, שְׂרָאוּי לְהוֹרוֹת בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה - יֵשׁ לְבֵית דִּין לְסֻמָּךְ אוֹתוֹ וְלִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת לְדוֹן, לֹא לְהוֹרוֹת בְּאִסּוּר וְהִתֵּר, או יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹרוֹת בְּאִסּוּר וְהִתֵּר, לֹא לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, או יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת לְזַהֵר וְלָזָה, אֲבָל לֹא לְדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת, או לְדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת, אֲבָל לֹא לְהִתִּיר בְּכוֹרוֹת בְּמוֹמֵן [לאכילה], או יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת לְהִתִּיר גְּדָרִים בְּלִבְדָּה, או לְרִאוּת כְּתָמִים [אדומים של אשה]. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ט. וְכֵן יֵשׁ לְסוּמְכִין לִתְּנוּ רְשׁוּת עַד זְמַן, וְלֹאמַר לְנִסְמָךְ: "יֵשׁ לָךְ רְשׁוּת לְדוֹן אוֹ לְהוֹרוֹת, עַד שֶׁיָּבֹאוּ הַנְּשִׂיא לְכָאן, או כָּל זְמַן שְׂאִין אִתָּה עִמָּנוּ בְּמִדְיָנָה". וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

י. חֲכָם מִפְּלֵא שְׁהֵיךָ סוּמָךְ בְּעִינוֹ אַחַת - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְדִינֵי מְמוֹנוֹת - אִין סוּמְכִין אוֹתוֹ לְדִינֵי מְמוֹנוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

יא. הֲרִי שֶׁלֹּא הֵיךָ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל אֲלֹא סְמוּךְ אֶחָד - מוֹשִׁיב שְׂנִיָּם בְּצֵדוֹ, וְסוּמָךְ שְׂבָעִים כְּאֶחָד או זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כֵּף יַעֲשֶׂה הוּא וְהַשְּׂבָעִים בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, וְיִסְמְכוּ בְּפִי דִינֵין אַחֲרֵים. נְרִאִין לִי הַדְּבָרִים, שְׂאֵם הִסְפִּימוּ כָּל הַחֲקָמִים שֶׁבְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל לְמִנּוּת דִּינֵין וְלְסֻמָּךְ אוֹתָן - הֲרִי אֵלוֹ סְמוּכִים, וְיֵשׁ לָהֶם לְדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת, וְיֵשׁ לָהֶם לְסֻמָּךְ לְאַחֲרֵים. אִם כֵּן, לְמָה הֵיךָ הַחֲקָמִים מְצַטְעֵרִין עַל הַסְּמִיכָה [שלא תיבטל], כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְטְלוּ דִינֵי קִנְסוֹת מִיִּשְׂרָאֵל [הרי ניתן לחדש תמיד הסמיכה בא"י]? לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְפָרְזִין, וְאִי אֶפְשֶׁר שְׁיִסְפְּימוּ כֵּלָּן [במעמד דת]; וְאִם הֵיךָ שֵׁם סְמוּךְ מִפִּי סְמוּךְ, אֵינּוּ צָרִיף דַּעַת כֵּלָּן, אֲלֹא דֵן דִּינֵי קִנְסוֹת לְכָל, שֶׁהֲרִי נִסְמָךְ מִפִּי בֵּית דִּין. וְהַדְּבָר צָרִיף הַכְּרַע [הכרעה].

יב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, וְיִצְאוּ לְחוּצָה לְאַרְצָא - הֲרִי הֵן דְּנִין דִּינֵי קִנְסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצָא, כְּדָרְךָ שֶׁדְּנִין בְּאַרְצָא; שֶׁסְנֵהֲדָרִין נוֹהֲגָת בְּאַרְצָא וּבְחוּצָה לְאַרְצָא - וְהוּא, שְׁיִהְיֶה סְמוּכִין בְּאַרְצָא.

יג. רְאִשֵׁי גְלִיּוֹת שֶׁבְּכָבֵל - בְּמִקוֹם מְלָךְ הֵן עוֹמְדִין, וְיֵשׁ לָהֶם לְרֹדוֹת [- לְמִשׁוֹל] אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִקוֹם, וְלְדוֹן עֲלֵיהֶם, בֵּין רְצוּ בֵּין לֹא רְצוּ, שְׁנֵאָמַר: "לֹא יִסּוֹר שְׂכָט מִיַּהוּדָה", אֵלוֹ רְאִשֵׁי גְלִיּוֹת שֶׁבְּכָבֵל.

יד. וְכָל דִּין הָרְאוּי לְדוֹן, שְׁנֵתָן לוֹ רֹאשׁ גְּלוּת רְשׁוּת לְדוֹן - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא רְצוּ בְּעֲלֵי דִינֵין, בֵּין בְּאַרְצָא בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְצָא, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ דֵן דִּינֵי קִנְסוֹת. כָּל דִּין הָרְאוּי לְדוֹן, שְׁנֵתָנוּ לוֹ בֵּית דִּין שֶׁבְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת לְדוֹן - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְעִירוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִין, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא רְצוּ בְּעֲלֵי דִינֵין. אֲבָל בְּחוּצָה לְאַרְצָא, אִין רְשׁוּתָן מוֹעֵלָת לוֹ לְכַף אֶת בְּעֲלֵי דִינֵין; אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצָא, אֵינּוּ דֵן אֲלֹא לְמִי שֶׁרְצָה לְדוֹן אֲצֵלוֹ; אֲבָל לְכַף אֶת

מתוך מהדורת חוק

47 ישראל. אכל שאר דיגי ממונות, כגון הודאות והלואות -
 48 אין צריכין ממחה; אלא אפלו שלשה הדיוטות, ואפלו
 49 אחד ממחה דן אותן. לפיכך, דיני בהודאות והלואות
 50 וכיוצא בהן בחוצה לארץ; אף על פי שאין בית דין של
 51 חוצה לארץ 'אלהים' [- סמוכים], שלחות בית דין של
 52 ארץ ישראל עושין; ואין להן רשות לדון דיגי קנסות
 53 בשליחותן.

54 ט. אין דיני בית דין של חוצה לארץ, אלא דיני המצויין
 55 תמיה, ויש בהן חסרון פיס - כגון הודאות, והלואות,
 56 ומזיק ממון חברו. אבל דברים שאינן מצויין, אף על פי
 57 שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או
 58 דברים המצויין, אבל אין בהם חסרון פיס, כגון תשלומי
 59 כפל - אין דיני אותו דיגי חוצה לארץ. וכן כל הקנסות
 60 שקצצו אותן חכמים - כגון תוקע [הכה] לתברו [באזנו],
 61 ובסוטר את חברו, וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיגי
 62 חוצה לארץ. וכל המשלם חצי נזק - אין גובין אותו דיגי
 63 חוצה לארץ, חוץ מחצי נזק צרורות [בהמה שניתנו רגבי
 64 אדמה מרגליה], מפני שהוא ממון, ואינו קנס.

65 י. כל הנשום [- מערר] כעבד [- לידע שווי נזקו], אין גובין
 66 אותו דיגי חוצה לארץ. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין
 67 גובין הנזק והצער והבשת שהוא חייב בהן, דיגי חוצה
 68 לארץ; אבל שבת [דמי בטלה] ורפוי גובין, מפני שיש בהן
 69 חסרון פיס. וכן הורו הגאונים ואמרו, שמעשים בכל יום
 70 לגבות שבת ורפוי בכבל.

71 יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיגי חוצה
 72 לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק
 73 בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל מקום, כמי שקרע
 74 כסותו או שבר כליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה
 75 בשן ורגל - הואיל והיא מועדת [רגילה] להן מתחלה, הרי
 76 זה דבר מצוי, וגובין אותו דיגי חוצה לארץ; בין שהזיקה
 77 בהמה אחרת, כגון שנתחפכה בה [להנאתה], או אכלה
 78 פרות שדרכה לאכלן וכיוצא בהן, בין שהזיקה אכלן
 79 וכלים, שהיא חייבת עליהם נזק שלם - הכל גובין דיגי
 80 חוצה לארץ. אבל אם הייתה תמה והועדה [ג' פעמים]
 81 והזיקה, כגון שנשכה או נגחה או רבצה או בעטה או נגפה
 82 - אין גובין את הנזק הזה שלם דיגי חוצה לארץ, שאין
 83 מועד בחוצה לארץ. ואפלו הועד בארץ, ויצא לחוצה
 84 לארץ והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי.

85 יב. ומפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך
 86 להעיד בו בפני בית דין, ואין שם בית דין אלא הסמוכין
 87 בארץ. לפיכך, אם היו בית דין בחוצה לארץ - כשם שהן
 88 דינים דיגי קנסות בחוצה לארץ, כך מעידין את הבהמה
 89 בפניהם בחוצה לארץ.

90 יג. מי שגנב או גזל, גובין ממנו הקרן דיגי חוצה לארץ;
 91 אבל התוספת, אין גובין אותה.

92 יד. ולא כל המשלם על פי עצמו, גובין ממנו דיגי חוצה
 93 לארץ; שהרי הפגם [של נערה שנאנסה] והבשת והכפר

1 בעלי דינין ולדון להן, אין לו רשות, עד שיטל רשות
 2 מראש גלות.

3 טו. מי שאינו ראוי לדון מפני שאינו יודע או מפני שאינו
 4 הגון, שעבר ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו בית דין
 5 ונתנו לו רשות - אין הרשות מועלת לו כלום, עד שיהיה
 6 ראוי; שהמקדיש בעל מום למזבח, אין קדשה חלה עליו.

פֶּרֶק ה

7 א. אין מעמידין מלך, אלא על פי בית דין של שבועים
 8 ואחד; ואין עושין סנדרי קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר
 9 ועיר, אלא בית דין של שבועים ואחד. ואין דיני לא את
 10 השבט שהדח בלו [לע"ז], ולא את נביא השקר, ולא את
 11 כהן גדול בדיגי נפשות, אלא בבית דין הגדול; אבל דיגי
 12 ממונות [של כהן גדול] דיני בשלשה. וכן אין נעשה דין
 13 ממרא [שמורה נגד ב"ד הגדול], ולא עושין עיר הנדחת,
 14 ולא משקין את השוטה, אלא בבית דין הגדול. ואין
 15 מוסיפין על העיר [- ירושלים] ועל העזרות, ולא מוציין
 16 למלחמת הרשות ולמדינת החלל [לענין עגלה ערופה],
 17 אלא על פי בית דין הגדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול
 18 יביאו אליך".

19 ב. אין דיני דיגי נפשות בפחות מעשרים ושלשה שהן
 20 סנדרי קטנה, בין דיגי נפשות אדם בין דיגי נפשות בהמה;
 21 לפיכך, אין דיני שור הנסקל, ולא בהמה הנרבעת או
 22 הרובעת, אלא בבית דין של עשרים ושלשה. אפלו ארי
 23 ודב ונמר וברדלס, שהן תרבות [מתורבתים ומבויתים
 24 ואינם מזיקים] ויש להם בעלים, שהמיתו - מיתתן
 25 בעשרים ושלשה. אבל נחש שהמית, אחד הורג אותו.

26 ג. המוציא שם רע [שלא מצא בתולים לאשתו] - אין דיני
 27 אותו תחלה, אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני
 28 שיש בדינו צד לדיגי נפשות, שמא יהיה הדבר אמת
 29 ותסקל הבת. לא נאמנו דברי הפעל, ובא האב לתבעו
 30 בקנס - דינו בשלשה. ומנין שאין דיני דיגי נפשות אלא
 31 בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הם [ממשה
 32 רבינו], הרי הוא אומר: "ושפטו העדה. . והצילו העדה"
 33 - עדה שופטת, ועדה מצלת. עדה שופטת והם המתיבין,
 34 ועדה מצלת והם המזינין, ואין עדה פחותה מעשרה - הרי
 35 עשרים. ומוסיפין שלשה כדי שלא יהא בית דין שקול [-
 36 זוגי], ויהיה בו "אחרי רבים - להטות".

37 ד. מכות [- מלקות] בשלשה, ואף על פי שאפשר שימות
 38 בשמלקין אותו.

39 ה. עריפת העגלה בחמשה.

40 ו. עבור השנה בשבועה.

41 ז. עבור החדש. בשלשה. וכל אלו סמוכין [מוסמכים],
 42 כמו שבארנו.

43 ח. דיגי קנסות - כגון גולות וחבלות, ותשלומי כפל,
 44 ותשלומי ארבעה וחמשה, והאונס, והמפתה, וכיוצא בהן
 45 - אין דיני אותן אלא שלשה ממחים, והם הסמוכין בארץ

46 עשוי וישלם מביתו. ואם לא נשא ונתן ביד, יחזר הדין; 47 ואם אי אפשר לחזר, ישלם מביתו.

48 ד. אבל מי שאינו ממחה, ולא קבלו אותו בעלי דינין - 49 אף על פי שנטל רשות - הרי זה בכלל בעלי זרוע, ואינו 50 בכלל הדיינין. לפיכך, אין דיניו דין, בין טעה בין לא 51 טעה; וכל אחד מבעלי דינין - אם רצה, חוזר ודן בפני 52 בית דין. ואם טעה, ונשא ונתן ביד - חייב לשלם מביתו, 53 וחוזר ולזכות מבעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה. ואם 54 אין לו להתחזיר, או שטמא, או שהאכיל דבר המתיר 55 לכלבים - ישלם כדין כל גורם להזיק; שזה מתפנן להזיק 56 הוא.

57 ה. דין שטעה, וחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ועשה 58 זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע, ואחר כך ידע 59 שאינו כן שבועה - אף על פי שקנו מידו [קנה ממנו 60 בסודר] על הפשרה, אינה פלוס; שלא קבל עליו לתן לו 61 או למחל לו, אלא כדי שישפטר משבועה שחייבו בה 62 הטועה; וכל קנין בטעות, חוזר. וכן כל פיוצא בזה.

63 ו. שנים שנתעצמו [רבו] בדין - אחד אומר: 'גדון כאן', 64 ואחד אומר: 'נעלה לבית דין הגדול, שמא יטעו אלו 65 הדיינים ויוציאו ממון שלא בדין' - כופין אותו, ודן בעירו. 66 ואם אומר: 'כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני, שמא 67 טעיתם' - כותבים ונותנין לו, ואחר כך מוציאין ממנו. 68 ואם הצרך [בית הדיו המקומי] דבר לשאל מבית דין 69 הגדול שבירושלים - כותבים ושולחין ושואלין, ודיינין 70 להם בעירם כפי מה שיבוא בכתב בית דין הגדול.

71 ז. במה דברים אמורים? בשאר הדיינין שזה טוען וזה 72 טוען, או בשאמר המלנה: 'גדון כאן', והלנה אומר: 'גלף 73 לבית דין הגדול'. אבל אם אמר המלנה: 'גלף לבית דין 74 הגדול' - כופין את הלנה ועולה עמו, שגאמר: 'ו[ן]עבד 75 לזה, לאיש מלנה'. וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו, ורצה 76 הטוען לעלות - כופין בית דין שבעירו את הנטען לעלות 77 עמו. וכן כל פיוצא בזה.

78 ח. במה דברים אמורים? בשקויו שם עדים או ראיה 79 לנגזל או למלוה או לנזק; אבל טענה ריקנית, אין מחיבין 80 את הנטען לצאת פלל, אלא נשבע במקומו, ונפטר. 81 ט. וכן הדין בזמן הזה, שאין שם בית דין גדול, אבל יש 82 מקומות שיש בהם חכמים גדולים ממחין לרבים - 83 תלמידי חכמים מפורסמים, ומקומות שיש בהם תלמידים 84 שאינם פמוסם: אם אמר המלנה: 'גלף למקום פלוני 85 שבארצו לפני פלוני הגדול, ונדון לפניו בדין זה' - 86 שכופין את הלנה, והולף עמו. וכך היו מעשים בספרד.

יום שני י"ג טבת ה'תשע"ד

פרק ז

87 א. אחד מבעלי דינין שאמר: 'איש פלוני ידון לי', ואמר 88 89

1 [בשור שהרג אדם], משלם אדם על פי עצמו, כגון 2 שאומר: 'פתייתי בתו של פלוני, ויהמית שורי את פלוני' 3 - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ.

4 טו. דיני גרמות [גרימת נזק, כגון שורף שטר חוב] אינן 5 כקנסות, וגובין אותם ודיינין בהם בחוצה לארץ.

6 טז. וכן דין המוסר [מלושון] ממון חבירו [לגוי] - אף על 7 פי שלא עשה מעשה, גובין אותו דיני חוצה לארץ.

8 יז. מנהג הישיבות בחוצה לארץ - אף על פי שאין גובין 9 שם קנס - מדיינין אותו, עד שיפסי [יתפטר] לבעל דינו או 10 יעלה עמו לדין לארץ ישראל. וכיון שיתן לו שעור הראוי 11 לו, מתירין נדויו, בין שנתפסי בעל דינו, בין שלא נתפסי. 12 וכן אם תפש הנזק שעור מה שראוי לו לטל, אין מוציאין 13 אותו מידו.

14 יח. יחיד שהוא ממחה לרבים - [תלמיד חכם מפורסם] - 15 אף על פי שהוא דן דיני ממונות יחיד - אין ההודיה 16 בפניו הודיה בבית דין, ואפלו היה סמוך. אבל השלשה 17 - אף על פי שאינן סמוכין, ויהי הן הדיוטות, ואין אני 18 קורא אותן 'אלהים' - הרי ההודיה בפניהם הודיה בבית 19 דין. וכן הכופר בפניהם, ואחר כך באו עדים - החזק 20 כפרן, ואינו יכול לחזר ולטען, כמו שבארנו. כללו של 21 דבר - הרי הן לענין הודאות והלואות וכיוצא בהן, בבית 22 דין הסמוכין לכל הדברים.

פרק ו

23 א. כל דין שדן דיני ממונות וטעה - אם טעה בדברים 24 הגלויין והידועין, כגון דינין המפךשין במשנה או 25 בתלמוד - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודיינין בו 26 כהלכה. ואם אי אפשר להתחזיר, כגון שהלף זה שנטל 27 הממון שלא בדין למדינת הים, או שהיה אלם, או שטמא 28 דבר הטהור, או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה 29 לכלבים, וכיוצא בזה - הרי זה פטור מלשלם; אף על פי 30 שגורם להזיק, לא נתפנן להזיק.

31 ב. טעה בשקויל הדעת, כגון דבר שהוא מחלקת תנאים 32 או אמוראים, ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפרוש, 33 ועשה כאחד מהם, ולא ידע שכבר פשט המעשה בכל 34 העולם כדברי האחר - אם היה זה הדין ממחה [בקי 35 בתורה], ונטל רשות מראש גלות, או שלא היה נוטל 36 רשות, אבל קבלו אותו בעלי דינין עליהם - הואיל והוא 37 ממחה, חוזר הדין; ואם אי אפשר להתחזיר, פטור 38 מלשלם. אחד הנוטל רשות מראש גלות, או הנוטל רשות 39 מבית דין שבישראל בארץ ישראל, אבל לא בחוצה 40 לארץ, כמו שבארנו.

41 ג. היה הטועה ממחה בית דין, ולא נטל רשות ולא קבלו 42 אותו בעלי דינין עליהם, או שלא היה ממחה, אבל קבלו 43 אותו בעלי דינין עליהם לדון להם בדין, וטעה בשקויל 44 הדעת - אם נשא ונתן ביד [נטל מזה ונתן לזה], מה שעשה 45

מתוך מהדורת חזק

48 היו מצויין אצלי. וכל זמן שיכול לטען ולומר: 'מפני כן
49 וכך אמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה', ויהיה ממש
50 בדבריו - הרי זה לא סתם טענותיו, וסותר. לפיכך, אם
51 פירש ואמר: 'אין לי עדים כלל, לא הנה ולא במדינת הים,
52 ולא ראיה כלל, לא בדי ולא ביד אחרים' - אינו יכול
53 לסתר.

54 ט. במה דברים אמורים? בגדול שנתחייב והביא ראיה
55 ועדים אחר שסתם טענותיו. אבל יורש שהיה קטן כשמת
56 מורישו, וכאו עליו טענות מחמת מורישו אחר שהגדיל,
57 ואמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה', ואחר שיצא חב
58 מבית דין אמרו לו אחרים: 'אנו יודעים לאביך עדות
59 שסתם בה דין זה', או אמר לו אחר: 'מורישך הפקיד
60 אצלי ראיה זו' - הרי זה מביא מיד וסותר; שאין היורש
61 הקטן יודע כל ראיות מורישו.

62 י. מי שקנו מידו [התחייב בקנין], שאם לא יבוא ביום
63 פלוני וישבע, יהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטל כל מה
64 שטען בלא שבועה, או שאם לא יבוא ביום פלוני וישבע
65 ויטל, אבד את זכותו ואין לו כלום ויפטר חבירו, ועבר
66 היום, ולא בא - נתקנמו התנאים, ואבדה זכותו. ואם
67 הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום, הרי זה פטור מקנן
68 זה; וישבע כשיחבצניו חבירו, כשהיה מקדם. וכן כל כיוצא
69 בזה.

פֶּרֶק ח

71 א. בית דין שנגחלקו, מקצתן אומרים 'זכאי' ומקצתן
72 אומרים 'חבי' - הולכין אחר הרב; וזו מצות עשה של
73 תורה, שנאמר: 'אחרי רבים - להטות'. במה דברים
74 אמורים? בדיני ממונות, ובשאר דיני אסור ונהר, וטמא
75 וטהור, וכיוצא בהם. אבל בדיני נפשות - אם נחלקו בזה
76 החוטא, אם יהרג אם לא יהרג - אם היו הרב מוסיב,
77 זכאי; ואם היו הרב מחיבין - אינו נהרג, עד שהיה
78 המחיבין יתר על המוסיב שנים. מפני השמועה למדו, שעל
79 זה הזהיר בתורה ואמר: 'לא תהיה אחרי רבים לרעת';
80 כלומר, אם היו הרב נוטים לרעה, להרג - לא תהיה
81 אחריהם, עד שישו הטיה גדולה ויסיפו המחיבין שנים,
82 שנאמר: 'לנטות אחרי רבים - להטות' - הטותף לטובה,
83 על פי אחר; ולרעה, על פי שנים. וכל אלו הדברים, קבלה
84 הם [ממשה רבינו].

85 ב. בית דין של שלשה שנגחלקו - שנים אומרים 'זכאי'
86 ואחד אומר 'חבי', הרי זה זכאי; שנים אומרים 'חבי'
87 ואחד אומר 'זכאי', הרי זה חבי; אחד אומר 'זכאי' ואחד
88 אומר 'חבי' ואחד אומר 'איני יודע', או שאמרו שנים
89 'זכאי' או 'חבי' והשלישי אומר 'איני יודע' - יסיפו
90 שנים. נמצאו חמשה נושאים ונותנים בדבר: אמרו שלשה
91 מהם 'זכאי' ושנים 'חבי', הרי זה זכאי; אמרו שלשה
92 'חבי' ושנים 'זכאי', הרי זה חבי; אמרו שנים 'זכאי'
93 ושנים 'חבי', ואחד אומר 'איני יודע' - מוסיפין שנים.

1 בעל דינו: 'פלוני ידון לי' - הרי אלו שני הדגין שברר
2 זה אחד וזה אחד, בוררין להן דין שלישי, ושלשם דגין
3 לשניהם; שמתוך כך יצא הדין לאמתו. אפלו היה האחד
4 שבררו בעלי הדין חכם גדול וסמוך, אינו יכול לכף את
5 בעל דינו שידון אצל זה, אלא גם הוא בורר מי שירצה.
6 ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול, בין להיותו דין בין
7 להיותו עליו עד, אפלו קבל אחד מן הפסולים בעברה
8 כשני עדים כשרים להעיד עליו, או כשלושה בית דין
9 ממחין לדון לו - בין שקבל על עצמו לאבד זכותו
10 ולמחל מה שהוא טוען על פיהם, בין שקבל שימת כל מה
11 שישטען עליו חברו בעדות זה הפסול או בדיניו - אם קנו
12 מידו [- עשו קניין על התחייבותו] על זה, אינו יכול לחזר
13 בו; ואם לא קנו מידו, יכול לחזר בו עד שיגמר הדין.
14 נגמר הדין, והוציא הממון בדין זה הפסול או בעדותו -
15 אינו יכול לחזר בו.

16 ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין, ואמר לו:
17 'השבע לי בחיי ראשך [ללא הזכרת שם שמים], והפטר',
18 או 'השבע לי בחיי ראשך, ואני אמת לך כל מה שתטען'
19 - אם קנו מידו, אינו יכול לחזר בו; ואם לא קנו מידו,
20 יש לו לחזר בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין, ונשבע כמו
21 שאמר לו - אינו יכול לחזר, וחבי לשלם.

22 ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסת [מדברנו], והפקה
23 [- גילגל השבועה על הצד השני] - אם קנו מידו, או אם
24 נשבע זה שנהפקה עליו - אינו יכול לחזר בו.

25 ה. והוא הדין למי שלא היה חבי שבועה, ואמר: 'אני
26 אשבע לך שבועה חמורה' - אם קנו מידו, אינו יכול לחזר
27 בו; ואם לא קנו מידו - אף על פי שקבל בבית דין -
28 חזר, עד שיגמר הדין וישבע.

29 ו. מי שנתחייב בדין, והביא עדים או ראיה לזכותו - סותר
30 את הדין, וחזר הדין; אף על פי שכבר נגמר הדין, כל
31 זמן שהוא מביא ראיה, סותרו. אמרו לו הדגין: 'כל ראיות
32 שיש לך, הבא מכאן ועד שלשים יום' - אף על פי שהביא
33 ראיה לאחר שלשים יום, סותר את הדין; מה יעשה? לא
34 מצא בתוך שלשים יום, ומצא לאחר שלשים יום.

35 ז. אבל אם סתם את טענותיו, אינו סותר. כיצד? אמרו
36 לו: 'יש לך עדים? אמר: 'אין לי עדים! יש לך ראיה?
37 אמר: 'אין לי ראיה! ודנו אותו, וחיבבוהו - ביון שראיה
38 שנתחייב, אמר: 'קרבו פלוני ופלוני והעדינוני, או שהוציא
39 ראיה מתוך אפנדתו [חגורתו] - אין זה כלום, ואין
40 משגיחין על עדיי ולא על ראיתו.

41 ח. במה דברים אמורים? בשהיתה הראיה אצלו והעדים
42 עמו במדינה. אבל אם אמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה',
43 ולאחר מכאן באו לו עדים ממדינת הים, או שהיתה
44 החמת [שק עור] של אביו שיש שם השטרות מפקדת ביד
45 אחרים, וכא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיתו - הרי
46 זה מביא וסותר. ומפני מה סותר? מפני שיכול לטען
47 ולומר: 'זה שאמרתי אין לי עדים ולא ראיה, מפני שלא

47 אומרים 'חִיב', וְאָחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - חִיב, שֶׁהָרִי רָבוּ
48 הַמְחִיבִין שָׁנִים.
49 ג. בית דין הַגְּדוֹל שֶׁבָּא לָהֶם מִחֻלְקָתוֹ, בֵּין בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת
50 בֵּין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, בֵּין בְּדִין מְדִינֵי תוֹרָה - אֵין מוֹסִיפִין
51 עֲלֵיהֶם, אֶלָּא דְנִין אֵלֹו כְּנֶגֶד אֵלֹו, וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֵב
52 שְׁלֵהֶם. וְאֵם בְּדִין אָחַד מִן הַנְּהַרְגִין בְּפִנְיָהֶם גְּחֻלְקוֹ - דְנִין
53 אֵלֹו כְּנֶגֶד אֵלֹו, עַד שִׁפְטוֹ אֹתוֹ אוֹ יִתְחַיֵּב.

יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"ד

פָּרָק י

54 א. אָחַד מִן הַדְּיָנִין בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת שֶׁהָיָה מִן הַמְּזַכֵּין אוֹ מִן
55 הַמְּחִיבִין, לֹא מְפָנֵי שְׁאֵמֵר דְּבַר הַנְּרָאָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ, אֶלָּא
56 נְטָה אַחַר דְּבָרֵי חִבְרוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְעַל זֶה
57 נֶאֱמָר: "לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטְתָּ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [- מִחֻשָּׁה
58 רַבִּינוּ] אָמְרוּ, שֶׁלֹּא תֹאמַר בְּשַׁעַת מַנְּנָן: 'דִּי שֶׁאֲהִיָּה כְּאִישׁ
59 פְּלוֹנִי', אֶלָּא אָמַר מַה שֶּׁבְּפִנְיָךְ.

60 ב. וּבְכֻלָּל לֹא זֶה, שֶׁלֹּא יִחְזוֹר הַמְּלַמֵּד זְכוֹת בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת
61 לְלַמֵּד חוֹבָה, שְׁנֶאֱמַר: "[וְ]לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטְתָּ". בְּמַה
62 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁעַת מִשְׁא וּמִתָּן; אֲבָל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין,
63 יֵשׁ לְמַלְמֵד זְכוֹת לְחֹזֵר וְלַהֲמוֹנוֹת עִם הַמְּחִיבִים.

64 ג. תַּלְמִיד שֶׁהָיָה מְזַכֵּה, וְמַת - רוֹאֵין אֹתוֹ כְּאֵלֹו הוּא
65 מְזַכֵּה [ועומד] בְּמִקוּמוֹ.

66 ד. אָמַר אָחַד: 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד זְכוֹת', וְנִשְׁתַּתַּק אוֹ מַת קִדְּם
67 שִׁילְמֵד זְכוֹת וַיֹּאמֶר מֵאִיזָה טַעַם מְזַכֵּה - הָרִי זֶה כְּמִי
68 שֶׁאֵינוֹ.

69 ה. שָׁנִים שֶׁאֲמָרוּ טַעַם אָחַד - אֶפְלוּ מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת, אֵין
70 נִמְנִין אֶלָּא בְּאָחַד.

71 ו. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁאֵין מִתְחִילִין בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת מִן
72 הַגְּדוֹל - שְׁמָא יִסְמְכוּ הַשָּׂאָר עַל דַּעְתּוֹ, וְלֹא יִרְאוּ עֲצָמָם
73 כְּדָאֵי לְחַלְקַ עֲלֵיו; אֶלָּא יֹאמְרוּ כָּל אָחַד דְּבַר הַנְּרָאָה לוֹ
74 בְּדַעְתּוֹ.

75 ז. וְכֵן אֵין פּוֹתְחִין בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת לְחוּבָה, אֶלָּא לְזְכוּת.
76 כִּיצַד? אֹמְרִים לְזֶה שְׁחָטָא: 'אֵם לֹא עֲשִׂיתָ דְּבַר זֶה
77 שֶׁהַעֲדוּ בּוֹ עֲלִיךְ, אַל תִּירָא מִדְּבָרֵיהֶם'.

78 ח. אָמַר אָחַד מִן הַתַּלְמִידִים בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת: 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד
79 עֲלֵיו חוֹבָה' - מִשְׁתַּקֵּין אֹתוֹ. אָמַר: 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עֲלֵיו
80 זְכוֹת' - מַעֲלִין אֹתוֹ עִמָּהֶם לְסַנְהֶדְרִין: אֵם יֵשׁ מִשְׁ
81 בְּדַבְּרֵיו - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֵינוֹ יוֹרֵד מִשָּׁם לְעוֹלָם; וְאֵם אֵין
82 מִשְׁ בְּדַבְּרֵיו, אֵינוֹ יוֹרֵד מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ. אֶפְלוּ אָמַר
83 הַגְּדוֹן עֲצָמוֹ: 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי זְכוּת' - שׁוֹמְעִין לוֹ,
84 וְעוֹלָה לְמַנְּנָן; וְהוּא, שֶׁהָיָה בְּדַבְּרֵיו מִשְׁ.

85 ט. בֵּית דִּין שֶׁטַעַו בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת, וְחִיבּוֹ אֶת הַפְּטוֹר וְנִגְמְרוּ
86 דֵינוֹ לְהַרְיָגָה, וְנִרְאָה לָהֶם הַטַּעַם שֶׁיִּסְתְּרוּ בּוֹ אֶת דֵינוֹ, כְּדִי
87 לְזַכּוֹתוֹ - סוֹתְרִין, וְחוֹזְרִין וְדִנִּין אֹתוֹ. אֲבָל אֵם טַעַו,
88 וּפְטְרוּ אֶת הַמְּחִיבֵי הַרְיָגָה - אֵין סוֹתְרִין אֶת דֵינוֹ, וְאֵין
89 מְחִזְרִין אֹתוֹ. בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁטַּעַו בְּדַבְּרֵי שֶׁאֵין

1 אֲבָל אֵם אָמְרוּ אַרְבַּעַה זְכָאֵי אוֹ חִיב' וְאָחַד אֹמֵר 'אֵינִי
2 יוֹדֵעַ', אוֹ שֶׁאֲמָרוּ שְׁלֹשָׁה זְכָאֵי וְאָחַד חִיב' וְאָמַר אָחַד
3 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - בֵּין שֶׁהָיָה זֶה שֶׁאֲמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' הוּא שֶׁאֲמַר
4 'אֵינִי יוֹדֵעַ' בְּתַחֲלָה, בֵּין שֶׁאֲמַר אַחַר - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב.
5 הָיָה מְחַצֵּה לְמַחְצָה, וְאָחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי אֵלֹו
6 מוֹסִיפִין שָׁנִים אַחֲרֵיהֶם; וְכֵן אֵם נִסְתַּפֵּק הַדְּבַר [- שׁוֹב נַעֲשׂוּ
7 חֲצֵי חֲצֵי וְאֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ] - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁבָּעִים
8 וְאָחַד. הִגִּיעוּ לְשָׁבְעִים וְאָחַד - אָמְרוּ תַּמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים
9 חִיב' וְחַמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים זְכָאֵי, וְאָחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' -
10 נוֹשָׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ עַד שֶׁיִּחְזוֹר לְדַבְּרֵי הַצַּד הָאָחַד, וְנִמְצָאוּ
11 שֶׁשָּׂה וּשְׁלֹשִׁים מְזַכֵּין אוֹ מְחִיבִין. וְאֵם לֹא חֹזֵר, לֹא הוּא
12 וְלֹא אָחַד מֵהֶן - הָרִי הַדְּבַר סָפֵק, וּמַעֲמִידִין אֶת הַמְּמוֹן
13 בְּחֻזְקַת בְּעָלָיו.
14 ג. כָּל מִי שֶׁאֲמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - צָרִיךְ לְתַן טַעַם לְדַבְּרֵיו,
15 וְלַהֲוִידֵעַ מֵאִיזָה טַעַם כָּאֵל לֹא הַסָּפֵק, כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּרְאָה הַמְּזַכֵּה
16 מֵאִיזָה טַעַם מְזַכֵּה, וְהַמְּחִיבֵי מֵאִיזָה טַעַם מְחִיב.

פָּרָק ט

17 א. סַנְדְרֵי שֶׁפְּתַחוּ בְּלָן [את הדין] בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת תַּחֲלָה,
18 וְאָמְרוּ בְּלָן חִיב' - הָרִי זֶה פְטוֹר; עַד שֶׁהָיָה שָׁם מְקַצֵּת
19 מְזַכֵּין שֶׁיִּהְיֶה כְּזוֹתוֹ, וְיִרְבּוּ הַמְּחִיבִין; וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה.
20 ב. סַנְדְרֵי קְטָנָה [- של כ"ג] שֶׁנְּחַלְקוּ בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת - שָׁנִים
21 עֲשָׂר אֹמְרִים זְכָאֵי וְאָחַד עֲשָׂר אֹמְרִים חִיב' - הָרִי זֶה
22 זְכָאֵי. שָׁנִים עֲשָׂר אֹמְרִים חִיב' וְאָחַד עֲשָׂר אֹמְרִים
23 זְכָאֵי, אוֹ שֶׁאֲמָרוּ אַחַד עֲשָׂר זְכָאֵי וְאָחַד עֲשָׂר חִיב' וְאָחַד
24 עֲשָׂר אֹמְרִים 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אֶפְלוּ עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם מְזַכֵּין אוֹ
25 מְחִיבִין וְהָאָחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ שָׁנִים. זֶה
26 שֶׁאֲמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ חוֹזֵר
27 וּמְלַמֵּד חוּבָה, וְנִמְצָאוּ אַחַר הַתּוֹסֶפֶת אַרְבַּעַה וְעֲשָׂרִים, חוּץ
28 מִזֶּה הַמְּסוֹתְפָק. אָמְרוּ שָׁנִים עֲשָׂר זְכָאֵי, וּשְׁנַיִם עֲשָׂר חִיב'
29 - הָרִי זֶה זְכָאֵי. אַחַד עֲשָׂר אֹמְרִים זְכָאֵי, וּשְׁלֹשָׁה עֲשָׂר
30 אֹמְרִים חִיב' - אֵף עַל פִּי שֶׁהָאָחַד מִן הַרְאִשׁוֹנִים אָמַר
31 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי זֶה חִיב', שֶׁהָרִי רָבוּ הַמְּחִיבִין בְּשָׁנִים.
32 אָמְרוּ שָׁנִים עֲשָׂר זְכָאֵי וּשְׁנַיִם עֲשָׂר חִיב', וְאָחַד אֹמֵר
33 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - מוֹסִיפִין שָׁנִים אַחֲרֵיהֶם. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין,
34 עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמְּזַכֵּין אָחַד וְיִהְיֶה זְכָאֵי, אוֹ יִרְבּוּ הַמְּחִיבִין
35 שָׁנִים אוֹ יִתֵּר וְיִהְיֶה חִיב'. הָיָה אֵלֹו כְּנֶגֶד אֵלֹו וְאָחַד אֹמֵר
36 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אוֹ שֶׁהָיָה הַמְּחִיבִין יִתֵּר אָחַד בְּלִבְד - מוֹסִיפִין
37 וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁבָּעִים וְאָחַד. הִגִּיעוּ לְשָׁבְעִים וְאָחַד - שֶׁשָּׂה
38 וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים זְכָאֵי, וְחַמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים חִיב'
39 - הָרִי זֶה זְכָאֵי. שֶׁשָּׂה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים חִיב', וְחַמְשָׁה
40 וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים זְכָאֵי - דְנִים אֵלֹו כְּנֶגֶד אֵלֹו עַד שֶׁיִּרְאָה
41 אָחַד מֵהֶם דְּבָרֵי חִבְרוֹ, וּמְזַכֵּין אֹתוֹ אוֹ מְחִיבִין אֹתוֹ. וְאֵם
42 לֹא רָאָה - גְּדוֹל שֶׁבְּדִינֵין אֹמֵר: 'נִדְרַקְן הַדִּין' [קשה הוא
43 הדין], וּפּוֹטְרִין אֹתוֹ. תַּמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים חִיב'
44 וְחַמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים זְכָאֵי, וְאָחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - פּוֹטְרִין
45 אֹתוֹ. אַרְבַּעַה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים זְכָאֵי, וּשְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים

מתוך מהדורת חזק

47 שהאכזריות על אלו שמתעין את העם אחר ההבל -
 48 רחמים היא בעולם, שנאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפיו".
 49 ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - מתחילין מן
 50 הגדול שבדברים, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות -
 51 מתחילין מן הצד [מהקטנים], ואין שומעין דברי הגדול
 52 אלא באחרונה.

53 ז. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - אב ובנו, הרב
 54 ותלמידו - מונין אותם בשנים [- נחשבים כשנים]. ודיני
 55 נפשות, ומכות, וקדוש הקדש, ועבור השנה - אב ובנו,
 56 או הרב ותלמידו - מונין אותם באחד.

57 ח. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים -
 58 כגון שהיה האחד מהם בסנהדרין, והשני היה מן
 59 התלמידים שאמר 'יש לי ללמד זכות או חובה' - שומעין
 60 דבריו, ונושאים ונותנים ונמנין עמו.

61 ט. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים [-
 62 הדיינים]; שהדינין הקרובים פסולין לדין, כמו שיתבאר.
 63 י. תלמיד שהיה חכם ומבין [בתורה], והיה מחסר קבלה
 64 [- מסורת מרבותיו] - הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא
 65 צריך לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.

66 יא. הכל פשרים לדון דיני ממונות, אפלו גר - והוא,
 67 שתהיה אמו מישראל; וגר דן את חברו הגר, אף על פי
 68 שאין אמו מישראל. וכן הממזר, והסומא באחת מעיניו -
 69 כשר לדון דיני ממונות. אבל בדיני נפשות - אין דנין
 70 אותם אלא כהנים לויים וישראלים המשיאיין לכהנה, ולא
 71 יהיה אחד מהם סומא אפלו באחת, כמו שבארנו.

פֶּרֶק יב

72 א. ביצד דנין דיני נפשות? כשיבואו עדים לבית דין,
 73 ואומרים: 'ראינו זה פלוני שעבר עברה פלונית' - אומרין
 74 להם: 'מפירין אתם אותו? התריתם בו? אם אמרו: 'אין
 75 אנו מפירין אותו', או 'נסתפק לנו', או שלא התרו בו -
 76 הרי זה פטור.

77 ב. אחד תלמיד חכמים, ואחד עם הארץ - צריך התראה;
 78 שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמה
 79 שוגג היה. וכיצד מתרין בו? אומרין לו: 'פרש! או 'אל'
 80 תעשה! שזו עברה היא, וחיב אתה עליה מיתת בית דין',
 81 או 'מלקות'. אם פרש, פטור. וכן אם שתק, או הרפין
 82 בראשו - פטור; אפלו אמר: 'יודע אני', פטור; עד שיתיר
 83 עצמו למיתה, ויאמר: 'על מנת פן אני עושה'; ואחר כך
 84 יתרג. וצריך שיעבר ויעשה חכף להתראה, בתוך כדי
 85 דבור; אבל אחר כדי דבור, צריך התראה אחרת. וכן
 86 שהתרה בו אחד מן העדים, וכן שהתרה בו אחר בפני
 87 עדים - אפלו אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא
 88 ראהו, ואפלו התרה בעצמו - הרי זה נהרג.

89 ג. אמרו העדים: 'היתה לו התראה, ומפירין אנו אותו' -
 90 מאימין [מטילים אימה] בית דין עליהם. וכיצד מאימין על
 91 עדי נפשות? אומרים להם: 'שמה תאמרו מאמד [-
 92

1 הצדוקין מודין בו [- תורה שבעל פה]. אבל אם טעו בדרך
 2 שהצדוקין מודין בו [- תורה שבכתב], מחזירין אותו
 3 לחובה. ביצד? אמרו: 'הבא על הערנה שלא בדרך
 4 פטור', ופטורוהו - מחזירין אותו, וממיתין אותו; אבל אם
 5 אמרו: 'המערה שלא בדרך פטור', ופטורוהו - אין
 6 מחזירין אותו. וכן כל ביצא בזה.

פֶּרֶק יא

7 א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות,
 8 בשלשה; ודיני נפשות, בעשרים ושלושה. דיני ממונות,
 9 פותחין [את הדיינים] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות,
 10 פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני
 11 ממונות, מטין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה; ודיני
 12 נפשות, מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה.
 13 דיני ממונות, מחזירין [דנים שוב אם טעו] בין לזכות בין
 14 לחובה; ודיני נפשות, מחזירין לזכות, ואין מחזירין
 15 לחובה, כמו שבארנו. דיני ממונות, הכל ראויין ללמד
 16 זכות או חובה, בין הדינים בין התלמידים; ודיני נפשות,
 17 הכל מלמדיו זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה
 18 אלא הדינים. דיני ממונות, הדין המלמד חובה חוזר
 19 ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; ודיני
 20 נפשות, המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אבל המלמד
 21 זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה, אלא בשעת גמר דין
 22 יש לו לחזור ולהמנות עם המחזיבין, כמו שבארנו. דיני
 23 ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה; ודיני נפשות, דנין
 24 ביום וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין
 25 לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות,
 26 וביום שלאחריו לחובה.

27 ב. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב
 28 יום טוב - שמה יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור
 29 לענות את דינו ולהניחו לאחד השבת; אלא אוסרין אותו
 30 עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו.

31 ג. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותם בכל יום מן
 32 התורה, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", מדבריהם
 33 [מדברנו] - שאין דנין בערב שבת.

34 ד. אחד דיני נפשות, ואחד דיני מלקיות, ואחד דיני גליות
 35 - כל הדרכים [הדינים] האלו [שבדיני נפשות] שנה בהם,
 36 אלא שהמלקות בשלשה. ואין אחד מהם [מהדינים שבדיני
 37 נפשות] - בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד, שדיניו בעשרים
 38 ושלשה.

39 ה. המסית [- חברו לעבודה זרה], אין דיניו כשאר דיני
 40 נפשות: מכמנין [- מחביאים] לו העדים [לשמוע דבריו],
 41 ואינו צריך התראה כשאר הנחרגין. ואם יצא מבית דין
 42 זכאי, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו חובה' - מחזירין
 43 אותו; יצא חייב, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' -
 44 אין מחזירין אותו. ואין [בי"ד] טוענין למסית. ומושיבין
 45 בדינו סרים ונקן ומי שאין לו בנים, כדי שלא ירחמו עליו;
 46

47 - אין הורגין אותו, עד שמזין עליו מדם חטאתו ואשמו.
 48 ואם נגמר דינו, ועדין לא נשחט הנזב - אין ממתינין לו
 49 עד שיקריבו עליו קרבנו; שאין מעניין את הדין.

יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"ד

פֶּרֶק יג

51 א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאין אותו מבית דין,
 52 ואחד עומד על פתח בית דין והסוֹדְרִין [מספחות] בידו,
 53 והסוס רחוק ממנו, והפרוץ יוצא לפניו: 'פלוגי יוצא להרג
 54 במיתה פלוגית, על שעבר על עברה פלוגית במקום פלוגי
 55 בזמן פלוגי, ופלוגי ופלוגי עדי - מי שיודע לו זכות, כבוא
 56 וילמד עליו'. אמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' - זה
 57 מניף בסודרין, וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הנדון
 58 לבית דין. אם נמצא לו זכות, פוטרין אותו; ואם לאו, יחזר
 59 ויוצא להריגה. אמר הוא עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי
 60 זכות' - אף על פי שאין ממש בדבריו, מחזירין אותו פעם
 61 ראשונה ושניה; שמא מפני הפחד נסתממו טענותיו,
 62 וכשיחזר לבית דין תתישב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו,
 63 ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית.
 64 אמר בשלישית: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - אם יש
 65 ממש בדבריו - מחזירין אותו, אפלו פמה פעמים. לפיכך,
 66 מוסרין לו שני תלמידי חכמים, ששומעין דבריו בדרך:
 67 אם יש ממש בדבריו, מחזירין אותו; ואם לאו, אין
 68 מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות, מוציאין אותו;
 69 ועדי - הם ההורגין אותו, בכל מיתה שיתחייב בה. ורוצח
 70 שלא תרגוהו עדי - חביב בית דין להמיתו ביד כל אדם.
 71 רחוק במקום ההריגה בעשר אמות, אומרים לו: 'התודה!
 72 שכן דרך כל המומתין, מתודין; וכל המתודה, יש לו חלק
 73 בעולם הבא'. אם אינו יודע להתודות - אומרים לו:
 74 'אמר: תהיה מיתתי כפרה על כל עונותי'. אפלו ידע
 75 בעצמו ששקר העידו עליו, כף הוא מתודה.
 76 ב. ואחר שמתודה, משקין אותו קרט [גריר] של לבונה
 77 בכוס של יין, כדי שתשרף דעתו עליו וישתפר, ואחר כף
 78 יתרג במיתה שהוא חייב בה.
 79 ג. זה היין והלבונה, והאבן שסיקל בה הנסקל, והסיף
 80 שיהרג בו הנהרג, והסודר שחונקין בו הנחנק, והעץ
 81 שתולין עליו הנתלה, והסודר שמניפין בו לפני הרוגי בית
 82 דין, והסוס שרץ עליו להצילו - הכל באין משל [כסף ה]
 83 צבור; ומי שירצה להתגדב, יתגדב.
 84 ד. אין בית דין יוצאין אחר ההנהגה [למקום הריגתו]. וכל
 85 בית דין שנהרגו נפש, אסורים לאכל כל אותו היום - הרי
 86 זה בכלל "לא תאכלו על הדם". ואין מברין [מאכילין
 87 את] הקרובים על הרוגי בית דין [סעודה ראשונה שאחר
 88 מיתתו], משום "לא תאכלו על הדם". ודברים אלו
 89 אסורים, ואין בהם מלקות.
 90

1 השערה] ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו,
 2 או שמא אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדישה
 3 וחקירה, היו יודעים שלא פדיני ממונות, דיני נפשות; דיני
 4 ממונות, אדם נותן ממונו ומתכפר לו; דיני נפשות, דמו
 5 ודם ורעותיו תלויין בו עד סוף העולם, שהרי לקין נאמר:
 6 "קול דמי אחיד צעקים אלי", דמו ודם ורעותיו; לפיכך
 7 נברא אדם יחידי בעולם - ללמד שכל המאבד נפש אחת
 8 מישראל, מעלין עליו פאלו אבד עולם מלא, וכל המקים
 9 נפש אחת מישראל, מעלין עליו פאלו קים עולם מלא.
 10 הרי כל באי העולם, בצורת אדם הראשון הן נבראין, ואין
 11 פני אחד מהן דומין לפני חברו; לפיכך, כל אחד ואחד
 12 יכול לומר: 'בשבילי נברא העולם'. שמא תאמר: 'מה
 13 לנו ולצרה זין-לבוא ולהעיד?' - הלא כבר נאמר: "והוא
 14 עד, או ראה או ידע"; או שמא תאמר: 'מה לנו ולחוב
 15 בדמו של זה?' - והלא כבר נאמר: "ובאבד רשעים,
 16 רנה". אם עמדו בדבריהם - מכניסין את הגדול שבצדים,
 17 ובדקין אותו בדישה וחקירה, כמו שיתבאר בהלכות
 18 עדות. אם נמצאת עדותו מכוונת - מכניסין את השני,
 19 ובדקין אותו פראשון; ואפלו היו העדים מאה, ובדקין
 20 כל אחד ואחד בדישה וחקירה. נמצאו דברי כל העדים
 21 מכוונים - פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו: 'אם
 22 לא חטאת, אל תירא מדבריהם'; ודין אותו. אם מצאו לו
 23 זכות, פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אוסרין אותו
 24 עד למחר. ובו ביום מודגין הסנהדרין זוגות זוגות [צוותי
 25 דיון], לענין דינו; וממעטין במאכל, ואין שותין יין כל
 26 אותו היום, ונושאין בדבר כל הלילה, כל אחד ואחד עם
 27 זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת משפמיין לבית דין,
 28 המזכה אומר: 'אני הוא המזכה, ומזכה אני במקומי';
 29 והמחייב אומר: 'אני הוא המחייב, ומחייב אני במקומי', או
 30 'חזרתי, ואני מזכה'. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם
 31 שחייבו או זכו מטעם אחד שאינם נחשבים אלא באחד,
 32 כמו שבארנו - הרי סופרי הדינין מזכירין אותם, שהרי הן
 33 כותבין טעם של כל אחד ואחד. ומתחילין דינו: אם
 34 מצאו לו זכות, פטרוהו; ואם הצרכו להוסיף [- דיינים],
 35 מוסיפין. רבו המחייבין, ונתחייב - מוציאין אותו להרגו.
 36 ומקום שהורגין בו בית דין - יהיה חוץ לבית דין, ורחוק
 37 מבית דין, שנאמר: "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה".
 38 ויראה לי שיהיה רחוק כמו ששה מילין, כמה שהיה בין
 39 בית דינו של משה רבנו שהיה לפני אהל מועד, ובין סוף
 40 מחנה ישראל.
 41 ד. מי שנגמר דינו - אין משהין אותו, אלא יתרג ביומו.
 42 אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד; ומפני
 43 אותה פנגד בית ההריון, עד שימות הילד תחלה. אבל אם
 44 ישבה על המשבר - ממתינין לה עד שתלד. וכל אשה
 45 שתהרג, מתר להנות בשערה.
 46 ה. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכחו זכות - קרבנו שחוט]

מתוך מהדורת חזק

1 ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד - מעניין בדינו, וְאוֹכְלֵי בַּיִת דִּין וְשׁוֹמְרֵי; וְאַחַר כֵּן גּוֹמְרֵי דִּינוֹ סְמוּךְ
2 לְשִׁקְיַת הַחֲמָה, וְהוֹרְגֵי אוֹתוֹ.
3 ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן; ובאין קרוביהם
4 וְשׁוֹאֲלֵי אֵת שְׁלוֹם הָעֵדִים וְאֵת שְׁלוֹם הַדַּיָּנִין, לְהוֹדִיעַ
5 שְׁאֵין בְּלִבָּם עֲלִיָּהם כְּלוּם, שְׂדֵיךְ אָמַת דָּנוּ. וְאֵף עַל פִּי
6 שְׁאֵין נוֹהֲגִין אַבְל - הָרִי הֵן אוֹנְנִין [מַצְטַעְרִים] עֲלֵיהֶן,
7 שְׁאֵין אֲנִינּוֹת אֶלָּא בְּלֵב.

8 ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין סותרין
9 אֵת דִּינוֹ; אֶלָּא כָּל מְקוֹם שֶׁעֲמָדוֹ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ: 'מַעֲיָדִין
10 אָנוּ אֵת אִישׁ פְּלוֹנִי, שְׁנֹגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי
11 וּפְלוֹנִי עָדִיו' - הָרִי זֶה יִהְיֶה בְּמַה דְּבָרִים אָמורִים?
12 בְּרוּצָת. אֶבֶל שְׂאָר חַיְבֵי מִיתוֹת - עַד שֶׁיָּבֹאוּ עָדֵיו
13 הָרֵאשׁוֹנִים, וְיַעֲדוּ שְׁנֹגְמַר דִּינוֹ, וְיִהְיֶה בְּיָדָם; וְהוּא,
14 שְׂעִידוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.
15 ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיה בחוצה לארץ, וברח
16 לְבֵית דִּין שְׁבָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - סוֹתְרִין אֵת דִּינוֹ עַל כָּל פְּנִים.
17 וְאִם הָיָה אוֹתוֹ בֵּית דִּין עֶצְמוֹן שְׁנֹגְמַר דִּינוֹ בְּפְנֵיהֶם - אֵין
18 סוֹתְרִין אֵת דִּינוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁגִמְרוּהוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְהֵם
19 עֲתָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

20 עַתָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

21 פְּרָק יד

22 א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין - סקילה, ושרפה,
23 וְהַרְגָּה בַּסֵּיף, וְחֶנֶק. סְקִילָה וְיִשְׂרָפָה, מְפָרְשִׁין הֵן בְּתוֹרָה.
24 וּמִפִּי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ לְמַדּוּ, שֶׁכָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה סֵתֵם,
25 חֶנֶק. וְהַהוֹרֵג אֵת חֲבֵרוֹ, מִיתָתוֹ בַּסֵּיף; וְכֵן אֲנָשֵׁי עִיר
26 הַנְּדַחַת, מִיתָתָן בַּסֵּיף.

27 ב. כל מיתה מהן - מצות עשה היא לבית דין, להרג בה
28 מִי שְׁנִתְחַיַּב בָּהּ. וְאֵין רְשׁוּת לְמַלְךְ לְהַרְגַּ בְּאַחַת מֵהֶן, אֶלָּא
29 בַּסֵּיף בְּבֵלְבַד.

30 ג. כל מחייב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין -
31 בְּטֵלוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא עֲבָרוֹ עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; חוץ
32 מִן הַמְּכַשֵּׁף, שְׂאֵם לֹא הִמִּיתוּהוּ - עֲבָרוֹ עַל מִצְוֹת לֹא
33 תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאָמַר: "מִכְשָׁפָה לֹא תַחֲיֶה".

34 ד. סקילה חמורה מן השרפה, ושרפה חמורה מן הסיף,
35 וְהַסֵּיף חֲמוּרָה מִן הַחֶנֶק. וְכָל מִי שְׁנִתְחַיַּב בְּשֵׁתִי מִיתוֹת,
36 נִדוֹן בְּחֲמוּרָה; בֵּין שֶׁעָבַר שֵׁתִי עֲבֻרוֹת זֶה אַחַר זֶה, בֵּין
37 שֶׁעָבַר עֲבָרָה אַחַת שֶׁחַיַּב עֲלֵיהָ שֵׁתִי מִיתוֹת; אֶפְלוּ נִגְמַר
38 דִּינוֹ לְקַלָּה, וְאַחַר כֵּן עָבַר עַל הַחֲמוּרָה וְנִגְמַר דִּינוֹ - נִדוֹן
39 בְּחֲמוּרָה.

40 ה. ואחד האיש ואחד האשה, דנין אותן בארבע המיתות.
41 ו. כל חיבי מיתות שנתערבו זה בזה, ידון כל אחד מהם
42 בְּקַלָּה שְׁבָהֶן.

43 ז. מי שנגמר דינו [למיתה] שנתערב עם שאר העם, ולא
44 נודע מי הוא מאלו, או מי שלא נגמר דינו, שנתערב במי
45 שְׁנֹגְמַר דִּינוֹ וְלֹא נִדְעַע מִי הוּא - בְּלֵן פְּטוּרִין, לְפִי שְׁאֵין
46 גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בְּפְנֵיו.

47 ח. מי שעמד על נפשו, ולא יכלו בית דין לאסור אותו
48 עַד שִׁמְיִתוּהוּ בְּמִיתָה שֶׁהוּא חַיַּב בָּהּ - הוֹרְגִין אוֹתוֹ עָדִיו
49 בְּכָל מִיתָה שֶׁיְּכֹולִין לְהַמִּית אוֹתוֹ בָּהּ, מֵאַחַר שְׁנֹגְמַר דִּינוֹ;
50 וְאֵין רְשׁוּת לְשַׂאֵר הָעַם לְהַמִּית אוֹתוֹ תַּחֲלָה. לְפִיכֵן, אִם
51 נִקְטְעָה יַד הָעֵדִים, פְּטוּר; וְאִם הָיָה הָעֵדִים גְּדָמִין מִתַּחֲלָה,
52 יִהְיֶה בְּיַד אֲחֵרִים. בְּמַה דְּבָרִים אָמורִים? בְּשַׂאֵר מְחַיְבֵי
53 מִיתוֹת בֵּית דִּין, חוץ מן הרוצח. אֶבֶל הוֹרֵג נֶפֶשׁ שְׁנֹגְמַר
54 דִּינוֹ - וְדָפִין אֲחֵרָיו כְּכָל דְּבָר וְיָבִיד כָּל אָדָם, עַד שֶׁמִּמִּיתִין
55 אוֹתוֹ.

56 ט. כל הרוגי בית דין - אין קוברים אותן בקברי אבותיהן
57 בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא שְׂתֵי [בתי] קְבֻרוֹת מִתְּקַנִּין לָהֶם בֵּית
58 דִּין: אַחַת לְנִסְקָלִין וְלְנִשְׂרָפִין, וְאַחַת לְנוֹהֲרִין וְלְנִחְנָקִין.
59 וְדָבָר זֶה, הִלְכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִמֹּשֶׁה רַבִּינוֹ]. נִתְאַפְּל
60 הַבָּשָׂר - הָיָה מְלַקְטִין אֵת הָעֲצָמוֹת, וְקוֹבְרִין אוֹתָם בְּקְבֻרוֹת
61 אֲבוֹתֵיהֶם. וְיֵשׁ לְקְרוֹבֵיהֶם לַעֲשׂוֹת לָהֶם [לעצמותיהם] אָרוֹן
62 וְתַכְרִיכִין.

63 י. צריכין בית דין להתישב בדיני נפשות ולהמתין, ולא
64 יֵאָצִיבוּ. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהִרְגוּ נֶפֶשׁ בְּשִׁבְעַת שָׁנִים, הָרִי אֵלוֹ
65 חַבְלָנִין. וְאֵף עַל פִּי כֵן, אִם אָרַע לָהֶם לְהַרְגַּ כְּכָל יוֹם וְיוֹם
66 - הוֹרְגִין; אֶבֶל אֵין דָּנִין לְעוֹלָם שְׁנַיִם בְּיוֹם אֶחָד, אֶלָּא דָּנִין
67 זֶה הַיּוֹם וְהַשָּׁנִי לְמַחֵר. הָיָה שְׁנֵיהֶם בְּעֵבֶרָה אַחַת וּמִיתָה
68 אַחַת, כְּגוֹן נוֹאֵף עִם נוֹאֶפֶת - דָּנִין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד.
69 לְפִיכֵן, אִם הָיָה הַנוֹאֵף בּוֹעֵל בַּת כֹּהֵן - הוֹאִיל וְהוּא בְּחֶנֶק
70 וְהָיָה בְּשִׂרְפָה, אֵין הוֹרְגִין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד.

71 יא. אין דנין דיני נפשות, אלא בפני הבית - והוא, שיהיה
72 בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁם בְּלִשְׁכָּה שְׁבִמְקַדָּשׁ; שְׁנֹאָמַר בְּזֶקֶן
73 מִמְּרָא: "לְבַלְתִּי שִׁמְעַע אֶל כֹּהֵן". - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ,
74 שְׁבִזְמַן שִׁשׁ כֹּהֵן מְקַרֵּיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, יֵשׁ דִּינֵי נֶפֶשׁוֹת,
75 וְהוּא שִׁהִיָּה בֵּית דִּין הַגְּדוֹל בְּמִקְוָמוֹ.

76 יב. בתחלה כשנבנה המקדש, היו בית דין הגדול יושבין
77 בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית שֶׁהָיָה בְּעִזְרַת יִשְׂרָאֵל; וְהַמְּקוֹם שֶׁהָיָה
78 יוֹשְׁבִין בוֹ חַל הָיָה, שְׁאֵין יִשְׁבָּה בְּעִזְרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית
79 דָּוִד. וְכִשְׁנִתְקַלְקְלָה הַשְּׁנוּרָה [ורבו העוונות והרוצחים], גָּלוּ
80 מִמְּקוֹם לְמִקְוָם. וְלַעֲשֶׂרָה מְקוֹמוֹת גָּלוּ, וְסוּפָם לְטַבְרָיָא;
81 וּמִשָּׁם לֹא עָמַד בֵּית דִּין גְּדוֹל, עַד עֲתָה. וְכַבְּלָה הָיָה,
82 שְׁבִטְבְּרָיָא עֲתִידִין לְחַזֵּר תַּחֲלָה, וּמִשָּׁם נִעְתָּקִין לְמִקְדָּשׁ.
83 יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות
84 מִיִּשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה הַמְּקַדָּשׁ קָיָם; מִפְּנֵי שֶׁגָּלוּ
85 הַסַּנְהֶדְרִין, וְלֹא הָיָה שֶׁם בְּמִקְוָמָם בְּמִקְדָּשׁ.

86 יד. בזמן שדנין דיני נפשות בארץ ישראל, דנין דיני
87 נֶפֶשׁוֹת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - וְהוּא שִׁהִיָּה הַסַּנְהֶדְרִין סְמוּכִין
88 [מוסמכים] בְּאֶרֶץ, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ; שֶׁהַסַּנְהֶדְרִין נוֹהֲגִת בְּאֶרֶץ
89 וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ.

פְּרָק טו

90 א. ביצד מצות הנסקלין? רחוק מבית הסקילה ארבע
91 אַמּוֹת, מִפְּשִׁטִּין אֵת הַמְּחַיַּב סְקִילָה בְּגָדָיו, וּמְכַסִּין עֲרֻתוֹ
92

47 הַנְּהַרְג, וְהַסּוֹדְרִין שְׁחוֹנְקִין בְּהֵן - הַלֵּל נִקְבְּרִין בְּתַפְסִיסַת
48 הַנְּהַרְג [- ב'ד' אמותיו], אָבֵל לֹא בַּקֶּבֶר עִצְמוֹ.
49 י. כָּל הַנִּסְקָלִין שְׁבַתוֹרָה - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר; וְאֵלוּ הֵן: הַבָּא
50 עַל הָאֵם, וְעַל אִשְׁתׁ הָאָב, וְעַל הַפֶּלֶה, וְעַל נַעֲרָה מְאֻרְשָׁה,
51 וְעַל הַזִּכּוּר, וְהַשּׂוֹכֵב עִם הַבְּהֵמָה, וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת
52 הַבְּהֵמָה עִלְיָה, וְהַמְּגַדֵּף, וְהַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְהַגּוֹתֵן
53 מְזֻרְעוֹ לַמֶּלֶךְ, וְכַעַל אוֹב, וְכַעַל יָדְעוֹנִי, וְהַמְּסִית [יחיד
54 לַע"ו], וְהַמְּדִיחַ [עיר שלימה], וְהַמְּכַשֵּׁף, וְהַמְּחַלֵּל אֶת
55 הַשְּׂבַת, וְהַמְּקַלֵּל אֶבְיֹו וְאִמּוֹ, וְכֵן סוֹדֵר וּמוֹרָה.
56 יא. כָּל הַנִּשְׁרָפִין - עֲשָׂרָה; וְאֵלוּ הֵן: בַּת כֹּהֵן שֹׁנֵת תַּחַת
57 בַּעֲלָהּ, וְהַבָּא עַל בַּתּוֹ, וְעַל בַּת בַּתּוֹ, וְעַל בַּת בְּנוֹ, וְעַל בַּת
58 אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בַּתָּהּ, וְעַל בַּת בְּנָהּ, וְעַל תַּמּוּתוֹ, וְעַל אֵם
59 תַּמּוּתוֹ, וְעַל אֵם חֲמִיו. וְהוּא, שֶׁבָּא עֲלֵיהֶן בַּחַיִּי אִשְׁתּוֹ;
60 אָבֵל לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ, הָרִי הֵן בְּכַרְת בַּלְבָּד כָּכֵל
61 הָעֲרִיּוֹת.
62 יב. הַנְּהַרְגִין - שְׁנַיִם: הַרוֹצֵחַ, וְהַנֹּדֵחַ.
63 יג. וְהַנְּחַנְקִין - שְׁשָׁה; וְאֵלוּ הֵן: הַבָּא עַל אִשְׁתׁ אִישׁ,
64 וְהַחוֹבֵל בְּאֶבְיֹו אוֹ בְּאִמּוֹ, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְזֹקֵן מִמְּרָא
65 [שמורה נגד ב"ד הגדול], וְנֹכְיָא הַשֶּׁקֶר, וְהַמְּתַנַּבֵּא בְּשֵׁם
66 עֲבוּדָה זָרָה. נִמְצָאוּ כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין - שְׁשָׁה וְשְׁלִשִׁים.

יום חמישי ט"ז טבת ה'תשע"ד

פֶּרֶק טז

67 א. בְּשֵׁם שְׁמִצּוֹה לְהַמִּית אֶת הַמַּחֲזִיב מִיְתָה - בְּךָ מִצּוֹת
68 עֲשֵׂה לְהַלְקוֹת אֶת הַמַּחֲזִיב מִלְּקוֹת, שְׁנֵאמַר: "וְהִפִּילוּ
69 הַשֹּׁפֵט וְהַכֹּהֵן לְפָנָיו". וְאֵף עַל פִּי שְׁהַמְּלִקוֹת בְּשִׁלְשָׁה,
70 בְּמָקוֹם מִיְתָה הִיא עוֹמֶדֶת.
71 ב. מִלְּקִין בְּזֵמַן הַזֶּה בְּכֵל מָקוֹם מִן הַתּוֹרָה, בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה
72 סְמוּיָכִין [מוטמכים]; אָבֵל לֹא בְּפָנֵי הַדִּיּוֹטוֹת.
73 ג. וְכֵל מִלְּקִיּוֹת שְׁמַלְקִין דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ בְּכֵל מָקוֹם,
74 אֵינָה אֱלָא מַכַּת מְרִדוֹת [מדרבנן].
75 ד. אֵין אָדָם לוֹקָה, אֱלָא בְּעֵדִים וְהַתְּרָאָה; וּבוֹדְקִין הַעֲדִים
76 בְּדְרִישָׁה וְחַקִּירָה, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂים בְּדִינֵי נִפְשוֹת. עֶבֶר עַל
77 לֹא שְׁנַתֵּק לַעֲשֵׂה [- שניתן לתקנו ע"י העשה], וְהַתְּרוּ בּוֹ
78 וְאָמְרוּ לוֹ: 'אֵל תַּעֲשֵׂה דָבָר זֶה! שְׂאֵם תַּעֲשֵׂה וְלֹא תִקֵּים
79 עֲשֵׂה שְׁבוּ, תִלְקָה! וְעֶבֶר, וְלֹא קִים תַּעֲשֵׂה - הָרִי זֶה
80 לוֹקָה; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהַתְּרָאָה בְּסַפֵּק הִיא, שְׂאֵם יִקֵּים
81 יִפְטֹר - הַתְּרָאָת סַפֵּק, הַתְּרָאָה הִיא.
82 ה. עֶבֶר עֲבָרָה שְׁיֵשׁ בַּהּ מִלְּקוֹת וּמִיְתַת בֵּית דִּין כְּאַחַת,
83 כְּגוֹן שְׁשִׁשְׁט [- בהמה] - אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לַעֲבוּדָה זָרָה - אֵם
84 הַתְּרוּ בּוֹ לְמִיְתָה, סוֹקְלִין אוֹתוֹ, וְאֵינוּ לוֹקָה, שְׁהָרִי נִתְחַיֵּב
85 בְּדִין גְּדוֹל מִזֶּה; וְאֵם הַתְּרוּ בּוֹ לְמִלְּקוֹת בַּלְבָּד, לוֹקָה.
86 ו. אֵינוּ צָרִיךְ שְׁנֵי עֲדִים לְמִלְּקוֹת, אֱלָא בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה
87 [העבירה]; אָבֵל הָאִסוּר עִצְמוֹ, בְּעַד אֶחָד יִחַזֵּק. כִּיצַד?
88 אָמַר עַד אֶחָד: 'חֻלַּב כְּלִיּוֹת הוּא זֶה' [שאסור מהתורה],

1 מְלִפְנָיו; וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקָלַת עֲרֻמָּה, אֱלָא בְּחֻלּוֹק אֶחָד.
2 וּבֵית הַסְּקִילָה גְּבוּהָ שְׁמֵי קוֹמוֹת; עוֹלָה לְשֵׁם הוּא וְעֲדִיו,
3 וְיָדָיו אֲסוּרוֹת, וְאֶחָד מִן הַעֲדִים דוֹחֵפוֹ עַל מַתְּנָיו מֵאֲחוֹרָיו,
4 וְהוּא נִהַפֵּף וְנוֹפֵל עַל לְבוֹ לְאֶרֶץ. אֵם מַת בַּהּ - יָצָא, שְׁהָרִי
5 נֵאמַר: "סָקַל יִסְקַל אוֹ יָרָה יִרָה", הִנֵּה הַשּׁוֹה הַנִּסְקָל
6 שְׁנֵפֵל הָאָבֵן עֲלָיו, עִם הַנֶּדְחָף שְׁנֵפֵל הוּא בְּעִצְמוֹ עַל
7 הָאֶרֶץ. וְאֵם לֹא מַת מְדַחֲפָהּ זֹו - מְגַבִּיהִין הַעֲדִים אָבֵן
8 שְׁהִיתָה מְנַחַת שֵׁם, מִשָּׂא שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְהַעַד הַשְּׁנֵי מְרַפָּה
9 יָדָיו, וּמְשַׁלֵּף אֶת הָאָבֵן עַל לְבוֹ. אֵם מַת בַּהּ, יָצָא; וְאֵם
10 לֹא - רְגִימְתוֹ בְּכֵל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "יַד הַעֲדִים תִּהְיֶה בּוֹ
11 כְּרֵאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ, וְיַד כָּל הָעָם בְּאַחֲרָנָה".
12 ב. עֶבֶר עֲבוּדָה זָרָה - אֵין סוֹקְלִין אוֹתוֹ, אֱלָא עַל שְׁעַר
13 [העיר] שְׁעֵבֵד בּוֹ; וְאֵם הִיתָה עִיר שְׂרָבָה גּוֹיִים, סוֹקְלִין
14 אוֹתוֹ עַל פְּתַח בֵּית דִּין. וְדָבָר זֶה, קַבְּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
15 [ממשה רבינו]: "אֵל שְׁעָרֶיךָ" - זֶה שְׁעַר שְׁעֵבֵד בּוֹ, וְלֹא
16 שְׁנֵגְמַר דִּינוֹ בּוֹ.
17 ג. מִצּוֹת הַנִּשְׁרָפִין: הִיוּ מְשַׁקֵּיעִין אוֹתוֹ בְּזִבְלַת עַד
18 אֲרַבְּבֹתִיו, וְנוֹתְנִין סוֹדֵר קָשָׁה לְתוֹךְ הַרְף, וְכוּרְכִין עַל
19 צְוָאוֹ, וְשְׁנֵי עֲדָיו - זֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ, עַד
20 שְׁהוּא פוֹתַח אֶת פִּיו. וּמַתִּיכִין [ממטיים] אֶת הַבְּדִיל אוֹ אֶת
21 הַעוֹפְרַת וְכוּצָא בְּהֵן, וְזוֹרֵק לְתוֹךְ פִּיו, וְהִיא יוֹרְדַת
22 וְשׁוֹרְפַת אֶת בְּנֵי מַעֲיוֹ.
23 ד. מִצּוֹת הַנְּהַרְגִין: מַתִּיזִין אֶת רֵאשׁוֹ בְּסִיף, כְּדֶרֶךְ
24 שְׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂים.
25 ה. מִצּוֹת הַנְּחַנְקִין: מְשַׁקֵּיעִין אֶת הַמַּחֲזִיב בְּזִבְלַת עַד
26 אֲרַבְּבֹתִיו, וְנוֹתְנִין סוֹדֵר קָשָׁה לְתוֹךְ הַרְף, וְכוּרְכִין עַל
27 צְוָאוֹ; וְזֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ, עַד שְׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ.
28 ו. מִצּוֹת עֲשֵׂה לְתַלּוֹת אֶת הַמְּגַדֵּף [את ה'], וְעוֹבֵד עֲבוּדָה
29 זָרָה, שְׁנֵאמַר: "כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּיִ", הָרִי מְגַדֵּף אִמּוֹ;
30 וְכַעֲבוֹד עֲבוּדָה זָרָה נֵאמַר: "אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף". וְהָאִישׁ
31 נִתְלָה, וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלִית, שְׁנֵאמַר: "כִּי יִהְיֶה כְּאִישׁ חֲטָא
32 מְשַׁפֵּט מוֹת וְהוּמַת, וְתִלִּית אוֹתוֹ".
33 ז. כִּיצַד מִצּוֹת הַנְּתַלִּין? אַחַר שְׁסוֹקְלִין אוֹתָן, מְשַׁקֵּיעִין אֶת
34 הַקּוֹרָה בְּאֶרֶץ, וְהַעֵץ יוֹצֵא מִמֶּנָּה, וּמְקִיפִין שְׁמֵי יָדָיו זֹו לְזוֹ,
35 וְתוֹלָה אוֹתוֹ סְמוּף לְשַׁקֵּיעַת הַחֲמָה, וּמַתִּירִין אוֹתוֹ מִיָּד.
36 וְאֵם לָן - עוֹבְרִין עֲלָיו בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִלִּין
37 נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ".
38 ח. וּמִצּוֹת עֲשֵׂה לְקַבֵּר אֶת כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין בְּיוֹם
39 הַהֲרִיגָה, שְׁנֵאמַר: "כִּי קָבוּר תִּקְבְּרֵנוּ בְּיוֹם הַהוּא". וְלֹא
40 הַרוֹגֵי בֵּית דִּין בַּלְבָּד, אֱלָא כָּל הַמִּלִּין אֶת מַתּוֹ - עוֹבֵר
41 עֲלָיו בְּלֹא תַעֲשֵׂה. הִלִּינוּ לְכַבּוֹדוֹ, לְהַבִּיא לוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין
42 - אֵינוּ עוֹבֵר עֲלָיו.
43 ט. אֵין תּוֹלִין עַל אֵילִן הַמְּחַבֵּר לְקַרְעוֹ, אֱלָא עַל הַתְּלוּשׁ,
44 כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה מְחַסֵּר קְצִיצָה; שְׁהַעֵץ שְׁנִתְלָה עֲלָיו נִקְבֵּר
45 עִמוֹ, שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ זָכְרוֹן רַע, וְיֵאמְרוּ: זֶה הָעֵץ שְׁנִתְלָה
46 עֲלָיו פְּלוּגִי. וְכֵן הָאָבֵן שְׁנֵסְקָל בַּהּ, וְהַסִּיף שְׁנֵהַרְג בּוֹ

מתוך מהדורת חזק

47 אָבֵל פּוֹחֲתִין חֲלָלֵשׁ - שְׂאֵם יִכֶּה חֲלָשׁ מִכָּה רַבָּה, בְּיָדָאֵי
 48 הוּא מַת. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׂאֵפְלוּ הִבְרִיא בְּיוֹתֵר, מִפְּנֵי
 49 אוֹתוֹ תִשְׁעָה וּשְׁלִשִׁים, שְׂאֵם נוֹסִיף לוֹ אַחַת, נִמְצָא שְׂלֵא
 50 הִכְהוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים הִרְאוּיֹת לוֹ.
 51 ב. כְּשִׂאֲמָדִין אֵת הַחוּטָא כַּמָּה הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל, אֵין
 52 אוּמְדִין אֶלָּא בְּמִכּוֹת הִרְאוּיֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ [להתחלק
 53 לשלוש]. אָמְדוּהוּ שֶׁהוּא יָכוֹל לְקַבֵּל עֶשְׂרִים - אֵין אוּמְרִין:
 54 'לִקְהָ אֶחָד וְעֶשְׂרִים, כְּדֵי שִׁיְהִי יָכוֹלִין לְהַשְׁתַּלֵּשׁ'; אֶלָּא
 55 לִקְהָ שְׂמוֹנָה עֶשֶׂר. אָמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, וְכִינֹן שֶׁהִתְחִיל
 56 לְלַקּוֹת רְאוּהוּ חֲלָשׁ, וְאָמְרוּ: 'אֵינֹן יָכוֹל לְקַבֵּל יִתֵּר עַל אֱלוֹ
 57 הַתִּשְׁעָה' אוֹ 'הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר שׁוֹט שְׁלֹקָה' - הֲרֵי זֶה פְּטוּר.
 58 אָמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְאֶחָד שְׁלֹקָה רְאוּהוּ חֲזָק וְיָכוֹל
 59 לְקַבֵּל יוֹתֵר - הֲרֵי זֶה פְּטוּר, וְאֵינֹן לֹקְהָ יוֹתֵר עַל הָאֶמְדָּה.
 60
 61 ג. אָמְדוּהוּ הַיּוֹם שִׁילְקָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְלֹא הִלְקוּהוּ עַד
 62 לְמַחֲרָ, וְהֲרֵי הוּא לְמַחֲרָ יָכוֹל לְקַבֵּל שְׂמוֹנָה עֶשֶׂר - אֵינֹן
 63 לֹקְהָ אֶלָּא שְׁנַיִם עֶשֶׂר. אָמְדוּהוּ שִׁילְקָה לְמַחֲרָ שְׁנַיִם עֶשֶׂר,
 64 וְלֹא לְקָה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהֲרֵי הוּא חֲזָק וְיָכוֹל לְקַבֵּל
 65 שְׂמוֹנָה עֶשֶׂר - לֹקְהָ שְׂמוֹנָה עֶשֶׂר; שִׁיְהִי בְּשַׁעַת הָאֶמְדָּה,
 66 לֹא אָמְדוּהוּ לְלַקּוֹת אֶלָּא לְאַחַר זְמַן. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזֵה.
 67 ד. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקוּיֹת הַרְבֵּה, בֵּין עַל עֲבֻרוֹת הַרְבֵּה בֵּין
 68 עַל מַעֲשֵׂה אֶחָד שֶׁחִבְּבִין עֲלָיו מִלְּקוּיֹת הַרְבֵּה - אִם אָמְדוּהוּ
 69 אֶמְדָּ אֶחָד, לֹקְהָ וּפְטוּר; וְאִם לֹא - לֹקְהָ וּמִתְרַפֵּא, וְחֹזֵר
 70 וְלֹקְהָ. בִּיצֵד? נִתְחַיֵּב שְׁמֵי מִלְּקוּיֹת, אָמְדוּ יָכוֹל הוּא לְקַבֵּל
 71 חֲמֵשׁ וְאַרְבָּעִים - בֵּין שְׁלֹקָה חֲמֵשׁ וְאַרְבָּעִים, נִפְטָר. אָבֵל
 72 אִם אָמְדוּהוּ לְמִלְּקוּיֹת אַחַת, וְהִכְהוּהוּ שְׁלִשָּׁה אוֹ תִשְׁעָה אוֹ
 73 שְׁלִשִׁים כְּמוֹ הָאֶמְדָּ - הֲרֵי זֶה מִתְרַפֵּא, וְחֹזֵרִין וְאוּמְדִין
 74 אוֹתוֹ לְמִלְּקוּיֹת שְׁנַיִה, עַד שִׁילְקָה לְכָל מִלְּקוּיֹת שֶׁחִבְּבֵי בְּהוּ.
 75 ה. מִי שֶׁאָמְדוּהוּ, וּכְשֶׁהִתְחִיל לְלַקּוֹת נִתְקַלְקַל [נִתְבַּוּחַ]
 76 מִכּוֹת הַהַפָּאָה, בֵּין בְּרֵאֵי בֵּין בְּמֵי רִגְלִים - אֵין מִפְּנֵי אוֹתוֹ
 77 יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינִיד" - בֵּין שְׁנִקְלָה,
 78 נִפְטָר. אָבֵל אִם נִתְקַלְקַל מִן הַפְּחַד מִקְדָּם הַהַפָּה - אֶפְלוּ
 79 נִתְקַלְקַל מִשְׁנִיצָא מִבֵּית דִּין לְלַקּוֹת, וְאֶפְלוּ מִבְּעָרֵב [אֹדוּ
 80 לַיּוֹם הַקָּאֲתוֹן] - הֲרֵי זֶה לֹקְהָ כֹּל הָאֶמְדָּ שֶׁאָמְדוּהוּ.
 81 אָמְדוּהוּ לְשְׁמֵי מִלְּקוּיֹת, וְלִקְהָ וְנִתְקַלְקַל, בֵּין בְּרֵאֲשׁוֹנָה בֵּין
 82 בְּשִׁנְיָה - פְּטוּר. נִפְסְקָה הִרְצוּעָה [שֶׁל הַמִּלְּקוּיֹת] בְּשִׁנְיָה,
 83 פּוֹטְרִין אוֹתוֹ; נִפְסְקָה בְּרֵאֲשׁוֹנָה - נִפְטָר מִמִּלְּקוּיֹת רֵאֲשׁוֹנָה,
 84 וְלֹקְהָ הָאֶמְדָּ הַשְּׁנִי.
 85 ו. כְּפִתוּהוּ עַל הַעֲמוּד לְלַקּוֹת, וְכִרַת אֵת הַמֵּיתָרִים וְכִרַח
 86 - פְּטוּר, וְאֵין מִתְזַרְרִין אוֹתוֹ.
 87 ז. כֹּל מִי שֶׁחֲטָא וְלִקְהָ, חֹזֵר לְכִשְׁרוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנִקְלָה
 88 אַחִיד לְעִינִיד" - בֵּין שְׁלֹקָה, הֲרֵי הוּא אַחִיד. אִף כֹּל
 89 מִתְזַרְרֵי כִרַת שְׁלִקוּ, נִפְטְרוּ מִיַּד כִּרְתָן.
 90 ח. כֵּהֵן גְּדוּל שְׁחֲטָא - לֹקְהָ בְּשִׁלְשָׁה [דִּינִים] כְּשִׂאֲרָ
 91 הַעֵם, וְחֹזֵר לְגִדְלָתוֹ.
 92 ט. אָבֵל רֵאֵשׁ וְשִׁיבָה [נִשְׂיָא הַסְּנֵהדְרִין] שְׁחֲטָא - מִלְּקִין
 93 אוֹתוֹ בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה, וְאֵינֹן חֹזֵר לְשִׁרְרוֹתוֹ; גַּם אֵינֹן חֹזֵר

1 'כְּלָאֵי הַפָּרָם הֵם פְּרוֹת אֱלוֹי', גְּרוּשָׁה' אוֹ 'זוֹנָה הִיא אִשָּׁה
 2 זו', וְאָכַל אוֹ בָעַל בְּעֵדִים אַחַר שֶׁהִתְרַהּ בּוֹ - הֲרֵי זֶה לֹקְהָ,
 3 אִף עַל פִּי שְׁעָקֵר הָאֶסוּר בְּעַד אֶחָד. בְּמָה דְּכָרִים אָמְרוּ?
 4 בְּשִׁלְשָׁה הַכְּחִישׁ הָעַד בְּעַת שְׁקִבַע הָאֶסוּר. אָבֵל אִם אָמַר:
 5 'זֶה אֵינֹן חֲלָב', 'זוֹ אֵינָה גְּרוּשָׁה', וְאָכַל אוֹ בָעַל אַחַר
 6 שֶׁהִכְחִישׁ - אֵינֹן לֹקְהָ, עַד שֶׁיִּקְבְּעוּ הָאֶסוּר שְׁנֵי עֲדִים.
 7 ז. שְׂמַק בְּעַת שֶׁהֵעִיד הָעַד הָאֶחָד בַּקְּבִיעוּת הָאֶסוּר, וְאֶחָד
 8 שְׁעָבַר וְהִתְרוּ בּוֹ טַעֲן לְהַכְחִישׁ הָעַד - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא
 9 לֹקְהָ.
 10 ח. בִּיצֵד מִלְּקִין אוֹתוֹ? כּוֹפֵת שְׁמֵי יָדָיו לְעֲמוּד הִילְךְ
 11 וְהִילְךְ, וְחֲזָן [שִׁמְשׁ] הַכְּנֶסֶת אוֹחֵז בְּכַנְדְּיוֹ - אִם נִקְרְעוּ
 12 נִקְרְעוּ, וְאִם נִפְרָמוּ נִפְרָמוּ - עַד שֶׁהוּא מְגַלֵּה אֵת לְבוֹ;
 13 שְׂאֵין מִכָּהוּ עַל כְּסוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִקְהוּ" - לֹא לְכְּסוּתוֹ.
 14 וְהָאֵבֶן נִתְּנָה מֵאַחֲרָיו, שֶׁהִחֲזָן הַמִּכָּה עוֹמֵד עָלֶיהָ. וְהִרְצוּעָה
 15 שְׁל עֲגָל בְּיָדוֹ - כְּפּוֹלָה לְשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וּשְׁמֵי
 16 רְצוּעוֹת שֶׁל חֲמֹר עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בּוֹ, וְרַחֵב הִרְצוּעָה טַפַּח,
 17 וְאַרְבָּה כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְגַעַת עַד פִּי כְּרֶשׁוֹ [נ-טבורו]; וְיָד שְׁל
 18 רְצוּעוֹת שְׂאוּחֵז בָּהּ, אַרְבָּה טַפַּח.
 19 ט. הָאִישׁ הַמִּכָּה, צְרִיף לְהִיּוֹת יִתֵּר בְּדַעַה חֶסֶר בְּכַחַ,
 20 וּמְגַבִּיחַ אֵת הִרְצוּעוֹת בְּשְׁמֵי יָדָיו, וּמִכָּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל
 21 כַּחוֹ. וּמִלְּקוּהוּ שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו, עַל בֵּין דְּדָיו; וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים
 22 מֵאַחֲרָיו, שְׁלִישׁ עַל כַּתְּף זֶה וּשְׁלִישׁ עַל כַּתְּף זֶה.
 23 י. זֶה הַמִּכָּה, אֵינֹן לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֶלָּא מְטָה -
 24 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכְהוּ לְפָנָיו", שִׁיְהִי עֵינָיו שְׁל
 25 שׁוֹפֵט בּוֹ, לֹא שִׁיְהִי מְבִיט בְּדָכָר אַחַר וּמִכָּהוּ; מִכָּאֵן,
 26 שְׂאֵין מִלְּקִין שְׁנַיִם כְּאַחֵד.
 27 יא. הַגְּדוּל שְׁבַדְיָנִים, קוֹרָא כֹּל זְמַן שֶׁזֶה לֹקְהָ: "אִם לֹא
 28 תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת . . . וְהִפְלֵא ה' אֵת מַכְתָּדְךָ וְכוּ"; וּמִתְבַּנֵּן
 29 לְגַמֵּר אֵת הַפְּסוּקִים עִם הַמִּלְּקוּיֹת. וְאִם לֹא גָמַר, חֹזֵר
 30 לְתַחֲלַת הַמִּקְרָא, וְקוֹרָא וְחֹזֵר וְקוֹרָא, עַד שֶׁתִּגְמַר הַהַפָּאָה.
 31 וְהַשְּׁנֵי שְׁבַדְיָנִים מוֹנֵה; וְהַשְּׁלִישִׁי אוּמַר לְחֲזוֹן: 'הִכָּה!
 32 הִכָּה! כֹּל זְמַן שֶׁמִּכָּה, עַל פִּיו הוּא מִכָּה.
 33 יב. מַת פַּחַת יָדוֹ, פְּטוּר. וְאִם הוֹסִיף רְצוּעָה אַחַת עַל
 34 הָאֶמְדָּ [שִׁשְׁעִירוֹ שִׁיכּוּל לְטַבּוּל], וְמַת - הֲרֵי חֲחֲזָן גּוֹלָה;
 35 וְאִם לֹא מַת - הֲרֵי חֲחֲזָן עֶבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה,
 36 שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יוֹסִיף". וְהוּא הִדִּין לְכָל מִכָּה אֵת חֲבֵרוֹ,
 37 שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה; וְמָה אִם זֶה שֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה רְשׁוּת
 38 לְהַפְּתוֹ, צְנָה הַכְּתוּב שְׁלֵא לְהַפְּתוֹ יִתֵּר עַל רְשַׁעוֹ - קַל
 39 וְחֹמֵר לְשִׂאֵר כֹּל אָדָם. לְפִיכָךְ, כֹּל הַמִּכָּה אֵת חֲבֵרוֹ - אֶפְלוּ
 40 הִכָּה עֶבֶד - הִכָּה שְׂאֵין בָּהּ שְׁוֹה פְּרוּטָה, לֹקְהָ; אָבֵל אִם
 41 יֵשׁ בָּהּ שְׁוֹה פְּרוּטָה - הוֹאִיל וְהוּא חִיב לְשַׁלֵּם מִמוֹן - אֵין
 42 אָדָם לֹקְהָ וּמְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּכַמָּה מְקוּמוֹת.
 43 פָּרְקֵי יֵז
 44 א. כְּמָה מִלְּקִין אֵת הַמִּתְחַיֵּב מִלְּקוּיֹת? כְּפִי כַּחוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר:
 45 "כְּדֵי רְשַׁעוֹ, בְּמִסְפָּר". וְזֶה שֶׁנֶּאֱמָר "אַרְבָּעִים" - שְׂאֵין
 46 מוֹסִיפִין עַל הָאַרְבָּעִים, אֶפְלוּ הִנֵּה חֲזָק וּבְרִיא כְּשִׁמְשׁוֹן;

מתוך מהדורת חזק

47 הורגין אותו כמו שבארנו, ואין מלקין אותו. חזר ועשה
48 כף, והתרו בו והרפין בראשו או שתק כף - אין מיתין
49 אותו, ואין מלקין אותו. חזר פעם שלישי ועבר, והתרו
50 בו - אף על פי שהרפין בראשו, או שתק - כונסין אותו
51 לכפה, עד שימות. וכל אלו שלא קבלו עליהם ההתראה
52 - מפין אותם מפת מרדות [מלקות דרבנן], האיל וקטאו
53 מפל מקום; אפלו על אסור של דברי סופרים, מפין אותן
54 מפת מרדות.

55 ו. הגונב כלי שרת מן המקדש, והמקלל בקוסם - מקלל
56 ה' בשם ע"ז, והבועל ארמית [גויה] - אין בית דין נוקטין
57 להם, אלא הקנאין פוגעין בהם; וכל שהורגו, זכה. וכן
58 כהן ששמש [במקדש] בטמאה, לא היו אהי הפהגים
59 מביאין אותו לבית דין; אלא פרחי כהנה היו מוציאין
60 אותו חוץ לעזרה, ומוציאין את מחו בגזרין. גזרת הכותב
61 היא, שאין מיתין בית דין, ולא מלקין את האדם,
62 בהודית פיו, אלא על פי שנים עדים. וזה שהרג יהושע
63 עכן ודוד לגר עמלקי בהודית פיהם - הוראת שעה היתה,
64 או דין מלכות היתה. אבל הסנהדרין - אין מיתין ולא
65 מלקין המודה בעברה; שמה נטרפה דעתו בדבר זה, שמה
66 מן העמלין מרי נפש המכפים למות, שהן תמיד תוקעין
67 התרבות בבטנם, ומשליכין עצמם מעל הגגות; כף זה
68 יבוא ויאמר דבר שלא עשה, כדי שיהרג. וכללו של דבר,
69 גזרת מלך היא.

יום שישי י"ז טבת ה'תשע"ד

פרק יט

72 א. כל לא תעשה שיש בו פרת ואין בו מיתת בית דין,
73 שלוקין עליהם - אהד ועשרים הן; ואלו הן: (א) הבא על
74 אחותו, (ב) ועל אחות אביו, (ג) ועל אחות אמו, (ד) ועל
75 אחות אשתו, (ה) ועל אשת אחיו, (ו) ועל אשת אחי אביו,
76 (ז) ועל הנדה, (ח) והאוכל חלב, (ט) והאוכל דם,
77 (י) והאוכל חמץ בפסח, (יא) והאוכל ביום הפורים,
78 (יב) והעושה מלאכה ביום הפורים, (יג) והאוכל נותר,
79 (יד) והאוכל פגול, (טו) והטמא שאכל בשר הקדש,
80 (טז) והטמא שנכנס לעזרה, (יז) והשוחרט קדשים בחוץ,
81 (יח) והמעלה קדשים בחוץ, (יט) והמפסם את השמן
82 [עושה כמתכונת שמן המשחה], (כ) והסוף בשמן המשחה,
83 (כא) והמפסם את הקטרות.

84 ב. כל מחיבי מיתה בידי שמים שהן בלא תעשה ויש בהן
85 מעשה, שלוקין עליהן - שמונה עשר; ואלו הם: (א) זר
86 שאכל תרומה גדולה, בין טמאה בין טהורה; (ב) זר
87 שאכל תרומת מעשר; (ג) זר שאכל בפורים, אחר שנכנסו
88 לירושלים; (ד) זר שאכל חלה; (ה) והאוכל טבל שלא
89 הורם ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר; (ו) והאוכל
90 מעסה שלא הורמה חלתה; (ז) וכהן טמא שאכל תרומה
91 טהורה; (ח) וכהן שנכנס לקדש הקדשים, שלא לעבודה;

1 להיות כאהד משאר הסנהדרין, שמעלין בקדש ולא
2 מורדין.

פרק יח

3
4 א. אלו הן הלוקין: כל העובר על לא תעשה שחייבין עליו
5 פרת, ואין בו מיתת בית דין - כגון אוכל חלב, ודם, וחמץ
6 בפסח; וכן כל העובר על לא תעשה שחייבין עליו מיתה
7 בידי שמים - כגון אוכל טבל [פירות שלא הופרשו], וכהן
8 טמא שאכל תרומה טהורה; וכן כל העובר על לאו שיש
9 בו מעשה - כגון האוכל בשר בחלב, או לובש שעטנז.
10 אבל לאו שאין בו מעשה - כגון הולך רכיל, ונוקם, ונוטר,
11 ונושא שמע שוא [שומע דברי בעל דין שלא בפני חבריו]
12 - אינו לוקה.

13 ב. כל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו; חוץ מנשבע
14 [שבועת שקר], וממיר [עושה תמורה בקדשים], ומקלל את
15 חברו בשם [השם]. וכל לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין
16 - כגון "לא תנאף", "לא תעשה מלאכה ביום השבת" -
17 אין לוקין עליו. וכל לאו שנתן לתשלומין - כגון "לא
18 תגזל", "לא תגנב" - אין לוקין עליו. וכל לאו שנתק
19 לעשה [שניתן לתקנו ע"י העשה] - כגון "לא תקח האם
20 על הבנים", "לא תכלה פאת שדך" - אין לוקין עליו,
21 אלא אם לא קיים עשה שבה. וכל לאו שבכללות, אין
22 לוקין עליו. ושאר כל לאוין שבתורה, לוקין עליהן.

23 ג. איזה הוא לאו שבכללות? זה לאו אהד שכולל ענינים
24 הרבה, כגון: "לא תאכלו על הדם". וכן אם נאמר 'לא
25 תעשה דבר פלוני ופלוני' - הואיל ולא יחד לו לאו לכל
26 אהד ואהד מהן, אין לוקין על כל אהד ואהד, אלא אם
27 כן חלק אותן בלאוין אחרים, או נאמר מפי השמועה
28 [מסורת ממה רבנו] שנהלקו. כיצד? כגון זה שנגאמר:
29 "אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבשל" - אינו לוקה על הנא
30 והמבשל שמים, אלא אהד; ובתוך הוא אומר: "ולחם
31 וקלי וכרמל לא תאכלו", וחיב על שלשתם שלש מלקיות.
32 מפי השמועה למדו, שהן לחלק. הרי נאמר: "לא ימצא
33 כף מעביר בנו וכתו באש, קסם קסמים, מעונן ומנחש
34 ומכשף"; אף על פי שכלל כל הענינים האלו בלאו אהד,
35 הרי חלק אותם בלאוין אחרים ואמר: "לא תנחשו, ולא
36 תעוננו" - מלמד שכל אהד מהן בלאו בפני עצמו. וכן כל
37 פיוצא בזה.

38 ד. מי שלקה בבית דין על אסור פרת, ולקה פעם שניה
39 על אותו פרת עצמו - כגון שאכל חלב ולקה עליו, ואכל
40 חלב פעם שניה ולקה עליו - אם אכל פעם שלישית, אין
41 מלקין אותו; אלא מכניסין אותו לכפה [חדר עגול, צינוק],
42 והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול לשכב בו, ונותנין
43 לו לחם צר ומים לחץ, עד שיצרו מעיו ויחלה; ואחר כך
44 מאכילין אותו שעורים, עד שפרשו נבקעת.

45 ה. מי שעבר על אסור פרת או מיתת בית דין, והתרו בו,
46 והרפין בראשו, או שתק ולא קבל עליו ההתראה - אין

מתוך מהדורת חזק

- 1 (ט) וכהן שִׁיָּצָא מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה; (י) וְלוֹי שֶׁעָבַד
2 בְּעֲבוּרַת כְּהָנִים; (יא) וְזֶר שֶׁשָּׁמַשׁ בַּמִּקְדָּשׁ; (יב) וּמַחֲסֵר
3 בְּגָדִים [בגדי כהונה] - הָרִי הוּא כְּזֶר, וְלוֹקָה אִם עָבַר;
4 (יג) וְכֵהֵן טָמֵא שֶׁשָּׁמַשׁ; (יד) וְשִׁתּוֹי שֶׁשָּׁמַשׁ; (טו) טָבוּל
5 יוֹם [נטמא שטבל ולא העריב שמשו] שֶׁשָּׁמַשׁ; (טז) מַחֲסֵר
6 כְּפוּרִים [נטטה ולא הביא קרבנו] שֶׁשָּׁמַשׁ; (יז) פְּרוּעַ רֹאשׁ
7 שֶׁשָּׁמַשׁ; (יח) קְרוּעַ בְּגָדִים שֶׁשָּׁמַשׁ.
8 ג. אֶכֶל הַמִּשְׁמַשׁ בְּלֹא קְדוּשָׁה [רחיצת] יָדַיִם וְרַגְלַיִם - אִף
9 עַל פִּי שֶׁהוּא חָיֵב מִיתָה, אֵינוֹ לוֹקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוֹת
10 עֲשֵׂה. וְכֵן נִבְיֵא שֶׁכָּבַשׁ [העללים] נְבוּאָתוֹ, אוֹ שֶׁעָבַר עַל
11 דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, וְהַעֲוָר עַל דְּבָרֵי נְבִיא - אִף עַל פִּי שֶׁשָּׁלַשְׁתָּן
12 בְּמִיתָה, אֵין לוֹקֵין; שֶׁהֵן בְּאֵין מִפְּלֵל עֲשֵׂה, וְהָרִי הוּא
13 כְּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ"; וְלֹא הָבֵא מִפְּלֵל עֲשֵׂה
14 - הָרִי הוּא כְּעֲשֵׂה, וְאֵין לוֹקֵין עָלָיו.
15 ד. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִיתוֹרָה שְׂאֵין בָּהֶן לֹא פֶרֶת וְלֹא מִיתַת
16 בֵּית דִּין, שְׁלוֹקֵין עֲלֵיהֶן - מֵאָה שֶׁמִּנְהָ וְשָׁשִׁים; וְאֵלוֹ הֵן:
17 (א) הַעֲוֹשֶׂה צֶלֶם; (ב) הַעֲוֹשֶׂה צוּרָה לְנוֹאֵי; (ג) הַפּוֹנֶה אֶל
18 הַאֲלֵלִים בְּאֶחָד מִן הַמַּעֲשִׂים; (ד) הַמְקַיֵּם מִצְוָה;
19 (ה) הַנוֹטֵעַ אֵילָן בַּמִּקְדָּשׁ; (ו) הַנוֹתֵן אֶבֶן מִשְׁפִּית;
20 (ז) הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה; (ח) הַנּוֹשֵׁב בְּשִׁמָּה;
21 (ט) הַנְּהַנֶּה בָּה; (י) הַבּוֹנֶה עֵיר הַנְּדַחַת; (יא) הַנְּהַנֶּה מַעִיר
22 הַנְּדַחַת; (יב) הַעֲוֹשֶׂה פְּחָקוֹת הַגּוֹיִים; (יג) הַקּוֹסֵם;
23 (יד) הַמַּעֲוֹנֵן; (טו) הַמִּנְחָשׁ; (טז) הַחֹבֵר; (יז) הַדּוֹרֵשׁ אֶל
24 הַמֵּתִים; (יח) הַמוֹחֵק שֵׁם [משמות הקב"ה], וְכִיּוֹצֵא בוֹ,
25 כְּגוֹן הִרְס אֶבֶן מִן הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שׁוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ;
26 (יט) הַמְכַבֵּה אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ; (כ) הַעוֹלָה עָלָיו בְּמַעֲלוֹת;
27 (כא) הַנִּכְנֵס לְעֹזְרָה בְּגָדִים טָמְאִים; (כב) זָב וְכִיּוֹצֵא בוֹ
28 שֶׁנִּכְנַס לְהַר הַבַּיִת; (כג) הַמְסִיר בְּדֵי הָאָרוֹן; (כד) הַמְזִיחַ
29 חֶשֶׁן מַעַל הָאֶפֶד; (כה) הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲיֵל; (כו) הַמְקַרֵּב
30 עַל מִזְבֵּחַ הַדֹּהֵב; (כז) כֵּהֵן שֶׁנִּכְנַס לְהִיכָל שְׁלֹא בְּשַׁעַת
31 עֲבוּדָה; (כח) בַּעַל מוֹם שֶׁנִּכְנַס לְשֵׁם; (כט) שִׁתּוֹי שֶׁנִּכְנַס
32 לְשֵׁם; (ל) בַּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ; (לא) עָרַל שֶׁשָּׁמַשׁ; (לב) כֵּהֵן
33 שֶׁעָבַד בְּעֲבוּרַת הַלְוִיִּם; (לג) כֵּהֵן שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ פְּרוּעַ
34 רֹאשׁ; (לד) כֵּהֵן שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים;
35 (לה) הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵלֵי מוֹמִיִּן; (לו) הַשׁוֹחֲטֵן; (לז) הַזּוֹרֵק
36 דְּמֵיהֶם; (לח) הַמְקַטֵּיר אֲמוֹרֵיהֶם; (לט) הַמְקַרֵּב קְרָבָנוֹת
37 גּוֹיִים בְּעֵלֵי מוֹמִיִּן; (מ) הַמְטִיל מוֹם בְּקַדְשֵׁים בְּזִמְן
38 הַמִּקְדָּשׁ; (מא) הַעוֹבֵד בְּקַדְשֵׁים; (מב) הַגּוֹזֵז אוֹתָם;
39 (מג) הַמְקַטֵּיר שְׂאוֹר אוֹ דְּבִשׁ; (מד) הַעוֹשֶׂה שְׂרִיר מְנַחֵת
40 חֲמִץ [הנותן ממנחה לאכילה אחרי קמיצה]; (מה) הַמְקַרֵּב
41 בְּלֹא מְלַח; (מו) הַמְקַרֵּב אֶתְנֵן [בהמה שניתנה בתמורה
42 לזנות] אוֹ מַחִיר [בהמה שניתנה תמורת כלב]; (מז) הַנוֹתֵן
43 שְׁמֵן עַל מְנַחַת חוּטֵא; (מח) הַנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָה;
44 (מט) הַנוֹתֵן שְׁמֵן בְּקֶרֶן שׁוֹטָה; (נ) הַנוֹתֵן עָלָיו לְבוֹנָה;
45 (נא) הַמְבַדֵּיל [ראש העוף מגופו] בְּחִטָּאת הָעוֹף;
46 (נב) הַמְמַר [מחליף] בְּקַדְשֵׁי מִזְבֵּחַ; (נג) הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר קָדֵשׁ
47 שֶׁנִּטְמָא; (נד) הָאוֹכֵל מִפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; (נה) כֵּהֵן שֶׁאֶכֶל
- 48 בֶּשֶׂר קָדְשֵׁי הַקְּדָשִׁים חוּץ לְעֹזְרָה; (נו) זֶר שֶׁאֶכֶל בֶּשֶׂר
49 קָדְשֵׁי קְדָשִׁים אַחַר מִתֵּן דָּמִים; (נז) זֶר שֶׁאֶכֶל בֶּשֶׂר בְּכוֹר;
50 (נח) כֵּהֵנָּה שֶׁנִּשְׁאֵאת לְזֶר שֶׁאֶכֶלָה חֹזֶה וְשׁוֹק, אֶפְלוּ לְאַחַר
51 מִיתַת בְּעֵלָה; (נט) חֲלָלָה [- נולדה מאיסורי כהונה]
52 שֶׁאֶכֶלָה תְּרוּמָה; (ס) הָאוֹכֵל קְדָשִׁים קָלִים קָדֵם זְרִיקַת
53 דָּמִים; (סא) הָאוֹכֵל קְדָשִׁים קָלִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם;
54 (סב) הָאוֹכֵל בְּכוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (סג) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
55 אַחַר שְׂרָאָה פְּנֵי הַבַּיִת, חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (סד) כֵּהֵן שֶׁאֶכֶל
56 בְּפוּרִים מִשְׁנִכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם, קָדֵם הַנְּחָה בְּעֹזְרָה; (סה) כֵּהֵן
57 שֶׁאֶכֶל בְּפוּרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, אַחַר שֶׁהִנְחִו בְּעֹזְרָה;
58 (סו) הָאוֹכֵל בִּירוּשָׁלַיִם מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁנִּטְמָא, קָדֵם שִׁיפְדָה;
59 (סז) טָמֵא שֶׁאֶכֶל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַטְּהוֹר בִּירוּשָׁלַיִם;
60 (סח) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּאֵינוֹת, וְכֵן כָּל הַקְּדָשִׁים;
61 (סט) עָרַל שֶׁאֶכֶל בֶּשֶׂר קָדֵשׁ אוֹ תְּרוּמוֹת; (ע) הָאוֹכֵל
62 מִמְּנַחַת כֵּהֵן, וְכֵן מִכָּל דְּבָר שֶׁהוּא כָּלִיל לְאִשִּׁים;
63 (עא) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת הַנְּשַׁרְפוֹת, וְכֵן מִכָּל הַטְּעוֹן
64 שְׂרָפָה; (עב) הַשׁוֹחֵט פֶּסַח עַל הַחֲמִץ; (עג) הַשׁוֹבֵר בוֹ
65 עֵצִים, בֵּין בְּרֵאשׁוֹן בֵּין בְּשֵׁנִי; (עד) הַמוֹצֵיא מִבֶּשֶׂרוֹ חוּץ
66 לְחִבְרֹתוֹ; (עה) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂרוֹ חוּץ מִחִבְרֹתוֹ;
67 (עו) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂרוֹ נֶאֱ [צלו מעט] אוֹ מִבְּשָׁל; (עז) הַנְּהַנֶּה
68 מִן הַהִקְדָּשׁ בְּמוֹזֵד; (עח) הָאוֹכֵל טָבֵל שֶׁעֲדִין לֹא הִפְרֵשׁ
69 מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר, אֶפְלוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי, אִף עַל פִּי שֶׁהוֹרְמוֹ
70 תְּרוּמוֹתָיו; (עט) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ
71 לְסָקִילָה, אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַטָה; (פ) הָאוֹכֵל בְּהֵמָה טָמְאָה;
72 (פא) הָאוֹכֵל עוֹף טָמֵא; (פב) הָאוֹכֵל דָּג טָמֵא;
73 (פג) הָאוֹכֵל שְׂרָץ הָעוֹף; (פד) הָאוֹכֵל שְׂרָץ הָאָרֶץ;
74 (פה) הָאוֹכֵל שְׂרָץ הַמַּיִם; (פו) הָאוֹכֵל רֶמֶשׂ הַאֲדָמָה, אִף
75 עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָבָה; (פז) הָאוֹכֵל תּוֹלְעִים שֶׁבַּפְּרוֹת, אַחַר
76 שֶׁפָּרְשׁוּ; (פח) הָאוֹכֵל נְבֵלָה; (פט) הָאוֹכֵל טְרָפָה;
77 (צ) הָאוֹכֵל אֶבֶר מִן הַחֵי; (צא) הָאוֹכֵל גֵּיד הַנֶּשֶׂה;
78 (צב) הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב; (צג) הַמְכַבֵּשׁ בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב;
79 (צד) הָאוֹכֵל מִתְּבוּאָה תְּדֻשָׁה קָדֵם הַבָּאת הָעֹמֵר;
80 (צה) הָאוֹכֵל עֲרֵלָה; (צו) הָאוֹכֵל כֶּלָּי הַכֶּרֶם; (צז) הָאוֹכֵל
81 תַּעֲרֹכַת חֲמִץ בְּפֶסַח; (צח) הָאוֹכֵל חֲמִץ אַחַר חֲצוֹת;
82 (צט) הַמְקַיֵּם חֲמִץ בְּפֶסַח בְּרִשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁחֲמִץ עָסְתוֹ
83 [בפסח]; (ק) הַשׁוֹתֵה יַיִן נֶסֶךְ; (קא) גִּזֵּיר שֶׁאֶכֶל מִגֶּפֶן הַיַּיִן;
84 (קב) גִּזֵּיר שְׁגִלַח; (קג) גִּזֵּיר שֶׁנִּטְמָא לְמַת; (קד) הַמְגַלַּח
85 אֶת הַנֶּתֶק [שורות השערות שטביב הקרות]; (קה) הַחֹתֵף
86 סִימְנֵי צְרַעַת אוֹ שְׁפוּן; (קו) הַעוֹבֵד בְּנַחַל שֶׁנֶּעְרַפָה בוֹ
87 הָעֲגֵלָה; (קז) הַזּוֹרֵעַ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁבִיעִית; (קח) הַזּוֹמֵר
88 אֶת הָאֵילָן בְּשָׁבִיעִית; (קט) הַקּוֹצֵר סְפִית בְּלֹא שְׁנוּי;
89 (קי) הַבּוֹצֵר בְּלֹא שְׁנוּי; (קיא) הַזּוֹרֵעַ בְּשִׁנַּת הַיּוֹבֵל;
90 (קיב) הַקּוֹצֵר בָּה בְּלֹא שְׁנוּי; (קיג) הַבּוֹצֵר בָּה בְּלֹא שְׁנוּי;
91 (קיד) הַמְכַלֶּה פֶּאֶת שְׂדֵה, וְלֹא נִתְּנָה לְעֵנִי; (קיט) הַמְלַקֵּט
92 לְקֵט [שבלים הנופלים בקצירה], וְלֹא נִתְּנוּ לְעֵנִי;
93 (קטז) הַמַּעֲלֵל כְּרָמוֹ [בוצר אשכולות קטנים], וְלֹא נִתְּנוּ
94 לְעֵנִי; (קיז) הַמְלַקֵּט פְּרֵט כְּרָמוֹ [גרגר א' או ב' שנפלו

מתוך מהדורת חזק

47 נֶאֱמַר: "וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְיֶה". וְכֵן אִם הֵעִידוּ עֲלָיו שְׁנַיִם
 48 שְׂעֵבֵד עֲבוּדָה זָרָה - זֶה רָאָהוּ שְׂעֵבֵד אֶת הַחֲמָה וְהִתְרָה
 49 בּוֹ, וְזֶה רָאָהוּ שְׂעֵבֵד אֶת הַלְבָנָה וְהִתְרָה בּוֹ - אֵין
 50 מִצְטָרְפִין, שְׁנֵאמַר: "וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְיֶה" - הוֹאִיל וַיֵּשׁ
 51 שֵׁם צַד לְנִקּוּתוֹ וְלִהְיוֹתוֹ צַדִּיק, אֵל תִּהְרָגָהוּ.
 52 ב. כָּל מִי שֶׁעָשָׂה דְבַר שְׁחִיבִין עֲלָיו מֵיתַת בַּיִת דִּין, בְּאִנּוֹס
 53 - אֵין בַּיִת דִּין מִמֵּיתִין אוֹתוֹ. וְאֶפְלוּ הֵיךְ מִצְוָה שִׁיְהָרַג וְאֵל
 54 יַעֲבֹר - אֵף עַל פִּי שְׁחָלַל אֶת הַשֵּׁם - הוֹאִיל וְהוּא אָנוּס,
 55 אֵינוֹ נִהְרָג, שְׁנֵאמַר: "וְלֹנְעָר לֹא תַעֲשֶׂה דְבָר" - זֹו אֲזַהְרָה
 56 לְבַיִת דִּין, שְׁלֹא יַעֲנֶשׂוּ אֶת הָאָנוּס.
 57 ג. אִישׁ שֶׁאֲנָסוּהוּ עַד שֶׁבָּא עַל הָעֶרְוָה - חֵיב מֵיתַת בַּיִת
 58 דִּין, שְׁאֵין קָשׁוּי אֱלָא לְדַעַת; אֲבָל הָאִשָּׁה שֶׁנִּבְעֵלָה בְּאִנּוֹס
 59 - אֶפְלוּ אִמְרָה אַחַר שְׁנֵאנָסָה: 'הֵנִיחוּ לוֹ' - הִרִי הִיא
 60 פְּטוּרָה, מִפְּנֵי שִׁיְצַרָה נְהַגְבַּר עָלֶיהָ.
 61 ד. אָסוּר לְבַיִת דִּין לְחוּס עַל הַהוֹרַג - שְׁלֹא יֵאמְרוּ: 'כְּבָר
 62 נִהְרַג זֶה, וְמָה תַעֲלֶה יֵשׁ בְּהִרְגַת הָאֲחֵר', וְנִמְצְאוּ
 63 מִתְרַשְׁלִין בְּהִרְגָתוֹ, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַחוּס עֵינֶךָ וּבַעֲרַת דָּם
 64 הַנְּקִי". וְכֵן אָסוּר לְבַיִת דִּין לְחוּס עַל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב קָנָס -
 65 שְׁלֹא יֵאמְרוּ: 'עֵנִי הוּא זֶה, וְשְׁלֹא בְכֹנְנָה עָשָׂה'; אֱלָא
 66 מְגִבִּין מִמֶּנּוּ כָּל שֵׁישׁ לוֹ, בְּלֹא חֲנִינָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַחוּס
 67 עֵינֶיךָ". וְכֵן בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, אֵין מְרַחֲמִין עַל הַדֵּל - שְׁלֹא
 68 תֵאמַר: 'עֵנִי הוּא זֶה, וּבַעַל דֵּינוֹ עָשִׂיר, הוֹאִיל וְאֵנִי וְהָעֶשִׂיר
 69 חֵיבִין לְפָרְנוֹסוֹ, אֲזַכְּנוּ בְדִין, וְנִמְצָא מִתְפָּרָנס כְּכַבּוֹד'; עַל
 70 זֶה הִזְהִירָה תוֹרָה: "וְדוּל, לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ", וְנֵאמַר: "לֹא
 71 תִשָּׂא פָנָי גָּדוֹל". אָסוּר לְהִדָּר פָּנָי גָּדוֹל בְּדִין. כִּיצַד? הִרִי
 72 שְׂבָאוּ לְפָנֶיךָ שְׁנַיִם לְדִין, אֶחָד חָכֵם גְּדוֹל וְאֶחָד הִדְיוּט -
 73 לֹא תִקְדִים לְשֹׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ שֶׁל גְּדוֹל, וְלֹא תִסְבִּיר לוֹ פְּנִים,
 74 וְלֹא תִכְבְּדֶנּוּ, שְׁלֹא יִסְתַּמְמוּ טַעֲנוֹתָיו שֶׁל אַחֵר; אֱלָא אֵינוֹ
 75 נִפְנָה לְאֶחָד מֵהֶם, עַד שִׁיָּגְמַר הַדִּין, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִהְדָּר
 76 פָּנָי גְּדוֹל". אֶמְרוּ חֲכָמִים: אֵל תֵּאמַר: 'עָשִׂיר הוּא זֶה, בֵּין
 77 גְּדוּלִים הוּא זֶה - הֵיאָף אֲבִישְׁנּוּ, וְאֶרְאֶה בְּבִשְׁתּוֹ? לְכֹף
 78 נֵאמַר: "לֹא תִהְדָּר פָּנָי גְּדוֹל".
 79 ה. בָּאוּ לְפָנֶיךָ שְׁנַיִם לְדִין, אֶחָד כָּשֵׁר וְאֶחָד רָשָׁע - אֵל
 80 תֵּאמַר: 'הוֹאִיל וְרָשָׁע הוּא זֶה, וְחֻזְקַת זֶה שְׁאֵינוֹ מְשֻׁנָּה
 81 בְּדַבּוּרוֹ, אִשָּׁה הַדִּין עַל הָרָשָׁע'; עַל זֶה נֵאמַר: "לֹא תִטָּה
 82 מִשֵּׁפֶט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ" - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲבִיוֹן בְּמַצּוֹת,
 83 לֹא תִטָּה דֵּינוֹ.
 84 ו. "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט" - זֶה הַמַּעֲוֹת אֶת הַדִּין, וּמְזַכָּה
 85 אֶת הַחֵיב וּמְחַיֵּב אֶת הַזָּכָאי. וְכֵן הַמַּעֲוָה אֶת הַדִּין וּמְאַרְיָהוּ
 86 בְּדָבָרִים הַבְּרוּרִים, כְּדִי לְצַעַר אֶחָד מִבְּעָלֵי הַדֵּינָין - הִרִי
 87 זֶה בְּכָל מַעוֹל.
 88 ז. הֵגַס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה, וְקוֹפֵץ וְחוֹתֵף הַדִּין קָדָם שִׁיְחַקְרָהוּ
 89 בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ עַד שִׁיְהִיָּה בְּרוּר לוֹ כְּשִׁמְשׁ - הִרִי זֶה
 90 שׁוּטָה, רָשָׁע, וְגַס רִיחַ. כֹּף צוּוּ חֲכָמִים: 'הֵיךְ תַּחְוִינֵן בְּדִין';
 91 וְכֵן אֵיבּוֹ אוֹמֵר: "וְרֹב לֹא יַעֲתִי, אֲחַקְרָהוּ".
 92 ח. כָּל דֵּין שֶׁבָּא לְפָנָיו דִּין, וְהִתְחִיל לְדַמּוֹתוֹ לְדִין פְּסוּק
 93 שִׁפְכָר יָדַע אֲמָתוֹ, וַיֵּשׁ עִמּוֹ בְּמִדְיָנָה גְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה,

1 בבצירה, ולא נתנו לעני; (קיה) הלוקח עמר השכחה
 2 [משכח בעת איסוף העומרים], ולא נתנו לעני;
 3 (קיש) הלוקח אם על הפנים, ולא שלח האם; (ככ) הזורע
 4 פלאים בארץ בורעים; (קכא) הזורע פלאי הפרם בארץ;
 5 (קכב) המרביב אילנות פלאים בכל מקום; (קכג) המרביע
 6 בהמה פלאים בכל מקום; (קכד) המנהיג בכלאים [שור
 7 וחמור יחדיו] בכל מקום; (קכה) החוסם בהמה בעת
 8 מלאכה בכל מקום; (קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל
 9 מקום; (קכז) הממשכן חבירו בידו, ולא החזיר לו העבוט;
 10 (קכח) החובל [ממשכן] אלמנה, ולא החזיר המשכון;
 11 (קכט) החובל בלים שעושים בהן אכל נפש; (קל) עד
 12 זומם שאינו בן תשלומין; (קלא) המכה חבירו הפיה שאין
 13 בה שנה פרוטה; (קלב) בן סורר ומורה בעדות ראשונה
 14 [שמחייבתו מלקות]; (קלג) המוציא שם רע [שאשתו אינה
 15 בתולה], שנמצא דברו שקר; (קלד) המקלל חבירו בשם;
 16 (קלה) הנשבע לשוא; (קלו) הנשבע לשקר; (קלז) המחלל
 17 נדרו; (קלח) היוצא חוץ לתחום בשבת; (קלט) העושה
 18 מלאכה ביום טוב; (קמ) המקיף פאת הראש [מגלח בתער
 19 שער הצדעים]; (קמא) המקיף פאת זקן; (קמב) השורט
 20 על מת; (קמג) הקורח ראשו על מת; (קמד) הפותב כתבת
 21 קצקע; (קמה) הלובש שעטנז; (קמו) הקוצץ אילני מאכל
 22 דרך השחתה; (קמז) איש שלבש מלבושי אשה;
 23 (קמח) אשה שלבשה מלבושי איש; (קמט) כהן שנטמא
 24 למת; (קנ) כהן שקדש זונה ובעלה; (קנא) או שקדש
 25 גרושה ובעלה; (קנב) או שקדש חלה ובעלה;
 26 (קנג) וכהן גדול שבעל אלמנה, אף על פי שלא קדשה;
 27 (קנד) המחזיר גרושתו אחר שנתקדשה; (קנה) הנושא
 28 זקוקה ליכס [- יבמה]; (קנו) הנבא על הקדשה [זונה];
 29 (קנז) ממזר שנשא בת ישראל ובעל; (קנח) פצוע דבא
 30 [שנפצעו אשכין] שנשא בת ישראל ובעל; (קנט) המקרס
 31 איש, וכן שאר זכרי בהמה חיה ועוף; (קס) אוגס שגרש
 32 אנסתו, ולא החזירה; (קסא) המוציא שם רע שגרש
 33 אשתו, ולא החזירה; (קסב) הקורב אל העריות בדרך
 34 מדרכי הזנות, אף על פי שלא גלה ערוה, וזה הוא החשוד
 35 על העריות; (קסג) המתחתן בגויים; (קסד) גר עמוני
 36 שנשא בת ישראל ובעל; (קסה) גר מואבי שנשא בת
 37 ישראל ובעל; (קסו) מלך שהרבה נשים; (קסז) מלך
 38 שהרבה סוסים; (קסח) מלך שהרבה כסף וזהב. נמצאו כל
 39 הלוקין - מאתים ושבעה; סימן להם - 'לקו ודים'.

פרק כ

40 א. אין בית דין עונשין באמדם [הערכה] הדעת, אלא על
 41 פי עדים, בראיה ברורה. אפלו ראוהו העדים רודף אחר
 42 חבירו להרגו, והתרו בו, והעלימו עיניהם, או שנכנס
 43 אחריו לחרבה, ונכנסו אחריו, ומצאוהו הרוג ומפרפר
 44 והספיף מנטף דם ביד ההורג - הוֹאִיל וְלֹא רָאוּהוּ בַּעַת
 45 שֶׁהָפְהוּ, אֵין בַּיִת דִּין הוֹרְגִין בְּעֵדוֹת זֹו; וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ

47 ה. כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר התלמוד, בכל
48 הישיבות, שמושיבין בעלי דינין ומושיבין העדים, כדי
49 לסלק המחלוקת; שאין בנו פח להעמיד משפטי הדת על
50 תלם.

51 ו. היו לפני הדינין בעלי דין הרבה - מקדימין את דין
52 היתום לדין האלמנה, שנאמר: "שפטו יתום, ריבו
53 אלמנה". ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכמים, ודין
54 תלמיד חכמים קודם לדין עם הארץ; ודין האשה קודם
55 לדין האיש, שבשנת האשה מרבה.

56 ז. אסור לדין לשמע דברי אחד מפעלי דינין, קדם שביאו
57 חברו, או שלא בפני חברו; אפלו דבר אחד אסור,
58 שנאמר: "שמע בין אחיכם". וכל השומע מאחד - עובר
59 בלא תעשה, שנאמר: "לא תשא שמע שוא". ובכלל לאו
60 זה, אזהרה למקבל לשון הרע, ומספר לשון הרע, ומעיד
61 עדות שקר. וכן בעל דין מזנה, שלא ישמע דבריו לדינין
62 קדם שביאו חברו; וגם על זה וכיוצא בו נאמר: "מדבר
63 שקר, תרחיק".

64 ח. לא יהיה הדין שומע מפי התרגמן, אלא אם כן היה
65 מכיר לשון בעלי דינין, ושומע טענותיהם; ואינו מהיר
66 בלשונם כדי להשיב להם - יעמיד התרגמן להודיע אותם
67 פסק הדין, ומאיה טעם חייב זה וזכה זה.

68 ט. צריך הדין לשמע טענות בעלי דינין, ולשנות
69 טענותיהן [לחזור עליהם בפני בעלי הדין] - שנאמר:
70 "ויאמר המלך, זאת אומרת, זה בני החי וכן המה";
71 ומצדק את הדין בלבד, ואחר כך חתכהו.

72 י. מנין לדין, שלא יעשה מליץ [סניגור] לדיכרו? שנאמר:
73 "מדבר שקר, תרחיק"; אלא יאמר [הבעל דין] מה שנראה
74 לו, וישתק [הדיין]. ולא ילמד אחד מפעלי דינין טענה
75 כלל; אפלו הביא בעל דין עד אחד - לא יאמר לו: 'אין
76 מקבלין עד אחד'; אלא יאמר לנטען: 'הרי זה העיד
77 עליך', ולואי שיודה ויאמר: 'אמת העיד'; עד שיטען הוא
78 ויאמר: 'עד אחד הוא, ואינו נאמן עלי'. וכן כל כיוצא
79 בזה.

80 יא. ראה הדין זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש לאמרה
81 ואינו יודע לחבר [- לנטח] הדברים, או שראה אותו
82 מצטער להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה והכעס
83 נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסכלות - הרי זה מתר
84 לסעדו מעט, ולחבינו [להסביר] תחלת הדבר, משום
85 "פתח פיך לאלם". וצריך להתישב בדבר זה הרבה, שלא
86 יהיה פזורי הדינין.

87 **יום שבת קודש י"ח טבת ה'תשע"ד**

88 **פרק כב**

89 א. שנים שבאו לפניך לדין, אחד רב ואחד קשה - עד
90 שלא תשמע את דבריהם, או משתשמע את דבריהם ואין
91 אתה יודע להיכן הדין נוטה - אתה רשאי לומר להם:

1 ואינו הולך ונמלך בו - הרי זה בכלל הרשעים שלכם גם
2 בהוראה. ואמרו חכמים: רעה על רעה תבוא לו; שכל
3 הדברים וכיוצא בהן - מגפות הרוח הם, המביאה לידי
4 עוות הדין. 'כי רבים חללים הפילה' - זה תלמיד שלא
5 הגיע להוראה, ומורה. 'ועצמים כל הרגיה' - זה שהגיע
6 להוראה, ואינו מורה; והוא, שהיה הדור צריך לו; אבל
7 אם ידע שיש שם ראוי להוראה, ומנע עצמו מן ההוראה
8 - הרי זה משבח. וכל המונע עצמו מן הדין - מונע ממנו
9 איבה, וגזל, ושבועת שוא. והגם לבו בהוראה - שוטה,
10 רשע, וגם רוח.

11 ט. ותלמיד, אל יורה הלכה בפני רבו, אלא אם כן היה
12 רחוק ממנו שלש פרסאות, כנגד מתנה ישראל.

13 י. אל תאמר, שכל אלו הדברים, דיין שיש בו הוצאת
14 ממון הרבה מזה ונתיתו לזה; לעולם יהי דין אלה מנה
15 ודין פרוטה אחת, שוין בעיניך לכל דבר.

16 יא. ואין הדינין יושבין לדין לפחות משנה פרוטה. ואם
17 הזקוק לשנה פרוטה - גומרין את דינו אפלו לפחות משנה
18 פרוטה.

19 יב. כל המטה משפט אחד מישראל - עובר בלאו אחד,
20 שנאמר: "לא תעשו עול במשפט". ואם היה גר - עובר
21 בשני לאוין, שנאמר: "לא תטה משפט גר". ואם יתום
22 הוא - עובר בשלושה לאוין, שנאמר: "משפט גר יתום".

23 **פרק כא**

24 א. מצות עשה לשפט השופט בצדק, שנאמר: "בצדק
25 תשפט עמיתך". איזה הוא צדק המשפט? זה השווה שני
26 בעלי דינין בכל דבר - לא יהיה אחד מדבר כל צרכו,
27 ואחד אומר לו: 'קצר דברך'; ולא יסביר פנים לאחד
28 וידבר לו רבות, וירע פניו לאחר וידבר לו קשות.

29 ב. שני בעלי דינין שהיה אחד מהם מלבש בגדים יקרים,
30 והשני בגדים בזויין - אומרין למכבד: 'או הלבשהו
31 כמותך עד שתדון עמו, או לבוש כמותו'; עד שתהיו שוין,
32 ואחר כך תעמדו בדין'.

33 ג. לא יהיה אחד יושב ואחד עומד, אלא שניהם עומדים.
34 ואם רצו בית דין להשיב את שניהם, מושיבין; ולא ישב
35 אחד למעלה ואחד למטה, אלא זה בצד זה. במה דברים
36 אמורים? בשעת משא ומתן בדין; אבל בשעת גמר דין -
37 הכל בעמידה, שנאמר: "ועמד העם על משה". ואיזה
38 הוא גמר דין? - 'איש פלוני אתה חבי, איש פלוני אתה
39 זכאי'. במה דברים אמורים? בבעלי דינין; אבל העדים -
40 לעולם בעמידה, שנאמר: "ועמדו שני האנשים".

41 ד. תלמיד חכמים ועם הארץ שבאו לדין - מושיבין את
42 החכם, ואומרים לעם הארץ: 'שב! אם לא ישב, אין
43 מקפידין על כך. ולא יקדים התלמיד פשיבוא לדין, וישב
44 לפני רבו שרוצה לדון לפניו [לפני בעל הדין השני]; ואם
45 היה קבוע לו זמן לקרות [- שיעור קבוע], ובא בזמנו -
46 מתר.

48 הדינין ונותנים ביניהם בדבר, וגומרין את הדבר. ואחר כך
49 מכניסין בעלי דינים, וגדול שבדינים אומר: 'איש פלוני
50 אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב' - כדי שלא ידע אחד
51 מבעלי דינים איזה דין הוא שזכה אותו, ולא איזה דין
52 הוא שחייבו.
53 י. דין שהוא יודע בתברו שהוא גזלן, או רשע - אסור
54 להצטרף עמו, שנאמר: "מדבר שקר תרחק". וכך היו
55 בקיאי הדעת שבירושלים עושין: אין יושבין בדין, עד
56 שיודעו עם מי הן יושבין; ולא חותמין את השטר, עד
57 שיודעו מי חותם עמהן; ולא נכנסין לסעודה, עד שיודעו
58 מי מסב עמהן.

פרק כג

59
60 א. "לא תקח שחד" - אין צריך לומר לענת את הדין,
61 אלא אפלו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב - אסור,
62 ועובר בלא תעשה. והרי הוא בכלל: "ארור לקח שחד";
63 ותיב להחזיר השחד, כשיחבצו הנותן.
64 ב. וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה - כך הנותן,
65 שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשל".
66 ג. כל דין שיושב ומגדל מעלתו, כדי להרבות שכר
67 לחניניו [ושמשי] ולסופריו - הרי הוא בכלל הנוטים אחרי
68 הבצע; וכן עשו בני שמואל, ולכך נאמר בהן: "ויטו אחרי
69 הבצע, וינחזו שחד". ולא שחד ממוז בלבד, אלא אפלו
70 שחד דברים. ומעשה בדנין שהיה עולה בדוגית [סירה]
71 קטנה לעבר בנהר, ופשט אחד ידו וסיעו בעליהו, והיה
72 לו דין; ואמר לו הדנין: 'הריני פסול לך לדנין'. ומעשה
73 באחד שהעביר אברה [נוצה] של עוף מעל רדיד [צעיר]
74 הדנין, ואחר פסה רק מלפני הדנין; ואמר לו: 'הריני פסול
75 לך לדנין'. ומעשה באחד שהביא מתנה ממתנות כהנה
76 לדנין כהן; ואמר לו: 'פסול אני לך לדנין'. ומעשה באריס
77 אחד של דין שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב
78 שבת לערב שבת; פעם אחת הקדים והביא בחמישי
79 בשבת, מפני שהיה לו דין, ואמר לו הדנין: 'הריני פסול
80 לך לדנין'; אף על פי שהתאנים משל דנין, הואיל והביאן
81 שלא בזמנן, נפסל לו לדנין.
82 ד. כל דין ששאל שאלה [חפץ כל שהוא], פסול לדון לזה
83 שהשאלו. במה דברים אמורים? בשלא היה לדנין
84 להשאל. אבל אם היה לו להשאל - פשר, שהרי גם זה
85 שואל ממנו.
86 ה. כל דין שנטל שכרו לדון - דיניו בטלים; והוא, שלא
87 יהיה שכר הנכר. אבל אם היה עוסק במלאכתו, וכאו
88 לפניו שנים לדנין, ואמר להם: 'תנו לי מי שיעשה תחתי
89 עד שאדון לכם', או 'תנו לי שכר בטלתי' - הרי זה מתר;
90 והוא שיהיה הדבר נכר, שהוא שכר הבטלה בלבד בלא
91 יותר; ויטל משניהם בשנה, זה בפני זה. כגון זה מתר.
92 ו. אסור לדנין לדון למי שהוא אוהבו, אף על פי שאינו
93 שושבינו [ידידו המלווה בימי חופתו] ולא רעו אשר

1 'איני נזקק לכם'; שמה יתחייב החזק, ונמצא רודף אחר
2 הדנין. אבל משתשמע את דבריהם, ותדע להיכן הדין נוטה
3 - אי אתה רשאי לומר: 'איני נזקק לכם', שנאמר: "לא
4 תגורו מפני איש" - שלא תאמר: 'איש פלוני רשע הוא,
5 שמה יהרג את בני, שמה ידליק את גדישי, שמה יקצץ
6 נטיעותי'. ואם היה ממנה לרבים, חייב להנזקק להם.
7 ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לעני
8 וחובה לעשיר - אם שתק - הרי זה עובר משום "לא
9 תגורו מפני איש", ועל "מדבר שקר תרחק". ומנין לדנין,
10 שלא יושב תלמיד בור לפניו? תלמוד לומר: "מדבר שקר
11 תרחק".
12 ג. ומנין לתלמיד שראה רבו שטעה בדין, שלא יאמר:
13 'אמתין לו עד שיגמר הדין, ואסתורנו ואכנגנו, כדי שיקרא
14 הדין על שמי'? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".
15 ד. מצוה לומר לבעלי דינים בתחלה: 'בדין אתם רוצים,
16 או בפשרה? אם רצו בפשרה, עושין ביניהם פשרה. וכל
17 בית דין שעושין פשרה תמיד - הרי זה משבחה, ועליו
18 נאמר: "ומשפט שלום שפטו בשעריכם"; איזה הוא
19 משפט שיש עמו שלום? הרי אומר, זה בצו [מיצו].
20 וכן בדרך הוא אומר: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל
21 עמו"; איזה הוא משפט שיש עמו צדקה? הרי אומר - זה
22 בצו, והיא הפשרה. במה דברים אמורים? קדם גמר דין;
23 אף על פי ששמע דבריהם, וידע להיכן הדין נוטה - מצוה
24 לבצע. אבל אחרי שגמר הדין ואמר: 'איש פלוני אתה
25 חייב, איש פלוני אתה זכאי' - אינו רשאי לעשות פשרה
26 ביניהם, אלא יקב הדין את ההר.
27 ה. אף על פי שרצו בעלי הדין בפשרה בבית דין - יש
28 להם לחזור ולתבע את הדין, עד שיגנו מיד שניהם.
29 ו. יפה לך הפשרה מלכת הדין; ששני הדיוטות שדנו -
30 אין דיניהם דין, ויש לבעלי דין לחזור בהם; ואם עשו
31 פשרה, וקנו מידם [עשו על כך קנין] - אינן יכולין לחזור
32 בהם.
33 ז. אסור לאחד מן הדינין פשיצא מבית דין לומר: 'אני
34 הוא המזוכה או המחייב, וחברי חולקין עלי, אבל מה
35 אעשה, והם רבו עלי'. ואם אמר, הרי הוא בכלל: "הולך
36 רכיל, מגלה סוד". ומעשה בתלמיד אחד, שהוציא דברים
37 שנאמרו בבית המדרש, לאחר שתיים ועשרים שנה;
38 והוציאוהו בית דין מן המדרש, והכריזו עליו: 'זה מגלה
39 סוד הוא'.
40 ח. שאל אחד מבעלי דינין לכתב לו פסק דין, כותבין לו
41 כך: 'בא פלוני לבית דין של פלוני עם פלוני בעל דינו,
42 ששענו בכך, ויצא זכאי, או 'חייב'; ונותנין לו. ואין
43 מזכירין שם המזכין ולא שם המחייבין, אלא: 'בית דינו
44 של פלוני, מדבריהם נודקה פלוני'.
45 ט. כך היה מנהגן של אנשי ירושלים: מכניסין בעלי
46 דינין, ושומעים דבריהם וטענותיהם, ומכניסים העדים,
47 ושומעים דבריהם; ומוציאים כל אדם לחוץ, ונושאים

46 שמת בלא צנאה, ונתן סימנין מבהקין, ולא היה זה הטוען
 47 רגיל להכנס לבית זה שמת - אם ידע הדין שזה המת אינו
 48 אמוד [מעורר] להיות לו חפץ זה, וסמכה דעתו שאין זה
 49 החפץ של מת - מוציא מן היורשין, ונותנו לזה האמוד
 50 בו שנתן סימניו; וכן כל פיוצא בזה; שאין הדבר מסור
 51 אלא לבלו של דין, שידון כפי מה שיצאה לו שהוא דין
 52 אמת. אם כן למה הצריכה תורה שני עדים? שבזמן
 53 שיבואו לפני הדין שני עדים - ידון על פי עדותם, אף על
 54 פי שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר.
 55 ב. כל אלו הדברים, הם עקר הדין. אכל משרבו בתי דינין
 56 שאינן הגונים, ואפלו היו הגונים במעשיהם, אינם חכמים
 57 כראוי ובעלי בינה - הסכימו רב בתי דיני ישראל, שלא
 58 יתפכו שבועה [על התובע] אלא בראיה ברורה, ולא
 59 יפגמו שטר ויפסידו חזקתו בעדות אשה או פסול; וכן
 60 בשאר כל הדינין, לא ידון הדין בסמיכת דעתו ולא
 61 בידיעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט והדיוט: 'לבי מאמין
 62 לדברי זה, ודעתי סומכת על זה'. וכן אין מוציאין מן
 63 היתומים אלא בראיה ברורה - לא בדעת הדין, ולא
 64 באמרו המת או הטוען [אם אמודין בהם או לא]. ואף על
 65 פי כן, אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים, ונטתה
 66 דעת הדין שאמת הוא אומר - ממתינן הוא בדין, ואינו
 67 דוחק עדותו; ונושא ונותן עם בעלי דינין, עד שידורו
 68 לדברי העד, או יעשו פשרה, או יסתלק מן הדין.
 69 ג. ומנין לדין שהוא יודע בדין שהוא מרמה, שלא יאמר:
 70 'אחתכנני, ויהיה הקולר [העוון] תלוי בצנארי העדים?'
 71 תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק". כיצד יעשה בו? ידרש
 72 ויחקר הרבה, בדרישה וחקירה של דיני נפשות - אם
 73 נראה לו לפי דעתו שאין בו רמיות, חותך את הדין על
 74 פי העדות. אכל אם היה לבו נוקפו שיש בו רמיות, או
 75 שאין דעתו סומכת על דברי העדים, אף על פי שאינו
 76 יכול לפסלם, או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל
 77 ערמה והשיא [שיכנע] את העדים, אף על פי שהם פשרים
 78 ולפי תמם הטעם, או שנוראה לו מכלל הדברים שיש שם
 79 דברים אחרים מסתרין, ואינם רוצים לגלותם - כל אלו
 80 הדברים וכיוצא בהן, אם באו לדין בדין - אסור לו לחתוך
 81 אותו בדין; אלא יסלק עצמו מדין זה, וידונו מי שלבו
 82 שלם בדבר. והרי הדברים מסורים ללב, והפתוב אומר:
 83 "כי המשפט - לאלהים הוא".
 84 ד. יש לבית דין להלקות מי שאינו מחזיב מלקות, ולהרג
 85 מי שאינו מחזיב מיתה; ולא לעבר על דברי תורה, אלא
 86 לעשות סגן לתורה. וכיין שרואים בית דין שפוצו העם
 87 בדבר - יש להם לגדר ולחזק הדבר, כפי מה שיצאה להם;
 88 הפל הוראת שעה, לא שיקבע הלכה לדורות. מעשה
 89 והלקו אדם שבעל אשתו תחת האילן; ומעשה באחד
 90 שרכב על הסוס בשבת בימי יונים, והביא והיה לבית דין
 91 וסקלוהו. ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים

1 כנפשו; ולא למי ששונאהו, אף על פי שאינו אויב לו ולא
 2 מבקש רעתו. אלא צריך שיהיו שני בעלי דינין שוין בעיני
 3 הדין, ובלבו. ואם לא היה מכיר את אחד מהם, ולא
 4 מעשיו - אין לה דין צדק כמוהו.
 5 ז. וכל שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה - אסורין
 6 לישב בדין זה עם זה, שדבר זה גורם ליציאת משפט
 7 מעקל [עקום]; מפני השונאה שביניהן, דעת כל אחד נוטה
 8 לסתור דברי חברו.
 9 ח. לעולם יראה הדין עצמו כאלו חרב מנחת לו על
 10 צנארו, וגיגום פתוחה לו מתחתיו; וידע את מה הוא דן,
 11 ולפני מי הוא דן, ומי עתיד להפריע ממנו אם נטה מקור
 12 האמת, שגאמר: "אלהים נצב בעדת אל", ואומר: "ואו
 13 מה אתם עשים - כי לא לאדם תשפטו, כי לה".
 14 ט. כל דין שאינו דן דין אמת לאמתו, גורם לשכינה
 15 שתסתלק מישראל. וכל דין שנוטל ממון מזה ונותנו לזה
 16 שלא בדין - הקדוש ברוך הוא גובה ממנו נפשות,
 17 שגאמר: "קבע את קבעיהם, נפש". וכל דין שדן דין
 18 אמת לאמתו, אפלו שעה אחת - כאלו תקן את כל העולם
 19 כלו, וגורם לשכינה שתשרה בישראל, שגאמר: "אלהים
 20 נצב בעדת אל". ושמה יאמר הדין: 'מה לי ולצרה
 21 הזאת?' [אם אטעה אענש] - תלמוד לומר: "ועמכם בדבר
 22 משפט"; אין לדין אלא מה שעיניו רואות.
 23 י. לעולם יהיו בעלי דינין לפניך כרשעים, ובחזקת שכל
 24 אחד מהם טוען שקר, ודון לפי מה שתראה מן הדברים;
 25 וכשיפטר מלפניך, יהיו בעיניך צדיקים שקבלו עליהם
 26 את הדין, ודון כל אחד מהם בלבד לכף זכות.

פרק כד

28 א. יש לדין לדון בדיני ממונות, על פי הדברים שדעתו
 29 נוטה להם שהם אמת, והדבר חזק בלבו שהוא כן, אף
 30 על פי שאין שם ראיה ברורה; ואין צריך לומר, אם היה
 31 הוא יודע בודאי שהדבר כן, שהוא דן כפי מה שידע.
 32 כיצד? הרי שנתחייב אדם שבועה בבית דין, ואמר לדין
 33 אדם שהוא נאמן אצלו ושדעתו סומכת על דבריו, שזה
 34 האיש חשוד הוא על השבועה - יש לדין להפך השבועה
 35 על שכנגדו, וישבע ויטל, הואיל וסמכה דעתו של דין על
 36 דברי זה. אפלו היתה אשה או עבד נאמנים אצלו - הואיל
 37 ומצא הדבר חזק ונכון בלבו, סומך עליו ודן; ואין צריך
 38 לומר, אם ידע הוא עצמו שזה חשוד. וכן אם יצא שטר
 39 חוב לפניו, ואמר לו אדם שסומך עליו, אפלו אשה או
 40 קרוב: 'זה פרוע הוא' - אם סמכה דעתו על דבריו, יש
 41 לו לומר לזה: 'לא תפריע אלא בשבועה'; או אם היה עליו
 42 שטר חוב לאחר [לעוד בעל חוב], יתן לזה שלא נפגם
 43 שטרו כלל [שלא ערערו עליו], ויניח זה שנפגם שטרו
 44 בדברי האחד, או ישליך השטר בפניו ולא ידון בו; כפי
 45 מה שיצאה. וכן מי שבא וטען שיש לו פקדון אצל פלוני

מתוך מהדורת חזק

21 ח. וכן יש לדבן לעשות מריבה עם הראי להריב עמו, ולקללו, ולהכותו, ולתלש שערו, ולהשביעו באלהים בעל כרהו שלא יעשה או שלא עשה - שנאמר: "ואריב עםם ואקללם, ואכה מהם אנשים ואמרטם; ואשביעם באלהים".

22 ט. וכן יש לו לכמף [לקשור] ידים ורגלים, ולאסר בבית האסורים, ולדחף, ולסחב על הארץ - שנאמר: "הן למות, הן לשרשי [- לסחוב], הן לענש נכסין [- ממוון] ולאסורין" [- בית האסורים].

23 י. כל אלו הדברים, לפי מה שיראה הדבן שנה ראוי לכף, ושהשעה צריכה לכף. ובכל זהו מעשיו לשם שמם, ואל יהי כבוד הבריות קל בעיניו, שהרי הוא [כבוד הבריות] דוחה את לא מעשה של דגריהם [של חכמים], וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקין בדת האמת - שיהיה זהיר שלא יהרס כבודם, אלא להוסיף בכבוד המקום בלבד; שכל המבזה את התורה, גופו מחלל על הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. ואין כבוד התורה, אלא לעשות על פי חקיה ומשפטיה.

1 [מכשפות] ביום אחד באשקלון; ולא היו שם כל דרכי הדרשה והחקירה וההתראה, ולא בעדות ברנה, אלא הוראת שעה, כפי מה שראה.

2 ה. וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן, להלקות אדם ששמועתו רעה [יש עליו שמועות שעובר עבירות], והעם מרנגים אחריו שהוא עובר על העריות; והוא שיהיה קול שאינו פוסק כמו שבארנו, ולא יהיו לו אויבים דועים שמוציאין עליו שמועה רעה. וכן מבזין את זה ששמועתו רעה, ומחרפין את יולדתו [אמו] בפניו.

3 ו. וכן יש לדבן תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים, ומאבד זכותו, כפי מה שיראה לגדר פרצות הדת ולחזק הפדק [פרצות הדת], או לקנס אלם זה; והרי הוא אומר בעצמו: "וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים, פעצת השרים והזקנים - יחרם כל כושו", מפאן שהפקר בית דין הפקר.

4 ז. וכן יש לדבן לנדות ולהחרים מי שאינו בן נדוי, כדי לגדר פרץ כפי מה שיראה לו שהשעה צריכה לכף, ויאמר שגדוהו והחרימוהו על דעתו, ויפרסם חטאו ברבים - שנאמר: "אורו מרוז, אמר מלאך ה' - ארו אורו ישביה, כי לא באו לעזרת ה'".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ב - י"ח טבת ה'תשע"ד

56 ה. בשר מן החי הפורש מן השרץ - טהור; שאין מטמא אלא אבר הדומה לשרץ פלו - מה שרץ בשר וגידים ועצמות, אף אבר הפורש ממנו בשר וגידים ועצמות.

57 ו. הפליה והפבד והלשון וכיוצא בהן - אף על פי שהן אבר, ואין עושין חליפין [אם נחתכו אינם חוזרים] - הרי הן כבשר; ואם פרשו מן החי, טהורין.

58 ז. דם השרץ כבשרו, ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא מחבר בבשר.

59 ח. עצמות השרץ וגידיו וצפרניו, טהורין. ועור החלד והעכבר והצב והתנשמת - טהור, אף על פי שהוא לח, ועדין לא עברו ולא הלף [דרר] בו כדי [- שיעור] - עובדה. אבל עור האנקה והפח והלטאה והחמט - כבשרו, ומטמא בכעדשה; ואם עבדן, או הלף בהן כדי עובדה - טהורין. וכמה כדי עובדה? כדי הלוף ארבעת מילין.

60 ט. קולית [- עצם הירר] השרץ - הנוגע בה טהור, אף על פי שהיא מלאה מח; והוא שיהיה המח [בקולית] מתקשקש, שאינו מעלה ארוכה [- רפואה]; אבל אם היה עומד במקומו, ויש בו כדי להעלות ארוכה בתי מבחוץ -

יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"ד

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק ד

40 א. שמונה שרצים האמורין בתורה - והן החלד, והעכבר, והצב, והאנקה, והכח, והלטאה, והחמט, והתנשמת - טמאת כלן שנה, והן הנקראין 'שרץ' לענין טמאה.

41 ב. השרץ - אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינו מטמא במשא; והנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ושעור טמאתו כעדשה [סוג צמח], וכל השרצים מצטרפין לכעדשה.

42 ג. האברים, אין להם שעור; אבר מן השרץ פבריתו [שלם].

43 ד. בשר וגידים ועצם, שהוא פחות מכעדשה - בין שפרש מן החי, בין שפרש מן המת - מטמא טמאתו; והוא, שיהיה בבשר שעליו או במח שבפעם כדי להעלות ארוכה [- רפואה, בחי].

מתוך מהדורת חזק

43 ב. אין שכבת זרע של קטן מטמאה, עד שיהיה בן תשע
 44 שנים ויום אחד.
 45 ג. שכבת זרע אדמה - טהורה; עד שתהיה לבנה,
 46 ונמשכת [נוזלת].
 47 ד. וכל שכבת זרע שאין כל גופו של אדם מרגיש בה,
 48 אינה מטמאה; לפיכך, אם ראה בלא קשוי, ולא תאנה -
 49 אינה מטמאה משום שכבת זרע. ונקרה בהרגשה - אף
 50 על פי שיצאת שלא בהרגשה, טמאה.
 51 ה. המהרהר בלילה, וראה ששמש משה בחלום, ועמד
 52 ונמצא בשרו - [מילתו] חם - אף על פי שלא מצא שכבת
 53 זרע, הרי זה טמא; כיון ששמש בחלום, כבר ראה
 54 בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם, והיתה מעט ונתקנתה
 55 בכשרו או בכליו, ולפיכך לא מצא לחלוטית. הרהר ולא
 56 מצא בשרו חם, או שמצא בשרו חם ולא הרהר - טהור.
 57 ו. המטיל מים, וראה מים חלקין - [טיפות טיפות] או
 58 עכורין בתחלה - טהור; ראה אותם באמצע, או בסוף -
 59 הרי זה טמא. היו המים שהטיל בלן מתחלה ועד סוף,
 60 חלקין או עכורין - הרי זה טהור. היו לבנים ונמשכין,
 61 טמא. והמטיל טפין עבות מתוך האמה, טהור.
 62 ז. בעל קרי שטבל, ולא הטיל מים קדם שיטבל - כשיטיל
 63 המים, טמא; מפני שצחצוחי [טיפות] שכבת זרע אינן
 64 יוצאין אלא כשיטיל מים. במה דברים אמורים? בחולה
 65 או בזקן; אבל ילד בריא - טהור, מפני שהוא יורה שכבת
 66 זרע בחזקה כחץ, והיא פלה תנתק מן האמה. עד כמה
 67 הוא ילד? כל זמן שעומד על רגלו אחת, ונוצל או חולץ
 68 מנוצלו; ואם אינו יכול לעשות בן מפני חליו - [חולשה],
 69 הרי זה חולה לענין זה.
 70 ח. וכל אשה ששמשה מטטה, ויזדה וטבלה קדם שתקנח
 71 עצמה יפה יפה - הרי היא בטמאתה.
 72 ט. אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטתן, שניהם
 73 טמאים; ושניהם ראשון לטמאה, דין תורה. ואין האשה
 74 טמאה משום נוגעת בשכבת זרע - שנגיעת בית הסתרים
 75 - [מקומות מוסתרים שבגוף] אינה נגיעה - אלא המשמשת,
 76 הרי היא פרואה קרי, והוא שתהיה בת שלש שנים ויום
 77 אחד, שנאמר: "אשר ישכב את אשה". היתה קטנה מבת
 78 שלש שנים, אינה מטמאה בשכיבה; אבל מטמאה בנגיעת
 79 שכבת זרע, אם נגיעה בכשרה מבחוץ. לפיכך, הבועל
 80 גדולה שלא כדרכה, טהורה - שלא טמא כתיוב אותה
 81 בטמאת בית הסתרים, אלא כדרכה.
 82 י. הבועל את האשה, ולא הוציא שכבת זרע - טהור, אף
 83 על פי שהערה; וכן האשה טהורה, עד שיוציא האיש.
 84 יא. האשה שפלטת שכבת זרע - אם פלטה אותה בתוך
 85 שלש עונות [עונה] - יום או לילה, הרי היא טמאה
 86 פרואה קרי, לפיכך סותרת יום אחד אם היתה זבה, כאיש

1 הרי הנוגע בה טמא ככל האברים שיש בהם להעלות
 2 ארוכה, כמו שבארנו. נקבה הקולית בכל שהוא - הנוגע
 3 בה מכל מקום, טמא.
 4 י. ביצת השרץ המרקמת - [שיש בה תבנית הבעל חי] -
 5 אף על פי שהשרץ נראה מתוכה, טהורה; נקבה כל
 6 שהוא, הנוגע בה טמא.
 7 יא. שרץ שחציו בשר וחציו אדמה - הנוגע בבשר, טמא;
 8 ובאדמה, טהור. ואם השרץ על פני פלו - הנוגע באדמה
 9 שעדין לא נגמרה צורתו, טמא.
 10 יב. בשר השרץ שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלב -
 11 טהור. יבש עד שנעשה כחרש - אם יכול להשרות
 12 בפושרין מעת לעת ולחזור לכשהיה, מטמא; ואם לאו,
 13 טהור - ואפלו באכלין טמאים אינו מטמא. במה דברים
 14 אמורים? במקצת השרץ. אבל שרץ שיבש ושלדו קים, או
 15 שנשרף ושלדו קים - הואיל ותבנית פלו קים, הרי זה
 16 מטמא; וקרוב - [נראה] בעיני, שטמאה זו מדבריהם.
 17 יג. כזית מן הנבלה או פעדשה מן השרץ, שצמקו וחסרו
 18 - טהורין; פחות מפעדשה מן השרץ ופחות מפזית מן
 19 הנבלה, שנתפחו ועמדו על כשעור - מטמאין מדברי
 20 סופרים. היו כשעור בתחלה, וצמקו ונתפחו עד
 21 שהגיעו לשעורין - הרי אלו מטמאין כשהיו, דין תורה;
 22 וכן אמה אומר בכזית מן המת.
 23 יד. השרץ אינו מטמא, עד שזמות; והזו ראשיהן - אף
 24 על פי שעדין הראש מערה - [מחובר] בעור הגוף, ואף על
 25 פי שהן מפרקסין כזבב הלטאה - הרי אלו טמאין. שאר
 26 שקצים ורמשים בלן, כגון הצפרדע והנחש והעקרב והנדל
 27 וכיוצא בהן - אף על פי שהן אסורין באכילה - הרי הם
 28 טהורין מכלום, ואפלו באכלין טמאין אינן מטמאין; ואין
 29 לה בכל השרצים בלן מה שטמא במותו, חוץ משמונת
 30 מינין המפרשין בתורה.

יום שני י"ג טבת ה'תשע"ד

פרק ה

33 א. שכבת זרע - אב מאבות הטמאות, מטמאה אדם
 34 וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינה מטמאה במשא;
 35 ואין המטמא בה מטמא בגדים בשעת מגעו. ואחד הנוגע
 36 בה, או הרואה אותה מבשרו - שניהן ראשון לטמאה, דין
 37 תורה. וכמה שעורה? לנוגע, ככעדשה; ולרואה, בכל
 38 שהוא. ואין הרואה טמא, עד שתצא ממנו ויחתם פי אמה
 39 - שנאמר: "אשר תצא ממנו שכבת זרע", ונאמר: "או
 40 החתים בשרו"; לפיכך, אפלו ראה בקיסם [שהכניס
 41 למלתו] - הואיל והגיעה לפי אמה, נטמא. ואחד הרואה
 42 מחמת [קישוין] בשרו, או הרואה באגס - הרי זה טמא.

45 התורה: "הסרו את אלהי הנכר אשר בתכם, והטהרו
 46 והתליפו". ארבעה אבות הטומאות יש בה: עבודה זרה
 47 עצמה, ומשמשיה [- כליה], ומקרכת [- קרבנות] שלה, וזין
 48 שנתנסף לה; וטמאת פלן, מדבריהם.
 49 ב. עבודה זרה עצמה - מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי
 50 חרש באויר, ואינה מטמאה במשא, כשרץ, שנאמר:
 51 "שקץ תשקצנו". ושעורה - כזית; לא תהיה זאת שאינה
 52 מן התורה, חמורה מן המות; אבל אם הייתה הצורה [-
 53 הפסול] פחותה מזוית, הרי זו טהורה.
 54 ג. קצץ אבר ממנה - אפלו היה כמרדע [מחרישה], הרי
 55 זה טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאברים, אלא
 56 הצורה בלה כשהיא שלמה, שנאמר: "תורם כמו דוה" -
 57 מה דוה אינה מטמאה לאברים [- נחתך ממנה אבר אינו
 58 טמא], אף עבודה זרה אינה מטמאה לאברים. כקלי אבות
 59 הטמאות דנו בה, מפני שטמאתה מדבריהם; עשו אותה
 60 כשרץ שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו מטמא אלא
 61 בכזית, וכנדה שאינה מטמאה לאברים.
 62 ד. נתפרקה עבודה זרה - אף על פי שהקדיט יכול
 63 להחזירה, שהרי כל אבריה קמין - אינה מטמאה.
 64 ה. כל משמשי עבודה זרה כשרץ - מטמאין אדם וכלים
 65 במגע, וכלי חרש באויר, ואינן מטמאין במשא; ושעור
 66 טמאתן בכזית. ואפלו קצץ משמשיה כזית מן הכלי -
 67 מטמא כשרץ; וזה חמור במשמשיה, יותר מעבודה זרה
 68 עצמה. ובית עבודה זרה, אכניו, ועציו, ועפרו - מטמאין
 69 בכזית במגע, ככל המשמשיין.
 70 ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה, נטמא פנוגע.
 71 וכן כלי חרש שהכניס אוירו לבית עבודה זרה, נטמא;
 72 ספסלים וקתדראות [- כיסאות] שהכניס רגל לבית עבודה
 73 זרה, טמאים. וכלן ראשון לטמאה.
 74 ז. תקרכת עבודה זרה - מטמאה במגע ובמשא, כנבלה;
 75 ושעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין בשר בין שאר
 76 אכלין ומשקין - הכל כנבלה, שהכתוב קראן זבחי
 77 מתים. ואף על פי שאין תקרכת עבודה זרה של אכלין
 78 בטלה לעולם להתירה בהגיה - אם בטלה, הרי זו ספק
 79 לטמאה. אבל כלי שהוא תקרכת עבודה זרה שבטלו,
 80 טהור; וכן עבודה זרה ומשמשיה שבטלו, טהורין.
 81 ח. זין שנתנסף לעבודה זרה - מטמא אדם וכלים במגע,
 82 וכלי חרש באויר, ומטמא אדם במשא כנבלה. וטמאתו
 83 בכזית - שנאמר: "אשר חלב זבחימו יאכלו, וישתו זין
 84 נסיכם", הרי "זין נסיכם" כ"חלב זבחימו". ואין מטמא
 85 טמאה זו, אלא זין שנתנסף ביד לפני עבודה זרה; אבל
 86 סתם זינם [- שלא ידוע אם נתנסף] של גוים - מטמא
 87 טמאה קלה, כשאר כל משקין טמאין.
 88 ט. מכל הדברים שבאנו מתחלת הספר עד כאן, אמה
 89 למד שאבות הטמאות - מהם אבות של תורה, ומהם
 90 אבות של דברי סופרים.

1 שראה קרי; ומטמאה בכל שהוא. אף על פי שלא יצאת
 2 לחוץ, אלא נעקרה והגיעה לבין השנים [- מקום מסויים
 3 ברחם] - נטמאה, שהרי שכבת זרע פדמה: מה דמה
 4 מטמא בפנים, אף שכבת זרע שתפלט תטמא אותה
 5 בפנים.
 6 יב. שכבת זרע עצמה שנפלתה בתוך השלש עונות -
 7 מטמאה אחרים שנגעו בה, כדרך שטמאה האשה שפלתה
 8 אותה. ואם פלטה אחר שלש עונות, הרי האשה טהורה;
 9 וכן שכבת זרע שנפלתה, טהורה - שכבר נפסדה צורתה.
 10 יג. וכמה היא עונה? או יום או לילה. ואין העונה
 11 שנבעלה בה מן המנין. כיצד? נבעלה בלילי שבת - שלש
 12 עונות שלה, יום השבת וליל אחד בשבת ואחד בשבת;
 13 ואם פלטה בתוך זמן זה, טמאה. פלטה מליל שני והלאה,
 14 טהורה. והאיש שפרשה ממנו שכבת זרע, אפלו לאחר
 15 כמה עונות - הרי זו טמאה כל זמן שהיא לחה; והפורשת
 16 ממנו, טמא.
 17 יד. שכבת זרע, אינה מטמאה אלא כשהיא לחה. יבשה
 18 כחרש, טהורה. ואם יכולה להשרות מצת לעת פפורין
 19 ולחור לכמות שהיתה, הרי זו טמאה.
 20 טו. כבר בארנו בפרק זה, שהרואה קרי, והאשה ששכב
 21 איש אותה שכבת זרע, והנגע בשכבת זרע - טמאים מן
 22 התורה; וכן האשה שפלתה בתוך שלש עונות - הרי היא
 23 טמאה מן התורה, ברואה קרי. אבל שאר האמורין בפרק
 24 זה שהם טמאים, כגון מהרהר ומטיל מים - אינם טמאין
 25 אלא מדבריהם [מדרבנו]. ולא גזרו עליהם טמאה, אלא
 26 לתרומה; אבל לחליו, טהורין.
 27 טז. נכרית שפלתה שכבת זרע של ישראל בתוך השלש
 28 עונות, וכן בהמה שפלתה שכבת זרע של ישראל בתוך
 29 זמן זה - הרי אותה הנפלטת טמאה; פלטה לאחר זמן זה
 30 - הרי היא ספק נכרחה, או עדין לא נכרחה.
 31 יז. כבר בארנו בהלכות מטמאי משכב ומושב, ששכבת
 32 זרעו של נכרי טהורה מכלום; לפיכך, בת ישראל שפלתה
 33 שכבת זרע של נכרי, אפלו בתוך שלש עונות - הרי היא
 34 טהורה.
 35 יח. גוי שהרגיש [קרי], ונתגיר וירד לטבל וטבל, ויצאה
 36 ממנו שכבת זרע שהרגיש בה, אחר שטבל - הרי זה ספק
 37 טמא.
 38 יט. גדולה ששכב אותה קטן פחות מכן תשע שנים, או
 39 נכרי או בהמה - הרי זו טהורה, שנאמר: "ואיש אשר
 40 ישכב את אשה"; עד שיהיה השוכב איש, ומישראל, כמו
 41 שבארנו.
 42 יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"ד
 43 פרק ו
 44 א. טמאת עבודה זרה - מדברי סופרים, ויש לה רמז מן

48 לו טבילה. וזה הנוגע במשכב כשהוא במקוה - אם פשט
49 ידו ונגע חיץ למקוה, הרי זה מטמא בגדים; ואין צריך
50 לומר, שהוא מטמא אכלין ומשקין.

51 **יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"ד**

52 **פָּרָק ז**

53 א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מטמאין,
54 שנאמר: "מכל האכל אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים -
55 יטמא; וכל משקה אשר ישתה בכל כלי - יטמא". ואין
56 האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה; ולא המשקין
57 שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה. אכל מדברי
58 סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר,
59 שטמאהו; וכן אם נגע האכל הטמא במשקין, טמאן. ואין
60 אכל מטמא כלי שנגע בו לעולם, ואפלו מדבריהם. וכן
61 גזרו על המשקין הטמאים, שיטמאו אכל או משקין או
62 כלים שנגעו בהן.

63 ב. אין לה ולד טמאה שטמא כלים, אלא משקין טמאים
64 בלבד; וטמאה זו, מדבריהם; והוא שיהיו אותן המשקין
65 טמאין מחמת אב מאבות הטמאות, בין של תורה, בין של
66 דבריהם. ומפני מה גזרו על משקין טמאין שיטמאו
67 כלים? גזרה משום משקה [שיוצא מגוף] הנזב, שהוא אב
68 ומטמא כלים דין תורה - שנאמר: "וכי ירק הנזב בטהור",
69 כמו שבארנו.

70 ג. כשגזרו על המשקין שיטמאו את הכלים, גזרו שיהיו
71 מטמאין את הכלים מתוכן. כיצד? אם נפלו לאויר כלי
72 חרש - נטמא בלו, והרי הוא שני; ואם נגעו בשאר כלים
73 מתוכן - נטמאו בלן, ונעשו שני. אכל אם נגעו משקין
74 טמאים באחורי הכלי שיש לו תוף, בין בכלי חרש בין
75 בכלי שטף וכלי מתכות - נטמאו אחוריו בלבד; והרי
76 אחוריו שני, ולא נטמא תוכו. במה דברים אמורים?
77 לתרומה; אכל לקדש - כלי שנטמאו אחוריו, נטמא בלו
78 שני לטמאה.

79 ד. ככר בארנו, שהאכלין אין מטמאין כלים, והמשקין
80 מטמאין; ולמה עשו בטמאת משקין הכר זה, ואמרו
81 שהכלי שנגעו בו משקין טמאין באחוריו לא נטמא תוכו
82 לתרומה? להודיע, שטמאת כלים אלו מדבריהם, כדי
83 שלא ישרפו על טמאה זו תרומה וקדשים.

84 ה. ככר בארנו, שהאכלין והמשקין שנגעו באב מאבות
85 הטמאות, הרי הן ראשון לטמאה; וכן אם נגע אכל באדם
86 או בכלי שנטמא באב, הרי אותו האכל שני לטמאה. ואכל
87 שנגע בזה השני, נקרא 'שלישי לטמאה'; ואם נגע
88 השלישי באכל רביעי, הרי זה נקרא 'רביעי לטמאה'. במה
89 דברים אמורים? באכלין. אכל המשקין - אחד משקה
90 שנגע באב הטמאה, או שנגע בראשון, או שנגע בשני -
91 הרי אותו משקה תחלה [- ראשון] לטמאה; ומטמא את
92 חברו וחברו את חברו, אפלו הם מאה; שאין מונין

1 י. וכל המטמא מחמת אב של תורה, הרי הוא ולד טמאה
2 של תורה; וכל המטמא מחמת אב של דברי סופרים, הרי
3 זה ולד של דבריהם.

4 יא. כל אב טמאה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא
5 במשא, בין אב של תורה בין אב של דברי סופרים - אדם
6 הנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, ולא אדם ולא
7 כלי חרש, אף על פי שעדין לא פרש ממטמאיו; והרי הוא
8 אחר שפרש ממטמאיו או קדם שיפרש, ולד - שהוא
9 מטמא אכלין, ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא
10 ראשון.

11 יב. וכל אב טמאה שהוא מטמא במגע ובמשא, בין אב
12 של תורה בין אב של דבריהם - אדם הנוגע בו או
13 הנושא, מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאתו,
14 ועושה אותן ראשון לטמאה; וכן אם נגע באכלין, עושה
15 אותן ראשון כל זמן שלא פרש ממטמאיו. פרש ממטמאיו
16 - הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים;
17 ואם נגע באכלין, הרי הן שני. במה דברים אמורים?
18 בשאר כל האבות, חוץ מן הנבלה והמרקב [של זב]. אכל
19 הנבלה והמרקב - אף על פי שהן מטמאין במגע ובמשא,
20 הנוגע אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; ואם נגע באכלין,
21 הרי הן שני לטמאה. והנושאן מטמא בגדים בשעת
22 נשיאתו; ואם נגע באכלין עד שלא פרש, הרי הן ראשון
23 לטמאה, כמו שבארנו.

24 יג. מי חטאת [- פרה אדומה] שיש בהם כדי הנייה - אף
25 על פי שהן כנבלה וכמרקב, שאין מטמא בגדים אלא
26 הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו
27 משום נושא; שאי אפשר לו שיגע במים, ולא יסיט אותן;
28 וכבר בארנו, שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע
29 בצמר הנבלה, או שנגע בנימי [חוטים בולטים] המרקב -
30 מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר
31 לנוגע בדברים אלו, שלא יסיט אותם; ולפיכך מטמא
32 בגדים עד שלא פרש, כדין הנושא.

33 יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו, מטמא
34 בגדים, כמו שבארנו; והם ראשון לטמאה. וכן אם נגע
35 באכלין, הרי הם ראשון לטמאה. ואחר שבלע, הרי זה
36 פרש ממטמאיו.

37 טו. השורף פרה אדמה, ופרים ושעירים הנשרפים,
38 והמשלח השעיר לעזאזל - אף על פי שבשעת מעשיהם
39 מטמאין בגדים, כמו שבארנו - אם נגעו באכלין אפלו
40 בשעת מעשיהם, הרי הם שני לטמאה.

41 טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלף בתוף המקוה,
42 כגון נבלה או שרץ או משכב [של זב] שהיה במקוה, ונגע
43 בו - הרי זה טמא, שנאמר: "אף מעין ובור מקוה מים,
44 יהיה טהור; ונגע בנבלתם, יטמא" - אפלו פשה בתוף
45 המקוה, מטמאין. וכשיעלה זה מן המקוה, יטהר הנוגע.
46 וכן זב שדרס על המשכב שהוא מנח במקוה, הרי המשכב
47 טמא; וכשיעלה המשכב מן המקוה - יטהר, שהרי עלתה

מתוך מהדורת חזק

46 וכיוצא בהם. בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש,
 47 ונגע בקדשים במקדש - לא טמאן. ואם נגע חוץ למקדש
 48 - הרי זה מטמא את הקדש, ופוסל את התרומה, כמו
 49 שיתבאר.
 50 ז. מי שנטמא ידו אחת, ונגעה באחת - האחת
 51 טהורה; ונוטל את הטמאה, ודיו. במה דברים אמורים?
 52 לתרומה. אבל לקדש - אם נטמא ידו אחת, ונגע בשניה
 53 - טמאה, ושתיקן צריכות טבילה לקדש; אבל לתרומה,
 54 בנטילת ידים בלבד יטהרו ידיו.
 55 ח. שלמה המלך ובית דינו גזרו על הידים שיהיו שניות,
 56 אף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו - מפני שהידיים
 57 עסקניות [ושמא נגע בטומאה]. ולא גזר שלמה על הידים
 58 טמאה אלא לקדש, ואחר כך גזרו חכמים שאחריי אף
 59 לתרומה, ולפיכך צריך נטילת ידים לתרומה; ואם נגע
 60 בתרומה קדם שיטל ידיו - פסולה, ונשפחה על טמאה זו.
 61 ט. לט [כורך] אדם ידיו במפה, ואוכל בתרומה בלא
 62 נטילת ידים; ואין חוששין שמא יגע. אבל לא יעשה כן
 63 בחלין ששעשו על טהרת הקדש או טהרת התרומה; גזרה
 64 שמא יגע, לפי שאינו מקפיד עליהן.
 65 י. הואיל והידיים שניות [לטומאה] - אם נגעו במשקין,
 66 עשו אותן תחלה; ואם נגעו משקין אלו באכלין, עושין
 67 אותן שני. ואם נגעו במשקין אלו אחרים, עושין אלו
 68 אותם תחלה - שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבארנו;
 69 אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת ידים מטמאין כלים
 70 כלל, שעקר טמאת הידים מדבריהם. וכן גזרו חכמים על
 71 כל אדם שיאכל אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או
 72 אכל שני, ועל כל השותה משקין טמאים - שיהיה שני
 73 לטמאה, עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשאו שלישי.
 74 ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין - עשה אותן תחלה,
 75 לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא כלים,
 76 הואיל ועקר טמאת אדם זה מדבריהם. ומפני מה גזרו
 77 טמאה זו על האוכל אכלין טמאים? שמא יאכל אכל
 78 ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא משקה
 79 תרומה טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאים,
 80 שמא יאכל עמם אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין
 81 שבפיו. וכבר בארנו בתרומות, שאסור לאכל תרומה
 82 טמאה.
 83 יא. אינו מטמא עד שיאכל אכלים טמאים פחצי פֶרֶס,
 84 שהוא כביצה ומחצה שוחקת [- קצת יותר מביצה
 85 ומחצה]; וכן השותה, אינו מטמא עד שישתה ממשקין
 86 טמאין רביעית. וכל האכלים מצטרפין לחצי פֶרֶס, לפסל
 87 הגויה [- הגור]; וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם
 88 אכל או שתה פחות משעור זה, טהור. אבל מעט ושקה,
 89 וחרו ואכל מעט ושקה - אם יש מתחלה ועד סוף פְדִי
 90 אכילת פֶרֶס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. וכן אם
 91 שתה מעט ושקה, ושתה מעט - אם יש מתחלה ועד סוף
 92 כדי אכילת פֶרֶס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. אבל

1 במשקין. כיצד? יין שנגע באב הטמאה, או בראשון, או
 2 בשני - הרי יין זה בראשון לטמאה; וכן אם נגע יין זה
 3 בשמן, ושמן בחלב, וחלב בדבש, ודבש במים, ומים ביין
 4 אחר, וכן עד לעולם - כלן ראשון לטמאה, וכאלו כל אחד
 5 מהם נטמא באב תחלה. וכלן מטמאין את הכלים. וכן כלי
 6 שנטמאו אחורין במשקין, ונגעו משקין אחרים באחורין
 7 הכלים מטמאין - אפלו היו משקה חלין - נעשו המשקין
 8 האחרים תחלה לטמאה, ומטמאין כלים אחרים, ועושין
 9 אותן שני; ואין צריך לומר, שהן מטמאין אכלין ומשקין
 10 אחרים.
 11 ו. אחורין הכלי שנטמאו במשקין, ונגעו אכלין באחורין
 12 הכלי הטמא - אפלו אכלי תרומה, הרי אלו טהורין;
 13 שהכלי שנטמאו אחורין בלבד, אינו מטמא אכלין אלא
 14 לקדש בלבד; שהכלי שנטמאו אחורין - הרי זה טמא כלו
 15 לקדש, כמו שבארנו, ולפיכך מטמא אכלי הקדש.

יום חמישי ט"ז טבת ה'תשע"ד

פרק ח

17
 18 א. כל הנוגע בידיו בראשון לטמאה, בין שהיה אותו
 19 ראשון אדם או כלי או אכל או משקין טמאין - נטמאו
 20 ידיו בלבד, עד הפֶרֶק [מקום חיבור כף היד עם הזרוע];
 21 וכן המכניס ידיו לאויר כלי חרש שנטמא באב הטמאה,
 22 או שהכניס ידיו לבית המנגע - נטמאו ידיו. וטמאת
 23 הידים, מדברי סופרים.
 24 ב. הידים שניות לעולם; שאין טמאתן אלא מדבריהם,
 25 וכשגזרו טמאה עליהן, גזרו שיהיו כשני לטמאה. אפלו
 26 המכניס ידו לבית המנגע, או שנגע בידיו באדם שהוא
 27 מטמא בגדים עד שלא פרח מטמאיו - הרי ידיו שניות.
 28 ג. הפגול [קרוב שנפסל במחשבה], והנוֹתֵר [קרוב שעבר
 29 זמן אכילתו], וצָרִיד [- שיריים שנדבקו לכלי] של מנחות
 30 - הרי הם בראשון לטמאה, ומניין בהם ראשון ושני;
 31 לפיכך, מטמאין את הידים בכביצה. ואין הפגול והנוֹתֵר
 32 מצטרפין, אף על פי ששעורם שוה בכביצה, הואיל
 33 וטמאת הידים מדבריהם; אבל שאר האכלין מצטרפין,
 34 שאין אכלין טמאין מטמאין את הידים עד שיהיו כביצה.
 35 ד. קולית [- עצם הירך] הפגול או הנוֹתֵר - אף על פי
 36 שהיא סתומה - הנוגע בה בידיו, נטמאו ידיו; שהעצמות
 37 של קדשים ששמשו נוֹתֵר או פגול, מטמאין את הידים,
 38 הואיל ונעשו בסיס לְדָבָר אָסוּר.
 39 ה. בשר קדש שצא חוץ למחיצתו [- עזרת ישראל או
 40 ירושלים] - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים, או אינו
 41 מטמא; לפיכך אינו מטמא - שספק טמאת הידים טהור,
 42 כמו שיתבאר. ואם בשר פסח שצא חוץ לבית הוא, הרי
 43 הוא טהור - בגי' בחורה, וריזין הן.
 44 ו. אין טמאת ידים במקדש - שבשעה שגזרו טמאה על
 45 הידים, לא גזרו במקדש; אלא הנוגע באכלין טמאים

מתוך מהדורת חזק

44 גופו רבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה
 45 טהור; עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו, כדרךכו.
 46 ג. הבא מראשו ורבו החצי במים שאובין, ונפלו על החצי
 47 האחר מים שאובין - הואיל ונפלו ונפילה ונפילה ונפילה, הרי זה טהור.
 48 ד. היו שלשת לגין שנפלו עליו או שבא בהן, מקצתן
 49 שאובין ומקצתן אינם שאובין, או שנחערב בהם יין ושמן
 50 ודבש וחלב - הרי זה טהור; עד שיהיו השלשה פלן
 51 שאובין. שלשת לגין אלו שנפלו על הטהור או שבא בהן,
 52 וטמאוהו - פיון שנעשה כשני לטמאה, הרי המים האלו
 53 טמאין, שהרי נגעו בשני; והרי אלו המים אומרים לזה
 54 הטהור: 'טמאנו אותו, וטמאנו'.
 55 ה. בראשונה היו מניחין פירות של תרומה בצד הספרים,
 56 ואומרים: 'זה [- התרומה] קדש, וזה [- הספר] קדש', ובאין
 57 העבדים, ומקראין את הספרים. לפיכך גזרו שהתרומה
 58 שנגעה באחד מכתבי הקדש, נטמאת, והרי היא כשלישי
 59 לטמאה, כאלו נגעה בשני; ונמצאו כל כתיבי הקדש,
 60 פוסלין התרומה בשני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו
 61 טהורות, ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות,
 62 ומטמאין את התרומה ואת המשקין; ואף על פי שאין
 63 הידים מטמאות אלא מראשון לטמאה כמו שבארנו, הרי
 64 הן מטמאות מן הספר.
 65 ו. רצועות תפלין, עם התפלין, וגליון [הריק מכתובה]
 66 שבספר שלמעלן ושלמטן שבתחלה ושכסוף, כשהן
 67 מחברין לספר, וספר שנמחק ונשתפר בו שמונים וקמ"ש
 68 אותיות, ומגלה שכתוב בה שמונים וקמ"ש אותיות,
 69 כפרשת 'ויהי בנסע הארון' - הרי אלו מטמאין את
 70 הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתיבי הקדש -
 71 אפלו שיר השירים וקהלת, שהן דברי חכמה - מטמאין
 72 את הידים.
 73 ז. תרגום שבפזורה ושבדניאל, הרי הוא מפלל כתיבי
 74 הקדש. אבל תרגום שכתבו עברית, ועברית שכתבו
 75 תרגום, או שכתב כתיבי הקדש בכתיב עברי [כתב עברי
 76 עתיק] - אינן מטמאין את הידים; עד שיהיו כתובים
 77 אשורית, על העור, ובכדור.
 78 ח. הכותב הלל ושמע לתינוק להחלמך בו, אף על פי
 79 שאינו רשאי - הרי אלו מטמאין את הידים.
 80 ט. המשיחות [- חוטים] והרצועות שתפרן לספר - אף על
 81 פי שאינו רשאי לקמן - כל זמן שהן מחברין לספר,
 82 מטמאין את הידים.
 83 י. תיק של ספר, ותבה של ספר, ומטפחות ספרים - בזמן
 84 שהן תפורות [לספר], מטמאין את הידים. אבל הבככות -
 85 אף על פי שיש בהן מאותיות של שם, ומענינות הרבה
 86 של תורה - אינן מטמאין את הידים.
 87 יא. ספרי מינים [- האפיקורסים], אינן מטמאין את

1 פחות מפשעור, וטבל ועלה, ואכל מעט מיד - אם לא
 2 שהיה ביניהן, והרי אכילה שלפני טבילה ושלאתריה בכדי
 3 אכילת פרוס - הרי אלו מצטרפין.
 4 יב. אשה שהיא ראשון לטמאה, ומניקה את בנה - הרי
 5 הבן טהור, ולא גזרו עליו טמאה; שאפלו תאמר שניק
 6 רביעית - אפשר שיש מתחלה ועד סוף יתר מקדי אכילת
 7 פרוס, שהרי אינו יונק בבת אחת.
 8 יג. המעברת - התירו לה שתהיה אוכלת אכלין טמאין
 9 פחות מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה; מפני
 10 הספקה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.

יום שישי י"ז טבת ה'תשע"ד

פרק ט

13 א. הבא ראשו ורבו [רוב 1919] במים שאובין, או שנפלו
 14 על ראשו ועל רבו שלשה לגין מים שאובין - נטמא, והרי
 15 הוא כשני לטמאה עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשה
 16 אותן שלישי. ואם נגע במשקין - טמאן, ועשה אותן
 17 תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא פלים.
 18 ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום
 19 טובלין במערות שמימיהן רעים [- מזוהמים], והיו רוחצין
 20 אחר בן במים שאובים ימים הרף נקיות; ופשט המנהג כן,
 21 עד שהיו רב העם מדרמים שמים שאובים שרוחצים
 22 באחרונה - הן שטמאיהם, לא הטבילה שבמי המקוה, והיו
 23 טובלין בזלזול בלא פונה [- ללא זקדוק]. לפיכך גזרו,
 24 שכל בא ראשו ורבו במים שאובין, או שנפלו על ראשו
 25 ורבו - נטמא, ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור שאינו
 26 טבול יום - אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים
 27 שאובין, או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה כשני
 28 לטמאה עד שיטבל; טבל - אינו צריך הערב שמש [-
 29 שקיעה], מפני שעקר טמאה זו מדבריהם. וכן האוכל
 30 אכלין טמאים והשותה משקין טמאין, וטבל - אינו צריך
 31 הערב שמש; וכן בלים שנטמאו במשקין - גיון שהטבילן,
 32 טהרו ואינן צריכין הערב שמש; מפני שעקר טמאות אלו
 33 מדבריהם [מדבריהם].
 34 ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני פלים,
 35 או משלשה - אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון,
 36 מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים,
 37 אינן מצטרפין; ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה,
 38 הרי זה טהור. נפלו על ראשו, אבל לא על רבו, או שנפלו
 39 על רבו, ולא נפלו על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד
 40 מלמעלה, ונפלו על רבו מן הצד או מלמטה - הרי זה
 41 טהור; עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו,
 42 כדרךכו. וכן אם בא ראשו במים שאובין, ולא בא רבו, או
 43 בא רבו, ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד, ובא מאשאר

44 משקה, ונגע בהן טבול יום - אם היה משקה חלין, הכל
 45 טהור; ואם היה משקה תרומה, המשקין פסולין והקדושה
 46 טהורה. ואם היו ידיו טמאות - הרי המשקה טמא, בין
 47 משקה תרומה בין משקה חלין; וזה חמור בידיהם, מה שאין
 48 בטבול יום. וחמור בטבול יום מידים טמאות - שספק
 49 טבול יום, פוסל; וספק הידים, טהור כמו שיתבאר.
 50 ו. ואחד טהור שידי טמאות, או טבול יום שידי טמאות
 51 - הרי זה מטמא משקה חלין, ועושה אותן תחלה לטמא
 52 אכלין ומשקין כמו שבארנו. ומאחר שמשקה שיצא
 53 מטבול יום כמשקין שיגע בהם - טבול יום שנפל מרקו
 54 או ממימי רגליו על כפר של תרומה, הרי זה טהור; מפני
 55 שהם כמשקין שיגע בהן.
 56 ז. מפל אלו הדברים שהקדמנו לבארם, אתה למד שהאדם
 57 יהיה אב טמאה ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה,
 58 ולעולם לא יהיה האדם שני לטמאה אלא מדברי סופרים;
 59 והוא האוכל אכלין טמאים, או השותה משקין טמאין, או
 60 הפא ראשו ורבו במים שאובין - שפל אלו כשני לטמאה
 61 מדבריהם. וכן שאר כל הפלים, חוץ מפלי חרש - יהיו אב
 62 טמאה ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה, ולא יהיה הפלי
 63 לעולם שני לטמאה אלא מדברי סופרים; שאם יטמא
 64 במשקין טמאים, יהיה שני מדבריהם, כמו שבארנו.
 65 ח. כפר בארנו, שפלי חרש - לא יהיה אב טמאה לעולם,
 66 לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים; ויהיה ראשון
 67 לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהם - אם נטמא במשקין
 68 כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא הפלים לעולם שלישי
 69 ולא רביעי, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.
 70 ט. האכלים - לא יהיו אב הטמאה לעולם, לא מדברי
 71 תורה ולא מדברי סופרים. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה,
 72 שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה - אם נגע באכל,
 73 עשהו שני. ויהיו האכלין שלישי ורביעי לטמאה מדברי
 74 סופרים.
 75 י. המשקין - יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי חטאת
 76 [פרה אדומה] ורקו של זב ומימי רגליו; ויהיו ראשון
 77 לטמאה מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות.
 78 וכן אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין פלים -
 79 נטמאו מדברי תורה, והרי הן פראשון לטמאה לטמא
 80 אחרים מדבריהם. וכן אם נגעו בשני, בין באדם בין
 81 בכלים בין באכלין - נעשו ראשון לטמא אחרים מדברי
 82 סופרים, כמו שבארנו. ויהיו המשקין שלישי ורביעי
 83 מדבריהם. פיצד? אם נגע טבול יום במשקה תרומה,
 84 עשהו שלישי; ואם נגע במשקה קדש, עשהו רביעי. ואין
 85 אתה מוצא משקין שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה
 86 - חוץ ממשקה טבול יום או מחסר פפורים בקדש, כמו
 87 שבארנו, שהוא פסול מדבריהם ואינו מטמא.

1 הידים. פרשת שוטה - הואיל ולמחיקה עומדת, אינה
 2 מטמאה את הידים.

3 יום שבת קודש י"ח טבת ה'תשע"ד

4 פרק י

5 א. כל המטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם בין פלים
 6 - הרי הוא ראשון לטמאה כמו שבארנו, עד שיטבל. טבל
 7 - הרי הוא כשני לטמאה, עד שיעירב שמשו, שנאמר:
 8 "במים יובא, וטמא עד הערב, וטהר"; הכתוב קרא לטבול
 9 יום טמא.
 10 ב. אחד טבול יום מטמאה חמורה, כגון שטבל מזיבות
 11 או מטמאת מת וצרעת, ואחד טבול יום מטמאת שרץ
 12 וכיוצא בו. וכל הטעון הערב שמש - בין אדם בין פלים,
 13 בין מדברי תורה בין מדבריהם - הרי הוא כשני לטמאה,
 14 עד שיעירב שמשו.
 15 ג. טבול יום פוסל [מטמא] אכלי התרומה, ומשקה
 16 התרומה, ואכלי הקדש, ומשקה הקדש - פוסל הכל.
 17 פיצד? טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי
 18 לטמאה, מפני שהוא כשני; וכן אם נגע במשקין של
 19 תרומה - טמאן, והרי הן שלישי לטמאה. נגע טבול יום
 20 במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי לטמאה; וכן
 21 אם נגע באכלי הקדש, עשאן רביעי. אבל אם נגע טבול
 22 יום באכלי חלין ומשקה חלין, הרי הם טהורין. ודין מחסר
 23 פפורים [- זב וכיו"ב שטבל ולא הביא קרבנו] או טבול יום
 24 בנגיעת הקדש - אחד הוא. הנה נתבאר לך מפל אלו
 25 הדברים, שאין שם משקין שניות לעולם, אלא המשקין
 26 תחלה [- ראשון] לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהם טבול
 27 יום - שהן שלישי, אם היו תרומה; או רביעי, אם היו
 28 קדש.
 29 ד. כל הטמאין, בין חמורין בין קלין - משקין היוצאין
 30 מהן, כגון רקן ומימי רגליהן, הרי הן כמשקין שיגעו בהן;
 31 אלו ואלו ראשון לטמאה כמו שבארנו - חוץ מזב וחבריו
 32 [- זבה נדה יולדת], שהמשקין היוצאין מהן אב טמאה.
 33 ומשקין שהזב וחבריו נוגעין בהן, תחלה. אפלו אוכל
 34 אכלין טמאין, או שותה משקין טמאין - הרי המשקין
 35 היוצאין ממנו קדם שיטבל, כמו המשקין שיגעו בהן, שהן
 36 תחלה. וכן טבול יום - משקין היוצאין ממנו, כמשקין
 37 שהוא נוגע בהם; שאינן מטמאין אחרים כלל. אלא אם
 38 נגע במשקה חלין, הרי הן טהורין; ואם נגע במשקה
 39 תרומה, הרי הן שלישי; ואם נגע במשקה קדש, הוא או
 40 מחסר פפורים, הרי הן רביעי.
 41 ה. ועתה יתבאר, שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי
 42 שבקדש מטמא משקה אחר או אכל אחר; ואין צריך
 43 לומר, שאין מטמא פלים. לפיכך, קדרה שהיא מלאה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב – י"ח טבת ה'תשע"ד

43 לא-תעשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפ"ק ו'
44 מסנהדרין (מה.).

45 המצוה הרכ"ח — הצווי שצטוינו לשרוף את-
46 העוברים על מקצת המצוות. והוא אמרו ותעלה: "באש
47 ישרפו אתו ואתה" (ויקרא כ, יד), ונעיר במצות לא-
48 תעשה על המצוות שחייבים עליהן שרפה. וכבר נתבארו
49 דיני מצוה זו בפ"ק ז' ממסכת סנהדרין (נב.).

יום שני י"ג טבת ה'תשע"ד

50 מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

51 מצות לא תעשה סו.

52 המצוה הרכ"ו — הצווי שצטוינו להרוג את-העוברים
53 על מקצת המצוות — בסוף, והוא אמרו ותעלה: "נקם
54 ונקם" (שמות כא, כ). ונעיר במצות לא-תעשה על המצוות
55 שחייבים עליהן התזת הראש. וכבר נתבארו דיני מצוה
56 זו בפ"ק ז' ממסכת סנהדרין (נב.).

57 המצוה הרכ"ז — הצווי שצטוינו לחנוק את-העוברים
58 על מצות מסומות, והוא אמרו ותעלה: "מות יומת" (שם,
59 טז). ונעיר במצות לא-תעשה על המצוות שחייבים עליהן
60 חנק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפ"ק ז' ממסכת
61 סנהדרין (שם).

62 המצוה המשלימה מאתים ושלשים — הצווי
63 שצטוינו לתלות מקצת הרוגי בית דין, והוא אמרו
64 ותעלה: "ותלית אתו על-עץ" (דברים כא, כב). ונזכיר
65 את-המצוות שהעובר עליהן חייב תליה במצות לא-
66 תעשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפ"ק ו' מסנהדרין
67 (מו.).

68 המצוה הרל"א — הצווי שצטוינו לקבור הרוגי בית
69 דין ביום הריגתם, והוא אמרו ותעלה: "כיי-קבור תקברנו
70 ביום ההוא" (שם, כג), ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם):
71 "כיי-קבור תקברנו — מצות עשה". וכך הוא הדין בשאר
72 מתים, כלומר: שיקבר כל-מת מישראל ביום מותו.
73 ולפיכך קוראים למת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו —
74 מת מצוה. ענינו: המת שמצוה על כל-אחד לקברו, לפי
75 שאמר ותעלה: "כיי-קבור תקברנו". וכבר נתבארו דיני
76 מצוה זו בפ"ק ו' מסנהדרין (שם).

77 המצוה הס"ו — האזהרה שהזנהו מלעזוב התלוי, לן
78 על עזו, כדי שלא תבוא על-ידי כף ברפת השם (בלשון
79 סגי-נהור) במחשבה כשיצא (שהמביט נזכר בסיבת תליתו).
80 כי אנו לא נתלה זולת מגדף ועובר עבודה זרה, שגם בו

2 יום ראשון י"ב טבת ה'תשע"ד

3 מצות לא תעשה רפב. רפג.

4 מצות עשה רכט. רכח.

5 המצוה הרפ"ב — האזהרה שהזהר הדין מלנטות אחר
6 דעת הרב אם היה הרב אדם אחד בלבד. ופרוש הענין
7 הזה, שאם נפלה מחלוקת בין הדינים בחוטא: מקצתם
8 אמרו שהוא חייב מיתה ומקצתם אמרו שאינו חייב מיתה,
9 והיו המחייבים יתרים במנין על המזכים איש אחד —
10 אסור להרוג אותו החוטא, והזהיר ה' את-הדין מלהרגו
11 עד שיהיו המחייבים יתרים על המזכים — שנים. והוא
12 אמרו: "לא-תהיה אחרי-רבים לרעת" (שמות כג, ב)
13 כלומר: לא תמשך אחר כל-רב שיאזרע, בגזר דין המות,
14 וזהו ענין אמרו במתד "לרעות". ולשון המכלתא (פרשת
15 משפטים שם): "אחד עשר מזכין ושנים עשר מחייבין
16 שומע אני יהא חייב — תלמוד לומר: לא-תהיה אחרי-
17 רבים לרעת". ושם אמרו: "הטותף לטובה על פי אחד,
18 הטותף לרעה על פי שנים". וכבר נתבארו דיני מצוה זו
19 בפ"ק ד' מסנהדרין (לב.).

20 המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהר הדין מלנטות אחר
21 סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחייב המחייב או זכאי
22 הזכאי. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי חקירתו וסברתו
23 מתוך יסודות הדין, והוא אמרו: "ולא-תענה על-רב
24 לנטת" (שם). הפונה בזה: אל תבקש בריב, הנטיה בלבד,
25 והוא: שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק ממה
26 שיש בדעתך באותו הדין ולשון המכלתא: "ולא-תענה
27 על-רב לנטת, שלא תאמר בשעת מנין: דיי שאהיה כרבי
28 איש פלוני — אלא אמור מה שפלגני. יכול אף דיני
29 ממונות כן — תלמוד לומר: אחרי רבים להטת" (שם).
30 וגם מן-הלאו הזה נלמדה האזהרה למלמד זכות שלא
31 יחזור וילמד חוכה, אמרו ותעלה: "ולא-תענה על-רב
32 לנטת", כלומר: לא יהא דברך בו להטות אותו לחוכה.
33 וכן אין פותחין בדיני נפשות לחוכה, שנגאמר: "ולא-
34 תענה על-רב לנטות". וכן מחזירין (הדין) לזכות ואין
35 מחזירין לחוכה. וכן אין מתחילין מן-הגדול — כל-
36 הדברים האלה נלמדו ממה שנגאמר: "ולא-תענה על-רב
37 לנטת", כמו שנתבאר בפ"ק ד' מסנהדרין (לו.). ושם
38 נתבארו דיני מצוה זו.

39 המצוה הרכ"ט — הצווי שצטוינו לסקול את-
40 העוברים על מקצת (חלק מ) המצוות, והוא אמרו ותעלה:
41 "ויסקלתם אתם באבנים ומתו" (דברים כב, כד) ונעיר על
42 המצוות שהעובר עליהן חייב סקילה, כשאזכיר מצוות

44 **יום רביעי ט"ו טבת ה'תשע"ד**
 45 **מצות לא תעשה רצד. רצ.**
 46 המצוה הרצ"ד — האזהרה שהזנהנו מלהעניש את-
 47 האנוס בעברה שעשה, בין שהוא אנוס בעשייתה, והוא
 48 אמרו יתעלה: "ולנערה (שנאנסה) לא-תעשה דבר" וגו'
 49 (דברים כב, כו). ובסנהדרין (נדרים סו. ועוד) אמרו: "אנוס
 50 רחמנא פטריה, שגאמר: ולנערה לא-תעשה דבר".

51 המצוה המשלימה מאתים ותשעים — האזהרה
 52 שהזנהנו מלקבוע את-הענשים על פי אמד הדעת החזק
 53 ואפלו קרוב לנדאי, כגון שהיה אדם ששונאו רודף אחריו
 54 להרגו ונמלט ממנו לבית, ונכנס אותו הרודף אחריו,
 55 ונכנסנו אנחנו אחריהם ומצאנו את-הנרדף הרוג מפפר, ו
 56 ושונאו הרודפו עומד עליו כשהספין בירו ושניהם
 57 (ההרוג והסבין) מגאילים (מלוכלכים) בדם — הרי אין
 58 הסנהדרין הורגים רודף זה על דרך קיום הענש, בין
 59 שאין שם ברור בעדים שראו את-הרציחה. ובאה
 60 האזהרה בתורת האמת מלהרוג את-זה והוא אמרו
 61 יתעלה: "ונקי וצדיק אל-תהרג וגו'" (שמות כג, ז).
 62 ובמלתא (פרשת משפטים שם) אמרו: "ראוהו רודף אחר
 63 חברו להרגו והתרו בו ואמרו לו: ישראל הוא, בן-בית
 64 הוא אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם ומצאוהו
 65 הרוג ומפפר והסיף מנטף דם מיד ההורג, שומע אני
 66 (חושב אני) ?הא תיב? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
 67 אל-תהרג". ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תחשוב שזה
 68 דין עול — לפי שהדברים האפשריים (הסבירים, הבלתי
 69 מוכרחים) יש מהם שאפשרותם (שסבירותם) קרובה מאד,
 70 ומהם שאפשרותם רחוקה מאד, ומהם בינוניים בין אלו,
 71 וה'אפשר' רחב גדול מאד. ואלו הרשתה תורה לקיים
 72 ענשים באפשר הקרוב מאד, אשר כמעט קרוב למחייב
 73 המציאות כדגמת מה-שהזנהנו — פי אז היו מקימים
 74 את-הענשים (מתוך השוואה שאינה מדויקת ביותר) כמה
 75 שהוא יותר רחוק מזה וכמה שהוא עוד יותר רחוק, עד
 76 שיקימו את-הענשים וימיתו בני אדם תמיד באמדתן קל
 77 לפי דמיון השופט. לפיכך סתם יתעלה את-הפתח הזה
 78 וצוה שלא יקיים שום ענש אלא עד שיהיו שם עדים
 79 המעידים שברור להם אותו המעשה, ברור שאין בו שום
 80 ספק ולא (שאמרו כן העדים מצד הגיון או) הסבר כלל. ואם
 81 לא נקים את-הענשים באמד החזק מאד (גם אם טעינו) —
 82 הרי לא יוכל לקרות יותר משנפטר את-החוטא; אבל אם
 83 נקים את-הענשים באמד ובדמיון (מתוך השערה) אפשר
 84 שביזם מן-הימים נהרוג נקי — ויותר טוב ויותר רצוי
 85 לפטר אלה חוטאים, מלהרג נקי אהד ביום מן-הימים.
 86 וכן אם העידו עליו שני עדים בשתי עברות שחייב על
 87 כלי-אחת מהן מיתה, וכל-אחד מהם לבדו ראהו עובר על
 88 האחת ולא ראהו עובר על האחרת — הרי זה לא יהרג.

1 נאמר: "אתה הוא מגדף" (במדבר טו, ל). ולשון הלאו
 2 הנה הוא אמרו יתעלה: "לא-תלין נבלתו על-העץ"
 3 (דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לא-תלין נבלתו
 4 על-העץ — זו מצות לא-תעשה" וכבר נתבאר דיני
 5 מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מה:).

יום שלישי י"ד טבת ה'תשע"ד

6 **מצות לא תעשה שי.**
 7 **מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.**
 8 המצוה המשלימה שלש מאות ועשר — האזהרה
 9 שהזנהנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה לא
 10 תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול (נוותר) לו — נהיה
 11 עוברים על מצות לא-תעשה, ולא רק שבטלנו מצות
 12 עשה בלבד כמו אלו מחלנו לאחד ממחייבי מיתה בית
 13 דין.
 14 המצוה הרכ"ד — הצווי שנוצטוינו להלקות ברצועה
 15 את-העוברים על מצות מסמיות, והוא אמרו יתעלה:
 16 "והפילו השפט והכהו לפניו" (דברים כה, ב). ובזהפירונו
 17 מצות לא-תעשה נעיר על אותן המצות שהעובר עליהן
 18 חייב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מכות
 19 (יג).
 20 המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה שהזנה
 21 הדין מלהכות את-החוטא מכות כבודת הממיתות. באור
 22 דבר זה, שכל-מחייב מלקות, תכלית (הכמות) מה-
 23 שמלקים אותו ארבעים חסר אחת, כמו שבא הפריש
 24 המקבל. ואין מלקים שום אדם עד שיאמדו את-המכות
 25 כפי יכולת הלוכה וגילו ומזגו וצורת גופו. אם יוכל לסבל
 26 את-ענש המלקות בכללותו — ילקה; ואם לא יוכל
 27 לסבל — מלקים אותו כפי מה-שיוכל לקבל, לא פחות
 28 משלש מכות. אמר יתעלה: "כדי רשעתו" (דברים כה, ב).
 29 ותכלית המלקות ארבעים חסר אחת, ובאה האזהרה
 30 מלהוסיף להלקותו אפלו מכה אחת נוסף על מה-שאמד
 31 הדין שיכול לסבל, והוא אמרו: "כדי רשעתו במספר.
 32 ארבעים יכנו לא יסיף" (שם, ב-ג). ולשון ספרי (פרשת
 33 תצא שם): "אם הוסיף — עובר בלא-תעשה. אין לי אלא
 34 בזמן שמוסיף על הארבעים, מנין (אם הוסיף) על כל-אמד
 35 ואמד שאמדוהו בית דין? (בגלל שאינו מסוגל לספוג לט
 36 מלקות) תלמוד לומר: לא יסיף פן-יסיף". ומן-הלאו הנה
 37 היא האזהרה מלהכות שום אדם מישראל: אם החוטא
 38 הנה אנו מזהרין שלא להכותו — שאר כל-אדם לא
 39 כל-שכן! וכבר הזהירו (חכמים) מלרמוז שיכה אף-על-פי
 40 שאינו מכה, אמרו (סנהדרין נח): "כל-המגביה ידו על
 41 חברו להכותו נקרא רשע, שגאמר: 'ויאמר לרשע למה
 42 תכה רשע' (שמות ב, יג)."

מתוך מהדורת חזק

44 עומדין לפניך לדין, שלא תאמר הואיל ורשע הוא
45 (ולבטח משקר) אטה הדין עליו (לחובתו) — תלמוד
46 לומר: "לא תטה משפט אבינך בריבו", "אבינך" הוא
47 במצות, כלומר: אף-על-פי שהוא אבינך במצות — לא
48 תטה את-דינו.

49 המצוה הרע"ג — האזהרה שהזהר הדין מלעשות עול
50 בדין, והוא אמרו: "לא-תעשו עול במשפט" (ויקרא יט,
51 טו) וענין לאו זה שלא יעבר על החקים שגדרה תורה
52 בחיוב דבר או בפטור ממנו (שלא יחייב זכאי ופטור חייב).

יום שישי י"ז טבת ה'תשע"ד

53 מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעז.

54 מצות לא תעשה רעו. עדר.

55 המצוה המשלימה מאתים ושמונים — האזהרה
56 שהזהר הדין מלהטות בדונו גרים ויתומים, והוא אמרו:
57 "לא תטה משפט גר יתום" (דברים כד, יז) הנה נתבאר לך
58 שהמטה משפט אדם מישאל עובר בלאו אחד והוא
59 אמרו: "לא-תעשו עול במשפט" (ויקרא יט, טו); ואם
60 הטה משפט גר — עובר בשני לאוין. ובספרי (פרשת
61 תצא שם): "לא תטה משפט גר, מלמד שכל-המטה
62 משפט גר — עובר בשני לאוין. ואם היה גר יתום —
63 עובר בשלושה לאוין".

64 המצוה הקע"ז — הצווי שצטוו הדינים להשות בין
65 בעלי הדין ולשמוע כל-אחד מהם עם ארף דבריו או
66 קצורם, והוא אמרו: "בצדק תשפט עמיתך" (שם) ובא
67 הפרוש בספרא (פרשת קדושים): "שלא יהא אחד מדבר
68 כל-צרכו ואחד אומר לו: קצר דברך". זהו אחד הענינים
69 שכוללם צווי זה. ויש בו עוד: שכל-אדם מצוה לדון דין
70 תורה אם הוא בקי בקך ובעלי הדין התחילו (והסכימו)
71 לטעון לפניו (אף על פי שהוא יחיד). ובפרוש אמרו: "אחד
72 דן את-חברו דבר תורה, שנאמר: בצדק תשפט עמיתך".
73 ויש בו עוד: שחייב אדם לדון את-חברו לכף זכות ולא
74 יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב ולחסד. וכבר נתבאר
75 פונות צווי זה במקומות מפנים בתלמוד.

76 המצוה הרע"ו — האזהרה שהזהר הדין מלירוא
77 מאדם מזיק בליעל ורע המדות עד שלא יפסוק עליו דין
78 צדק (ויזכהו מפחד), אלא חייב לפסוק ולא יחוש למה-
79 שיקרה לו מן-הנזקים מאותו אדם. אמר יתעלה "לא
80 תגורו מפני-איש" (דברים א, יז) ולשון ספרא: "לא תגורו
81 מפני-איש, שמה תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמה
82 יתרוג את-בני, שמה ידליק גדישי (ערימת תבואה), שמה
83 יקצוץ את-נטיעותי — תלמוד לומר: לא תגורו מפני-
84 איש".

1 כגון שיעיד עליו עד אחד שעשה מלאכה בשבת והתרה
2 בו, ושני יעיד עליו שעבד עבודה זרה והתרה בו — הרי
3 זה אינו נסקל. אמרו (מכילתא פרשת משפטים שם): "הנה
4 עד אחד מעידו עובר לחמה ואחד עובר ללכנה, שומע
5 אני (אפשר אולי ש)צטרפו? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
6 אל-תהרג".

יום חמישי ט"ז טבת ה'תשע"ד

7 מצות לא תעשה רעט. רעז

8 ערה. רעה. רעג.

9 המצוה הרע"ט — האזהרה שהזהר הדין מלחמול
10 (לרחם) על מי שהרג את-חברו או חסרו אבר מאבריו,
11 כלומר: בתשלום הקנסות. שלא יאמר: זה עני וקטע
12 את-ידו של זה או אבד עינו שלא בכונה, ויחון וירחם
13 עליו מלחבו תשלום דמי הזקו בשלמות, והוא אמרו
14 בזה: "ולא-תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד
15 ביד רגל ברגל" (דברים יט, כא). וכבר נכפל הלאו בזה
16 ואמר: "לא-תחוס עינך עליו ובערת דם-הנקי מישאל"
17 (שם, יג).

18 המצוה הרע"ז — האזהרה שהזהר הדין מלחמול על
19 העני בשעת הדין עד שיזכהו בדבר שאינו מגיע לו, על
20 הרף החמלה עליו אלא ישנה בין העשיר לעני והאביון
21 ויחייבנו (גם את העני) לשלם מה-ששיקבע עליו, והוא
22 אמרו: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג) וכבר כפל
23 את-הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "לא-תשא
24 פני-דל" (ויקרא יט, טו), ולשון ספרי (פרשת קדושים):
25 "שלא תאמר: עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הנה
26 חייבין לפרנסו ונמצא מתפרנס בנקיות — תלמוד
27 לומר: לא-תשא פני-דל".

28 המצוה הער"ה — האזהרה שהזהר הדין מלכבד פני
29 אחד מבצלי הדין בשעת הדיון, אפלו היה אדם נכבד
30 מאד ויגדל-המעלה, ולא יכבדנו הדין אם בא לדין עם
31 בעל דינו ולא יראה שהוא מגדלו ומכבדו, והוא אמרו
32 יתעלה: "לא תהדר פני גדול" (שם). ובספרא (פרשת
33 קדושים): "שלא תאמר עשיר הוא זה, בן-גדולים הוא זה
34 היאף אבישנו ואראה בכשתו, על אחת כמה וכמה שאינו
35 מבישו — לךף נאמר: לא תהדר פני גדול". וכבר
36 נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין ושבויעות
37 (ל).

38 המצוה הרע"ח — האזהרה שהזהר הדין מלהטות
39 את-הדין על אחד מבצלי הדין אם ידע שהוא אדם רשע
40 בעל עברות, הזהיר יתעלה מלהענישו בעוות הדין, והוא
41 אמרו יתעלה: "לא תטה משפט אבינך בריבו" (שמות כג,
42 ו) ולשון המכילתא (פרשת משפטים שם): "רשע וכשר

מתוך מהדורת חזק

- 1 המצוה העד"ר — האזהרה שהזהר הדין מלקחת שחד
2 מבעלי הדין אפלו לדון בצדק, והוא אמרו: "ושחד לא
3 תקח" (שמות כג, ח). וכבר נכפל הלוא בענין זה (בדברים
4 טז, ט). ובספרי (תחלת פרשת שופטים שם): "לא תקח
5 שחד אפלו לזכות זכאי ולחייב חייב". וכבר נתבאר דיני
6 מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין.
- 7 **יום שבת קודש י"ח טבת ה'תשע"ד**
- 8 **מצות לא תעשה שטו. רפא. שטז.**
- 9 המצוה השט"ו — האזהרה שהזהרנו מלקלל את-
10 הדין, והוא אמרו: "אלהים (דיין) לא תקלל" (שמות כב,
11 כז). והעובר על לאו זה — לזקה.
- 12 המצוה הרפ"א — האזהרה שהזהר הדין מלשמוע
13 דברי אהד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו, והוא אמרו:
14 "לא תשא שמע שוא" (שם כג, א) לפי שעל הרב יהיו
15 דברי בעל דין שלא בפני בעל דין — שוא, ולפיכך
16 הזהר הדין מלשמוע אותם הדברים כדי שלא יגנס
17 בדעתו משג בלתי נכון ובלתי אמתי ולשון המכלתא
18 (פרשת משפטים שם): "לא תשא שמע שוא — אזהרה
19 לדין שלא ישמע מבעל דין עד שיהא בעל דינו עמו;
20 אזהרה לבעל דין שלא ישמע דבריו לדין עד שיהא
- 21 תברו עמו". ובאזהרה על ענין זה בעצמו אמר: "מדבר
22 שקר תרחק" (שם, ז), כמו שנתבאר בפסק ד' משבועות
23 (לא). ובקלל לאו זה אמרו עוד: אזהרה למספר לשון
24 הרע, ומקבל לשון הרע, ומעיד עדות שקר, כמו שנתבאר
25 במכות (כג.).
- 26 המצוה השט"ז — האזהרה שהזהרנו מלקלל את-
27 הנשיא, והוא אמרו: "ונשיא בעמך לא תאר" (שם כב, כז)
28 ושם זה, כלומר: נשיא, מניחו (מתאר ומתכוין) הכתוב על
29 המלך אשר לו הממשלה, והוא אמרו יתעלה: "אשר
30 נשיא יחטא" (ויקרא ד, כב) והחכמים אומרים אותו
31 בסתם. (נותנים תואר זה) על ראשי ישיבה של שבעים
32 זקנים בלבד. ובכל-התלמוד והמשנה אומרים (חגיגה פרק
33 ב משנה ב — טז): "נשיאים ונאבות בית דין, ונשיא ונאב
34 בית דין". ועוד אמרו (סנהדרין ט): "נשיא (הסנהדרין
35 וכדומה בלשון חז"ל) שמחל על כבודו — כבודו מחול;
36 מלך שמחל על כבודו — אין כבודו מחול". ודע שלאו
37 זה כולל גם את-הנשיא (שבלשון חז"ל נקרא "נשיא") עם
38 המלך, לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל כל-מי שיש
39 בידו שלטון והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה
40 שלטונית או מעלה תורנית והיא הישיבה. וכך נראה
41 מדיני מצוה זו. והעובר על לאו זה — לזקה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח טבת, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מצום העשירי - יהפך בקרוב לששון ולשמחה - ושלאחריו בהתענינות קראתי מ"ש אודות תכנית הלימודים וכו', ובדאי לא יסתפק בההשגים דעד עתה וישתדל באופן המתאים להוסיף עליהם, ובהיכרות המתאימה תקוה גדולה שגם זה יצליח בידו ובפרט שזכות הרבים תלמידיו ומושפעיו שי' מסייעתו.

במ"ש אודות ופראת בהנוגע לעצמו, מובן שהדרך הישרה והדרך הכי טובה היא כפשוטה, להרבות בלימוד התורה לעצמו ובסביבתו ובקיום מצותי' כדבעי, ולא להתרשם כלל וכלל מתחבולות היצר העומד להפריע בהאמור ע"י טענות שונות ומשונות, ומתכסיסים שלו [...] הוא לפעול נפילת רוח בהעדר השלימות וכו', שמזה הרי צעד קטן לענין של יאוש ח"ו וכיו"ב, ולא עוד אלא שלפעמים מלביש זה בלבוש של יראת שמים וכו', וכמובן גם מדברי רבותינו (נדפס בהיום יום כ"ג סיון), והבחינה בזה פשוטה ומבוארת שם, אשר כשרואים שטענות האמורות ממעטים במרץ ללמוד תורה ולקיום מצות - הרי זה בירור גמור מי הוא הטוען.

ויסיח דעתו מכל עניני עצבות כמבואר בתניא קדישא ויעסוק בשמחה ובטוב לבב בהפצת היהדות בסביבתו, שזה יפעול זיכוך גם בכלי הנשמה שלו, וכהודעת רבנו הזקן, בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשו"ע - פוסק בנגלה דתורה - שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה שאז גם לימודו ופעולותיו יצליחו אלף פעמים ככה.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

מלכים ב ד גיד

ג וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֵלֶיךָ פְּלִים מִן־הַחוּץ מֵאֵת פְּלִשְׁתֵּיכֶם (שְׂכַנְיָךְ קרי) פְּלִים רַקִּים אֶל־תִּמְעָטִי: ד וּבָאֵת
 וּסְגַרְתָּ הַדֶּלֶת בְּעֶדְךָ וּבְעֶד־בְּנֵיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל פְּלִשְׁתֵּיכֶם הָאֵלֶּה וְהַמְּלֵא תִּסְעִי: ה וּתְלַךְ מֵאֵתוֹ וְתִסְגַּר
 הַדֶּלֶת בְּעֶדְהָ וּבְעֶד בְּנֵיהָ הֵם מְגִישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא מוֹצֵקֶת (מוֹצֵקֶת קרי): ו וַיְהִי אִי פְּמִלֵּאת הַפְּלִים וְתֹאמֶר
 אֶל־בְּנֵהּ הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד פְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד פְּלִי וַיַּעֲמֵד הַשֶּׁמֶן: ז וְתִבֵּא וְתִגַּד לְאִישׁ הָאֱלֹהִים
 וַיֹּאמֶר לְכִי מְכִרִי אֶת־הַשֶּׁמֶן וְשַׁלְּמִי אֶת־נְשִׁיכִי (נִשְׁךְ קרי) וְאֵת בְּנֵיכִי (וּבְנֵיךְ קרי) תַּחֲנִי בְּנוֹתַר: פ ה וַיְהִי
 הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל־שׁוֹנָם וְשֵׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וְתַחֲזֹקָו לְאֶכְל־לֶחֶם וַיְהִי מְדִי עֲבָרוֹ יִסּוֹר שְׁמָה
 לְאֶכְל־לֶחֶם: ט וְתֹאמֶר אֶל־אִשָּׁה הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תְּמִיד:
 י נַעֲשֶׂה־נָא עֲלִית־קִיר קִמָּנָה וְנָשִׁים לוֹ שֵׁם מִפֹּה וְשַׁלְּחֵן וְכִסָּא וּמְנוֹרָה וְהִנֵּה בָּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יִסּוֹר שְׁמָה:
 יא וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵא שְׁמָה וַיִּסַּר אֶל־הָעֵלְיָה וַיִּשְׁכַּב־שְׁמָה: יב וַיֹּאמֶר אֶל־גִּיחִזִּי נַעֲרוֹ קְרָא לְשׁוֹנְמֵי־הַזֹּאת
 וַיִּקְרָא־לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו: יג וַיֹּאמֶר לוֹ אִמְרָנָא אֵלֶיהָ הִנֵּה חֲרַדְתָּ אִי אֵלֵינוּ אֶת־כָּל־הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה
 לַעֲשׂוֹת לָךְ הַיֵּשׁ לְדַבְּר־לָךְ אֶל־תְּמַלֵּךְ אוֹ אֶל־שֵׁר הַצְּבָא וְתֹאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יֹשֶׁבֶת: יד וַיֹּאמֶר וּמָה
 לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחִזִּי אֲבָל בֵּן אֵין־לָהּ וְאִשָּׁה זָקֵן:

רש"י

השונמית היתה: ויהי מדי עברו. באותה העיר, יסור אל ביתה לאכל לחם: יסור. לשון הווה, היה סר שם: (ט) הנה נא ידעתי. שלא ראתה זכוב על שלחנו, וקרי על סדינו (ברכות י ב): (יא) ויהי היום. ויהי יום אחד: (יג) חרדת אלינו. בשבילנו: את כל החרדה הזאת. לשום אל לכך את העסק הזה, כמו (ישעיהו יו ב): וחרד על דברי, זהיר על הדבר שיהא עשוי, ונותנו אל לבו: מה לעשות לך. מה את צריכה שנעשה לך, שבשבילנו עסקת כל זה: בתוך עמי. בתוך קרובי, אין אדם מזיקני, איני צריכה למלך ולא לשר הצבא: (יד) ויאמר. אלישע לגחזי: ומה לעשות לה. נגד הטובה הזאת:

מצודת ציון

(ד) בעדך. כנגדך: תסיעי. תעקרי ממקומה: (ז) נשיך. הלואתך: מדי. מתי, רצה לומר: בכל זמן: (ט) אישה. בעלה: (י) קיר. כותל: ונשים. מלשון שימה: (יג) חרדת. ענין תנועה חזקה, ואם היא מבלי פחד, כמו (שמואל א טו ד): ויחרדו זקני העיר לקראתו:

האסוך: (ו) הכלים. אשר שאלה: הגישה וכו'. כי לא ידעה אשר כבר נתמלאו כולם: ויעמוד השמן. לא היה נשפך עוד: (ז) בנותר. בדמי השמן על דמי החוב: (ח) ויהי היום. רצה לומר: בא היום אשר עבר אלישע אל שונם: אשה גדולה. אשה חשובה: ויהי מדי עברו. מיום ההוא והלאה, מדי עברו וכו': (ט) הנה נא ידעתי. מכירה אני בו שהוא איש קדוש, ואין מהראוי לשבת אתנו יחד ואמר רבותינו ז"ל (ברכות י ב): האשה מכרת באורחים יותר מן האישי: עובר. אף הוא עובר עלינו תמיד, בכל עת בואו פה, ואיך ישב עמנו יחד פעמים רבות: (י) עלית קיר. עליה קטנה בנויה בקיר אבנים, בנין מעולה: יסור שמה. להתבודד בחדרו לבד: (יא) ויהי היום. בא היום אשר בא שמה, אחרי עשותה את העליה: (יג) אמר וכו'. לא רצה לדבר עם האשה פנים אל פנים: הנה חרדת וכו'. רצה לומר: בעבור שאת מטרחת עצמך הטרחה הזאת בעבורינו, ומהו הגמול לעשות לך, האם יש לך דבר מה לדבר בעבורך אל המלך וכו': בתוך עמי. רצה לומר: אני יושבת בתוך בני משפחתי, ואין מי מהם עושה רעה עמדי, לשאצטרך לקבול ולהתרעם על מי: (יד) ומה לעשות לה. אחר שהלכה מפניו שאל לגיחזי ומהו אם כן הגמול שאעשה לה: אבל. באמת יש מקום לעשות לה גמול, כי אין לה בן, ואישה זקן, ובדרך הטבע לא תלד עוד, ואם תלד על ידך בן, יחשב לגמול רב:

מצודת דוד

(ג) מן החוץ. מן האנשים שחוץ לביתך, ולתוספות ביאור אמר: מאת כל שכניך: אל תמעטי. אל תשאלי מעט כי אם הרבה כלים: (ד) והמלא תסיעי. הכלי אשר תמלא, תסיעי ממקומה, להעמיד האחר תחתיה, ולא תזוו האסוך ממקומה, על כי האסוך נעשה כמעין, ואין מדרך המעין לזוו: (ה) הם מגישים. את הכלים הריקים, כי היא לא זזה ממקומה עם

תהלים קה כא-מה.

כא שְׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוּ: כב לְאִסּוֹר שְׁרִיו בְּנַפְשׁוֹ וְזַקְנָיו יַחֲכֶם: כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲלֶכֶךְ גַּר בְּאַרְצֵי־חָם: כד וַיִּפֹּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצִמְהוּ מִצְרָיו: כה הִפְךָ לָכֶם לִשְׂנֹא עַמּוֹ לְהַתְנַכֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שְׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהְרֹן אֲשֶׁר בְּחָר־בּוֹ: כז שְׁמוֹנֶבֶס דְּבָרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתִּים בְּאַרְץ חָם: כח שְׁלַח חֲשִׁיד וַיַּחֲשִׁיד וְלֹא־מָרוּ אֶת־(כתיב דבריו) דְּבָרוֹ: כט הִפְךָ אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמָּת אֶת־דַּגְתָּם: ל שְׂרָץ אֲרָצָם צִפְרָדְעִים בְּחַדְרֵי מַלְכֵיהֶם: לא אָמַר וַיָּבֵא עֶרֶב כְּנִיזִים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֵד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאַרְצָם: לג וַיִּדַּ גִּפְנִים וַתֵּאֱנַתְם וַיִּשְׁבֵּר עֵץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אַרְבֶּה וַיִּלְקַח וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֵּאכַל כָּל־עֹשֵׁב בְּאַרְצָם וַיֵּאכַל פְּרִי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדַּ כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנֶם: לו וַיִּזְצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לז שְׁמַח מִצְרַיִם בְּצִאתָם בְּיַנְפֵּל פַּחַדָם עֲלֵיהֶם: לח פָּרַשׁ עֵגֶן לְמִסְדָּ וַאֲשׁ לְהֵאִיר לַיְלָה: מ שָׂאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שְׁמִימִים יִשְׁבִּיעֵם: מא פָּתַח צִוּר וַיִּזּוּבוּ מִיָּם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נַהֵר: מב פִּיזְכֹר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אַבְרָהָם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן בְּרִנָּה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֵמִים יִירָשׁוּ: מה בְּעֶבְרַת יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

רש"י

יוחנן בכל מקום שהיו רובצים מים היו רובצים צפרדעים: (מ) שאל ויבא שליו. שאל ישראל בשר ויבא לו הקב"ה שלויים: (מא) הלכו בציות נהר. הלכו נהרות מן הבאר בארץ ציה: (מב) כי זכר. הקב"ה את דבר קדשו אשר עם אברהם עבדו שהבטיחו (בראשית ט"ו) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ודור רביעי ישוכו הנה:

(כב) לאסור שריו בנפשו. לשון חבה הוא זה כמו (ש"א י"ח) ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד, כשפתר החלום חבבוהו כולם. אמר רבי אידי שרו כתיב, זה היה פוטיפר: (כד) ויפר. הקב"ה את עמו, הפרה והרבה אותם: (כה) ולא מרו את דברו. המכות שצוה עליהם באו במצותיו ולא שינו את דברו: (ל) שרץ ארצם צפרדעים. אמר רבי

מצודת ציון

(כב) בנפשו. ברצונו כמו אל תתנני בנפש צרי (לעיל כז): (כה) להתנכל. ענין מחשבה רעה וערמה כמו ויתנכלו אותו להמיתו (בראשית לו): (כח) מרו. ענין מרוד וסרוב: (ל) שרץ. ענין ההולדה עם הריבוי: צפרדעים. הוא שרץ המים: (לו) אונם. ענין כח כמו מרוב אונים (ישעיה מ): (לז) כושל. ענין נפילת התגברות ורפוי הכח ויאמר כן גם על הרבות העוני: (לט) למסך. כן יקרא הסכך אשר ממעל גם המחיצה לפנים כמו ואת מסך הפתח (שמות כז) והענן בלכתם הלך לפניכם ובנוחם סככם ממעל: (מ) שליו. מין עוף שמן: (מא) ויזכרו. נטפו: (מד) ועמל. עושר האדם נקרא עמל כי בא בעמל רב וביגיעה:

מצודת דוד

(כא) שמו. פרעה שם את יוסף להיות אדון על ביתו: (כב) לאסור. המשילו ממשל רב לאסור שריו בנפשו וברצונו מבלי מוחה: וזקניו יחכם. למד חכמה עם זקני פרעה: (כג) ויבוא. עייז בא ישראל למצרים: בארץ חם. הוא מצרים הבא מחם וכפל הדבר במ"ש: (כד) ויפר. הפרה והרבה את עמו: ויעצימהו. חזקו יותר מן צריו הם אנשי מצרים: (כה) הפך לכם. המקום הפך לב מצרים לשנא את עמו: להתנכל. לחשוב בעבדיו מחשבה רעה וערמה: (כז) שמו בם. משה ואהרן שמו במצרים: (כח) ויחשיך. החשיך את הארץ: ולא מרו. האותות לא מרו את דבר ה' וכאשר צוה כן היה וכן באו: (ל) שרץ ארצם. ר"ל מימי ארצם: בחדרי. באו בחדרי מלכיהם: (לב) נתן גשמיהם ברד. במקום הגשם ירד הברד: אש להבות. אש מתלהב ובווער ירד עם הברד כמ"ש ותהלך אש ארצה (שמות ט): (לג) ויך. הברד הכה עצי גפנם ותאנתם: (לד) ילק. וגם מין ילק ואין מספר להם: (לו) ראשית. הראשון מכל בניהם הבאים מכוחם וכפל הדבר במ"ש: (לז) ואין בשבטיו. בכל בני שבטיו לא היה מי כושל בעונו: (לח) פחדם. של ישראל נפל על מצרים: (לט) למסך. להיות סוכך עליהם: ואש. פרש עמוד אש להאיר את הלילה: (מ) שאל. ישראל שאל בשר והביא שליו: ולחם שמים. הוא המן: (מא) הלכו בציות. במקום ציה ומדבר הלכו המים כמו נהר: (מב) כי זכר. ה' את דבר קדשו אשר הבטיח את אברהם עבדו: (מה) בעבור. כל הטובה הזאת עשה ה' להם למען ישמרו חוקיו וכו': הללויה. לזה הללו את י"ה על הטובה שעשה לאבותינו:

הברד: אש להבות. אש מתלהב ובווער ירד עם הברד כמ"ש ותהלך אש ארצה (שמות ט): (לג) ויך. הברד הכה עצי גפנם ותאנתם: (לד) ילק. וגם מין ילק ואין מספר להם: (לו) ראשית. הראשון מכל בניהם הבאים מכוחם וכפל הדבר במ"ש: (לז) ואין בשבטיו. בכל בני שבטיו לא היה מי כושל בעונו: (לח) פחדם. של ישראל נפל על מצרים: (לט) למסך. להיות סוכך עליהם: ואש. פרש עמוד אש להאיר את הלילה: (מ) שאל. ישראל שאל בשר והביא שליו: ולחם שמים. הוא המן: (מא) הלכו בציות. במקום ציה ומדבר הלכו המים כמו נהר: (מב) כי זכר. ה' את דבר קדשו אשר הבטיח את אברהם עבדו: (מה) בעבור. כל הטובה הזאת עשה ה' להם למען ישמרו חוקיו וכו': הללויה. לזה הללו את י"ה על הטובה שעשה לאבותינו:

מזו הוא היה אומר: הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. החנות פתוחה, והחנני מקיף, והפנקס פתוח, והיד פותחת, וכל הרוצה ללוות, יבא וילוה, והנבאים מחזירים תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושללא מדעתו, ויש להם על מה שיסמכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לפעודה.

יז רבי אלעזר בן עזריה אומר: אם אין תורה, אין דרך ארץ; אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראת; אם אין יראת, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת; אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמח, אין

פירוש ברטנורה

טז הכל נתון בערבון. הגלוי דבר נש אינו ערבין ביה [סוכה ג' ע"א]. לאחר דמבטעי תמן מובילין יתיה; ומצודה פרוסה. יסורין ומיתה: החנות פתוחה. ובני אדם נכנסים שם ולוקחים בהקפה: והחנני מקיף. ומאמין לכל הבא ליטול. כך בני אדם חוטאים בכל יום והקב"ה ממתין להם עד בא עתם: הפנקס פתוחה. לכתוב בה ההקפות כדי שלא ישכח: והיד פותחת. שלא תאמר אף על פי שהפנקס פתוחה פעמים שהחנני מרוד ואינו כותב הכל, לכך אמר והיד כותבת: וכל הרוצה ללוות וכו'. היינו והרשות נתונה דלעיל, שאין שום אדם מוכרח ללוות שלא ברצונו: והנבאים. יסורים ופנעים רעים: לדעתו. פעמים שזוכר את חובו ואומר יפה דנתני: ושללא לדעתו. פעמים ששכח וקורא תגר כנגד דינו של מקום ברוך הוא: ויש להם על מה שיסמכו. על הפנקס, ועל החנני שהוא נאמן על פנקסו. כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של אדם הנוכרים לפני המקום ברוך הוא, אף על פי שהם נשכחים מן האדם: והדין דין אמת. שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריוטיו [ע"ז ג' ע"א]: והכל מתקן לפעודה. אחד צדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהן את חובן:

יז אם אין תורה וכו'. אין משאו ומתנו יפה עם הבריות: אם אין דרך ארץ וכו'. סוף שתורתו משתכחת ממנו: אם אין דעת וכו'. דעת, הוא שמוצא מעם לדרב. ובינה, הוא שמכין דבר מתוך דבר אבל אינו מראה לו מעם. ואם אין דעת לתת מעם לדרב אין בינה, אחר שלא ידע מעמו של דבר כאלו

משניות מבווארות – קהתי

באור משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה היה מגדולי חכמי יבנה. בזכות חכמתו, יחסו (שוהה) דוד עשירי לעורא הסופר) ועשרו עלה לכס הנשיאות בזמן שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו על שלא נהג כבוד ברבי יהושע. ואף לאחר שנתפייס רבי יהושע, ורבן גמליאל הוחזר לנשיאותו, לא הורידו את רבי אלעזר לגמרי, אלא נתנו לרבן גמליאל שתי שבתות, ולרבי אלעזר בן עזריה שבת אחת (עיי' ברכות כז, ב). אותו היום שעלה רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות יום גדול הוא בתולדות המשנה, והרבה פעמים מדובר בתלמוד על "בו ביום", שכן "בו ביום נשתנה מסכת עדויות ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשהו" (ברכות כח, א). רבי יהודה הנשיא שהיה מונה שבחם של חכמים דימה אותו לקופה של ורכלים – "בזמן שתלמיד חכם נכנס אצלו; שאלו במקרא – אומר לו, שאלו במשנה – אומר לו, במדרש – אומר לו, בהלכות – אומר לו, באגרות – אומר לו. כיון שיצא מלפניו הוא מלא טוב וברכה" (אבות דרבי נתן יח).

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אם אין תורה – מי שלא קרא ולא שנה ולא שימש תלמידי חכמים, אין דרך ארץ – אינו בעל מוסר ומידות, ואין משאו ומתנו יפה עם הבריות. **אם אין דרך ארץ – אינו מביא** – מי שאינו בעל מידות טובות ואינו נוהג יפה עם הבריות, **אין תורה** – וכן מבוואר – אין ערך לתורתו, שכן התורה מתחללת ונמאסת על ידו; וכן מבוואר במתזור ויטרי: אם אין דרך ארץ אין תורה – שאם אין תרבות לאדם לנהוג כשורה, אין תורתו מועילה לו כלום ואינה מתקיימת בידו. **אם אין חכמה** – מי שאין בו חכמה להשכיל גדולת הבורא, **אין יראת** – אינו יכול להגיע ליראת חטא. ואף על פי שבמחשבתו וברצונו להיות ירא חטא אין יראתו יראה שלמה, מאחר שהוא ריק מחכמה ולא ידע להיזהר, כמו ששינו (למעלה ב, ה): "אין בור ירא חטא". **אם אין יראת אין חכמה** – מי שאינו רואה ביראת חטא את תכלית החכמה, אין חכמתו מתקיימת, כמו ששינו (בפרקו משנה ט): כל שחכמתו קודמת ליראת חטא, אין חכמתו מתקיימת (עיי' שם בבאורט). **אם אין בינה אין דעת** – מי שאינו תופס את הדבר שהוא לומד כדי להבין דבר מתוך דבר, אינו יודע לתת טעם לדבר. **אם אין דעת אין בינה** – שאם אינו יודע טעמו של דבר, סימן הוא שלא הבין כראוי את הדבר. – "דעת", שמראה טעם לדבר; ו"בינה", שמכין דבר מתוך דבר אבל אינו מראה לו טעם (בוטנורה); ועל ידי "בינה" אדם משיג "דעת". **אם אין קמח אין תורה** – מי שאין לו לחם לאכול, אין דעתו מיושבת עליו לעסוק בתורה. **אם אין תורה אין קמח** – מי שאינו עוסק בתורה אינו ראוי שיהא לו קמח, שחיים בלא תורה חסרי ערך הם. **הוא** – רבי אלעזר בן עזריה – **היה אומר: כל שחכמתו מרבה ממעשיו** – שלומד תורה ואינו

באור משנה טז

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי עקיבא, שהוא ביאור למשנה הקודמת, על פי משל מחיי יום יום.

הוא – רבי עקיבא – **היה אומר: הכל נתון בערבון** – כל מה שיש לו לאדם בעולמו, האדם ערב בו, ועתידיים לגבות ממנו חובו, כלומר להענישו על חטאיו. **ומצודה פרוסה על כל החיים** – ואין מנוס ממנה, שנאמר (קהלת ט, יב): "כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה... כהם יוקשים בני האדם לעת רעה". **החנות פתוחה** – ויכול האדם לקבל בה כל מה שלבו חפץ, כלומר שיכול אדם ליהנות מהעולם ותענוגיו כרצונו; **והחנני מקיף** – הוא נותן לכל אחד בהקפה, ואינו דורש תשלום לאלתר, והוא ששינו במשנה הקודמת: "ובטוב העולם נדון", שהקב"ה הוא "ארץ אפים" אף לרשעים, והוא דן את העולם במידת הרחמים; **והפנקס פתוח, והיד פותחת** – כלומר שאמנם הוא מקיף ומאריך אפו, אבל הכל נרשם בספר הזכרונות לגבות את החוב לעת מצוא, ואינו מוותר על שום דבר; **וכל הרוצה ללוות יבא וילוה** – זה מה ששינו במשנה הקודמת: "והרשות נתונה", שניתנה לאדם בחירה חפשית לעשות הכל כרצונו, **והנבאים מחזירים תדיר בכל יום** – הגובים, שליחי החנוני, באים מדי פעם בפעם לגבות את החובות; דבר זה הוא משל על היסורים והחליים הבאים על האדם, **ונפרעין מן האדם מדעתו** – שיש ואדם זוכר את חובו, והוא מצדיק עליו את הדין, כמו שאמר דוד (תהלים קיט, עח): "ידעתה ה' כי צדק משפטיך, ואמונה עניתני", **ושלא מדעתו** – שפעמים הוא שוכח את "חובו", וקורא תגר כנגד דינו של הקב"ה, כאלו היסורים באו עליו שלא בצדק, לפי שחושב על עצמו שהוא צדיק ונקי מכל חטא ועוון, **ויש להם על מה שיסמכו** – אבל יש "לגובים" הללו על מה לסמוך, שהרי הכל רשום בספר הזכרונות, **והדין דין אמת** – שאין הקב"ה גובה יותר ממה שמגיע לו, וכן אמרו (עבודה זרה, ג, א): "אין הקב"ה בא בטרוניא (בתלונה ובעלילה) עם בריותיו". **והכל מתקן לפעודה** – בין צדיקים ובין רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהם את חובם (בוטנורה), וכן שינו (שעוה י, א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיהו ט, כא): "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ..."; ויש מפרשים: "כמו שהאדם דרך משל ימצא סעודתו ממה שטרך בו לקנותו ולהביאו אל ביתו... כן ימצאו הנפשות סעודה מוכנת לעולם הבא ממה שקנו בעולם הזה..." (המאיד).

תורה; אם אין תורה, אין קמת. הוא היה אומר: כל שחכמתו מרבה ממשעויו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז, ו): "והיה כערער בערבה ולא יראה פריבוא טוב, ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב". אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו, שנאמר (ירמיה יז, ח): "והיה כעץ שתול על ימים ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה פריבוא הם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצרת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי".

יח רבי אלעזר חסמא אומר: קנין ופתחי נדה – הן הן גופי הלכות; תקופות וגמטריאות – פרפראות לחכמה.

פירוש ברטנורה

לא ידעו. ומכל מקום הבינה היא קודמת, לפיכך אם אין בינה אין דעת: אם אין קמת אין תורה. מי שאין לו מה יאכל היאך יעסוק בתורה: אם אין תורה אין קמת. מה יועיל לו הקמת שבידו, הואיל ואין בו תורה, נוח לו שלא היה לו קמת והיה מת ברעב:

יח קנינין. קרבנות העוף קרויין קניין, לשון קן צפור. ויש בהן הלכות חמורות, כגון אם נתערבו חובה בנדבה, או עולה שמעשה למעלה בחטאת שמעשה למטה: ופתחי נדה. הלכות נדה שאברה וסתה וצריכה לשמור עד שתחזור לפתחה. ופעמים שהיא צריכה לטבול צ"ה טבילות לדברי האומר טבילה בומנה מצוה: הן הן גופי הלכות. עיקר תורה שבעל פה, שמקבלים עליה שכו: תקופות. ענין הלך המולות: וגמטריאות. חשבון האותיות: פרפראות לחכמה. כמו הפרפראות שרגילין לאכול בסוף הסעודה לקניה דרך תענוג, כך החכמות הללו מכבדות את בעליהם בעיני הכבדות:

משניות מבוארות – קהתי

לפני תביעה: עבר. אמרו: נתחסם (נתחזק) רבי אלעזר, וקראו לו: רבי אלעזר חסמא. מכאן – רבי אלעזר חסמא שמו, ולא בן חסמא (ענין "תוספות יום טוב").

רבי אלעזר חסמא אומר: קנין – קרבנות העוף של תורים ובני יונה נקראים "קנינין" על שם קן צפור; ויש בהם הלכות חמורות כשהם מתערבים זה בזה, כגון חובה בנדבה או עולה בחטאת; ומסכת שלמה היא בסוף סדר קדשים, מסכת "קנינין", העוסקת בדינים אלו. ופתחי נדה – דיני אשה נידה שאברה וסתה וצריכה לשמור עד שתחזור לפתח נידתה (ענין משנה ערכין א, א), ויש כאן עניינים חמורים וחשובות מסובכים, הן הן גופי הלכות – הלכות עיקריות ויסודיות בתורה שבעל פה. תקופות – חשבון ארבע תקופות השנה, היינו חכמת התכונה (אסטרונומיה), וגמטריאות – חכמת החשבונות וההנדסה, פרפראות לחכמה – כמו הפרפראות שבאות לפני הסעודה כדי לגרות את התיאבון, או לאחריה – לקינוח סעודה, ואינו עיקר הסעודה, כך החכמות הללו אינן עיקר החכמה אלא טפלות לה, ומסייעות הן אמנם להבנת חכמת התורה. – לפי המאירי: "נתחזקו רבי אלעזר להדריך את האדם בלימודו... ורמוזו לו בקצרה, שאין ראוי לו להיכנס בחכמות הטבעיות והאלהיות עד שימלא כרסו בשר ויין, ורצה לומר: חכמת התורה והתלמוד (תורה שכתב ושב על פה). והוא תפס "קנין ופתחי נדה" שהם בסדרים האחרונים: קנין – בסוף סדר קדשים, ונידה – בסוף סדר טהרות, לומר: שראוי לו שילמד תחילה כל התלמוד מתחילה ועד סוף... ואחר שישלים עצמו בחכמת התלמוד, יתחיל בחכמות האחרות. והמבוא לחכמות האחרות הן החכמות הלימודיות: חכמת התכונה והמספר והתשבורת והשיעור, ומתן יבוא לחכמות הטבעיות והאלהיות, כמו שנודע למבינים".

באור משנה א

בן זומא הוא שמעון בן זומא. ואף על פי שהיה גדול בתורה וראוי להוראה, לא הגיע לסמיכה להיקרא בשם "רבי" ונשאר כל ימיו תלמיד לחכמי יבנה (הוריות ב. ב. קידושין טז. ט. מכאן – היו קוראים אותו על שם אביו. כוחו היה גדול ביהוד במדרש המקראות, להוכיח את מקור הלכות בכתוב. והרי מפורסמת המשנה (ברכות א, ה): "אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז, א): "למען תזכור את יום צאתך כל ימי חייך; ימי חייך – הימים, כל ימי חייך – הלילות" הוא נמנה עם הארבעה שנכנסו לפרדס (שנסתקו בחנות הנתר), והוא "הציק ונפגע" (שנסרפה דעתו עליו מרוב האורה שבלבלה אותו). במאמרו שבמשנתנו הוא בא להגדיר מבחינה חיובית את המושגים: חכם, גבור, עשיר ומכובד; שכן ירמיה הנביא אמר: "אל יתהלל חכם בחכמתו, אל יתהלל הגיבור בגבורתו, ואל יתהלל העשיר בעשרו; כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי... כי באלה חפצתי נאום ה'" (ירמיה ט, כב); ובא בן זומא ללמד, שיש חכמה, גבורה ועושר שראוי לו לאדם להתהלל בהם, לפי שהם בכלל "השכל וידוע אותי" (תוספות יום טוב; רבנו יונה)

מקיימה, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מועטין – שכן מעשי המצוות הם השרשים, והחכמות הם הענפים, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו – לפי שאינו מורשש בקרקע כראוי; כך מי שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, כפי שבארנו לעיל במשנה ט, שנאמר: "ארוך הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר וזרועו, ומן ה' יסור לבו. והיה כערער בערבה (כעץ בודד וחשוף עלים הצומח במדבר) ולא יראה פריבוא טוב (גם בעונת הגשמים אינו מרגיש שינוי לטובה), ושכן חררים במדבר (במקום שמים וחרב מחום השמש הלוהט במדבר) ארץ מלחה ולא תשב" (ואין בה ישוב). אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו – שעיקר מגמתו היא לעשות מעשים טובים, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו – כך האדם שהוא בעל מעשים טובים, והוא מורשש ביראת שמים – שום דעות והשפעות זרות אינן יכולות להזיזו מדעתו, שנאמר: "ברוך הגבר אשר יבטח בה'... והיה כעץ שתול על ימים ועל יובל (נחל מים) ישלח שרשיו, ולא יראה פריבוא הם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצרת לא ידאג (שמספיקים לו המים אשר בנחל), ולא ימיש מעשות פרי" (לא יחדל מלתת פירות).

באור משנה יח

רבי אלעזר חסמא היה תלמידו של רבן גמליאל וגם של רבי יהושע. כרבו רבי יהושע עסק אף הוא בחורת הטבע והיה חכם גדול בחכמת התכונה ובתורת החשבון. בגמרא (הוריות י, א) מובא: "רבן גמליאל ורבי יהושע היו מהלכים בספינה. לרבן גמליאל היתה פת ולרבי יהושע פת וסולת... אמר לו (רבן גמליאל לרבי יהושע): וכי היית יודע שתעטב כל כך שהבאת גם סולת? אמר לו: כוכב אחד יש שעולה לשבעים שנה ומתעה את הספינים, אמרתי: שמה יעלה ויתעה אותנו. אמר לו: כל כך (חכמה) בידך, ואחרי יורד בספינה (לחזור אחרי פונסה)? אמר לו: עד שאתה תמה עלי – תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה: רבי יוחנן בן גודגא ורבי אלעזר חסמא, שידועים לשער כמה טפות יש בים – ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש. נתן (רבן גמליאל) דעתו להושיבם בראש. כשעלה (ליבשה) שלח להם ולא באו. חזר ושלח, ובאו. אמר להם: כמדומים אתם ששררה אני נתן לכם (שאתם ברוזים מן הגדולה) – עבדות אני נתן לכם" (שהשררה עבדות היא לאדם. לפי שמושל עליו עול רבים – רש"י). בענין כינויו "חסמא" מסופר במדרש (ויקרא רבה כג): רבי אלעזר בא פעם למקום אחד, אמרו לו לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה. אמר להם שאינו בקי בזה. אמרו: זה הוא רבי אלעזר שהלל משבחים בו, לחינם קוראים לו "רבי". נתכרמו פניו מחמת בושה והלך לו אצל רבי עקיבא. אמר לו רבי עקיבא: למה פניך חולנית? סיפר לו את כל המעשה. לימדו רבי עקיבא. לאחר זמן נודמן שוב לאותו מקום. אמרו לו: פרוס על שמע – פרס, עבור

פרק רביעי

א בן זומא אומר: איזהו חכם? הלומד מפל אדם, שנאמר (תהלים קיט, צט): "מפל מלמדי השפלותי". איזהו גבור? הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז, לב): "טוב ארך אפים מגבור, ומשל ברוחו מלכד עיר". איזהו עשיר? השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח, ב): "יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך"; "אשריך" – בעולם הזה, וטוב לך – לעולם הבא. איזהו מקבד? המכבד את הפריות, שנאמר (שמואל א ב, ל): "כי־מכבדי אכבד ובני יקליו".

ב בן עזאי אומר: הוי רץ למצוה קלה כבמורה, ובורח מן העברה; שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה, פירוש ברטנורה

ד א בן זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמך שיקרא רבי, הוי קורין אותו על שם אביו. וכן בן עזאי. ושניהם שמעון: איזהו חכם. הכי קאמר, איזהו חכם שראוי שיתהלל בחכמתו: הלומד מכל אדם. ואע"פ שהוא קטן ממנו. שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו הוא לשם שמים ולא להתפאר בה; שנאמר מכל מלמדי השכלתי. ויפא דקרא כי עדותך שיחה לי, כלומר הייתי לומד תורה מכל מלמדי ואפילו מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכבודי, כי עדותך שיחה לי, שכל כוונתי הייתה לשמים בלבד. וכן איזהו גבור, שראוי שיתהלל בגבורתו, הכובש את יצרו: שנאמר טוב ארך אפים מגבור. הכי הוי פירושא דקרא, טוב ארך אפים הבא מצד הגבורה של כבוש היצר, לא מצד רכות המבע, וכן מושל ברוחו כשכב מלוכד עיר, מן המלך שלאחר שכבש את העיר ובא לידו האנשים המורדים בו, מושל ברוחו ואינו הורג; איזהו עשיר. הראוי לו להתהלל בעשרו. השמח בחלקו: איזהו מקבד. לפי ששלשה דברים טובים הללו שנוכרו לעיל, שהם החכמה והגבורה והעושר, הווכח בהם הוא נכבד מעצמו בעיני אלהים ואדם, ואף אם הבריות לא יכבדוהו בעבורם, לכך חבר התנא ליה ואמר מי שיש בו המדות הללו והוא נכבד בעצמו, מה יעשה ויהיה מכובד מאחרים, יכבד את הבריות: כי מכבדי אכבד. והדברים ק"ו, ומה הקב"ה שהוא מלך הכבוד וכל מה שברא בעולמו לא ברא אלא לכבודו, מכבד את מכבדיו, ק"ו לבשר ודם: ובזוי יקלו. למדנו ענותנותו של הקב"ה. לא אמר ובזוי אקלל, אלא יקלו מעצמם. וככבוד הצדקים הקפיד יותר, שנאמר (בראשית י"ב) ומקללך אאור:

ב שמצוה גוררת מצוה. כך מנהגו של עולם, העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרות, והמתחיל בעבירות קשה לפרוש מהם. ועוד, ששכר מצוה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

שמעון בן עזאי, אף הוא חכברו שמעון בן זומא, נשאר כל ימיו תלמיד ולא הגיע לסמיכה, אף על פי שהיה גדול בתורה וראוי להוראה. היה תלמידו של רבי יהושע בן חנניה, ותלמיד חבר לרבי עקיבא. שקידתו הגדולה בתורה גרמה לו שלא נשא אשה ונשאר פנוי כל ימי חייו. בגמרא (ביבמות סג, ב) מובא: "כל מי שאינו עוסק בפרייה ורבייה, בן עזאי אומר: כאילו שופך דמים וממעת הדמות. אמרו לו לכן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים; נאה מקיים ואין נאה דורש; ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים! אמר להם בן עזאי: ומה! אעשה ונפשי חשקה בתורה; אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים." לפי האגדה (כתובות סג, א) אירס לו בן עזאי את בתו של רבי עקיבא, שגם היא – כאמה רחל עם רבי עקיבא אביה – התנתה עמו, שיקדיש עצמו לתורה. אבל לבסוף לא נשאה. ויש אומרים: נשאה ופירש ממנה (סוטה ד, ב). בן עזאי, חכברו בן זומא, עסק אף הוא בחכמת הנסתר, והיה אחר מן הארבעה שנכנסו ל"פרדס" (גן החוכמה והמחקר בענייני הטבע והאלהות). ומסופר עליו שהוא "הציץ ומת". מקום מושבו הקבוע היה בטבריה, ששם היה מרביץ תורה ברבים. בגמרא (ערוכות כט, א) מובא: "אמר רבא: הריני כבן עזאי בשוקי טבריא" (דעתי צלולה והריני מוזון להשיב בחזירת לפת לכל מי שישאלני. כבן עזאי שדוה דודש בשוקי טבריא, ולא היה בימינו עוקר הרים כמותו – רש"י). במאמרו שבמשנתנו מזהיר בן עזאי, שיהא אדם רץ למצוה ובורח מן העבירה.

בן עזאי אומר: הוי רץ למצוה קלה – אפילו מצוה שהיא נראית קלה בעיניך, הווי רץ לקיימה בזריות ובשמחה, כבמורה – יש נוסחאות שאין גורסים תיבה זו (עיין "תוספות יום טוב"). ובורח מן העבירה – אפילו עבירה שהיא נראית קלה בעיניך, הווי בורח ומתרחק ממנה (מחזור ויטרי). ויש מפרשים, שלא נקט התנא "קלה" אלא ביחס למצוה בלבד, אבל לא ביחס לעבירה, לפי שזה ששנינו "קלה", היינו שהיא קלה על האדם לעשותה, והעבירות הן כולן קלות על האדם לעשותן, שרובן הנאה הן לאדם; הלכך לא שייך לומר: "מן העבירה הקלה" ("תוספות יום טוב" בשם "דרך חיים"); שמצוה גוררת מצוה – העושה מצוה אחת הריהו מתעורר על ידה לעשות עוד מצוות, ועברה גוררת עברה – העושה עבירה אחת, הריהו נמשך אחרי עבירות אחרות, שכן דרכו של יצר הרע, היום אומר לו: עשה כך, ולמחר – עשה כך, עד שעובר עבודה זרה (שבת קה, ב); וכן דרשו על הפסוק (תהלים א, א): "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב" – וכי מאחר שלא הלך, היכן עמד? ומאחר שלא עמד, היכן ישב? ומאחר שלא ישב, היכן לך? – אלא לומר לך: שאם הלך, סופו לעמוד; ואם עמד, סופו לישוב; ואם ישב, סופו לרוץ (עבודה זרה יח, ב). ובמדרש אמרו

ועוד הוסיף את ענין הכבוד, כפי שיבואר.

בן זומא אומר: איזהו חכם? – הראוי להתהלל בחכמתו? הלומד מפל אדם – ואפילו כשאינו גדול ממנו בחכמה, והוא הולך ולומד, ודוחק ונכנס בכל מקום שהם בני תורה, ואינו מתבייש (רש"י). ובברטנורה מבואר, שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים, ולא להתפאר בה; אדם כזה ראוי להיקרא "חכם" ויכול להתהלל בחכמתו, שהיא מתקיימת בו, שנאמר: – בדרך המלך: "מפל מלמדי השפלותי" – כלומר: הייתי לומד תורה "מכל מלמדי", ואפילו מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכבודי; וסופו של הפסוק: "כי עדותך שיחה לי" – שכל כוונתי הייתה לשם שמים, כיון שכל שיחתי הייתה בתורה (ברטנורה; "תוספות יום טוב"). איזהו גבור? – שראוי שיתהלל בגבורתו? הכובש את יצרו – שאינו נכנע לתאוותו ושרירות לבו והוא שולט ברוחו, שנאמר: "טוב ארך אפים מגבור" – המאריך אפו ואינו ממהר לנקום נקמתו, טוב הוא וחשוב מגבור מלחמה וממשל ברוחו מלכד עיר" – מי שידוע לשלוט ברוחו ולעצור כעסו, ערכו גדול מגבור הכובש עיר. ובברטנורה מבואר: טוב ארך אפים הבא מצד גבורת הנפש של כיבוש היצר, וכן מושל ברוחו טוב כשהוא בא מצד לוכד עיר, כגון מלך שכבש עיר ובאו לידו האנשים שמרדו בו, והוא מושל ברוחו ואינו הורגם. איזהו עשיר? – הראוי לו להתהלל בעשרו? השמח בחלקו – שהוא מסתפק במה שיש לו, ואינו רודף אחר העושר, שנאמר: "יגיע כפיך כי תאכל" – ולא תהא להוט לאסוף הון בדרכים שונות כדי להתעשר, אשריך וטוב לך"; "אשריך" בעולם הזה – שלא תצטרך לבריות, וטוב לך" לעולם הבא – שלא תבוא לידי גזל וחמס. איזהו מקבד? – לאחר שמנה בן זומא את שלש המידות, חכמה גבורה ועושר, שהזוכה בהם הריהו נכבד מעצמו בעיני אלהים ואדם, ואף אם הבריות לא יכבדוהו לפעמים בעבורם, הוסיף ללמד, מה יעשה אדם כדי שהבריות יכבדוהו בלב שלם ויהא ראוי לכבודו? המקבד את הבריות – כי המכבד את חברו, את עצמו הוא מכבד, שנאמר: "כי־מכבדי אכבד" – המדובר הוא בהקב"ה, וקל וחומר לבני אדם, שכן מה הקב"ה, שכל בריותיו לא נבראו אלא לכבודו, הריהו מכבד את מכבדיו, קל וחומר לבשר ודם. ובזוי יקליו" – מאליהם, שיהיו בזויים מתוך שפלותם וקלות ערכם.

שְׂשֹׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה וְשֹׁכֵר עֲבֵרָה עֲבֵרָה.

ג הוא הַיָּה אֹמֵר: אֵל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם, וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג לְכָל דְּבָר; שְׂאִין לָךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה, וְאִין לָךְ דְּבָר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם.

פירוש ברטנורא

מצוה. שמן השמים מסייעין ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שתיהן. וכן שכר עבירה וכו'. פירוש אחר, ששכר מצוה מצוה, שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה, ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה; ושכר עבירה עבירה. והשכר וההנאה שמגעת לו לאדם בעשיית העבירה נחשב לו כעבירה בפני עצמה, ולוקה על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה:

ג אל תהי בו לכל אדם. לומר מה יוכל פלוני להזיק לי: ואל תהי מפליג. מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו, אל תאמר רחוק הוא שיהיה ואין לדאוג ממנו:

משניות מבוארות – קהתי

יפה בעתו – כל מה שעשה הקב"ה בעולמו יפה עשה (מדרש תהלים, לד): שְׂאִין לָךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה – שעת הצלחה, שבה תרום קרנו בעולם, יגבר כוחו ויעלה לגדולה. צא ולמד מיפתח הגלעדי. הוא גורש מן העיר ומנחלת אבותיו והיה לראש לאנשים ריקים ופוחזים שהתלקטו אליו; ואנשי גלעד בצר להם פנו אליו לעזרה, ויהי להם למושיע ושופט; ואמרו חכמים (ראש השנה כה, ב): "יפתח בדורו – כשמואל בדורו". וכן מסופר (בראשית דבה פ' תולדות) על דיקליטיינוס, שהיה רועה חזירים אצל טבריא, וכיון שהיה מגיע לבית מדרשו של רבי יהודה נשיאה, היו התינוקות יוצאים ומכים אותו. לאחר ימים נעשה מלך והוציא גזירות על חכמי ישראל. נעשו להם נסים ועמדו בגזירותיו. כשבאו לפניו, אמר דיקליטיינוס לחכמי ישראל: בשביל שא־להיכם עושה לכם נסים – אתם מזלזלים במלך! אמרו לו: בדיקליטיינוס רועה חזירים אנו מזלזלים, אבל לדיקליטיינוס המלך – אנו משתעבדים. אמר להם: אף על פי כן אל תזלזלו לא ברומי קטן ולא בגולייר קטן "גולייר" – עבד מלך מן הפחותים). מכאן – שלא תהא בו לכל אדם. נְאִין לָךְ דְּבָר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם – שלא ברא הקב"ה דבר לבטלה, ואם אין צורך בדבר במקום זה, יש בו צורך במקום אחר (תפארת ישראל). וכן מובא במדרש (ילקוט שמעוני שמואל, קלא): אמר דוד לפני הקב"ה: רבונו של עולם! כל מה שעשית, יפה עשית – "כולם בחכמה עשית"; אבל השטות (השגוון) שבראת, מה הנאה יש בה לפניך? אדם מהלך בשוק וקורע את בגדיו ותינוקות משחקין בו ורצין אחריו – כלום זה נאה לפניך? אמר לו הקב"ה: על שטות אתה קורא תגר? חייך שתצטרך לו... וכך היה: בשעה שברח דוד אל אכיש מלך גת, אמרו לו שריו לאכיש: נהרוג למי שהרג את אחינו. באותה שעה נתיירא דוד וביקש רחמים מפני הקב"ה: רבונו של עולם! תן לי מעט מאותו הדבר (שטות), ונתן לו. מה כתוב בו? "ויאמר אכיש אל עבדיו, הנה תראו איש משתגע... חסר משוגעים אני, כי הבאתם את זה להשתגע עלי" (שמואל א, כא, טו-טז), וגרשו מעם פניו. באותה שעה שמח דוד שמחה גדולה והודה לה' על ה"שטות" שנתן לו. זהו שכתוב (תהלים לד, א-ב): "לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך, ויגרשהו וילך. אברכה את ה' בכל עת... מכאן, שלא תהא מפליג לכל דבר. ויש מפרשים: אל תהי מפליג לכל דבר – אל יהא שום חפץ ושום דבר ושום כלי תשמיש קל בעיניך להניחו במקום הפקר, והוא הולך לאיבוד, לפי שאין לך חפץ בו עכשיו, שאין לך דבר שאין לו מקום – ויהא לך צורך בו פעם אחרת, ויחסר לך (מחזור ויטרי), וזהו שאמר שלמה (משלי יג, יג): "בו לדבר יחבל לו" – המתייחס לדבר בבזו, והיהו חובל בעצמו. ובברטנורא מבואר: אל תהי בו לכל אדם – לומר, מה יוכל פלוני להזיק לי? ואל תהי מפליג לכל דבר – מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו; אל תאמר: רחוק הוא שיהיה, ואין לדאוג ממנו (בדרך זו מתפרשת משנתנו גם לפי הרמב"ם. המאירי ועוד).

(תנחומא ויקרא): "לא יצר אדם על עבירה שעשה בשוגג, אלא על שנפתח לו פתח שיחטא אפילו בזמיר; ולא ישמח אדם על מצוה שבאה לידו, אלא על שמצוות הרבה עתידות לבוא לידו, שכן מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה". ועוד: שְׂשֹׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה – שכרה של מצוה הוא עשיית מצוה אחרת, כלומר שמן השמים מסייעים ביד מי שעשה מצוה אחת, שיוסיף לעשות עוד מצוה, כדי לתת לו שכר על שתיהן (ברטנורא); וְשֹׁכֵר עֲבֵרָה עֲבֵרָה – כלומר עונשה של עבירה הוא, שהוא מוסיף לעבור עוד עבירה; ומבואר ב"תוספות יום טוב" (בסם רבנו יונה), שהשם יתברך מניחו ביד טבעו הרע, אבל לא שסייעוהו מן השמים לכך, כמו שאמרו (יומא לח, ב): "בא ליטמא – פותחין לו; בא ליטהר – מסייעין אותו... משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון (מין בושם): בא (הלוקח) למדוד נפט – אומר לו (המוכר): מדוד אתה לעצמך (מפני שריחו רע). בא למדוד אפרסמון – אומר לו (המוכר): המתן לי עד שאמדוד עמך, כדי שנתבסס אני ואתה". פירוש אחר: ששכר מצוה מצוה – שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה, נחשב לו למצוה בפני עצמה, והוא נוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה; ושכר עבירה עבירה – השכר וההנאה שמגעת לו לאדם בעשיית העבירה, נחשב לו כעבירה בפני עצמה והוא לוקה על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה (ברטנורא).

באור משנה ג

משנתנו מביאה מאמר נוסף של בן עזאי, בו הוא מלמדנו, שכל אדם בעולם ראוי ליחס של כבוד, וכל דבר בעולם הוא בעל ערך. היסוד הרעיוני של בן עזאי על חשיבותו של כל אדם אנו מוצאים בירושלמי (נדרים ט, ד): "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) – רבי עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר: "זה ספר תולדות אדם" (בראשית ה, א) – זה כלל גדול מזה". כוונתו של בן עזאי לסופו של אותו פסוק: "בדמות אֱלֹהִים עשה אותי", כלומר: הרעיון שהאדם נברא בדמות אֱלֹהִים וצלמו הוא יסוד מוסרי־חברתי יותר גדול מן המצוה "ואהבת לרעך כמוך", שיכול אדם להשפיל את עצמו ולמחול על כבודו, אבל על כבוד חברו אין בידו למחול; וכן מבואר במדרש (בראשית רבה א, כד): "שלא תאמר: הואיל ונתבחיית יתבוה חברי עמי: הואיל ונתקללתי, יתקלל חברי עמי – אם עשית כן, דע למי אתה מכוה, "בדמות אֱלֹהִים עשה אותי".

הוא – בן עזאי – הִיָּה אֹמֵר: אֵל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם – לשום אדם; וכן אמר שלמה (משלי יא, יב): "בו לרעהו חסר לב"; ואמרו חכמינו (דרך ארץ רבה ה): "לעולם יהיו כל בני אדם לפניך כליסטים, והווי מנבדם כרבן גמליאל" (כאילו הם רבן גמליאל?). נְאִיל תְּהִי מִפְּלִיג – אל תהא מרחיק, לְכָל דְּבָר – כלומר שלא תחשוב על שום דבר שהוא מיותר ואין לעולם צורך בו, כמו שאמרו (קהלת רבה ח, ח): "אפילו דברים שאתה רואה אותם מיותרים בעולם, כגון זבובים, פרעושים ויתושים, אף הם בכלל ברייתו של עולם", כלומר אף בהם יש תועלת לעולם, שכתוב (בראשית א, לא): "וירא אֱלֹהִים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", וכן כתוב (קהלת ג, יא): "את הכל עשה

ד רבי לויטס איש יבנה אומר: מאד מאד הוי שפל רוח, שתקנת אנוש רמה. רבי יוחנן בן ברוקא אומר: פל המחלל שם שמים בסתר – נפרעין ממנו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם.
ה רבי ישמעאל בנו אומר: הלומד על מנת ללמד – מספיקין בידו ללמוד וללמד; והלומד על מנת לעשות – מספיקין בידו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות. רבי צדוק אומר: אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ולא קרדם

פירוש ברטנורה

ד מאד מאד הוי שפל רוח. אע"פ שבשאר מדות הדרך האמצעית היא המשובחת, במדת הגאווה אינו כן, אלא יטה לקצה האחרון של שפלות הרוח. לפי שהגאווה היא מאוסה ביותר, ועוד שרוב בני אדם נכשלים בה ולא כדלי אינשי מונה, לכך צריך לעשות לה חרקה יתירה:
ה הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד. גרסין. והכי פרושו, הלומד על מנת להיות תמיד עוסק בתורה ואין ברעתו להיות גומל חסדים עם הבריות, כרבה [ר"ה י"ח ע"א] דעסק בתורה ולא עסק בגמילות חסדים, אע"ג דאיבעי ליה לאעסוקי נמי בגמילות חסדים, מכל מקום מספיקין בידו ללמוד וללמד, ותהיה מחשבתו נעשית. והלומד על מנת לעשות, שהוא רוצה לעסוק בתורה ולהיות ג"כ גומל חסדים, כאבי [שם] דעסק בתורה ובגמילות חסדים,

משניות מבוארות – קהתי

האיטליו שאני גזקן – רש"י; רבי יוחנן אמר: כגון אם אני הולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין [ואין הכל יודעים שנחלשתי בגירסתו]. ולמדים הימני להיבטל מתלמוד (תורה...) ב. העובר עבירה מפני שאין פחד אלהים לנגד עיניו, ולא משום שיצרו תקפו, אלא מתוך כפירה ופריקת עול, ובכגון זה מדובר במשנתנו, שאף על פי שהוא חוטא בסתר, משום שחושש לכבוד עצמו, הואיל ואינו חוטא אלא משום שכבוד ה' ותורתו קלים בעיניו, לפיכך נפרעים ממנו בגלוי, למען ידעו הכל שהוא רשע גמור; וכיון שהמדובר הוא באפקורס, לפיכך מסיים התנא: "אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם".

באור משנה ה

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא למד תורתו מאביו, וכן מפי חכמים אחרים בכורס ביבנה. היה חברו רבן שמעון בן גמליאל ושל רבי יהושע בן ברוקא. במאמרו שבמשנתנו הוא בא להעריך את שתי הגמילות שיטת בלימוד התורה: א) לדעת את התורה ולהשכיל בעניינה, כדי להיות מורה בישראל, ב) לדעת כיצד לחיות על פי התורה. – כהמשך למאמרו של רבי ישמעאל מביאה משנתנו מאמרו של רבי צדוק, שאסור לאדם להשתמש בתורה לא לשם כבוד ולא לשם פרנסה. רבי צדוק היה מראשי התנאים, ומסופר עליו (גיטין נו, א), שארבעים שנה לפני החורבן היה יושב בתענית ובתפילה שלא יחרב הבית; וכשעזב רבן יוחנן בן זכאי את ירושלים שהיתה אז במצור, היתה אחת מבקשותיו שביקש מאת אספסינוס, שיתן לו רופא לרפא את רבי צדוק שנחלש מאד מרוב הצומות, ונתכוון גרונו והיה ניוון בעיסיו הגורגרות שהיה מוצץ מתוכן (ספר המאור להרמב"ם). אחרי החורבן נתיישב בגליל בעיירה הסמוכה לחיפה ומשם העלה עמו שאלות לחכמי יבנה, ואף העיד ביבנה על הלכות שונות (ערוות ז, א-ד). בגמרא (קידושין לב, ב) מובא: "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה (של) בנו של רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם. נתן הכוס לרבי אליעזר ולא נטלו, נתנו לרבי יהושע וקיבלו. אמר לו רבי אליעזר: מה זה יהושע? אנו יושבין, ורבן גמליאל עומד ומשקה עלינו? אמר לו (רבי יהושע): מצינו גדול ממנו ששימש: אברהם גדול הדרו היה, וכתוב בו (בראשית יח, ח): "והוא עומד עליהם"; ושמן תאמרו: כמלאכי השרת נדמו לו, לא נדמו לו אלא לערביים; ואנו – לא יאה רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו? אמר להם רבי צדוק: עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום, ואתם עוסקים בכבוד הבריות? הקב"ה משיב רוחות, ומעלה נשיאים (ענינים), ומוריד מטר, ומצמיח אדמה, ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד (רא רבן גמליאל עומד האדם הנכנסים בלבד, אלא אף לרשעים שובדי עבודה זרה); ואנו לא יאה רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו?!"

רבי ישמעאל בנו – של רבי יוחנן בן ברוקא – אומר: הלומד על מנת ללמד את התורה לאחרים, אף על פי שאין זו תורה לשמה, אלא כדי שיוכה לתואר "רבי" ולמעמד מכובד, מכל מקום מספיקין בידו ללמוד וללמד – מסייעים בידו מן השמים שמחשבתו תתקיים, ויסיפק גם ללמד אחרים, שאף מגמה זו חשובה היא, ואמרו חכמים (פסחים נ, ב): "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". והלומד על מנת לעשות – שיעקר מגמתו בלימודו הוא, שיוכל ללמד את התורה לאחרים, אף על פי שאין זו תורה לשמה, אלא כדי שיוכה לתואר "רבי" ולמעמד מכובד, מכל מקום מספיקין בידו ללמוד וללמד – מסייעים בידו מן השמים שמחשבתו תתקיים, ויסיפק גם ללמד אחרים, שאף מגמה זו חשובה היא, ואמרו חכמים (פסחים נ, ב): "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". והלומד על מנת לעשות – שיעקר מגמתו היא לקיים את מצוות התורה, מספיקין בידו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות – כלומר שמסייעים בידו להשיג את

באור משנה ד

רבי לויטס איש יבנה בא כגון להזכיר, שמידת הגאווה היא מידה מגונה מאד, וצריך אדם להתרחק ממנה עד שיגיע לידי שפלות הרוח. מאמר זה הוא מאמרו היחיד של רבי לויטס במשנה. – רבי יוחנן בן ברוקא היה תלמידו של רבי יהושע בן תנאי, וחברו של רבי אלעזר חיסמא. במאמרו שבמשנתנו הוא מזהיר על חומרת החטא של חילול השם.

רבי לויטס איש יבנה אומר: מאד מאד הוי שפל רוח – אף על גב שבשאר המידות, הדרך האמצעית היא המשובחת (עיין פרק ב' משנה א'). במידת הגאווה אין הדבר כן, שהואיל וזוהי מידה מגונה מאד, ורוב בני אדם נכשלים בה, לפיכך צריך להתרחק ממנה עד לקצה האחרון ולהגיע לשפלות הרוח; וישים האדם אל לבו תמיד, שתקנת אנוש רמה – שסופו של כל אדם להיות רמה ותולעה בקבר, ומה ערכו כי יתגאה? – מחשבה זו תועיל, איפוא, להרחיק מלבו רגש של גאווה ולחנך עצמו בענוותנות יתירה. רבי יוחנן בן ברוקא אומר: פל המחלל שם שמים בסתר – שעבר עבירה בסתר, שאילו היה עושה אותה בגלוי, היה בה חילול השם, כגון שהוא תלמיד חכם, שהבריות למדים ממנו (מחזור ויטרי), נפרעין ממנו בגלוי – הקב"ה מעניש אותו בגלוי ומגלה חרפתו. וכל כך למה? שלא יתחלל שם שמים על ידו, שלא יאמרו: ראייתם פלוני שהוא חכם ועשה מעשים טובים ופגעו בו צרות כך וכך – ולפיכך מענישו בלתי רשעים. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם – בין שעשה את העבירה בשוגג, ובין שעשה במזיד, אם יש בה משום חילול השם, נפרעים ממנו בגלוי, כמו שאמר ה' לדוד על ידי נתן הנביא (שמואל ב' יב): "כי אתה עשית בסתר, ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש". וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "כוונתו כאן, שחילול השם אם יהיה במזיד או בשוגג, נפרעין ממנו בגלוי; אם היה מזיד – עונש מזיד, ואם היה שוגג – עונשו שוגג, אבל שני העונשים בגלוי". וכן אמרו (יומא פו, ב): מפרסמים את החנפים מפני חילול השם (שבני אדם למדים ממונעיו וסבורים עליו שהוא צדיק; ועוד. כשפורענות באה עליו, בני אדם אומרים: מה הועילה לו זכותו? – רש"י). ועוד אמרו (קידושין מ, א): "אין מקיפין בחילול השם", כלומר שאין הקב"ה נוהג בו כחננוני המקיף וממתין לתשלום החוב – אלא נפרע ממנו מיד, כדי לגלות חרפתו בציבור. בעל "תפארת ישראל" מבאר: שני מיני מחללי השם הם: א) העובר עבירה בפרהסיא אפילו לתיאבון, שעל כל פנים מחלל השם הוא, שאף על פי שיצרו תקפו, מכל מקום היה לו לעשות בסתר, כמו שאמרו (תניגא טז, א): "אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו... ואל יחלל שם שמים בפרהסיא". חילול השם מסוג זה אפשר אפילו בצדיק גמור, שהרי הוא משמש מופת לרבים, ולכן אמרו: "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו" (עיין חולין מד, ב). וכן אמרו (יומא פו, א): כיצד הוא חילול השם? אמר רב: כגון אם אני לוקח בשר באיטליו ואיני משלם לו לאלתר (וכשאני מאחר לפרוע אומר בעל

מסכת אבות פרק רביעי משנה ו

קכג

לְחַפְרוּ בָהֶם. וְכִף הָיָה הַלֵּל אוֹמֵר: וְדִשְׁתַּמְשׁ בְּתַנְאֵי חֵלְפֵי. הָא לְמִדְתָּ: כָּל הַנְּהַנְה מִדְּבָרֵי תוֹרָה – נוֹטֵל חַיֵּיו מִן הָעוֹלָם.

ו רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה – גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת; וְכָל הַמְּחַלְלֵל אֶת הַתּוֹרָה – גּוֹפּוֹ מְחַלְלֵל עַל הַבְּרִיּוֹת.

פירוש ברטנורא

מספיקין בידו להשלים מחשבתו, וזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ויש מפרשים הלומד על מנת ללמד, בשביל שיקרא רבי, וגורסין אין מספיקין בידו ללמוד וללמד. וברוב הספרים מצאתי כנירסא ראשונה, ועיקר: אל תעשם עטרה להתגדל בהם. שלא תאמר אלמוד בשביל שאקרא רבי ויושיבני בראש, אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא: ולא קרדום לחפור בהם. ולא תלמוד תורה כדי לעשות נמנה מלאכה שתתפרנס בה, כמו קרדום לחפור בה, שהעושה כן מועיל בקדושתה של תורה וחיוב מיתה בידי שמים כמו שנהנה מן ההקדש. ומלמדי תינוקות נוטלין שכר שימור התינוקות בלבד, שמשמין אותן שלא יפשעו ויזיקו, ושכר פיסוק טעמים, שאין הרב חייב לטרוח וללמד לתלמידים פיסוק הטעמים. אבל שכר לימוד אסור ליטול, דכתיב (דברים ד') ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים כאשר צונו ה' אלהי, מה אני בחנם אף אתם בחנם. וכן הדין אסור לקח שכר פסק הדין, אלא שכר במלה בלבד, דבר שהוא ניכר כמה מפסיד מביטול מלאכתו כדי לשמוע מענות בעלי הדין. ובלבד שיטול משניהם בשוה, ואם נוטל יותר מזה, דינו במלים. ומה שהתירה תורה לתלמיד חכם ליהנות מדברי תורה, הוא, שתמכר סחורתו בשוק קודם כל אדם, וגם שיפטר מכל מסים ועולים וארנוניות. ואפילו כסף גולגלתא חייבין הצבור ליתן עליו, ואפילו הוא עשיר ויש לו ממון הרבה יכול הוא לשאול בדין שיפטרוהו. ואם תלמיד חכם חולה הוא ומדוכא ביסורין ומרבין העם להביא מנות גדולות מפני כבוד תורתו, מצוה עליו שיטול, ואין זה בכלל נאות מדברי תורה, הואיל ואי אפשר לו להתפרנס בדרך אחרת. וכן תלמיד חכם שמינו אותו הצבור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי ציבור, מותר לו לקח מהם פרס ואפילו שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו, כדי שיהיו מוונתיו בריוח ומתוך כך יהיה גדול וראוי ומאויים בעיניהם. כדאשכחן בכהן גדול דכתיב ביה הגדול מאחיו, ודרשו חכמים (יומא י"ח ע"א) גדלו מאחיו, שיהיו אחיו הכהנים מעשייהו אותו משלהן. והכמים הראשונים שהיו נמנעים מזה, מרת הסודית היתה בהם, אבל לא מן הדין: **ו כל המכבד את התורה.** הרוש החסרות והיתרות שבתורה ומראה טעם על כל קוץ וקוץ לומר שאין בה דבר לבטלה, אין לך כבוד תורה גדול מזה. אי נמי, המכבד ספר תורה ומכבד לומדי התורה והעוסקים בה, כל אלו בכלל מכבד את התורה הן;

משניות מבוארות – קהתי

“אנו העלובים נקשה על דברי רבי יוסי?” שכשם שיש בין קדשי קדשים לחולי חולין, כך בין דורנו לדורו של רבי יוסי (ירושלמי גיטין ו, ז). תלמידו איסי בן יהודה היה אומר עליו: “רבי יוסי ניומקן עמו” (גיטין סז, א), כלומר שהיה מנמק בדבריו בהלכה בטוב טעם ודעת. הוא היה שונא את המחלוקת ופירוד הדעות, ודרכו היתה להכריע ולפשר בין החולקים (תרומוט ב, ג; ערובין ז, ה ועוד). מתרחק היה מן הקפדנות ומן הכעס, והיה מתייחס בעדינות לכל אדם. הוא היה אומר: לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו (תענית כא, ב).

רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה – שמראה זריזות בעשיית מצוותיה ומכבד את חכמי התורה וחיבוריהם (רמב"ם), גופו מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת – הרי הוא עצמו מכבד על הבריות, וְכָל הַמְּחַלְלֵל אֶת הַתּוֹרָה – שמכבד את התורה, דהיינו שאינו עוסק בה ומכבד תלמידי חכמים ומזלזל בחיבוריהם, גּוֹפּוֹ מְחַלְלֵל עַל הַבְּרִיּוֹת – הרי הוא עצמו מתבזה על ידי כך בעיני הבריות. ויש מפרשים: כל המכבד את התורה – בנועם המדות, שדבר זה הוא בודאי כבוד התורה, כשלומדיה מסולסלים ונקיים ובעלי מידות נכבדות, ואז הוא מנובד על הבריות, כמאמר הכתוב (משלי ז, ח): “סלסלה ותרוממך”, וכמו שאמרו (יומא יט, א): “ראיתם פלוני שלמד תורה, כמה נאים מעשיו וכמה מתוקנים, אשרי אביו שגידלו, ואשרי רבו שלימדו תורה.” וההיפך הוא בהיפך, והוא שאמר: “וכל המחולל את התורה, גופו מחולל על הבריות” – שכל מי שמדבר טוב על טובים וחכמים, בידוע שהוא עצמו טוב; והמחלל כבודם, בידוע שהוא עצמו רע ומחולל, וזהו שאמר שלמה (משלי כ, כא): “מצרף לכסף וכוור לזהב, ואיש לפי מהללו” – לפי מה שהוא מחלל; ופירוש הדברים: כשם שעל ידי המצרף והכוור תיבתן איכות הכסף והזהב, כמה יש בהם כסף או זהב טהור, וכמה סגים בהם, כך ייבתן טיבו וערכו של האדם, לפי הדברים והמידות שהוא מהלל באחרים, ומכאן, שאם הוא מכבד את החכמים ומהללם – הוא עצמו טוב ומהולל; ואם מחלל הוא את כבודם, שנוהג בהם קלות ראש ומזלזל בכבודם, הוא עצמו רע ומחולל (חמאדי).

באור משנה ז

רבי ישמעאל היה הגדול בחמשת בניו של רבי יוסי בן חלפתא, שהוכרנו אותם בהקדמה למשנה הקודמת. את תורתו קיבל מאביו וכמעט כל מאמריו בהלכה בשם אביו הם. כאביו ישב אף הוא בצפיורי והורה בה הוראות. בתור דיין היה נוהג מאד גם מאבק שוחד, וכך מסופר עליו (כתובות קה, ב): “רבי ישמעאל ברבי יוסי היה אריסו רגיל להביא לו כל ערב שבת סל של פירות (מגן של רבי שמעון) פעם

באור משנה ו

רבי יוסי הוא רבי יוסי בן חלפתא מצפורי. הוא למד תורה מאביו ומשאר חכמי יבנה, אולם רבו המובהק היה רבי עקיבא. חמישה בנים היו לו מיבמתו, אשת אחיו שמת בלי בנים, וכולם גדולי תורה שהתפאר בהם והיה אומר: “נטעתי חמישה ארזים בישראל” (שבת קיח, ב); המפורסמים ביניהם: רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי אלעזר ברבי יוסי. תלמידו רבי יהודה הנשיא, כשכא להקשות על דבריו, היה אומר:

ז רבי ישמעאל בנו אומר: החושף עצמו מן הדין – פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא. והגם לבו בהוראה – שוטה, רשע וגם רוח.
 ח הוא היתה אומר: אל תהי דן יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד. ואל תאמר: קבלו דעתי! שהן רשאים ולא אהה.
 ט רבי יונתן אומר: כל המקום את התורה מעני – סופו לקימה מעשר; וכל המבטל את התורה מעשר – סופו לבטלה מעני.

פירוש ברטנורא

ז החושף עצמו מן הדין. במקום שיש גדול ממנו. אי נמו, אומר לבעלי הדין שיתפשו: פורק ממנו איבה. שהוצא מבית דין חייב, שונא לדין, שאומר בלבו לא הפך בכותבי וגזל. שמה חייב הוכא ונמצא שגול בא על דו: ושבועת שוא. שמה חייב שבועה למו שאינו חייב בה ונמצא מביא לידי שבועת שוא. אי נמו, קרי תנא לשבועת שקר שבועת שוא, כגון האומר לא לויתי ולוה, דבשעת שבועה יצאה מפיו לשוא: והגם לבו בהוראה. בלא עיון ובלא המתנה:

ח אל תהי דן יחידי. אע"פ שיחיד מומחה יכול לדון, מדרכי החסידות הוא שאפילו מומחה לא יהי דן יחידי. ודוקא כשלא קבלוהו בעלי הדין עליהם לדין, אבל קבלוהו בעלי הדין עליהם, דן יחידי ואפילו מדרך חסידות: שאין דן יחידי אלא אחד. הקב"ה שהוא יחיד בעולמו: ואל תאמר. לחברך החולקים עליך. קבלו דעתי. שאני מומחה ובלא הצירוף שלכם הייתי יכול לדון: שהן רשאים ולא אתה. הואיל וצרפת אותם עמך ראוי שישפס הדין על פי הרבים: ט המקיים את התורה מעוני. שהוא דחוק למונות ומבטל מלמאכתו כדי לעסוק בתורה: המבטל את התורה מעושר. מחמת רוב הממון צריך ליתן לבו פעם לכאן ופעם לכאן ואין לו פנאי לעסוק בתורה:

משניות מבוארות – קהתי

כמומחה יכול הייתי לדון יחידי, ולא צרפתיכם עמי אלא מתוך מידת חסידות, שְׁהֵן רְשָׁאִין – לקבל דעתך אם ירצו, או אפילו לומר לך שתקבל דעתם, וְלֹא אֶתְהָ – אבל אתה אינך יכול להכריחם לקבל את דעתך, שהואיל וצרפת אותם עמך, ראוי שייפסק הדין על פי הרבים, כמו שכתוב (שמות כג, ב): "אהרי רבים להטות".

באור משנה ט

רבי יונתן היה תלמידו של רבי ישמעאל. הוא היה דבק בתורת רבו, שהיה אומר: "דברה תורה כלשון בני אדם", בניגוד לדעתו של רבי עקיבא שהיה דורש כל אות יתירה שבתורה. מלבד במשנתו אינו נזכר יותר במשנה. לעומת זה נזכר שמו פעמים רבות במכילתא (לספר שמות) ובספרי (לספר במדבר), שהם מדרשי הלכה מיסוד בית מדרשו של רבי ישמעאל. במאמרו שבמשנתו בא רבי יונתן להזהיר שלא יימע אדם מלעסוק בתורה בין מתוך טרדות של עניו ובין מתוך טרדות של עושר.

רבי יונתן אומר: פֶּלַ המְקִיִּם אֶת הַתּוֹרָה מְעֵנִי – שלמרות עניותו וסבלו, דאגתו וטרחתו כל היום למצוא פרנסתו, הוא קובע עתים לתורה, סוֹפּוֹ לְקִימָה מְעֵשֶׂר – עתיד הוא לעסוק בתורה מתוך רווחה ושלווה נפש ללא טרדות ודאגות. וְכָל הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מְעֵשֶׂר – שמרוב טרדותיו בעסקיו המרובים, הוא מתבטל מלימוד תורה, סוֹפּוֹ לְבִטּוּלָה מְעֵנִי – עתיד הוא להיבטל מתורה מחמת עניות ומצוקה. ויש אומרים, שאין לפרש את המשנה שכל המקיים את התורה מעוני סופו להיות עשיר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו להיות עני. שהרי רואים אנחנו אנשים המקיימים את התורה מעוני ולא זכו לקיימה בעושר, וכן רואים כמה רשעים מתים עשירים; אלא פירוש הדברים הוא, שאיש המקיים את התורה מעוני – אף אילו היה עשיר לא היה נמנע מלקיימה; וכן כל המבטל את התורה מעושר, כלומר שעושרו גורם לביטול תורתו – אף אילו היה עני היה מבטלה; כלומר שאין לתלות קיומה של תורה או ביטולה לא בעושרו של אדם ולא בעניותו אלא בויקתו הנפשית לתורת ה'. פירוש אחר: כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר – שהוא זוכה להיות שמח בחלקו, כדברי בן זומא (לעיל משנה א): "איהו עשיר – השמח בחלקו" (שפת אמת).

באור משנה י

"אמר רבי אחא בר חנינא: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדרונו של רבי מאיר נחותו (גדול וחרף), ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא אומר על טמא – טהור, ומראה לו פנים (מביא לזה ראיות והנחות). ועל טהור – טמא, ומראה לו פנים. שנו: לא רבי מאיר שמו, אלא

אחת הביא לו בחמישי בשבת, אמר לו: מה נשתנה היום? אמר לו: דין יש לי ואמרת: לפי דרכי אבאי לו למר. לא קיבל ממנו. אמר לו: פסולני לך לדין. הושיב שני תלמידי חכמים ודנו לו דינו. עם שהוא הולך ובא אמר (רבי ישמעאל): אילו רצה היה טוען כך ואילו רצה היה טוען כך. אמר: תפח נפשם של מקבלי שוחד! ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי – כך, מקבלי שוחד – על אחת כמה וכמה". מכאן, דרשו עליו את הפסוק (ישעיהו לג, טו): "נוער כפיו מתמנהך בשוחד" – כגון רבי ישמעאל ברבי יוסי (מכות כד, א).

רבי ישמעאל בנו – של רבי יוסי בן חלפתא – אומר: החושף עצמו מן הדין – המונע את עצמו מלהיות דיין, כגון במקום שיש דיינים אחרים, או שאומר לבעלי הדין שיתפשו ביניהם, פורק ממנו איבה – שכן בעל הדין היוצא חייב, שונא את הדיין בלבו, וגזל – שמה יחייב את הזכאי לשלם, ונמצא גזול, ושבועת שוא – שמה יחייב שבועה למו שאינו חייב בה, ונמצא מביא לידי שבועת שוא (ברטנורא). ויש מפרשים: שמה יחייבנו שבועה שלא כדון ויישב לשקר, ונמצא נכשל על ידו שלא כדון (חמאדי). והגם לבו בהוראה – דין שבטוח בעצמו שלא יטעה, והוא נחפו להורות ללא עיון ומתנינות, הרי הוא שוטה – מפני שהוא חכם בעיניו, ואין לך שטות גדולה מזו, שנאמר (משלי כו, יב): "ראית איש חכם בעיניו, תקוה לכסיל ממנו", רשע – שאילו היתה בו יראת שמים, לא היה אץ בדבריו כל כך, כי יודע כל אחד, שהשגגה מצויה בבני אדם, ואף חכם גדול עלול לטעות, וגם רוח – בעל גאווה שרוצה להראות לעולם את כוחו וחכמתו (רבנו יונה). ויש מפרשים: שוטה – שמרבה לעצמו אויבים על ידי פסק דינו, רשע – שאינו חושש לגזל ושבועת שוא, וגם רוח – שמתוך גאוותו בוטח הוא בעצמו שאינו יכול לטעות (תפארת ישראל).

באור משנה ח

משנתו מביאה מאמר נוסף של רבי ישמעאל בן רבי יוסי, הממשך באזהרות לדין, כיצד יחשף עצמו מאחריות הדין.

הוא – רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי בן חלפתא – היתה אומר: אל תהי דן יחידי – אף על פי שמדין תורה יכול מומחה לרבים (שנתמחה בהוראה ויצא לו שם שהוא בקי בדינים) לדון יחידי (שנתמחה ה, א), מכל מקום מידת חסידות היא, שאפילו מומחה לא ישב יחיד בדין, אלא יצרף עמו עוד שניים, שמתוך שהם שלושה, הרי הם נושאים ונותנים בדבר ומוציאים את הדין לאמתו; ולפיכך אל תהא דן יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד – הקדוש ברוך הוא, שהוא יחיד בעולמו. ואל תאמר: – אם חברך, שצרפת עמך לדין, חולקים עליך ואינם מסכימים לדעתך, אל תאמר להם: קבלו דעתי! – שהרי

י רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה; והוי שפל רוח בפני כל אדם; ואם בפלת מן התורה – יש לך בטלים הרבה כנגדך; ואם עמלת בתורה – יש לך שכר הרבה לתן לך.
יא רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת – קונה לו פרקליט אחד; והעובר עברה אחת – קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים – בתרים בפני הפרענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל פנסייה שהיא לשם שמים – סופה להתקיים; ושאינה לשם שמים – אין סופה להתקיים.

פירוש ברטנורא

י הוי ממעט עסק. המעט בעסק סחורתך ומלאכתך, ויהיה עיקר עסקך בתורה; והוי שפל רוח בפני כל אדם. ללמוד אפילו ממי שהוא קטן מנך בחכמה; יש לך בטלים הרבה כנגדך. שייעונו לבטלך. פירוש אחר, יש בעולם כמה בטלים שהם הרשעים וחיות רעות שהם בטלים, ועל ידם הקב"ה יביא עלך פורענות; ואם עסקת בתורה. הוא עצמו ישלם שכרך ולא על ידי שליח, ובוה ויתרה מדה טובה על מרת פורענות:
יא פרקליט. מלאך מליץ טוב; קטיגור. מליץ רע; ולשון קטיגור, קורא תגר. וסניגור שהוא הפך קטיגור, פירושו שונא תגר:

משניות מבוארות – קהתי

לעוסקי תורתך לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, ובוה יתירה מידה טובה על מידת פורענות (דבנו יונה; ברטנורא).

באור משנה יא

שני תנאים ידועים בשם רבי אליעזר בן יעקב. הראשון – חי עוד בזמן הבית, והוא ששנה את מסכת "מדות", בה הוא מתאר את בית המקדש לפרטיו, כפי מה שראה בעיניו. בן זואי מספר, שמצא מגילת יוחסין, והיה כתוב בה בין השאר: "משנת רבי אליעזר קב ונקי", כלומר משנתו מעטה, אבל היא כסולת נקיה. והשני – היה תלמידו של רבי עקיבא, והוא כנראה רבי אליעזר בן יעקב שבמשנתו. בירושלמי (סוף פאה) מסופר עליו: פעם אחת בא עיוור לעירו של רבי אליעזר בן יעקב. ישב לו רבי אליעזר בן יעקב על ידו, אמרו בני עירו: אילולא שאדם גדול הוא עיוור זה, לא היה רבי אליעזר בן יעקב יושב לידו, נתנו לו פרנסתו בכבוד. אמר להם העיוור: במה זכיתי לכך? אמרו לו: ראינו שרבי אליעזר בן יעקב ישב לצדך. התפלל עליו העיוור תפילה זו: "אתה גמלת חסד עם מי שנראה ואינו רואה, זה שרואה ואינו נראה יקבל פיוסך ויגמול לך חסד". במאמרו שבמשנתו בא רבי אליעזר בן יעקב ללמדנו שכל מצוה שאדם עושה יוצרת סניגור עליו, וכל עבירה קטיגור.

רבי יוחנן הסנדלר היה תלמידו של רבי עקיבא, ונקרא "הסנדלר", על שם מלאכתו. ויש אומרים, שהוא נקרא כן על שם עיר מולדתו, אלכסנדריה של מצרים (ירושלמי חגיגה ג, א). בירושלמי (שם) מסופר: אחרי שבטלה גזירת אדריינוס התכנסו שבעה יוקנים, תלמידי רבי עקיבא, לבקעת רימון לעבר את השנה, וביניהם היה גם רבי יוחנן הסנדלר... שם פרצה מחלוקת בין החכמים בענייני הלכה, ורבי יוחנן הסנדלר אמר לרבי מאיר: "שימשתי את רבי עקיבא עומדות מה שלא שימשתי יושבות", כלומר: למדתי אצלו ושימשתי אותו הרבה יותר ממך, והחכמים קראו לו: "אלכסנדרי", על שם עיר מולדתו, כלומר שהוא מדבר ברמות רוח כדרך האלכסנדריים היהירים. לבסוף נתפייסו ועמדו משם בנשיקה. ואפשר שכלפי אותה הכניסה שבבקעת רימון מכונים דברי רבי יוחנן הסנדלר שבמשנתו (ספד המאור להרמב"ם), ואמנם תלמידי רבי עקיבא אלו, לאחר אסיפותיהם בבקעת רימון ובאושא, "עמדו אז ומילאו את כל ארץ ישראל תורה" (בראשית רבה טא, ג).

רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד – סניגור, מליץ ישר, המלמד זכות עליו; והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד – המקטרג עליו ודורש עונשו; כוונת התנא להעיר לאדם, שלא תהא עשיית מצוה אחת קלה בעיניו, כי בעשותו מצוה אחת כבר יש לו פרקליט אחד; וכן לא תהא עשיית עבירה אחת קלה בעיניו, כי על ידי עבירה נוצר קטיגור; ואין העבירה יוצאה במצוה, אלא אדם מקבל גמולו על המצוה כראוי, ועונשו על העבירה כראוי (התמארי). תשובה ומעשים טובים בתרים בפני הפרענות – כלומר שאם אדם עשה עבירות, תקנתו היא לחזור בתשובה ולעשות מעשים טובים, כי תשובה ומעשים טובים הם כתרס, המשמש מגן ומחסה, בפני הפורענות. וכן אמרו: "גדולה תשובה שזונות נעשות לו כזכויות" (יומא 19 א). ועוד אמרו: "כל מי שיש בידו עבירה ומתבייש לעשות תשובה, יחליפה במעשה הטוב ויעשה תשובה ויתקבל; משל לאדם שיש לו צרורות של זווים רעים, ילך אצל שולחני ויתן לו תוספת ויחליפם בזווים טובים – אף כל מי שיש בידו מעשים רעים, יעשה תשובה ומעשים טובים" (ילקוט הושע

רבי נהוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה" (ערוכין ג, ב). רבו המובהק של רבי מאיר היה רבי עקיבא; וגם למד אצל רבי ישמעאל. כן למד תורה מאלישע בן אביה, ולא נמנע מלשמעו תורה מפיו גם אחרי שיצא אלישע בן אביה לתרבות רעה והיה ל"אחר". חכמינו אמרו עליו: "רבי מאיר רימון מצא, תוכו אבל וקליפתו דוק" (תגינה טו, ב). גדול היה חלקו של רבי מאיר בסידור המשנה, שכן אמרו (סנהדרין פו, א): "סתם משנה – רבי מאיר אליבא דרבי עקיבא", כלומר שמשנתו של רבי מאיר, שקיבלה מרבי עקיבא רבו, הנתנה ליסוד בסידור המשנה, שהגיע לידי שכלול אחר כך על ידי יהודה הנשיא. בראש הכל העמיד רבי מאיר את לימוד התורה, שכן התורה מתנכת את האדם, מעדת את רוחו, משפרת את מידותיו ומעלה אותו למדרגה עליונה, כמאמרו הלהן (פרק ו משנה א): "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה"... ולמעלה (ג, ח) אמר רבי דוסתאי משמו: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו". אף במאמרו שבמשנתו מעורר הוא את האדם לדאות את עסקו בתורה כדבר שהוא למעלה מהכל, ועיקרו של חייו.

רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק – השתדל למעט ככל האפשר בעסקי פרנסתך, ועסק בתורה – ויהיה עיקר עסקך בתורה, כלומר שתעשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. והוי שפל רוח בפני כל אדם – ללמוד אפילו ממי שהוא קטן מנך בחכמה, כמו שאמר בן זומא (לעיל משנה א): "איהו חכם? הלומד מכל אדם". ויש מפרשים: גם כשתצליח בתורה, שהיא המעלה האמיתית, אל תתנאה בה; ומכל שכן כמעלות אחרות גשמיות, שאינן ראויות להתנאות בהן (דבנו יונה). ואם בפלת מן התורה – מחמת עסקיך, יש לך בטלים הרבה כנגדך – יימצאו הרבה דברים שיוסיפו להטרידך ולגזול את זמנך, ולבטלך מתורה. והמאירי מפרש: ואם בטלת מן התורה – אם בטלת ממנה והלכת להתעסק באומנות או במלאכה אחרת, לא תעלה בזה על מעלת זולתך, כי יש לך בטלים הרבה כנגדך – שאם, למשל, תהיה לסוחר, הרי כמה מבני אדם סוחרים כמותך, וכן בכל המלאכות והאומנויות. וקראם התנא "בטלים", כי הכל אפס ותוהו בערך התורה. אבל כשתשתדל במעלת התורה, תעלה בה על מעלת זולתך, כי מעטים תמצא לחברתך, כמו שאמרו חכמי המוסר: "האמת כבדה, על כן נושאה מעטים"; ורבותינו אמרו (בראשית רבה צא, יא): ארבעה דברים הם תשמישו של עולם, וכולם אם אבדו – יש להם חילופים ותמורה, ואלו הן: "כי יש לכסף מוצא, ומקום לזוהב וזיקו. ברזל מעפר יוקח, ואבן יצוק נחושה" (איוב כח, א-ב); אבל תלמיד חכם שמת – מי מביא לנו תמורתו? זהו שכתוב (שם שם, יב): "והחכמה מאין תמצא". ובאבות דרבי נתן מובא: "כל השוקד על דברי תורה, מוסרים לו שקדנים כנגדו; וכל הבוטל מדברי תורה, מוסרים לו בטלנים כנגדו, כגון ארי וזאב ונמר וברדלס ונחש והגייסות והליסטים, שהם באים ומקיפים אותו ונפרעים ממנו, שנאמר (תהלים נח, יב): "אך יש אלהים שופטים בארץ", וכל אלה הבטלים שנימנו, הם שבת אפו של הקב"ה ושליחיו לעשות משפטו בעוברי רצונו". ואם עמלת בתורה – ומעטת בעסקיך, יש לך – להקדוש ברוך הוא, שכר הרבה לתן לך – הקב"ה בכבודו ובעצמו נתן שכר

משניות מבוארות – קהתי

והתנצחות, ולא למען האמת לאמתה (המאירי). אין סופה להתקיים – לא יהא קיום לתוצאותיה ומעשיה. ובאבות דרבי נתן (סוף פרק מ) אמרו: "כנסייה שהיא לשם מצוה – זו כנסיית אנשי כנסת הגדולה; ושלא לשם מצוה – זו כנסיית אנשי דור הפלגה".

י. רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל כנסייה – אסיפה, שהיא לשם שמים – לשם מטרה של מצוה, או לברר איזה ענין לאמיתו, מבלי שתהיינה למתכנסים פניות אישיות, סופה להתקיים – עתידה הכנסייה להשיג את מטרתה, והישגיה יהיו קיימים ומבורכים. ושאנייה לשם שמים – שכל אחד עומד על דעתו מתוך כוונה של קינטור

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה טבת, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

מר יוסף שי

שלום וברכה!

זה כבר נתקבל מכתבו, בו כותב ע"ד התנ"ך שהו"ל בשביל חיילי צה"ל, וזה לא כבר נתקבל גם התנ"ך. והנני בזה להביע לו תשואות חן עבור התשורה החשובה והיקרה הזאת.

בהזדמנות זו רצוני להגיש לו ברכה גם על ההידור שבהוצאה זו, והרי גם זה מיוסד על המקרא ודברי חכמינו ז"ל - זה א-לי ואנוהו - התנאה לפניו במצוות. ואם תמיד כך, על אחת כמה וכמה בדורנו זה, דור יתום, שרבים דנים על התוכן הפנימי מהחיצוניות שבדבר.

ארשה לי להעיר בקשר עם הני"ל, בפרט אשר אם יסכים להעירתי יש מקום להגשימה בהוצאה רבה, והיא, אשר בודאי ובודאי שכוונת כל מו"ל של ספר-קודש, בפרט תנ"ך בשביל חיילים, וכיו"ב, שהספר ילווה אותם בחייהם לא רק בשבתות וימים טובים, אלא גם - ואדרבה הוא העיקר - בימות החול, זאת אומרת שיהי' הספר שימושי ויתקיים לימים רבים, שזה תלוי בכריכה, בנייר וכו'. וראיתי הנייר של הטופס שנשלח לי שהוא דק ביותר. ואף שכמובן תועלת בזה, שמשום כך אינו תופס כ"כ מקום בכמות, ונוח לקחתו בכיס וכיו"ב, אבל לאידך גיסא הנייר חלש ביותר לעמוד בשימוש יום-יומי, וכמדומה שעלול ג"כ לקבל כתמים בנקל. וראיתי כמה ספרים שנדפסו על נייר דק, אשר בדקות הוא כהני"ל, אבל חזק יותר.

ויהי רצון אשר ינצל אפשרותו ויכלתו להפיץ היהדות המסורתית בחוגים ההולכים ומתרחבים ומתפשטים, ובלשון נופל על לשון, אשר כותב שהוא פקיד במשרד הבטחון, הרי בידי ובידי חבריו לחזק ולקדם הבטחון של כל אחד ואחד בצה"ל, בתוככי כלל ישראל, על ידי חיזוק האמונה והבטחון באלקי ישראל, כהוראה הכפולה בתנ"ך - ברוך הגבר אשר יבטח בה' והי' מבטחו, והי' כעץ שתול על מים גו' ככל הברכות המנויות שם.

בכבוד ובברכה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נט עמוד א. במקום שקידשו. בקרנותיו שם טהרו בהזאות: דאמר קרא. גבי פר כהן משיח ואת כל דם הפר וגו' (ויקרא ד) ותניא בתורת כהנים הפר לרבות פר יום הכפורים שיהו שיריו נשפכין ליסוד אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי: יסוד המזבח. האמורה בחטאת החיצונה: ה"ג אמרת ילמד ירידתו מן הכבש וכו' ירידתו מן הכבש בחיצונות ליציאתו מן ההיכל ושירים הפנימיים בידו: זה וזה. חיצונות ופנימיות: ילמד סתום. חיצונות שלא פורש בהן לאיזה יסוד: מן המפורש. מן הפנימיות שכתוב בהן אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד (שם) והוא יסוד מערבי: קסבר פיתחא. דהיכל בדרומו של מזבח קאי הלכך יסוד אשר פתח אהל מועד היינו דרומי: תנא דבי רבי ישמעאל דבי ר' שמעון בן יוחי זה וזה יסוד דרומי. בבית מדרשו של ר"ש בן יוחי היו שנין משנת רבי ישמעאל וגורסין בה זה וזה יסוד דרומי לומר חזר בו רבי ישמעאל: וסימן. שלא תטעה לומר זה וזה יסוד מערבי היו שנין: משבוה גברי לגברא. תלמידי ר' שמעון משכו את ר' ישמעאל לומר כדבריהן:

דף נט עמוד ב: אלא מדרבנן. מאן דאמר מועלין מדרבנן קאמר לשלם קרן אבל מדאורייתא להוסיף חומש לא:

דף נט עמוד א. שואלת הגמרא: דבול' עלמא מיהא בין לחנניא בין לרבי יוסי, היבא דגמרון מתנות דקרנות - במקום שגמר ליתן את המתנות על הקרנות, התם יהיב על גגו - שם הוא נותן בגג את שבע ההזאות, מאי מעמא. עונה הגמרא: אמר קרא, 'הזה עליו וגו' שבע פעמים ומהרו וקדשו, מקום שקדשו בכך שסיים את נתינת הדם על הקרנות, שם טיהרו בהזאות.

שנינו במשנה: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. מבאר הגמרא: המקור לכך, דאמר קרא לגבי פר כהן משיח 'ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד', ומתיבת 'הפר' לומדים גם על פר יום הכיפורים ששיריו נשפכים ליסוד מערבי שהוא היסוד אשר פתח אהל מועד, וכי נפיק - כשיוצא מההיכל פתחא יסוד המערבי של המזבח פגע ברישא - בתחילה.

שנינו במשנה: ושל מזבח החיצון - שירי דמיו היה שופך על יסוד דרומי. תנו רבנן, 'יסוד המזבח' שעליו נאמר ששופך את שירי הדם בחטאת שהקריבו על מזבח החיצון, זה יסוד דרומי, אתה אומר שהכוונה ליסוד דרומי או אינו - שמא אין הכוונה אלא יסוד מערבי, אמרת, ילמד ירידתו מן הכבש לשפוך את השירים ליסוד, לאחר שסיים לזרוק את הדם על קרנות מזבח החיצון, ליציאתו מן ההיכל עם השירים מדם חטאת הפנימית על מנת לשופכם ביסוד, מה יציאתו מן ההיכל שופך הוא את השירים ביסוד הסמוך לו למקום יציאתו, ואי זה יסוד מערבי שבו הוא פוגע תחלה, אף ירידתו מן הכבש הוא שופך את השירים בסמוך לו, ואי זה, זה יסוד דרומי - שהיה מסיים לזרוק את הדם בקרן מערבית דרומית ובירידתו בכבש בצד דרום פוגע בתחילה ביסוד הדרומי.

הגמרא מביאה ברייתא חולקת: תנאי, רבי ישמעאל אומר, זה וזה - בין שיריים של חטאות הפנימיות [-פר ושעיר של יום הכיפורים], בין שיריים של חטאות החיצונות, היה שופך ביסוד מערבי. רבי שמעון בן יוחאי אומר, זה וזה היה שופך ביסוד דרומי. שואלת הגמרא: בשלמא רבי ישמעאל, קסבר ילמד סתום - חטאת החיצונה שלא נתפרש היכן לשפכו, ממפורש - מחטאת הפנימית שפירש בה הכתוב צד מערב, אלא רבי שמעון בן יוחאי, מאי מעמא, הרי כתוב בחטאת הפנימית 'אשר פתח אהל מועד' והוא במערב, ומדוע שופך בצד דרום. משיבה הגמרא: אמר רב אשי, קסבר רבי שמעון בן יוחאי, פתחא של ההיכל בדרום של מזבח קאי, שסובר שכל המזבח היה עומד בצפונה של ההיכל, ואם כך דרומו היה לצד ההיכל, וזהו מה שכתוב בפסוק 'פתח אהל מועד' ששופך את הדם ביסוד שהוא בצד דרום, וילמד חטאת החיצונה הסתום מחטאת הפנימית שכתוב במפורש ושניהם ישפוך בצד דרום.

תנא דבי רבי ישמעאל דבי רבי שמעון בן יוחאי - תלמידי רבי ישמעאל היו לומדים משנת רבי ישמעאל בבית מדרשו של רבי שמעון בן יוחאי, זה וזה יסוד דרומי, שחזר בו רבי ישמעאל והודה לרבי שמעון בן יוחאי, וסימניה שלא תטעה מי חזר בו, משבוה גברי - תלמידי רבי שמעון בר יוחאי לגברא - לרבי ישמעאל שיאמר כדבריהם.

שנינו במשנה: אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין וכו' ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן. תנו רבנן, מועלין בדרמים - בשיירי הדם לאחר שהיו נשפכין ליסוד יש בהם מעילה מדרבנן, דברי רבי מאיר ורבי שמעון. וחקמים אומרים, אין מועלין בהן - אין בהם דין מעילה כלל.

דף נט עמוד ב: עד פאן לא פליגי רבי מאיר ורבי שמעון וחקמים בדין איסור מעילה בדם לאחר שיצא לנחל קדרון, אלא אם יש דין מעילה מדרבנן לשלם את הקרן, שאף לרבי מאיר ורבי שמעון הסוברים שמועלין בדם, הוא רק לשלם קרן, אבל לענין דין מעילה מדאורייתא לשלם חומש, ולהביא קרבן אשם, מודים רבי מאיר ורבי שמעון שאין מועלין בהן.

60 בולו פניו מהמזבח, וכולו יעמוד בדרום, דברי רבי אליעזר בן יעקב.
 61 מקשה הגמרא: והא רישא – במשנה הקודמת (זה) שנינו שהפר
 62 עמד בין האולם למזבח, והוא במערב המזבח. הרי שהמזבח היה
 63 גם בצפון העזרה, ובמערבו נחשב לצפון העזרה. וזה כרבי אלעזר
 64 דברי שמעון היא, הסובר שחצי המזבח עמד בצפון. מתרצת
 65 הגמרא: בולה – הרישא והסיפא כרבי אליעזר בן יעקב היא, שכל
 66 המזבח עמד בדרום, ותני – והשתנה במשנה הקודמת שהפר עמד
 67 'בכין' [בכין] האולם ולמזבח, כלומר בצפון המזבח כנגד בין
 68 האולם למזבח, ואכן לא עמד בין האולם למזבח ממש.
 69 שנינו במשנה: עומד בימינו וראש בית אב בשמאלו. מביאה
 70 הגמרא: אמר רב יהודה, הפהליף למין רבו הרי זה בור – אפילו
 71 בדרך ארץ אינו בקי. מקשה הגמרא: תני במשנתינו, הסגן בימינו
 72 וראש בית אב בשמאלו. הרי שהיה הסגן בימין הכהן הגדול, שלא
 73 כרב יהודה. ועוד קשה, דתניא (דף ארץ פ"ד), שלשה שהיו מהלכין
 74 בדרך, ולכו בסדר הזה, הרב באמצע, התלמיד הגדול בימינו והקטן
 75 משמאלו. וכן מצינו בשלשה מלאכי השרת שפאו אצל אברהם
 76 לבקרו בשלישי למילתו, שניצבו עליו בסדר הזה, מיבאל באמצע,
 77 נגריאל בימינו, ורפאל בשמאלו. מתרצת הגמרא: תרנמא –
 78 רב שמאל בר פפא קמיה דרב אחא את המשנה והברייתא, שלא
 79 עמדו שזה לרבים אלא מאחוריו זה מימין וזה משמאל, כדי
 80 שיתבססו בו רבו מאחוריו. מקשה הגמרא: איך אפשר לפרש
 81 שעמדו מאחוריו, והתניא, הפהליף בנגד – [לצד] רבו הרי זה בור,
 82 והמהלך אחורי רבו הרי זה מנפי הריח. מתרצת הגמרא: הפירוש
 83 הוא, דמצד אחד, כלומר שעומד באלכסון שיתכסה רבו
 84 במקצת, ולא עומד מאחוריו או מצדדיו ממש.
 85 שנינו במשנה: וקלפי היתה שני גזרות. הברייתא מכבדת
 86 כיצד היתה עבודת הגזרות: תני רבנן, נאמר (ויקרא טו ח) 'נתן אחרן
 87 על שני השעירים גזרות אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, ודרשת
 88 הברייתא [גזרות] של כל דבר – מכל חומר. ומהנאמר 'גזרות'
 89 לשון רבים הייתי יכול לומר שיהיו שנים – שני גזרות שכתוב
 90 עליהם להשם על שעיר זה, ושנים שכתוב עליהם לעזאזל על
 91 שעיר זה. תלמוד לומר 'גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, משמע
 92 שאין כאן לשם אלא גורל אחד, ואין כאן לעזאזל אלא גורל אחד.
 93 ועדיין יכול שיהיו גורל אחד של שם וגורל אחד של עזאזל על
 94 שעיר זה, ושל שם ושל עזאזל על שעיר זה. אבל יתן את שניהם על
 95 כל אחד מהשעירים. תלמוד לומר 'גורל אחד לה', ו'אחד מיותר,
 96 ש'גורל' משמע אחד, ובא ללמד שאין כאן – על השעירים] גורל
 97 לה' אלא אחד, ואין כאן גורל לעזאזל אלא אחד. מכבדת
 98 הברייתא: אם בן שיש רק גורל אחד על כל אחד, מה תלמוד לומר
 99 'גזרות' ללמדנו שיהיו שניהם שוין, שלא יעשה גורל אחד של זהב
 100 ואחד של כסף, וכן לא יעשה אחד גדול ואחד קטן.
 101 שנינו בברייתא: גזרות של כל דבר. מקשה הגמרא: פשיטא
 102 שאפשר לעשותם מכל חומר. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא
 103 הוצרך הכתוב לחדש מכל אלא לבריתא, לפי שמצינו פשיטא
 104 כתוב עליו, והוא – והציון עשוי משל זהב, יכול אף זה – והגורל בן,
 105 שהרי השם כתוב עליו. תלמוד לומר, 'גורל' 'גורל' פעמיים, ריבה,
 106 ריבה של זהב, ריבה של זהב, ריבה של אשכנז – ברוש. וזהו גם
 107 חידוש הברייתא כאן.
 108 שנינו במשנה: בן קמין עשה שנים עשר דד לכיור וכו'. תנא, הטעם
 109 שעשה דווקא שנים עשר ברזים, כדי שיהיו שנים עשר אחיו
 110 הפהלים העוסקין פתמיד של כל יום מקדשין ידיהו ורגליהו בבת
 111 אהת.
 112 תנא, כשהיה לכיור רק שני ברזים, היו הברזים זה למעלה מזה,
 113 ובשחרית שהיה הכיור במילואו, מקדש ידיו ורגליו מן העליון,
 114 ובערבית שהכיור בירידתו, שנתמעטו המים במשך היום, מקדש
 115 ידיו ורגליו מן התחתון.
 116 שנינו במשנה: ואף הוא – בן קטין עשה מוכני לכיור וכו'. מכבדת
 117 הגמרא: מאי מוכני, אמר אביי יליגלא דהוה משקעא ליה – לגלג
 118 שהיו משקעים בו את הכיור לתוך הבור המחובר למעיין.
 119 שנינו במשנה: מוכני המלך עשה כל ידות הכלים של יום הכפורים
 120 של זהב. מקשה הגמרא: ונעביניהו ליידיהו דהוב – שיעשה גם את
 121 הכלים מזהב, ומדוע עשה רק את הידות מזהב.

1 למדנו במשנה שהכהן גדול פותח וידויו באנא השם. ומבאר
 2 הברייתא: ומנין שאמר בלשון אָנָּא. נאמר כאן בידויו הפר לשון
 3 בַּפֶּתָה, ונאמר להלן בידויו משה בְּחֹרֵב על חטא העגל לשון בַּפֶּתָה,
 4 מה להלן התוודה משה בלשון אָנָּא, שנאמר (שמות לב לא) אָנָּא
 5 חָטָא הָעָם הַזֶּה, אף כאן כהן גדול מתוודה פָּאָנָּא.
 6 ומנין שמתוודה בשם, ואומר 'אנא השם'. נאמר כאן לשון בַּפֶּתָה,
 7 ונאמרה בעגלה ערופה לשון בַּפֶּתָה, מה להלן בעגלה ערופה
 8 הכהנים מתוודים בהזכרת השם, שנאמר (דברים כא ח) 'כפר לעמך
 9 ישראל אשר פדית ה', אף כאן כהן גדול מתוודה בשם.
 10 מקשה הגמרא: אמר אביי, בשלמא משה שהתוודה בחורב, מעגלה
 11 ערופה לא יליף – לא למד להתוודות בשם, דמאי דהוה תוה –
 12 בשעה שנאמרה פרשת עגלה ערופה הוא כבר התוודה, ואי
 13 אפשר לחזור להתוודות אחר שנאמרה. אלא קשה, שידויו
 14 הכהנים בעגלה ערופה תליף – [תלמד] מחורב, והכהנים יתוודו
 15 ב'אנא'. וכי תימא הכי נמי – שאכן לומדים עגלה ערופה מחורב
 16 שהכהנים מתוודים באנא, ותתני במעשה עגלה ערופה, הפהלים
 17 אומרים כפר לעמך ישראל, ואילו באנא לא קא אמר – לא הזכירו
 18 שאומרים אנא. קשיא.
 19 שנינו במשנה: ששמעו הזכרת השם, והן עונין אתרוי ברוך שם
 20 כבוד מלכותו לעולם ועד. תנא, רבי אומר, נאמר (דברים לב א) 'כי
 21 שם ה' אקרא הכו גדל לאלהינו, ופירושו, שאמר להם משה
 22 לישראל, בשעה שאני מוכיר שמו של הקדוש ברוך הוא, אתם
 23 – [ישראל] 'הכו גדל לאלהינו' ותברכוהו, ומכאן שעונים 'ברוך שם'
 24 אחר הזכרת השם. תנינא בן אחי רבי יהושע אומר, נלמד מ'וכר
 25 צדיק לברכה' (משלי יז), שאמר להם נביא לישראל, בשעה שאני
 26 מוכיר צדיק עולמים – [הקב"ה], אתם – [ישראל] תנו ברכה.
 27 משנה
 28 משנתנו עוסקת בהכנת הגזלה של שעירי יום הכיפורים: בא לו
 29 הכהן גדול מבין האולם והמזבח למורה העזרה סמוך לפתח
 30 העזרה, לצפון המזבח – משוך מכנגד המזבח לצד צפון. הסגן עומד
 31 בימינו של הכהן הגדול, וראש בית אב עומד משמאלו. ושם
 32 – [במזרח העזרה בצפון המזבח] עומדים שני השעירים לגורל, אחד
 33 להשם ואחד לעזאזל, וקלפי – כלי עץ חלול היתה שם, ובה שני
 34 גזרות, על אחד כתוב להשם ועל אחד כתוב לעזאזל. בתחילה
 35 של אשכנז – [עץ ברוש] היו הגזרות, ועשאן יהושע בן נחמא
 36 כשנתמנה לכהונה גדולה, של זהב, והיו מוכרים אותו על כך
 37 לשבח.
 38 המשנה מביאה עוד אנשים שעשו דברים להשבחת כלי המקדש
 39 והזכירם לשבח: בן קמין שהיה כהן גדול, עשה שנים עשר דד
 40 – [ברזים] לכיור, שבתחילה לא היה לו – [לכיור] אלא שנים בלבד.
 41 ואף הוא – [בן קטין] עשה מוכני לכיור – לגלג לשקע את הכיור
 42 בלילה לבור המחובר למעיין, כדי שלא יהיו מימיו של הכיור
 43 נפסלין בלינה. מוכני המלך היה עושה כל ידות הכלים של יום
 44 הכפורים של זהב. הילני אמו של מונבו עשתה נברשת – [מנורה] של
 45 זהב לתולתה מעל פתח התיכל. ואף היא – [הילני] עשתה מכלא של
 46 זהב שפירשת סוטה בתובה עליה, כדי שיכתבו ממנה את פרשת
 47 סוטה להטיל למים המרים לבדוק את הסוטה, ולא יצטרכו
 48 להוציא ספר תורה לכו. נקנה, נעשו נסים לגלותיהו שהביא
 49 למקדש. והיו מוכרים אותו – [את אלו שהזכרנו] לשבח על
 50 תרומתם למקדש.
 51 נמרא
 52 שנינו במשנה: בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח. מדייקת
 53 הגמרא: מדקאמר התנא שבא להגדלת השעירים לצפון המזבח
 54 דוקא, ולא למזרח המזבח, מפלג – [משמע מכך] המזבח לאו בצפון
 55 קאי – אינו עומד בצפון כלל, אלא כולו בדרום העזרה, ולכך עליו
 56 לבא לצפון המזבח, שמזרח המזבח אינו בצפון העזרה. מבאר
 57 הגמרא: מני – מי התנא הסובר שמזבח כולו בדרום, רבי אליעזר
 58 בן יעקב היא. תניא, נאמר (ויקרא יא א) 'ושחת אתו על ירך המזבח
 59 צפנה לפני ה', ומהנאמר 'צפונה' ולא 'צפון' משמע שיהא צפון

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכט רש"י

1 ומנין שבאנא — ידא ורדיו זה. נאמר כפרה בחורב — במעשה עגל (שמות לב) "אולי
2 אכפרה בעד חטאתכם". מה להלן באנא — "אנא חטא העם הוה" וגו'. ומנין שבשם —
3 אנא ה'. בעגלה ערופה — "כפר לעמך ישראל אשר פרית ה'" (דברים כא). בשלמא חורב
4 מעגלה לא יליף — לומר שיהא שם חזרת השם. מאי דהוה הוה — כבר עבר, ואי אפשר
5 לחזור. אלא עגלה ערופה נילף מחורב — ותיבעי
6 אנא. והתנן — בהדיא מעשה עגלה ערופה
7 במסכת סוטה (מוא) הכהנים אומרים כו'. הכי
8 גרסינן — בשעה שאני מזכיר שמו של הקדוש
9 ברוך הוא כו'. שנה פה לו למורה — חזרו אחורי
10 לצד המזרח סמוך לפתח. שלא היו מנכניסין
11 השעירים להגדיל אלא שיהיו בתוך חלל העורה,
12 כדכתיב (ויקרא טו) "והעמיד אותם לפני ה'"
13 אבל לא לקרבן כל כך לצד הימני. עד שהוא
14 בא לשוחטו היו מקריבין אותו, כדתנן לקמן
15 (נגב.) הביאו לו את השעיר שחטו וכו'. לצפון
16 המזבח — כלומר משוך מנגד המזבח לצד
17 צפון, שיהא כנגד ארץ שבין מזבח לצפון, דאף
18 על גב דלא שחיט ליה הכא — מכל מקום כל
19 מעשיו טעונין צפון, ואשמעינן שאין צפון כנגד
20 מזרחו של מזבח. קלפי — אשקורין בלעז. של
21 אשכורע — ברוש. יהושע בן נמלא —
22 שנחמנה בכחונה גדולה. בן קטין — כהן גדול
23 היה. עשה שנים עשר דל — ליציקת המים.
24 מוכני — מפרש בגמרא גלגל לשקע בו בבור,
25 שיהו מימיו מחוברים למימי הכיור. ואי לא הו
26 מיפסלי בלינה, לפי שקדשו בכלי. ולא כבוד
27 קדשים הוא ליפסל מים קדושים. נברשתא =
28 מגורה, ודומה לו בספר (דניאל ה) "לקבל
29 נברשתא דרדבא" במעשה בלשאצר. שפרשת
30 סוטה כתובה עליה — ולא עטרך להביא תורה
31 לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש. נקדור נעשו
32 נסים לדלותותי — שם האיש נקדור, ונס שלו
33 מפרש בגמרא. נשא מרקאמר לצפון המזבח —
34 שהוצרך למוכנו מנגד המזבח ולצפון. מכלל
35 דמזבח לאו בצפון הוי קאי — אין כלום מן
36 המזבח בצפון העורה, ואי הו קיימי כנגד
37 מזרחו של מזבח פורתא — לאו בצפון קיימי.
38 צמונה על ירך המזבח — צמונה לשון ארץ
39 משמע, הך ה' יתירה אל צפון, שהוא הארץ
40 הפני. והא רישא ר' אליעזר רבי שמעון —
41 דאמר מזבח מקצתו בצפון, שהכשיר שחיטת
42 הפר בין האולם ולמזבח. כולה ר' אליעזר בן
43 יעקב תני — ברישא: פר היה עומד בבין האולם
44 ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אצל מקצת
45 צפונית של מזבח, שהיה מקרבן אצל הפתח בכל
46 יכולת משום חולשא דכח. ויותר מכאן לא יכול
47 לקרבן דאי מעייל ליה כנגד מרח המזבח — לאו
48 בצפון הוא. הרי זה בור — אפילו בדרך ארץ
49 אינו בקי. שלשה שהיו מהלכין בדרך — לא
50 ילכו זה אחר זה אלא בשורה אחת, וכן מצינו
51 במלאכי השרת, מדכתיב (בראשית יח) "שלשה
52 נבאים עליו" — מכלל שבשורה אחת הו קיימי
53 זה אצל זה. דאי זה אחר זה קיימי — אין זה
54 נצבים עליו, אלא ראשון. כדי שיהבסה בו רבו
55 — הא דקתני מימינו לא שילך אצלו, אלא
56 מאחוריו. ומיהו, גדול לימין וקטן לצד שמאל
57 אצל גודל, ושניהם אחורי הרב ממש. הכי
58 גרסינן: והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור
59 אחורי רבו הרי זה מנסי הרוח. דמצד אצדורי
60 — לא אצל ממש ולא אחורי ממש, אלא שיבסה

1 יבול יתן שנים על זה — משמע דהכי פירושו: שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם,
2 ושנים של עזאול על של עזאול. אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יבול יתן של שם
3 ושל עזאול על זה ועל זה, ולא דא היא קמייתא! משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם
4 ועזאול על זה ועל זה. ומתוך הכי: יבול משוהו נתן של שם על של שם ושל עזאול על של
5 עזאול יחליף ויתן של שם על של עזאול ושל
6 עזאול על של שם.
7 **תלמוד** לומר גורל גורל ריבה — מיהו, תימה
8 לי: דמעיקרא קאמר דמ' גורלות"
9 נפקא לן הודר מייתי ברייתא דמ' גורל" "גורל"
10 נפקא ליה ועוד: דלעיל דרשינן מדכתיב "גורלות"
11 שיהו שניהן שוין ויש לומר: דהא דקתני גורלות
12 של כל דבר — לאו ממשמעות דגורלות נפקא
13 ליה, אלא הכי קאמר תנא: גורלות שאמרה תורה
14 — של כל דבר הן, לאו מחבא נפקא, אלא מגורל
15 גורל ריבה.
16 **יבול** יתן של שם על עזאול על זה כו' — פירש
17 רש"י: ורבוורו איהו שירעה לשם, ואיהו
18 שירעה לעזאול. ואין צריך לפרש כן, דנמצא שלא
19 היה הגורל קובעת אלא השם, וקרא כתיב "ועשדו
20 חטאת" ודרשינן מיניה בפרק "סרוך בקלפי" (לקמן
21 מ"ב) דלא השם עשדו חטאת אלא הגורל. אלא
22 נראה לי לפרש: יבול יתן של שם כו' כמו שיש
23 בירושלמי לאחר שנתן של שם על של שם, ושל
24 עזאול על של עזאול, יחליף ויתן של זה על של
25 זה, לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על
26 כל אחד. אי נמי: לאחר שנקבעו יביא עוד שני
27 גורלות של שם ושל עזאול, וינח של שם על של
28 שם, ושל עזאול על של עזאול.
אמר

1 **יבול** יתן שנים על זה — משמע דהכי פירושו: שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם,
2 ושנים של עזאול על של עזאול. אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יבול יתן של שם
3 ושל עזאול על זה ועל זה, ולא דא היא קמייתא! משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם
4 ועזאול על זה ועל זה. ומתוך הכי: יבול משוהו נתן של שם על של שם ושל עזאול על של
5 עזאול יחליף ויתן של שם על של עזאול ושל
6 עזאול על של שם.
7 **תלמוד** לומר גורל גורל ריבה — מיהו, תימה
8 לי: דמעיקרא קאמר דמ' גורלות"
9 נפקא לן הודר מייתי ברייתא דמ' גורל" "גורל"
10 נפקא ליה ועוד: דלעיל דרשינן מדכתיב "גורלות"
11 שיהו שניהן שוין ויש לומר: דהא דקתני גורלות
12 של כל דבר — לאו ממשמעות דגורלות נפקא
13 ליה, אלא הכי קאמר תנא: גורלות שאמרה תורה
14 — של כל דבר הן, לאו מחבא נפקא, אלא מגורל
15 גורל ריבה.
16 **יבול** יתן של שם על עזאול על זה כו' — פירש
17 רש"י: ורבוורו איהו שירעה לשם, ואיהו
18 שירעה לעזאול. ואין צריך לפרש כן, דנמצא שלא
19 היה הגורל קובעת אלא השם, וקרא כתיב "ועשדו
20 חטאת" ודרשינן מיניה בפרק "סרוך בקלפי" (לקמן
21 מ"ב) דלא השם עשדו חטאת אלא הגורל. אלא
22 נראה לי לפרש: יבול יתן של שם כו' כמו שיש
23 בירושלמי לאחר שנתן של שם על של שם, ושל
24 עזאול על של עזאול, יחליף ויתן של זה על של
25 זה, לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על
26 כל אחד. אי נמי: לאחר שנקבעו יביא עוד שני
27 גורלות של שם ושל עזאול, וינח של שם על של
28 שם, ושל עזאול על של עזאול.
אמר

1 **יבול** יתן שנים על זה — משמע דהכי פירושו: שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם,
2 ושנים של עזאול על של עזאול. אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יבול יתן של שם
3 ושל עזאול על זה ועל זה, ולא דא היא קמייתא! משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם
4 ועזאול על זה ועל זה. ומתוך הכי: יבול משוהו נתן של שם על של שם ושל עזאול על של
5 עזאול יחליף ויתן של שם על של עזאול ושל
6 עזאול על של שם.
7 **תלמוד** לומר גורל גורל ריבה — מיהו, תימה
8 לי: דמעיקרא קאמר דמ' גורלות"
9 נפקא לן הודר מייתי ברייתא דמ' גורל" "גורל"
10 נפקא ליה ועוד: דלעיל דרשינן מדכתיב "גורלות"
11 שיהו שניהן שוין ויש לומר: דהא דקתני גורלות
12 של כל דבר — לאו ממשמעות דגורלות נפקא
13 ליה, אלא הכי קאמר תנא: גורלות שאמרה תורה
14 — של כל דבר הן, לאו מחבא נפקא, אלא מגורל
15 גורל ריבה.
16 **יבול** יתן של שם על עזאול על זה כו' — פירש
17 רש"י: ורבוורו איהו שירעה לשם, ואיהו
18 שירעה לעזאול. ואין צריך לפרש כן, דנמצא שלא
19 היה הגורל קובעת אלא השם, וקרא כתיב "ועשדו
20 חטאת" ודרשינן מיניה בפרק "סרוך בקלפי" (לקמן
21 מ"ב) דלא השם עשדו חטאת אלא הגורל. אלא
22 נראה לי לפרש: יבול יתן של שם כו' כמו שיש
23 בירושלמי לאחר שנתן של שם על של שם, ושל
24 עזאול על של עזאול, יחליף ויתן של זה על של
25 זה, לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על
26 כל אחד. אי נמי: לאחר שנקבעו יביא עוד שני
27 גורלות של שם ושל עזאול, וינח של שם על של
28 שם, ושל עזאול על של עזאול.
אמר

1 **יבול** יתן שנים על זה — משמע דהכי פירושו: שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם,
2 ושנים של עזאול על של עזאול. אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יבול יתן של שם
3 ושל עזאול על זה ועל זה, ולא דא היא קמייתא! משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם
4 ועזאול על זה ועל זה. ומתוך הכי: יבול משוהו נתן של שם על של שם ושל עזאול על של
5 עזאול יחליף ויתן של שם על של עזאול ושל
6 עזאול על של שם.
7 **תלמוד** לומר גורל גורל ריבה — מיהו, תימה
8 לי: דמעיקרא קאמר דמ' גורלות"
9 נפקא לן הודר מייתי ברייתא דמ' גורל" "גורל"
10 נפקא ליה ועוד: דלעיל דרשינן מדכתיב "גורלות"
11 שיהו שניהן שוין ויש לומר: דהא דקתני גורלות
12 של כל דבר — לאו ממשמעות דגורלות נפקא
13 ליה, אלא הכי קאמר תנא: גורלות שאמרה תורה
14 — של כל דבר הן, לאו מחבא נפקא, אלא מגורל
15 גורל ריבה.
16 **יבול** יתן של שם על עזאול על זה כו' — פירש
17 רש"י: ורבוורו איהו שירעה לשם, ואיהו
18 שירעה לעזאול. ואין צריך לפרש כן, דנמצא שלא
19 היה הגורל קובעת אלא השם, וקרא כתיב "ועשדו
20 חטאת" ודרשינן מיניה בפרק "סרוך בקלפי" (לקמן
21 מ"ב) דלא השם עשדו חטאת אלא הגורל. אלא
22 נראה לי לפרש: יבול יתן של שם כו' כמו שיש
23 בירושלמי לאחר שנתן של שם על של שם, ושל
24 עזאול על של עזאול, יחליף ויתן של זה על של
25 זה, לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על
26 כל אחד. אי נמי: לאחר שנקבעו יביא עוד שני
27 גורלות של שם ושל עזאול, וינח של שם על של
28 שם, ושל עזאול על של עזאול.
אמר

1 **יבול** יתן שנים על זה — משמע דהכי פירושו: שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם,
2 ושנים של עזאול על של עזאול. אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יבול יתן של שם
3 ושל עזאול על זה ועל זה, ולא דא היא קמייתא! משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם
4 ועזאול על זה ועל זה. ומתוך הכי: יבול משוהו נתן של שם על של שם ושל עזאול על של
5 עזאול יחליף ויתן של שם על של עזאול ושל
6 עזאול על של שם.
7 **תלמוד** לומר גורל גורל ריבה — מיהו, תימה
8 לי: דמעיקרא קאמר דמ' גורלות"
9 נפקא לן הודר מייתי ברייתא דמ' גורל" "גורל"
10 נפקא ליה ועוד: דלעיל דרשינן מדכתיב "גורלות"
11 שיהו שניהן שוין ויש לומר: דהא דקתני גורלות
12 של כל דבר — לאו ממשמעות דגורלות נפקא
13 ליה, אלא הכי קאמר תנא: גורלות שאמרה תורה
14 — של כל דבר הן, לאו מחבא נפקא, אלא מגורל
15 גורל ריבה.
16 **יבול** יתן של שם על עזאול על זה כו' — פירש
17 רש"י: ורבוורו איהו שירעה לשם, ואיהו
18 שירעה לעזאול. ואין צריך לפרש כן, דנמצא שלא
19 היה הגורל קובעת אלא השם, וקרא כתיב "ועשדו
20 חטאת" ודרשינן מיניה בפרק "סרוך בקלפי" (לקמן
21 מ"ב) דלא השם עשדו חטאת אלא הגורל. אלא
22 נראה לי לפרש: יבול יתן של שם כו' כמו שיש
23 בירושלמי לאחר שנתן של שם על של שם, ושל
24 עזאול על של עזאול, יחליף ויתן של זה על של
25 זה, לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על
26 כל אחד. אי נמי: לאחר שנקבעו יביא עוד שני
27 גורלות של שם ושל עזאול, וינח של שם על של
28 שם, ושל עזאול על של עזאול.
אמר

1 **יבול** יתן שנים על זה — משמע דהכי פירושו: שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם,
2 ושנים של עזאול על של עזאול. אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יבול יתן של שם
3 ושל עזאול על זה ועל זה, ולא דא היא קמייתא! משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם
4 ועזאול על זה ועל זה. ומתוך הכי: יבול משוהו נתן של שם על של שם ושל עזאול על של
5 עזאול יחליף ויתן של שם על של עזאול ושל
6 עזאול על של שם.
7 **תלמוד** לומר גורל גורל ריבה — מיהו, תימה
8 לי: דמעיקרא קאמר דמ' גורלות"
9 נפקא לן הודר מייתי ברייתא דמ' גורל" "גורל"
10 נפקא ליה ועוד: דלעיל דרשינן מדכתיב "גורלות"
11 שיהו שניהן שוין ויש לומר: דהא דקתני גורלות
12 של כל דבר — לאו ממשמעות דגורלות נפקא
13 ליה, אלא הכי קאמר תנא: גורלות שאמרה תורה
14 — של כל דבר הן, לאו מחבא נפקא, אלא מגורל
15 גורל ריבה.
16 **יבול** יתן של שם על עזאול על זה כו' — פירש
17 רש"י: ורבוורו איהו שירעה לשם, ואיהו
18 שירעה לעזאול. ואין צריך לפרש כן, דנמצא שלא
19 היה הגורל קובעת אלא השם, וקרא כתיב "ועשדו
20 חטאת" ודרשינן מיניה בפרק "סרוך בקלפי" (לקמן
21 מ"ב) דלא השם עשדו חטאת אלא הגורל. אלא
22 נראה לי לפרש: יבול יתן של שם כו' כמו שיש
23 בירושלמי לאחר שנתן של שם על של שם, ושל
24 עזאול על של עזאול, יחליף ויתן של זה על של
25 זה, לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על
26 כל אחד. אי נמי: לאחר שנקבעו יביא עוד שני
27 גורלות של שם ושל עזאול, וינח של שם על של
28 שם, ושל עזאול על של עזאול.
אמר

1 **אמר** אבי לשאר עמא דבירושלים - תימוד: דאבי גופיה אמר בפרק קמא דברכות (ט.ב):
 2 לקריאת שמע בותיקין, דאמר רבי יוחנן: וותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה, והיינו
 3 קודם הנץ, בדמשמע בפרק "מי שמתו" (שם כ.ב.ב), דתנן גבי בעל קרי ירד לטבול אם יכול
 4 לעלות ולהתכסות עד שלא תהא הנץ החמה - יעלה ויקרא, וקאמר בגמרא (כ.ה.ב): לימא
 5 תנן סתמא כרבי אליעזר דאמר עד הנץ ההמוה!
 6 אפילו תימא רבי יהושע, דילמא בותיקין. דאמר
 7 רבי יוחנן כו'. אלמא דגומרין אותה עם הנץ החמה
 8 - היינו קודם הנץ. דמוקי מתניתין דהתם,
 9 דמוכתא דרביך לקרותה קודם הנץ בותיקין. ועוד
 10 קשה, על מה אנו סומכין שאנו קורין אותה אחר
 11 הנץ הרבה. דאף על גב דאמר רבי יהושע עד
 12 שלש שעות, ואמר רב יהודה אמר שמואל התם:
 13 הלכה כרבי יהושע, נראה דהלכה כאביי דאמר
 14 לקריאת שמע בותיקין, דהוא בתראה. ואומר
 15 רבינו יצחק: דותיקין נמי מורו דומנה עד שלש
 16 שעות, אף על פי שדו מדמירין לקרותה עם הנץ
 17 החמה. וכן משמע בפרק "מי שמתו" (שם כ.ה.ב)
 18 דקאמר: אפילו תימא רבי יהושע דילמא בותיקין
 19 כו'. משמע בהדיא שדם סוכרים כרבי יהושע.
 20 ואביי נמי לא נקט לקריאת שמע בותיקין אלא
 21 לומר דאף על גב דהלכה כאחרים לקריאת שמע
 22 - צריך לאחורמעט עד סמוך להנץ בותיקין, כדי
 23 לסמוך גאולה התפלה. ומן הדין זמן קריאת שמע
 24 מתחיל כאחרים, ונמשך זמנה עד שלש שעות
 25 כרבי יהושע, אלא שותיקין מקדימין למצות
 26 ומשכימין לקרותה קודם הנץ, כדי שתהא תפלה
 27 ביום אחר הנץ, כדכתבם (תהלים עב) "ייראוך עם שמש" שהוא אחר זריחת השמש. ומן הדין היה להקדימה כאחרים, שאז הוא זמן קימה. וכן לתפילין, כדקאמר התם לתפלה כאחרים. פירוש:
 28 לתפילין, שאז הוא זמן קימה, ותו לא היישינן שמא יפח בוק, אלא שמאחרין קריאת שמע מעט עד סמוך להנץ כדי לסמוך גאולה התפלה, ונמצא מתפלל ביום. וכן משמע בירושלמי דקאמר:
 29 מאן דאמר כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירו בו' עד אבל אמרו מצוהה עד הנץ החמה כדי שייסמוך וכו'. ובפרק "תפלת השחר" (כ.ט.ב) משמע דקאי "ייראוך עם שמש"
 30 אתפלה, גבי מתפלל עם דמדומי זמנה, דכתיב "ייראוך עם שמש" וגו'. ואל תתמה ר"עם הנץ החמה" מפרשינן קודם. ר"עם שמש" מפרשינן אחר זריחה, דעם משמע בסמוך לו או מלפניו או
 31 מלאחריו. והשתא, למאי דפרישית ניהא דקאמר הכא לשאר עמא דבירושלים. דמצוה היא להקדים עם הנץ בותיקין, ולפי שאין הכל בקיאין לעשות בותיקין - נקבע אותו זמן מיד אחר
 32 זריחה לשאר עמא דבירושלים, שאין יודעין לכון בותיקין. ואם תאמר: והא אמרין בפרק קמא דברכות (ח.ב) אמר רבי שמעון בן יוחי משום רבי עקיבא: פעמים שאדם קורא קריאת שמע
 33 שתי פעמים ביום, אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה, אחת משום לילה ואחת משום יום. ופסיק רבי יהושע בן לוי כוותיה. אלמא: קודם הנץ ליליא הוא, ותחלת זמנה
 34 דיום היא אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא: ויש לומר: אפילו אי פליג רבי יהושע בן לוי אאבי - קיימי לן כאביי, דהוא בתראה. ועוד, יש לומר: דלא פסיק רבי יהושע בן לוי כרבי שמעון
 35 אלא בהא, דסבר קודם הנץ יוצא בשל לילה, כדמוכח בתר הכי, דקאמר: מכללא אתמר, דהוא זוגא דרבנן דאשתכור כו'. אבל במה שמתחיל זמנו דיום אחר הנץ - בהא לא פסיק כלל.
 36 אי נמי, יש לומר: דאפילו רבי שמעון מודה שזמן קריאת שמע של יום קודם הנץ, והא דלא קאמר פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים קודם הנץ ויוצא בשל יום ובשל לילה, דהוה
 37 רבותא טפי - יש לומר דעו לאשמועינן שאין יוצא בשל לילה אחר הנץ. ואפילו נאמר דרבי שמעון סבר דזמן קריאת שמע אחר הנץ - אין להעמיד מתניתין דהכא כוותיה, ודלא בכל הני
 38 תנאי. דאם כן - הוה ליה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיה בהדיא. ורבינו תם פירש דזמן קריאת שמע היא אחר הנץ החמה, כמתניתין דהכא, וכרבי שמעון. והוותיקין היו ממחרין שלא כדן
 39 קודם הנץ החמה בשביל חובת התפלה, כדי לסמוך גאולה התפלה שתהא עם שמש אף על גב דתפלות כנגד תמידין תקנום, והתמיד היה קודם הנץ בעמוד השחר - מכל מקום זמן תפלה
 40 בשעת הנץ. והיינו דפריך בפרק "תפלת השחר" (ברכות כו.א) ורמינחה: מצוהה עם הנץ החמה כדי שייסמוך כו', פירוש ולא עד צעות, אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הנץ. ולהכי קורין
 41 קריאת שמע שלא כדן בשביל חביבות התפלה. ולהכי לא פריך ליה גבי קריאת שמע - שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדן בשביל חביבות. וממחרין אותו קודם זמנו שהוא אחר הנץ,
 42 כמתניתין דהכא וכרבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא. וקשה: דמצוהה עם הנץ החמה משמע דהוה עיקר מצות קריאת שמע. עוד קשה לומר שלא ידא הלכה כאביי דהוא בתראה. מיהו,
 43 רבינו תם פירש דאביי נמי הכי סבירא ליה. והא דקאמר לקריאת שמע בותיקין - סימנא בעלמא. כלומר: סמוך להנץ בותיקין, ולא בותיקין לגמרי, דאילו וותיקין מקדימין, ואנו מאחרין
 44 אחר הנץ. ועוד הביא ראייה מפרק שני דמגילה (כ.א.) וכן שומרת יום כנגד יום לא טבול עד הנץ החמה, וכולן שעשו משעלה עמוד השחר - כשר. אלמא: דבר שזמנו ביום מצוהו אחר
 45 הנץ. והרב פור' פירש כפירוש רבינו יצחק. והרב רבינו הנאל פירש: דותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה מיד. ומפרש "גומרין" - קורין, ומפרש "ייראוך עם שמש" - היינו קבלת מלכות
 46 שמים דהיינו קריאת שמע. וקשה: דלישאן דכרי שייסמוך גאולה לתפלה משמע דאיירי בעיקר תפלה. ועוד, דקרא ד"ייראוך עם שמש" מוקמי ליה גבי תפלה בפרק "תפלת השחר". ועוד,
 47 דלשון גומרין משמע שמתחילין לקרות קודם הנץ ומכוונין כך שגומרין אותה בתחלת הנץ כדי שיתפללו בתחלת הנץ. **אם** שכב לא שכב - בפרק "הניזוקין" (גיטין ס.א) מיייתי לה. וגרסינן
 48 התם בכל הספרים: "אם שכב" "אם לא שכב" "ואם לא שטית" "ואם לא שטית" אף על גב דקראי לאו היא [כתיב] דברישא כתיב "ואם לא שכב" ואם לא שטית", ואם שכב לא כתיב כלל.
 49 **בסירוגין** - הא דאמר בפרק שני דמגילה (ח.ב) אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב, כיון דכתיבי ראשי תיבות וראשי פסוקים, ועוד שהיא פרשה קטנה - שרי, כדשרינן התם
 50 תפילין ממוחזות משום דמיגרס גריסין.

1 בידות סבינין - שאי אפשר לעשות סבינין עצמן של חב. בני כלים - בסיסי מושבן.
 2 ואונגי כלים - בית אחזותן. וידות סבינין וידות כלים - קתני סבינין וקתני כלים. בכתתא
 3 דגריני וחציני - ידות הקרדומות ומגלות. ניצוצות - זהריות, שהחמה זורחת מן המזרח
 4 ונוטה על פתח ההיכל שהוא לצד מערבי. שהגיע זמן קריאת שמע - כדתניא (ברכות
 5 כו.א), מצוהה עם הנץ החמה. שאנשי משמר -
 6 שהכהנים שהעבודה מוטלת עליהם מקדימין
 7 לקרותה קודם היום - שמא תמשך עליהן
 8 העבודה ויגעו לקרות. ואנשי מעמד - ישראל
 9 העומדים בשליחות הצבור על הדקבן, שאמרו
 10 (במדבר כח) "תשמרו להקריב ל" מצוה שיהיו
 11 משמרים ועומדים על קרבנם. הכי דריש ליה
 12 בספרי ובמסכת תענית (כו.א), מאחרין - לקרות
 13 עד כלות עבודת התמיד. לשאר עמא - הבאים
 14 בעודה, הוא סימן להודיע זמן קריאת שמע. שמע
 15 מינה כו' - ופלוגתא היא במסכת גיטין
 16 בפרק הניזוקין (ס.א). באלף בית - אותיות
 17 של ראשי התיבות. כשהוא כותב - כון
 18 הכותב את המגילה להשקוה. כמה שכתוב
 19 במבולא - לפי סימני האותיות.
 20 בסיוגין

14 **כמה שכתוב במבולא. מיתבי: כשהוא כותב - רואה וכותב מה שכתוב במבולא, ומה פתוב**
 15 **במבולא - "אם שכב איש אתך [ואם לא שכב]" "אם שטית" "אם לא שטית"!** - ה'תם בסיוגין

יומא דף לז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קלא

28 למי היתה הנברשת שבהיכל משמשת. אָמַר אַבְי, הנברשת היתה
29 משמשת לְשֵׁאֵר עַמָּא דְּבִירוּשָׁלַם הבאים בעזרה, שעליהם לקרוא
30 קריאת שמע בעיקר זמנה, דהיינו בנך החמה, ועל ידי הנברשת
31 ידעו מתי נץ החמה.
32 שנינו במשנה: וְאֵף הוּא [הילני] עֲשֶׂתָה מִבְּלָא של זהב שפרשת
33 סוטה כתובה עליה. מוכיחה הגמרא מהמשנה: שְׁמַעְתָּ מִיָּגָה –
34 אפשר ללמוד ממה שכתבו את פרשת סוטה בטבלא של זהב,
35 שבוֹתְבִין מְגִלָּה [פרשה מהתורה] לְתִינוּק לְהַתְלַמֵּד בָּהּ, ומטעם זה
36 גם כאן כתבו על הטבלא את פרשת סוטה, כדי שיוכל הסופר
37 להעתיק ממנה. דוחה הגמרא: אָמַר רִישׁ לְקִיִּשׁ מִשּׁוּם רַבִּי יֵנְאִי, לא
38 כתבו את כל פרשת סוטה על גבי הטבלא, אלא כתבו בְּאֵלֶּה בֵּית
39 – בראשי תיבות בלבד, כדי לעזור לסופר לזכור תיבות הפרשה.
40 אבל מגילה לתינוק שכותב את כל הפרשה, אפשר לומר שאסור.
41 מִיתִיבִי, שנינו בברייתא, בְּשֵׁהוּא [הסופר] פּוֹתֵב את פרשת סוטה
42 לבדיקת הסוטה, רוּאָה מתוך הטבלא, וְכוֹתֵב מֵה שְׁכָתוּב בְּמִבְּלָא.
43 הרי שהיה מעתיק בדיוק כפי שהיה כתוב בטבלא, ואם כן אין
44 לומר שהיה כתוב בטבלא רק ראשי תיבות. ומוכח שכתובים
45 מגילה לתינוק להתלמד בה. דוחה הגמרא: אִימָא – תתריך,
46 שהכוונה בדברי הברייתא, רוּאָה וְכוֹתֵב בָּהּ [בדומה למה]
47 שְׁכָתוּב בְּמִבְּלָא, לפי סימני האותיות.
48 מִיתִיבִי, שנינו בברייתא, בְּשֵׁהוּא [הסופר] פּוֹתֵב את פרשת סוטה,
49 רוּאָה מתוך הטבלא, וְכוֹתֵב מֵה שְׁכָתוּב בְּמִבְּלָא, וְכֹה פּוֹתֵב בְּמִבְּלָא,
50 אִם שָׂכַב אִישׁ אַתְּךָ [ואם לא שָׂכַב], אִם שְׁמִית אִם לֹא שְׁמִית. הרי
51 שהיה כתוב בטבלא בדיוק כמו שכתוב בפרשת סוטה, ומוכח
52 שכתובים מגילה לתינוק כדי להתלמד בה. דוחה הגמרא: הָתָם –
53 בטבלא של פרשת סוטה,

1 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְי, מה שכתוב במשנה שעשה מונבו את
2 ידות הכלים מזהב מדובר בידות של פְּבִינִי, שבוזה לא שייך
3 לעשות את הכלים עצמם של זהב, שכן סכינים מזהב אינם
4 חותכים יפה.
5 מִיתִיבִי, שנינו בברייתא, אָף הוּא [מונבו] עֲשֶׂה בְּנִי [בסיסין]
6 הַבָּלִים, וְאוֹנֵי בָּלִים – בית אחיותם, וידות בָּלִים, וידות פְּבִינִי שֶׁל
7 יוֹם הַכְּפֻרִים שֶׁל זָהָב. ומוכח שחוק מידות הסכינים עשה מונבו גם
8 ידות כלים של זהב, שמשום כך כפל התנא להזכיר גם ידות כלים
9 וגם ידות סכינים, אלא ודאי שני דברים הן. וקשה מדוע לא עשה
10 גם את הכלים עצמם מזהב. תְּרִינוּקָא [פירש] אַבְי, מה שאמר
11 התנא 'ידות כלים' הכוונה בְּקִרְיָתָא דְּרַגְנֵי וְחִצְיֵי – בידיות של
12 קרדומות ומגלות, שאף הם כלי חיתוך, ולכן לא עשה את הכלים
13 עצמם של זהב.
14 שנינו במשנה: הִילְנִי אָמוּ של מונבו המלך, עֲשֶׂתָה נְבֻרְשֶׁת [מנורה]
15 שֶׁל זָהָב וְכוּ' לפתח ההיכל. הגמרא מביאה ברייתא שמבארת למה
16 היתה הנברשת משמשת: תְּנָא, בְּשִׁעָה שְׁחֶמְפָה זֹרְחֶת – בנך החמה,
17 נִיצוּצוֹת של אור מקרני השמש יוֹצֵאִין מִמֶּנָּה על פתח ההיכל, וּבְכֹךְ
18 הַבַּל יוֹדְעִין שְׁהִנֵּיע זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, שמצוותה עם הנץ החמה.
19 מדברי הברייתא מוכח שבמקדש קראו קריאת שמע בנך החמה:
20 מִיתִיבִי, שנינו בברייתא, הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע של שְׁחֶרִית עִם אֲנָשֵׁי
21 מְשֻׁמֵּר [כהנים העובדים במשמר של אותו היום] וְאֲנָשֵׁי מְעַמְד
22 [ישראל העומדים בשליחות הציבור על הקרבן למשמר], לֹא יֵצֵא
23 ידי חובת קריאת שמע, מִפְּנֵי שְׂאֲנָשֵׁי מְשֻׁמֵּר מְשֻׁבְּמִין לקרוא קודם
24 העבודה, שמה תמשך עליהם העבודה וימנעו מלקרות, וְאֲנָשֵׁי
25 מְעַמְד מְאֻהָרִים לקרוא לאחר סיום עבודת התמיד. הרי שהעוסקים
26 בעבודת המקדש לא קראו קריאת שמע בזמנה, דהיינו זמן נץ
27 החמה, אלא או מקדימים או מאחרין לאחר שלש שעות, ואם כן

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל מכתבו מנר השלישי, בו כותב ר"פ מפעולותיו מהשתתפותו בפעולות צעירי אגו"ח ואת"ה בכלל.

ויהי רצון שיוסיף בזה כהנה וכהנה, שהרי הכרח ודרישת השעה היא והובטחנו בכגון דא, יגעת ומצאת, ובפרט שזכות הרבים מסייעתו, וביחוד שהרי נמצאים אנו בשנת המאתים להסתלקות-הילולא של הבעש"ט ז"ל, שנת סגולה להפצת המעיינות שהיא תורת החסידות.

במ"ש בסיום מכתבו, שכל הנ"ל אין פועל בו בעניניו הפרטים.

הנה כיון שרבנו הזקן כותב, אשר ע"י כל פעולה כהאמורות, נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, בודאי ובודאי שכן הוא במציאות, אלא שמובן מלשונו, נעשים זכים, ז. א. שעכ"פ איזה פעולה צריכה להיות בשביל לנצל הכשרה הכי מעולה של המוח והלב ואז הצלחת פעולה זו היא אלף פעמים ככה, ובודאי שכן יהי בהנוגע אליו, ולא יתרשם מפיתוי היצר שרוצה לפעול בו איזה נפילת רוח ח"ו, ומבואר הענין והעצה לזה בכ"מ בדא"ח, ומהם בתניא קדישא כמסומן במפתח ענינים שבסופו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

1 כתבו אותה פסיונין. כלומר, תחילת כל פסוק כתבו ככתבו,
 2 והמשך הפסוק כתבו בראשי תיבות.
 3 שנינו במשנה: ניקנור נעשו נסים לילדותיו. תנו רבנן, מה הם הנסים
 4 שנעשו לילדותיו. אמרו, בשקלף ניקנור להביא שתי דלתות של
 5 נחושת לשער מזרח העזרה מאלכסנדריא של מצרים, פחודתו
 6 ממצרים בספינה, עמד עליו נחשול ו-סערה) שבים למבעו, נמלו
 7 הספינים אחת מקו ו-מהדלתות והטילה לים, להקל על הספינה
 8 שתעמוד בסערה, ועדיין לא נח הים מועפו. בקשו להטיל את
 9 תרומה - הדלת השניה. עמד הוא ו-ניקנור) וברכה - חיבקה
 10 לגופו, אמר להם לספינים, אם אתם מטילים את הדלת לים,
 11 הטילו עמה. מיד נח הים מועפו, והיה ניקנור מצמצער על הברכה
 12 - על הדלת הראשונה שהוטלה לים. בין שהגיע לנמלה של עבו
 13 שבישראל, היתה הדלת שהוטלה לים מכבצצת ויוצאה מתחת
 14 דופני הספינה. ויש אומרים בריה ו-חיה) שבים בלעתה כשנורקה,
 15 וכשהגיעו לעכו הקיאתה הבריה ליבשה. ועליה אמר שלמה (שיר
 16 השירים ט"ז) 'קרות פתינו ו-בית המקדש) ארזים, רהיטו ו-הדלתות
 17 פרותים, ודורשים, אל תיקרי 'פרותים' אלא 'ברית ים' - שברתו
 18 הדלתות ברית בים שלא יפרדו זו מזו. מוסיפה הברייתא: לפיכך
 19 כשהעשירו ישראל, כל העשרים שהיו במקדש נשתנו להיות
 20 מצופים משל זקב, היו משערי ניקנור שלא ציפו אותם, מפני
 21 שנעשו בו נסים, ורצו שיזכרו ניסים אלו. ויש אומרים, שלא ציפו
 22 אותם מפני שנחששתן מוצאת היתה דומה לזב. רבי אליעזר בן
 23 יעקב אומר, נחשת קלוינתא ו-מזוקקת היתה, והיתה מאירה כשל
 24 זקב, ולכן לא ציפו אותם.

משנה

25 ואלו הזוכרו לנניא משום שלא לימדו אומנותם במעשי המקדש,
 26 המשפחה של בית גרמו לא רצו ללמד על אומנותם במעשה להם
 27 הפנים שהיו מומחים בכך. המשפחה של בית אבטינס לא רצו ללמד
 28 על מעשה הקמורת שהיו מומחים בכך. הוגרים שהיה בן לשבט לוי
 29 היה יודע פרק פסיר - הכרעת קול נעימה, ולא רצה ללמד. בן
 30 קמצר לא רצה ללמד על מעשה התב, שהיה קושר ארבעה
 31 קולמוסין בארבע אצבעותיו, וכותב שם בן ארבע אותיות (שם
 32 הויה) בבת אחת. על הראשונים שנזכרו במשנה הקודמת לשבח,
 33 נאמר (משלי ט"ז) 'זכר צדיק לברכה, ועל אלו שנזכרו כאן לגנאי, נאמר
 34 'ישם רשעים ירקב'.

נמרא

36 שנינו במשנה: של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים.
 37 תנו רבנן, בית גרמו היו בקיאים באומנות מעשה ו-רדיית ואפיית
 38 לחם הפנים, ולא רצו ללמד זאת לאחרים. רצו חכמים להענישם,
 39 לפיכך שלחו חכמים והביאו אומנין אחרים שהיו מומחים באפיה
 40 מאלכסנדריא של מצרים, והם היו יודעין לאפות כמותן - כבית
 41 גרמו, ולא היו יודעין לרדות ו-להוציא את הלחם מהתנור) כמותן
 42 שלא ישתברו הלחמים, ולפיכך אפו את הלחם באופן אחר מבית
 43 גרמו, שהללו ו-אנשי אלכסנדריא מסיקין את התנור מבחוץ ואפיין
 44 את הלחם מבחוץ, כדי שלא ישבר כשמוציאים אותו מהתנור,
 45 והללו ו-בית גרמו מסיקין את התנור מבפנים ואפיין את הלחם
 46 מבפנים. ועוד היה ביניהם, שהללו ו-אנשי אלכסנדריא סיקין
 47 מתעפשת מעובי הלחם, והללו ו-בית גרמו אין סיקין מתעפשת.
 48 בששמועו חכמים בדרך - שיש חסרון בלחם, אמרו, כל מה שפרא
 49 הקדוש ברוך הוא לכבודו פראו, שנאמר (ישעיה מג ט) 'כל הנקרא
 50 בשמי ולכבודי פראתיו, וכיון שאומני בית גרמו יותר מומחים בכך,
 51 (וחורו) ו-חורו) בית גרמו למקומן. שלחו להם חכמים להחזירים
 52 למלאכת האפייה, ולא באו, לפי שרצו להעלות שכרם. כפלו להם
 53 שם מתרומת הלשכה, ובאו. וכך כפלו להם, שפכל יום - עד
 54 ששילקו אותם היו נמלין שנים עשר מנה לשנה, והיום אור שחורו
 55 נוטלים עשרים וארבעה מנה. רבי יהודה אומר, ככל יום עשרים

57 וארבעה, והיום ארבעים ושמונה.
 58 אמרו להם חכמים לבית גרמו, מה ראיתם שלא ללמד אומנותכם.
 59 אמרו להם, יודעין היו משפחתו של בית אבא, שבית זה ו-בית
 60 המקדש) עתיד ליתרב, וחששו שמא ילמדו אדם שאינו מהוגן את
 61 אומנות האפייה, וילך ועבוד עבודת פוככים בכה - באפייה זו,
 62 ולכן לא רצו לגלותה.
 63 מסיימת הברייתא: ועל דבר זה מוכרין אותן לשבח, שמעולם לא
 64 נמצאת פת נקה ביד בניהם, כדי שלא יאמרו הבריות, ממעשה להם
 65 הפנים זה היוזנין. ועשו כך כדי לקיים מה שנאמר 'והייתם נקים מה'
 66 ומישראל'.
 67 שנינו במשנה: של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקמורת.
 68 תנו רבנן, בית אבטינס היו בקיאים באומנות מעשה הקמורת, ולא
 69 רצו ללמד לאחרים. לפיכך שלחו חכמים והביאו אומנין אחרים
 70 מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לפטים ו-לכתוש הסמנים
 71 ולערבם יפה) כמותם - כבית אבטינס, ולא היו יודעין להעלות עשן
 72 יפה כמותן. של הללו ו-בית אבטינס) היה העשן מתפר ועולה זקוף
 73 כפמל, ושל הללו ו-אומני אלכסנדריא) מפציע - מתפרז העשן
 74 לכאן ולכאן, שלא ידעו מזה העשב המעלה את העשן שיהיה זקוף
 75 כמקל. ובששמועו חכמים בדרך, אמרו, כל מה שפרא הקדוש ברוך
 76 הוא, לכבודו פראו, שנאמר (משלי טו ד) 'כל פעל ה' למענהו, וכיון
 77 שבית אבטינס יותר מומחים בכך, (וחורו) ו-חורו) בית אבטינס
 78 למקומן. שלחו להם חכמים שליחים להחזירם, ולא באו. כפלו להם
 79 שפרו ובאו. וכך כפלו להם, שפכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה
 80 לשנה, והיום עשרים וארבעה, רבי יהודה אומר, ככל יום עשרים
 81 וארבעה, והיום ארבעים ושמונה.

82 אמרו להם חכמים לבית אבטינס, מה ראיתם שלא ללמד מזה
 83 העשב מעלה עשן. אמרו בית אבטינס לחכמים, יודעין היו
 84 משפחתו של בית אבא שבית זה ו-בית המקדש) עתיד ליתרב,
 85 אמרו, יש חשש שמא ילמדו אדם שאינו מהוגן, וילך ועבוד עבודת
 86 פוככים בכה, ולכן לא רצו לגלותה.
 87 מסיימת הברייתא: ועל דבר זה מוכרין אותן לשבח, שמעולם לא
 88 יצאת פלה מכושמת מפתיתן של בית אבטינס. ובששמועו אשה
 89 ממקום אחר, מתנין עמה שלא תתבסס, כדי שלא יאמרו הבריות
 90 ממעשה הקמורת מתבססין אלו, לקיים מה שנאמר 'והייתם נקים
 91 מה' ומישראל'.
 92 תניא, אמר רבי ישמעאל, פעם אחת הייתי מחלף בדרך ומצאתי אחד
 93 מבני בניהם של אחד ממשפחות אלו. אמרתי לו, אבותיך שלא גילו
 94 אומנותם, בקשו לתרבות בבודן, ורצו למעט כבוד המקום, אולם
 95 עכשיו שנחרב המקדש, כבוד מקום במקומו, ומיעט בבודם, שהיום
 96 אין צורך בהם.

97 אמר רבי עקיבא, (פעם אחת) סח לי רבי ישמעאל בן לויא, פעם
 98 אחת יצאתי אני ואחד מבני בניהם של משפחת בית אבטינס לשרה
 99 ללכת עשבים, וראיתי (ששחק נכח) [שפכת ושחק]. אמרתי לו,
 100 מפני מה כבית. אמר לי, כבוד אבותי נזכרתי. אמרתי לו, ומפני מה
 101 שחקת. אמר לי, שעתיד הקדוש ברוך הוא להחזירה לנו כשיבנה
 102 המקדש. אמרתי לו, ומפני מה נזכרת בכך. אמר לי, העשב מעלה
 103 עשן נראה לי כנגדי. אמרתי לו תראה לי, אמר לי, שבעה היא
 104 בדינין שאין מראין אותו לכל אדם.

105 אמר רבי יוחנן בן נורי, פעם אחת מצאתי זקן אחד ומגילת סמנין
 106 ו-כתוב בה שמוט טימני הקטורת) בידו. אמרתי לו מאין ו-מאיזה
 107 משפחה) אתה. אמר לי, מבית אבטינס אני. אמרתי לו ומה בדרך,
 108 אמר לי מגילת סמנין. אמרתי לו תראה לי, אמר לי כל זמן שבית
 109 אבא היו קנימין לא היו מוסרין אותו לכל אדם, ועכשיו שכבר אינם
 110 קנימין הרי הוא לך והחזר פה. ובששמועו אשה יצאתי ללכת רבי
 111 עקיבא, אמר לי, מעתה הוברר שכונתם היתה לשם שמים, ואסור
 112 לספר בגנותן של אלו.
 113 מביא ו-ממה שהחזירו את בית גרמו ובית אבטינס לאומנתם) אמר
 114 בן עזאי, אל ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי, כי על כרחך
 115 בששמועו יקראו, ובמקומך וישיבוך - יקראוך לשוב למקומך,

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלג רש"י

1 כסיונין — אם לא שכב" אחריי ראשי תיבות עד סוף המקרא, ואת כי שטית" ואחריי
 2 ראשי תיבות עד סוף המקרא. "יתן ה' אותך" ואחריי ראשי תיבות עד סוף המקרא "ובאו
 3 המים" ואחריי ראשי תיבות (אם שכב ואת כי שטית). להביא דלתות — לשער המזרח
 4 של העזרה ושל נחושת היו. נחשול — סערה. והטילו לים — להקל לספינה. וכרבה =
 5 חבקה. לנמלה — פורט"ו, מקום שהספינות
 6 נמשכות שם ליבשה. והיטו — לשון דלת,
 7 שהוא רץ ונועל רץ ופחתה. אלא ברית ים —
 8 כאילו כרתו ברית זו עם זו. ויש אומרים: בריית
 9 ים. נשתנו — כשהעשירו. קלניתא — מזוקקת,
 10 וכן שם מין נחושת, והוא נחושת קלל. משנה
 11 בן לוי — כלומר מן הלויים. פרק — הכרעת קול
 12 נעומה. על מעשה הכתב — קושר ארבעה
 13 קולמוסין בארבע אצבעותיו וכתב שם בן ארבע
 14 אותיות כאחד. גמרא לרדות — מן התורה.

15 שהללו — שבאו מן האלכסנדריא, לפי שלא יודעים לרדות מן התנור שלא יאה נשבר,
 16 לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה כמין ספינה, היו יראים לדבקם מבפנים לתנור ואופין
 17 אותו מבחוץ. כפלו להם שכרם — מתרומת הלשכה. ועל דבר זה מוזכרים אותם לשבח
 18 שמעולם בו' לפטם — לכתוש הסמנין ולערבם יפה, כמו שנאמר (שמות ל) "ממולח".
 19 להעלות עשן — שלא היו מכירין בעשב שהוא
 20 מעלה את העשן וזקף ומתמר במקל. מינע
 21 כבדים — בחורבן ביתו. מעלה עשן — עשב
 22 שהוא מעלה עשן ראיתי כנגדי. מגילת סמנין —
 23 שכתובין בה שמות סמני הקטורת. מבאן אמר
 24 בן עזאי — ממשעה בית גרמו ובית אבטינס
 25 שבקשו חכמים לדרוחם ממקומם ולא יכלו.
 26 בשפך יקראוך — לא ידאג אדם לומה פלוני
 27 יקפח פרנסתי. כי על כרחך, בשם יקראוך לבא
 28 ולשוב במקומך.
 ומשך

10 והקיאתה לבישה ועליה אמר שלמה "קרות פתינו ארום והיטנו ברותים". אל תיקרי "ברותים" אלא ברית ים. לפיכך, כל
 11 השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, חוץ משערי ניקנור, מפני שנגעשו בו נסים. ויש אומרים: מפני שגחושטון
 12 מוצהבת היתה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: נחשת קלוניתא היתה, והיתה מאירה בשל זהב. משנה ואלו לננאי: של בית
 13 גרמו לא רצו ללמד על מעשה להם הפנים, של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת, הוגרם בן לוי היה יודע
 14 פרק בשיר ולא רצה ללמד, בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. על הראשונים נאמר "זכר צדיק לברכה", ועל אלו
 15 נאמר "ישם רשעים ירקב". גמרא תנו רבנן: בית גרמו היו בקיאים במעשה להם הפנים ולא רצו ללמד. שלחו חכמים
 16 והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לרדות כמותן. שהללו מסיקין מבחוץ ואופין
 17 מבחוץ, והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים. הללו פיתין מתעפשת, והללו אין פיתין מתעפשת. כששמעו חכמים בדבר אמרו:
 18 כל מה שבאר הקדוש ברוך הוא - לכבודו בראו, שנאמר "כל הנקרא בשמי וְלְכַבֹּדִי בְרָאתִיו", והורו בית גרמו למקומן.
 19 שלחו להם חכמים ולא באו. כפלו להם שכרן - ובאו. בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה, והיום עשרים וארבעה. רבי
 20 יהודה אומר: בכל יום עשרים וארבעה, והיום ארבעים ושמונה. אמרו להם חכמים: מה ראיכם שלא ללמד? אמרו להם:
 21 יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליתרב, שפא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודה זרה בכף. ועל דבר
 22 זה מוזכרין אותן לשבח: מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם, שלא יאמרו מפעשה להם הפנים זה ניוונין, לקיים מה
 23 שנאמר "והייתם נקים מה' וימישראל". "של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת". תנו רבנן: בית אבטינס היו
 24 בקיאים במעשה הקטורת ולא רצו ללמד. שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לפטם כמותם
 25 ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן. של הללו מתמר ועולה במקל, של הללו מפציע לכאן ולכאן. וכששמעו חכמים בדבר
 26 אמרו: כל מה שבאר הקדוש ברוך הוא לכבודו בראו, שנאמר "כל פעל ה' למענהו", והורו בית אבטינס למקומן. שלחו
 27 להם חכמים ולא באו, כפלו להם שכרן ובאו. בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה, והיום עשרים וארבעה. רבי יהודה אומר:
 28 בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה. אמרו להם חכמים: מה ראיכם שלא ללמד? אמרו: יודעין היו של בית
 29 אבא שבית זה עתיד ליתרב, אמרו: שפא ילמוד אדם שאינו מהוגן, וילך ויעבוד עבודה זרה בכף. ועל דבר זה מוזכרין
 30 אותן לשבח: מעולם לא יצאת פלה מבושמת מבתיהן, וכשנשאין אשה מקום אחר מתנין עמה שלא תתפסם, שלא יאמרו
 31 מפעשה הקטורת מתבסמין, לקיים מה שנאמר "והייתם נקים מה' וימישראל". תניא, אמר רבי ישמעאל: פעם אחת הייתי
 32 מהלך בדרך, ומצאתי אחד מבני בניהם, אמרתי לו: אבותיך בקשו להתרבות כבודך, ורצו למעט כבוד המקום - עכשיו כבוד
 33 מקום במקומו, ומיעט כבודם. אמר רבי עקיבא: פעם אחת סח לי רבי ישמעאל בן לואי: פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני
 34 בניהם לשרה ללקט עשבים, וראיתי ששחק וככה. אמרתי לו: מפני מה בכית? אמר לי: כבוד אבותי נופרת. ומפני מה
 35 שחקת? אמר לי: שעתיד הקדוש ברוך הוא להחזירה לנו. ומפני מה נופרת? אמר לי: מעלה עשן כנגדי. - הראהו לי!
 36 - אמר לי: שבועה היא בדינו שאין מראין אותו לכל אדם. אמר רבי יוחנן בן גור: פעם אחת מצאתי זקן אחד ומגילת
 37 סמנין בידו, אמרתי לו: מאין אתה? אמר לי: מבית אבטינס אני. ומה בידך? אמר לי: מגילת סמנין. - הראהו לי! - אמר
 38 לי: כל זמן שבית אבא היו קיימין - לא היו מוסרין אותו לכל אדם, ועכשיו - הרי הוא לך והוהר ביה. וכשבאתי וסחתי
 39 דברי לפני רבי עקיבא אמר לי: מעתה אסור לספר בגנותן של אלו. מכאן אמר בן עזאי: בשמך יקראוך, ובמקומך ישיבוך,
 ומשך

קלד יומא פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – שטיינזליץ" תוספות

1 דלא מסקי בשמיהו — ברק בתרא דתובות (קדב) גבי שני דיני גירות אדמון חנון בן
2 אבישלום גריס רבינו תמו; אבישלום. משום דאמר רבי מאיר בחלק (סנהדרין קגב)
3 אבישלום אין לו חלק לעולם הבא. ואשכחן שם אדם אבישלום, כדכתיב (אביהו) בת
4 אבישלום. וכן בפרק קמא דשבת (יבב) גריסין הלל ושכנא, דשכנא רשע היה.
5 ויש מפרשים: דתרי שבנא הוה, כדכתיב בישעה
6 (כב) "לך בוא אל הסוכן הזה אל שבנא אשר על
7 הבית" וכתיב בתריה "מה לך פה" וגו' משמע
8 שהיה רשע, וכתיב בתריה "יהי כשמוע המלך
9 חזקוהו ויקרע" וגו' עד "ואת שבנא הסופר ואת
10 הזקנים מתבסס בשקים", אלמא אחר הוא. וכיון
11 דאחד היה צדיק — מסקינן בשמיהו. מידו, נראה
12 דהכל אחד. דעל כרחק הוא שבנא בתרא, ו
13 שנתבסס בשק כשחירף רשעה במעשה דסנחריב
14 רשע הוה, כדמשמע בפרק "זה בורר" (סנהדרין כו)
15 אבל אין מוקדם ומאוחר בתורה. ואף על גבי
16 הדבא קרי ליה "סופר" והבא "על הבית" — על
17 כרחק הכל אחד, כדפרישית.
18

19 הדרן עלך אמר להם הממונה
20 טרף

21 בְּשׂוֹמְרוֹ, דְּלֹא מְסָקִינוּ בְּשִׁמְיֵיהּוּ. מְתִיב רְבִינָא: מַעֲשֵׂה בְּדוֹאגְ בֶּן יוֹסֵף שֶׁהֵינְחוּ [אֲבִיו] בֶּן
22 קָמֵן לְאִמּוֹ. כָּכֵל יוֹם הֵיחָה אִמּוֹ מוֹדְדָתוֹ בְּמַפְחֵים וְנוֹתְנָת מִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶהָב לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
23 וְכִשְׁעָבַר אוֹיֵב מִבְּחֵתוֹ וְאֶכְלָתוֹ, וְעָלֶיהָ קוֹנֵן יְרֵמְיָה "אִם תֹּאכְלֶנָּה נְשִׁים פְּרִים עֲלֵלֵי מַפְחִים",
24 מְשִׁיבָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאוֹמְרָת: "אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ ה' פֶּהוֹן וְנִבְיָא!" - חַיֵּי מַאי סָלִיק בֵּיהּ.
25 אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: צְדִיק מַעֲצָמוֹ, וְרָשָׁע מַחֲבִירוֹ. צְדִיק מַעֲצָמוֹ - דְּכִתִּיב "וְכִר צְדִיק לְבָרְכָה",
26 וְרָשָׁע מַחֲבִירוֹ - דְּכִתִּיב "וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְכָּב". אָמַר לִיה רְבִינָא לְהַהוּא מִרְבָּנָן דִּיהוּה מְסַדֵּר
27 אֲנִירָתָא קַמְיָה: מָנָא הָא מִילָתָא דְאָמַר רַבָּנָן "וְכִר צְדִיק לְבָרְכָה"? - אָמַר לִיה: דְּהָא כְּתִיב
28 "וְכִר צְדִיק לְבָרְכָה" - מִדְּאוֹרֵייתָא מָנָא לָן? - דְּכִתִּיב "וְה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרֵיהֶם אֲשֶׁר
29 אֲנִי עֹשֶׂה", וְכִתִּיב "וְאֲבָרֵיהֶם הֵיוּ יְהוּה לְגוֹי גְדוֹל וְעֲצוּם". מָנָא הָא מִילָתָא דְאָמַר רַבָּנָן
30 "שֵׁם רָשָׁעִים יִרְכָּב"? - אָמַר לִיה: דְּהָא כְּתִיב "וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְכָּב". - מִדְּאוֹרֵייתָא מָנָא
31 לָן? - דְּכִתִּיב "וַיֹּאחֶזֶל עַד סָדָם", וְכִתִּיב "וְאֲנָשֵׁי סָדָם רָעִים וְחַפְּאִים לְה' מֵאֹד". אָמַר רַבִּי
32 אֱלֶעָזָר: צְדִיק דַּר בֵּין שְׁנֵי רָשָׁעִים וְלֹא לְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, רָשָׁע דַּר בֵּין שְׁנֵי צְדִיקִים וְלֹא לְמַד
33 מִמַּעֲשֵׂיהֶם. צְדִיק דַּר בֵּין שְׁנֵי רָשָׁעִים וְלֹא לְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם עוֹבְדֵיהּ, רָשָׁע דַּר בֵּין שְׁנֵי צְדִיקִים
34 וְלֹא לְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם - זֶה עָשׂוֹ. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: מִפְּרָכְתָּן שֶׁל צְדִיקִים אֲתָה לְמַד קְלָלָה
35 לְרָשָׁעִים, וּמִקְלָלְתָּן שֶׁל רָשָׁעִים אֲתָה לְמַד בְּרָכָה לְצְדִיקִים. מִפְּרָכְתָּן שֶׁל צְדִיקִים אֲתָה לְמַד
36 קְלָלָה לְרָשָׁעִים, דְּכִתִּיב "כִּי יִדְעֲתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה" וגו' וְכִתִּיב בְּתִרְיָה "וַיֹּאמֶר ה' וַעֲקַת סָדָם וַעֲמָרָה כִּי רָפָה". וּמִקְלָלְתָּן שֶׁל
37 רָשָׁעִים אֲתָה לְמַד בְּרָכָה לְצְדִיקִים, דְּכִתִּיב "וְאֲנָשֵׁי סָדָם רָעִים וְחַפְּאִים לְה' וְה' אָמַר אֶל אֲבָרֵם אַחֲרֵי הַפָּרֶד לוֹט מַעֲמוֹ". אָמַר
38 רַבִּי אֱלֶעָזָר: אֲפִילוּ בְּשִׁבְלֵי צְדִיק אַחַד עוֹלָם נִבְרָא, שְׁנַאֲמַר "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב" וְאִין טוֹב אֵלָא צְדִיק שְׁנַאֲמַר "אֲמַרו
39 צְדִיק כִּי טוֹב". אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: כָּל הַמְשַׁבַּח דְּבַר מִתְלַמּוּדוֹ גּוֹרָם גְּלוּת לְבָנָיו, שְׁנַאֲמַר "וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהִיךָ אֲשֶׁר בְּנִידָ גַם
40 אֲנִי". רַבִּי אַבְהוֹ אָמַר: מוֹרִידִין אוֹתוֹ מְגִדּוֹלְתוֹ, שְׁנַאֲמַר "כִּי אֲתָה תִדְעַת מְאִסָּת וְאִמְאָסָּךְ מִפְּהוֹ לִי". אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמַר
41 רַבִּי יוֹחָנָן: אִין צְדִיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שְׁנִבְרָא צְדִיק כְּמוֹתוֹ, שְׁנַאֲמַר "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וְבָא הַשָּׁמַשׁ", עַד שְׁלֹא כְּבָתָה שְׁמוֹשׁוֹ שֶׁל
42 עָלֵי וְרָחַק שְׁמוֹשׁוֹ שֶׁל שְׁמוֹאֵל הַרְמַתִי, אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁצִדִיקִים מוֹעֲטִין, עָמַד
43 וְשִׁתְּלָן כָּכֵל דוֹר וְדוֹר, שְׁנַאֲמַר "כִּי לְה' מוֹצְקֵי אֶרֶץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְלָה". אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילוּ בְּשִׁבְלֵי
44 צְדִיק אַחַד הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים, שְׁנַאֲמַר "צְדִיק יִסוֹד עוֹלָם". רַבִּי חֵיָא דִירְיָה אָמַר, מִהְכָּא: "רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמְרוּ". - "חֲסִידוֹ" - מוֹבָא
45 מִשְׁמַעוֹ! - אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: חֲסִידוֹ כְּתִיב. אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פִּינָן שְׁיִצְאוּ רוּב שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם
46 וְלֹא חָטָא - שׁוֹב אִינוֹ חוֹטָא, שְׁנַאֲמַר "רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמְרוּ". דְּבִי רַבִּי שִׁילָא אָמְרִי: פִּינָן שְׁבָאָה לְדוֹ דְּבַר עֵבְרָה פְּעַם רֵאשׁוֹנָה
47 וְשִׁנְיָה וְאִינוֹ חוֹטָא - שׁוֹב אִינוֹ חוֹטָא, שְׁנַאֲמַר "רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמְרוּ". אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: מַאי דְּכִתִּיב "אִם לְלִצִּים הוּא לְיִלְמִי וְלַעֲגוּיִים
48 יִתֵּן חֵן". בָּא לְטַמְא - פּוֹתַחִין לוֹ, בָּא לְטַמְר - מְסִיעִין אוֹתוֹ. תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: מִשְׁלַל לְאָדָם שְׁהֵיָה מוֹכֵר נִפְטָ וְאִפְרָסְמוֹן
49

יומא דף לח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלה

54 ליה, דהא פתיב 'ישם רשעים ורקב', אמר לו, מדאורייתא מנא לן.
55 אמר לו, דכתיב גבי לוט (שם יג א) 'ויאחל עד סדום', ומיד שנזכר
56 סדום פתיב גנתם (שם יג א) 'ואנשי סדם רעים ותמאים לה' מאד'.
57 אמר רבי אלעזר, צדיק אחד היה דר בין שני רשעים ולא למד
58 ממעשיהם, ורשע אחד היה דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם.
59 ומכאן: צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, זה עובדיה,
60 שדר עם אחאב ואיזבל הרשעים ולא למד מהם. רשע דר בין שני
61 צדיקים ולא למד ממעשיהם, זה עשו, שדר עם הוריו יצחק ורבקה
62 ולא למד מהם.
63 [ו]אמר רבי אלעזר, מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים
64 – במקום שה' מברך את הצדיקים שם הוא מקלל את הרשעים,
65 ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים. ומכאן מקור לבי:
66 מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים, דכתיב (בראשית יח ט)
67 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו' למען
68 הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו. וכתיב בתריה [אחריו]
69 (שם א) 'ויאמר ה' ועקת סדם ועמרה כי רפה'. ומקללתן של רשעים
70 אתה למד ברכה לצדיקים, דכתיב (שם יג א) 'ואנשי סדם רעים ותמאים
71 לה', ואחר כך נאמר (שם ד) 'וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט
72 מעמו וגו' כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתגנה ולזרעך עד
73 עולם. ושמתיו את זרעך כעפר הארץ וגו'. הרי ברכה לצדיק.
74 [ו]אמר רבי אלעזר, אפילו בשביל צדיק אחד היה העולם נברא,
75 שנאמר 'ויבא אלהים את האור כי טוב', ואין הכוונה טוב אלא
76 לצדיק, שנאמר 'אמרו למי שהוא צדיק כי טוב'.
77 [ו]אמר רבי אלעזר, כל המשבח דבר אחד מתלמודו במועד, גורם
78 גלות לבניו, שנאמר (חושע ד' א) 'ותשבח תורת אלהיך אשר בך נם
79 אני'. רבי אבהו אמר, המשבח דבר מתלמודו, מודדין אותו
80 מגדולתו, שנאמר (שם) 'כי אתה תדעת מאסת ואמאסת מכה לך'.
81 אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, אין צדיק נפטר מן העולם
82 עד שנקרא צדיק כמותו, שנאמר 'וירח השמש וכא השמש', כלומר,
83 שקודם שתבא השמש הדיינו פטירת הצדיק כבר תורח השמש
84 הדינו בריאת צדיק כמותו. וכמו שמצינו שעד שלא בכתה שמשו
85 של עלי, וירח שמשו של שמואל הרמתי.
86 [ו]אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, ראה תקדוש ברוך הוא
87 שצדיקים מועטין, לפיכך עמד ושתלן בכל דור דור, שנאמר (שמואל
88 א ב ח) 'כי לה' מציון ארץ, הדינו הצדיקים, וישת עליהם תבל' –
89 פוזן בכל הדורות שיהיו קיום ויסוד לעולם.
90 [ו]אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, אפילו בשביל צדיק אחד
91 העולם מתקיים, שנאמר 'צדיק ולשון יחידן יסוד עולם'. רבי חייה
92 דידיה אמר [למד זאת] מהקרא, שנאמר 'דגלי' [בשבילן] חסידיו
93 'ישמר' לאלו שעמהם. מקשה הגמרא: 'חסידיו' לשון רבים, טובא
94 משמע, ומנין שבשביל צדיק אחד העולם מתקיים. אמר רב נחמן
95 בר יצחק, 'חסידו' בלא יו"ד פתיב, לשון יחיד.
96 [ו]אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, בין שיצאו רוב שנותיו
97 של אדם ולא חטא, שוב ה' מסייעו ואינו חוטא, שנאמר 'דגלי' [סוף
98 שנות חיו] חסידיו, 'ישמר' ה' מחטא. דבי רבי שילא אמרי, בין שפאה
99 לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושנית ומתגבר ואינו חוטא, שוב ה'
100 מסייעו ואינו חוטא, שנאמר 'דגלי' חסידיו 'ישמר' – משנהג בחסד
101 שתי רגלים, הדינו פעמיים, ישמור עליו ה' מחטא.
102 אמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'אם ללצים הוא ללין ולעניים יתן חן'.
103 אדם הבא לשמא בעבירות פותחין לו משמים פתח להיטמו ואין
104 מונעים ממנו, ואילו הבא לטהר במצוות מלבד מה שפותחים לו
105 פתח אף מסייעין אותו. תנא דבי רבי ישמעאל, דבר זה משל לאדם
106 שקהה מוכר נפש ואפרסמון

1 ומשקלך [א]מזמנות הקצובים לך] ויתנו לך – פרנסתך קצובה לך
2 משמים ולא הם נותנים לך מתנה, שאין אדם נוגע במוכן להכירו,
3 וכן אין מלכות נוגעת במלכות הברכה, ומשהגיע זמן מלכות ליפול
4 והשניה לעמוד, לא יתאחר נפילת הראשונה אפילו במלא נימא.
5 שנינו במשנה: הוגרם בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד.
6 תניא, בשהוא [הוגרם בן לוי] נותן קולו בנעימה – מאריך בקול,
7 על ידי שמכניס גודל לתוך פיו, ומניח אצבעו בין הנימין – בין
8 לחוקת שערות ששמו מול מחיצת האף, ומגביה קולו במתיקות כה
9 גדולה, עד שהיו אהיו הפתנים נקורים [נרתעים] בבת ראש
10 [בפתע] לאחוריהם מהכרעת הקול.
11 ביאור אומנותו של בן קמצר: תנו רבנן, בן קמצר לא רצה ללמד על
12 מעשה הפתב. אמרו עליו שהיה נוטל ארבעה קולמוסין בין
13 אצבעותיו, ואם היתה תיבה של ארבע אותיות [שם היה] היה
14 פותחה בבת אחת, עד שלא היתה אות נכתבת בלא חברתה, ורצו
15 שלא יהיה אפילו רגע שהשם יהיה חסר. אמרו לו חכמים לכן
16 קמצר, מה ראית שלא ללמד. ולא ענה תשובה על כך. מסכמת
17 הברייתא: פולן [בית גרמו בית אבטינס והוגרס] מצאו תשובה
18 לדרביהם למה לא רצו ללמד, ואילו בן קמצר לא מצא תשובה
19 לדרביו. ולפיכך על הראשונים [בית גרמו בית אבטינס והוגרס]
20 נאמר 'ובר צדיק לברכה', ועל בן קמצר וחקריו נאמר 'ישם רשעים
21 ורקב'.
22 מבאר הגמרא: מאי 'ישם רשעים ורקב' אמר רבי אלעזר, לומר
23 שרקבינות [חלודו] תעלה בשמותן, על ידי שלא מסקינן בשמיהו
24 – שאין אנשים קוראים לבניהם על שמם, שאין לקרוא על שם
25 רשע.
26 מתיב רבינא על הנאמר שאין לקרוא על שם רשע. שנינו בברייתא:
27 מעשה ברואן בן יוסף, שהניחו [ואביו במיתתו] כשהיה בן קטן לאמו,
28 ובכל יום היתה אמו מודדתו בטפחים לדעת כמה נוסף בו, וכפי
29 המשקל שנוסף היתה נותנת משקלו של זהב תרומה לבית המקדש.
30 ובשנבר אויב – כשבא נבוכדנצר ועשה מצור על ירושלים והיה
31 רעב, מכתתו ונאכלתו – שחטה האם את דואג בנה ואכלה אותו.
32 ועליה קוין רמיה (איכה ב) 'אם תאכלנה נשים פרום עלי טפחים',
33 מלשון טפחים, כלומר עולל הנמדד בטפחים. משיכה רוח הקדש
34 תשובה לכן, ואמרת 'אם יתרג במקדש ה' בהן ונביא. כלומר,
35 שנעשו כך כיון שהרגו בבית המקדש את זכריה בן יהוידע שהיה
36 כהן ונביא. ומכך שאביו קרא לו דואג, כדואג האדומי הרשע
37 מאויבי דוד המלך, מוכח שקוראים על שם רשע. מתרצת הגמרא:
38 חיו מאי סליק ביה – ראה מה עלתה באותו תינוק, שנשחט,
39 ואדרבא, מכאן מוכח שאין לקרוא בשם רשעים.
40 אמר רבי אלעזר, צדיק נזכר לטובה מעצמו – ממעשיו הטובים
41 ללבד, ואילו רשע, נזכר לרעה אף ממעשיו רעים של חבירו.
42 ומכאן: צדיק מעצמו, דכתיב 'ובר צדיק לברכה' בלשון יחיד,
43 שמצדקותו לבד הוא נזכר לברכה. ורשע מחבירו, דכתיב 'ישם
44 רשעים ורקב' בלשון רבים.
45 אמר ליה רבינא למהו מרבנן [תלמיד חכם] דתוה מסדר אנהא
46 קמיה – שסידר דברי אגדה לפניו, מנא הא מילתא דאמור רבנן –
47 מנין נלמד דבר זה שאמרו חכמים 'ובר צדיק לברכה'. אמר ליה,
48 דהא כתיב במשלי (יז) 'ובר צדיק לברכה', ומה שאלתך. אמר לו,
49 כוונתי לשאל מדאורייתא מנא לן – היכן מצינו בתורה שבהזכרת
50 הצדיק מברכים אותו. אמר לו, דכתיב (בראשית יח ט) 'וה' אמר
51 למפכה אני מאברהם אשר אני עושה', ומיד פתיב (שם יח) 'ואברהם
52 היו יהיה לניו גדול ועצום', הרי שבשחזוכיר את הצדיק ברכו.
53 עוד שאלו מנא הא מילתא דאמור רבנן 'ישם רשעים ורקב' אמר

60 הגמרא: התורה חסה על פמון של ישראל, ולכן אין לעשות את
61 הקלפי מכסף או זהב, משום שאין ההגדרה עבודה כל כך, ואינה
62 אלא פעם אחת בשנה, ואף חיוב הקלפי אינו מדאורייתא.
63 הגמרא דנה בשיטות תנאים בצורת ההגדרה. אומרת הגמרא:
64 מתניתין - משנתנו ששנינו בה שהכהן הגדול מכניס את שתי ידיו
65 לקלפי, דלא כי האי תנא שבברייתא, דתניא, רבי יהודה אומר משום
66 רבי אלעזר, הסגן וכהן גדול שניהם מכניסין יחד את ידן הימנית
67 בקלפי, וכל אחד מוציא גורל אחד. אם בימינו של כהן גדול עולה
68 הגורל לה, הסגן אומר לו, אישי כהן גדול הנכה ומינה. ואם בימינו
69 של סגן עולה הגורל לה, ראש בית אב אומר לו וכהן גדול, דבר
70 מילך - אמור דבריך, כלומר הכרו לה חטאת, משום שגם
71 כשהסגן משתתף בהגדרה, הכהן הגדול הוא זה שקורא את השם.
72 הרי שלרבי יהודה הכהן הגדול אינו מכניס את שתי ידיו כמבואר
73 במשנתנו, אלא הכהן הגדול והסגן מכניסים את יד ימינם.
74 שואלת הגמרא על דברי רבי יהודה: מדוע כשהגורל לה עלה ביד
75 הסגן, ראש בית אב אומר לכהן הגדול דבר מילך, ונמיא ליה -
76 שיאמר הסגן לכהן הגדול דבר מילך, וכמו שעלה הגורל לה
77 ביד הכהן הגדול. משיבה הגמרא: כיון דלא סליק כהניה - כיון
78 שלא עלה הגורל לה ביד הכהן הגדול אלא ביד הסגן, הלכא
79 דעתיה - יש לכהן הגדול חלישות הדעת אם יאמר לו הסגן דבר
80 מילך, כיון שנראה כמתגרה בו.
81 שואלת הגמרא: כמאן קא מיפלגי - במה נחלקו התנא במשנתנו
82 ורבי יהודה המבואר בברייתא. משיבה הגמרא: כר - רבי יהודה
83 סבר, ומינא דסגן עדיף משמאלית דכהן גדול - עדיף שהגורל יעשה
84 בימינו של הסגן מאשר בשמאלו של הכהן הגדול. וקר - התנא
85 במשנתנו סבר, ידו הימנית של הסגן יודו השמאלית של הכהן
86 הגדול כי תרדי ניהו - שיש הם בחשיבותם, ומשום כך עדיף
87 שהכהן הגדול יכניס את שתי ידיו.
88 שואלת הגמרא: ומאן האי תנא - מיהו התנא ששנה את משנתנו,
89 דפליג עליה דרבי יהודה. משיבה הגמרא: רבי חנינא סגן הפהנים
90 הוא. דתניא, רבי חנינא סגן הפהנים אומר, למה כן הולך תמיד
91 בימינו של הכהן הגדול, שאם ארבע בו פסול ככהן גדול ואינו יכול
92 לעבוד, נכנס הסגן ומשמש תחתיו - במקומו. ומבואר בדברי רבי
93 חנינא, שהסגן עומד למען הכהן הגדול רק בכדי לשמש תחתיו אם
94 יארע בו פסול, ולא כדי להגדיל עמו.
95 אגב ענין עליית הגורל לה בימין, מביאה הגמרא ברייתא על
96 זמנים בהם היה הגורל לה עולה רק בימין, ומעלות נוספות שהיו
97 במקדש בזמן זה: תנו רבנן בברייתא, כל ארבעים שנה שמשמש
98 שמעון הצדיק בבחונה גדולה, היה הולך לה עולה בימין, שהוא
99 סימן יפה. מכאן ואילך - לאחר תקופה זו, פעמים היה עולה בימין,
100 ופעמים היה עולה בשמאל.
101 וכל ימיו היה לשון של זהירות שבראש עשיר המשתלח מלבין
102 מאליו בזמן שילוח השעיר. מכאן ואילך, פעמים היה מלבין,
103 ופעמים שאינו מלבין.
104 וכל ימיו היה נר מערבי שבמנורה דולק אף לאחר שכבו שאר
105 הנרות. מכאן ואילך, פעמים היה דולק אף לאחר שכבו שאר הנרות
106 ופעמים היה כבה עם שאר הנרות.
107 וכל ימיו היה אש של מערכה שעל גבי המזבח, מתגבר ודולק מאליו
108 לאחר שסידרוהו בשחרית, ולא היו הפהנים צריכין להביא עצים
109 במשך היום להוסיף למערכה, הוין משני גזרי עצים שהיו מוסיפים
110 בין הערבים, כדי לקיים מצות עצים. מכאן ואילך, פעמים היה
111 מתגבר ופעמים אין מתגבר, אלא היה תש כחו בשחרית, ומחמת כן
112 לא היו הפהנים נמנעין - מפסיקים להביא עצים למערכה כל היום
113 כולו, בכדי להגביר את האש.
114 וכל ימיו נשתלחה כרבה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל
115 כהן שהיה מניעו צינת מחלוקת הלחם, יש שאוכלו וישב, ויש
116 שאוכלו ומותר, כיון שמחמת הברכה היה משיבוע אף בפחות
117 מכזית. מכאן ואילך, נשתלחה מביאה - קללה בעומר ובשתי הלחם
118 ובלחם הפנים, וכל כהן היה מניעו רק בשיעור פול - מין קטנית,
119 והוא פחות בהרבה מכזית. ומאור ושיעור זה אינו משיבוע, הצניעין
120 היו מושכין את ידיתן, והתגררין - הווללים, היו נוטלין אף של
121 אחרים ואוכלין. ומעשה כמאן שנטל חלקו וחלק חברו הגררן,
122 ומחמת כך היו קורין אותו כן

1 כא הלוקח למדוד נפט שריחו רע, אומר לו המוכר ללוקח, מדוד
2 אתה לעצמך. אבל אם כא למדוד אפרסמון שריחו טוב, אומר לו,
3 המתן לי עד שאמדוד עמך, כדי שנתבסם אני ואתה. וכמו כן, הבא
4 ליטמא רק פותחין לו, אבל הבא ליטמא מסייעין אותו.
5 תנא דבי רבי ישמעאל עכירה מטמטמת - אוטמת וסותמת מכל
6 חכמהו את לבו של האדם, שנאמר באיסור אכילת שרצים (ויקרא יא
7 מ) 'לא תטמאו פהם ונמטתם בם', וכיון שכתוב ונטמתם חסר א'
8 יש לדרוש כך, אל תקרי 'ונמטתם' אלא 'ונמטם', הדיינו
9 שהעבירה מטמטמת וסותמת את לב האדם.
10 תנו רבנן, נאמר (אל) 'ולא תטמאו פהם ונמטתם בם', ומכפילות
11 הלשון נלמד, שאדם המטמא עצמו בעצמו מטמאין אותו - ומניחים
12 אותו ליטמאן הריבה. המטמא עצמו מלמטה, מטמאין אותו
13 מלמעלה. המטמא עצמו בעולם הזה, מטמאין אותו לעולם הבא.
14 תנו רבנן, כמו שנדרש בענין הטומאה כך בענין הקדושה, שנאמר
15 'התקדשתם והייתם קדשים', ומכפילות הלשון נלמד, שאדם
16 המקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הריבה. והמקדש עצמו מלמטה,
17 מקדשין אותו מלמעלה. המקדש עצמו בעולם הזה, מקדשין אותו
18 לעולם הבא.
19 הדרן עלך אמר להם הממונה
20 פרק רביעי - טרף בקלפי
21 פרק זה עוסק בהמשך דיני עבודת הכהן הגדול, וחלוק לארבעה
22 עניינים: א. הגרלת השעירים וקשירת לשון של זהירות בשעיר
23 לעזאזל. ב. חזרת הכהן הגדול אצל פרו ויודיו שני שמתוודה על
24 אחיו הכהנים, שחיטת פרו וקבלת דמו. ג. גטילת המחמה לצורך
25 הקטרה, מה היה עושה בה ובמה היה שונה משאר הימים. ד.
26 פירוט דברים שיש בהם שינוי ביום זה משאר הימים.
27 משנה
28 משנתנו ממישיבה במה שהתחילה לפרט (לעיל לו) אין נעשה הגורל של
29 השעירים: בא הכהן הגדול אצל שני השעירים, ומעמיד אחד לימינו
30 ואחד לשמאלו. טרף בקלפי - והכניס את ידיו במזירות ובחטיפה
31 בארגו שבו היו הגורלות, והעלה שני גזרות, אחד בימינו ואחד
32 בשמאלו. גורל אחד פתוח עליו לשם, ואחד פתוח עליו לעזאזל.
33 הסגן עומד בימינו של הכהן הגדול, וראש בית אב עומד משמאלו.
34 אם הגורל של שם עלה בימינו של הכהן הגדול, הסגן אומר לו, אישי
35 כהן גדול הנכה את יד מינה, ואם הגורל של שם עלה בשמאלו של
36 הכהן הגדול, ראש בית אב אומר לו, אישי כהן גדול הנכה שמואלך.
37 לאחר הגורל, נתנן הכהן הגדול לגורלות על שני השעירים, את
38 הגורל שעלה בימינו על השעיר הימני, ואת הגורל שעלה
39 בשמאלו על השעיר השמאלי, ואמר לה חטאת, ובאמירה זו
40 קורא לו שם. רבי ישמעאל אומר, לא היה צריך לומר 'חטאת' אלא
41 'לה' - והם העומדים בעודה, עונין אחריו בשעה שמזכיר את
42 השם 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.
43 נמרא
44 שנינו במשנה: 'טרף בקלפי והעלה שני גורלות'. שואלת הגמרא:
45 למה לי - מדוע הכהן הגדול טרף בקלפי, ואינו יכול להוציא את
46 הגורלות בנחת. משיבה הגמרא: כיון דלא ניפין ולישקול -
47 בכדי שלא ימשש את הגורלות ויכין להעלות את הגורל של השם
48 בימינו לסימני יפה, ויבטל בוה את מצות ההגדרה.
49 הגמרא דנה בדיני הקלפי: אמר רבא, הקלפי בה הונחו הגורלות,
50 של עץ היתה עשויה, ושל חול היתה - לא היתה קדושה ככלי
51 שרת, והיתה מצומצמת בגודלה, עד שאינה מחזקת אלא שתי ידים.
52 מתקפה לה - (הקשהו) רבינא על דברי רבא, בשלמא - דברי רבא
53 מובנים במה שאמר שהקלפי אינה מחזקת אלא שתי ידים, משום
54 שטעמו הוא, כי הוי דלא ליפין ולישקול - בכדי שלא ימשש
55 הכהן הגדול את הגורלות ויכין להעלות את הגורל לה: בימינו
56 אלא על מה שאמר, של חול היתה, קשה. נקדשה לקלפי. מותרת
57 הגמרא: אם כן - אם נקדש את הקלפי, הנה לה הקלפי כלי שרת
58 של עץ, וכלי שרת דעין לא עבדין. שואלת הגמרא: ונקדה -
59 ונעשנה דקפה, או ונעבדה דהב, וכך נוכל לקדשה. משיבה

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז רש"י

1 בא — הלוקה, למדוד נפט, מפני שריחו רע, אומר לו המוכר: מדוד לעצמך. טפסמטת — אוטמת וסותמת מכל חכמה, ונטמתה — חסר א'. טפמאין אותו הרבה — מניחין אותו ליטמא
2 הרבה, והכי קאמר קרא, אל תטמאו בזה, ואם תטמאו, סוף ונטמתם, והתקדשתם — מעט, והייתם קדושים — הרבה, הבא ליהרר מסייעין אותו.

הדרן עלך אמר להם הממונה

3 **משנה** טרף בקלפי — שנינו בפרק שלמעלה (לזא, וקלפי היתה שם. טרף — פתאום, בטרפה ובחטיפה, והעלה שני גורלות — אחד בימין ואחד בשמאל, והשעירים עומדים

4 אחד לימין ואחד שמאל, ונותן גורל שעולה
5 בימין לשעיר של ימין, והן עונין אחריו —
6 כשמוכר את השם. **גמרא** דלא ניבין —
7 שלא ימשמש להבין במשמושו איזה של שם
8 ויטלנו בימין, לפי שהוא סימן יפה כשהוא
9 עולה בימין ושל חול היתה — אינה מקודשת.
10 התורה חסה בו' — שנאמר (ויקרא יד) "וצוה
11 הכהן ופנו את הבית" וגו' על מה חסה תורה
12 — על פניו של כלי חרס שאין להם טהרה
13 במקוה, אם כן חסה על ממון קל, כל שכן על
14 ממון חשוב, אם כן חסה על ממונן של יוצרי
15 בימינו של סגן עלה ראש בית אב אומר לו
16 לכהן גדול דבר מילך — דבר דבריך: "לה'
17 חטאת". בין דלא סליק בדיה — דכהן גדול,
18 ובדיה דסגן סליק, חלש דעתיה דכהן גדול אי
19 אומר לו סגן, למה סגן מימינו כו' — שהולך
20 תמיד לימינו, כך אמרו בשם ר' יצחק הלוי, ואני
21 שמעתי מרבינו יצחק בר יהודה: למה סגן
22 ממונה — שאם יארע פסול, אבל כל זמן שלא
23 יארע בו פסול — אין הסגן עובר שום עבודה
24 בעולם. לשון של זהורית — צמר סרוק ומשוך
25 במין לשון, וצבוע אדום, וקושרין אותו בראש
26 שעיר המשלחלח והיה מלבין מאיליו, והוא סימן
27 שמחל הקדוש ברוך הוא לישראל, שנאמר
28 (ישעיה א) "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג
29 ילבינו". והיה נר מערבי דולק — לאחר שכבו
30 שאר כל הנרות, ואף על פי שממנו מתחיל
31 להדליק ערבית — בו היה מסיים הטבת נרות
32 שחרית, והוא עדות שהשכינה שורה בישראל.
33 כדכתיב "מוחץ לפרוכת העדות" ואמרינן
34 במסכת שבת (בבב), עדות היא לכל באי עולם
35 שהשכינה שורה בישראל, ואמרינן (שם) מניא
36 עדות — זה נר מערבי, שנותן בה שמן כבודת
37 חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים,
38 ואיזהו נר מערבי? למאן דאמר (מנחות צחב)
39 שבעת הנרות סדורים מזה ומערב — קרי נר
40 מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח, כדתנן
41 (תמיד פרק ששי משנה א): כנסת אחד ומצא
42 שתי נרות מזה ומזרחה דולקות וכו'. למאן דאמר
43 כו' צפון ודרום נתחנן — היו אמצעיתן פניו
44 מסובין כלפי מערב, והוא קרוי מערבי, ושאר
45 הנרות מצדדין פניהם כלפי אמצעי, כדכתיב
46 (במדבר ח) "אל מול פני המנורה", היא
47 אמצעית, יאירו נרות של ששה קנים, והיה אש
48 המערכה מתגבר — ודולק מאיליו בלא תוספת
49 עצים, ולא היו צריכין להביא עצים משסדרוהו
50 שחרית, חוץ משני נידוין — של בין הערבים,
51 שהן חובה, כדאמרי בפרקין לעיל. נשתלחה
52 מאירה — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול

1 **טרף** בקלפי וכו' וקראו אותו חמנן כל ימיו —
2 אף על פי שגם גרגרין אחרים חוטפים
3 ואוכלים כמותו, האי דקראו אותו חמנן טפי
4 מאחריו יש לומר: לפי שהוא חטף חמננן אחר.
5 אי נמי אחרים לא הקפידו כשהיו חוטפין זה מזה,
6 אבל זה — כשהו חטף מידו הקפידו.
7 וציר

1 **בא למדוד נפט, אומר לו: מרוד אהה לעצמך. בא**
2 **למדוד אפרסמון, אומר לו: המתן לי עד שאמדוד**
3 **עמך, כדי שנתבסם אני ואתה. תנא דבי רבי ישמעאל:**
4 **עבירה מטממת לבו של אדם, שנאמר "ולא תטמאו**
5 **בהם ונטמאתם בהם", אל תקרי "ונטמאתם" אלא**
6 **"ונטמאתם". תנו רבנן: "אל תטמאו בהם ונטמאתם**
7 **בהם", אדם מטמא עצמו מעט - מטמאין אותו הרבה,**
8 **מלמטה - מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מטמאין אותו לעולם הבא. תנו רבנן:**
9 **"והתקדשתם והייתם קדשים" - אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה, מלמטה -**
10 **מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא.**

הדרן עלך אמר להם הממונה

11 **משנה** טרף בקלפי והעלה שני גורלות, אחד פתוב עליו "לשם" ואחד פתוב עליו "לעזאול".
12 **הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו:**
13 **אישי כהן גדול הנבה ימינך. ואם של שם עלה בשמאלו - ראש בית אב אומר לו: אישי**
14 **כהן גדול הנבה שמאלך. נתנן על שני השעירים, ואומר "לה' חטאת" - רבי ישמעאל אומר:**
15 **לא היה צריך לומר חטאת, אלא "לה'". והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם**
16 **ועד. גמרא למה לי טרף בקלפי? - כי היכי דלא ניבין ולישקול. אומר רבא: קלפי של**
17 **עץ היתה, ושל חול היתה, ואינה מחזקת אלא שתי ידים. מתקוף לה רבינא: בשלמא אינה**
18 **מחזקת אלא שתי ידים - כי היכי דלא ליבין ולישקול. אלא של חול - נקדשה! - אם כן הוה**
19 **לה פלי שרת של עץ, וכלי שרת דעץ לא עבדינן. ונעבדה דכסף, ונעבדה דזהב! - התורה**
20 **חסה על קמונן של ישראל. מתניתין דלא פי האי תנא: דתניא, רבי יהודה אומר משום**
21 **רבי אליעזר: הסגן וכהן גדול מכניסין ידן בקלפי, אם בימינו של כהן גדול עולה - הסגן**
22 **אומר לו: אישי כהן גדול הנבה ימינך, ואם בימינו של סגן עולה - ראש בית אב אומר לו**
23 **לכהן גדול: דבר מילך. ונימא ליה סגן? - בין דלא סליק בדיה - חלשא דעתיה. במאי קא**
24 **מיפלגי? מר סבר: ימינא דסגן עדיף משמאליה דכהן גדול, ומר סבר: פי הדדי נינהו, ומאן**
25 **האי תנא דפליגי עליה דרבי יהודה - רבי חנינא סגן הפהנים הוא. דתניא, רבי חנינא סגן**
26 **הפהנים אומר: למה סגן מימינו, שאם אירע בו פסול בכהן גדול - נכנס סגן ומשמש תחתיו.**
27 **תנו רבנן: ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימיו, מכאן ואילך - פעמים**
28 **עולה בימין פעמים עולה בשמאל. והיה לשון של זהורית מלבין, מכאן ואילך - פעמים מלבין**
29 **פעמים אינו מלבין. והיה נר מערבי דולק, מכאן ואילך - פעמים דולק פעמים כבה. והיה**
30 **אש של מערכה מתגבר, ולא היו פהנים צריכין להביא עצים למערכה חוץ משני נידוי עצים,**
31 **כדי לקיים מצות עצים. מכאן ואילך - פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר, ולא היו פהנים**
32 **נמנעין מלהביא עצים למערכה כל היום כולו. ונשתלחה פרקה בעומר ובשתי הלחם ובלחם**
33 **הפנים, וכל כהן שמועו פזות יש אוכלו ושבע, ויש אוכלו ומותיר. מכאן ואילך - נשתלחה**
34 **מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן מניעו כפול, הצנועין מושכין את**
35 **ידיהן והגרגרין נוטלין ואוכלין. ומעשה באחד שנטל חלקו וחלק חבירו, והיו קורין אותו כן**

1 חמנן
2 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
3 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
4 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
5 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
6 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
7 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
8 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
9 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
10 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
11 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
12 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
13 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
14 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
15 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
16 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
17 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
18 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
19 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
20 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
21 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
22 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
23 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
24 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
25 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
26 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
27 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
28 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
29 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
30 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
31 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
32 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
33 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
34 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול
35 — שאינו משיבנו, וכל כהן מגיעו כפול

1 וציר דלתות ההיכל היה נשמע בשמונה תחומי שבת - תימה: דמסכת תמיד פרק שלישי
 2 (משנה ח) תנו: מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח, ומוכח התם דהוא שער
 3 היכל. ויש לומר דצירי דלתות לא היו נשמעין אלא שמונה תחומי שבת, אבל השער עצמו
 4 נשמע ביריחו. אי נמי: מתוך שמונה תחומי שבת היו מרגישין קול צירי הדלתות, שכל אדם
 5 יכול להרגיש שהוא קול צירים, ומיריחו היו
 6 שומעין קול הברה בעלמא, אבל מי שלא היה
 7 יודע לא היה מרגיש מה קול היה זה. וכן פירשתי
 8 סוף פרק קמא (בא ד"ה הדיח) גבי גביני כרוז.
 9 בלה שבירושלים לא היתה צריכה להתבשר
 10 מיהי הקטור - תימה: דאמר פרק "כל
 11 שעה" (פסחים כו,א) קול ומראה וריח אין בן
 12 משום מעילה. ודייק: מעילה הוא דליכא, הא
 13 איסורא - איכא מאי לאו לאותן העומדין בפנים
 14 דלא אפישר וקא מיכוון. ואביי: לאותם שבתוך.
 15 אם בן לאביי היו עושין איסור בכל יום! ויש לומר:
 16 אינו אסור אלא שלא יקרבו עצמן לעורה כדי
 17 להריח יורת.
 18 דתנא ביה קרא אשר עלה בו - ומאן דאמר
 19 לא מעבבת, סבירא ליה כיון דלא כתב
 20 צווי, אף על גב דתנא ביה קרא לא מעבבא, מיה
 21 דהוא אבליה, דתנו (מנחות יח,ב): אם לא בלל -
 22 כשר, אף על גב דכמה זמנין כתיב בלילה בלילה.
 23 אלא כיון דלא כתיב בלשון צווי - לא מעבבא.
 24 ולמאן דאמר מעבבא - לא דמי לבלילה, דשאני
 25 הכא דאתי חוקה קצת, כיון דמחוקה גמרינן
 26 לעיכובא לשאר מילי שבפרשה גמרינן נמי מינה
 27 להגרלה. כיון דתנא בה קרא כל דהו.
 תני

1 חמצן - גולן. אשרו חמוץ - החזיקו הנגול. ולא חמוץ לא שייך הכא אלא
 2 (ובסנהדרין לה,א), שלמונו מכאן שנוקקין לתובע תחילה. מלכרד נשם - מלכרד
 3 ברכת כהנים את העם בשם המפורש, שלא היו כראי. נפתחות מאליהן - סימן
 4 לאויבים לבא וליכנס. וכבר נתבאר עליך - שהפתיחה זו היא סימן לחורבן. שלשה
 5 בוידוי ראשון - של פר: "אנא השם חטאתי",
 6 "אנא השם כפר", "לפני ה' תטהרו". ואחד
 7 בגורלות - "לה' חטאת". וכבר אמר - כלומר:
 8 וכבר היה מעשה שהלך קולו עד יריחו. בלה
 9 - דרכה להתקטש בבשמים. בהרי מכמר -
 10 שם המזוח. והרתי ריח קפרת - מקטורת
 11 שנעשה בו בעוד המשכן בשילה. עליית גורל
 12 מתוך קלפי מעבבת - עבודה. שאין השעירים
 13 מתפרשין זה לשם זה לעזאזל אלא על פי
 14 הגורל, לפיכך צריך לראות איזה עלה בימן
 15 ויהא שיער של ימין נקבע בו, ואי זה עלה
 16 בשמאל ויהא שיער של שמאל נקבע בו. אבל
 17 הנחה - של גורל על השעיר אינה מעבבא,
 18 אפילו לא הניחו עליו, שהרי חוקבע של ימין
 19 בגורל שעלה בימין וכן שיער השמאל לגורל
 20 שמאל. אף עלייה אינה מעבבת - ואם יקרא
 21 הכהן שם חטאת על האות ושם עזאזל על
 22 חבירו - חוקבעו בלא הגרלה, שאין הגרלה
 23 מעבבת, אלא שחיסר מצוה. אליבא דר' יהודה
 24 כו' - בפרק "הוציאו לו" (לקמן ס,א) פליגי ר'
 25 יהודה ר' נחמיה אם שינה בסדר עבודות,
 26 להקדים את המאוד, ואמר ר' נחמיה: כל סדר
 27 העבודות שנעשות בבגדי לבן, בין בפנים בגן
 28 לפני לפנים, בין מבחוץ בגן בהיכל או בעודה
 29 - מעבב, ד"חוקה" דכתיבא בענינא ד"אחרי
 30 מות" עלייהו כתיבא. ור' יהודה אומר: לא
 31 כתיבא "חוקה" אלא דבריהם הנעשים בבגדי
 32 לבן מבפנים, הלכך הגרלה שהיא אינה נעשית
 33 מבפנים אלא מבחוץ, לר' יהודה דאמר אדברים
 34 שנעשים מבחוץ לא כתיבא חוקה. כדילי עלמא
 35 לא פליגי - דאפילו ר' ינאי מודה דלר' יהודה
 36 לא מעבבא, דהא לא כתיב בהו עיכובא. כי
 37 פליגי אליבא דר' נחמיה - דאמר חוקה אבל
 38 דברים הנעשים בבגדי לבן כתיבא. וזו בבגדי
 39 לבן היא, כדכתיב בענינא. הני מילי - דכתיב
 40 חוקה לעיכובא בעבודה הוא דאתא לעיכובא
 41 (עד כאן לא אמר ר' נחמיה דכתיב חוקה
 42 בעבודה לעכובא - כגון חתיית גחלים מן
 43 המזבח, ושיחית פר, דעבודות ניהו ופסולות
 44 בכחו אחר, אבל הגרלה, דלאו עבודה היא,
 45 שכשרה בסגן למאן דאמר לעיל חסגן וכוון
 46 גדול מכניסין ידיון של ימין בקלפי - אימא
 47 הכא מודה ר' נחמיה דלא מעבבא. כולי עלמא
 48 לא פליגי דמעבבא - דקאמר: חוקה עלייהו
 49 כתיב. שאני הכא דתנא בה קרא - אף על גב
 50 דחוקה לאו עלה קיימא, לעבב - מעבבא,
 51 שהרי שנה עליו הכתוב לעבב. ומקרא יתירה
 52 נפקא לה עיכובא.

חמצן עד יום מותו. אמר רבה בר רב שילא: מאי
 קרא - "אלהי פלמני מיד רשע מכה מעול והומין".
 רבא אמר: מהכא - "למדו היטב דרשו משפט
 אשרו חמוץ", אשרו חמוץ ואל תאשרו חמוץ. תנו
 רבנן: אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר
 להם: בשנה זו הוא מת. אמרו לו: מניין אתה
 יודע? אמר להם: בכל יום הפפורים היה מודמן
 לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, נכנס עמי
 ויצא עמי. והיום נודמן לי זקן אחד לבוש שחורים
 ועטוף שחורים, נכנס עמי ולא יצא עמי. אחר הרגל
 חלה שבעה ימים ומת, ונמנעו אחיו הפהנים מלברך
 בשם. תנו רבנן: איפכיים שנה קודם חורבן הבית
 לא היה גורל עולה בימין, ולא היה לשון של והורית
 מלפניו, ולא היה גר מערבי דולק, והיו דלתות ההיכל
 נפתחות מאליהן, עד ששער בהן רבן יוחנן בן זבאי.
 אמר לו: היכל היכל! מפני מה אתה מקיעת עצמך?
 יודע אני כד שפופך עתיד ליחרב, וכבר נתבאר
 עליך זכרה בן עדוא "פתח לבנון דלתיה ותאכל
 אש בארזיה". אמר רבי יצחק בן מבלאי: למה נקרא
 שמו לבנון - שמלבין עונותיהן של ישראל. אמר רב

זוטרא בר טוביה: למה נקרא שמו יער דכתיב "בית יער הלכנון" - לומר לך: מה יער
 מלבלב אף בית המקדש מלבלב. דאמר רב הושעיא: בשעה שבה שלמה בית המקדש
 נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירות במוניהן, וכיון שהרוח מנשבת
 בהן היו נושרין פירותיהן, שנאמר "ירעש פלכנון פרי", ומתן היתה פרנסה לכהונה. וכיון
 שנכנסו גוים להיכל - יבשו, שנאמר "ופרח לבנון אמלל", ועתיד הקדוש ברוך הוא
 להחזירה לנו שנאמר "פרח תפרח ותגל אף גילת ורגן כבוד הלכנון נתן לה". נתנו על
 שני השעירים. תנו רבנן: עשר פעמים מזכיר בהן גדול את השם בו פיוס: שלשה בוידוי
 ראשון, ושלשה בוידוי שני, ושלשה בשעיר המשתלח, ואחד בגורלות. וכבר אמר השם
 ונשמע קולו ביריחו. אמר רבה בר רב הנה: מירושלים ליריחו עשרה פרסאות, וציר דלתות
 ההיכל נשמע בשמונה תחומי שבת. עזים שביריחו היו מתעטשות מריח הקטורת, נשים
 שביריחו אינן צריכות להתבשר מריח קטורת, פלה שבירושלים אינה צריכה להתקשט
 מריח קטורת. אמר רבי יוסי בן דולגאי: עזים היו לאבא בהרי (מכמר) והיו מתעטשות
 מריח הקטורת. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי הושע בן קרח: סח לי זקן אחד: פעם
 אחת הלכתי לשילה, והרחתי ריח קטורת מבין פותליה. אמר רבי ינאי: עליית גורל מתוך
 קלפי - מעפבת, הנחה - אינה מעפבת. ורבי יוחנן אמר: אף עלייה אינה מעפבת. אליבא דרבי
 יהודה, דאמר: דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ לא מעבבא - פולגי עלמא לא פליגי דלא
 מעפבא. פי פליגי - אליבא דרבי נחמיה. מאן דאמר מעפבא - פרבי נחמיה, ומאן דאמר לא
 מעפבא - הני מילי עבודה, הגרלה לאו עבודה היא. איבא דאמרו: אליבא דרבי נחמיה דאמר
 מעפבא - פולגי עלמא לא פליגי דמעפבא, פי פליגי - אליבא דרבי יהודה. מאן דאמר לא
 מעפבא - פרבי יהודה, ומאן דאמר מעפבא - שאני הכא דתנא ביה קרא "אשר עלה" תרי זמני: מנחה להגריל,
 ואם לא הגריל - פשר. בשלמא לתך לישנא דאמרת אליבא דרבי יהודה פולגי עלמא לא פליגי דלא מעפבא - הא מני רבי יהודה היא.

אלא
 אלא

52 סובר שמעבב.
 53 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי להקשות על רבי ינאי: **תא**
 54 **שמע, פר מעבב את השעיר** – כל עבודה בשעיר שזמן עשייתה הוא
 55 לאחר עבודת הפר, אם הקדימה לעבודת הפר, לא יצא ידי
 56 חובתה, וצריך לחזור ולעשותה שנית לאחר שיעשה את העבודה
 57 בפר. **ושעיר אין מעבב את הפר** – אבל אם הקדים עבודת הפר
 58 לעבודת שעיר הקודמת לה, יצא ידי חובת עבודת הפר. ודין זה
 59 שעבודת פר מעבבת את עבודת השעיר, נאמר רק **במתנות**
 60 **שפפנים**.
 61 ומבררת הגמרא: **בשלקא** הרישא של הברייתא **פר מעבב את**
 62 **השעיר**, משום שיש לבאר **דאי אקדמיה לשעיר מקמי פר** – שאם
 63 הקדים ונתן מדם השעיר בין הבדים קודם שנתן שם מדם הפר, לא
 64 עבר ולא פלוג, כיון ששינה מסדר העבודה. **אלא** מה ששינו
 65 בסיפא **שעיר אין מעבב את הפר**, **מאי ניהו** – מדי עבודת שעיר
 66 הנעשית בפנים קודם לעבודת הפר, שעל עבודה זו נאמר שאם
 67 הקדים לה את עבודת הפר אין הסדר מעבב. **אלימא** – אם נאמר
 68 שדברי הברייתא נאמרו באופן **דאי אקדים מתנות דפר פהיכל**
 69 **מקמי מתנות דשעיר בפנים** – שאם נתן מדם הפר בהיכל על
 70 הפרוכת קודם שנתן מדם השעיר בין הבדים, אין הסדר מעבב. הרי
 71 'חוקה' פתיב קהו – במתנות שבפנים נאמר (ויקרא טו לד) **והייתה זאת**
 72 **לכם לחוקת עולם**, ללמד שסדר העבודות מעבב, ומשום כך
 73 נתינת דם השעיר מעבבת את מתנות הפר שבחוץ. **אלא לאו**,
 74 מדובר באופן **דאקדים מתנות דפר הניתנים בפנים**, **מקמי הגרלה**,
 75 ועל שינוי זה נאמר בברייתא שאינו מעבב. **ומקדרא** – ומזה שסדר
 76 ההגרלה לא **מעבבא**, יש להוכיח שגם **עיקרא הגרלה** – עצם
 77 ההגרלה **נמי לא מעבבא**, וקשה לרבי ינאי הסובר שאף לרבי
 78 יהודה ההגרלה מעבבת.
 79 דוחה הגמרא: **לא**, לעולם ההגרלה עצמה מעבבת, ולכך מעבב
 80 אם הקדים את מתנות הפר בפנים להגרלה. ובסיפא מדובר
 81 **דאקדים מתנות דדם הפר בפנינת**, **מקמי מתנות דשעיר על הפרוכת**
 82 **פהיכל**, וברייתא זו בשיטת רבי יהודה היא, **דאמר (לקמן טו) דברים**
 83 **הנעשין בבגדי לכן פחיון לא מעבב**, כיון שעליהם לא נאמר 'חוקה',
 84 ולכך לא מעבב מה שהקדים את מתנות הפר לשעיר.
 85 מקשה הגמרא: איך שייך לתרץ שהברייתא עוסקת בדברים
 86 הנעשים בהיכל, והא **במתנות שפפנים קתני**. ומשום כך חוזרת בה
 87 הגמרא ומבארת: **אלא**, לעולם ביאור הסיפא הוא כפי שביארנו
 88 בתחילה, שהקדים לתת את דם הפר בפנים לפני הגרלת השעירים,
 89 ויש להוכיח מכך שההגרלה אינה מעבבת, אלא שאין להקשות
 90 מהברייתא על רבי ינאי, משום שאפשר לבאר, **הא מני** – מיהו
 91 התנא ששנה ברייתא זו, **רבי שמעון היא**, **דאמר (לקמן טו) הגרלה לא**
 92 **מעבבא**, ולכך אם הקדים מתנות הפר בפנים להגרלת השעיר, אין
 93 הסדר מעבב. ואילו דברי רבי ינאי נאמרו בשיטת רבי יהודה.
 94 **ואיבעית אימא**, לעולם ברייתא זו בשיטת רבי יהודה היא שסובר
 95 שההגרלה מעבבת, ונהי **דבסדרא לא מעבבא** – ואמנם אין סדר
 96 ההגרלה מעבב וכמו שמבואר בברייתא, ומטעם שנתבאר לעיל
 97 (טו) שלרבי יהודה לא נאמר 'חוקה' בדברים הנעשים בחוץ, אבל
 98 ההגרלה **מיהא** – מכל מקום **מעבבא**, שהרי שנה הכתוב שתי
 99 פעמים 'אשר עלה' בכדי לעבב.
 100 הגמרא עוברת לבאר את מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון: **ואוודו**
 101 **למעמיהו** – ודבר זה שנחלקו בו האם וידוי מעבב או לא, לשיטתם
 102 נחלקו, **דתינא**,

1 **אלא להך לישנא דאמרת** – אלא ללשון השני שהובאה, שבדברי
 2 רבי יהודה פליגי רבי ינאי ורבי יוחנן, אם כן, **בשלקא** – דברי
 3 הברייתא שמבואר בה שההגרלה אינה מעבבת, מובנים לפי **מאן**
 4 **דאמר שהגרלה לא מעבבא**, משום שלדבריו ניתן לומר, **הא מני** –
 5 מיהו התנא ששנה ברייתא זו, **רבי יהודה היא**, שלשיטתו לא נאמר
 6 'חוקה' על ההגרלה ואינה מעבבת. **אלא למאן דאמר שאף לשיטת**
 7 **רבי יהודה ההגרלה מעבבא**, משום ששנה הכתוב באמירת 'אשר
 8 עלה', וכל שכן שלרבי נחמיה ההגרלה מעבבת, קשה **הא מני**, הרי
 9 לא ניתן להעמידה כרבי יהודה וכל שכן שלא כרבי נחמיה.
 10 מיישבת הגמרא: **תני** – תפרש את דברי הברייתא שנאמר בה
 11 'מצוה להגריל', שהכוונה היא 'מצינה להניח' את הגורלות על
 12 השעירים, והנחה זו אינה מעבבת אף לדברי רבי ינאי, שהרי לא
 13 נכפל עניינה בפסוק.
 14 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי להקשות על דברי רבי ינאי
 15 בלשון השני: **תא שמע, מצינה על הכהן הגדול להגריל ולאחר מכן**
 16 **להתנדות על השעיר המשתלח**, וכמו שנאמר (ויקרא טו כא) **והתנדת**
 17 **עליו את כל עונות בני ישראל וגו'**. **לא הגריל ולא התנדת, כשר**.
 18 הרי שמבואר בברייתא שההגרלה אינה מעבבת, ושלא כשיטת
 19 רבי ינאי וללשון השני שמחלוקת רבי ינאי ורבי יוחנן היא בשיטת
 20 רבי יהודה. **וכי תימא** – ואם תרצה לומר, **הכא נמי להניח** – שגם
 21 בברייתא זו יש לפרש שכוונת התנא היא שהנחת הגורלות אינה
 22 מעבבת, וכמו שביארנו בברייתא לעיל. אם כן, **אימא סיפא** –
 23 אמור את הסיפא של ברייתא זו, **רבי שמעון אומר, לא הגריל כשר**,
 24 אבל **לא התנדת פסול**, משום שהיודי מעבב. ומבררת הגמרא: **מאי**
 25 **– מדי כוונת רבי שמעון שאמר לא הגריל כשר, אלימא** – אם
 26 נאמר, שכוונתו היא שלא הניח את הגורלות על השעירים, וכמו
 27 שהתבאר בדברי תנא קמא, **מקלל** – משמע מזה, **דרבי שמעון כר**
 28 שדווקא הנחה אינה מעבבת, אבל ההגרלה **מעבבא**, שהרי אם היה
 29 סובר שאף ההגרלה אינה מעבבת, היה לו לומר את דינו בהגרלה
 30 שיש בזה חידוש יותר מהנחה שאינה מעבבת. אלא שאם באמת
 31 הוא סובר שההגרלה מעבבת, יש להקשות, **והתניא** – והלא שינוי
 32 בברייתא לגבי השעירים, **מת אהד מהן לאחר שהוגרלו ונקבעו**
 33 **לה' ולעזאזל, מביא שעיר אחד במקום השעיר שמת ועושהו**
 34 **להקדו** (לבן וזוג) של השעיר החי **שלא פהגרלה, דברי רבי שמעון**.
 35 הרי שסובר רבי שמעון שההגרלה אינה מעבבת, ואם כן, לא שייך
 36 לפרש את דברי רבי שמעון שאמר 'לא הגריל כשר', שכוונתו
 37 להנחה, וממילא אף בדברי תנא קמא יש לפרש שאפילו לא הגריל
 38 כלל כשר, וקשה על רבי ינאי.
 39 מיישבת הגמרא: לעולם כוונת תנא קמא היא שההנחה אינה
 40 מעבבת, אבל ההגרלה עצמה מעבבת וכשיטת רבי ינאי, ואין
 41 להקשות מדברי רבי שמעון שאם נפרש בדבריו 'לא הניח', הרי זה
 42 סותר את שיטתו שגם ההגרלה אינה מעבבת, משום שרבי שמעון
 43 לא ידע, **מאי קאמרי רבנן** – מדי כונת חכמים שאם לא הגריל
 44 כשר, **והכי קאמר להו** – וכך אמר רבי שמעון לחכמים. **אי הגרלה**
 45 **– אם לא הגריל כשר**, שאמרתם, **בהגרלה ממש קא אמריתו** –
 46 אמרתם את דינכם, דהיינו העלאת הגורל מתוך הקלפי, אם כן
 47 **פליגנא עליבו** – חולק אני עליכם **פחדא**, משום שבהגרלה אני
 48 מודה שאינה מעבבת, אבל בויודי אני חולק וסובר שהיודי מעבב.
 49 **ואי תגלה דקאמרינו**, היינו **התנח** של הגורלות, ואילו ההגרלה
 50 עצמה מעבבת, אם כן, **פליגנא עליבו פתתי** – בשני דינים, גם
 51 בדן ההגרלה שאני סובר שאינה מעבבת, וגם בדן היודי, שאני

יומא. פרק רביעי – טרף בקלפי דף מ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קמא רש"י

1 **תנ"י** מצוה להניח — הכי נמי הוה מצי לשנויי: האי מני — רבי שמעון היא דאמר: הגרלה לא
 2 מעבבא, ואחר כך מצאתי ברייתא זו שנויה בתוספתא ופרק שלישי וסמוך לה שנויה
 3 פלוגתא דבסמוך דרבי יהודה ורבי שמעון יעמד חי וכו', ומסיק דרבי רבי יהודה, ורבי שמעון
 4 אומר וכו' ומודסיפא רבי שמעון — רישא לאו רבי שמעון. **הא** דקאמר תני מצוה להניח —

5 אינו מגיה הברייתא, אלא פרושי קא מפרשי: מאי
 6 לא הגריל — לא הגיח הגורל. **רב** שמעון לא
 7 ידע — ואם תאמר: לימא דשפיר ידע ולא הגריל
 8 דרבי שמעון היינו עלה, כי היכי דפרשי נמי
 9 השתא ללא הגריל דדייה עלה, אף על גב דלא
 10 הגריל דרבנן מספקא ליה אי הוי הגיח או עלה?
 11 ויש לומר: אי רבי שמעון פשיטא ליה דלא הגריל
 12 דרבנן היינו לא הגיח — אם כן הוה ליה לממר
 13 איתו לא עלה הגורל, אבל השתא ניתא, משום
 14 דמספקא ליה דילמא רבנן אמרי לא עלה וקרו
 15 ליה לא הגריל — נקט נמי לא הגריל.

16 **ואודו** לטעמיהו דתניא יעמד חי כו' — פירש
 17 רש"י: דאודו קאי. ואמר שיש לגרס
 18 אותו לעיל, קודם תא שמע פר מעבב את השעיר.
 19 ולי נראה כגירסת הספרים, וקאי אתגורלה, ומשום
 20 דקאמר אי בעית אימא רבי שמעון דאמר הגרלה
 21 לא מעבבא, ואי בעית אימא רבי יהודה נהי
 22 דבסידרא לא מעבבא הגרלה מעבבא, היכא דלא
 23 עלה הגורל כלל כו' ואודו לטעמיהו דכי היכי
 24 דפליג רבי יהודה ארבי שמעון היכא דלא עלה
 25 הגורל מעולם — הבא נמי פליג היכא דעלה
 26 הגורל ומת המשתלח קודם מתן דמים דשעיר
 27 הפנימי. דסבירא ליה לרבי יהודה ישפך הדם
 28 ויביא שנים אחרים ויגריל עליהם בתחילה.
 29 דתניא: "יעמד חי" עד מתי יחא זקוק לחיות — עד
 30 מתן דמים של חבירו. "ולכפר עליו" דקרא הוי
 31 פירוש עד שיכפרו בחבירו. ורבי שמעון סבר: אין
 32 צריך, "ולכפר עליו" — אשעיר המשתלח קאי,
 33 חכי קאמר: "השעיר אשר עלה עליו הגורל
 34 לעזאזל יעמד חי" עד שיכפר עליו בוידי, ואם מת
 35 קודם וידי — מביא אחר בלא הגרלה, ואם מת
 36 אחר וידי — אין צריך להביא אחר אף על פי
 37 שלא שילחו עדיין, שילוחו אינו מעבב. ואם מת
 38 המשתלח קודם וידי וקודם וריקת דמי חבירו —
 39 זרק הדם של חבירו, ומביא שעיר אחר בלא
 40 הגרלה ומתודה עליו, ולא יגריל אפילו למצוה,
 41 דאין הגרלה אלא בשנים, כדכתיב "על שני
 42 השעירים". ואם היה מביא שנים — היה צריך לשפוך הדם או לאבד את השני (עמו) שיעלה
 43 עליו הגורל לשם, וכמו שפירש דלרבי יהודה כשמת המשתלח צריך להביא שנים אחרים
 44 ולהגריל עליהם בתחילה. הכי תנן לקמן בפרק "שני שעיר" (סב, א), ומסיים עלה והשני יריעה
 45 עד שיסתאב, רבי יהודה אומר תמות, ועוד אמר רבי יהודה: מת המשתלח — ישפך הדם.
 46 ובתורת כהנים נמי איכא בהדיא: מת אחד מהם משהגריל — יביא שנים אחרים ויגריל, דברי
 47 רבי יהודה. ומהאי קרא נפקא לן לרבי יהודה דמי דבטר פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון
 48 גרסינן התם לשלח אותו, שאם נשפך הדם ימות המשתלח, מת המשתלח — ישפך הדם. והאי
 49 מילתא אתאן לרבי יהודה, דרבי שמעון סבירא ליה מת אחד מהן מביא חבירו
 בלא

השעירי. ואם היה מביא שנים — היה צריך לשפוך הדם או לאבד את השני (עמו) שיעלה
 עליו הגורל לשם, וכמו שפירש דלרבי יהודה כשמת המשתלח צריך להביא שנים אחרים
 ולהגריל עליהם בתחילה. הכי תנן לקמן בפרק "שני שעיר" (סב, א), ומסיים עלה והשני יריעה
 עד שיסתאב, רבי יהודה אומר תמות, ועוד אמר רבי יהודה: מת המשתלח — ישפך הדם.
 ובתורת כהנים נמי איכא בהדיא: מת אחד מהם משהגריל — יביא שנים אחרים ויגריל, דברי
 רבי יהודה. ומהאי קרא נפקא לן לרבי יהודה דמי דבטר פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון
 גרסינן התם לשלח אותו, שאם נשפך הדם ימות המשתלח, מת המשתלח — ישפך הדם. והאי
 מילתא אתאן לרבי יהודה, דרבי שמעון סבירא ליה מת אחד מהן מביא חבירו
 בלא

יעמד

1 **אלא** להך לישנא דאמרת — אליבא דר' יהודה פליגי, ואמר ר' ינאי: מעבבא, וכל שכן
 2 לר' נחמיה. הא מני? לא ר' יהודה ולא ר' נחמיה. תני מצוה להניח — ואם לא הגיח
 3 כשר. ובהא כולי עלמא מודו דבנתניה לא תנא בה קרא, אלא חדא זימנא הוא דכתיב
 4 "ונתן אהרן" וגו'. אבל בעלייה תנא בה קרא, דכתיב "הקריב אהרן את השעיר אשר
 5 עלה עליו" וגו' וכתיב "השעיר אשר עלה".
 6 ולהתרות — על שעיר המשתלח, כדכתיב
 7 "והתודה עליו" וגו'. **אילימא** לא הגיח —
 8 בהווא הוא דקאמר ר' שמעון כשר, אבל
 9 עליותו מתוך קלפי — אית ליה לר' שמעון
 10 דמעבבא. והתניא פת אחד מהן — לאודר
 11 הגרלה, דאי אפשר עוד להגריל אלא אם כן
 12 יביא שנים אחרים, וילך אחד לאיבור, 6
 13 בדאמרין בפרק "שני שעיר" (לקמן סב, א):
 14 **מביא** — אחד מן השוק תחת זה שמת ויהא
 15 חבירו של זה העומד ואין צריך להגריל. ר'
 16 שמעון לא ידע כו' — העולם לא הגריל
 17 דקאמר תנא קמא כשר — לא הגיח הוא,
 18 ודקשיא לך היכי קאמר ר' שמעון עלה לא
 19 הגריל כשר, אי הגרלה זו היינו הנחה, משמע
 20 דאי לא העלה — פסול לר' שמעון, לא תקשי.
 21 דלא הגריל דקאמר ר' שמעון לא הגריל ממש
 22 קאמר, ולא הוה ידע דלא הגריל דקאמר תנא
 23 קמא אנתנה הוא דקאי, והכי קאמר להו ר'
 24 שמעון לרבנן: אי לא הגריל כשר דקאמריתו
 25 היינו בעלייה, והוא הגרלה ממש — פליגא
 26 עליכו בחדא, בלא התודה. ואי הגרלה
 27 דקאמריתו היינו הנחה — אבל עלייה לדידכו
 28 מעבבא — פליגא בתרת, דלדידי הגרלה לא
 29 מעבבא כלל, והיודי מעבב. ולקמן מפרש
 30 טעמא דהרתייודו בוידי. **פר מעבב את השעיר**
 31 — אם הקדים אחת מן העבודות של שעיר
 32 המאוחרות לשל פר, ועשאה קודם לפר, הפר
 33 שהוא ראוי ליקדם לה — מעבבא ופוסלה,
 34 ואינה עלה לו, ועריך לחזור ולעשותה לאודר
 35 הפר. וסדר עבודותיהן כך היא בפרשה:
 36 בתחילה מתודה על הפר וידי ראשון, ואחר כך
 37 מגריל על השעיר, ואחר כך מתודה על הפר
 38 וידי שני, ושחטו, ומכניס כף ומחתה ונותן את
 39 הקטורת על האש (וגו'). ונותן מדם הפר על
 40 הכפורת, ואחר כך שחט את השעיר, ונותן
 41 ממנו על הכפורת, ואחר כך נותן מדם הפר על
 42 הפרוכת, ואחר כך מדם השעיר, ואחר כך מערב דמים ונותן על מזבח הפנימי. אבל
 43 השעיר אינו מעבב את הפר — אם הקדים עבודת הפר, והוא מן המאוחרות לשל
 44 שעיר, ועשאה לפני שעיר — אין השעיר שהיה ראוי ליקדם לה פוסלה. כמתנות
 45 שבפנים — קאמר, וסדר הפר מעבב את השעיר. אי אקדימה לשעיר — על בין הבדים
 46 מקמי פר — לא עשה כלום. **אלא שעיר אינו מעבב את הפר מאי ניהו** — איזה עבודה
 47 מצינו בשעיר הקודמת לשל פר במתנות פנים, דנימא עלה שאם שינה להקדים את של
 48 פר לפניו אין השעיר הראוי ליקדם לה פוסלה. **בהיכל** — על הפרוכת. חוקה כתיבא
 49 בהו — דהא אפילו ר' יהודה מודה, דאדברים הנעשים בפנים כתיב חוקה, והרי שינה
 50 זה בעבודות פנים שהרי הקדים לה את של חוץ שהיא מאוחרת לה. **אלא** לאו דאקדים
 51 מתנות דפר בפנים אלא זו, וקתני דלא מעבבא. ומודסיפא לא מעבבא הגרלה נמי לא
 52 למאן דאמר אפילו לר' יהודה מעבבא, וכל שכן לר' נחמיה, הא מני? דאקדים מתנות דפר — על מזבח הפנימי, כדכתיב (ויקרא טו) "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" וגו' והיה לו
 53 לאחורו עד גמר מתנות הפרוכת. ונהי דבסידרא לא מעבבא — הגרלה, דהא לר' יהודה לא כתיבה חוקה אדברים הנעשים בחוץ, הגרלה מיהא כי עקר לה לגמרי — מעבבא, דתנא
 54 בה קרא, כדאמרן. **ואודו לטעמיהו** — אפלוגתא דלא התודה קאי, ומייקמי "תא שמע פר מעבב את השעיר" גרסינן ליה.

יעמד

1 בלא הגרלה. אלא ודאי רבי יהודה היא, ודריש "עמוד חי" - כדי לכפר בו, כיון שאם מת
2 והשתלה לא יוכל לכפר עוד בחבירו אלא שפרך הדם. ודריש נמי לכפר עליו - לשלח אותו,
3 שאם רוצה לשלח אותו אינו יכול לשלחו אלא אם כן כפר בחבירו, אבל אם נשפר הדם ימות
4 המשתלה. וכיון דלרבי יהודה מיעבבי אהרדי, וצריך להביא שנים אחרים כל היכא דקרינן

5 ביה 'ולקחו שני השעירים' קרי ביה נמי 'ונתן על
6 שני השעירים גורלות'. אבל לרבי שמעון, דדריש
7 עד שעת כפרת דברים, דאינן תלוין זה בזה, אלא
8 שעיר המשתלה תלי במעשה שבטו ואם נשפר
9 הדם לא ימות ומשום אלא יתודה עליו, כיון
10 שהוא חי מביא אתו שלא בהגרלה, דלא קרינן

11 ביה ולקח את שני השעירים - לא קרינן ביה נמי
12 'ונתן על שני השעירים גורלות'. ואם תאמר: אם
13 כן תיקשי מנאן למאן דאמר אליבא דרבי יהודה
14 דהגרלה לא מעבבא ויש לומר: דאיכא למימר
15 הא דישפר הדם כשמת המשתלה - לאו היינו
16 משום הגרלה, אלא משום דבעינן 'ולקח את שני

17 השעירים' שיהו נקודין כחתא. אי נמי, כיון
18 דהוקבעו כבר כחתא, אם מת אחד מהן - גם
19 השני יתודה. והלכך צריך להביא אחרים, וכיון דלא
20 טיג דלא מיתיה אחריני - מגריל עליהם למצוה,
21 ולרבי שמעון למצוה נמי לא, כיון דסבירא ליה
22 דאינו מביא אלא אחד, אין שייך בו הגרלה.

23 **בין** דקבעיה שמואל בר - ולא בעי לאוקמא
24 רבי עקיבא ברבי שמעון, כיון דרבי יהודה ורבי
25 נחמיה נמי היו תלמידיו, כדאייתא בפרק 'הבא על
26 יבמות' (סבכ).

27 **ועשהו** חטאת הגורל עושהו חטאת וכו' -
28 ואם תאמר: ניהוד ונילף בעלמא
29 מהכא שיקדש הגורל מקל חומר, ומה במקום
30 שלא קדש השם - קדש הגורל, במקום שקדש
31 השם - אינו דין שיקדש הגורל? ויש לומר: רבי

32 היכי דדרשין מ'ועשהו חטאת' הגורל עושהו
33 חטאת ואין השם עושהו חטאת, כל שכן דנדרוש
34 ועשהו חטאת - לזה ולא לאחר. תדע, דבפרק
35 קמא דקדושין (טו), אמרינן גבי עבד עברי הנמכר
36 לכרבי שיהא גנאל בשם מקל חומר: ומה מי שאין
37 גנאל באלה, פירוש בקרובים, כגון עבד עברי
38 הנמכר לישראל, גנאל בשם, מי שגנאל באלה
39 אינו דין שיהא גנאל בשם? ומשני: תלמוד לומר

40 "באלה" - באלה הוא גנאל ואינו גנאל בשם,
41 ופריך: ואי סלקא דעתך יליף שכיר שכיר, אמאי
42 אינו גנאל באלה? נילף שכיר שכיר? ומשני: שאני
43 התם דאמר קרא "וגאלנו" - לזה ולא לאחר.

44 אלמלא אף על גב דפשיטא ליה דדרשין מיעוטא
45 וחומר, ולא קא ממעט ליה מיגאלנו. ולמדידך דודו וכו' דודו או משאר בשרו יגאלנו ולא בדבר אחר. אבל תימה: מאי שנא דהכא ממעטין תרייהו מ'ועשהו' דהכא לא מקדש השם, ובעלמא
46 לא מקדש הגורל, והתם לא ממעט מיגאלנו אלא דבעלמא לא מהני גאולת קרובים, אבל דהכא אינו גנאל בשם - יליף לה מקרא אחריתי, מ'זאם לא יגאל באלה' באלה הוא גנאל ואינו
47 גנאל בשם? ושמיא יש לומר: דשאני הכא, דכיון דכתיב "ועשהו חטאת" וכתב נמי "חוקה" אתא ועשהו דכתיב בגורל לגלויי אחוקה דקאי נמי אהגרלה, דאף על גב דלרבי יהודה חוקה לא
48 קיימא אהגרלה, ועשהו מגלי לן דחוקה נמי קאי אהגרלה. אי נמי, משום דתנא ביה קרא חרי זמני "אשר עלה" "אשר עלה" ובהא נמי נחא מאי דקשיא לן דמסיק תיובתא למאן דאמר הגרלה
49 לא מעבבא, אבל למאן דאמר מעבבא נחא. ואמאי? לדידיה נמי תיקשי: דהכא יליף עיבובא מועשהו ואידו יליף ליה לעיל מדתנא ביה קרא. ולמאי דפרישית נחא, דאי לאו "ועשהו" דמשמע

50 מיעוטא, אף על גב דתנא ביה קרא הוה דרשין קל חומר לומר דהגרלה לא מעבבא, כיון דלא תנא ביה קרא בלשון צווי, להכי איצטרך ועשהו. ואי לא תנא ביה קרא לא הוה דרשין
51 "ועשהו" אלא למעטי דלא מהני הגרלה בעלמא, כי הווא ד'וגאלנו' דפרישתי להכי איצטרך דתנא ביה קרא. מיהו, בלאו הכי מצי למימר דלא פריך למאן דאמר מעבבא, דאיכא למימר
52 טעמיה מהכא ודא דקאמר טעמא לעיל משום דתנא ביה קרא - אין זה מדבריו, אלא בעל הגמרא קא מפרש לטעמא הכי, למאי דלא ידע אכתי ברייתא דועשהו. וכי האי גוונא יש בפרק
53 שלישי דשבתות (כ"א), גבי פלוגתא דרב ושמואל בשבועה שורק פלוני צורו לים. **מה** במקום שלא קדש הגורל בו - הקשה מורי הרב רבינו שמואל בר מנחם זצ"ל: היכי גמר מהכא?

54 ודא יום הכפרים דבר שיהא בכלל כל הקרבנות שקדש בהם השם, ויצא לידון בדבר החדש בגורל, אי אתה יכול להחזירו לכללו. ולכולי עלמא אידו לא גמר מכלליה ד'אידו מקומן'
55 (זבחים מט.א.) ונראה לי: דאפילו יצא לידון בדבר החדש - גמרי מהדדי בקל וחומר או במה מצינו, אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב - לא גמרינן. אבל דבר שיהא בכלל ויצא מן הכלל
56 לא ללמד על עצמו יצא בו כמו הבערה וכו' ויצא בה - גמרינן מניה, אפילו אם יש להשיב אין משיבין כמו על גורה שוה והיקש שאין משיבין עליו, תדע דבפרק קמא דיבמות (ו.א.) פריך:
57 מאי איצטרך עליה למיטר עריות לייבם? מהיכא תיתי דלישטרה, דאיצטרך עליה למיטר. קא סלקא דעתך. תיתי מאשת את, דהוה ליה דבר שיהא בכלל ויצא ללמד וכו'. ופריך: הא לא אתי
58 אלא ליצא לידון בדבר החדש וכו'. עד אלא סלקא דעתך אמנא תיתי מאשת את, דאיצטרך עליה למיטר. קא סלקא דעתך. תיתי מאשת את, דהוה ליה דבר החדש היכי הדר וכו' קאמר תיתי מאשת
59 אח? אלא על כרחך מעיקרא הוה סלקא דעתך למימר דניגמר מאשת אח כמו מדבר שיהא בכלל ויצא ללמד, דאפילו איכא פירכא לא פריכין, ופריך הולא דבר החדש הוא, ואם כן אי איכא
60 למיפריך - לא גמרינן מניה. והדר קאמר: ואף על גב דדבר החדש הוא ניגמר מניה במה מצינו, דהא ליכא למיפריך מניה מידי. ולהכי פריך: מי דמי התי חד איסורא דהא תרי איסורי. והיינו
61 פירכא, וכיון דאיכא למיפריך - לא גמרינן מניה, כיון דדבר חדש הוא.

1 'עמד חי' - על כרחך. ללמדנו שאם מת אתה צריך להביא אחר. דאי לא - למאי אתא?
2 אם תאמר שלא ישלחנו עד לאור מתן דמים - ליכתוב 'עמוד לפני ה' לכפר עליו, חי
3 למה ל? אלא, שאם מת - צריך להביא אחר. ועד מתי חוקיקו להיות חי עד שעת מתן
4 דמים של חבירו - דכתיב "לכפר" עד שיכפר בדמו של חבירו. אבל משעת מתן דמים

5 ואילך, אף על פי שעדיין לא התודה לפי סדר
6 המקראות "וכלה מכפר" וגו' (ויקרא טו) "וסמך
7 אהרן" וגו'. אם מת אין צריך אחר, אלמא: וידוי
8 לא מיעבב. ר' שמעון אומר בו' - כדפריש
9 טעמא לקמן. ואני שמעתי: ישו הוצרי לטעמייהו
10 בהגרלה מיעבבא ולא מיעבבא, ואי אפשר

11 להעמידה. וכן הוא אומר וכלה מכפר את
12 הקודש - הוא מתן דמים, והקריב את השעיר
13 החי - עד כאן צריך להיות חי. לכפר עליו -
14 בכפרה המושלת עליו הכתוב מדבר, והוא
15 הירודי. עלה בשמאל - גורל שם. אל תתנו
16 מקום למינין. א' לתלמידי ישו הוצרי החולקים
17 על התורה לרדות ולמשול בהן. לקפח אתכם

18 בדברים, שיאמרו: לפי רצונם הם עושים הכל.
19 הא לאו הכי מהדרין - של עזאזל שם, כיון
20 שעלה - מתוך קפלי, וידוע איזו לשם ואיזו
21 לעזאזל, שוב אינו צריך להיות מונח עליו
22 ואפילו למצוה. אבל עלייה הנחמה מצוה (היא)
23 מיהא איכא. ואין השם - אם קרא לו שם בלא
24 גורל, במקום שלא קדש הגורל - בשאר

25 קרבנות הצריכין פירוש, כגון קניי זבין חבות
26 וילדות, שאחד מהן חטאת ואחד מהן עלה
27 שלא קדש הגורל, אם כתב על שני גורלות על
28 אחד חטאת ועל אחד עלה נתתן עליהם - לא
29 מצינו שהגורל קובעם, ולא יכול לשנותן. קדש
30 השם - מאחר שקרא לזו חטאת ולזו עלה אין
31 הכותן רשאי לשנותן, כדאמרינן לקמן (מ.א.)

32 מ'ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד
33 לעולה ואחד לחטאת" - בשעת לקיחה הן
34 נקבעין זו לעולה וזו לחטאת, כאן שנוצינו
35 שהגורל קובען, אינו דין שהשם קובען.

כתם

שקידש הגורל - אינו דין שקידש השם? תלמוד לומר "ועשהו חטאת" - הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת.

כתם

בקל ולהכי לא ילפינן נמכר לישראל בקל וחומר נמכר לכרבי, אפילו הכי הוה יליף נמכר לכרבי ליגאל בשם בקל
45 וחומר, ולא קא ממעט ליה מיגאלנו. ולמדידך דודו וכו' דודו או משאר בשרו יגאלנו ולא בדבר אחר. אבל תימה: מאי שנא דהכא ממעטין תרייהו מ'ועשהו' דהכא לא מקדש השם, ובעלמא
46 לא מקדש הגורל, והתם לא ממעט מיגאלנו אלא דבעלמא לא מהני גאולת קרובים, אבל דהכא אינו גנאל בשם - יליף לה מקרא אחריתי, מ'זאם לא יגאל באלה' באלה הוא גנאל ואינו
47 גנאל בשם? ושמיא יש לומר: דשאני הכא, דכיון דכתיב "ועשהו חטאת" וכתב נמי "חוקה" אתא ועשהו דכתיב בגורל לגלויי אחוקה דקאי נמי אהגרלה, דאף על גב דלרבי יהודה חוקה לא
48 קיימא אהגרלה, ועשהו מגלי לן דחוקה נמי קאי אהגרלה. אי נמי, משום דתנא ביה קרא חרי זמני "אשר עלה" "אשר עלה" ובהא נמי נחא מאי דקשיא לן דמסיק תיובתא למאן דאמר הגרלה

49 לא מעבבא, אבל למאן דאמר מעבבא נחא. ואמאי? לדידיה נמי תיקשי: דהכא יליף עיבובא מועשהו ואידו יליף ליה לעיל מדתנא ביה קרא. ולמאי דפרישית נחא, דאי לאו "ועשהו" דמשמע
50 מיעוטא, אף על גב דתנא ביה קרא הוה דרשין קל חומר לומר דהגרלה לא מעבבא, כיון דלא תנא ביה קרא בלשון צווי, להכי איצטרך ועשהו. ואי לא תנא ביה קרא לא הוה דרשין
51 "ועשהו" אלא למעטי דלא מהני הגרלה בעלמא, כי הווא ד'וגאלנו' דפרישתי להכי איצטרך דתנא ביה קרא. מיהו, בלאו הכי מצי למימר דלא פריך למאן דאמר מעבבא, דאיכא למימר
52 טעמיה מהכא ודא דקאמר טעמא לעיל משום דתנא ביה קרא - אין זה מדבריו, אלא בעל הגמרא קא מפרש לטעמא הכי, למאי דלא ידע אכתי ברייתא דועשהו. וכי האי גוונא יש בפרק
53 שלישי דשבתות (כ"א), גבי פלוגתא דרב ושמואל בשבועה שורק פלוני צורו לים. **מה** במקום שלא קדש הגורל בו - הקשה מורי הרב רבינו שמואל בר מנחם זצ"ל: היכי גמר מהכא?

54 ודא יום הכפרים דבר שיהא בכלל כל הקרבנות שקדש בהם השם, ויצא לידון בדבר החדש בגורל, אי אתה יכול להחזירו לכללו. ולכולי עלמא אידו לא גמר מכלליה ד'אידו מקומן'
55 (זבחים מט.א.) ונראה לי: דאפילו יצא לידון בדבר החדש - גמרי מהדדי בקל וחומר או במה מצינו, אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב - לא גמרינן. אבל דבר שיהא בכלל ויצא מן הכלל
56 לא ללמד על עצמו יצא בו כמו הבערה וכו' ויצא בה - גמרינן מניה, אפילו אם יש להשיב אין משיבין כמו על גורה שוה והיקש שאין משיבין עליו, תדע דבפרק קמא דיבמות (ו.א.) פריך:
57 מאי איצטרך עליה למיטר עריות לייבם? מהיכא תיתי דלישטרה, דאיצטרך עליה למיטר. קא סלקא דעתך. תיתי מאשת את, דהוה ליה דבר שיהא בכלל ויצא ללמד וכו'. ופריך: הא לא אתי
58 אלא ליצא לידון בדבר החדש וכו'. עד אלא סלקא דעתך אמנא תיתי מאשת את, דאיצטרך עליה למיטר. קא סלקא דעתך. תיתי מאשת את, דהוה ליה דבר החדש היכי הדר וכו' קאמר תיתי מאשת
59 אח? אלא על כרחך מעיקרא הוה סלקא דעתך למימר דניגמר מאשת אח כמו מדבר שיהא בכלל ויצא ללמד, דאפילו איכא פירכא לא פריכין, ופריך הולא דבר החדש הוא, ואם כן אי איכא
60 למיפריך - לא גמרינן מניה. והדר קאמר: ואף על גב דדבר החדש הוא ניגמר מניה במה מצינו, דהא ליכא למיפריך מניה מידי. ולהכי פריך: מי דמי התי חד איסורא דהא תרי איסורי. והיינו
61 פירכא, וכיון דאיכא למיפריך - לא גמרינן מניה, כיון דדבר חדש הוא.

ימא דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קמג

49 בשמאל ונקבע השעיר שלשאלו לה, מהו שיהיו לו – לגורל
 50 שכתוב עליו לה, וגם לשעירו העומד לשמאלו לימין. ועל שאלה
 51 זו אמר להם רבי עקיבא, אמנם אין בזה שינוי ממה שעלה בהגולה,
 52 אבל מכל מקום, אל תתנו מקום לצדוקים לרדות.
 53 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי לברר האם ההגולה מעכבת:
 54 תא שמע, נאמר לגבי הגרלת השעירים (ויקרא טו ט), ויהקריב אהרן
 55 את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה. ומבאר הברייתא: אילו
 56 היה נאמר בפסוק את השעיר אשר עליו, ללא המילה עלה, הייתי
 57 אומר שצריך שיניחנו הכהן הגדול לגורל שכתוב עליו לה, עליו –
 58 על השעיר העומד להקריב, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב עלה
 59 והיינו, שפיון שעלה הגורל מתוך הקלפי, והוברר איזה שער לה
 60 ואיזה לעזאזל שוב אינו צריך הנחה. שואלת הגמרא: למה – מדי
 61 כוונת הברייתא, שלאחר שעלה אין צריך הנחה, אילימא למצוה –
 62 אם נאמר שבא ללמדנו שלאחר מצות הגרלה אין מצות הנחה,
 63 מכלל – משמע מזה, דהנחה מצוה נמי לא – שאין מצוה בהנחת
 64 הגורלות על השעירים. והרי אין לומר כן, שהרי מקרא מפורש
 65 הוא (שם טו ט) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, הרי שנאמר
 66 הפסוק מצוה להניח את הגורלות על השעירים. אלא לאו – אלא
 67 האם אין כוונת הברייתא לומר, שעל אף המצוה שבהנחת
 68 הגורלות, אבל אין בזה לעכב אם לא הניח. ושמע מינה – ומוכח
 69 מזה, שההגולה מעכבא, ואילו ההנחה לא מעכבא, שהרי מבואר
 70 בברייתא שההנחה אינה מעכבת, ומשמע שעליית הגורל מעכבת,
 71 וכדברי רבי ינאי.
 72 מיישבת הגמרא: אמר רבא, אין כוונת הברייתא שאין ההנחה
 73 מעכבת כלל שנדייק מזה שההגולה מעכבת, אלא הכי קאמר –
 74 כך היא כוונת הברייתא לומר, אילו נאמר בלשון הפסוק ויהקריב
 75 אהרן את השעיר אשר עליו, הייתי אומר שיניחנו לגורל עליו עד
 76 שעת שחוקה, תלמוד לומר, את השעיר אשר עלה עליו, והיינו,
 77 פיון שעלה הגורל והונח על השעיר, קיים בזה את מצות ההנחה
 78 ושוב אינו צריך להשאירו על השעיר, ולעולם גם ההגולה אינה
 79 מעכבת.
 80 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי לברר האם ההגולה מעכבת:
 81 תא שמע, נאמר לגבי הקרבת השעירים (שם טו ט), ויהקריב אהרן את
 82 השעיר אשר עלה עליו הגורל לה, ועשהו חטאת, ופסוק זה
 83 מלמדנו, שרק הגורל עושהו – קובע את השעיר לחטאת, ואין
 84 קריאת השם לבדה עושהו חטאת. ומבאר הברייתא: מה שנצרכנו
 85 לפסוק בכדי ללמוד דין זה, הוא משום שביבול – יכול היית לומר,
 86 והלא דין הוא – והרי יש ללמוד בקל וחומר, ומה במקום שלא קודש
 87 הגורל – ומה בשאר קרבנות הבאים אחד לעולה ואחד לחטאת,
 88 על אף שעשה גורל איזה מהם יהיה לעולה ואיזה לחטאת, לא
 89 נקבעו בכך, ולמרות זאת, אם קרא להם שם ופירש איזה מהם
 90 לחטאת ואיזה לעולה, קודש השם ושוב אינו יכול לשנותם, אם כן,
 91 בשעירי יום הכיפורים שהוא מקום שקודש הגורל, אינו דין שקודש
 92 השם – ודאי שקריאת השם לבד תועיל לקבוע את שמות
 93 השעירים. תלמוד לומר, אשר עלה עליו הגורל לה, ועשהו חטאת,
 94 ויש ללמוד מכך, שרק הגורל עושה חטאת ואין קריאת השם עושה
 95 חטאת.

1 נאמר לגבי השעיר המשתלח (ויקרא טו ט), ויהשעיר אשר עלה עליו
 2 הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל
 3 המדברה, והיינו, שצריך שהשעיר יהיה חי עד שעת הכפרה, ואם
 4 מת צריך להביא אחר במקומו. שואלת הברייתא: עד מתי יהיה
 5 השעיר המשתלח זקוק לעמוד חי, שאם מת קודם זמן זה, צריך
 6 להביא אחר תחתיו. משיבה הברייתא: עד שעת מתן דמו של חבירו
 7 – של השעיר הפנימי, ואם מת לאחר מתן הדמים, אין צריך להביא
 8 שעיר אחר, על אף שעדיין לא התודה עליו, דברי רבי יהודה. רבי
 9 שמעון אומר, צריך שיהיה חי עד שעת וידוי דברים, ואם מת קודם
 10 לכן, צריך להביא שעיר אחר, ואפילו אם כבר כיפר בדמי השעיר
 11 הפנימי. נמצא שנחלקו בדיון וידוי. רבי יהודה סובר, שאף אם מת
 12 השעיר לפני הוידוי אין צריך להביא אחר, כיון שהוידוי אינו
 13 מעכב. ורבי שמעון סובר, שצריך שיהיה השעיר המשתלח עד
 14 לאחר הוידוי, כיון שהוידוי מעכב.
 15 שואלת הגמרא: קא מיפלגי – מה היא יסוד מחלוקתם של
 16 רבי יהודה ורבי שמעון עד מתי צריך שיהיה השעיר חי. משיבה
 17 הגמרא: יסוד מחלוקתם הוא פירוש בברייתא, נאמר לגבי
 18 הגורלות (שם), ויהשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי
 19 לפני ה' לכפר עליו, כלומר, שצריך שיהיה השעיר המשתלח חי
 20 עד שעת כפרה, ובכפרת דמים של שער הנשחט הנותב מדרב,
 21 ומשום כך צריך שיהיה השעיר המשתלח חי עד שעת מתן דמים
 22 של השעיר הפנימי, שהוא קודם שעת הוידוי. וכן הוא אומר – וכן
 23 מצינו בלשון הכתוב, שלאחר סדר מתן דמים של הפר והשעיר
 24 הפנימי, נאמר (שם טו ט), ויבול מוכפר את הקדש, מה לשון כפרה
 25 שיהיה, על כרחך יש לבאר שבכפרת דמים דיבר הכתוב, אף כאן,
 26 בלשון כפרה שנאמרה לגבי השעיר המשתלח, יש לבאר שבכפרת
 27 דמים של השעיר הנשחט דיבר הכתוב, דברי רבי יהודה. רבי שמעון
 28 אומר נאמר בפסוק יעמד חי לפני ה' לכפר עליו, והיינו שצריך
 29 לעמוד חי לצורך כפרה המוטלת עליו, ועל כרחך שאין הכוונה
 30 למתן דמי השעיר הפנימי, אלא בכפרת דברים שמתוודה עליו
 31 הכהן הגדול, הנותב מדרב. ולכן סובר רבי שמעון, שצריך שיהיה
 32 השעיר המשתלח חי עד לאחר שיתוודה עליו הכהן הגדול.
 33 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת האם ההגולה מעכבת: תא שמע,
 34 שאילו תלמידיו את רבי עקיבא, עלה הגורל לה' ביד שמאל של
 35 הכהן הגדול, מהו שיהיו לימין – האם יכול להחזירו לימין מחמת
 36 חשיבות עליית הגורל לה' בימין, או לא. אמר להן רבי עקיבא, אל
 37 תתנו מקום לצדוקים החולקים על התורה, לרדות – למשול בכם,
 38 ולקפח אתכם בדברים, שיאמרו שחכמים עושים בציווי התורה
 39 כרצונם.
 40 ומדייקת הגמרא: מעכבא – טעמו של רבי עקיבא שלא להחזיר את
 41 הגורל לימין, הוא רק מחמת הסברא דאל תתנו מקום לצדוקים
 42 לרדות, הא לאו הכי – אבל ללא חשש זה, מהדרין ליה – מחזירים
 43 את הגורל שעלה בשמאל לימין. ואם כן קשה על רבי ינאי, והא
 44 אמרת – והרי אתה סובר, שההגולה מעכבא, וכוון דקבעתיה –
 45 שנקבע השעיר לה' בשמאל על ידי עליית הגורל, היכי מהדרין
 46 ליה – איך מותר להעביר את הגורל של שם לשעיר שלימינו
 47 שכבר נקבע לעזאזל. מיישבת הגמרא: אמר רבא, הכי קאמרי – כך
 48 היתה כוונת התלמידים ששאלו את רבי עקיבא. אם עלה הגורל

49 תועיל בזמן עשיית הגורל, אלא שתועיל קריאת שם בשני
 50 השעירים גם בשעת לקיחתן או עשייתן, והכי קאמר התנא, ומה
 51 במקום שלא קודש הגורל ואפילו בשעת לקיחה ואפילו בשעת
 52 עשייה, והיינו בשאר קרבנות, אף על פי כן קודש השם בשעת לקיחה
 53 ובשעת עשייה, אם כן, במקום שקודש הגורל שלא בשעת לקיחה
 54 ושלא בשעת עשייה, והיינו בשני השעירים, אינו דין שיקדש השם
 55 בשעת לקיחה ובשעת עשייה. תלמוד לומר 'ועשהו חטאת', ללמד,
 56 שרק עליית הגורל עושה חטאת ואין קריאת השם בשעת לקיחה
 57 או עשייה עושה חטאת.
 58 הגמרא מביאה ברייתא נוספת להקשות על רב חסדא: תא שמע,
 59 מטמא מקדש, שהיה עניי בשעה שנכנס למקדש והתחייב בקרבן עני
 60 שהוא שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת,
 61 והפריש מעות לקינו כדניו, והעשיר לאחר שהפריש והשתנה חיובו
 62 לקרבן בהמה כדון עשיר, ואחר כך חילק את המעות שהפריש,
 63 ואמר מעות אלו לחטאתו, ומעות אלו לעולתו, אינו מביא קרבנות
 64 אלו כיון שכבר מחוייב בקרבן עשיר, אלא מוסרף על המעות
 65 שהפריש לחטאת ומביא חוקתו – בהמת חטאת, מדמי חטאתו –
 66 מהמעות שהפריש לחטאת העוף עם מה שמוסיף, ואין מוסרף
 67 ומביא חוקתו מדמי עולתו – מהמעות שהפריש לעולת העוף, כיון
 68 שאינו יכול לשנותם לחטאת. ומקשה הגמרא: והא הכא, שמפרש
 69 אלו מעות לחטאת ואלו לעולה בשעה דלאו שעת לקיחה היא,
 70 שהרי כבר הפרישם קודם שהעשיר, ובאותו הזמן לא פירש אלו
 71 לחטאת ואלו לעולה, ולא שעת עשייה היא, שהרי אינו מקריב מיד
 72 אלא עומד לקנות בהמה לחטאת, וקתני בברייתא, דקבע באמירתו
 73 בשעת חלוקת המעות אלו מעות לעולה ואלו לחטאת. וזה שלא
 74 כרב חסדא, שאמר שקביעת השם נעשית רק בשעת לקיחה או
 75 עשייה.
 76 מיישבת הגמרא: אמר רב ששת, ותספרא – וכי סבור אתה
 77 שברייתא זו אינה משובשת וניתן להקשות ממנה, והאמר רבי
 78 אלעזר אמר רבי הושעיא, מטמא מקדש עשיר החייב בבהמה
 79 לחטאתו, שעבר והביא קרבן עני, לא יצא ידי חובתו כיון שאין זה
 80 קרבנו. וינין דלא יצא, אם כן, היכי קבע – איך נקבעים באמירתו
 81 חלק מהמעות לעולה לאחר שהעשיר, והרי כבר אינו מחוייב
 82 בקרבן עולה. אלא על כרחו, טאי אית לך למימר – מה יש לך לומר
 83 בבדי לטרץ קושיה זו, שפבר אמר מענייתו – יש להגיה בברייתא,
 84 ולגרס 'מטמא מקדש עני שהפריש מעות לקינו ואמר אלו
 85 לחטאתו ואלו לעולתו ואחר כך העשיר' וכו', והיינו, שחלוקת
 86 המעות וקריאת השם נעשו כשהיה עני והיה חייב בחטאת
 87 ובעולה, ולכן הועיל דיבורו. הדין נמי בעניין זמן קריאת השם, יש
 88 להגיה בברייתא ולגרס 'מטמא מקדש עני שהפריש מעות לקינו
 89 ואמר בשעת הפרשה אלו לחטאתו ואלו לעולתו' וכו', והיינו,
 90 שפבר אמר משעת הפרשה – שחלוקת המעות וקריאת השם
 91 עליהם היתה בשעת הפרשה המעות שהיא כשעת לקיחה, ומשום
 92 כך אינו יכול לשנות.
 93 מקשה הגמרא: ולשיטת רבי חנא אמר רבי יאשיה, דאמר שעשיר
 94 שהביא קרבן עני יצא, ולדבריו מועילה קביעת המעות לעולה
 95 ולחטאת גם לאחר שהעשיר שהרי בדיעבד יוצא בקרבן עני,
 96 וממילא אין הברייתא משובשת,

1 ומסיימת הגמרא את ההוכחה מהברייתא: הרי ברייתא זו שנשית
 2 בספרא, ופתם ברייתא השנויה בספרא, מני – מי הוא ששנאה,
 3 רבי יהודה. וקא תני בברייתא, שדווקא הגורל עושה חטאת ואין
 4 קריאת השם עושה חטאת. אלא – מוכח מזה, שלרבי יהודה
 5 ההגדרה מעבבא, ובלי הגרלה אין השעירים נקבעים, ואם כן,
 6 מברייתא זו יש תיובתא [פירכא] דאין דאמר שההגדרה לא
 7 מעבבא, שהרי מדברי הסיפרא מוכח, שאף לרבי יהודה שסובר
 8 שלא נאמר 'חוקה' על דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ, מכל
 9 מקום ההגדרה מעכבת. מסיקה הגמרא: התיובתא – אכן פירכא
 10 היא, ונדחו דברי רבי יוחנן.
 11 הגמרא מביאה נידון נוסף לגבי קריאת שם בקרבנות: אמר רב
 12 חסדא, אין תקינן מתפרישות – שתי תורים או שני בני יונה הבאים
 13 לקרבן, אינם נקבעים איזה מהם לחטאת ואיזה מהם לעולה, אלא,
 14 או בלקיחת פגלים – שהבעלים אומר בשעה שקונה אותם, זה אני
 15 לוקח לעולה וזה לחטאת, או בעשיית פגן – אם לא פירש הבעלים
 16 בשעת הלקיחה, הכהן קובע עליהם שם בזמן ההקרבה. אבל אם
 17 לא קרא הבעלים שם בשעת לקיחה, אף אם קרא לאחר מכן אין
 18 נקבעים בכך, ויכול הכהן לקרוא להם שם אחר בשעת ההקרבה.
 19 מבררת הגמרא: אמר רב שמי בר אשי, מאי מעמיה דרב חסדא,
 20 שאין הקינים נקבעים אלא בלקיחתם או בעשייתם. דתנינן לגבי
 21 קרבן יולדת (ויקרא יב ח), 'ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אֶחָד
 22 לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת', והיינו, שתקנה את הקינים לשם חטאת
 23 ולשם עולה. ולגבי עשיית הכהן בקרבן זבה נאמר (שם טו ל), 'ועשה
 24 אתם הפהן את האֶחָד חַטָּאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה', והיינו, שבעשייתו
 25 יקבעם לשם חטאת ולשם עולה. ומפסוקים אלו נלמד, שאין
 26 הקינים נקבעים אלא או בלקיחה, או בעשייה.
 27 הגמרא דנה בדברי רב חסדא: מיתיבי – הקשו בני הישיבה ממה
 28 ששינוי בברייתא, נאמר לגבי שעירי יום הכיפורים (ויקרא טו טו),
 29 'והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו
 30 חטאת'. ומלשון הפסוק נלמד שעליית הגורל מהקלפי עושה –
 31 קובע את השעיר לחטאת, ואין קריאת השם עושה חטאת. ומבאר
 32 הברייתא: מה שצריך פסוק ללמוד כן, הוא משום שייבול היית
 33 לומר, והלא דין הוא – והרי יש ללמוד בקל וחומר, ומה במקום
 34 שלא קודש הגורל – ומה בשאר קרבנות הבאים אחד לעולה ואחד
 35 לחטאת, שאם עשה גורל איזה מהם יהיה לעולה ואיזה לחטאת
 36 לא נקבעו בכך, מכל מקום, אם פירש איזה מהם לחטאת ואיזה
 37 לעולה, קודש השם ושוב אינו יכול לשנות. אם כן, בשעירי יום
 38 הכיפורים שהוא מקום שקודש הגורל וקבע את שמות השעירים,
 39 אינו דין שיקדש השם. תלמוד לומר – לכך מלמדנו הכתוב 'ועשהו
 40 חטאת', ויש ללמוד מכך, שרק עליית הגורל עושה חטאת, ואין
 41 קריאת השם עושה חטאת. ויש להקשות מברייתא זו על דברי רב
 42 חסדא: והא הכא – והרי כאן בברייתא לגבי שעירים, דשעת הגורל
 43 לאו שעת לקיחה היא, שהרי כבר נקנו אתמול, ולא שעת עשייה
 44 היא, שהרי אין מקריבים את השעיר החי עד לאחר שחיתת הפר
 45 והזאת דמו, וקתני בברייתא שהיה מקום ללמוד בקל וחומר דקבע
 46 קריאת השם, ומוכח שבשאר קרבנות מועילה קריאת שם גם שלא
 47 בשעת לקיחה או עשייה.
 48 מיישבת הגמרא: אמר רבא, אין כוונת התנא ללמוד שקריאת השם

יומא. פרק רביעי - טרף בקלפי דף מא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קמח
 רש"י תוספות

1 **סתם ספרא** מני רבי יהודה — תימא לרבינו יצחק: בפרק קמא דקדושין (ידא) דפריך וכל
 2 היבא דכתיב חוקה לא דרשינן קל חומר, והא גבי יום הכפורים וכו' עד וטעמא
 3 דכתיב ועשהו חטאת — הא לאו הכי דרשינן קל חומר. והשתא מאי פריך? והא סתם ספרא
 4 רבי יהודה, ולדידה חוקה לא קיימא אהגדלה ותיריך רבינו שמשון מקצי: דפריך
 5 מדאיצטרך "זאת" ו"אחת" לקמן בפרק "הוציאו
 6 לו" (סב). למעוטי דלא קיימא חוקה אדברים
 7 הנעשים בבגדי לבן בחוץ — שמע מינה דדרשינן
 8 קל חומר אפילו היבא דכתיב חוקה. דאי לא
 9 תימא הכי — לשתוק מיניה. מאי אמרת אי לא
 10 כתב "זאת" ו"אחת" הוה אמינא דחוקה קיימא
 11 אבל מילי — אם כן כיון דהוה קיימא נמי אהגדלה
 12 אם כן לשתוק מ"ועשהו" אלא על כרחך אי לא
 13 כתב "ועשהו" הוה אמינא אף על גב דחוקה הוה
 14 קיימא אבל מילי, הגדלה מידא לא מעבבא מקל
 15 חומר. אלמא, אף על גב דכתיב חוקה דרשינן קל
 16 חומר. אבל קשה על תירוץ זה: דאפילו כי קיימא
 17 חוקה אבל מילי, ולא הוה דרשינן קל חומר היבא
 18 דכתב חוקה, לא סגי דלא כתב "ועשהו" למעוטי
 19 בעלמא שלא יקדש הגורל, כדפירשתי לעיל.
 20 ועוד: אפילו קיימא "חוקה" אבל מילי, איצטרך
 21 "ועשהו" לגורל, דהגדלה לאו עבודה היא.
 22 היכלנא לשני דלאו חוקא נקט התם חוקה,
 23 דעיבובא אחרינא איתא דתנא ביה קרא תרי
 24 זמני, דהוי כמו חוקה. והכי פריך: וכל
 25 היבא דכתב עיבובא לא דרשינן קל חומר? והא
 26 גבי יום הכפורים דכתיב גורל וכתבי חוקה,
 27 דמשמע עיבובא לרבי נחמיה ולרבי יהודה איבא
 28 עיבובא אחרינא דתנא ביה קרא. וטעמא דכתב
 29 רחמנא "ועשהו" — הא לאו הכי הוה דרשינן קל
 30 חומר, אף על פי שיהי ראוי לדרוש "אשר עלה"
 31 "אשר עלה" לעיבובא. אף על גב דלא כתב בלשון
 32 צווי, ונראה כמו סיפור דברים בעלמא, מכל מקום
 33 כיון דכתיב חוקה היה סברא לומר דמעבבא מבח
 34 חוקה ומבח תרי "אשר עלה" אלא דאתא קל
 35 חומר ועקר ליה מדאי סברא, ואוקמינן חוקה
 36 לשאר מילי "אשר עלה" ו"אשר עלה" אמרינן
 37 סיפור דברים בעלמא הוא. הכא נמי גבי יבמה
 38 דכתיב "ככה" לעיבובא נימא קל חומר דתצא
 39 בגט, ועיבובא ד"ככה" לשאר מילי.
 40 **מטמא** מקדש וכו' — הא דלא נקט שמיעת
 41 קול דכתיב ברישא. יש לומר: מילתא
 42 דשכיחא טפי נקט.
 43 **ולרבי** חגא אמר רבי יאשיה דאמר יצא מאי
 44 איבא למימר — וכולי עלמא אית ליה
 45 דרב חסדא, דאין הקינן מתפרשות וכו'.
 והאי

1 **סתם ספרא** = תורת כהנים ר' יהודה היא. הכי קאמר בסנהדרין (פוא), והא בתורת
 2 כהנים היא. דהא קרא בספר ויקרא כתיב. אין הקינן מתפרשות — איזו לעולה ואיזו
 3 לחטאת, אלא או בלקיחת בעלים כו'. אם כשקנאן אמר: זה אני לוקח לעולה ואת זה
 4 לחטאת — שוב אין הכהן יכול לשנותן בעשייתן. ואם שינה — פסול. ואם כשקנאן לא
 5 פירש, אף על פי שקרא להם שם ולאחר מידון
 6 — אין שם חל עליהם, ויכול הכהן לשנותן.
 7 ולקחה ועשה — ביולדת כתיב "ולקחה שתי
 8 תורים או שני בני זינה אחד לעולה ואחד
 9 לחטאת" וכן במצורע וגבי זב "ועשה הכהן
 10 אחד חטאת ואחד עולה" אלמא: או בשעת
 11 לקיחה נקבעין, או בשעת עשייתן, אבל ביני
 12 ביני — לא. והא הכא כו' — מדקתני כאן
 13 שקידש הגורל אינו דין שקידש השם, וקא
 14 סלקא דעתיה דקידוש השם בשעת קידוש גורל
 15 קאמר, שאינו בני שעת לקיחה ולא שעת
 16 עשייה. הכי גרסין: והא הכא דלאו שעת
 17 לקיחה ולא שעת עשייה היא. וקתני דקבע.
 18 **מטמא** מקדש — הנכנס למקדש טמא, והוא
 19 בקרבן עולה ויורד. עשירות ודלות ודלי דלות
 20 האמורה אצל שובעת בטיי ושובעת קול אלה,
 21 והתם נמי כתיב (ויקרא ד) "או נפש כי תגע" וגי'
 22 ואוקמינן לה בשבועות (נכס) טומאת מקדש
 23 וקדיש, שאזר שנטמא ונכס למקדש או אל
 24 קדיש. והעשיר — וצריך להביא בעשירות.
 25 ואחר כך — חולק המעות, ופירש ואמר: אלו
 26 לחטאתו ואלו לעולתו. אף על גב שאין קרבן
 27 עני עכשיו עליו חובה אלא קרבן עשיר, ואין
 28 בקרבן עשיר (עולה אלא) חטאת בהמה, כשבא
 29 לבית דין, יאמרו לו בית דין: קרבן עשיר תביא.
 30 מוסיף — מביטו עד דמי בהמה, ומביא חובתו
 31 בהמה מדמים שקרא להם שם חטאת. ואין
 32 מוסיף ומביא — חטאת בהמה מדמי עולתו,
 33 שאין יכול לשנותן למעות שהפרישן שקרא להן
 34 שם עולה, ליקח מהן חטאת. והא הכא —
 35 דלאחר שהפרישן פירש, ואין זו לא לקיחה ולא
 36 עשייה. וקתני דקבע — עליהם השם ואין רשאי
 37 לשנותן. ותפסא — חך מתרצא היא, והאמר
 38 ר' אלעזר וכו' — וכיון דאין קרבן עני ראוי לו
 39 אפילו בדיעבד, היכי קבע ליה שם עולה עליהו
 40 משהעשיר? הרי אינו מחויב עולה. אלא מאי
 41 אית לך למימר — על כרחך מיבעיא לשבועא,
 42 ולמימר דהאי ואחר כך דקתני, שיבש הוא,
 43 אלא הכי מיבעיא ליה למתני: ואמר אלו
 44 לחטאת ואלו לעולה, ואחר כך העשיר. דבשעת
 45 שקבען הוה קרבן חזי ליה, וכיון דעל כרחך
 46 משבשתא היא — לרב חסדא נמי הכי תרצה
 47 שכבר אמר משעת הפרשה. ותני הכא: מטמא
 48 מקדש עני שהפריש מעות לקינו ואמר בשעת הפרשה אלו לחטאת ואלו לעולה, ואחר כך העשיר — מוסיף ומביא, דהפרשה במעות כשעת לקיחת העופות. ולרבי חגא — דאמר
 49 מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני יצא, ומשום הא לא משבשת, ומתרצא היא, וכיון דחזי ליה האי קרבן בדיעבד — מצי למיתני דקבע.

1 והא' עולה אולא לנדבה - לאו לנדבת צבור קאמר, לקיץ המזבח, דהאמר בפרק קמא
2 דשבעות (י"ב), דאין מקיצינ בעולת העוף, אלא לנדבת יחיד קאמר. מיהו, הלשון
3 קשה, דקאמר אולא לנדבה, ובכל דוכתא אמרינן לנדבה - היינו לשפירות לנדבת צבור!
4 ויש לומר, דהא אין מקיצינ בעולת העוף - היינו דאין לוקח לכתחילה מן המעות של הנדבה
5 עופות להקיש, אבל אי מותרמי ממילא כי הבא -
6 מקיצינ בו. אבל קשה: אמאי לא מיימי ליה עולת
7 יחיד, כי הדיא דתנן בניזר פרק "מי שאמר הריני
8 נזיר ושמע" (כ"ד,א): האשה שגדרה בניזר
9 והפרישה את בהמהו והפר לה בעלה וכו', עד
10 החטאת תמות העולה תקרב עולה ושלמים יקרב
11 שלמים! ויש לומר: שאני התם, כיון דכבר הפרישה
12 כל קרבנותיה - והקבעו לה לשמה, אבל הבא
13 דלא לקח כל קרבנותיו - לא הוקבע לו, להבי
14 אולא לנדבת צבור. אי נמי נראה לי דהבא קאמר:
15 תטמא אולא לנדבה, ולא קאמר תקרב עולה
16 בדקאמר התם, לפי שאין נפקותא דבר ואין
17 חילוק בין עולת העוף הבאה בשביל צורך לאותה
18 שהיא באה נדבת צבור, דאידי ואידי אין טעונין
19 סמיכה ולא נסכים, דעוף אין טעון נסכים ולא
20 סמיכה. אבל עולת בהמה שהיא באה בשביל יחיד
21 - טעונה נסכים משלו, ואם היא קרבן אנשים -
22 טעון סמיכה. וכשהיא באה נדבת צבור - נסכיה
23 קריבין משל צבור ואין טעון סמיכה, ואם היה כוח
24 - עבודתה ועורה שלו כשהיא באה בשביל יחיד,
25 אבל כשהיא נדבת צבור - עבודתה ועורה
26 לאנשי משמר. הכי מפורש בתמורה בפרק "ואלו
27 קדשים" (כ"ב). ואף על גב דאיכא נפקותא לענין
28 עבודתה שמקריבה אפילו במשמר שאינו שלו,
29 כיון דאם אין כוח לא נפקא מיניה מדי - קאמר
30 טמא אולא לנדבה.
31 שלש לשונות - הא דלא נגט נמי של שעיר
32 הפנימי, נראה לי משום דהדיא לא היה
33 אלא כדי שלא יתערב - לא היה לה שיעור כלל,
34 אבל הני, כיון שיש בהן צורך - היה להו שיעור.
35 וזה של שעיר המשתלח היה בו צורך לידע אם
36 הלבין, כדכתיב "כשלא ילבין" (שעיה א).
37 תטהרו'. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. איבעיא להו: "ולגשחמ"
38 אקשירה קאי או אהעמדה קאי? תא שמע, דתני רב יוסף: קשר לשון של הורית בראש
39 שעיר המשתלח והעמידו פנגד בית שילוחו, ולגשחמ פנגד בית שחיטתו שלא יתערב
40 זה גזוז, ולא יתערב באחרים. אי אמרת בשלמא אקשירה קאי - שפיר, אלא אי אמרת
41 אהעמדה קאי - נהי דבכחריה לא מעירב, דהאי קמיר ביה והאי לא קמיר ביה - באחריני
42 מיתה מעירב! אלא לאו שמע מינה - אקשירה קאי, שמע מינה. אמר רבי יצחק: שתי
43 לשונות שמעתי, אחת של פרה ואחת של שעיר המשתלח. אחת צריכה שיעור, ואחת
44 אינה צריכה שיעור, ולא ידענא הי מיניהו. אמר רב יוסף: ניהו אגו, של שעיר המשתלח
45 דבעי חלוקה - בעי שיעור, ושל פרה דלא בעי חלוקה - לא בעי שיעור. מתקיף לה
46 רמי בר חמא: דפרה נמי בעי פוגד! - אמר ליה רבא: פוגד - תנאי היא. ודפרה לא
47 בעי חלוקה? איתביה אבוי: ביצד הוא עושה, פורבן בשירי לשון! - אימא: פוגד לשון.
48 אמר רבי חנין אמר רב: עין ארו, ושני תולעת שקלטתן שלהבת - פשרה. - מיתבי:
49 נהבהב הלשון - מביא לשון אחר ומקדש! - אמר אבוי: לא קשיא, כאן - בקולחת,
50 כאן - בנכפפת. - רבא אמר: פוגד - תנאי היא; דתנאי: למה פורבן, פדי שיהיו פולין
51 באגודה אחת, דברי רבי. רבי אלעזר גרבי שמעון אומר: פדי שיהא פהן פוגד, ויפלו
52 לתוך שריפת הפרה. פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: שלש לשונות שמעתי, אחת של
53 פרה, ואחת של שעיר המשתלח, ואחת של מצורע. אחת משקל עשרה זוז, ואחת משקל
54 שני סלעים, ואחת משקל שקל, ואין לי לפרש. פי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן:
55 של

1 מאי איבא למימר? - והא הבא לאו בשעת לקיחה, ולא שעת עשייה הוא, וקבע ליה.
2 לא תיבא ואחר כך אמר אלא ואחר כך לקח ואמר - זו לחטאת את לעולה, דעביד תנאי
3 דמוסרי תיבה אחת על ידי שבוכה, ומיחלף להו בין ואחר כך לקח, לואחר כך אמר.
4 ופריכין לקח - אם כן מוסיף ומביא חובתו בהמה מדמי חטאתו מאי ניהו? הרי אינו
5 מעות, שכבר לקח העוף. דפריק ליה - ומוציא
6 לחולין, ומוסיף מביתו וקונה מן המעות בהמה.
7 והא אין פדיון לעוף - דהכי תנן במסכת מנחות
8 (ק"ב). אבל העופות והלבונה והכלי שרת אין
9 להם פדיון, שלא נאמר וכלי בהמה. כגון
10 [שלשן] פרידה אחת - גזל אחד לקח מן
11 הצבורין דמעות, והכי קאמר תנא: אי עולה זבן
12 - הני מעות דקיימי חטאת ניהו, ומוסיף עליהן
13 ומביא חובתו, והאי עולה דבן - אולא לנדבה.
14 אי חטאת זבן - הוקבעו מעות צבור השני
15 לעולה על ידי לקיחה זו, ואין מוסיף עליהן
16 ומביא מזה חובתו, אלא מביא מן המעות עולת
17 נבה, והחטאת שלקח תמות, ומביתו יביא
18 מעות ויקח בהמה. שאני מצורע - דכתיב
19 (ויקרא יד) "זאת תודה תורת המצורע" ולא
20 אחרת. רישא נמי - עני שהביא קרבן עשיר.
21 התם הא רבי רחמנא - תורה אחת לכל
22 המצורעין, כולן יוצאין בקרבן עשיר. והתניא -
23 בניזוחא. ונילף מינה - לטמא מקדש. ואם הו
24 הוא - מיעוט הוא, מצורע הוא דעשיר שהביא
25 קרבן עני לא יצא, אבל שאר חייבי קרבן עולה
26 ויורד - לא. משנה כנגד בית שילוחו - כנגד
27 שעיר שהוציאודו בו. ולגשחמ - מפרש בגמרא.
28 גמרא אקשייה קאי - דקושר לו לשון כנגד
29 צארה. או אהעמדה קאי - והכי קאמר: ואת
30 שעיר החטאת העומד לשחיטה מעמיד כנגד
31 מקום בית שחיטתו. שפיר - דתו לא מערבי
32 אהדדי, שזה קשור בראשו וזה בצוארו. ולא
33 באחרים, שאלו קשור עליהן לשון - ושל
34 אחרים אינו קשור. אלא אי אמרת - ולגשחמ
35 אהעמדה הוא דקאי, ומשום דקשירת שעיר
36 המשתלח לחודיה קאמר, שלא יתערבו זה בזה
37 ולא באחרים. בשלמא במשתלח - לא מערבי
38 שעיר הפנימי דהאי קשיר ביה והאי לא קשיר
39 ביה, אלא באחריני אמאי לא מעירב שעיר
40 הפנימי? הא שעיר פנימי ואחרים אין לשון קשור
41 עליהם. שתי לשונות שמעתי - על שתי
42 לשונות של זהורית שמעתי חילוק ביניהם, אחת
43 של פרה אדומה, שכתוב בה (במדבר יט) "ולקח
44 הכתן עץ ארו ואזוב ושני תולעת". תנאי צריכה
45 שיעור - ושיעורה מפרש לקמן. ואחת אין
46 צריכה שיעור - שכשירה בכל שהוא. דבעי
47 חלוקה - כדנתן לקמן (סו"א). מה היה עושה
48 המשתלח את השעיר - חולק לשון זהורית, חציו
49 קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו. בעי כובד -
50 שתהא כבידה ותפול לתוך עומק האור, כדכתיב
51 (הי"ב) "אל תוך שריפת הפרה". תנאי היא -
52 לקמן בשמעתין. ביצד הוא עושה - במסכת
53 פרה (פרק שלישי משנה יא) תנן לה. כורבן -
54 לעץ ארו ואזוב. [בשירי הלשון] - מדרגתי שירי
55 - ממכל דאיכא תו. כובד הלשון - סרוקה
56 במסרק, ונעשית קצרה לראש האחד כמין זב.
57 שקלטתן שלהבת - ולא נפלו לתום שריפת
58 הפרה, אלא נתהבהבו באויר. ומקדש - כלומר:
59 ונתון שם. כל מעשה פרה קרי לה קידוש.
60 בקולחת - אש שיש עליה עמוד שלהבת זקוף
61 למעלה כקלח של עשב גבוה. צריך להביא
62 אחר. והא דאמר ר' חנין כשירה - בכפפת, אש
63 ששלהבת נמוכה וכפופה וסמוכה לגחלתה, וקרינן ביה "אל תוך". שיהיו כולן באגודה אחת - דבעינן שיהו נלקחין בבת אחת דכתיב "ולקח עץ ארו ואזוב ושני תולעת". ואחת של
64 מצורע - דכתיב ביה נמי "שני תולעת ואזוב", ואין לי לפרש - ואיני יודע לפרש איזו גדולה ואיזו קטנה ואיזו בינונית.

גמרא

58
59 איבעיא להו, מה שנינו 'ולנשחט כנגד בית שחיתתו', אקשרה
60 שבראש שעיר המשתלח קאי - נאמר, שאף לנשחט קושרים כנגד
61 בית שחיתתו, כלומר בצוארו, או אהעמדה של שעיר המשתלח
62 קאי, שאף את הנשחט היו מעמידים כנגד מקום שחיתתו.
63 מוכיחה הגמרא: תא שמע, דתני רב יוסף, קשר לשון של והורית
64 בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו, ולנשחט כנגד בית
65 שחיתתו, בכדי שלא יתערב זה בזה - הנשחט במשתלח, ולא יתערב
66 אחד מהם באחרים.
67 ומדייקת הגמרא: או אמרת בשלמא אקשרה קאי, שפיר - מובן מה
68 שמחמת הקשירה בשניהם הם ניכרים זה מזה ומאחרים, אלא אי
69 אמרת אהעמדה קאי, נהי דכתביריה לא מייערב - אמנם אין האחד
70 מהם מתערב בחבירו, משום דהאי - המשתלח קטיר ביה - קשור
71 בו לשון, והאי - הנשחט לא קטיר ביה, אך באחריו, מיהת מייערב
72 - עשוי הנשחט להתערב, שהרי אין בו כל סימן. אלא לאו שמע
73 מינה, דאקשרה קאי, וכך לא יתערב באחרים, שמע מינה - אכן
74 מוכח כן.
75 הגמרא דנה דיני לשון של והורית: אמר רבי יצחק, שתי לשונות
76 של והורית החלוקים דינין שמעתי, אחת, של פרה אדומה,
77 לכריכת עץ הארו והאזוב, ואחת, של שעיר המשתלח. באחת נאמר
78 שצריכה שיעור מסוים, ואחת אינה צריכה שיעור, ודי בכל שהוא.
79 ולא ידענא, הי מיניהו - איזו מהן צריכה שיעור. אמר רב יוסף,
80 ניהוי און - נתבונן אנו בדבר, ונפשוט את הספק. לשון של שעיר
81 המשתלח, דבעי - שצריכה חלוקה, בעי שיעור, כדי שיתאפשר
82 לחלקה, ושל פרה דלא בעי חלוקה, לא בעי שיעור.
83 מתקיף לה רמי בר חמא, והרי לשון דפרה נמי בעי שיהיה בה כובד,
84 כדי שתיפול לתוך האש, שנאמר (במדבר טו) אל תוך שרפת הפרה,
85 הרי שיש לה שיעור. אמר ליה רבא, דין כובד, תנאי היא - נחלקו
86 בו תנאים כמבואר להלן, ורבי יצחק סובר שאין צריך כובד, ולכך
87 כשרה בכל שהוא.
88 מקשה הגמרא: וכי לשון דפרה לא בעי חלוקה, איתביה אביי,
89 שנינו במסכת פרה (פ"ג מ"א) ביצד הוא עושה, כוונתו לעץ ארו ואזוב
90 בשני לשון. ומהלשון 'שירי' משמע שיש חלק נוסף. הרי שהיה בה
91 שיעור חלוקה. מתרצת הגמרא: אמיא - תבאר, שכוונתו בלב לשון
92 - בצצה הלשון שסרקוהו במסרק ונעשה קצר כמין זנב, אבל אין
93 הלשון נחלקת.
94 הגמרא דנה בדין שריפת הלשון: אמר רב חנין אמר רב, עין ארו
95 ושני תולעת, שהשליכין לשריפת הפרה, וקלפתן שלהבת ושרפתן
96 קודם שנפלו לתוכה, כשהיא אף על פי שלא נפלו אל תוך השריפה.
97 מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, נהההב הלשון, מביא
98 לשון אחר ומקדש. ומוכח, שלשון שנסרף קודם שנפל לתוך
99 השריפה פסול. מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, כאן -
100 בברייתא מדובר בשלהבת קולחת - שעולה זקופה כקלח של עשב
101 גבוה, ושרפה את הלשון, וכיון שנסרף רחוק מהגחלת, אין זה תוך
102 שרפת הפרה, וכאן - שהכשיר רבי חנין, הוא בשלהבת נכפפת -
103 נמוכה וקרובה לגחלת, ואף היא נחשבת בתוך שריפת הפרה.
104 עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, דין כובד, תנאי היא. דתנאי, למה
105 כוונתו לעץ ארו והאזוב עם שני התולעת, כדי שיהיו בולין ניטלים
106 באגודה אחת, דברי רבי. רבי אלעזר רבי שמעון אומר, כורכין יחד,
107 כדי שיהיה בהן כובד ויפלו לתוך שרפת הפרה. נמצא, שהברייתא
108 הסוברת שצריך שריפה בתוך האש, היא כרבי אלעזר ברבי
109 שמעון שמחמת כן מצריך כובד.
110 הגמרא חוזרת לדון במשקל הלשונות: כי אתא רב דימי אמר רבי
111 יוחנן, שלש לשונות שמעתי, אחת של פרה, ואחת של שעיר
112 המשתלח, ואחת של מצורע. אחת מהן צריכה להיות במשקל עשרה
113 זוו, ואחת, במשקל שני סלעים, ואחת, במשקל שקל, ואין לי - איני
114 יודע לפרש, מה משקל כל לשון. כי אתא רבין, פירשה משמיה דרבי
115 יוחנן לדברי רבי יוחנן.

1 מאי אבא למימר, הרי קריאת השם היתה שלא בשעת לקיחה או
2 עשייה. מתרצת הגמרא: לא תימא בברייתא 'ואחר כך אמר',
3 שקרא שם לאחר ההפרשה, אלא אימא, 'ואחר כך לקח ואמר' -
4 אחר שהעשיר קנה תורים במעות שהפריש בעניונו, וכשקנאם
5 קרא להם שם.
6 מקשה הגמרא: אם מדובר שכבר לקח, אם כן מה שנאמר
7 בברייתא 'מוסיף ומביא חובתו מדימי חטאתו, מאי ניהו - מהו
8 האופן שמוסיף על דמי חטאת העוף וקונה בהם חטאת בהמה. ואם
9 מדובר באופן דפריק ליה - שפודה את העוף ומוציאו לחולין
10 ומוסיף על הדמים, קשה. והא אין פיריון לעוף, כמבואר במנחות (ק).
11 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כגון שלקח בחצי מהדמים פרייה
12 אחת - גזל אחד, לעולה או לחטאת, ובלקחתו נקבע שאר הכסף
13 לחיוב השני, והרי זה כשעת לקיחת שתי הקרבנות. וכך יש לפרש,
14 אי לשם עולה זבן - קנה את העוף, שאר הכסף נקבע לחטאת,
15 ומוסיף על הכסף הנשאר ומביא חובתו מדימי חטאתו, והאי - ועוף
16 זה שקנה לעולה, אולא לנדבה - קרב כעולת נדבה, שהרי אינו
17 חייב עוד בעולה. ואי לחטאת זבן, שאר הכסף נקבע לעולה, ולכך
18 אין מוסיף ומביא חובתו מדימי חטאתו, שהרי אינם נעשים חטאת,
19 אלא יביא בהם עולת נדבה ובכסף אחר יקח בהמה לחטאת, והאי
20 חטאת העוף אולא למיתה, לפי שאין לה פדיון ואין חטאת קריבה
21 בנדבה.
22 הגמרא חוזרת לדון בעשיר שהביא קרבן עני: גופא, אמר רבי
23 אלעזר אמר רבי הושעיא, כממא מקדש עשיר שחייב חטאת בהמה,
24 והביא קרבן עני - תורים או בני יונה, לא יצא ידי חובתו. ורבי חנא
25 אמר בשם רבי הושעיא, יצא.
26 מקשה הגמרא על רבי חנא: מיתבי, שנינו במסכת נגעים (פ"ד מ"ב),
27 מצורע עני שדינו כבבש לאשם ושני תורים או בני יונה לעולה
28 וחטאת, שהביא קרבן עשיר - שני כבשים וכבשה, יצא. אך עשיר
29 שהביא קרבן עני, לא יצא. מוכח, שעשיר אינו יוצא בקרבן עני.
30 מתרצת הגמרא: שאני תם במצורע, דתני (ויקרא י"ב) זאת תהיה
31 תורת המצורע, ללמד, שאינו יוצא אלא בקרבנו. מקשה הגמרא:
32 אי הכי, ברישא נמי, שלא יצא עני בקרבן עשיר. מתרצת הגמרא:
33 הא רבי רחמנא 'תורת' - נתרבה מהפסוק (שם) 'זאת תהיה תורת
34 המצורע', שיש קרבן אחד שמועיל לכל המצורעים. ומוכיחה כן
35 הגמרא: והתנאי - בברייתא, 'זאת תהיה תורת המצורע', לרבות
36 מצורע עני שהביא קרבן עשיר. וכול הייתי לומר, אפילו עשיר
37 שהביא קרבן עני יצא. תלמוד לומר 'זאת', שעשיר יוצא רק בקרבן
38 הראוי לו. שואלת הגמרא: ונילף מינה - נלמד ממצורע למטמא
39 מקדש, שעשיר אינו יוצא בקרבן עני. משיבה הגמרא: כיון שמיעט
40 רחמנא במצורע בלשון 'ואם דל הוא', יש ללמוד מהוא, שרק
41 במצורע עשיר אינו יוצא בקרבן עני, אבל לא בשאר חובי קרבן
42 עולה ויורד.

משנה

43
44 המשנה עוסקת בדין השעירים לאחר ההגלה, ובידיו השני על
45 הפר: קשר הכהן הגדול לשון של והורית - צמר בצבע אדום, בראש
46 השעיר המשתלח, והעמידו בעזרה כנגד בית שילוחו - מול השער
47 המזרחי, שדרכו נשלח לעזאזל. ולשעיר הנשחט כנגד בית
48 שחיתתו.
49 לאחר מכן, פא לו הכהן הגדול אצל פרו בשניה, וסומך שתי ידיו
50 עליו ומתנדף, וכן היה אומר בידיו. אלא השם (חמאתי עייתי
51 ופשעתי) 'עויתי פשעתי חמאתי' לפניך אני וביתי ובני אהרן עם
52 קדושיך. אלא השם, כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שעותי
53 ופשעתי ופשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך. כפתיב
54 בתורת משה עבדך (ויקרא טו ז), 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר
55 אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, וזהו - העוממים בעזרה,
56 ענין אחריו בשעת הזכרת השם, כדרך שם כבוד מלכותו לעולם
57 ועד.

47 העבודות בדין 'חוקה'. אבל בפרו, יש לחלק בין שחיטה שאינה
 48 עבודה ולא נאמר בה 'חוקה', לשאר המעשים שנחשבים
 49 כ'עבודה' ונאמר בהם 'חוקה'.
 50 מקשה הגמרא: וְלֹא פֶל דְּבֵן הוּא, אם בפרו שיש בו קדושת הגוף,
 51 לא נאמר 'חוקה' על השחיטה וכשירה בזה, כל שכן שפרה אדומה
 52 שאין בה אלא קדושת דמים, לא נאמר 'חוקה' בשחיטתה. מתרצת
 53 הגמרא: אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, דִּין פְּרָה הוּא מִיַּדִּי דְּהָהוּ
 54 אֲמַרְאוֹת נְנַעִים – כדבר שמצינו במראות נגעים, דְּלֹא עֲבֹדָה הִיא,
 55 ואף על פי כן בְּעֵצָא כְּהוֹנָה לטמא ולטהר, כמו שנאמר (ויקרא יג יב)
 56 'וְהוֹבֵא אֶל אֶהָרֹן הַכֹּהֵן וּגו'. והוא הדין בפרה, אף על פי שאינה
 57 עבודה, צריכה כהן לכל מעשיה.
 58 הגמרא חוזרת לדון בשיטת שמואל. שואלת הגמרא: וְלִשְׁמוּאֵל
 59 דְּאָמַר שְׁחִיטָה זֶר בְּפָרוֹ פְּסוּלָה, מֵאֵי שְׁנָא פְּרוֹ שְׁפֹסֹל מִשּׁוּם
 60 דְּכֶתִיב 'אֶהָרֹן' וְ'חֹקֶה', הֲרֵי בְּפָרָה נְמִי, יֵשׁ לִפְסוּל, דְּהָא כְּתִיב בַּה
 61 'אֶלְעֹזֵר' וְ'חֹקֶה'. משיבה הגמרא: שְׁאֵנִי הָתֵם בְּפָרָה, דְּכֶתִיב (במדבר
 62 טו א) 'וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו', ומשמע מלשון הפסוק שאין אלעזר עצמו
 63 שוחט, אלא שִׁיחָה זֶר שֹׁחֵט וְאֶלְעֹזֵר רֹאֶה.
 64 שואלת הגמרא: וְרַב שְׁסוּבֵר שְׁחִיטָה זֶר פּוֹסֵל בְּפָרָה אֲדוּמָה, מַה
 65 הוּא דוֹרֵשׁ מִלְּפָנָיו'. משיבה הגמרא: רב דורש, שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ
 66 מִמְּנָה – משמירתה.
 67 שואלת הגמרא: וְשְׁמוּאֵל שֶׁלֹּמַד מִלְּפָנָיו שׁוֹר כֶּשֶׁר לִשְׁחוּט, דִּין זֶה
 68 שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, מִנָּא לִיה – מנין הוא לומדו. משיבה הגמרא: נִפְקָא
 69 לִיה – הוא לומד דין זה ממה שנאמר (שם טו ה), 'וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה
 70 לְעֵינָיו', שהצריך הכתוב שתהיה שריפת הפרה לעיניו, ולא יסיח
 71 דעתו ממנה.
 72 שואלת הגמרא: וְרַב שֶׁלֹּמַד אִיסוּר הַסַּחַת דַּעַת מֵהַפְּסוּק וְשָׁחַט
 73 אוֹתָהּ לִפְנָיו, מְדוּעַ נִכְתַּב גַּם וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו לְלַמַּד שֶׁלֹּא
 74 יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ. משיבה הגמרא: חָד – פסוק אחד מלמד שלא יסיח
 75 דעתו בְּשָׁחִיטָה, וְחָד לְלַמַּד שֶׁלֹּא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בְּשִׂרְיָפָה. וצְרִיכָא –
 76 ונצרכה התורה לכתוב דין זה בשניהם, דְּאֵי כְּתִיב רְחֵמְנָא שֶׁלֹּא יִסִּיחַ
 77 דעתו רק בְּשָׁחִיטָה, היינו אומרים, שדווקא בשחיטה היסח דעת
 78 פוסל, מִשּׁוּם דְּתַחֲלִיל עֲבֹדָה שֶׁל מַעֲשֵׂה הַפָּרָה הִיא, ולכך הקפידה
 79 התורה שלא תהיה הסחת הדעת, אֲבָל בְּשִׂרְיָפָה שאינה תחילת
 80 מעשה הפרה, אֵימָא לָא, צְרִיכָא – לכך הוצרכה התורה לכתוב דין
 81 זה גם בשריפה. וְאֵי כְּתִיב רְחֵמְנָא דִּין זֶה רַק בְּשִׂרְיָפָה, היינו אומרים
 82 שדווקא בזה צריך שלא יסיח את דעתו, מִשּׁוּם דְּהִשְׁתָּא בְּשִׂרְיָפָה,
 83 הוּא דְּמַתְּכִשְׂרָא פְּרָה – זהו הדבר שמכשירה ומכינה למצוותה,
 84 שהרי עיקר תכלית עשיית הפרה הוא אפרה, ולכן היא נפסלת אם
 85 הסיח דעתו בשעת השריפה, אֲבָל בְּשָׁחִיטָה אֵימָא לָא, מִסִּיקָה
 86 הַגְּמָרָא: צְרִיכָא – אכן נצרכים שני הפסוקים.
 87 שואלת הגמרא: פְּסוּקִים אֵלּוּ שְׁנֵאמְרוּ בְּשָׁחִיטָה וּבְשִׂרְיָפָה לְלַמַּד
 88 שֶׁלֹּא יִסִּיחַ הַכֹּהֵן דַּעְתּוֹ, לְמַעוּשֵׁי מֵאֵי – איזה עבודות נתמעטו
 89 מִפְּסוּל זֶה. אֵילִימָא, לְמַעוּשֵׁי אִסִּיפַת אֲפָרָה שֶׁל הַפָּרָה, וְכִמוּ שְׁנֵאמְר
 90 (במדבר טו ט) 'וְאָסַף אִישׁ טְהוֹר', וּמִילֵּוּ מִיָּם חַיִּים לְקִדּוּשׁ – לצורך
 91 נתינתם על אפר הפרה ועירובן יחד שיהיו ראויים להזאה,

1 לשון שֶׁל פְּרָה, צריך שתהיה במשקל עֲשָׂרָה זו, כיון שצריכה כובד
 2 כדי שתיפול לתוך השריפה. וְשֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, צריך שתהא
 3 בַּמִּשְׁקָל שְׁנֵי סַלְעִים, בכדי שיהיה אפשר לחלקה כדינה, וְשֶׁל מִצוֹרֵעַ
 4 שאינה צריכה לא כובד ולא חלוקה, די שתהא בַּמִּשְׁקָל שֶׁקָל.
 5 הגמרא מביאה שיתות נוספות במשקל הלשונות: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 6 פְּלִיגֵי בַּה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֶלְפָתָא וְרַבְּנָן בַּמִּשְׁקָל לִשְׁוֹן שֶׁל פְּרָה. חָד
 7 אָמַר, מִשְׁקָל עֲשָׂרָה זו, וְחָד אָמַר, מִשְׁקָל שֶׁקָל. וְסִימְנִיה, שלא תטעה
 8 שאחד מהם סובר משקל שני סלעים, הוא מלשון המשנה במנחות
 9 (דק), אָמַר הַמְּרַבָּה בְּקִרְבָּנוּ, וְאָמַר הַמְּמַעֲמִים, שניהם שוים אם כיוונו
 10 לבם לשמים. וזה סימן שנחלקו בשיעור המרובה והמועט, ולא
 11 בשיעור האמצעי.
 12 אָמַר לִיה רַבִּי יוֹמָה מְדִיפְתִי לְרַבִּינָא, לֹא בַּלְשׁוֹן שֶׁל פְּרָה פְּלִיגֵי רַבִּי
 13 שְׁמַעוֹן בֶּן חֶלְפָתָא וְרַבְּנָן, אֲלֵא בַּלְשׁוֹן שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ פְּלִיגֵי,
 14 וְהָהוּא יוֹמָא – ואותו היום שנחלקו בשעיר המשתלח, נָח נְפִישָׁה
 15 דְּרַבִּינָא בְּרַי קוּסִי – נפטר רביא בר קוסי, וְאָנְחוּ בַּה סִימְנָא – והניחו
 16 את פטירתו כסימן שהמחלוקת היא בשעיר המשתלח. והסימן
 17 הוּא, רַבִּינָא [בְּרַ] קוּסִי מְכַפֵּר בְּפִטְרֵיהּ בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, שהרי
 18 מיתת צדיקים מכפרת.
 19 אגב שהביאה הגמרא את דברי רבי יצחק 'שתי לשונות שמעתי
 20 וכו' ולא ידענא, הביאה הגמרא בשמו שמועה דומה לגבי שחיטה:
 21 אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שְׁתֵּי שְׁחִיטוֹת הַחֲלוּקוֹת בְּדִינָהֶם שְׁמַעְתִּי, אַחַת, שֶׁל
 22 פְּרָה אֲדוּמָה, וְאַחַת, שֶׁל פְּרוֹ שֶׁל כְּדוֹן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אַחַת
 23 הַשְּׁחִיטוֹת בְּשִׂרְיָה בְּזֶר, וְאַחַת פְּסוּלָה בְּזֶר, וְלֹא יִדְעָנָא הִי מִיֵּנְיָהוּ –
 24 איזו היא הכשירה ואיזו הפסולה.
 25 הגמרא מביאה מחלוקת בדין זה: אֵימָר, שְׁחִיטַת פְּרָה וְפָרוֹ עַל יַדִּי
 26 זֶר, נִחְלָקוּ בּוֹה רַב וְשְׁמוּאֵל. חָד אָמַר, בְּפָרָה, פְּסוּלָה, וּבְפָרוֹ כְּשִׂרָה.
 27 וְחָד אָמַר, בְּפָרוֹ פְּסוּלָה, וּבְפָרָה כְּשִׂרָה. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: תַּסְתִּימִים –
 28 יש לנו להוכיח דָּרְבַּה הוּא דְּאָמַר פְּרָה פְּסוּלָה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹרְאֵי,
 29 שְׁחִיטַת פְּרָה בְּזֶר פְּסוּלָה, וְאָמַר רַב עֲלָה שְׁטַעַם הַפְּסוּל הוּא, 'אֶלְעֹזֵר'
 30 וְ'חֹקֶה' שְׁנֵינֵינוּ כְּה – שנאמר בפרשת פרה אדומה (במדבר טו א) 'וְנִתְּתָם
 31 אֹתָהּ אֶל אֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן', וְנֵאמַר (שם טו ב) 'זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה', וְכֵל
 32 מְקוּם שְׁנֵאמַר 'חוקה' הוא לעכב, ולכך, השחיטה כשירה רק על
 33 ידי אלעזר ולא על ידי זר. הרי שלרב שחיטת זר בפרה פסולה
 34 ובפרו כשירה, וממילא לשמואל בפרה כשירה ובפרו פסולה.
 35 הגמרא דנה בשיטת רב. שואלת הגמרא: וְרַב, מֵאֵי שְׁנָא פְּרָה
 36 שְׁפֹסֹלָה בְּשָׁחִיטָה זֶר מִשּׁוּם דְּכֶתִיב 'אֶלְעֹזֵר' וְ'חֹקֶה', הֲרֵי בְּפָרוֹ נְמִי
 37 יֵשׁ לִפְסוּל, דְּהָא כְּתִיב בּוֹ 'אֶהָרֹן' וְ'חֹקֶה'. שְׁנֵאמַר (ויקרא טו יא)
 38 'וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְגו' וְשָׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאת
 39 אֲשֶׁר לוֹ, וְנֵאמַר (שם טו לד) 'וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֶקֶת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל
 40 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. משיבה הגמרא: פְּרוֹ שֶׁל אֶהָרֹן כֶּשֶׁר בְּשָׁחִיטָה זֶר,
 41 מִשּׁוּם שְׁשָׁחִיטָה, לֹא עֲבֹדָה הִיא – אינה נחשבת כעבודה, ולא
 42 נאמר בה 'חוקה'. מקשה הגמרא: אֵי הֵכִי, בְּפָרָה נְמִי, נִפְרַשׁ
 43 הַגְּמָרָא: לֹא נֵאמַר עַל שְׁחִיטָה, וְאֵין לִפְסוּל שְׁחִיטָה זֶר. מתרצת
 44 הגמרא: שְׁאֵנִי פְּרָה, דְּקִדְּשֵׁי בְּרַק בְּפִת הִיא – אין בה קדושת הגוף,
 45 אלא קדושת דמים בלבד, שהרי שחיטתה בהר הזיתים, ומשום כך,
 46 לכל מעשיה אין שם 'עבודה', ואין לחלק בין שחיטה לשאר

יומא. פרק רביעי – טרף בקלפי דף מב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזולץ) קמט רש"י

1 של פרה משקל עשר זוז – דבעיא כובד. של שעיר – דבעיא חלוקה. משקל שני
 2 סלעים, ודייה בכך. של מצורע – דלא הא ולא הא – סגי ליה בשקל. הכי גרסינן:
 3 פליגי בה ר' שמעון בן חלפתא ורבנן בפרה. וסיבן – שלא תטעה לומר שאחד היה
 4 אומר משקל שני סלעים, משנה זו תהא לך סימן, ששנינו (מנחות ק"א): אחד המרבה
 5 ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים.
 6 בסימן זה תוכור לומר שהאחד נתן בה שיעור
 7 המרבה מכולן, והאחד נתן בה שיעור וקא
 8 ממעט מכולן, אבל שיעור בינוני לא הוזכר
 9 כאן, לא בפרה פליגי – בלשון של פרה.
 10 וההוא יומא – דאפליגי בה, נח רביא בר קיסי
 11 – שם חכם. מכפר – מיתת צדיקים מכפרת,
 12 כדאמר בעלמא (מועד קטן כ"ח,א): למה נסמכה
 13 מיתת אהרן לבגדי כהונה – לומר לך: מה בגדי
 14 כהונה מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת. של
 15 פרו – פר כהן גדול של יום הכפורים. אלעזר
 16 וחוקה – אלעזר כתיב בה 'ונתתם אותה אל
 17 אלעזר הכהן' וגו' (במדבר ט) ובתיב (שם)
 18 "זאת חקת התורה" וכל היכא דכתיב חוקה –
 19 עיכובא הוא. אהרן וחוקה – דכתיב (ויקרא טז)
 20 "הקריב אהרן את פר החטאת אשר לו ובפר"
 21 וגו' וישחט את פר החטאת אשר לו' וגו' ובתיב
 22 "באחרי מות" בענינא (שם). והיתה זאת לכם
 23 לחקת עולם לכפר על בני ישראל". שחיטה
 24 לא עבודה היא – ולא קיימא חוקה אשחיטה.

25 שאני פרה דקדשי בדרק הבית היא – כלומר אין
 26 בה קדושת המזבח, אלא קדושת דמים בעלמא,
 27 שהיא שחיטתה בדר המשחה; הלכך אין צד
 28 עבודת נחלקות בה וכל העבודות שוות בה.
 29 ולא כן דבן הוא – בתמיא; אשחיטת פרו
 30 דקדושת הפרה היא – לא כתיבא חוקה,
 31 ואשחיטת פרה כתיבה חוקה ומיפסלא בור'
 32 אמראות נגעים – דכתיב (ויקרא יג) 'כנגע
 33 נראה) והזבא אל אהרן הכהן'. ושחט אותה
 34 לפניו – מדכתיב לפניו – ממכלל דהשחיטה לאו
 35 אאלעזר קאי אלא, ושחט אותה אחר לפני
 36 אלעזר. ורב – לעולם אלעזר שחטה, ומאי
 37 לפניו – שלא יסח דעתו משמירתה. דהשתא
 38 הוא דמתבשרא פרה – שהרי כל עצמה אינה
 39 עשויה אלא לאפרה. לפעוטי מאי – דלא פסיל
 40 בה היסח הדעת במעשה פרה. אסיפת אפרה –
 41 "ואסף איש טהור" וגו' (במדבר ט). ומילוי מים
 42 – לתת לתוך אפר לחוות. לקידוש – היא
 43 נתינת מים על האפר, ומערבין יחד.
 44 למשמרת

33 לא – צריכא. למעוטי מאי? אילימא למעוטי אסיפת אפרה ומילוי מים לקידוש
 "למשמרת"

לחודיה, אלא גלי רחמנא דבעינן בעלים, מידי דהוה אסמיכה דלאו עבודה היא, דבעינן בעלים. שאני פרה דקדשי בדר הבית היא – והכי נמי אמרינן בפרק קמא דובחים (ד"ב) ובפרק
 קמא דמנחות (ו"ב) ובפרק קמא דשבועת (א"ב). וקשה מכאן לפירוש רש"י, שפירש בירש פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה כ"ג, ושם) גבי שמע מינה פרה קדשי מזבח היא, דאי קדשי בדר
 הבית היא – מי מיפסלא ברביעה. אלא מענה תיפסל ביוצא דופן, אלא תניא ופסולה כמשי? אלא שאני פרה, הואיל ותמום פסל בה – דבר ערוה ועבודה זרה
 פוסל בה. ופירש רש"י דלרבנן קדשי מזבח היא, ולהכי מיפסלא ברביעה ויוצא דופן. ולהכי לא מיפסלא ביוצא דופן. והאי דמודה רבי שמעון דמיפסלא
 ברביעה, משום דכיון דתמום פוסל בה דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בה. וקשה לפירוש, דאם כן כל סתמי דהתלמוד בכמה דוכתי דקאמר פרה קדשי בדר הבית היא – כרבי שמעון ולא
 כרבנן? ושם מפרש. ובפרק קמא דחולין (א"א, ד"ה חטאת), בשמעתא דמנא הא מילתא דאולי בתר רובא. האריכתי.

למעוטי מאי אילימא למעוטי אסיפת אפרה בר – תימה לי: מאי קאמר למעוטי מאי? וכי חובה הוא שיש לי למעט. וליכא למימר משום דהוי שחיטה ושריפה שני כתובים הבאים כאחד
 ואין למלודין, דאדרבה, אינן באין כאחד – הוא מיערץ צריכי. ונראה דעל כרחק היסח הדעת לא פסיל בכולהו, דאי פסיל בכולהו – מאי איצטרך למיכתב בשחיטה ובשריפה
 דלא אתא מהרדי? ליכתביה גבי אסיפת אפרה או מילוי מימיה או באחת מן השאר, שאינן תחילת עבודה ולא עבודה, דהשתא הוא דמתבשרא פרה, וניתו כולו וינגמר מינה. מאי הילכתא
 כתביה בתרי? שיש בכל דהא מילתא דחשיבתא? אלא שמע מינה למעוטי עבודה שאין לה שום חשיבותא, דלא פסל בה היסח הדעת, והיינו דקאמר למעוטי מאי.
 למשמרת

1 אתא רבין פירשה משמיה דרבי יונתן של פרה משקל עשרה סלעים – משום כובד אף
 2 על גב דרבי יונתן לא חייש לכובד, כדאמר רבא תנאי היא, דלרבי יונתן לית ליה כובד
 3 – שמא רבין סבירא ליה כשנייא דאביי דאמר כאן בקולחת כאן בנכפפת. ואפילו לספרים
 4 דגרסי כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן צריך לתרץ כן, דמכל מקום אליבא דרבי
 5 יונתן פירשה, דאיהו אמר שלש לשונות שמעתי.
 6 אי נמי יש לומר: שלש לשונות שמעתי דקאמר
 7 אליבא למאן דאית ליה כובד, ושמעתי קאמר,
 8 וליה לא סבירא ליה.
שחיטה וכל עבודה היא – בבב דוכתא פירש
 9 רש"י משום דכשירה בור. ותימה הוא:
 10 דבפרק קמא דובחים (ד"ב), פריך וררי שחיטה דאי
 11 אפשר לבטלה, וכשירה בורו ומשני: שחיטה לאו
 12 עבודה היא. והשתא מה תשובה היא זו? שהרי
 13 הקשה שהיה לה ליפסל בור כיון דאי אפשר
 14 לבטלה! ופירש רבינו יעקב מאורלייניש: דלאו
 15 עבודה היא – דנדהגת אפילו בחולין. וקשה: אם
 16 כן מאי פריך עלה תתם, והאמר רב שחיטת פרה
 17 בור פסולה? בשלמא לפירוש רש"י – פריך שפיר,
 18 אבל לפירוש רבינו יעקב – מאי פריך? נדי
 19 דשחיטת פרה פסולה בור – מכל מקום לאו
 20 עבודה היא, כיון דנדהגת נמי בחולין. והיה נראה
 21 ליישב פירש רש"י כן ולפרש: שחיטה לאו עבודה
 22 היא, כיון דהושכח בה כל הפסולין ואפילו נשים
 23 ועבדים וטמאים – ומסתמא לא חשיבא עבודה
 24 לפני המקום מאיזה טעם שיהא, או משום דנדהגת
 25 נמי בחולין, או משום טעמא אחרניא. והדר פריך:
 26 מנא לך דלאו עבודה היא – מדדוכושר בה כל
 27 הפסולין, וחלא יש שחיטה שהיא פסולה בור כגון
 28 שחיטת פרה! ורבינו שמשון מפרש: לאו עבודה –
 29 דגבי כלה עינן שהמקבל יעמוד בפנים,
 30 ובשחיטה אם עינן דהושיט ידו לפניו ושחט –
 31 כשר, כדדרשינן בפרק "כל הפסולין" (שם ל"ב).
 32 "כן הבקר לפני ה'". והוא בעצמו הקשה: לשמעון
 33 התמימי, דפליגי התם ואמר שיהו ידיו של שחט
 34 לפניו מן הגשחט מאי איכא למימר? מיהו מצי
 35 למימר דאפילו לשמעון התמימי שחיטה לאו
 36 עבודה היא, שהרי בדרק קדשים צריך שיעמוד
 37 המקבל בצפון, כדדרשינן בפרק "איהו מקומן"
 38 (שם מ"א), מ'ולקח' לו יקח, ובשחט לא בעינן
 39 שיעמוד השחוט בצפון. וכי פריך בפרק קמא
 40 דובחים (ד"ב) ובפרק קמא דמנחות (ו"ב) והאמר
 41 רב שחיטת פרה בור פסולה, ומשני שאני פרה
 42 דקדשי בדר הבית היא – תימה: ליפרך מפרו של
 43 אהרן למאן דאמר פסולה בה, ולא הוה מצי
 44 לשנויי הכי? ואמר לי מורי הרב רבי שמואל בר
 45 שלמה בשם הרב יוסף קלצון זצ"ל: דמהוה ליכא
 46 למיפרך, דהתם לאו משום דעבודה היא – דהא
 47 פסולה אפילו בשאר הכתובים, אלא בכח גדול

למשמרת למי נדה כתיב - תימה לוי אם כן מאי איצטרך קרא בשחיטה ובשריפה; ובהכי תיתי הדרא מתרתי ותלת. וליבא למינר דאין הכי נמי דלא צריכי, אלא הוה ליה שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדן. והא דקאמר למעוטי השלכה - משום דשלשה כתובים הבאין כאחד ואין מלמדן. חדא: דמשמע דקאמר אלא למעוטי השלכת עץ ארו, (דומיא) דלמעוטי אסיפת אפרה דמעיקרא

דההוא מכח יתור קאמר, ולא מכח שני כתובים הבאין כאחד, כדפרישית. ועוד: אי מכח שלשה כתובים קא ממעט השלכת עץ ארו - אם כן מאי איצטרך למינר טעם לדבר דלאו גופה דפרה נינהו? ויש לומר: דשחיטה לא אתיא מכולה, דמה לכולה - שאינן נהגין בחולין, תאמר בשחיטה דלאו עבודה היא שנוהגת בחולין. ולהכי נאמר דלא מיפסל היסח הדעת כמו בחולין ושחיטה נמי לא אתיא מכולה - דמה לכולה דין הוא שיפסול בהן היסח הדעת חזו מיד להואה, דמיד שעת שחיטה מקבל הדין כדי להוות, וכן באסיפת אפרה ומילוי מימיה וקידושו ראוין לאלתר להואה. מה שאין כן בשריפה. ואסיפת אפרה ומילוי מימיה וקידוש - איצטרך למיכתב בהו "למשמרת", דמכולהו לא אתו. דמה לכולהו - שפסולים באשה ובבילה. ואין להקשות: אמאי איצטרך למיכתב בכל שלשתן באסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש? (כתובו) בחד מניניהו. וניתו אינך מניניהו דיש לומר: דאיזה מדם שלא היה נכתב הייתי ממעט, ולא הייתי ממעט השלכת עץ ארו כדממעטין השתא, כיון דהני כשירין באשה כבאיש, והשלכת עץ ארו פסול באשה.

אף אני אביא שחיטה וכו' עד והשלכת עץ ארו - תימה לוי: אמאי לא קאמר מה הוואת מימיה מיוחדת. דעבודת גופה דפרה נינהו, אף כל דגופה דפרה. ונרבי אסיפת אפרה ומילוי מימיה וקידוש, ונמעט השלכת עץ ארו ואווב דלאו גופה דפרה נינהו. דהכי נמי אמרינן לעיל גבי היסח הדעת! ויש לומר: דסברא הוא לרביי השלכת עץ ארו ואווב ושני תולעת טפי מאסיפת אפרה ומילוי מימיה וקידוש, כיון דנהו כשרים אפילו באשה, והנך חשבי כולי האי דקבעי להו כהן. ולעיל נמי, גבי היסח הדעת, אי לאו דפסיל קרא היסח הדעת בהדיא באסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש - הוה מוקמינן בהן מיעוטא, ולא בהשלכת עץ ארו. תדע, דקאמר לעיל מעיקרא אילימא למעוטי אסיפת אפרה כו'.

לרב

לא היתה פרה רוצה לצאת - אין מוציאין עמה שחורה, שלא יאמרו שחורה שחמו. ואין מוציאין עמה אדומה - שלא יאמרו שתים שחמו. רבי אומר: לא מן השם הוא זה, אלא משום שנאמר "אתה" - לכה. ותנא קמא, הא פתיב "אתה"! - מאן תנא קמא - רבי שמעון היא, דדריש טעמיה דקרא. - מאי בינייהו? - איכא בינייהו

עמה. משום שנאמר אותה - "הוציא אותה". דדיש טעמא דקרא - בבבא מציעא (טו,א); אלמנה עשירה - ממשכנין אותה, עניה - אין ממשכנין אותה, מפני שאתה צריך להחזיר לה, ואתה משיאה שם רע בשכניתיה.

"למשמרת למי נדה" פתיב. אלא למעוטי השלכת עץ ארו ואווב ושני תולעת דלאו גופה דפרה נינהו.

איתמר, שחיטת פרה בור, רבי אמי אמר: כשרה, ורבי יצחק נפחא אמר: פסולה. עולא אמר: כשרה, ואמר

לה: פסולה. מתיב רבי יהושע בר אבא לסייעיה לרבי: אין לי אלא הוצאת מימיה שאין כשרין באשה כבאיש,

ואין כשרין אלא ביום, מניין לרבות שחיטתה, וקבלת דמה, והוצאת דמה, ושחיטתה, והשלכת עץ ארו ואווב

ושני תולעת - תלמוד לומר "תורה", יכול שאני מרבה אף אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש - תלמוד לומר "זאת". ומה ראיית לרבות את אלו ולהוציא

את אלו? אחר שריבה הכתוב ומיעט, אמרת: הרי אנו למדין בולן מהוצאת מימיה. מה הוצאת מימיה -

אינן כשרין באשה כבאיש ואין כשרין אלא ביום, אף אני אביא שחיטתה וקבלת דמה והוצאת דמה

ושחיטתה והשלכת עץ ארו ואווב ושני תולעת, הואיל ואין כשרין באשה כבאיש - אין כשרין אלא ביום.

ומוציא אני אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש, הואיל וכשרין באשה כבאיש - כשרין נמי ביום ובבילה.

והאי מאי תיובתא? אילימא מדפסולין באשה פסולין נמי בור - הוצאת מימיה תוכיה, שפסולין באשה

וכשרין בור! - אומר אביי, היינו הויבתייה: אשה מאי טעמא - אלעזר ולא אשה, זר נמי - אלעזר ולא זר.

אמר עולא: כל הפרשה בולה, משמע מוציא מיד משמע, ומשמע ממילא: "ונתתם אל אלעזר

בכהן" - אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר. איכא דאמר: לדורות בכהן גדול, ואיכא דאמר: לדורות

בכהן הדיוט. בשלמא למאן דאמר לדורות בכהן הדיוט - שפיר, אלא למאן דאמר לדורות בכהן גדול

- מנא ליה? - גמר "חקה" "חקה" כיום הפפורים.

"והוציא אותה" - שלא יוציא אחרת עמה, כדתנן: אין מוציאין עמה שחורה, שלא יאמרו שחורה שחמו.

ואין מוציאין עמה אדומה - שלא יאמרו שתים שחמו. רבי אומר: לא מן השם הוא זה, אלא משום שנאמר "אתה" - לכה. ותנא קמא, הא פתיב "אתה"! - מאן

תנא קמא - רבי שמעון היא, דדריש טעמיה דקרא. - מאי בינייהו? - איכא בינייהו

עמה. משום שנאמר אותה - "הוציא אותה". דדיש טעמא דקרא - בבבא מציעא (טו,א); אלמנה עשירה - ממשכנין אותה, עניה - אין ממשכנין אותה, מפני שאתה צריך להחזיר לה, ואתה משיאה שם רע בשכניתיה.

למשמרת למי נדה - משמע דצריכי שימור עד שיהו מהן. לפיכך לרב - דאמרו פרה שחיטתה בור פסולה. הוצאת מימיה אין כשרה באשה - לקמן מפרש לה. ואין כשרה אלא ביום - דכתיב (במדבר יט) "הוא יתחטא בו ביום השלישי". מניין לרבות שחיטתה וקבלת דמה והוצאת דמה ושחיטתה והשלכת עץ ארו ואווב ושני תולעת - דלא יהיו כשרין אלא ביום. דאילו לענין באשה כבאיש אינו אצטרך לרביי, דכולהו כתיב בהו או אלעזר או כהן. והוצאת דמה - אל נוכח פני אהל מועד שבע פעמים". תלמוד לומר תורה - "זאת חקת התורה" (שם) תורה אחת לכל עבודתה. תלמוד לומר זאת - את הכתוב כאן קיים, ואל תוסיף. אחר שריבה הכתוב ומיעט - ולא פירש מאי ריבה ומאי מיעט, מעתה לא מסרן אלא להתבונן בה את האמת ואת הישר. אמרת הרי אנו למדין בולן מהוצאת מימיה - פסולו הילה מפורש בו. שאין כשרים באשה כבאיש - כדלקמן: "ולקח אוב

וטבל במים איש טהור" וגו' (שם). והאי מאי תיובתיה - לשמואל, אי נימא מדקתני שחיטה פסולה באשה פסולה נמי בור. אשה מאי טעמא - מנא ליה דשחיטה פסולה באשה? בשלמא קבלת דמה והוצאת דמה - כתיב "ולקח אלעזר

הכהן מומחה" - היינו קבלה, "והוא אל נכח פני אהל מועד" - היינו הוצאתה, ושחיטה נמי לעיל מינה כתיב כהן, והדר ושרף את הפרה לעיניו דאלעזר, והשלכת עץ ארווב כהן כתיב, אלא שחיטה מהיכא? אלעזר ולא אשה - ועל כרחך "ושחט אותה לפני" - אאלעזר קא דריש ליה תנא כרב, דאי שיהא אחר שוחט ואלעזר רואה כדריש שמואל - מהיכא ממעט אשה? אלא מאלעזר דריש ליה תנא, וכי היכי דמעט אשה מהכא - ממעטין נמי זר. כל הפרשה בולה - של פרה, כמו שעבודותיה סדורות זו אדר זו. משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא - כשתדקדק בה אינך יכול להשוות שיטת הפרשה בשוה, שיהיו כל מקראותיה שוים זה עם זה, אלא יש בהן משמע מקרא זה מוציא מכלל משמע מקרא שלפניו, מה שפסל זה הכשיר זה, או מה שכשירי זה פוסל זה, ויש בה מקראות משמעות שמתקיימן ממילא. משמעותו, שהמשמע עומד במקומו ואינו מוציא מכלל חבירו. ולפי סידורן יש לך להבין מהו המוציא מכלל חבירו, ומי משמע ממילא. ועכשיו דורש והולך את כולה. לאלעזר - שהוא סגן. בשלמא למאן דאמר לדורות בכהן הדיוט שפיר - דכיון דלא קבע לה קרא בהדיא סגן או כהן גדול - כל כהנים כשרין בה. שלא יאמרו שתים שחמו - וקיימנן לן שכל מלאכות הנעשות עמה פוסלות אותה, כדתנן (פרה פרק ד משנה ד). כל העוסק בפרה מתחילה ועד סוף פוסלין אותה במלאכה, ולקמן (ג,א) נמי אמרינן: "ושחט אותה" - שלא ישחוט אחרת עמה. משום שנאמר אותה - "הוציא אותה". דדיש טעמא דקרא - בבבא מציעא (טו,א); אלמנה עשירה - ממשכנין אותה, עניה - אין ממשכנין אותה, מפני שאתה צריך להחזיר לה, ואתה משיאה שם רע בשכניתיה.

דאפק

יומא דף מב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קנא

51 מאי מעטמא – מגין לתנא בברייתא ששחיתת אשה פסולה, משום
 52 שנאמר (שם ט א) ונתתם אתה אל אלעזר הכהן וגו' וישחט אתה
 53 לפניו, ויש לדרוש 'אלעזר' ולא אשה, וכדברי רב להלן, שפסוק זה
 54 נאמר על אלעזר, וכמו כן שחיתת זר נמי פסולה, משום שיש
 55 לדרוש, 'אלעזר' ולא זר. ושלא כשמואל, שהכשיר שחיתת זר
 56 בפרה.
 57 הגמרא עוברת לדין בדין פרה אדומה: אמר עולא, כל הפרשה
 58 בולה של סדר עשיית פרה אדומה, משמע – ישנם פסוקים
 59 שמשמעות הלימוד בהם, מוציא מיד משמע – מוציא ומבטל את
 60 הדין הנלמד ממשמעות הפסוק הקודם, כלומר, מה שהפסוק
 61 שלפניו פוסל הוא מכשיר, ולהיפך. ומשמע ממילא – וישנם פסוקים
 62 שהדין הנלמד מהם שוה לדין הנלמד מהפסוק שלפניהם.
 63 ומפרש עולא את דבריו: נאמר בפרשת פרה (במדבר ט א) ונתתם
 64 אתה אל אלעזר הכהן, ויש לדרוש מפסוק זה, דווקא אתה – את
 65 הפרה שנעשתה בימי משה, יש לתת לאלעזר שהוא סגן, ולא
 66 לדורות לאלעזר – אבל פרה שנעשית בדורות הבאים אינה נעשית
 67 על ידי אלעזר. ונחלקו בזה, מה מתמעט מהפסוק. איכא דאמרי,
 68 כוונת הפסוק למעט שלדורות צריך שתיעשה דווקא בכהן גדול,
 69 ולא מועיל סגן. ואיכא דאמרי, כוונת הפסוק למעט, שלדורות
 70 נעשית אף בכהן הדיוט, ואין צריך סגן.
 71 שואלת הגמרא: בשלמא למאן דאמר לדורות בכהן הדיוט, שפיר –
 72 מובן הלימוד, כיון שהתמעט שאין חיוב לדורות לעשותה בסגן,
 73 ולא נאמר שצריך כהן גדול, לכך מסתבר שבשרה בכל הכהנים.
 74 אלא למאן דאמר לדורות בכהן גדול, מאן ליה – מגין לו דין זה, והרי
 75 אפילו פרה שעשה משה לא נעשתה על ידי הכהן הגדול. משיבה
 76 הגמרא: קמר – דין זה נלמד בגזרה שוה, 'חוקה' ו'חוקה' מיום
 77 הכפורים, והיינו, נאמר בעשיית הפרה (שם ט א) זאת חקת התורה,
 78 ונאמר בעבודת יום הכפורים (ויקרא טז כט) והיתה לכם לחקת
 79 עולם, מה עבודת יום הכפורים היא דווקא בכהן גדול אף עשיית
 80 הפרה היא דווקא בכהן גדול.
 81 הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוקים: נאמר בהמשך הפסוק (שם)
 82 והוציא אתה אל מהוץ למחנה, ויש ללמוד מפסוק זה, שלא יוציא
 83 פרה אחרת עמה, וטעם הדין הוא, כדתנן (פרה פ"ג מ"ז), אם לא היתה
 84 פרה רוצה לצאת למקום עשייתה, אין מוציאין עמה שחורה כדי
 85 שתצא לצאת עמה, כדי שלא יאמרו שחורה שחטו, ואף אין
 86 מוציאין עמה אדומה, כדי שלא יאמרו שתים שחטו, ופסולה, שהרי
 87 כל המלאכות הנעשות עמה פוסלות אותה, וכמו שנאמר לקמן
 88 (ג) וישחט אותה שלא ישחוט אחרת עמה. רבי אומר, לא מן השם
 89 הוא זה – לא זה הטעם שאין מוציאין אחרת עמה, אלא משום
 90 שנאמר והוציא אתה, וממעטים מהמילה 'אותה' שיוציאה לבדה.
 91 שואלת הגמרא: ותנא קמא שביאר שלא יוציא אחרת עמה, כדי
 92 שלא יאמרו שתים שחטו, הא בתיב 'הוציא אתה', שמשמעותו
 93 אותה לבדה, ומדוע הוצרך לפרש שהטעם הוא שלא יאמרו.
 94 משיבה הגמרא: מאן תנא קמא, רבי שמעון היא, דדריש מעמיה
 95 דקרא – שדרש ומפרש את טעם דיני התורה, ולכך פירש שהטעם
 96 שנאמר והוציא אתה, הוא כדי שלא יאמרו שחורה שחטו או
 97 שתים שחטו.
 98 שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל בין דברי תנא קמא
 99 לדברי רבי. משיבה הגמרא: איכא בינייהו,

1 הרי למשמרת למי נדה' פתיב בהם (במדבר יט ט), ללמד שצריכים
 2 שימרו עד שעת הזאה, ולא שייך לומר בהם שהתמעטו מפסול
 3 היסח הדעת. משיבה הגמרא: אלא, פסוק זה בא למעוטי השלכת
 4 עין ארו ואזוב ושני תולעת אל תוך שריפת הפרה, שהיה מקום
 5 לפסול בהם בהיסח הדעת, והתמעטו מפסול זה משום דלאו נפשה
 6 דפרה נינהו – אינם נעשים בגוף הפרה עצמה.
 7 הגמרא מביאה שיטות נוספות החולקות בשחיתת זר בפרה:
 8 איתמר, שחיתת פרה אדומה פור, רבי אמי אמר בפרה, ורבי יצחק
 9 נפקא אמר פסולה. עולא אמר בפרה, ואמרי לה – ויש שאמרו
 10 בשמו שפסולה.
 11 הגמרא חוזרת לדין במחלוקת רב ושמואל בשחיתת זר: מתיב רבי
 12 יהושע בר אבא לסינייה לרב הסובר ששחיתת זר בפרה פסולה.
 13 שנינו בברייתא, אין לי ללמוד מלשון הפסוק, אלא הוואת מימיה –
 14 מי החטאת על הטמא, שאין בשרין באשה בבאיש, וכמבואר להלן,
 15 ואין בשרין אלא ביום, שנאמר (במדבר יט יא), הוא יתחטא בו ביום
 16 השלישי ולא נאמר 'הוא יתחטא בשלישי, מניין לרבות שחיתתה,
 17 וקבלת דמה, והוואת דמה אל מול פני המקדש, ושריפתה, והשלכת
 18 עין ארו ואזוב ושני תולעת לתוך השריפה, שכל אלו אינם כשרים
 19 אלא אם נעשו ביום. תלמוד לומר 'זאת חקת התורה', שתהא תורה
 20 אחת לכל עבודותיה, וכיון שנתפרש בהוואת מי החטאת שפסולה
 21 בלילה, יש ללמוד לכל העבודות שפסולים בלילה. וכול הייתי
 22 לומר, שאני מרבה לפסול לילה אף אסיפת אפרה ומילוי מים
 23 וקידוש, תלמוד לומר, 'זאת חקת התורה', כלומר, יש לרבות רק את
 24 שנאמר כאן, ולא להוסיף מלאכות נוספות. שואלת הברייתא:
 25 מאחר ויש לימוד שמרבה שאר עבודות לפסול לילה, ויש לימוד
 26 שממעט עבודות מפסול לילה, יש לברר, ומה ראיית לרבות בפסול
 27 לילה את אלו – שחיתתה, קבלת הדם, הזאת הדם, שריפתה, והשלכת
 28 עין ארו ואזוב ושני תולעת, והוציא – למעט את אלו – אסיפת
 29 האפר, מילוי מים וקידוש, שאין בהם פסול לילה. משיבה
 30 הברייתא: אחר שריפה הכתוב חלק מהעבודות ומיעט את חלקם
 31 האחר, ולא פירש מה ריבה ומה מיעט, יש להתבונן בזה מהו
 32 האמת והישר. ולכך אמרת, הרי אנו למדין פסול לילה בבולין
 33 מהוואת מימיה, שבה נאמר שפסולה בלילה. והיינו, מה הוואת מימיה
 34 אינו בשרין באשה בבאיש, וגם אין בשרין אלא ביום, אף אני איכא
 35 לרבות מלשון 'תורה', את שחיתתה וקבלת דמה והוואת דמה
 36 ושריפתה והשלכת עין ארו ואזוב ושני תולעת, הואיל ואין בשרין
 37 באשה בבאיש, וכמבואר להלן, והרי הם דומים להזאת מימיה,
 38 ולכך יש להשוותם גם בזה שאין בשרין אלא ביום, ומוציא אני
 39 מפסול זה את אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש, הואיל ובשרין
 40 באשה בבאיש, ואינם דומים להזאה, ולכך מסתבר שהתמעטו
 41 מ'זאת' ובשרין נמי ביום וקבלתה. ואם כן, מוכח מהברייתא
 42 ששחיתת אשה פוסלת בפרה, וקשה על שמואל שהכשיר שחיתת
 43 זר.
 44 דוחה הגמרא: והאי – וברייתא זו, מאי תיובתא – מה יש להקשות
 45 ממנה על שמואל. אלימא – אם נאמר, שהקושיא היא, מדפסולין
 46 באשה, פסולין נמי פור, והרי הוואת מימיה עצמה תוכיח, שאף על
 47 פי שפסולין באשה, שנאמר (במדבר יט יח) וטבל במים איש טהור
 48 ויהוה וגו', ובכל זאת, בשרין פור כמבואר לקמן (ג) 'הכל כשרין
 49 להזות', אם כן מוכח שאין פסול זר תלוי בפסול אשה. מבארת
 50 הגמרא: אמר אביי, היינו תיובתיה – זוהי הקושיא על שמואל. אשה

58 הפרה והניח, ואין לבאר שאיש טהור היינו כהן, שהרי כבר נאמר
59 כהן בפסוק הקודם, והיה ניתן לכתוב 'ואסף את אפר הפרה', אלא
60 יש לדרוש, 'איש', להכשיר את הקד באסיפת האפר. ו'טהור',
61 להכשיר את האשה.
62 ומה שנאמר 'והניח', בא ללמד שרק מי שיש בו דעת להניח, כשר
63 לאסיפה. ולכך יצאו חרש שופטה וקטן שאין בהן דעת להניח,
64 ופסולים הם לאסיפת האפר.
65 הרי בפסוק זה הוא מוציא מיד משמע, שהפסוק הקודם מצריך
66 כהן, ובפסוק זה הוכשר אסיפה בור.
67 הגמרא מביאה משנה, בכדי לדרוש את המשך הפרשה: תנן התם
68 (פרה פ"ה מ"ד), הכל כשרין לקדש – לתת את המים על האפר חוץ
69 מחרש שופטה וקטן, רבי יהודה מכשיר קטן ופוסל באשה
70 ובאנדרוניגוס – [ספק אשה]. שואלת הגמרא: מאי טעמא דרבנן
71 שפסולים בחרש שוטה וקטן, ומכשירים אשה. משיבה הגמרא:
72 משום דתיב (במדבר ט"ז) 'ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן
73 עליו מים חיים אל בלי', ויש לפרש, הקד דפסולי לך באסיפה – אלו
74 שנפסלו באסיפת האפר, שהם חרש שוטה וקטן, פסולי לך גם
75 בקידוש, והקד דאכשירי לך באסיפה שהם זר ואשה, אכשירי לך גם
76 בקידוש.
77 שואלת הגמרא: ורבי יהודה, מדוע מכשיר קידוש בקטן, ואינו
78 מפרש ש'ולקחו' נאמר על הכשרים באסיפה. משיבה הגמרא: אם
79 כן, לטמא קרא 'ולקח' בלשון יחיד כמו שנאמר 'ואסף, מאי 'ולקחו'
80 בלשון רבים, ללמד דאפילו קטן דפסולי לך התם באסיפה, קמא
81 בקידוש פשר. מוסיפה הגמרא ושואלת: אשה, מנא ליה לרבי יהודה
82 לפסול, הרי היא כשרה באסיפה. משיבה הגמרא: רבי יהודה דרש
83 ממה שנאמר 'נתן' ולא 'ונתנה', שאשה פסולה לקידוש.
84 שואלת הגמרא: ורבנן שטוברים שהכשרים לאסיפה כשרים
85 לקידוש, מדוע לשיטתם נאמר 'ולקחו'. משיבה הגמרא: אי קתב
86 רחמנא 'ולקח', ובהמשך הפסוק 'נתן עליו מים חיים אל בלי', הוה
87 אמניא, אין ההזאה כשרה עד דשקיל חד ויהיב חד – עד שהלוקח
88 את האפר הוא זה שנותנו במים, לכך קתב רחמנא 'ולקחו' בלשון
89 רבים, לומר שמועילה לקיחת האפר על ידי שנים ונתינה ביחיד.
90 ואי קתב רחמנא 'ולקחו' ונתנו, הוה אמניא, עד דשקלי תרי ויהיב
91 תרי – שלקיחת האפר והנתינה במים תיעשה על ידי אותם שנים,
92 לכך קתב רחמנא 'ולקחו' ונתנו, ללמד דאפילו שקלי תרי ויהיב חד
93 כשר, והיינו, שאין הנתינה צריכה להיות באופן בו נעשתה
94 הלקיחה או על ידי מי שלקח.
95 נמצא שנחלקו בדרשת הפסוק. לרבנן, הפסוק הוא ממילא
96 משמע, כיון שמכשיר לקידוש את הכשרים באסיפה. ולרבי
97 יהודה, הפסוק הוא מוציא מיד משמע, כיון שהפסוק שלפניו, פסל
98 קטן והכשיר אשה באסיפה ופסוק זה מכשיר קטן ופוסל אשה
99 בקידוש.
100 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'ולקח אויב וטבל פמים איש
101 טהור ויהוה'. לרבנן שלמדו בפסוק הקודם שזר ואשה כשרים
102 לקדש וקטן פסול כמו באסיפה שנאמר בה 'ואסף איש טהור',
103 נאמר שוב 'איש טהור', בכדי לדרוש, 'איש' ולא אשה, שפסולה
104 בהזאה, ו'טהור', להכשיר את הקטן, שעל אף שאינו כשר באסיפה
105 ובקידוש, כשר בהזאה. ולרבי יהודה, שקידוש קטן כשר וקידוש
106 אשה פסול, פסוק זה בא לשנות מקידוש וללמד, 'איש' ולא קטן,
107 שהזאתו פסולה, ו'טהור', להכשיר את האשה בהזאה.
108 הרי שלבולי עלמא פסוק זה הוא מוציא מיד משמע. לרבנן,
109 קידוש כשר באשה ופסול בקטן, והזאה כשרה בקטן ופסולה
110 באשה. ולרבי יהודה, קידוש בקטן כשר ובאשה פסול, והזאה
111 כשרה באשה ופסולה בקטן.
112 הגמרא דנה בשיטת רבי יהודה. מקשה הגמרא: מיתניב, שנינו
113 במשנה (פרה פ"ב מ"ז), הכל כשרין להזות מי חטאת, חוץ מ'טובות'
114 ובאנדרוניגוס ואשה, וקטן (שיש) 'שאין' בו דעת, אשה מסייעת ופגה.

1 דאפיק – שהוציא חמור בקדה – עם הפרה, לתנא קמא שהחשש
2 הוא 'שנא יאמרו', אין חשש כיון שהכל יודעים שאין שוחטים
3 חמור. ולרבי שדורש שגזירת הכתוב היא שתצא לבדה, אף
4 הוצאת חמור אסורה.
5 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'ושחט אתה', ומשמע שלא
6 ישחוט עוד פרה אחרת עמה, באותו מעשה, והיינו בסכין ארוכה.
7 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'ושחט אתה לפניו', לרב
8 שפוסל שחיטת זר בפרה, יש לדרוש שלא יסח דעתו ממנה
9 בשחיטה, ולשמאל שמכשיר שחיטת זר בפרה, יש לפרש שיהא זר
10 שוחט ואלעזר רואה.
11 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'ולקח אלעזר הכהן מדמה
12 באצבעו והזה', ולקיחה זו, היא קבלת הדם. לשמואל שדורש
13 מהפסוק הקודם ששחיטת זר כשרה, נאמר 'אלעזר הכהן' כדי
14 להזהיר – להחזיר את עבודת הפרה לאלעזר, שתיעשה קבלת
15 הדם רק על ידו. ולרב שסובר שאף שחיטה כשרה רק באלעזר, הוי
16 מה שנאמר בקבלת הדם 'אלעזר', מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט
17 אחר מיעוט אלא לרבות, והיינו, דאפילו בהן הדינא כשר בקבלה.
18 הרי בפסוק זה הוא מוציא מיד משמע. כלומר, לשמואל, הפסוק
19 מוציא משחיטה שכשרה בור, ללמד שקבלה כשרה רק באלעזר.
20 ואילו לרב, הפסוק מוציא מדין שחיטה שכשרה רק באלעזר,
21 ומכשיר קבלה על ידי כהן הדיוט.
22 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'ולקח הכהן עין ארו ואויב
23 ושני תולעת', לשמואל שקבלת הדם נעשית רק על ידי אלעזר,
24 נאמר 'הכהן' בלקיחה ללמד דאפילו בכהן הדינא כשרה. ולרב
25 שקבלה כשרה בכהן הדיוט, מה שנכתב שוב 'הכהן', על אף שאין
26 לחלק בין לקיחה לקבלה, הוא משום דאצטרף פסוק זה ללמד,
27 כיון דשקלא דעתך אמניא – אשה עולה בדעתך לומר, דבין
28 דהלקיחה לאו בנופה דפרה ניהו, לכך לא ליבעי בהן וכשרה אף
29 בור, קא משמע לן, שנעשה דווקא בכהן.
30 נמצא שנחלקו במשמעות הפסוק. לשמואל, הפסוק הוא מוציא
31 מיד משמע, שהרי בפסוק שלפניו נלמד שקבלה כשרה רק
32 באלעזר, ובפסוק זה נלמד שלקיחה כשרה אף בכהן הדיוט. ואילו
33 לרב, הפסוק הוא ממילא משמע, כיון שמכשיר לקיחה בכהן
34 הדיוט כמו בקבלה.
35 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'וכבס בגדיי הכהן' ולמרות
36 שגם בפסוק שלפניו מדובר בכהן הדיוט, נאמר שוב 'כהן' ללמד
37 שצריך שיהיה הכהן בביהונו – לבוש בבגדי כהונה ולא בבגדי
38 חול. הרי בפסוק זה הוא ממילא משמע, ונדרש כמשמעות
39 הפסוק שלפניו.
40 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'יטמא הכהן עד הערב',
41 וממה שנאמר שוב 'בהן', יש ללמוד שיהיה בביהונו – לבוש בבגדי
42 כהונה, אף בפרה הנעשית לזירות. שואלת הגמרא: הניחא למאן
43 דאמר לעיל (מב) שממעטים מ'אותה', שלדורות נעשית בכהן הדינא
44 ולא רק באלעזר, שפיר – מובן מה שצריך ללמד, שעל אף
45 שלדורות הקיל בה מפרת משה, יש לעשותה בבגדי כהונה. אלא
46 למאן דאמר (ש) ש'אותה' בא ללמד שלדורות נעשית רק בכהן
47 גדול, יש להקשות, השתא החמרנו, שלדורות בהן גדול בעינין
48 בשחיטת הפרה, בביהונו מיבעיא – וכי צריך פסוק ללמד שגם
49 בעבודה שהותר בה כהן הדיוט יש חיוב בגדי כהונה, הרי דבר
50 פשוט הוא שאין עבודות אלו פחותות בתי דרגות מהעבודה.
51 הנעשית על ידי כהן גדול, וכשרות כהן הדיוט וללא בגדי כהונה.
52 משיבה הגמרא: אין – באמת דבר פשוט הוא, אלא שגם מילתא
53 דאיתא בקל וחומר – דבר שניתן ללמדו בקל וחומר, פרה וקתב לה
54 קרא – התורה טרחה וכתבה אותו במפורש.
55 הרי בפסוק זה הוא ממילא משמע, שהרי ממשיך ומקיים את
56 משמעות 'כהן' שנדרש מהפסוק שלפניו.
57 הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, 'ואסף איש טהור את אפר

יומא. פרק רביעי - טרף בקלפי דף מג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קנג
רש"י

1 **דאפיק המור בהרה** — דלתנא קמא שרי, דליכא שמא אמרו. לרבי אסור, דהא "אותה"
 2 כתיב. ולקח אלעזר הבחן — בקבלת דמה. לשמואל — דרייק "לפניו" לומר שהור כשר
 3 לשחיטה, איצטרך למיכתב בקבלת דמה אלעזר לאהודרה לאלעזר. דאי כתב ולקח
 4 מדמה (והוה באצבעו) — הוה משמע דאשוחט קאי. לרב — נמי דאמר שחיטה באלעזר
 5 היא — לא הוה ליה למיכתב בקבלה אלעזר,
 6 וכי כתיב — הוה מיעוט אחר מיעוט, לאלעזר
 7 ולא אחר, ואין מיעוט אחר מיעוט כו'. ולקח
 8 הבחן עין ארו לשמואל — דאמר קבלה והואה
 9 באלעזר הוא, כתיב בה כון לאבשורי השלכת
 10 עין ארו בבחן הדיוט. הוה האי משמע מוציא מיד
 11 משמע, וכן כל הני דאמרינן. ולרב דמכשר
 12 קבלה בבחן הדיוט — הוה האי משמע ממילא,
 13 ואינו מוציא מבבל מקרא שלפניו, ואיצטרך
 14 למיכתב ביה בחן, דאי כתב ולקח עין ארו ולא
 15 כתיב כון — הוה אמינא: ולקח — כל מי
 16 שירצה, ולא הוה מוקמינן ליה אבחן דקבלה,
 17 סלקא דעתך אמינא הואיל ולא גופה כו'. הבחן
 18 בכיוונו — האי כון קרא יתירא הוא, דלא הוה
 19 ליה למיכתב אלא "וכבס בגדיך" וכו' ואנא
 20 דיענא דאהא דאיירי ביה קאי, אלא למסמך כון
 21 אבגדיו. כלומר: שבבגדי כהונה נעשית, ולא
 22 בבגדי חול. ושפא הבחן עדי הערב — ללמד על
 23 פרה הנעשית לדורות שצריכה בגדי כהונה.
 24 הניחא למאן דאמר — לעיל, לדורות בבחן
 25 הדיוט, ולא גמר חוקה מיום הכפורים —
 26 איצטרך למיכתב כון הבא, ללמד על של
 27 דורות שתעשה בבגדי כהונה. איש להכשיר הור
 28 — משום דלעיל מיניה איירי בבחן, כתיב הבא
 29 "איש" להכשיר את הור, דאי כתב ואסף את
 30 אפר הפרה — הוה אמינא כון, דלעיל מינה
 31 איירי בבחן, כתב הבא איש. להכשיר את האשה
 32 — דאי למעוטי טמא — פשיטא, דחטאת קרייה
 33 רחמנא. לקדש — לתת מים על האפר בכלי
 34 חרס. ולקחו לפמא — תרז "ואסף איש טהור"
 35 כתיב, זו היא עבודה שאחר אסיפה, וכתיב
 36 "ולקחו" — אותם הנאמרים באסיפה, זר ואשה,
 37 ולא חרש שותה וקטן. אם בן — הואיל אדלעיל
 38 קאי, נימא ולקח, דהא גבי אסיפה בלשון יחיד
 39 כתיבה. אשה מנא ליה — וכן אנדרוגינוס, משום
 40 ספק אשה. ורבנן — אמרי לך: לעולם אדלעיל
 41 קאי, והא דלא כתיב ולקח לשון יחיד — דאי
 42 כתיב ולקח נתן הוה אמינא עד דשקיל חד
 43 האפר והוה עצמו יתנהו על הים, כתיב ולקחו
 44 — דאפילו שקלי תרי. ולקח אוזב — דכתיב
 45 בהואת מימיה, והיא עבודה שאחר הקידוש.
 46 לרבנן — דאמרי: הקידוש נעשה באתון של
 47 אסיפה, ובאסיפה כתיב "איש טהור" דהיינו זר
 48 ואשה על כרחך איש טהור דהבא לאו
 49 לאבשורי זר ואשה ולמיפסל קטן, ולחוי משמע
 50 ממילא — דאם בן לשותק קרא מינה וכתוב
 51 ולקח אוזב וטבל במים והוה, ואנא דיענא
 52 דבהואו דלעיל מינה קאי. וכי כתבינא למדרש
 53 איש ולא אשה — על כרחך משמע זה מוציא מיד משמע. מהור להכשיר קטן — דפסליה
 54 בקידוש. ול' יהודה — דאמרי: אשה פסולה בקידוש וקטן כשר, אתא האי למימרא
 55 אפיכא: "איש" — ולא קטן, "טהור" — להכשיר אשה. דעל כרחך ליכא למימר דמשמע
 56 ממילא דאם בן לשתוק מינה.

1 **לרב** הוה מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות — על כרחך צריך לומר
 2 לרבות כון הדיוט שיהא כשר בקבלה והואה, אבל בהוצאה ושחיטה דווקא אלעזר,
 3 דהא לכולהו לישני אמרינן לעיל אותה לאלעזר. והא דאמר רבי ירמיה אמר רב לעיל שחשבת
 4 פרה בור פסולה, דמשמע הא בבחן כשירה, ואפילו בבחן הדיוט? יש לומר: דלדורות קאמר,
 5 וסבירא ליה כהואו לישנא ד"אותה" לאלעזר
 6 הבחן, הא לדורות — בבחן הדיוט.
 7 **הכל** כשרין לקדש — פירש רש"י: המים
 8 על האפר. ובמסכת פרה בכמה
 9 דוכתי משמע שחוי נותנין האפר על המים, והא
 10 דכתיב "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן
 11 עליו מים חיים אל כלי" דמשמע מים על האפר
 12 — יש לפרש "ונתן עליו" בשבילו יתן מים חיים
 13 אל כלי. ואדרבה משמע שהמים נוגעים בכלי,
 14 והאפר נותן עליהם מלמעלה.
 15 **מאי** ולקחו לטמא דאפילו קטן דפסלי לך ההם
 16 הבא כשר — והא דמכשיר טפי בקטן מבחורש
 17 ושוחט — יש לומר: משום דאתי לכלל דעת.
 18 **ונתן** ולא נתנה — אף על גב דכל התורה כולה
 19 בלשון זכר נאמרה, ואפילו הכי לא ממעטין אשה
 20 אלא היכא דכתיב איש בהדיא, יש לומר: דשאני
 21 הבא מדשני קרא בדיבוריה דכתיב "ולקחו" לשון
 22 רבים והדר כתיב "ונתן" — להכי דרשינן ולא
 23 נתנה.
 24 **עד** דשקיל חד ויהיב חד — פירוש: הוהא גופיה
 25 דשקיל ליה, מערב ליה במים.
 26 **הכל** כשרין להוות חוץ מטומטום ואנדרוגינוס
 27 כו' — תימא ל': דהני תרי משניות הדכל כשרין
 28 לקדש ולהוות מיתנין במסכת פרה (פרק ה' משנה
 29 ד' ובפרק יב' משנה י'), מאי שנא דבקידוש לא
 30 קתני טומטום בהדי אשה ואנדרוגינוס, כדקתני
 31 גבי הואה? ויש לומר: דתנא קמא דרבי יהודה נמי
 32 פסיל ליה לטומטום לקדש מפני שהוא ספק ערל,
 33 כדאמר בפרק "הערל" (יבמות ע"ב). טומטום
 34 שקידש — קידושו פסול, מפני שהוא ספק ערל,
 35 ועל שקידש קידושו פסול. אנדרוגינוס שקידש
 36 — קידושו כשר, מפני שהוא ספק אשה. רבי
 37 יהודה פסול באשה ואנדרוגינוס — ותנא קמא
 38 דרבי יהודה דמתניתין היינו תנא קמא דרבי יהודה
 39 דברייתא דפרק "הערל" (גם זה שם) דסבירא ליה
 40 כרבי עקיבא דמרכי לערל כי טמא, הא דלא קתני
 41 תנא קמא חוץ מטומטום — יש לומר אין למדין
 42 מן הכללות אפילו במקום שנאמר כון חוץ, ותנא
 43 חוץ מחרש שותה וקטן ושייר ערל וטמא וטומטום.
 44 והא דלא פריך ממתניתין למאן דאמר ערל שהוא
 45 הזאתו כשירה ופריך מברייתא — יש לומר: משום
 46 דבברייתא קתני בהדיא דהואתו פסולה, להכי
 47 ניהא ליה למיפרך מינה.
 48 **אשה** מסערותו — בפרק בתרא דמסכת פרה
 49 בתוספתא מפרש: כיצד מסערותו אחות
 50 לו המים, אפילו בשעת הואה. ולא מבעיא
 51 בשעת טבילת האוזב, דהואה חשיב טפי רבותא
 52 מטבילת האוזב, משום דקרא דמכשירה מינה
 53 קטן בטבילה כתב דכתיב "וטבל במים איש טהור" — להכשיר
 54 הקטן, ולפינן הואה מטבילה, דאיתקשו להדי, כדאיתא בסוף פרק שני דמגילה (כ"א).
 55 ובמתניתין דפרק בתרא דפרה (משנה י') מסיים עלה: ואם אחזה בידו, אפילו בשעת
 56 חזייה — פסול. ורבינו יצחק כסימפוניס גימגם בזה, דבתוספתא משמע דהואה הוה
 רבותא

1 רבותא טפי להכשיר, ואם כן במתניתין גבי פסול היה ליה למיתני אפילו בשעת טבילה;
2 ונראה לי דלא קסיא: דהא דפסלנין היבא דהאשה אחוזה בידו - היינו משום דהוי כאילו
3 האשה עשתה אותו, והא ודאי הוי פשוט טפי לפסול אשה בטבילה מבחזאה, דקרא
4 דממעטינן מיניה אשה בטבילה כתיב. ולגבי הכשר, קטן הויא רבותא טפי בחזאה, משום

5 דקרא דמכשרינן מיניה קטן - בטבילה כתיב.
6 **ולא** פליג רבי יהודה - תימנה הוא דבתוספתא
7 דמסכת פרה תניא בהדיא: רבי יהודה
8 מכשיר בקטן ושמן המקשה לא שמיע ליה
9 הברייתא. **לייבא** על טבול יום שכשר בפרה -
10 תימנה: למה לי קרא? מדיכא תיתי לפסלו? אי
11 משום דחטאת קרייה רחמנא - הא חזאה לאו
12 עבודה היא, כיון שור כשר בה. ואי משום דכתב
13 טובא טהור בפרשה "ואסף איש טהור" וע"כ
14 במים איש טהור" - הא אנטרין לדרשא כוליה,
15 בשמעתין? ויש לומר: סלקא דעתך מדכתביב "היניח
16 במקום כפור" בניני נמי גברא שיהא טהור גמור, -
17 קא משמע לן, ואם תאמר: והכי גברינן שאר
18 עבודות דפרה דפסול בור מזהוהא? איכא למיפרך:
19 מה לחזאה - שכשירה בורו ויש לומר: דאפילו
20 הכי, כיון דעיקר טהרה בחזאה קאתי, ואכשר בה
21 רחמנא טבול יום - כל כשן בשאר עבודות. ואם
22 תאמר: ואימא לרבות מחוסר כפורים אבל טבול
23 יום לא? ויש לומר: דמוקמינן קרא בטומאה
24 דאותה פרשה, כגון טומאת מת דלא שייכא בה
25 כפרה, והכי אמרינן בפרק שני דבבבא (ז.ב.):
26 דלמאן דאמר במחוסר כפורים כשירה - קסבר
27 טומאה דכל התורה כולה, וכיון דמכשרינן טמא
28 מת דאיירי באותה פרשה - הוא הדין כל טבול
29 יום, אפילו אותו שמחוסר כפרה, ומאן דאמר
30 מחוסר כפורים פסול - קסבר: טומאה דאותה
31 פרשה, דהיינו טבול יום דמת, דלאו מחוסר כפרה.
32 אבל דוב ומצוער - לא, אפילו העריב שמשו, כיון
33 דמחוסר כפורים.

34 **אמר** רב יהודה תני של היכל - והא דאמר
35 לקמן דפורשין נמי מבין האולם ולמזבח
36 - הא מסקינן לקמן דהני מילי בשעת הקטרת
37 דהיכל, ובשעת מנן דמים דהיכל, אבל בשעת
38 הקטרה לפני ולפנים - לא, והכא איירי בחקטרת
39 קטרת דלפני ולפנים, ומיד אחר הקטרת קטרת
40 דלפני ולפנים נטל דהם מיד הממרים, ולקמן, כי
41 בעי לאוכוחי דפורשין מבין האולם ולמזבח אף
42 בשעת הקטרה דלפני ולפנים מברייתא דרבי יוסי,
43 הוה מצי לאוכוחי ממתניתין דאין פורשין, והוה
44 ליה למימר: אדמקשת לי מברייתא דרבי יוסי -
45 תביא לי סיעתא ממתניתין? ויש לומר: דמתניתין
46 לא הוה מצי לאיתויי סיעתא, דאיכא למימר כיון
47 דהפרשה דמבין האולם ולמזבח אינה אלא
48 מדרבנן, דמדיאורייתא אין פורשין אלא מאהל
49 מועד, לא גזרו אלא על העומדים שם שלא
50 לצורך, ואם תאמר: אם כן אמאי לא קאמר דהא
51 מילתא איכא נמי בין היכל לבין האולם ולמזבח,
52 דאילו מדיכא פרישין אפילו לצורך - ומבין
53 האולם ולמזבח לא פרישין אלא שלא לצורך? ויש
54 לומר: דהמקשן דלקמן סבירא ליה דאפילו מדיכא
55 נמי לא פרישין לצורך עבודה, והוא לא היה מגיה
56 במתניתין מידי, אלא הוה תני שבהיכל, דכיון
57 דצורך עבודה הוא - שרי אף בהיכל.
בשילה

1 **ולא פליג רבי יהודה! אמר אבוי: פיון דאמר מר**
2 **משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממיילא - פליג.**
3 **"יהיה הטהור על הטמא", "טהור" - מכלל שהווא**
4 **טמא, לימד על טבול יום שקפשו בפרה. אמר רבי**
5 **אסי: כי הווי בה רבי יוחנן וריש לקיש בפרה, לא**
6 **מסקין מינה אלא כמאי דמסיק תעלא מבי פרבא, אלא**
7 **אמרי: משמע מוציא מיד משמע, ומשמע ממיילא. תני**
8 **תנא קמיה דרבי יוחנן: כל השחיטות בשורות בור,**
9 **הוי משל פרה. אמר ליה רבי יוחנן: פוק תני לברא!**
10 **לא מצינו שחיטה בור פסולה, ורבי יוחנן, לא מיבעיא**
11 **לתנא דלא ציית - אלא אפילו לרביה לא ציית. דאמר**
12 **רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחנן: שחיטת פרה**
13 **בור - פסולה. ואני אומר: כשירה. לא מצינו שחיטה**
14 **שפסולה בור. "בא לו אצל פרו שניה", מאי שניא**
15 **ביודיו ראשון דלא אמר "ובני אהרן עם קדושך" ומאי**
16 **שניא ביודיו שני דאמר "ובני אהרן עם קדושך"? -**
17 **תנא דבי רבי ישמעאל: כך היא מדת הדין נוחנת,**
18 **מוטב זבא זבאי וכפר על החייב. ואל זבא חייב**
19 **ויכפר על החייב. משנה שקמו וקבל במוזק את**
20 **דמו, ונתנו למי שהוא ממרם בו על הרובד**
21 **הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרוש. נטל מחתה ועלה**
22 **לראש המזבח, ופנה גחלים אילף ואילף, וחותה מן**
23 **המעוקלות הפנימיות, וירד והניחה על הרובד הרביעי**
24 **שבעורה. בכל יום היה חותה בשל כסף ומערה בתוך**
25 **של זהב, והיום חותה בשל זהב ובה היה ככנים. בכל**
26 **יום חותה בשל ארבעת קבין ומערה לתוך שלש**
27 **קבין, והיום חותה בשלש קבין, ובה היה מכנים. רבי**
28 **יוסי אומר: בכל יום חותה בשל סאה ומערה בתוך**
29 **שלש קבין, והיום חותה בשלש קבין ובה היה**
30 **מכנים. בכל יום היתה כבדה והיום קלה, בכל יום**
31 **היתה ידה קצרה והיום ארוכה, בכל יום היתה זכה**
32 **ירוק והיום אדום, דברי רבי מנחם. בכל יום מקריב**
33 **פרם בשחרית ופרם בין הערבים, והיום מוסיף מלא**
34 **חפניו. בכל יום היתה דקה והיום מן הדקה, בכל**
35 **יום כהנים עולין כמזרחו של קבש ויורדין כמערב**
36 **היום כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע. רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול עולה**
37 **באמצע ויורד באמצע. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכותשין של**
38 **זהב, רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכותשין של זהב. בכל יום**
39 **היו שם ארבע מערכות והיום חמש, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בכל יום שלש, והיום**
40 **ארבע. רבי יהודה אומר: בכל יום שתיים והיום שלש. גמרא והקתיב "ובל אדם לא יהיה**
41 **באהל מועד" - אמר רב יהודה: תני של היכל. תנו רבנן: "ובל אדם לא יהיה באהל מועד"**

1 כיון דאמר בו' - דאת על כרחך לא מצית למימר בהאי דמשמע ממיילא הוא, ועל כרחך
2 פליגי, והוה הטהור - האי טהור יתירא הוא, דהא טהור קאי. מכלל שהווא טמא -
3 שיוצא מכלל טומאה. כי הווי - כי מוקדקי. לא מסקי מינה - כלומר: לא היו מעלין
4 מתוכה דבר חידוש להיות יכולין לאחוז בשיתטה להשוות שיהא מקראותיה כולם
5 מוציאים זה מיד זה, או כולם מתקיימים זה אחר
6 זה. כמה דמסיק תעלא מבי כרבא - כמה
7 שמעלה השועל ברגליו כשדורס על שדה ניר.
8 מרת חרין נותנת - כלומר: כך יפה לומר,
9 שאחר שהתפתח על עצמו ולפנים קאמר. מחתה
10 על אחרים. משנה למי שהיה ממרם בו -
11 מיגס בו, שלא יקרוש - כשישיה עד שתעשה
12 עבודת הקטורה, כמו שסודרות בפרשה. על
13 הרובד הרביעי - כל הרצפה עשויה שורות
14 שורות טבלאות אבני יישו, וכל שורה ושורה
15 קרויה רובד. וקא סלקא דעתיה דעל שורה
16 רביעית שמפתח עליו ולפנים קאמר. מחתה
17 - גחלים, והניחם עד שיחפון קטורת ויתן לתוך
18 הכף, ואחר כך יכניס כף ומחתה לפנים. בכל יום
19 - כשחותה גחלים ממערכה שניה של קטורת
20 להכניס על המזבח הפנימי לקטורת שחרית
21 וערבית. חותה בשל כסף - מפרש טעמא
22 בגמרא, והיום חותה וכו' - טעמא דיום
23 הכפורים ככולוהו משום חלשים דכחן גדול.
24 והיום ארוכה - כדי שיתן ידו למטה מזויעו,
25 ותהא זרועו מסייעתו. פרם - חצי מנה. מוסיף
26 מלא חפניו - שמכניס לפני ולפנים, לכד מפרס
27 שחרית ושל ערבית הניתן על מזבח הפנימי.
28 והיום דקה מן הדקה - זו שהיה מכניס לפני
29 ולפנים היה מחזיר ערב יום הכפורים למזבח, ויש
30 ויחוקקו הדק, בכל יום כהנים - גחלים
31 למזבח עולים בשפת מזרחו של כבש, שהמזרח
32 הוא לימין העולה, שהרי פניו לצפון כשעולה
33 בכבש שהוא בדרום, וכיון דכל תחילת פנותיו
34 לימין - אין נאה שיהא מקיף שלא לצורך,
35 ורחוב הכבש שש עשרה אמה. עולה במזרח,
36 ומקיף את המזבח לעבודתו, וירד לצד שמאל
37 בשפת מערב, והיום - כהן גדול מראה כבודו
38 וחיבתו של ישראל שהוא שלוחן, ועושה עצמו
39 כבן בית. ואם בא לעלות למזבח להקיף כגון
40 למתן דמים תמידין ומוספין, ואילו ואיל העם -
41 מקיף את כל הכבש, לצורך ושלא לצורך. ארבע
42 מערכות בו' - מפרש בגמרא. גמרא והא
43 כתיב וכל אדם וכו' - ומוקמינן לה לקמן
44 בשמעתין בשעת הקטורת, ואת אמרת ממרס בו
45 על הרובד רביעי שבהיכל. תני של היכל -
46 כשיוצא מן היכל לעורה מונה את הרובדין,
47 והוי האי רביעי להיכל.
יכול

1 **היום כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע. רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול עולה**
2 **באמצע ויורד באמצע. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכותשין של**
3 **זהב, רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכותשין של זהב. בכל יום**
4 **היו שם ארבע מערכות והיום חמש, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בכל יום שלש, והיום**
5 **ארבע. רבי יהודה אומר: בכל יום שתיים והיום שלש. גמרא והקתיב "ובל אדם לא יהיה**
6 **באהל מועד" - אמר רב יהודה: תני של היכל. תנו רבנן: "ובל אדם לא יהיה באהל מועד"**

יומא דף מג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנה

55 הקטורת לפני ולפנים: נמל הכהן הגדול מחתה, ועלה לראש המזבח
56 החיצון, ופנה מהגחלים שבמערכה אלה ואילך, וחותה מן
57 המזבחות הפנימיות – ועל ידי המחחה הוא נוטל מהגחלים
58 שעובלו היטב בעומק האש, ויורד והניחה – את המחחה על הרקב
59 הרביעי שבעזרה, עד שימלא חפניו קטורת ויתן לתוך הכף, ויכנס
60 עם הכף והמחחה לקדש הקדשים.
61 המשנה מפרטת את החילוקים שהיו בין הקטרה שהיתה בכל יום
62 על המזבח הפנימי, להקטרה של יום הכיפורים: ככל יום, היה
63 חותה גחלים מעל המזבח פמחה של כסף, ומעלה – מריק את
64 הגחלים בתוך – לתוך של זקב, ובה היה מוכנס לקדש, ומטעם
65 שיתבאר בגמרא. והיום – ביום הכפורים, היה חותה כסף זקב, ובה
66 היה מוכנס לפני ולפנים, ומטעם שיתבאר בגמרא.
67 חילוק נוסף: ככל יום חותה פמחה של ארבעת קבין, ומערה לתוך
68 שלשת קבין, והקב הרביעי היה נופל לארץ ומתפזר. והיום, חותה
69 פמחה של שלשת קבין, ובה עצמה היה מוכנס, ומטעם שיתבאר
70 בגמרא. רבי יוסי אומר, ככל יום חותה כסף סאה, שהיא ששה
71 קבין, ומערה בתוך שלשת קבין, והיום חותה כסף זקב היה
72 מוכנס.
73 חילוק נוסף: ככל יום חותה המחחה כבה והיום קלה.
74 חילוק נוסף: ככל יום חותה ידה – ידית המחחה קצרה, והיום
75 ארוכה, בכדי שיוכל להניחה תחת זרועו, ולהסתייע בזרועו
76 לנשיאת המחחה.
77 חילוק נוסף: ככל יום חותה זקב ירוק – היינו צהוב כזהב רגיל,
78 והיום אדום, שהוא זהב חשוב יותר, דברי רבי מנחם.
79 חילוק נוסף: ככל יום היה מקריב – מקטיר במזבח הפנימי, פהם –
80 חצי מנה בשחרית, ופרם בין הערבים. והיום, היה מוסף על
81 הקטרות אלו, מלא חפניו קטורת, שמכנס לקדש הקדשים.
82 חילוק נוסף: ככל יום חותה הקטורת דקה, משום שנאמר במעשה
83 הקטורת (שמות ל ז) וישחקת ממנה דק. והיום, היתה דקה מן
84 הדקה, על ידי שהיה מחזירה בערב יום הכפורים למכתשת
85 ושוחקה שוב, ומטעם שיבאר בגמרא.
86 חילוק נוסף: ככל יום היו הפנינים עולין למזבח כמירוחו של כבש,
87 שהוא בימין העולה, וכשהגיעו למזבח היו מקיפים דרך ימין
88 לצורך עבודתם, וחזורים ויורדין כמירוחו. והיום, כהן גדול עולה
89 באמצע ויורד באמצע, ובה מראה את כבודו וחיבתו של ישראל
90 שהוא שלוחו, שעושה עצמו כבן בית ומקיף כנגד כל הכבש אף
91 שלא לצורך. רבי יהודה אומר, לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד
92 באמצע.
93 חילוק נוסף: ככל יום היה הכהן גדול מקדש ידיו והגליו מן תפוח
94 כשאר הכהנים, והיום, מקדש מן תפוחו – כדל של זקב. רבי יהודה
95 אומר, לעולם כהן גדול מקדש ידיו והגליו מן תפוחו של זקב.
96 חילוק נוסף: ככל יום היו שם – על המזבח, ארבע מערכות של אש
97 לצורך עבודה, והיום חמש, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, ככל
98 יום שלש והיום ארבע. רבי יהודה אומר, ככל יום שתיים והיום שלש.
99
100 שנינו במשנה, שהכהן שהיה ממרס את הדם, היה עומד על רובד
101 הרביעי שבהיכל בשעה שהכהן הגדול נכנס להקטיר. מקשה
102 הגמרא: הרי מפשטות לשון המשנה משמע, שהיה עומד על
103 הרובד הרביעי שבתוך ההיכל, ותפתיב (תקרא טו ז) ויכל אדם לא
104 יהיה באהל מועד, ומבואר לקמן (מה) שפסוק זה נאמר על שעת
105 ההקטרה. מתרצת הגמרא: אומר רבי יהודה, תני – שנה, רובד רביעי
106 של היכל, כלומר, שהיה מונה ארבע שורות אבנים מההיכל לכיוון
107 העזרה. ובשורה הרביעית היה עומד.
108 תנו רבנן נאמר בפסוק (ש) ויכל אדם לא יהיה באהל מועד,

1 ועל אף שתנא קמא פסל אשה מהזאה, לא פליגי רבי יהודה על
2 דבריו להכשיר הזאתה. ומוכח מזה, שרבי יהודה מודה שאשה
3 פסולה להזאה. מתרצת הגמרא: אומר רבי יוחנן דאמר מר – עולא
4 בלמוד פסוקי הפרשה, שיש מהם שמשמע מוציא מיד משמע, ויש
5 מהם שמשמע ממילא, על כרחך שהפסוק ילקח אזור וטבל במים
6 איש טהור אינו ממילא משמע, שהרי אם משמעותו כמשמעות
7 הפסוק שלפניו, לא היה נכתב שוב איש טהור, לאחר שכבר נכתב
8 לגבי אסיפה. אלא ודאי שפסוק זה מוציא ממשמעות הפסוק
9 שלפניו, ומכשיר את הפסול בקידוש ופוסל את הכשר, ולכן
10 מוכרח שלרבנן שהכשירו אשה בקידוש ופסלו קטן, הכשירו קטן
11 בהזאה ופסלו אשה. ורבי יהודה פליגי על רבנן, שהרי פסל אשה
12 בקידוש והכשיר קטן, ומוכרח לפרש שהפסוק בא לפסול קטן
13 מהזאה ולהכשיר אשה.
14 מוסיפה הגמרא ודורשת: נאמר בפסוק, והזה הקהר על המזבח,
15 ומה שנכתב שוב 'הטהור', הוא בכדי לדרוש מייטורו, 'הטהור',
16 מכלל שהוא טמא שיוצא עכשיו מטומאתו, והיינו טבול יום, ולפיכך
17 הפסוק על טבול יום ששכר פרה.
18 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שביארו כעולא: אומר רבי אסי,
19 כי הווי פה – כשדקדקו רבי יוחנן ורבי לקיש בפסוקי פרשת פרה
20 אדומה, לא מסקי מניה – לא היו מעלים מסדר המקראות, אלא,
21 כמא דמסיק תלמי מבי רבא – כמעט האבק שמעלה השועל
22 ברגליו כשהולך בשדה חרושה, כלומר, לא היו מחדשים לסדר
23 את כל לימודי הפסוקים באופן שוה, אלא אומר, שישנם פסוקים
24 שמשמע מהם 'מוציא מיד משמע', וישנם פסוקים שמשמע מהם
25 'ממילא', וכדברי עולא.
26 הגמרא חותרת לדון שחיטת זר: תני תנא קמיה דרבי יוחנן, כל
27 השחיטות בשירות אף פה, חוץ משל פרה אדומה, שכשרה רק
28 בכהן. אומר ליה רבי יוחנן לתנא, פוק תני לרבא – צא ושנה ברייתא
29 זו בחורף, כלומר, דין זה ששנית אינו נכון, משום שלא מצינו שחיטה
30 ביד פסולה, ולכך יש לומר שאף שחיטת פרה כשרה בור. מוסיפה
31 הגמרא: ורבי יוחנן, לא מיפגעא – אין צריך לומר שלתנא ששנה
32 לפניו, דלא ציית – אינו מסכים לדבריו, שהרי אינו רבו ואינו גדול
33 ממנו ואינו מחוייב לקבל את דבריו, אלא אפילו לרביה, שמחוייב
34 לשמוע לו. לא ציית. והראיה, מדאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון
35 בן יהודה, שחיטת פרה ביד פסולה, ואני אומר בשירה, כיון שלא
36 מצינו שחיטה שפסולה ביד. הרי שרבי יוחנן חולק אף על רבו בדין
37 שחיטת זר בפרה.
38 שנינו במשנה: בא לו אצל פרו שניה וסומך שתי ידיו עליו, ומתודה.
39 שואלת הגמרא: מאי שניא – מה טעם השינוי, שבידיו ראשון שעל
40 הפר, מבואר במשנה לעיל (לה) דלא אומר הכהן הגדול יבני אהרן
41 עם קדושה' אלא היה אומר רק 'אני וביתי', ומאי שניא בידיו שני,
42 דאמר יבני אהרן עם קדושה. משיבה הגמרא: תנא דבי רבי
43 ישמעאל, כך היא מלת דתין נותנת – כך יפה לומר, מוטב יבא זבאי
44 ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב. ולכך, בידיו ראשון
45 מתוודה הכהן הגדול על עצמו וביתו, ולאחר שנעשה זכאי, הוא
46 מתוודה ומכפר אף על שאר אחיו הכהנים.
47
48 משנתינו עוסקת בהמשך סדר עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים,
49 ומפרטת את מה שנעשה בפר לאחר היודיו השני: ששמו הכהן
50 הגדול לפר וקבל הוא עצמו כמורק את דמו, ונתנו למזרק, למי
51 שהוא מפרס בו – לכהן אחר שיגיס ועירב את הדם, וכזה זה עומד
52 על הרובד – שורות אבנים הרביעי שבהיכל. ומירוס זה נעשה בדי
53 שלא יקרוש הדם בשעה שהכהן הגדול עוסק בהקטרה.
54 המשנה עוברת לעסוק בחלק השלישי של הפרק, והוא הקטרת

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

א גר שהדליקו בו מבעוד יום ודלק עד לאחר שחשכה אף על פי שכבה אחר כך אסור לטלטלו כל
 השבת פלה אפלו לצרף גופו או לצרף מקומו ואינו דומה לשאר כלי שמלאכתו לאפור שמותר לטלטלו
 לצרף גופו או לצרף מקומו כמו שיתבאר בסימן ש"ח¹ לפי שבבין השמשות כשהיה הגר דולק היה אסור
 בטלטול אפלו לצרף גופו ומקומו מפני שהיה בסיס לשלחבת הדולקת בו שהיא מקצה² ונעשה הגר מקצה
 פמוה⁷ ומתוך שבבין השמשות שהוא תחלת פניסת השבת⁸ היה מקצה מדעת האדם שהקצהו מדעתו
 כשהדליק בו ונעשאו בסיס לדבר (האסור) המקצה הקצה לכל השבת פלה כמו שיתבאר בסימן ש"י.⁹
 ואפלו מנורה גדולה שדלק עליה גר אחד מבעוד יום נעשית פלה בסיס לו ונאסרה בטלטול לכל השבת
 אפלו לאחר שכבה הגר (אפלו אם אינה של פריקים¹⁰) אבל בשבת האחרת מותר לטלטל¹¹ הגר והמנורה
 לצרף גופו או מקומו ביון שלא דלקו בהן בתחלת פניסת אותה השבת:

סימן רעט דיני טלטול הנר בשבת סעיף א

הלכתא רבתא

א] שהיא מוקצה - מכשירי חשמל שדולק בהם (או שדלק בשעת כניסת השבת) חוט להט² שדינם כדין אש גמורה, כגון מנורה דלוקה, פלטת שבת³, או תנור חימום עם גוף חשמלי לווהט - אין לטלטלם כי אם בשינוי וכלאחר יד⁴.

ציונים והוספות

- 1) ס"ב: כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו בין לצורך גופו כגון קורדום לחתוך בו דבילה ... בין לצורך מקומו אבל לצורך הכלי עצמו ... אסור.
 - 2) היינו חוט המתאדם מרוב חום, אבל בפחות מכאן אינו נחשב כ'אש', ולכך מותר להשתמש בכר ושמיכה חשמליים בשבת ללא חשש 'מוקצה'.
 - 3) שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' כא, ולענין מיחם חשמלי יש שכתבו להקל לטלטלו בשבת כפי שנוהגים הרבה להטותו על מנת ליטול ממנו מים כיון שחלק עיקרי בתשמישו הוא החזקת המים ואינו בסיס לדבר האסור בלבד (ילק"י שבת ח"ד כרך ב' עמ' תכז), ולכתחילה יש להחמיר שלא להטותו.
 - 4) כתבו מחברים (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יד, שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' נ) שהטעם שהאש נחשבת כמוקצה גמור ואין לטלטלה אפילו לצורך גופו או מקומו משום שאינה נחשבת ככלי, ועפ"י כתבו שכלי חשמלי שיש בו חוט להט יש לדון בו ככלי שמלאכתו לאיסור כיון ששימושו של החוט הוא להתלהט (אג"מ הנ"ל) וכן שהחוט קבוע, והלהט שבו אינו דבר נפרד ממנו ואינו מתחלף ומתחדש אלא קבוע תמיד (מנ"ש הנ"ל) אלא שכיון שגדר המוקצה בשלחבת אינו ברור, כתבו להחמיר בזה כיון שהיא דומה לנר (שו"ת אגרות משה ח"ה סי' כב אות לו), או משום שהדבר נראה כעובדין דחול גמור, ויש לחוש שהמון העם יחשבו שאין בה אש ויבואו להדליקה בשבת (מאורי להגרשו"א פ"ב ענף ג' עמ' קיד (במהדורה החדשה)).
 - 5) בתנאי שהדרך לטלטלו בחול, אבל מכשיר שאין דרך לטלטלו כלל (כגון שעון קיר) אסור לטלטלו בשבת אפילו
- לצורך גופו ומקומו משום שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס. (6) שו"ת אגרות משה סי' כא אות ד, כיון שהיא טפילה לכלי (אמנם יש להעיר שבנורית בקרה אין דין אש כלל).
 דין טלטול מכשיר חשמלי רגיל יחבאר בסימן שח בעזה"י.
 (7) עד"ז בסימן רעז ס"ו: אבל אם מדעתו הניח הגר על הטבלא שיהיה עליה בכניסת השבת הרי נעשית בסיס להנר וטפלה אליו ואסורה בטלטול כמוהו לפיכך אסור לנערה. ועד"ז בסימן שט ס"ז.
 (8) עד"ז בסימן רעא קו"א סק"ג: ומהאי טעמא כל מוקצה דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולה יומא, וכן בעירובי תחומין ועירובי חצרות הכל תלוי בבין השמשות מפני שהוא התחלת השבת.
 (9) ס"א: כל דבר האסור בטלטול שהניחו מבעוד יום על גבי דבר המותר בטלטול על דעת שישאר מונח שם בשבת שנעשה ההיתר בסיס להאיסור ונאסר בטלטול כמוהו ... ומשחשיכה ניטל האיסור מעל גבי ההיתר אעפ"כ אסור לטלטלו כל השבת כולה כגון מטה שהניח עליה מעות מבעוד יום על דעת שישארו שם בשבת ומשחשיכה ניטלו המעות מעליה ע"י נכרי או קטן אסור לטלטלה כל השבת כולה שמתוך שהוקצית בין השמשות מדעת האדם שעשאה בסיס לאיסור הוקצית לכל השבת כולה.
 ועד"ז שם בס"ד לגבי השמן שבנר, ובסימן שכה ס"ז לענין דבר שלא היה ראוי לאכילה בין השמשות.
 (10) מנורה של פריקים אסור בטלטול אפילו לא הדליק בה (להלן ס"ח).
 (11) ואפילו הוא מאוס ומסריח (להלן ס"ז).

שולחן ערוך – הלכות שבת

31 ייחדם לכך כמו שנתבאר למעלה ואין מועיל כלל להבגד
32 מה שיש עליו צורת ותואר מלבוש כיון שאסור ללבושו כמו
33 שאין מועיל למאכל האסור באכילה בשבת להתיירו בטלטול
34 מפני שיש עליו תואר אוכל ותורת אוכל עדיף מתורת כלי:

35 **פו** מותר לטלטל מניפה כדי להבריח בה הזבוכים מפני
36 שכלי הוא רק שיזהר שלא יהרוג זבוב:

37 **פז** מכבודות שמכבדין בהן הקרקע הרי הן ככלי שמלאכתו
38 להיתר לדברי המתירין לכבד בהן בשבת קרקע
39 המרוצף כמו שיתבאר בסי' של"ז ואף שמכבדין בהן ג"כ
40 קרקע שאינו מרוצף בחול מכל מקום הרי הן ככלי
41 שמלאכתו לאיסור ולהיתר שמותר לטלטלו ככלי שמלאכתו
42 להיתר כמו שנתבאר למעלה אבל לדברי האוסרים לכבד
43 בשבת אף קרקע המרוצף אסור לטלטלן כי אם לצורך גופן
44 או מקומן ככלי שמלאכתו לאיסור.

45 כלי שחוזים בו הכוכבים אם מותר להפכו ולטלטלו להביט
46 בו נתבאר בסי' ש"ז:

47 **פח** מה שמורה על השעות בין שהוא של חול בין של מין
48 אחר כגון שרואין בצל נתפשט המנהג לאוסרו
49 בטלטול כי אם לצורך גופו דהיינו שצריך להשתמש בגופו
50 איזה תשמיש המותר או לצורך מקומו ככלי שמלאכתו
51 לאיסור לפי שנעשה למדידת הזמן או הצל ויש לדמותה
52 למדידה האסורה בשבת ואין להתייר מפני שהיא מדידה
53 של מצוה שהוא לומר ע"י כלי זה שלא התיירו מדידה של
54 מצוה אלא כשהמדידה בעצמה יש בה מצוה כגון למדוד
55 המקוה וכיוצא בה אבל כאן המדידה בעצמה אין בה שום
56 ענין מצוה ואי משום שלומד על ידה איך יתלה לימודו
57 בדבר האסור ויהיה מותר על ידי כך זהו טעם המנהג אבל
58 מן הדין אין איסור ברור בדבר ולא היתר ברור:

חלק ב סימן שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת
טעמים פכ"ח

1 **פב** כלי שנתרועע לא יתלוש ממנה חרס לכסות בו או
2 לסמוך בו מפני שהוא כמתקן כלי שכל דבר שמתקנו
3 בשבת להשתמש בו איזה תשמיש יש בו משום תיקון כלי
4 כמו שיתבאר בסימן ש"מ:

5 **פג** אסור לשחוק בכדור בשבת ויו"ט לפי שאסור לטלטלו
6 מפני שאין תורת כלי עליו ויש מתירים לטלטלו
7 ולשחוק בו ברה"י] ונהגו מקדם להקל ולא מיחו בידם
8 הואיל ויש להם על מי שיסמוכו:

9 **פד** אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושים
10 המשי מפני שאסור בטלטול שהרי אינו ראוי לכלום
11 ועוד שמוליד בחומו:

12 **פה** יש אוסרים לטלטל בגד שעטנו של ישראל אפילו
13 לצורך גופו ומקומו מפני שאינו ראוי לכלום לא
14 להתלבש בו ולא להציעו תחתיו אם אינו בגד קשה ע"ד
15 שנתבאר ביו"ד סי' ש"א ויש מתירים לצורך גופו או מקומו
16 מפני שמכל מקום יש תורת כלי עליו אלא שמלאכתו
17 לאיסור והעיקר כסברא הראשונה מפני שאין תורת כלי
18 מועיל אלא לכלי שמלאכתו לאיסור בשבת בלבד אבל בחול
19 מלאכתו להיתר שאף אם בשבת אינו ראוי כלל לשום
20 תשמיש מותר לטלטלו הואיל ויש עליו תורת כלי דהיינו
21 שראוי הוא למלאכתו בחול כגון נר שמדליקין בו נפט
22 שבשבת אינו ראוי לכלום ומותר לטלטלו מפני שיש עליו
23 תורת כלי כמו שנתבאר למעלה אבל אם גם בחול אינו ראוי
24 למלאכה כגון בגד שעטנו שאסור להתלבש בו גם בחול אין
25 עליו תורת כלי ומלבוש כלל שאף שראוי להשתמש בו
26 תשמיש אחר כגון לכסות בו כלים או להאחיל בו למעלה
27 מראשו וכיוצא בתשמישים אלו שאין הבגד מיוחד להם ולא
28 נעשה בשביל כך אינן מורידין עליו תורת כלי אלא אם כן
29 ייחדו לכך כמו שכל צורות ואבנים שהם ראויים לכיסוי
30 כלים ואעפ"כ אין עליהם תורת כלי על ידי כך אלא אם כן

תורה אור

10 "[קליפת] נוגה" הוא כינוי לכוחות הטומאה
11 והסטרא אחרא (הנקראים "קליפות") שיש בהם
12 קצת טוב ("אור"), שלכן נק' "נוגה" על שם "ונוגה
13 (אור) לו סביב". וכך היכלות אלו, דקרו ל' אלהא
14 דאלהיא כנ"ל, הם בבחינת "נוגה" (שיש בהם קצת
15 טוב) - אך סוף-סוף הרי הם "חול גמור", בלי שום
16 רגש של קדושה.

17 **חב'**, הוא בחינת חולין שנעשו על מהרת הקדש,
18 חולו של מועד, דהיינו שנמשך הארה מקדושת,
19 בחינת בטול, גם בהחול.

1 **תוכן הפרק:** כוחה של שבת להמשיך קדושה
2 ב"חול" של בני", שיהי' על טהרת הקודש
3 והנה בבחינת חול זה יש ב' בחינות.

4 **א'**, חול גמור, "היכלות דנוגה" דקרו ל' אלקא
5 דאלקיא כנ"ל.

6 בבחינת "חול" זה המרומוז ב"המבדיל בין
7 קודש לחול", יש שתי בחינות.

8 א' הוא חול גמור, והוא "היכלות דנוגה".

9 פירוש:

41 אך ע"פ הנ"ל מובן, "כי הבדלה זו, אם כי הוא
42 העלם, מכל מקום הוא ברכה והמשכה ממש, שהרי
43 דרך ההעלם [ההבדלה] מאיר הקדש דשבת והוא
44 פועל שיהי' ביטול היש בחול". כלומר: אין זו
45 "הבדלה" (העלמה והסתרה) גמורה, כי כל עניינה
46 של הבדלה זו הוא ליצור מקום של חול שבו
47 יומשך אור אלקי, כדי שגם החול יהי' חדור עם
48 אור הקדושה.

49 וזהו ענין ברכת הבדלה, להמשיך הארה
50 מקדושת שבת גם בימות החול (שנוצרים על ידי
51 ההבדלה), כדי שגם ענייני החולין של האדם יעשו
52 על טהרת הקודש, שיהיו חדורים עם אלקות באופן
53 שנעשים רק לשם שמים כדי לעבוד את ה' (ולא
54 בשביל הנאת עצמו).

55 [ולכן אין הבדלה אחר יום ג', מפני שאז
56 ההארה היא משבת הבאה ולא משבת שעברה].

57 ועל זה נאמר ששת ימים תעשה מעשיך וכו'.
58 זהו גם מה שציוותה התורה "ששת ימים
59 תעשה מעשיך", "ופירוש תעשה מעשיך על דרך
60 הפשוט הוא, בכל מלאכת עבודה בשדה בל"ט
61 מלאכות חורש וזורע כו', ולכאורה יפלא ענין
62 הציווי בזה, מה זו מצוה לעבוד עבודה גשמית",
63 אלא שהציווי לעשות מעשיך בששת ימים היינו
64 לעשות בהם עבודה רוחנית, שהחול יעשה על
65 טהרת הקודש, שכל הענינים הגשמיים של האדם
66 יהיו לשם שמים, שע"ז ממשיכים אלקות בענינים
67 הגשמיים (ה"חול" של האדם).

68 וצריך להיות ששת ימי המעשה דוקא על ידי
69 ההעלם ומסך (המבדיל בין קדש לחול), שאם
70 לא בן היה בטול ממש.

71 באמת יפלא, "היאך יתכן שהעומד לפני המלך
72 מלכו של עולם, אשר מלא כל הארץ כבודו ולית
73 אתר פנוי מיני, ירים יד לעשות מלאכת עבודה".

74 אלא שלכן יש מסך המבדיל כנ"ל; כי הקב"ה
75 רוצה עולם גשמי, שהאדם ימשיך אלקות בתוך
76 הגשמיות שלו על ידי שעושה מלאכתו לשם שמים.
77 וכדי שתהי' אפשרות ל"תעשה מעשיך" - שאדם
78 יעסוק בצרכיו הפרטיים, מוכרח להיות העלם
79 והסתר על אור הקדושה (על ידי מסך המבדיל
80 כנ"ל), שע"ז נעשו "ששת ימי המעשה", כי לולא

1 "חול המועד" ענינו - המשכת הארה מקדושת
2 יום טוב ביום חול, ד"הגם שהוא חול, מכל מקום
3 הוא מועד". והוא כענין חולין שנעשו על טהרת
4 הקודש, שמצד עצמם הם חולין, ומכל מקום יש
5 בהם הארה של קודש.

6 - קדושה ענינה ביטול לאלקות, "כי אין
7 הקב"ה שורה אלא על דבר שבטל אצלו ית".

8 וזהו ענין הבחינה השני' ב"חול" - שהגם
9 שהוא חול, מכל מקום מורגשת בו הארה דקדושה,
10 היינו ביטול לאלקות, והוא ע"י שהאדם עוסק
11 בצרכיו הגשמיים "לשם שמים" (ולא לשם הנאת
12 עצמו).

13 וכמו על ידי שמירת שבת יש הארה בששת ימי
14 החול מבחינת קדושת השבת, ג' ימים
15 הראשונים משבת שעברה וג' ימים אחרונים
16 משבת הבא.

17 דוגמא להארת הקדושה הנמשכת בחול - היא
18 הארת קדושת שבת שמתפשטת בג' ימות החול
19 שלפני' ושלאחרי', "וכמ"ש בפרי עץ חיים, שג'
20 ימים הראשונים מקבלים משבת העבר ונק' בתר
21 שבתא, וג' ימים האחרונים מקבלים משבת הבא
22 ונק' קמ"י שבתא".

23 וזה נמשך לישראל בששת ימי המעשה מקדושת
24 שבת, להיות כל מעשיהם בחול על דרך חולין
25 שנעשו על טהרת הקודש.

26 הארה זו מקדושת שבת בימי החול נותנת כח
27 לאדם להכניס קדושה בכל ענייני החול שלו, שכל
28 מעשי החול של האדם במשך ששת ימי המעשה
29 יעשו לשם שמים באופן של "חולין על טהרת
30 הקודש".

31 (וזהו ענין הבדלה במוצאי שבת, ברוך המבדיל
32 כו', הברכה היא המשכה, שיהיו החולין נעשים
33 על טהרת הקודש).

34 ידוע ש"ברכה" הוא לשון המשכה, "מלשון
35 המברך הגפן שכופף ראש הזמורה לארץ", כלומר,
36 ענינה של ברכה (ברוך אתה ה' כו') הוא - המשכת
37 אור הקדושה (אתה ה') למטה, בעולם ובנפש האדם.

38 ולכאורה, מהי ה"המשכה" בברכת המבדיל בין
39 קודש לחול, שאינה אלא הבדלה, היינו העלם
40 והסתר על אור קדושת השבת?

20 שהאדם מסוגל לעשות מלאכה, אף שהוא תמיד
21 לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי זה לפי
22 ש"ששת ימים עשה הוי"ו", שהקב"ה העלים והסתיר
23 על אור השפע ממנו ית'.
24 כלומר, הפירוש הפנימי ב"ששת ימים עשה
25 הוי"ו" הוא, שהקב"ה "השפיל את עצמו וצמצם
26 [את האור והחיות שלו] בעשרה מאמרות, בששת
27 ימי המעשה, לברוא ולהחיות רוח שפלים", היינו
28 שהחיות האלקית עצמה יורדת (על ידי צמצומים
29 והסתר פנים) עד לבחינת "עשי" (עולם המעשה),
30 וזהו ענין ההעלם וההסתר על אור השפע שנשפע
31 ממנו ית', שמחמתו אפשר לאדם לעסוק במלאכה.

32 [אך הא גופא קשיא - מהי המעלה בכך שהאדם
33 יעסוק במעשיו וצרכיו (ואפילו באופן של חולין
34 הנעשים על טהרת הקודש), דלכא' עדיף טפי שיהי'
35 "כולו שבת", היינו שלא יהי' שום העלם והסתר על
36 אלקות והאדם ירגיש תמיד שהוא בנוכחות מלך מלכי
37 המלכים הקב"ה, בביטול מוחלט אליו ית'?

ועל זה ממשיך:]

ד"ה ולא יקרא עוד שמך אברם פרק ג

1 העלם זה הי' האדם מתבטל באלקות ולא הי' שייך
2 לעסוק ב"מעשיך".

3 וכמו ענין תפלת שמונה עשרה בהשתחוואות,
4 וכמו שאי אפשר להרים יד לפני המלך בו',
5 ומאן דמחוי במחוג קמי מלכא בו'.

6 משל לדבר (שמבלעדי ההעלם לא הי' שייך
7 לעסוק ב"מעשיך") - אדם שעומד לפני המלך,
8 שמתבטל לגמרי מכל וכל עד שאי אפשר לו להרים
9 יד לפניו אפילו בתנועה קלה, וכמאמר רז"ל שמי
10 שמרמז באצבעו בעמדו לפני המלך יש לו דין
11 מורד במלכות וברשותו של המלך להרגו על כך.

12 והוא גם ענין תפלת שמונה עשרה, שאז האדם
13 המתפלל הוא כעבדא קמי מרי', בביטול מוחלט אליו
14 ית', שלכן צריכים להשתחוות בתפילת העמידה,
15 כמשתחוה לפני מלך, כי השתחוואה מורה על ביטול
16 מוחלט.

17 ובמילא, אם לא היתה "הבדלה" בין קודש
18 לחול להעלים על האור האלקי, לא היתה אפשרות
19 לאדם לעסוק בעניני העולם - צרכיו ומעשיו. וזה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

9 בהתלבשות זה תוך זה כו' עד שהדבור ומעשה חצון
10 מכולם ומקור החכמה שמאין תמצא הוא בחי' מו"ס
11 זה בחי' פנימית מכולם כו' אבל אינו נמשך למטה
12 בחצונית כמו בחי' גלגלתא שמזה הוראה על שרש
13 שניהם במקומם למעלה שרש אור הגלגלתא למעלה
14 משרש האור דח"ס וא"כ הרי גם בחי' האחרונה
15 שבמקיפים למעלה מבחי' היותר פנימי' שבפנימים כו'
16 וד"ל:

שער הפורים

1 (מג) ובכל הנ"ל ג"כ יובן ענין כללות ההפרש בין
2 בחי' מקיפין לבחי' פנימיים כמ"ש במ"ח
3 דלעיל. דבמקיפין התחתון מכולם גרוע מכולם. והוא
4 בחי' חצונית הכתר שבבחי' גלגלתא הנ"ל אבל שרשו
5 בעליון מכולם המשובח מכולם והוא בחי' רעוא דכל
6 רעוין כנ"ל. ובחי' מו"ס חכמה שבכתר. הוא ראשית
7 ומקור כל הא"פ והוא בחי' הפנימית מכולם שהוא
8 משובח מכולם כי הרי בבחי' א"פ דבחי' יושר באין

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

4 שנאמר ביום עשות הוי' אלקי' ארץ ושמים, ור"ש בן
5 יוחאי אומר תמה אני על אבות העולם האיך נחלקו,
6 שמים וארץ כא' נבראו שנאמר קורא אני עליהם יעמדו

1 והנה זהו ג"כ מה שמצינו בגמ' ב"ש אומרים שמים
2 נבראו תחילה שנאמר בראשית ברא אלקי' את
3 השמים ואת הארץ, וב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה

1 יחדיו, והיינו שב"ש אומרים שמים נברא תחילה כי
 2 שמים היינו שם מים שהוא בחי' עלמא דאתכסייא,
 3 ואדרבא שהוא למעלה גם מבחי' עלמא דאתכסייא כי
 4 שמים היינו מים אשר מעל השמים כו', וע"כ הוא
 5 אומר שמים קדמו לפי שבעלמא דאתכסייא שם הוא
 6 הביטול בתכלית ונק' נוני ימא רבא, וב"ה אומרים ארץ
 7 נברא תחילה שעיקר המכוון הוא בשביל הארץ וכמ"ש
 8 ואדם עליה בראתי, והיינו כי יתרון האור מתוך החשך
 9 דוקא, ולכך לא ניתנה התורה למלאכי השרת כי כלום

10 יצה"ר יש ביניכם, והיינו לפי שדוקא ע"י יצה"ר וחשך
 11 עי"ז נעשה יתרון האור דוקא, כי במחשבה ארץ קדמה
 12 שזה הוא עיקר המכוון שיהי' יתרון האור מתוך החשך
 13 דוקא, אך זהו רק ע"פ סדר השתלשלות שיש מעלה
 14 בזה, ויש מעלה בזה, אך רשב"י אומר תמה אני על
 15 אבות העולם שהרי כתי' קורא אני עליהם יעמדו יחדיו
 16 שכא' נבראו לפי שלמעלה מסדר השתלשלות יכול
 17 להיות שניהם כא' ממש ויכול להיות הגילוי שבעלמא
 18 דאתכסייא בעלמא דאתגלייא כו'.

דאו כי ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

11 ד' מוחי' דתפילין, אך סיבת התחלקו' לד' מוחי' הוא
 12 לפי שהדעת מתחלק לב' ונעשה ב' בחי' חו"ג ולכן
 13 במוח יש ב' בחי' שורש ימין ושמאל חו"ג אבל לא
 14 יותר, וע"כ הם י"ו אמה ב"פ הוי' אד', אבל בלב צ"ל
 15 יותר כדי לחבר המקיפי' עם הפנימי', ולזה נצרך כל
 16 הל"ב נתי', והיינו שהדעת מתחלק לב' מוחי' בב' חללי
 17 הלב חלל השמאלי מלא דם גבו', וחלל הימני מלא רוח
 18 חסדים, הגם שבלא"ה יש חו"ג היינו בבחי' מדות
 19 בלבד חסד ויתור כו', משא"כ מה שהדעת מתחלק לב'
 20 מוחי' חו"ג היינו החסד שע"י החכ' וכן הגבורה כו'.

ולבני אהרן תעשה כותנות

בס"ד. (ש"פ תצוה, ל"ב). תצוה פ"ח מ"ם מ"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

12 בכלל מאציל ומגלה את הספירות, ובמה שהן עשר דוקא
 13 ולא תשע ולא אחד עשר כו' וכמו שנתבאר לעיל פרק
 14 ב"ח), - שכל זה נחשב כאור פנימי, ובמשל זה ההשכלה
 15 הגלויה שבאותיות -
 16 הנה עוד זאת היה בהם בחינת האור כללי העולה על
 17 כולנה כו' כמשל כח המצרף שהוא אור עליון יותר
 18 מההשכלה והתוכן של האותיות עצמם, דיש לומר שהיה
 19 מאיר עליהם שם בגילוי האור שבבחינת אור אין סוף
 20 שהוא בבחינת בלי גבול ממש כו', - והוא בחינת
 21 הספירות אין קץ.
 22 כלומר, הרבי נ"ע מחדש כאן על מה שהתבאר לעיל,
 1 כו. עניינים בצמצום להאצלת הספירות הגנוזות,
 2 הימצאות הספירות הגנוזות בבחינת דביקות "מין כנף",
 3 ונקראים "מלכות דא"ס".
 4 ויש לומר הדונמא מזה מענין כח המצרף את האותיות
 5 לתיבה אחת בעשר ספירות הגנוזות הכלולים באור אין
 6 סוף לפני הצמצום שהיו בבחינת אחרות דאז היה בהם
 7 גילוי אור כו' כמשל מספר אותיות שמתאחדים לתיבה
 8 אחת, כמו שנתבאר לעיל פרק ב"ג וב"ה,
 9 הנה לבר האור שהיה בהם בבחינת אור פנימי כו' (שזהו
 10 הכוונה העליונה שיש באצילות העשר ספירות - למה

31 הראשון הוא התעלמות מוחלטת של הספירות אין קץ,
 32 והב' הצמצום בשרש ומקור הקו להיות נמשך ספירה
 33 אחת לבד לא בהתערבות כולם יחד כו'. - אחר כך
 34 נעשה פעולה נוספת של מיעוט האור הפנימי, להיות
 35 שתימשך כל ספירה בפני עצמה.
 36 ויש לומר - מחדד הרבי נ"ע את הביאור, למה צריך
 37 להבחין בשני השלבים בצמצום:
 38 דבשהיה מאיר האור הבלי גבול ממש היו העשר ספירות
 39 הגנוזות במלים לגמרי - במצב של לפני הצמצום,
 40 הספירות הגנוזות, שזה ההשערה על העולמות, היו
 41 בטלים לגמרי בתוך הגילוי של האור אין סוף. כי כאשר
 42 מתגלה בחינת הספירות אין קץ, אין כביכול כל
 43 משמעות להשערה על העולמות,
 44 כביכול זיו השמש בשמש כו' - המשל שמביא כאן שזיו
 45 השמש בטל בתוך גוף כדור השמש, מופיע הרבה
 46 בחסידות על דרגות שונות, וכמו בתניא בשער היחוד
 47 והאמונה כמשל לנברא שבטל לחיות האלוקית שמהווה
 48 אותו, וגם כמשל לספירות של האצילות שבטלים לאור
 49 אין סוף. וכאן מביא משל זה לביטול הספירות הגנוזות
 50 באור אין סוף לפני הצמצום, בבחינת הספירות אין קץ.
 51 כמו שנתבאר לעיל פרק י"ח, שיש שרש לקו לפני
 52 הצמצום אך לא היה ניכר, ועל פי זה מסביר את קושיית
 53 העץ-חיים למה הסילוק בצמצום הראשון היה מוחלט.
 54 ועל בן היה תחלה הצמצום בחינת התעלמות האור
 55 הבלי גבול - כדי שבכלל יתאפשר ענין של התגלות של
 56 הספירות הגנוזות, ואחר כך בא השלב השני בצמצום,
 57 והוא הצמצום בהעשר ספירות הגנוזות כו'. שיתגלה רק
 58 ספירה אחת וכמו שמבודדים את האות ב' מכללות
 59 התיבה ברוך, אבל זה צמצום שבדרך מיעוט.

1 שבשעה שהספירות הגנוזות היו כלולות כאחד באור
 2 אין סוף לפני הצמצום, האיר בהם לא רק כוונה כללית
 3 בעצם חיבורם יחד, אלא גם הארה מהאור אין סוף ממש
 4 - בחינת הספירות אין קץ. ודווקא ההשפעה של
 5 הספירות אין קץ - היא הכח שמצרפת ומחברת את כל
 6 הספירות יחד.
 7 ועל ידי הצמצום להיות נמשך ספירה אחת לבדה כמו
 8 לדוגמא גילוי ספירת החכמה בלבד, הנה לבד בחינת
 9 מיעוט דהאור פנימי - שעל ידי שהתגלתה ספירת
 10 החכמה לבד, הרי יש מיעוט של האור הפנימי, היינו
 11 הכוונה הכללית שבספירה עצמה, עוד זאת היה בחינת
 12 הסתלקות והתעלמות האור העולה על כולנה כו'. - כיון
 13 שיש סיבה נעלמת שמצרפת את האותיות, הרי
 14 כשמפרידים את האותיות מסתלקת אותה סיבה נעלמת.
 15 וכך למעלה, על ידי הצמצום, שהופרדו הספירות
 16 הגנוזות ונאצלו כל ספירה בפני עצמה, הרי התעלם
 17 והסתלק האור העולה על כולנה - בחינת הספירות אין
 18 קץ.
 19 והנה יש הבדל בענין זה בין המשל לנמשל: במשל
 20 דתיבת ברוך הנוכח לעיל במאמר הקודם, כשמפרידן
 21 אות אחת מהתיבה הרי מסתלק ממילא האור העולה על
 22 כולם גם כן, - עצם פעולת ההפרדה מסלקת גם את
 23 ההשכלה של המילה (האור הפנימי) וגם את האור
 24 העולה על כולנה (הכח המצרף). ולמעלה הן ב'
 25 צמצומים - בנמשל למעלה בספירות הגנוזות, הסתלקות
 26 האור העולה על כולנה, לא נעשה באופן ממילא
 27 מהגילוי של כל ספירה בפני עצמה, אלא זה נעשה בשני
 28 שלבים.
 29 הא' צמצום האין סוף והוא שהאור שבבחינת אין סוף
 30 נסתלק ונתעלם שנכלל בעצמותו כו', - כלומר השלב

שבת פרשת קרח תנר"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

1 (ו) אָמְנָם בְּמִדַּת הַרְחָמִים נִמְתְּקוֹת הַגְּבוּרוֹת לְגַמְרֵי,
 2 וְכִמוֹ שֶׁהַמִּים הַמְרִים בְּעֵצָם נִעְשִׂים טוֹבִים
 3 וּמְתוֹקִים, כְּמוֹ כֵן עֵצִים הַדִּין נִמְתְּקִים וְנִעְשֶׂה טוֹב וְחֶסֶד.
 4 וְזֶהוּ שֶׁתּוֹב "וְלֹא אָבָה הוֹי" אֱלֹקֵיךָ לְשִׁמְעַ אֶל בְּלִעָם,
 5 וְיִהְיֶה הוֹי" אֱלֹקֵיךָ לְךָ אֵת הַקְּלָלָה לְכַוְכְּהָ, וְיִדְוַע

6 דְּבַלְעָם הוּא הַמְקַטְרֵג שֶׁמְחַפֵּשׂ אֶתְרֵי עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל
 7 יִשְׂרָאֵל⁶, וְעַל זֶה אוֹמֵר "וְלֹא אָבָה הוֹי" אֱלֹקֵיךָ לְשִׁמְעַ
 8 אֶל בְּלִעָם", שֶׁלֹּא רָצָה לְשִׁמְעַ אֶל דְּבַרֵי הַמְקַטְרֵג, וְהֵינּוּ
 9 מְצַד הַתְּגַבְּרוֹת הַחֲסִדִּים, מְכַל מְקוֹם עֵצִים הַקְּטְרוּג לֹא
 10 נִתְּפַף פִּי אִם שֶׁנִּדְחָה שֶׁלֹּא יִסְתִּיר וְיִמְנַע שׁוֹם דְּבַר,

(6) תרגום יונתן בן עוזיאל במדבר כד, א. זוהר חלק ג ריא, ב. ועיין גם כן ברש"י ורמב"ן על התורה שם.

11 המתקת הגבורות במדת הרחמים, שעצם הדין נהפך
 12 ונמתק לטוב וחסד, וכאשר נתבאר לעיל דבהשפעה
 13 שעל ידי מדת הרחמים גם מדת הדין מספקת, וזהו
 14 שפתב הבחיני דמדת האמת היא רבת הסליחה לרחם
 15 עליהם לגמרי ושללא יזכר עונם, מפני שבמדת הרחמים
 16 הרי מדת הדין והגבורה מתהפכת לגמרי ונעשה טוב
 17 וחסד.
 18 קצור. במדת הרחמים עצם הדין נהפך ונעשה טוב.
 19 וזהו "ולא אבה לשמע", מפני התגברות
 20 החסדים; "וינהפך", דעצם הקללה נהפכה לברכה.

יצא לאור לקראת י"ט כסלו תש"ט

1 וכענין שנתבאר לעיל במדת "ורב חסד". אמנם "וינהפך
 2 הו' אלקיף לך את הקללה לברכה" הוא שעצם הקללה
 3 מתהפכת לברכה, והינו שעצם הקטרוג נהפך
 4 שהקטרוג נעשה סגור כו'. (ויש לומר דמה שכתב "ולא
 5 אבה לשמע", הינו על שאר הקלות שחשב לקללם, דאף
 6 שלא שמע אליו, מפל-מקום נמצאו במציאות ולא נהפכו
 7 ולבסוף באו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין ק"ה סוף
 8 עמוד ב) "כלם חזרו לקללה חוץ מבתי גנסיות ובתי
 9 מדרשות", שעל זה אמר "וינהפך ה' אלקיף לך את הקללה
 10 לברכה", דעצם הקללה נהפכה לברכה), וזהו ענין

לקוטי דיבורים

26 רבנים, שוחטים, מלמדים, בעלי בתים, סוחרים,
 27 רוכלים, משפטנים, רופאים, אנשים ונשים, כולם יחד
 28 צריכים לדעת שיהודים אנחנו והולכים אנו למסור
 29 את נפשנו בפועל ממש, להישרף חלילה עבור התורה
 30 והמצוות, ולזכות - לבנים ולבני בנים.
 31 יהודים! הסבירו אחד לשני את המצב האיום למה
 32 שהובילנו השקצים היבסקצי' ימח שמה, זכרו מי
 33 הוא שונאכם, כל אחד מכם שיעורר הרגשתו
 34 האלקית הנמצאת בו וילחם עם השונא המר, עוכרי
 35 ישראל היבסקצי' ימח שמה, יהודים סבלו רבות,
 36 ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו
 37 מידם, רוצים ח"ו לשמד יהודים, זכרו והצילו עצמכם
 38 כשעוד יכולים להציל, הקימו חדרים, לכו לבתי
 39 הכנסת ולימדו בהם בכל יום, החזיקו בדרך ישראל
 40 סבא ויתן לכם ה' בנים ובני בנים כו' וכו'.
 41 אח"ז (סיפרו לי) אשר ישבתי על כסאי ובכיתי
 42 בכי רב, אבל איש לא נגע בי, ובחדר הי' רעש גדול
 43 פנימי והתעוררות עצומה, וכה עבר כשעה, ואחרי כך
 44 הנני זוכר כי הגידו לי אשר כבר שעה חצי הששית
 45 בקר (התחלת הסעודה היתה בערך 4 ובשעה 7 בערך
 46 באמצע הסעודה, עוד קודם אמירת דא"ח התפללנו
 47 תפילת ערבית) והמשכנו את הסעודה בשתי' ושמחה
 48 ודיבורי התעוררות וניגונים עד עלות השחר שעה חצי
 49 השמינית וחשל סדר פורים.

1 כל אלה יחדיו פעלו עלי רושם עז, ולפתע פתאום
 2 כאילו ירדתי מענני מרום, או עליתי מתהום רבה,
 3 עמדתי ממקומי (כן סיפרו לי) כולי נלהב ורועד
 4 ואפתחה פי, בדברים כאלה.
 5 אחים, יהודים בכלל ואנ"ש והתמימים בפרט,
 6 כולנו היהודים הנמצאים ברוסי', עומדים באותו מצב
 7 בו עמדו אבות אבותינו כשיצאו ממצרים, המדבר
 8 משני הצדדים, הים מלפנים ופרעה וחילו מאחור. כל
 9 יהודי צריך לדעת וכל אחד שימסור זאת בשמי
 10 לחבירו, שלפי חוקי הממשלה, יכול כל יהודי לקיים
 11 כל המצוות בלי שום הפרעות, כל אחד יכול לתת את
 12 בנו ללמוד אצל מלמד כו' וכו'.
 13 אחים יהודים! המדבר השומם הוא משני הצדדים
 14 והמצרים - ה"יבסקצי' - נוגשים מאחור, מר לנו
 15 מאד, אין לנו שום דרך ושום ברירה, מלהשליך את
 16 עצמנו בתוך ים של מסירות נפש, בים של בטחון. כל
 17 יהודי הנמצא ברוסי' מבלי הבדל עדה, גיל ומעמד,
 18 בעלי בתים ואינטליגנטים, צריכים לזכור את תקופת
 19 האינקוויזיציה בה נשרפו ונשחטו עבור תורה ועבור
 20 מצוות, כל יהודי צריך לומר רק זאת שהוא יהודי
 21 ושיראה זאת בפעילות של השתתפות ביסוד "חדר".
 22 כל יהודי שיזכור רגע זה, יהודים בואו ונשליך את
 23 עצמנו בתוך אש המסירות נפש. כל אחד שיזכור
 24 שלוקחים ממנו את ילדיו, רוצים לעשות מכולנו
 25 ערירים ר"ל, מחויבים אנו כולנו מבלי הבדל אם

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ*

(* הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מהרי"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

לו

- 1 ביקורו של הוד כ"ק רבינו בליובאוויטש עשה פרי בהתעוררות גדולה בין האברכים והפיח
- 2 רוח חיים של דרכי החסידות בכל אנשי העיר.
- 3 כעבור איזה חדשים נתעוררו האברכים ר' שלמה ור' שמואל זנויל, ור' שלמה^ט ב"ר ברוך
- 4 אליהו, ור' אהרן גרשון^ב ב"ר אפרים ללכת להוד כ"ק רבינו לליאָזנא וישבו כחצי שנה וכשחזרו
- 5 לביתם חזרו ברבים אותן התורות אשר למדו אצל הוד כ"ק אדמו"ר.
- 6 ארבעה אברכים אלו וביחוד ר' שמואל זנויל ור' אהרן גרשון שהיו מסבירים טובים עם שפת
- 7 חלקות, וגם בעלי לב – הארציקע – הן המה אשר פירסמו שיטתו של הוד כ"ק אדמו"ר בביאורי
- 8 תורת מורו הרב המגיד על דרך המושכל, שיטת חב"ד.
- 9 ולא עבר הרבה⁴⁶, וגם זקני החסידים, הגאון הרה"ח ר' יששכר דוב והגאון הרה"ח ר' זאב,
- 10 התחילו להתענין בפירושי וביאוריו של הוד כ"ק אדמו"ר על תורותיו של מורם הרב המגיד
- 11 ללמדם ולהתעמק בהם, וכאשר הוד כ"ק אדמו"ר קבל עליו עול הנשיאות – בשנת תקל"ד –
- 12 היו המה מראשי מקושריו⁴⁷.

(ח) הרב ר' שמואל זנויל לעוין הוא מגזעו.

(ט) ר' שמשון החוכר הוא מגזעו.

(כ) ר' יחזקאל זאב מעתיק הוא מגזעו.

(כא) עוד בשנת תק"ל כשהוכיח הרב המגיד את הרה"ק ר' אברהם מקאליסק על אשר הנהיג עניני ביטול חיזוני, לבזות את עצמו ברבים, כמו קולען זיך וכדומה, בין תלמידיו, העמיס הרב המגיד כללות ההנהגה ברוסיא הלבנה לכ"ק רבינו, הרמ"מ מהארצדאק והגרי"ד מליובאוויטש ראו בזה הוראה מאת מורם ורבים בעתיד.

קודש ח"ב ע' שעב ואילך. ח"ג ע' קסא. ח"ד ע' קכו. ד"ה החלצו תשמ"ז.

(46) אוצ"ל: הרבה זמן.

(47) ראה אגרות-קודש אדמו"ר הזקן ח"א ע' קכו. אגרות-

אגרות קודש

9 ישראל מגין התורה המצות היהדות, ועם הקודש, הוד 10 כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע, ולבי יכאב 11 על מצב מדינתנו והריסותה בעניני לימוד התורה, 12 בחדרים תלמוד תורה, ושיבות אשר הרוב מהם סגורות, 13 מפני היוקר, הרעב הדוחק והלחץ, העדר ספרים גם 14 סידורי תפלה חומש וכו', ונוסף על הכל, רוח הקור 15 והחופש הנושב בעוז. אמנם אל אלקים הוי צבאות אלקי 16 ישראל, נותן התורה והמצוה, חי הוא, ובימינו נשבע, אשר 17 בריתו וחסדו, תומת לב עם קדשנו, לתורתו ואהבתו יתי 18 לא ימוש מאתנו לעד.	[תחילת כסלו תרפ"ב] ב"ה כבוד ידידי עוז, הרבנים החסידים הנכבדים, עמודי ישראל בני של קדושי עליון, אי"א, אוהבי תורה, כש"ת מוהר"ר משה בצלאל, ומוהר"ר מנחם מענדיל נ"י ויזרח שלוי וברכה, ידידי, מר נפש הנני, בהלקח עטרת ראשי תפארת

- 1 בעיינו ראינו עתה כי במעט התעוררות, הנה תודה
 2 לאל עליון בכמה וכמה עיירות ממקום מושב אחינו בית
 3 ישראל ד' עליהם יחיו, מבלי התחשב עם כל המעצורים
 4 הנזכרים, מתחילים זעיר שם להסתדר חדרי ישראל
 5 תלמוד תורה וכו' יעזרם האלקים. דעת לנבון נקל להבין,
 6 גודל העגמ"נ וכאב הלב, בחוסר הכח בחומר ורוח, הדרוש
 7 להעמיד בעזרתו ית', אהלי התורה, מקורי אמונה
 8 הטהורה כבראשונה. אך לתשועת ה' נקוה, ואילו ית'
 9 עיינו נשואות כי בחסד וברחמים יעורר לבבנו, ולבב
 10 אחינו ב"י, וישרה ברכתו והצלחתו במעשי ידיו, לבנות
 11 את הנהרסות (מפני מצב המלחמה והפרעות כו') להחיות
 12 ילדי עם קדשינו בטל תורה ואור מצוה.
- 13 קוה קויתי כי ראשי אלפי ישראל היושבים בחו"ל ה'
 14 עליהם יחיו, דואגים בעד חיזוק התורה המצוה, ויראת
 15 אלקים במדינתם, וגם זכרונינו, זכרון אלפי בניי ואלפי
 16 אלפים ילדי עם קדשנו - כן ירבו - החפצים לשפוך נפשם
 17 בתפלה ורנה, לפני אדון הרוח והבשר, אלקי השמים
 18 והארץ, לדאבון לבבנו סידורי תפלה אין, הנה ביום אשר
 19 יופתח שערי הגבול, אור יהי במושבותינו, ידיעות
 20 מנעימות לתורה ותעודה וחיבת הקדש.
- 21 תמורת כל התקוה, הנה חדשה מרחוק נשמע כי מעבר
 22 לגבול מדינתנו, במדינת ליטא, לאטווע, ופולין, התעוררו
 23 אחביי ה' עליהם יחיו ליסד אגודה בשם "קרן בנין
 24 הארץ". ובהשמע הדבר פה, הציונים הריעו
 25 בחצרותיהם, הם המטיפים והדרשנים לאמר, עם
 26 ישראל מכל המדינות הולך לבנות את ארץ ישראל בכח
 27 הונו, רכושו, וכל אשר לו, ובזרוע ידם יעשה לארץ פרי.
- 28 ראו אחינו, גם הרבנים הגדולים הרביים המפורסמים
 29 שמו השפעתם על צאן מרעיתם, לילך לבנות את ארצינו,
 30 ארץ הלאום. הרבי מגור שליט"א עם כב"ב שי' ואתו עמו
- 31 רבים מהחסידים בעלי הון ועושר רב, יצאו מאת פולין
 32 ללכת ארצה ישראל לבנות להם בתי חרושת שונים, בתי
 33 מטוה, הסירו את המסוה שהחזיקו בה מתחלה לסבות
 34 שונות, מהשפעת שאר חבריהם הרבנים הימנים
 35 והקיצונים ביותר אשר אושר ישראל רק בתורתו, אמנם
 36 החיים הכריע את הכל, ויתן בס דעת ותבונה, כי ארץ
 37 נדרש לנו, שפה דרושה לנו ולאומים אנחנו כו' וכו'.
- 38 אינני אחראי כי כה דברו בכל המקומות, ואיני חושב
 39 אשר דברתם זאת פעל רושם על לב היראים יחיו,
 40 המחזיקים בתורת ה' במצותיו, ובארחות חיי הוד קדושת
 41 רבותינו גאונינו הצדיקים מגיני עולם זצוקלה"ה נבג"מ
 42 זי"ע, פקודתם אזהרתם הבטחתם וזכותם אשר לעולם לא
 43 יסור, ולא ישתנה.
- 44 אבל הדבר כמו שהוא לעצמו, באם שיש בו קורטוב
 45 של אמת, מבהיל הוא. לא אוכל לצייר לעצמי ענין כזה,
 46 ועייכ לא אדבר בו, אף כי רב עגמ"נ ויסורי הנפש אסבול
 47 וסובל בכתבי מכתב זה, אבל לא אאמין כי שרש דבר
 48 אפילו הארת אמת נמצא בזה.
- 49 ועתה הנני דורש בכל תוקף עוז התורה ויראת ה'
 50 הנוגע לחיי ישראל ונשמתו, כי יכחישו גלוי הדבר הנאמר
 51 אודותם ואודות נסיעתם ויודיעו דעתם גלוי לעין.
 52 מוכרחים המה לעשות זאת גם אם יהי נוגע רק ליחידים
 53 מה גם לכלל ישראל. עם הקדש סופר כל צעד מצעדי
 54 ראשי אלפי ישראל. ולברר הדבר מלאתי ידי ידידי ווי"ח
 55 אי"א הנוכחי שי' אשר יואילו תת המענה והביאור על ידו
 56 אשר ימציא לי בהקדם האפשרי.
- 57 והיו ברכה ושלו' כאו"נ וידי"ע הדו"ש מוקירם
 58 ומכבדם,
 59 יי"ש.

פרשת שמות

א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: ב ראובן שמעון לוי ויהודה: ג יששכר זבולן ובנימן: ד דן ונפתלי גד ואשר: ה ויהי כל־נפש יצאי ירד־יעקב שבעים ונפש ויוסף היה במצרים: ו וימת יוסף וכל־אחיו וכל הדור ההוא: ז ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו בממד מאד ותמלא הארץ אתם: ח ויקם מלך־חדש על־מצרים אשר לא־ידע את־יוסף: ט ויאמר אל־עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: י הבה נתחכמה לו פן־ירפה והיה כִּי־תקראנה מלחמה ונוסף גם־הוא על־שנאינו ונלחם־בנו ועלה מן־הארץ: יא וישומו עליו שרי מפים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את־פתם ואת־רעמסס: יב וכאשר יענו אתו בן ירפה ובן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל: יג ויעבדו מצרים את־בני ישראל בפרך: יד וימרו את־חיייהם בעבדה קשה בחמר ובבלבנים ובכל־עבדה בשדה את כל־עבדתם אשר־עבדו בהם בפרך: טו ויאמר מלך מצרים למולדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה: טז ויאמר בילדכן את־העבריות וראיתן על־האבנים אם־בן הוא והמתן אתו ואם־בת הוא וחיה: יז ויתראן המולדת את־האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחנין את־הילדים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 846)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה (א, א) שמו של אדם אינו קשור לעצמותו, ואינו אלא כדי שהזולת יוכל ליצר קשר עמו. והינו ש'שם' הוא בחינת הארה, לא בחינת עצם. והו ואלה שמות - רק הארת הנשמה נמשכת ויוֹרדת במצר הגוף והעולם, שפן הגוף אינו 'פלי' לעצם הנשמה.

שני י ויקרא מלך־מצרים למולדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחנין את־הילדים: ט ותאמרן המולדת אל־פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כִּי־חיות הנה בטרם תבוא אלהן המולדת וילדו: כ וייטב אלהים למולדת וירב העם ויעצמו מאד: כא ויהי כִּי־יראו המולדת את־האלהים ויעש להם פתים: כב ויצו פרעה לכל־עמו לאמר פלהבן הילוד היארה תשליכהו וכל־הבת תחיון: כג וילך איש מבית לוי ויקח את־בת־לוי: כד ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו פרי־טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים: כה ולא יכלה עוד הצפינו ותקח־לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את־הילד ותשם בסוף על־שפת היאר: כו ותתצב אחתו מרחק לדעה מה־יעשה לו: כז ותרד בת־פרעה לרחץ על־היאר ונערתיה הלכת על־יד היאר ותרא את־התבל בתוך הסוף ותשלח את־אמתה ותקחה: כח ותפתח ותראהו את־הילד והנה־נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה: כט ותאמר אחתו אל־בת־פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את־הילד: ח ותאמר־לה בת־פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את־אם הילד: ט ותאמר לה בת־פרעה הילכי את־הילד הזה והינקתו לי ואני אתן את־שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו: י ויגדל הילד ותבאהו לבת־פרעה ויהי־לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן־המים משיתהו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 26)

ותרא אותו כי טוב הוא (ב, ב) נולד כשהוא מהול . . . נחמלא הבית פלו אור (סוטה יב, א). נולד מהול - רומז על צדקותו כשלעצמו (היצר הרע, שנקרא 'ערל' (סוכה נב, א), לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לה עמ' 64)

וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ (ב, יב) מִשָּׁה רָאָה שָׂאִין מִי שְׂנִיזֵיל אֶת הַיְהוּדִי, וְהוּא חֵיב לְהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ.

רביעי ג. א וּמִשָּׁה הָיְתָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנֹו כִּתְּן מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָרַ הָאֱלֹהִים חֲרָבָה: ד וַיֵּרָא מִלֹּאֲדַי יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֶּנֶה בַּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֶּנֶה אֵינְנוּ אָפֵל: ה וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֵרְאֶה אֶת־הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסֶּנֶה: ו וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מִשָּׁה מִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲנִי: ז וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֶם שְׁלִי־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא: ח וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבֹיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מִשָּׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מֵהִבִּיט אֶל־הָאֱלֹהִים: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה רֹאֵה רֵאֵתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקוֹתָם שְׂמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשֵׁיו כִּי יִדְעֹתִי אֶת־מַכְאֹבָיו: י וְאֵרָד לְהַצִּילוֹ א מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֵלְתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהוּא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ וְבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ אֶל־מָקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: יא וְעַתָּה הִנֵּה צִעַקְתָּ בְּנִי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶה אֵלָי וְגַם־רֵאֵתִי אֶת־הַלְחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לְחַצִּים אֲתָם: יב וְעַתָּה לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרַעֲה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנִי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: יג וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פְּרַעֲה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: יד וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְוַהֲלַכְךָ הָאֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה: טו וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בֹא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרֹתִי

הַסְתִּיר עַל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית). נִחְמָלָה הַבַּיִת אוֹר - רוֹמֵז עַל מַעֲלָתוֹ כְּמִשְׁפִּיעַ וְרוֹעֵה לְיִשְׂרָאֵל וְלַעוֹלָם. הַדְּבָר נִרְמָז גַּם בְּדַבְרֵי רַשִׁי לְהִלָּן פְּסוּק יא: לְקוֹמָה - שְׁלֵמוֹת עֲצֻמִּית. לְגַדְלָה, שְׂמֹנְהוּ פְרַעֲה עַל בֵּיתוֹ - שְׁלֵמוֹת בְּתוֹר מְנַהִיג וְרוֹעֵה.

שְׁלִישִׁי יא וַיְהִי א בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מִשָּׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסַבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרֵי מִפְּה אִישׁ־עִבְרֵי מֵאֶחָיו: ג וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדַּךְ אֶת־הַמִּצְרֵי וַיִּטְמַנְהוּ בַּחֹל: ד וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרַשָּׁע לְמָה תִּכֶּה רַעֲד: ה וַיֹּאמֶר מִי שְׂמוֹךְ לְאִישׁ שָׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הַלְהַרְגֵנוּ אַתָּה אִמֹר בְּאֲשֶׁר תִּרְגַּת אֶת־הַמִּצְרֵי וַיֵּרָא מִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲכֹן נוֹדַע הַדְּבָר: ו וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקַשׁ לְהַרְגוֹ אֶת־מִשָּׁה וַיְבָרַח מִשָּׁה מִפְּנֵי פְרַעֲה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְּוָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר: ז וּלְכַתְּוֹ מִדְּוָן שֶׁבַע בָּנוֹת וַתִּבְאֵנָה וַתִּדְלַנָּה וַתִּמְלֹאנָה אֶת־הַרְהִטִים לְהִשְׁקוֹת צֹאן אֲבֵיהֶן: ח וַיָּבֹאוּ הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מִשָּׁה וַיּוֹשַׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם: ט וַתִּבְאֵנָה אֶל־רַעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מִהֲרַתְּן בָּא הַיּוֹם: י וְהַתְּאֵמְרֵן אִישׁ מִצְרֵי הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרַעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן: יא וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאֵין לְמָה זֶה עוֹבְרָתֵן אֶת־הָאִישׁ קְרָאן לוֹ וַיֹּאכַל לָחֶם: יב וַיּוֹאֵל מִשָּׁה לְשִׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צַפְרָה בְּתוֹ לְמִשָּׁה: יג וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה: יד וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּאֲנַחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה: טו וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב: טז וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹהִים: טז

עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:
 ד « וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא
 יִשְׁמְעוּ בְקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:
 ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה כְּתֹב מִזֶּה קְרִי מִהֲזֶה בִּידְךָ
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: ג וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֶתוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ
 אֶרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיָּנֶם מֹשֶׁה מִפְּנֵיו: ד וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בַזְּנוּבוֹ וַיִּשְׁלַח
 יָדוֹ וַיַּחֲזֹק בּוֹ וַיְהִי לַמַּטֵּה בְּכַפּוֹ: ה לְמַעַן יֵאֱמִינוּ
 כִּי־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵם אֱלֹהֵי
 אֲבֹרְתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ו וַיֹּאמֶר יְהוָה
 לֹא עוֹד הִבְאִינָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ
 וַיּוֹצֵאֶהָ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצְרַעַת כַּשָּׁלֹג: ז וַיֹּאמֶר הַשֵּׁב
 יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיֵּשֶׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ
 מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׁבָה כַּבְּשָׂרוֹ: ח וְהָיָה אִם־לֹא
 יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הַרְאֵשׁוֹן
 וְהֵאֱמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאֲחֵרוֹן: ט וְהָיָה אִם־לֹא
 יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן
 לְקוֹלְךָ וְלִקְוַת מַמְיָמֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכֵת הַיַּיִשׁוּשׁ
 וְהָיוּ הַפְּמִים אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לָדָם
 בַּיַּבֵּשֶׁת: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה כִּי אֲדֹנָי לֹא
 אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם
 מֵאֵן דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כַבֵּד־כָּה וְכַבֵּד לְשׁוֹן
 אֲנִכִּי: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם
 או מִי־יִשׁוּם אֵלֶם או חֲרַשׁ או פִּקַּח או עוֹר
 הֲלֹא אֲנִכִּי יְהוָה: יב וְעַתָּה לָךְ וְאַנְכִּי אֵהְיֶה
 עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תְּדַבֵּר: יג וַיֹּאמֶר כִּי
 אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־תְּשֻׁלַּח: יד וַיַּחֲרֹ־אֵף יְהוָה
 בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אַחִיךָ הֲלוֹי יָדַעְתִּי
 כִּי־דַבֵּר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לְקַרְאֲתְךָ
 וְרֹאֶךָ וְשָׁמַח בְּלָבוֹ: טו וְדַבַּרְתָּ אֱלֹהֵי וְשַׁמַּת
 אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאַנְכִּי אֵהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־
 פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:
 טז וְדַבַּר־הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ

לְהֵם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי
 מִה־שְּׁמוֹ מַה אָמַר אֱלֹהִים: יז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֶל־מֹשֶׁה אֵהְיֶה אֲשֶׁר אֵהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם: יח וַיֹּאמֶר עוֹד
 אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אֲבֹרְתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק
 וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה
 זְכָרִי לְדוֹר דָּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 קוטי שיחות לג עמ' 225)

הַסֵּנָה בַּעַר בְּאֵשׁ וְהַסֵּנָה אֵינָנו אֶפֶל (ג, ב) הָאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה
 . . שׁוֹרְפֵת וְאֵינָה אוֹכֵלֶת (מדרש רבה) סֵנָה - הַשְּׂפֵל מִקַּל
 הַאֵילָנוֹת, רוֹמְזו לַיהוּדִי, הַמְשֻׁפָּל וּמִבְטָל אֶת עֲצָמוֹ. בַּעַר
 בְּאֵשׁ - יְהוּדִי צָרִיךְ לְהַרְגִישׁ אֶהְבָּה גְדוֹלָה לַה' וְתִשְׁקָה עֵזָה
 לְהַתְקַרֵּב אֵלָיו. אֵינָנו אֶפֶל - אֲבָל אֶסוּר שָׁנָה יִבִּיא לְכֹלֹת
 הַנְּפִשׁ, עֲלִיו לְהַשְׁאֵר נְשִׁמָּה בַּגּוּף. וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדוֹת עַל
 פְּסוּק זֶה, שׁוֹרְפֵי אֵשׁ הַאֶהְבָּה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת
 בְּטוֹל הַיֵּשׁ . . אֵינָה אוֹכֵלֶת וּמְכַלָּה אוֹתָם . . אֲדַרְבָּה, הַבְּטוּל
 הַזֶּה הוּא עֶקֶר הַחַיִּית״.

חמישי טז לָךְ וְאַסְפַּתְּ אֶת־זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי
 אֲבֹרְתָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר פִּקֹּד פִּקֹּדֹתַי אֶתְכֶם
 וְאֶת־הַעֲשׂוֹי לְכֶם בְּמִצְרַיִם: יז וַיֹּאמֶר אֶעֱלֶה
 אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
 וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זְבַת
 חֶלֶב וְדָבָשׁ: יח וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבֵאתָ אִתָּהּ וְזָקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה
 אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה גַלְכֶה־נָּא
 יָרֵךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה
 אֱלֹהֵינוּ: יט וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ
 מִצְרַיִם לְהֵלֶךְ וְלֹא בִיד חֲזָקָה: כ וּשְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי
 וְהִפִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם כְּכֹל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה
 בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם: כא וְנָתַתִּי אֶת־חֵן
 הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תִלְכּוּן לֹא
 תִלְכוּ רִיקָם: כב וְשִׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת
 בֵּיתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְי וְהָב זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתֶם

אֲשֶׁר צִוִּיתִי: כֹּה וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־
כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ
הָאֵתָת לְעֵינֵי הָעָם: לֹא וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ
כִּי־פָקֵד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־
עַנְּבִים וַיִּקְרוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 20)

וּפְרִיבָם עַל הַחֲמֹר (ד, כ) הַחֲמֹר שֶׁחֶבֶשׂ אֲבָרָהּ . .
שְׁעִתִּיד מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ לְהַגְלוֹת עָלָיו (רש"י) 'חֲמֹר' רִמּוֹז לַחֲמֹר
הַגּוֹף וּלְחֲמֻרֵי הָעוֹלָם. בְּאֲבָרָהּ אָבִינוּ נֶאֱמַר "וַיַּחֲבֹשׂ אֶת
חֲמֹרֹו", רִמּוֹז לְהַכְנַעַת הַחֲמֹר. בְּמִשָּׁה רַבְּנָה נֶאֱמַר "וַיִּפְרִיבָם
עַל הַחֲמֹר", רִמּוֹז לְהַמְשַׁכֵּת אֹרֹן הַקְּדוֹשָׁה לְתוֹךְ הַחֲמֹר. מִלֶּךְ
הַמְּשִׁיחַ - יִתְגַּלֵּה עַל הַחֲמֹר, רִמּוֹז לְזִכּוּף הַחֲמֹר עַד שֶׁהוּא
עֲצָמוֹ מְגַלָּה אֹרֹן הַקְּדוֹשָׁה.

שְׁשִׁי י^ה וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב | אֶל־יִתְרֹן חֹתָנוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ אֲלֹכֶה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם
וְאַרְאֶה הָעוֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ
לְשָׁלוֹם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ
שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים
אֶת־נַפְשֶׁךָ: כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו
וַיָּרֻבּוּ עִלְיָהֶם וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־מִפְּטֵה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: כג וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתּוֹךָ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רֵאֵה כָּל־
הַמִּפְתִּיחַ אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְיָדְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי
פְרַעֲהוּ וְאֲנִי אַחֲזֹק אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־
הָעָם: כד וְאָמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲהוּ כֹה אָמַר יְהוָה בְּנֵי
כְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל: כה וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנֵי
וַיַּעֲבֹדֵנִי וְתַמְאֵן לְשַׁלְּחֹוּ הַנֶּה אֲנֹכִי הִרְגֵּה אֶת־
בְּנֵיךָ בְּכַרְדֵּךָ: כו וַיְהִי כַּדָּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׂוּהוּ יְהוָה
וַיִּבְקַשׁ הַמִּיתוֹ: כז וַתִּקַּח צַפְרָה צֹר וַתַּכְרֹת
אֶת־עַרְלַת בְּנֵהּ וַתַּגַּע לְרֹגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חָתַן
דָּמִים אָתָּה לִי: כח וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אָמְרָה חֲתָן
דָּמִים לְמוֹלַת: כט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ
לְקַרְאֵת מֹשֶׁה הַמְּדַבֵּר וַיִּלְךְ וַיִּפְגְּשׂוּהוּ בְּהַר
הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקְלוּ: לו וַיִּגַּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת
כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלַחוֹ וְאֶת כָּל־הָאֵתָת

לְפָנָה וְאֵתָה תְּהִי־לּוֹ לְאֱלֹהִים: י וְאֶת־הַמִּפְטֵה
הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ
אֶת־הָאֵתָת: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 826)

וְשִׁאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב
(ג, כב) אִשָּׁה - הִיא הַנְּשֻׁמָּה. שְׁכַנְתָּהּ - דְּבָרִים שֶׁהַנְּשֻׁמָּה
עוֹסֶקֶת בָּהֶם מִזְמַן לְזְמַן (כִּשְׁכּוֹן שְׂאִין פּוֹגְשִׁים בּוֹ בְּקִבְעוֹת).
גֵּרַת בֵּיתָה - דְּבָרִים שֶׁהַנְּשֻׁמָּה עוֹסֶקֶת בָּהֶם בְּדֶרֶךְ קִבְעָה (כִּפְּדֻם
הַמִּתְגַּוֵּרֵר בְּבֵיתָה). כֶּסֶף - אֲהַבַת ה' (מִלְּשׁוֹן "נִכְסֶיךָ נִכְסֵפִיתִי").
זָהָב - יְרֵאת ה' ("זָהָב מִצְּפוֹן אֲהַתָּה", בַּחֲנִינֵת שְׁמַאל, יְרֵאָה).
עַל הַנְּשֻׁמָּה לְהוֹצִיא מִן הַגְּלוּת אֶת נְצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁיִּשְׁנֶם
בְּגֵרַת בֵּיתָה וְאִף אֵלּוֹ הַנְּמַצְאִים ב'שְׁכַנְתָּהּ'; עֲלֶיהָ לַעֲשׂוֹת
מְשֻׁנְיָהם כָּלִים לְאֲהַבַת ה' וּלְיִרְאָתוֹ.

שְׁשִׁי י^ה וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב | אֶל־יִתְרֹן חֹתָנוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ אֲלֹכֶה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם
וְאַרְאֶה הָעוֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ
לְשָׁלוֹם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ
שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים
אֶת־נַפְשֶׁךָ: כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו
וַיָּרֻבּוּ עִלְיָהֶם וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־מִפְּטֵה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: כג וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתּוֹךָ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רֵאֵה כָּל־
הַמִּפְתִּיחַ אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְיָדְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי
פְרַעֲהוּ וְאֲנִי אַחֲזֹק אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־
הָעָם: כד וְאָמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲהוּ כֹה אָמַר יְהוָה בְּנֵי
כְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל: כה וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנֵי
וַיַּעֲבֹדֵנִי וְתַמְאֵן לְשַׁלְּחֹוּ הַנֶּה אֲנֹכִי הִרְגֵּה אֶת־
בְּנֵיךָ בְּכַרְדֵּךָ: כו וַיְהִי כַּדָּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׂוּהוּ יְהוָה
וַיִּבְקַשׁ הַמִּיתוֹ: כז וַתִּקַּח צַפְרָה צֹר וַתַּכְרֹת
אֶת־עַרְלַת בְּנֵהּ וַתַּגַּע לְרֹגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חָתַן
דָּמִים אָתָּה לִי: כח וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אָמְרָה חֲתָן
דָּמִים לְמוֹלַת: כט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ
לְקַרְאֵת מֹשֶׁה הַמְּדַבֵּר וַיִּלְךְ וַיִּפְגְּשׂוּהוּ בְּהַר
הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקְלוּ: לו וַיִּגַּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת
כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלַחוֹ וְאֶת כָּל־הָאֵתָת

~ נקודות משיחות קודש ~ (99 השיחות תש"נ א עמ' 253)

וימאז באתי . . לדבר בשמך . . והצל לא הצלת את עמך
(ה, כג) ה'משה' שבכל אחד ואחד מישראל בא בטענה
להקב"ה. באתי . . לדבר בשמך – קצמתי את מצוות התורה,
שבילה שמוותיו של הקב"ה, ובכל זאת לא הצלת את עמך –
אף שיש פסק דין מפרש ברמב"ם (הלכות תשובה ג, ד) שקיים
מצוה אחת מביאה "תשובה והצלה" לכל העולם!

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליד מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן פתיכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמירו בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר בב וישב משה אל-יהוה ויאמר אדני למה
הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני: * ומאז
באתי אל-פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה
והצל לא-הצלת את-עמך: ו * ויאמר יהוה
אל-משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה
כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם
מארצו: ססס

קב"ד פסוקים, ויק"ח סימן. מעד"י סימן:

אל-העם לאמר כה אמר פרעה אינני נתן לכם
תבן: * אתם לכו קחו לכם תבן מאשר תמצאו
כי אין נגרע מעבדתכם דבר: * ויפץ העם
בכל-ארץ מצרים לקשש קש לתבן: * והנגשים
אצים לאמר בלו מעשיכם דבר-יום ביומו
כאשר בהיות התבן: * ויכו שטרי בני ישראל
אשר-שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא
כליתם חקכם ללפן פתמול שלישם גם-תמול
גם-היום: * ויכאו שטרי בני ישראל ויצעקו
אל-פרעה לאמר למה תעשה כה לעבדיך:
* תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו
והנה עבדיך מפים וחסאת עמך: * ויאמר
נרפים אתם נרפים עליבן אתם אמרים גלכה
נזבחה ליהוה: * ועתה לכו עבדו ותבן לא-ינתן
לכם ותכן לבנים תתנו: * ויראו שטרי בני-
ישראל אתם ברע לאמר לא-תגרעו מלבניכם
דבר-יום ביומו: * ויפגעו את-משה ואת-אהרן
נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה:
* ויאמרו אליהם ירא יהוה עליכם וישפט אשר
הבאשתם את-ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו
לתת-חרב בידם להרגנו: * וישב משה אל-
יהוה ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה
זה שלחתני: * ומאז באתי אל-פרעה לדבר
בשמך הרע לעם הזה והצל לא-הצלת את-
עמך: ו * ויאמר יהוה אל-משה עתה תראה
אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד
חזקה יגרשם מארצו: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בַּיּוֹמִיתָהּ, בְּשִׂמְלֵהָ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. וַיַּחֲפֹץ לְמַעַן צַדִּיקוֹ, וַיַּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵי חוּגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שמות לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ו) תְּבֵאִים, בְּיָמֵי תְּבֵאִים, בְּלוֹמַר בְּזֶמַן הַנְּאֻלָּה. וְשָׂרֵשׁ יַעֲקֹב, וְשָׂרֵשׁ יַעֲקֹב אֶת שְׂרָשׁוֹ לְהוֹיֹת נְטוּעַ הַיִּטֵּב מִלְּמַטָּה. וַיִּצְיָן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל, וַיִּצְיָן וַיּוֹצִיא פָּרַח מִלְּמַעְלָה. וּמִלְּאוּ פָּנָי תִּבְלֵ תְּנוּכָה, וּפְרוּחֵי וּמִלְּאוּ פָּנָי כֹּל הַיְשׁוּבֵי שֶׁל הָעוֹלָם. (1) הַמְּבַרְכֵי מִכְּהוּ הַכְּהוֹ, וְכִי הִכָּה הַקַּב"ה אֶת יִשְׂרָאֵל (עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם) כְּמוֹ שֶׁהִכָּה הַקַּב"ה אֶת הַגּוֹיִם שֶׁהִכּוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. אִם כְּהַרְגוּ הַרְגִּיו הַרְגֵּנִי, וְכִי הַרְגֵּנִי בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהַרְגֵּנִי בְּהַרְגִּיו הַגּוֹיִם שֶׁהַרְגוּ בְּיִשְׂרָאֵל. (ח) בְּסַאֲסָאָה, בְּאוֹתָהּ מִדָּה. בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה, בְּשִׁלְחָה הַקַּב"ה מִדַּת פְּרַעֲוִית לְהַפְרֵעַ מֵעַמּוֹ עַל הַטָּאָם, תְּרִיב כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְכַבֵּל הַגּוֹרָה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "שִׁלְחָה" הוּא שֵׁם עַל הַגּוֹת וּשְׂדוֹת הַתְּבוּאָה, כְּמוֹ "בְּרַכַּת הַשְּׁלַח" (נחמיה ג.טו). "שִׁלְחָה" פְּרָדֵם רְמוּנִים" (שיר השירים ד.ג), וְאָמַר שֶׁלְּפָרְעוֹן הַחֲטָא הוּא מְבִיא רַק שְׂדֵפוֹן בַּתְּבוּאָה כְּמִדָּה בְּלִבָּהּ. הַגֵּה בְּרוּחֹ הַקִּשְׁוֹת, הַסִּיר אֶת

בישעיה פרק כו

כֹּז וְהַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יַצְיָן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלְּאוּ פָּנָי־תִבְלֵ תְּנוּכָה: וְהַמְּבַרְכֵי מִכְּהוּ הַכְּהוּ אִם־כְּהַרְגֵּנִי הַרְגִּיו הַרְגֵּנִי: הַבְּסַאֲסָאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה הַגֵּה בְּרוּחֹ הַקִּשְׁוֹת בְּיוֹם קָדִים: ט לָכֵן בְּזֹאת יִכְפַּר עוֹן־יַעֲקֹב וְזֶה כָּל־פְּרִי הַסֵּר חֲטָאָתוֹ בְּשׁוּמוֹ | כָּל־אֲבְנֵי מִזְבֵּחַ בְּאֲבִי־גֹר מְנַפְצוֹת לֹא־ יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחַמְנִים: י כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּרָד נֹוה מְשַׁלַּח וְנַעֲזֹב כְּמַדְבַּר שֵׁם יַרְעָה עַגְל וְשֵׁם יַרְבֵּץ

הַפְּרוֹת עַל יְדֵי רוּחַ קִשְׁוֹת שֶׁמְנַפְצוֹת בְּאֵלְנוֹת. בְּיוֹם קָדִים, בְּיוֹם שֶׁנִּשְׁבַּח רוּחַ מְרִיחֵת חֻזְקָה. וְלֹא יִשְׁפָּד חֲתוּוֹ עֲלֵיהֶם בְּלֹא מִדָּה עַד שֶׁיִּכְלָם, דְּבַר זֶה לֹא יַעֲשֶׂה הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל. (ט) לָכֵן, הוּאִיל וְרַחֲמֵי עֲלֵיו. בְּזֹאת יִכְפַּר עוֹן יַעֲקֹב, אֲעִשֶׂה לוֹ גַּם זֹאת, לְהַתְּכַפֵּר בְּדַבְּרֵי קָל. וְזֶה כָּל פְּרִי הַסֵּר חֲטָאָתוֹ, וְזֶה יְהִי לִי פְּרִי טוֹב לְהַסִּיר וּלְמַחֵל עַל חֲטָאָתוֹ. כָּל אֲבְנֵי מִזְבֵּחַ, כָּל אֲבְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת שֶׁהוֹקְמוּ לְעִבְדוֹת זָרָה. בְּאֲבְנֵי גֹר מְנַפְצוֹת, שִׁיחֵי אֲבְנֵיהֶם מְנַפְצוֹת פְּרָדֵם שֶׁמְנַפְצִים אֲבְנֵי גֹר הַדֵּק הַיִּטֵּב. לֹא יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחַמְנִים, שֶׁלֹּא יִקְמוּ יוֹתֵר שֵׁם אֲשֶׁרִים וְשֵׁם חַמְנִים. ("אֲשֶׁרִים", הֵם אֵלְנוֹת שֶׁעוֹבְדִים אוֹתָם. וְ"חַמְנִים", הֵם דְּמוּיוֹת פְּסָלִים עֲשׂוּיוֹת לְעִבְדוֹת הַחַמּוֹת.) י כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּרָד, כִּי בְּעֲשׂוֹתָם זֹאת לְנַפֵּץ אֶת אֲבְנֵי מִזְבְּחוֹת הָאֱלִילִים, אִזְ הַעִיר הַבְּצוּרָה, הִיא בְּרָד גְּדוֹל שֶׁל אֲדוּם, הַתְּהַה בְּרָד מְיוֹשְׁבֵיהָ. נֹוה מְשַׁלַּח וְנַעֲזֹב,

וְכִלָּה סַעֲפִיָּה: יֵא בִיבֶשׁ קִצְרָה תִשְׁבְּרָנָה נְשִׁים
 בְּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם־בִּינוֹת הוּא עַל־פֶּן
 לֹא־יִרְחַמְנוּ עֲשֹׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְנוּ: יב וְהָיָה בַיּוֹם
 הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבַּלַּת הַנֶּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם
 וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יג וְהָיָה |
 בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְזָאוּ הָאֲבָדִים
 בְּאַרְצָן אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאַרְצָן מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
 לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם: כח « הוּא עֵמֶרֶת
 גְּאוֹת שְׂפָרֵי אֶפְרַיִם וַיִּצֵּן נָבַל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר
 עַל־רֹאשׁ גַּיֵּא־שְׁמָנִים הַלְוִיִּם יוּן: כ הִנֵּה חֶזֶק וְאַמִּיץ
 לְאֹדְנֵי בְּזָרִים בְּרַד שַׁעַר קָטָב פְּזָרִים מִיּוֹם פְּבַיִרִים
 שְׁטַפְּיִים הַנִּיחַ לְאַרְצָן בִּיד: ג בְּרַגְלִים תִּרְמַסְנָה
 עֵמֶרֶת גְּאוֹת שְׂפָרֵי אֶפְרַיִם: ד וְהָיְתָה צִיצַת נָבַל
 צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גַּיֵּא שְׁמָנִים בְּכַפּוֹרָה
 בְּטָרָם קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרְאָה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ
 יִבְלַעְנָה: ה בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה צְבָאוֹת לַעֲמֶרֶת
 צְבִי וְלַצְפִּירַת תִּפְאַרְתָּה לְשֹׂאֵר עַמּוֹ: ו וְלָרוּחַ מִשְׁפָּט
 לְיוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה
 שְׁעָרָה: ז וְגַם־אֵלֶּה בֵּינָן שָׁגוּ וּבִשְׂכָר תָּעוּ כַּהֵן
 וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׂכָר נִבְלְעוּ מִן־הַיַּיִן תָּעוּ מִן־הַשְּׂכָר

תִּרְמַסְנָה, בְּרַגְלֵי הָאוֹיֵב תִּרְמַסְנָה עֵמֶרֶת גְּאוֹת שֶׁל שְׂפָרֵי אֶפְרַיִם, כְּלוּמַר, הָאוֹיֵב יִשְׁפֵּל גְּאוֹתָם. ד) וְהָיְתָה צִיצַת נָבַל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ...
 בְּכַפּוֹרָה בְּטָרָם קִיץ וְגו', הַרְדַּ תִּפְאַרְתּוֹ שֶׁהָיָה בְּצִיץ נוֹבֵל, וְאֲשֶׁר הָיָה עַל רֹאשׁ גַּיֵּא שְׁמָנִים, תִּהְיֶה בְּכַפּוֹרָה בְּטָרָם קִיץ, כַּתְּחִלָּה שֶׁתִּכְפֹּרָה
 בְּטָרָם יְהִיָּה הַקִּיץ. בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה, מִיד כִּשְׁהָיָה עֲרוֹן תְּלוּיָה עַל הַעֲנָף וְאִינוּ מִמַּתִּין עַד שִׁיתְלַשׁ. כְּלוּמַר, שִׁכַּח יִמְהַר הָאוֹיֵב לְהִשְׁפֵּל
 אֶת גְּאוֹתָם. ה) בַּיּוֹם הַהוּא, בַּיּוֹם שֶׁיִּגְלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׂכָטִים. לַעֲמֶרֶת צְבִי, לַעֲמֶרֶת שֶׁל רְצוֹן וְהַמְדָּה (וְחֻדְוָה). וְלַצְפִּירַת תִּפְאַרְתָּה, וְלִכְתֹּר
 שֶׁל תִּפְאַרְתָּה. לְשֹׂאֵר עַמּוֹ, שְׂכַט יְהוּדָה וּבְנֵימִין וְהַמְצַטְרָפִים עִמָּהֶם לְמַלְכוּת חֻזְקָהוּ מִלֶּךְ יְהוּדָה. ו) וְלָרוּחַ מִשְׁפָּט לְיוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט,
 וְהָיָה הַקֶּב"ה לָרוּחַ מִשְׁפָּט לְמִי שִׁיְהִיָּה יוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט, וְהוּא חֻזְקָהוּ מִלֶּךְ יְהוּדָה, שִׁישֵׁב עַל כִּסֵּא הַמַּלְכוּת לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, וְיִמֵּן לוֹ הַקֶּב"ה
 דַּעַת וּבִינָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט אִמָּת. וְלַגְבוּרָה, וְהָיָה הַקֶּב"ה לְהֵם לְגְבוּרָה, כִּפִּי שִׁהֲפֵה מִלֶּאֶד ה' בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר וְלֹא הִצְרִיכוּ לְהַלְחֵם בָּהֶם. מְשִׁיבֵי
 מַלְחָמָה שְׁעָרָה, וְכֵן כִּשְׁיִלְחָמוּ אוֹיְבֵיהֶם בָּהֶם וְיִשְׁכְּחוּ מַלְחָמָה נִגְדָם יִתֵּן ה' לְהֵם גְּבוּרָה שִׁיְהִיָּה מִכִּים בְּאוֹיְבֵיהֶם עַד שֶׁעַר עֲרִיחֵם הַבְּצוּרוֹת.
 ז) וְגַם אֵלֶּה, וְגַם שְׂכַט יְהוּדָה וּבְנֵימִין בֵּינָן שָׁגוּ וְגו', זֶה הָיָה בַּיּוֹם אֲחִיו אָבִיו שֶׁל חֻזְקָהוּ. וּבִשְׂכָר תָּעוּ, וּמִתּוֹךְ רַבּוּי שֶׁתָּתַת יוּן יִשָּׁן תָּעוּ
 מִן הַרְדָּה הַנְּכֻוֹנָה. וְנָבִיא, נָבִיא הַשְּׂכָר. נִבְלְעוּ מִן הַיַּיִן, נִשְׁחָתוּ מִרַב שֶׁתָּתַת הַיַּיִן. שָׁגוּ בְּרֹאֵה, לֹא הִלְכוּ בְּדַרְךְ שְׁהוֹרֵם הַרְוָאָה, הוּא הַנְּבִיא

וְהָיָה שֶׁלֹּו יְהִיָּה מִשְׁלַח מִיּוֹשְׁבָיו. שֵׁם יְרֵעָה עָגַל,
 בְּמִקּוֹם הָעִיר הַבְּצוּרָה יְרֵעוּ עָגַלִים. וְשֵׁם יְרֵבֶן, וְשֵׁם
 יִשְׁכָּבו לְנוֹת. וְכִלָּה סַעֲפִיָּה, וְכִלּוּ אֶת עַנְפֵי
 הָאֵלִלוֹת אֲשֶׁר גָּדְלוּ שְׁמָה. יא) בִּיבֶשׁ קִצְרָה
 תִשְׁבְּרָנָה, כִּשְׁתִּיבֶשׁוּ עַנְפֵיהָ יִשְׁתַּכְּרוּ מֵאֲלֵיהֶם.
 כְּלוּמַר, כִּשְׁתַּתְּמִלְא סִאתָם יִשְׁכְּרוּ מֵאֲלֵיהֶם. נְשִׁים
 בְּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ, נְשִׁים תְּכַבְּנָה וְיִכְעִירוּ
 בָּהֶם הָאֵשׁ. כְּלוּמַר, עִם חֵלֶשׁ פְּנִישִׁים יִשְׁחִיתוּ אוֹתָהּ.
 כִּי לֹא עִם בִּינוֹת הוּא, שֶׁלֹּא הַכִּין שְׂבַל מִשְׁלַתוֹ
 בָּאָה לוֹ מִה' וְלֹא בְכַח וְרֵעוּ. עוֹשֶׂהוּ, הַקֶּב"ה שֶׁגָּדְלוּ
 וְהִמְשִׁילוּ. יב) יִחַבֵּט ה', כְּלוּמַר, כְּמוֹ שְׁהוֹכְמִים אֶת
 הַשְּׂבָלִים בְּמַקַּל לְהַסִּיר אֶת הַתְּכוּוּאָה מִן הַקֶּשֶׁ, כֵּן
 יִסִּיר ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם. מִשְׁבַּלַּת הַנֶּהָר,
 מְאִרְצָן אֲשׁוּר הַיּוֹשְׁבִים עַל נְהַר פְּרָת. עַד נַחַל
 מִצְרַיִם, הֵם הַנְּדָחִים בְּאַרְצָן מִצְרַיִם. לְאַחַד אֶחָד
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַמוֹצֵא אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִיָּהוּ
 לִירוּשָׁלַיִם. יג) יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל, כֹּל כֶּךָ
 יִתְקַבְּצוּ, כִּאלוֹ הָיָה נִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְהַשְׁמִיעַ
 הַקּוֹל בְּכָל הָעוֹלָם. הָאֲבָדִים בְּאַרְצָן אֲשׁוּר, עֲשֶׂרֶת
 הַשְּׂכָטִים, כִּפִּי שֶׁלֹּא חִזְרוּ לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל מֵעַת שִׁגְלוֹ
 לְשֵׁם, לְכֵן נִקְרְאוּ אוֹבְדִים. וְהַנְּדָחִים בְּאַרְצָן
 מִצְרַיִם, אוֹתָם שִׁגְלוּ לְמִצְרַיִם שְׂאִינָה רְחוּקָה, נִקְרְאוּ
 נְדָחִים. בְּהַר הַקֹּדֶשׁ, בְּהַר הַמְּוִרָה מִקּוֹם בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ. א) הוּא, קְרִיאָה שֶׁל צַעַר. עֵמֶרֶת גְּאוֹת,
 מִן הַגְּאוֹת הָיוּ עוֹשִׂים עֲמֶרֶת לְרֹאשָׁם, כְּלוּמַר, הָיוּ
 מִתְּפָאֲרִים בְּעֲשָׂרָם וּבְתַעֲנוּגָם. שְׂפָרֵי אֶפְרַיִם, אֲנָשִׁי
 מַלְכוּת אֶפְרַיִם כִּשְׁעָרוֹן לֹא הִלְכוּ לְגִלּוֹת, הָיָה כֹּל
 עַסְקָם בְּמֵאֵכֶל וּמִשְׁתֵּה וּבִשְׂכָרוֹת. וַיִּצֵּן נָבַל צְבִי
 תִפְאַרְתּוֹ, וּבִאֲמַת כֹּל הַרְדַּ תִּפְאַרְתָּם הָיָה דוֹמָה
 לְצִיץ נוֹבֵל. אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גַּיֵּא שְׁמָנִים, שְׁמֵרֵב
 הַשְּׁמֵן הַמְּכֻשֵׁם שִׁיּוֹצְקִים עַל רֹאשָׁם כִּאלוֹ הוּא גַּיֵּא
 מִלֵּא שְׁמָנִים. הַלְוִיִּם יוּן, מִכִּי הַיַּיִן. ב) הִנֵּה חֶזֶק,
 הִנֵּה זֶה רֹחַ חֶזֶק. שַׁעַר קָטָב, בְּרוּחַ סַעֲרָה הַפּוֹרַת
 וּמִשְׁחִיתָה. הַנִּיחַ לְאַרְצָן בִּיד, זֶה הָרוּחַ נִיחַ עֵמֶרֶת
 גְּאוֹתָם לְאַרְצָן בְּחֻזְקַת הַיָּד וּבְכַח רַב. ג) בְּרַגְלִים

האמת. פֿקו פֿליליה, פֿשלו במשפט, ולא שפמו
 דין אמת. "פֿקו", פֿשלו, והוא מלשון "פֿק ברבים"
 (נחום ברא). "פֿליליה", משפט, כמו "ופללו אליהם"
 (שמואל א ב.ח). ח) כִּי כָל שְׁלֵחֹתַי, אפלו שלחן
 הכהנים. מלאו קיא צואה, קיא וצואה, שפן דרך
 השכור. וחסר וי"ו השמוש. בלי מקום, עד שאין
 מקום נקי. ט) אֵת מִי יוֹרֵה דַעַה, מאחר שהם
 משתקרים פֿכה, אם פֿן למי יורה המורה דעה.
 שמועה, מה ששמע הנביא מאת ה' לצוותם.
 גמולי מחלב עתיקי משדדים, הם כמו נערים
 קטנים שנה עתה נשלמה וינקתם ונעתיקו משדדים. י)
 כִּי צו לצו צו לצו, אמר שהם כמו נערים קטנים
 שיצוה אותם אדם מעט מעט וילמדם פֿדי שקבלו,
 כי אין להם לב לקבל אלא דברים מעטים, ולכן יצוה
 להם מצוה קטנה, ואחר פֿד עוד מצוה. כו) לָקוּ קו
 לָקוּ, כמו הפנאי, שמוחת את קו הבנן לגמר טור
 אחר, ואחר פֿד יעתיק את הקו לטור שני, וככה מעט
 מעט עד שישלים את הקו. זעיר שם זעיר שם,
 מעט מעט, פעם אחר פעם. יא) כִּי בִלְעִגִי שִׁפְהָ
 ובלשון אחרת, הם עושים עצמם כאלו היה
 הנביא מדבר בשפה בלתי מוכנת, או בשפה אחרת
 לגמרי. יב) אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם, והנביא הרי אמר
 להם רק דברים טובים. זאת המנוחה, בזה תהיו
 בשלוח. הניחו לעיף, אל תגלוהו, וזאת תהיה
 לכם המרגעה לשבת במנוחה פֿארצכם. יג) והיה

להם דבר ח', כמדתם ומדד להם, פֿיון שלא רצו לשמע מעט מעט, יגור בדברו עליהם צו של אמות המשתעבדים גם. צו לצו וגו', צו
 על צו, פֿקדה על פֿקדה, עבודה על עבודה, קו של פֿרענות כנגד קו של עבדות. זעיר שם זעיר שם, לימים מועטים תבוא עליהם, והם
 ותמעטו שם בארץ אויביהם. ילכו וכשלו אחר ונשברו, כשילכו וכשלו לכל אחר וישברו. ונוקשו ונלכדו, ופלו בפח המוקש ונלכדו
 בו. כלומר, פלו בצרה ולא יכלו להמלט. כב) אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבֹתָם, כלומר, ה' אשר פֿדה את אברהם מאור פֿשדים, אמר אל בית
 יעקב. לא עתה ובוש יעקב, כי פֿשאו ישראל עושים רצון הקב"ה, הוא כאלו יעקב בוש בדבר. ומעתה לא: ובוש. יחורו, ותלכנו. כי
 המתכבש מתלכנים פֿניו. כג) כִּרְאוֹתוֹ יִלְדוּ, כראות ילדיו, בראות יעקב את צאצאיו בלכתם בדרך הטובה. מעשה ידי בקרבן, כלומר, צדיקים יש
 בהם. יקדישו שמי, שהם מקדישים שם ה'. והקדישו את קדוש יעקב, יאמרו בהקדישם שמו "קדוש יעקב ואלהי ישראל", שהוא
 אביהם. יעריצו, ישפחו לומר שהחוק בידו.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

פֿרוּךְ אַתָּה יי, אֲלֵהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֲלֵהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
 יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. פֿרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

קעג

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶיךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קְדֻשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שלישי י"ד טבת

אגרות קודש

ב"ה, ז' טבת, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מנר הששי בבקשת ברכת הצלחה בלימודים ובהטעמה שחנוכה הוא הזמן
שישראל נלחמים על לימוד התורה הק'.

בעת רצון זיכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע למילוי
משאלות לבבו לטובה.

אבל ביחד עם זה, מובן וגם פשוט, שעליו לקיים הוראת חז"ל יגעת - ותקוים ההבטחה - ומצאת.

ובדוגמת מלחמת ימי חנוכה שכותב אודותה, שהמלחמה לא היתה נגד כל אופן לימוד תורה,
כ"א כמו שאנו אומרים בנוסח על הנסים "להשכיחם תורתך" דוקא, ז.א. שלא התנגדו ללימוד תורה
ובלבד שלא יהי' חקוק בשעת מעשה ענין השייכות לנותן התורה. וכן בענין המצות לא התנגדו לכל
המצות כ"א דוקא "חוקי רצונך", ז.א. מצות שאין בהם טעם. וע"ז נלחמו בני ישראל ובמילא נשאר
אצלם לימוד התורה בכלל וקיום המצות שיש בהם גם עדות ומשפטים.

ועד"ז ממש בימינו אלה כפסק המשנה בשביל שתשמר התורה צ"ל יראתו קודמת לחכמתו,
אשר הדרך לבוא לידי יראת שמים ואהבת השם הוא כפסק הרמב"ם בהלי' יסוה"ת רפ"ב: שכיצד הדרך
לבוא ליראתו ע"י שיתבונן בגדולת הבורא ב"ה כו'. ויה"ר שינהג בעצמו כן וגם על חבריו שי' ישפיע בזה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לוח זמנים לשבוע פרשת שמות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:22	16:22	17:11	17:08	16:42	16:40	9:58	9:55	9:05	9:02	8:29	8:26	6:35	6:32	באר שבע (ח)
17:18	16:07	17:07	17:04	16:38	16:35	9:58	9:55	9:06	9:03	8:29	8:26	6:38	6:35	חיפה (ח)
17:19	16:04	17:08	17:06	16:45	16:42	9:57	9:53	9:04	9:01	8:27	8:24	6:35	6:32	ירושלים (ח)
17:20	16:20	17:09	17:07	16:41	16:38	9:59	9:55	9:06	9:03	8:29	8:26	6:38	6:34	תל אביב (ח)
16:56	15:44	16:42	16:40	16:03	16:01	10:29	10:26	9:46	9:42	8:57	8:53	7:43	7:39	אוסטריה, וינה (ח)
21:29	20:23	21:15	21:12	20:42	20:38	10:50	10:48	9:34	9:32	8:46	8:44	5:54	5:52	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:04	15:54	16:50	16:48	16:13	16:10	10:29	10:26	9:45	9:41	8:57	8:54	7:38	7:34	אוקראינה, אודסה (ח)
16:31	15:19	16:17	16:15	15:38	15:36	10:03	10:00	9:19	9:16	8:31	8:27	7:16	7:12	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:41	15:29	16:26	16:24	15:47	15:45	10:15	10:12	9:31	9:28	8:42	8:39	7:29	7:25	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:01	15:46	16:46	16:44	16:04	16:02	10:43	10:40	10:01	9:57	9:09	9:06	8:03	7:58	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:53	15:38	16:38	16:35	15:56	15:54	10:36	10:33	9:54	9:51	9:02	8:59	7:56	7:52	אוקראינה, קייב (ח)
17:33	16:24	17:19	17:17	16:43	16:41	10:54	10:51	10:09	10:05	9:23	9:19	8:00	7:56	איטליה, מילאנו (ח)
18:50	17:58	18:40	18:37	18:16	18:13	10:11	10:08	9:08	9:05	8:37	8:34	6:08	6:05	אקוואדור, קיטו (ח)
20:51	19:48	20:38	20:34	20:06	20:03	10:27	10:24	9:13	9:10	8:29	8:26	5:38	5:35	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:09	20:59	21:54	21:50	21:18	21:14	11:12	11:09	9:54	9:52	9:01	8:59	6:09	6:07	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:31	16:28	17:19	17:16	16:47	16:44	10:31	10:28	9:42	9:38	9:01	8:58	7:23	7:19	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:17	16:13	17:05	17:02	16:32	16:29	10:21	10:18	9:33	9:30	8:51	8:48	7:16	7:13	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:18	16:14	17:05	17:03	16:32	16:30	10:22	10:19	9:34	9:30	8:52	8:49	7:17	7:13	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:50	16:44	17:37	17:34	17:03	17:00	11:00	10:56	10:12	10:09	9:29	9:26	7:58	7:54	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:05	17:08	17:55	17:52	17:27	17:24	10:37	10:34	9:44	9:41	9:08	9:05	7:13	7:10	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:28	16:29	17:17	17:14	16:47	16:45	10:11	10:08	9:20	9:17	8:42	8:39	6:53	6:50	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:12	17:17	18:02	17:59	17:35	17:32	10:34	10:31	9:39	9:36	9:05	9:02	7:03	7:00	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:12	16:07	16:59	16:57	16:26	16:23	10:18	10:15	9:30	9:27	8:48	8:44	7:14	7:11	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:09	16:04	16:56	16:54	16:23	16:20	10:18	10:14	9:30	9:27	8:47	8:44	7:15	7:11	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:40	18:46	19:30	19:27	19:04	19:01	10:20	10:17	9:12	9:09	8:38	8:35	5:57	5:55	בוליביה, לה-פס (ח)
17:35	16:18	17:19	17:17	16:37	16:35	11:22	11:18	10:40	10:37	9:47	9:44	8:44	8:40	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:36	16:20	17:21	17:19	16:39	16:37	11:21	11:18	10:40	10:36	9:47	9:44	8:43	8:39	בלגיה, בריסל (ח)
19:31	18:34	19:20	19:17	18:53	18:49	9:49	9:46	8:39	8:36	8:02	8:00	5:17	5:14	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:17	18:21	19:06	19:03	18:39	18:36	9:38	9:35	8:28	8:25	7:52	7:49	5:07	5:04	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:52	15:38	16:36	16:34	15:53	15:51	10:40	10:37	9:59	9:56	9:06	9:02	8:04	8:00	בריטניה, לונדון (ח)
16:54	15:36	16:37	16:35	15:51	15:49	10:52	10:49	10:13	10:09	9:16	9:13	8:23	8:19	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:55	15:36	16:39	16:36	15:54	15:52	10:48	10:45	10:08	10:04	9:13	9:09	8:15	8:11	גרמניה, ברלין (ח)
17:22	16:07	17:06	17:04	16:25	16:23	11:03	11:00	10:21	10:17	9:29	9:26	8:22	8:18	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:38	18:41	19:27	19:24	18:59	18:56	9:47	9:45	8:37	8:34	7:59	7:56	5:12	5:09	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:41	17:48	18:32	18:29	18:06	18:03	10:47	10:44	9:50	9:47	9:17	9:14	7:07	7:04	הודו, מומבאי (ח)
18:38	17:45	18:29	18:26	18:03	18:01	10:42	10:39	9:45	9:42	9:13	9:10	7:02	6:59	הודו, פונה (ח)
16:48	15:37	16:33	16:31	15:55	15:53	10:17	10:14	9:33	9:30	8:45	8:42	7:29	7:25	הונגריה, בודפשט (ח)
17:21	16:17	17:08	17:06	16:35	16:33	10:26	10:23	9:38	9:35	8:56	8:53	7:22	7:18	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:53	16:51	17:41	17:38	17:09	17:07	10:48	10:45	9:58	9:55	9:18	9:15	7:37	7:34	יוון, אתונה (ח)
17:10	15:59	16:56	16:54	16:18	16:16	10:38	10:34	9:53	9:50	9:05	9:02	7:48	7:44	מולדובה, קישינב (ח)

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:02	7:05	9:12	9:15	9:45	9:48	10:41	10:45	18:00	18:03	18:26	18:28	17:44	18:38
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	4:35	4:37	7:24	7:26	8:28	8:30	9:48	9:50	20:14	20:18	20:55	20:59	20:00	21:16
נפאל, קטמנדו (ח)	6:47	6:50	8:46	8:49	9:21	9:24	10:15	10:18	17:11	17:13	17:38	17:41	16:55	17:51
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	7:01	9:26	9:29	9:57	10:00	10:59	11:02	19:01	19:04	19:25	19:28	18:46	19:38
פולין, ורשא (ח)	7:39	7:43	8:39	8:42	9:33	9:37	10:14	10:17	15:23	15:25	16:07	16:09	15:07	16:25
פרו, לימה (ח)	5:39	5:41	8:16	8:19	8:49	8:52	9:55	9:58	18:29	18:32	18:53	18:56	18:13	19:06
צרפת, ליאון (ח)	8:15	8:19	9:37	9:40	10:23	10:27	11:09	11:12	16:57	16:59	17:33	17:36	16:40	17:49
צרפת, פריז (ח)	8:38	8:42	9:50	9:53	10:40	10:43	11:23	11:26	16:54	16:56	17:34	17:36	16:38	17:51
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:56	5:59	8:21	8:24	8:52	8:55	9:53	9:56	17:47	17:50	18:11	18:14	17:32	18:24
קנדה, טורונטו (ח)	7:44	7:48	9:12	9:16	9:57	10:00	10:43	10:47	16:41	16:44	17:16	17:19	16:25	17:32
קנדה, מונטריאול (ח)	7:28	7:31	8:51	8:54	9:37	9:40	10:22	10:25	16:11	16:14	16:48	16:50	15:55	17:04
קפריסין, לרנקה (ח)	6:46	6:49	8:33	8:36	9:11	9:14	10:02	10:06	16:35	16:38	17:05	17:08	16:19	17:19
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:14	9:18	10:02	10:05	11:01	11:04	11:39	11:42	16:29	16:30	17:17	17:18	16:12	17:36
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:53	8:58	9:36	9:39	10:37	10:41	11:14	11:18	15:56	15:58	16:46	16:48	15:39	17:06
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	8:01	8:05	9:19	9:22	10:07	10:10	10:51	10:54	16:31	16:34	17:09	17:12	16:15	17:26
שווייץ, ציריך (ח)	8:06	8:10	9:24	9:27	10:12	10:15	10:56	10:59	16:36	16:38	17:14	17:16	16:19	17:30
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:34	6:37	8:50	8:53	9:21	9:24	10:20	10:23	17:53	17:56	18:18	18:20	17:37	18:30

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00404
15/12/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

